



Universitat Autònoma de Barcelona

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi queda condicionat a l'acceptació de les condicions d'ús establertes per la següent llicència Creative Commons:  http://cat.creativecommons.org/?page_id=184

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis queda condicionado a la aceptación de las condiciones de uso establecidas por la siguiente licencia Creative Commons:  <http://es.creativecommons.org/blog/licencias/>

WARNING. The access to the contents of this doctoral thesis it is limited to the acceptance of the use conditions set by the following Creative Commons license:  <https://creativecommons.org/licenses/?lang=en>

Doctorat en Traducció i Estudis Interculturals
Departament de Traducció i Interpretació i d'Estudis de l'Àsia Oriental
Universitat Autònoma de Barcelona

La traducció de literatura ídix moderna: la judeïtat ídix i el trasllat d'endònims

Joan Ferrarons i Llagostera

Tesi doctoral
dirigida per Montserrat Franquesa i Gòdia
i tutoritzada per Montserrat Bacardí i Tomàs

Setembre de 2021

A la bona memòria d'en Joan Fontcuberta i Gel

Agraïments

Han estat moltes les persones que, d'una manera o una altra, m'han assistit al llarg del treball de doctorat que ha desembocat en aquesta tesi.

Montserrat Franquesa m'ha acompanyat en qualitat de directora al llarg de tot el doctorat, des del plantejament inicial del pla de recerca fins a la revisió final de la tesi. Sense la seva orientació, suport i entusiasme la meua recerca no hauria pas arribat a bon port. Montserrat Bacardí ha estat la meua tutora i m'ha ajudat sobretot durant les últimes etapes del doctorat, en què malauradament la Dra. Franquesa estava de baixa mèdica.

Alejandro Dardik m'encoratjà a traduir al català la novel·la ídix *A passes cegues per la terra* de Leyb Rochman, que ha estat l'esperó d'aquest treball de doctorat, i Maria Bohigas m'ha acompanyat en alguns moments clau de traducció de la novel·la.

Laura Estany, Pilar Godayol, Paula Pérez Rodríguez i Anna Dot mantingueren amb mi converses valuoses durant la redacció del projecte de tesi. Anna Kuźnik m'ajudà a millorar la metodologia del meu estudi després de la fase exploratòria, que havia estat eminentment heurística.

Chanan Bordin, autor del diccionari *Verterbuch fun toponimen*, m'ha orientat sobre la toponímia ídix i la seva estandardització, responent amatent tots els meus dubtes. Leyzer Burko, editor del *Yidišer dialektn-verterbuch*, m'ha instruït sobre la visió que Yitschok Baševís Zinger tenia de l'estandardització de la llengua i l'ús per part seva de topònims no normatius.

Arnau Barios m'ha orientat en relació amb la transliteració i la transcripció del rus, ha revisat la part pertinent de la tesi i m'ha proposat esmenes valuoses. Amb Arnau Pons he pogut contrastar les meves idees sobre la transcripció i l'adaptació fònico-gràfica al català de nom ídixs.

Amb Joan-Lluís Lluís hem conversat sobre com es traslladen els topònims occitans al català, sobretot a tomb de la seva traducció al català d'*El llibre dels finals* de Joan Bondon, i Marta Marín-Dòmine m'ha resolt dubtes relacionats amb el trasllat dels antropònims dels pobles nadius nord-americans.

Constantino Vidal, membre de la Societat Catalana d'Estudis Hebraics, ha compartit amb mi el seu llistat de traduccions al català de literatura ídix. A través seu la Societat em convidà a exposar alguns aspectes de la meva recerca a les VI Jornada d'Estudis Hebraics, celebrades el maig de 2021. Roger Ferran em feu arribar comentaris valuosos després de la ponència «El trasllat de topònims ídixs en la traducció literària», que vaig pronunciar durant la Jornada.

Rachel Ertel i Anna Soler s'han avingut a conversar amb mi sobre la traducció d'*À pas aveugles de par le monde* de Leyb Rochman i *Entre dos mons: el dibbuq* d'An-ski respectivament. Aquestes converses m'han resultat providencials per a contextualitzar llurs traduccions i per a reflexionar al voltant de les estratègies per al trasllat de noms propis ídixs.

Julius Herzog i Thomas Schoofs m'han facilitat des d'Alemanya i Bèlgica bibliografia a la qual altrament no hauria pogut accedir des de Barcelona durant el confinament imposat a causa de la pandèmia desencadenada pel SARS-CoV-2.

La meva gratitud no fora completa si no la fes extensiva a la família i els íntims, que m'han fet costat amb llur suport i comprensió i m'han animat sempre que l'ànim flaquejava.

Sumari

1	Introducció.....	11
1.1	L'escriptura de les expressions ídixs, russes i hebrees.....	16
1.2	Sigles, abreviatures i signes convencionals.....	17
2	Marc teòric.....	19
2.1	Conceptes culturals.....	19
2.1.1	La cultura.....	19
2.1.2	La identitat.....	21
2.1.3	Identitat cultural i llengua.....	25
2.1.4	Ètnia, nació i llengua.....	27
2.1.5	Territori i identitat.....	32
2.2	Conceptes lingüístics.....	37
2.2.1	Els noms propis.....	37
2.2.2	Els topònims.....	39
2.2.3	Els antropònims.....	43
2.2.4	Llengües minoritàries i llengües majoritàries.....	47
2.3	Conceptes traductològics.....	51
2.3.1	Estratègies i tècniques de traducció.....	51
2.3.2	La traducció i les llengües minoritàries.....	56
3	Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix.....	61
3.1	Història.....	61
3.1.1	Roma i l'expansió del judaisme a l'Europa central.....	61
3.1.2	Aixquenaz, bressol germànic del judaisme centreeuropeu.....	64
3.1.3	La presència jueva a l'Europa de l'est.....	67
3.2	Cultura i identitat.....	70
3.2.1	El llinatge.....	70
3.2.2	La religió.....	76
3.2.2.1	El messianisme.....	77
3.2.2.2	L'hassidisme.....	79
3.2.3	La Haskole.....	80
3.2.4	Els moviments polítics.....	82
3.2.4.1	L'assimilació.....	82
3.2.4.2	El sionisme.....	83
3.2.4.3	El bundisme.....	85
3.2.5	La yidiškeyt.....	86
3.2.6	L'Extermini.....	89
3.3	Territori.....	90
3.3.1	D'Aixquenaz a l'Ídixland.....	90
3.3.2	L'Europa central i de l'est.....	93
3.3.3	Exili i diàspora.....	94
3.4	La llengua ídix.....	97
3.4.1	Els orígens de la llengua ídix.....	99
3.4.2	El multilingüisme de les comunitats idixòfones.....	100
3.4.3	Estandardització.....	101
3.4.3.1	La fonologia de l'ídix estàndard.....	105
3.4.3.2	L'ortografia de l'ídix.....	109
3.4.4	L'ensulsiada.....	110

3.4.5	Literatura.....	112
4	El trasllat dels noms propis.....	117
4.1	Tècniques per a la traducció de topònims.....	117
4.2	El trasllat de topònims en traductologia.....	123
4.2.1	Eugene Nida.....	123
4.2.2	Peter Newmark.....	124
4.2.3	Josep M. Mestres i Carolina Santamaria.....	128
4.2.4	Virgilio Moya.....	132
4.2.5	Enciclopèdies de traducció.....	134
4.2.6	El trasllat de topònims en traducció jurada.....	134
4.2.7	Criteris oficials per al trasllat de topònims.....	135
4.3	Tècniques per al trasllat d'antropònims.....	136
4.4	El trasllat d'antropònims en traductologia.....	137
4.4.1	Peter Newmark.....	137
4.4.2	Virgilio Moya.....	138
4.5	Convertint sistemes d'escriptura: transliteració i transcripció.....	141
5	L'onomàstica ídix.....	149
5.1	L'antroponímia ídix.....	149
5.1.1	Els prenomes.....	149
5.1.2	Els sobrenoms.....	154
5.1.3	Els cognoms.....	156
5.1.4	Els patronímics.....	160
5.2	La toponímia ídix.....	161
5.2.1	L'endotoponímia ídix.....	161
5.2.2	L'estandardització de l'endotoponímia ídix.....	165
5.3	Aproximacions traductològiques al trasllat d'endònims ídix.....	166
6	La romanització de l'ídix.....	173
6.1	La romanització del grec modern.....	176
6.1.1	La norma ISO per a transliterar el grec.....	179
6.1.2	El sistema de l'ONU per a romanitzar el grec.....	180
6.1.3	El sistema de la LC per a romanitzar el grec.....	182
6.1.4	La transcripció del grec modern al català.....	185
6.1.5	Addenda.....	189
6.2	La romanització del rus.....	189
6.2.1	La norma ISO per a transliterar el rus.....	191
6.2.2	El sistema de l'ONU per a transliterar el rus.....	192
6.2.3	El sistema de la LC per a transliterar el rus.....	193
6.2.4	La transcripció del rus al català.....	194
6.3	La romanització de l'hebreu.....	198
6.3.1	Les normes ISO per a transliterar i transcriure l'hebreu.....	201
6.3.2	El sistema de l'ONU per a transliterar l'hebreu.....	203
6.3.3	El sistema de la LC per a transliterar l'hebreu.....	204
6.3.4	Els sistemes de l'IEC per a romanitzar l'hebreu.....	205
6.4	Conclusions intermèdies.....	207
6.5	Sistemes existents per a romanitzar l'ídix.....	208
6.5.1	El sistema del YIVO per a transcriure l'ídix.....	210
6.5.2	El mètode Noble-Fishman.....	213
6.5.3	El mètode de Harkavi per a transcriure l'ídix.....	214
6.5.4	El mètode de Fal'kovič per a transcriure l'ídix.....	214

6.5.5	El mètode Niborski-Vaysbrot per a transcriure l'ídix.....	216
6.6	Un nou sistema de transcripció rigorosa per a l'ídix.....	217
6.6.1	L'aproximant palatal sonora /j/.....	220
6.6.2	La fricativa velar sorda /x/.....	221
6.6.3	Els fonemes africats.....	224
6.6.4	Les fricatives postalveolars.....	224
6.6.5	Suplement per a la transcripció de referències bibliogràfiques.....	225
6.7	L'adaptació fònico-gràfica d'expressions ídixs en català.....	226
6.7.1	La fricativa postalveolar sonora /j/ a començament de síl·laba.....	227
6.7.2	Les vocals /e, o/.....	230
6.7.3	La fricativa labiodental sonora /v/.....	231
6.7.4	La fricativa velar sorda /x/ i la fricativa glotal sorda /h/.....	231
6.7.5	La lletra ⟨x⟩.....	232
6.7.6	Les erres.....	232
6.7.7	El problema de la doble ela /ll/.....	233
6.7.8	Les convencions del català.....	233
7	Corpus i metodologia.....	235
7.1	Objecte d'estudi i problemàtica.....	235
7.2	Tipus d'investigació i estratègia de recerca.....	236
7.3	Hipòtesis i objectius.....	238
7.4	Disseny de l'estudi.....	240
7.4.1	Fase exploratòria.....	240
7.4.2	El marc mostral.....	241
7.4.3	Anàlisi del marc mostral.....	242
7.4.4	Corpus.....	246
7.4.4.1	Textos d'arribada.....	248
7.4.4.2	Textos de partida.....	253
7.4.4.3	Els autors i les obres.....	254
7.4.5	Les unitats d'anàlisi.....	257
7.4.6	Les categories d'anàlisi.....	259
7.4.7	Tècniques per a la recollida de dades.....	260
7.4.8	Recursos per a la recollida de dades.....	261
7.4.9	Mètodes per a l'anàlisi de dades.....	262
7.4.10	Bondat de la investigació.....	262
8	Estudi i resultats.....	265
8.1	Dificultats per a accedir a alguns textos de partida.....	265
8.2	Anàlisi dels noms obtinguts durant el buidatge.....	267
8.3	Anàlisi de les dades.....	272
8.3.1	Anàlisi del trasllat de topònims.....	275
8.3.2	Anàlisi del trasllat d'antropònims.....	278
8.3.3	Anàlisi per llengua d'arribada.....	284
8.3.4	Anàlisi per realitat dels objectes denotats.....	287
8.3.5	Anàlisi pel sexe dels personatges.....	292
8.3.6	Anàlisi cronològica.....	293
8.4	Anàlisi inferencial d'algunes estratègies traductores.....	295
8.4.1	El trasllat de topònims ídixs.....	295
8.4.2	El trasllat de prenom.....	298
8.4.3	El trasllat de cognoms.....	299
8.4.4	El trasllat de sobrenoms.....	300

Introducció

8.5 Verificació de la hipòtesi i consecució dels objectius.....	301
8.5.1 Hipòtesi principal.....	301
8.5.2 Hipòtesi secundària.....	303
8.5.3 Objectius.....	304
8.5.4 Qüestions obertes.....	304
9 Conclusions.....	307
10 Bibliografia.....	323
11 Annex 1: Material gràfic.....	343
12 Annex 2: Cartografia de l'Ídixland.....	349
13 Annex 3: Marc mostral.....	351
14 Annex 4: Base de dades.....	399

1 Introducció

El treball de doctorat que ha desembocat en aquesta tesi pretén il·luminar alguns aspectes de la traducció de literatura ídix moderna a través de l'estudi del trasllat de noms propis. A mesura que la llengua ídix perdia parlants d'ençà de l'Extermini, la traducció de les obres literàries produïdes en aquest idioma no ha parat de cobrar importància com a via d'accés a la cultura ídix. Per tant, aquestes traduccions tenen un paper cabdal en la manera com es representa, pensa i construeix la identitat cultural ídix.

En llur gran majoria, els escriptors ídixs moderns fan servir noms propis reals per tal de situar llurs obres en el context geogràfic i històric de l'Europa central i de l'est. A més, fins i tot en el cas de personatges o indrets ficticis, els noms propis ídixs comuniquen la pertinença dels referents a un marc cultural determinat. Les decisions dels traductors a l'hora de traslladar aquests noms propis, doncs, poden contribuir a visibilitzar-ne l'especificitat o a assimilar-la a d'altres marcs culturals. Així, aquesta tesi es pot entendre com una reflexió sobre la relació entre les estratègies traductores amb què s'aborda el trasllat de noms propis en la traducció de literatura ídix moderna i la construcció de la *yidiškeyt* o judeïtat específicament ídix com a identitat i sistema cultural.

El nucli d'aquesta tesi és un estudi sobre el trasllat de topònims i antropònims a partir d'un corpus de seixanta-quatre traduccions de l'ídix a l'anglès, el francès, el castellà i el català, centrat sobretot en els endònims ídixs, és a dir, els noms propis que designen realitats percebudes com a internes des d'una perspectiva cultural ídix en general o des de l'òptica de l'autor en particular. Els resultats d'aquest treball de recerca palesen una tendència molt marcada envers la transferència indirecta a partir de terceres llengües dels endònims ídixs sense equivalent en la llengua de destí. Sobre aquesta base argumentem que el recurs a llengües diferents de la de partida i la d'arribada (que en aquest treball anomenem *interferència*) afecta la representació de la judeïtat ídix alhora que guarda una relació estreta amb certs posicionaments ideològics envers la *yidiškeyt* i la minorització lingüística a què l'ídix ha estat sotmès des de sempre.

Introducció

L'autor d'aquesta tesi és del parer que les decisions del traductor en el trasllat d'endònims ídixs s'haurien d'alinejar justament amb el punt de vista adoptat per l'escriptor i que, per tant, aquesta classe de noms s'haurien de transferir directament des de l'ídix quan no n'hi ha equivalents en la llengua d'arribada, tal com se sol fer en la traducció d'altres idiomes. Atès que l'ídix s'escriu amb un alfabet propi, derivat de l'alfabet hebreu, per tal de seguir aquesta estratègia és menester un sistema de romanització. Després de fonamentar la inexistència d'un sistema rigorós per a transcriure l'ídix, doncs, es proposa un mètode d'aquesta mena i, a més, un mètode d'adaptació fònico-gràfica al català, pensat per a qualsevol publicació no acadèmica, com ara la traducció literària.

Els termes en què s'ha dut a terme aquest treball de doctorat no són exactament els mateixos en què al començament s'havia plantejat la recerca. Això és especialment cert en relació amb els conceptes de *representació* i *minorització*. En un principi s'havia formulat la pregunta que motivava la recerca en termes de com es *representa* la identitat cultural ídix en la traducció literària. Al llarg de l'estudi tant de fonts relatives a la noció d'identitat, també en l'àmbit de la traductologia, com dels escassos treballs publicats sobre el trasllat de noms propis ídixs a d'altres idiomes, es feu evident que no era encertat considerar aquesta identitat com una cosa donada que hom pot representar de tal o tal manera. Les contradiccions internes de la cultura d'expressió ídix que fa aflorar un repàs fins i tot superficial de la història dels jueus asquenazites a l'Europa central i de l'est fan evident la necessitat de concebre la identitat distintiva de què serien portadors en termes dinàmics i no essencialistes, en altres paraules, com a quelcom que es construeix i es reconstrueix des de perspectives contingents que guarden una relació d'influència mútua amb la ideologia que hom subscriu.

Quant a la minorització lingüística, a mesura que avançava la recerca ha minvat el poder explicatiu d'aquesta circumstància: si al principi l'autor de la tesi havia cregut que les interferències es podien atribuir a la minorització, en el sentit que la minorització *causa* o pel cap baix *explicava* les interferències, a la llum de les reflexions de Lluís Vicent Aracil, continuadores d'Uriel Weinreich, s'ha conclòs que la interferència *és minorització* o, si es vol, que la interferència constitueix una manifestació concreta indestruïble de la minorització. Aquesta concepció, doncs, posa de relleu el paper actiu del tra-

ductor que tradueix des de o cap a una llengua minoritzada, perquè les seves decisions no solament se situen *en relació* amb la situació de minorització, sinó que l'alteren, en la mesura que el traductor pot decidir minoritzar o no.

El cos d'aquesta tesi, emmarcat per la introducció i les conclusions, es compon de set parts. La primera constitueix el marc teòric i presenta els conceptes clau del treball de recerca. Com que no es tracta d'un treball teòric, sinó eminentment pràctic i aplicat, no s'ha pretès oferir un estat de la qüestió exhaustiu per a cadascuna de les nocions tractades, ans una definició operativa que faci comprensible la resta del treball. Els conceptes tractats són d'àmbit cultural, lingüístic i traductològic.

A continuació s'aborda la *judeïtat ídix* des d'una perspectiva eminentment històrica, perquè hem entès que només d'aquesta manera es pot capir en tota la seva complexitat. Així, es tracta l'origen del judaisme asquenazita i les diferents concepcions de la judeïtat (com a llinatge, com a religió, com a poble o nació i com a sistema cultural) afavorides per diversos moviments històrics, tant religiosos com polítics: l'hassidisme, la Il·lustració, el sionisme, el moviment obrer i l'ídixisme. Finalment, se situen les reflexions al voltant de la identitat ídix en el context actual, l'etapa postvernacla de la llengua ídix (en l'expressió de Jeffrey Shandler), marcada pel genocidi llavors de la Segona Guerra Mundial i l'assimilació massiva dels supervivents a llengües dominants. En aquesta part de la tesi també s'examina la relació del sistema cultural ídix amb el territori europeu i es presenta la llengua ídix com un vector clau d'aquesta cultura i de la identitat dels qui en són portadors. Es descriu l'origen de la llengua, el multilingüisme de les comunitats idixòfones, el procés d'estandardització lingüística i l'ensulsiada de l'idioma al llarg del segle passat. Finalment, s'esbossa a grans trets el panorama de la literatura ídix contemporània, la qual, segons argumentem, sovint és un reflex de la judeïtat ídix vista des del prisma propi de cada escriptor.

Tot seguit es tracta el trasllat de noms propis des d'una perspectiva traductològica sobretot prescriptiva. Es presenten les diferents tècniques possibles per a traslladar-los i les estratègies afavorides per diferents teòrics: Eugene Nida, Peter Newmark, Josep M. Mestres, Carolina Santamaria i Virgilio Moya. Com es veurà, la traductologia prescriptiva ha abordat de manera molt més exhaustiva el trasllat dels topònims que el dels antropònims i,

Introducció

malgrat que els autors discrepen sobre la conveniència d'emprar certs exònims en la llengua d'arribada, en general estan d'acord en la necessitat de transferir directament tots aquells endònims (endotopònims i endoantropònims) que no tinguin equivalent en la llengua d'arribada, desaconsellant doncs l'ús de noms procedents de llengües intermèdies i les adaptacions arbitràries.

La cinquena part del cos de la tesi tracta en profunditat els antropònims i topònims ídix des d'una visió onomàstica. S'analitzen en primer lloc els prenom i els sobrenoms com a elements patrimonials de l'onomàstica ídix en contrast amb la major part dels cognoms i patronímics, que foren en un origen imposicions de les autoritats cristianes. A continuació s'exposen les particularitats de l'endotoponímia ídix (és a dir, el conjunt de noms per a indrets situats dins el domini lingüístic ídix) i com s'ha vist afectada per la minorització, l'estandardització i la pèrdua de vigència durant la segona meitat del segle XX. Per acabar, es repassen alguns treballs rellevants per al trasllat de noms propis ídix a d'altres idiomes.

La tesi continua amb una part dedicada a la conversió de l'alfabet ídix a l'alfabet llatí, necessària per a transferir noms propis d'aquest idioma a qualsevol llengua que s'escriu amb alguna modalitat de l'alfabet llatí. Aquesta part comença amb un examen de diferents sistemes per a romanitzar el grec modern, el rus i l'hebreu. Aquest estudi preliminar té un valor exclusivament heurístic i ens ajuda a argumentar la nostra apreciació dels diferents sistemes existents per a romanitzar l'ídix, que s'exposen tot seguit. La nostra anàlisi revela, en concordança amb un treball publicat per Isaac L. Bleaman, que cap dels sistemes existents ni, concretament, el sistema YIVO, que actualment és el més emprat, es pot qualificar de transcripció rigorosa. Per això a continuació es detallen dues propostes raonades per a romanitzar l'ídix: en primer lloc, un mètode de transcripció rigorosa, de valor primàriament instrumental per a l'elaboració d'aquest treball de doctorat però extensiu a qualsevol treball acadèmic, i, en segon lloc, un mètode d'adaptació fònico-gràfica al català, de valor sobretot aplicat, pensat per al trasllat de noms propis en la traducció literària i, en general, textos d'àmbit no especialitzat.

Les dues parts següents presenten l'estudi que constitueix el nucli de la tesi. De primer es concreta l'objecte d'estudi, la problemàtica, la hipòtesi principal, la secundària, els

objectius de la recerca i el disseny de l'estudi, des de la fase exploratòria i la definició i anàlisi del marc mostral fins a les tècniques i recursos per a recollir les dades i els mètodes per a analitzar-les, passant per la delimitació del corpus, les unitats d'anàlisi i les categories d'anàlisi. Aquesta part conclou amb una reflexió al voltant de la bondat de la recerca atenent a criteris d'objectivitat, replicabilitat, fiabilitat, validesa interna i externa, quantificabilitat i extrapolabilitat.

L'última part del cos de la tesi està dedicada als resultats obtinguts en l'estudi i a algunes dificultats amb què s'ha topat mentre es realitzava. Les dades procedeixen del buidatge onomàstic dels textos de partida i arribada, l'anàlisi dels parells de topònims i antropònims i la deducció de la tècnica de traducció aplicada. Es tracta de dades organitzades en un full de càlcul, inclòs com a annex 4 (pàg. 399), que ens permet d'efectuar l'anàlisi quantitativa. Així, els resultats es presenten també de manera desagregada per subtipus de nom propi, llengua d'arribada, realitat dels objectes denotats i estratificació cronològica, entre d'altres criteris. Gràcies a això podem inferir les estratègies dominants i, sobre la base d'aquesta inferència, contrastar les hipòtesis principal i secundària de l'estudi i validar la consecució dels objectius plantejats.

Finalment, les conclusions recullen de nou les troballes fetes durant l'estudi i l'anàlisi dels resultats, que se situen en el marc dels conceptes exposats i el punt de vista adoptat, que concep la judeïtat ídix en termes de sistema cultural, tal com planteja Maks Vaynraych. L'estudi duu a qüestionar la validesa de les estratègies traductores que condueixen a interferències i, per consegüent, es formula una estratègia alternativa, que difereix de la dominant perquè proposa transferir directament els endònims ídixs sense equivalent en la llengua d'arribada. Com s'explica, aquesta estratègia no s'hauria d'aplicar de manera cega, sinó prenent sempre en consideració la perspectiva de l'autor i la conveniència d'afegir material informatiu (en forma de nota al peu, nota al final, glossari o mapa) que ajudi el lector del text d'arribada a identificar els referents dels noms propis, si és que es jutja convenient. D'altra banda, per tal de verificar la connexió entre les interferències en el trasllat de noms propis i la minorització lingüística, tant de la llengua de partida com de la llengua d'arribada, a les conclusions s'apunta la necessitat de replicar amb altres parells de llengües un estudi semblant al present.

Introducció

Aquest treball de doctorat ha generat alguns materials més enllà dels que es plasmen en la tesi. De primer convé parlar de quatre annexos que contenen material gràfic relacionat amb l'estudi (retrats dels escriptors i reproduccions de les cobertes o portades dels textos de partida i d'arribada), una cartografia del domini lingüístic ídix, el marc mostral de l'estudi i la base de dades resultant de l'estudi. La cartografia, que també és accessible en línia (Ferraroni 2021b), permet identificar els confins del domini lingüístic ídix, cosa necessària per a delimitar els endo- dels exotopònims ídixs a l'hora de decantar-se per transferències directes o indirectes, respectivament, quan en manquin equivalents en la llengua d'arribada.

En el marc d'aquesta recerca l'autor de la tesi també ha escrit dos articles sobre toponímia ídix i el seu trasllat en traducció literària. Un ha aparegut a la revista *Kataluna esperantista* de l'Associació Catalana d'Esperanto i és una ressenya del diccionari toponímic ídix de Chanan Bordin (2020), mentre que l'altre apareixerà pròximament a la revista *Tamid* de la Societat Catalana d'Estudis Hebraics i és una presentació preliminar d'alguns dels resultats obtinguts a l'estudi. S'han dut a terme dues altres presentacions de resultats preliminars: en una ponència pronunciada al X Simposi de Joves Investigadors celebrat l'any 2019 a la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona i en una altra pronunciada a la VI Jornada d'Estudis Hebraics organitzada l'any 2021 per la Societat Catalana d'Estudis Hebraics, adscrita a l'Institut d'Estudis Catalans.

Per acabar, cal esmentar que l'autor de la tesi ha traduït, de manera paral·lela al treball de recerca, la novel·la *A passes cegues per la terra* de Leyb Rochman, que es publicarà a Club Editor i actualment es troba en premsa. Aquesta traducció constitueix la primera versió directa al català d'una novel·la ídix i ens ha brindat l'oportunitat de posar en pràctica l'estudi realitzat, que es plasma en la formulació d'una estratègia traductora i un mètode d'adaptació fònico-gràfica de noms ídixs al català.

1.1 L'escriptura de les expressions ídixs, russes i hebrees

En aquesta tesi les expressions ídixs apareixen transrites mitjançant el sistema de transcripció rigorosa que es proposa a l'apartat 6.6 (pàg. 217). Aquest sistema de transcripció

es complementa amb les directrius proposades per Isaac L. Bleaman (2019), que s'exposen i es comenten a la secció 6.6.5 (pàg. 225). D'altra banda, d'algunes expressions ídix se'n dona la grafia ídix a més de la transcripció. Això ocorre sobretot en el cas de grafies no estàndard o d'expressions d'origen semític, que en ídix no s'escriuen "tal com sonen", sinó reflectint l'ortografia hebrea o aramea. En aquest darrer cas, sempre es procura transcriure seguint la lectura de l'índex d'Elyezer Niborski (2018).

Pel que fa a les referències bibliogràfiques d'autors ídixs, també se segueixen les directrius de Bleaman, amb la diferència que es dona preferència a la forma ídix dels noms dels autors. Això s'esdevé quan en una mateixa obra el nom de l'autor apareix escrit en dos idiomes (cosa molt freqüent en ídix) i quan un mateix autor és responsable d'obres escrites en llengües diferents. En tots aquests casos, per a evitar de referir-se a un mateix autor amb noms diferents, s'ha decidit triar-ne un dels dos, optant sistemàticament pels noms ídixs en atenció a l'objecte d'estudi del present treball. Això explica que el cognom de Maks Vaynraych es transcriu de l'ídix, mentre que el de son fill Uriel Weinreich es reproduïx a partir de la grafia amb què signava les seves publicacions en anglès.

Els noms russos es romanitzen seguint la normativa internacional ISO 9, per coherència amb les referències bibliogràfiques que es donen en aquest idioma, que és més escas de transliterar de manera rigorosa, mentre que per a reproduir els noms hebreus s'empra el sistema de transcripció simplificada de l'IEC (2002).

1.2 Sigles, abreviatures i signes convencionals

AFI	<i>alfabet fonètic internacional</i>
al.	<i>alemany</i>
ALA	<i>Associació Americana de Biblioteques dels EUA</i>
ang.	<i>anglès</i>
cast.	<i>castellà</i>
cat.	<i>català</i>
GENUNG	<i>Grup d'Experts de les Nacions Unides per als Noms Geogràfics</i>
GOST	<i>estàndard del Consell Euroasiàtic per a Normalització, Meteorologia i Certificació</i>
gr.	<i>grec</i>

Introducció

íd.	<i>ídix</i>
IEC	<i>Institut d'Estudis Catalans</i>
IPA	<i>Associació Fonètica Internacional</i>
ISO	<i>Organització Internacional per a la Normalització; els seus estàndards</i>
LA	<i>llengua d'arribada</i>
LC	<i>Biblioteca del Congrés dels Estats Units d'Amèrica</i>
LP	<i>llengua de partida</i>
lit.	<i>literal, literalment</i>
ONU	<i>Nacions Unides</i>
pol.	<i>polonès</i>
TA	<i>text d'arribada</i>
TP	<i>text de partida</i>
uc.	<i>ucraïnès</i>
YIVO	<i>Institut Científic Ídix</i>
[]	<i>sons; transcripció fonètica</i>
{ }	<i>caràcters</i>
//	<i>fonemes; transcripció fonèmica</i>
$x \rightarrow y$	<i>x es trasllada o tradueix com a y; x esdevé y</i>

2 Marc teòric

Aquesta tesi no és el resultat d'una investigació teòrica, sinó pràctica, tant pura com aplicada (veg. § 7.2, pàg. 236); per tant, el present marc teòric no aspira a presentar un estat de la qüestió exhaustiu sobre les nocions que s'hi tracten, ans a dilucidar el sentit amb què s'empren al llarg del present treball. Els conceptes que s'hi tracten s'han agrupat en tres categories: conceptes culturals (cultura, identitat, identitat cultural, ètnia i nació), conceptes lingüístics (noms propis, antropònims, topònims, minorització lingüística i interposició) i conceptes traductològics (estratègia de traducció i tècnica de traducció). A més, s'aborda la relació que algunes d'aquestes nocions guarden amb la llengua i el territori i el paper assimilador o diversificador de la traducció en la construcció d'identitats culturals.

2.1 Conceptes culturals

2.1.1 La cultura

La noció de cultura és molt extensa i, per això mateix, sovint resulta ambigua. En el seu sentit més ampli, la cultura comprèn tot el que és propi de l'ésser humà sense ser-li conatural (Latorre i Udina 2001). S'estableix així una oposició entre els comportaments apresos, transmesos sovint per mitjà del llenguatge, i els comportaments instintius o innats, transmesos per l'herència genètica. Alhora, aquesta aproximació a la cultura ens separa com a humans de la resta d'animals, excepció feta tal vegada d'alguns primats superiors no humans.

L'antropologia, com a estudi de l'ésser humà, ha fet de la cultura un dels seus conceptes clau i n'ha proposat definicions que n'han subratllat aspectes diversos: la dimensió social, la dimensió històrica, la dimensió funcional, la dimensió simbòlica, la distinció entre cultura explícita i cultura implícita (veg. Hall 1973), la tensió entre la variació i la continuïtat de les cultures, la funció prescriptiva com a marc o límit de comportament i un llarg etcètera (Latorre i Udina 2001).

Marc teòric

A aquesta complexitat nocional intrínseca cal afegir-hi encara les complicacions que duu amb si la industrialització, la vida en grans urbs, els nous mitjans de comunicació de masses i la pluralitat de funcions socials que aconsegueix l'individu modern. Així, d'un temps ençà han guanyat curs nocions com ara *cultures* (en plural), *cultura de classe*, *cultura de masses*, *subcultura*, *contracultura*, etc. (ibíd.). Les concepcions modernes de cultura han fet que aquesta s'estengués a les classes menys educades de la societat. D'aquesta manera, si segles enrere la cultura sense adjectius s'assimilava a l'alta cultura —la cultura de les classes altes, caracteritzada per la ciència i les arts, transmesa de manera explícita—, l'emergència de l'antropologia obligà a reconèixer una altra cultura, la cultura popular, més tradicional, comunitària i de transmissió oral —primer, la dels pobles “primitius”, però després també la de les classes baixes. Avui dia la noció de cultura popular s'entén tanmateix de manera prou diferent a l'Amèrica del Nord i a Europa: si allà engloba també la cultura difosa pels mitjans de comunicació de masses (*cultura pop*), aquí preval encara una idea més romàntica, que vincula la cultura popular al folklore “genuí” d'un poble (ibíd.).

En aquest treball el terme *cultura* s'entendrà sempre en un sentit general, incloent-hi doncs alhora l'alta cultura (la concepció humanista) com la cultura popular (la concepció antropològica), tant en llurs expressions explícites com en llurs fonaments implícits.

Juliane House (2015: 33 i seg.) distingeix entre una concepció antiga de la cultura i una de moderna. La concepció antiga veu la cultura com una entitat que determina de manera col·lectiva les creences i el comportament dels individus. La cultura, entesa així, s'associa a col·lectius humans definits en termes de nació, raça o religió, per exemple. En un pla teòric, aquesta visió de les cultures tendeix a ésser essencialista i a basar-se en generalitzacions. En un pla pràctic, se sol instrumentalitzar en contextos d'explotació o dominació, com ara la colonització, el màrqueting, el turisme o directament els conflictes bèl·lics.

Segons House, la nova concepció de la cultura parteix de les crítiques postmodernes, que la consideren una abstracció que pretén invisibilitzar amb finalitats ideològiques les diferències reals entre els individus. Duta a un extrem, aquesta crítica buidaria de sentit les nocions de cultura i de grup social, deixant l'etnografia sense fonament teòric.

Aquesta esmena a la totalitat, però, és incapaç de donar compte de regularitats manifestes en la manera com els individus representen els valors, les normes i les creences. És indubtable que, en aquestes representacions, els individus s'influeixen mútuament i que, en el marc d'aquests intercanvis (eminentment lingüístics), s'acaben produint uns patrons.

House, doncs, arriba a la conclusió que la crítica postmoderna s'ha d'adreçar a les nocions «estàtiques, monolítiques i homogènies» de la cultura, i que això ens hauria de dur a veure-la com «una entitat diversificada que és dinàmica, fluida i híbrida, amb uns límits cada vegada més difícils d'establir en un món globalitzat» (ibíd.).

En el context de la traducció, aquesta nova perspectiva també subratlla que la cultura no és pas una cosa donada o externa, sinó que la comunicació intercultural és un dels «dominis on la “cultura” [...] es construeix» (ibíd.). Segons David Katan (2020), cal situar el traductor dins les forces socials en què es dirimeixen les cultures. Hi ha autors que consideren «ingenu» o fins i tot «sospitosos» concebre el traductor com un «mediador aïllat», «situat entre les cultures». El traductor sovint ha de prendre partit i decidir si treballa per a la «comunitat més vulnerable» o per al «sistema dominant».

2.1.2 La identitat

Donada la complexitat del fenomen cultural, avui dia se sol reconèixer que l'individu és portador de més d'una cultura i que cadascuna d'aquestes cultures contribueix a configurar la identitat de la persona (Lenard 2020). L'abast i qualitat d'aquesta configuració pot variar d'individu a individu, com també pot variar el grau de pertinença als grups de cultura dels quals és portador. La noció d'identitat cultural, doncs, ens permet explicar per què moltes persones se senten vinculades a certes cultures malgrat que hagin abandonat alguns o fins i tot molts dels comportaments que en són definidors, com en la identitat, tan freqüent a Catalunya, del “catòlic no practicant”.

Per a delimitar la noció d'identitat cultural ho podem fer verticalment, examinant per què es pot qualificar d'identitat, o bé horitzontalment, contrastant-la amb altres menes d'identitat. En el primer sentit, la identitat es podria definir des de l'antropologia com

Marc teòric

els trets que fan que una persona o grup humà sigui ell mateix. La identitat, doncs, es verifica en la variació d'uns trets no identitaris mentre que els identitaris romanen estables. Així, per exemple, podríem dir que els catalans de les illes i els del Principat no som iguals, com tampoc no ho són els catalans del segle XV i els del segle XXI, però tanmateix restarien suposadament uns trets que sí que serien invariables, constitutius de la identitat comuna.

Aquesta visió de la identitat és estàtica i essencialista, d'una banda, perquè necessita distingir uns trets essencials i uns d'accessoris i, de l'altra, perquè no permet acomodar gaire bé els canvis en aquests trets ni en llur qualitat: la catalanitat no sols no és el mateix al segle XV que al XXI, sinó que tampoc no en romanen invariables els trets definidors.

Això ens duu al problema de la continuïtat de les identitats culturals i dels límits dels grups que en són portadors. Erich H. Matthes (2018) es pregunta, per exemple, amb quin dret els egipcis contemporanis reivindiquen el llegat de l'antic Egipte. Tal vegada el canvi és la característica més essencial dels fenòmens que anomenem *cultura*. Això exposa els límits d'una concepció de la identitat cultural en termes d'una sèrie de trets necessaris i suficients per a determinar qui n'és portador i qui no.

Matthes recull dues menes de crítiques a aquesta concepció. La primera és de tall metafísic i epistèmic. Parteix de la constatació empírica que els grups culturals no tenen uns límits definits i, encara que en tinguessin, de la impossibilitat de conèixer-los. La segona és de tall moral i expressa la preocupació que l'essentialisme cultural dugui a una noció d'autenticitat excloent, que bandegi del grup els individus en situació marginal.

Les visions postmodernes de la identitat deixen enrere les concepcions essencialistes i aposten per una perspectiva més relacional, discursiva, performativa i dinàmica. Des d'aquest punt de vista, la identitat és relacional perquè el contrast ja no s'estableix entre els qui són portadors d'una essència i els qui no ho són, sinó que la identitat s'entén com una construcció que només és possible en relació amb un altre. Sense l'altre (o com a mínim la possibilitat o representació d'un altre), no hi ha un jo ni un nosaltres.

La identitat també és discursiva, perquè el llenguatge i l'ús que en fem referma la pròpia identitat i la percepció de l'altre. El discurs també marca una pauta, una norma o model que permet situar uns elements al centre i d'altres a la perifèria d'una identitat.

És, a més, performativa, perquè ésser portador d'una identitat ja no s'entén en termes de participació en una essència, sinó en un seguit d'activitats. Ésser català o dona o luterà no és, en primera instància, exemplificar unes qualitats, sinó unes actituds.

Finalment, diem que és dinàmica perquè s'entén que la identitat, la condició d'ésser una persona o un grup "ell mateix", es verifica precisament en la diferència al llarg del temps i l'espai. La variació és intrínseca a la identitat i aquells comportaments que poden ésser més centrals en un lloc o en un moment donat poden esdevenir perifèrics o fins i tot irrellevants en un altre context.

Si hem qualificat aquestes perspectives de *postmodernes*, és perquè l'antiessencialisme és una característica de la filosofia postmoderna que arrenca amb Friedrich Nietzsche. Aquest pensador criticà la idea de substància sobretot per atacar els conceptes de subjecte, persona i jo. Les accions del subjecte, segons Nietzsche, no serien indicatives d'un subjecte neutre anterior a aquestes "manifestacions", sinó ben al contrari: el subjecte es construeix a partir d'aquestes accions, mentre que aquest substrat neutre és inexistent (1887: I-13):

Aber es giebt kein solches Substrat; es giebt kein „Sein“ hinter dem Thun, Wirken, Werden; „der Thäter“ ist zum Thun bloss hinzugedichtet, — das Thun ist Alles. Das Volk verdoppelt im Grunde das Thun, wenn es den Blitz leuchten lässt, das ist ein Thun-Thun: es setzt dasselbe Geschehen einmal als Ursache und dann noch einmal als deren Wirkung.¹

Nietzsche, en conclusió, concep el subjecte com una multiplicitat mancada de substància (1967: NF-1885,40[42]), una idea que Sigmund Freud desenvoluparia i sistematitzaria posteriorment. Si és tan pertinent parlar de Nietzsche per a situar les teories postmodernes sobre la identitat, és perquè un dels seus màxims exponents, Judith Butler, hi basa les seves tesis. El moviment de Butler consisteix, resumidament, a traslladar el que

1 «Però no hi ha cap substrat d'aquesta mena; no hi ha cap "ésser" rere el fer, l'efectuar i l'esdevenir; "l'agent" és un afegitò poètic al fer, perquè el fer ho és tot. En el fons, el poble duplica el fer; que el llamp llampegui és un fer fer: es considera el mateix fenomen dues vegades, primer com a causa i després com a efecte.»

Marc teòric

Nietzsche diu sobre el subjecte i la seva substància a la identitat i la seva essència per tal de desmuntar una noció de gènere i repensar-la lluny de la «metafísica de la substància». Parafraçant el passatge de Nietzsche suara citat, Butler (2021: 85) conclou:

Si ho apliquem d'una manera que el mateix Nietzsche no hauria anticipat ni acceptat, podríem afirmar com a corol·lari: no hi ha cap identitat de gènere darrere de les expressions de gènere; aquesta identitat està construïda de manera performativa per les mateixes *expressions* que es diu que en són els resultats.

Aquest gir antiessencialista permet resoldre les dificultats a l'hora d'establir els confins d'un grup cultural. Els casos límit ja no són problemes derivats d'una definició deficient dels trets identitaris, sinó precisament el camp on aquesta identitat es defineix.

La construcció dels grups, doncs, és un fenomen discursiu, i la pertinença al grup es fonamenta en la performació. És a dir, la percepció de l'altre en tant que altre és el que duu a suposar un nosaltres qualitativament diferent. La cultura, com diu Hartmut Böhme (1996, 61), té una funció integradora dins el grup, mentre que a fora té una funció discriminadora. I és aquesta confrontació amb l'altre que ens fa conscients dels nostres trets identitaris. Quan ens trobem amb persones força més grans o joves que nosaltres, som més conscients de la nostra edat que altrament. Així mateix ocorre quan ens confrontem a un grup de persones de l'altre sexe, d'una altra raça o d'una altra cultura.

Sobre aquesta base, la pertinença a aquest *nosaltres* no es fonamenta pas en una essència, sinó en un seguit d'accions. En altres paraules, ésser català, alemany o japonès no consisteix a *ésser* de determinada manera, sinó a *fer* certes coses.

Com hem anticipat més amunt, la identitat cultural guarda una relació contrastiva, nociónalment horitzontal, amb d'altres menes d'identitat, tot i que no sempre és clar quines identitats es poden qualificar de culturals: la identitat com a dona, com a negre, com a homosexual o com a anarquista, per exemple, semblen gravitar al voltant d'experiències, pràctiques o conviccions d'una altra naturalesa, però que tanmateix exerceixen certa influència en la cultura d'aquests individus i els grups que conformen. Per al nostre treball ens interessen sobretot les identitats ètnica, nacional i religiosa, totes elles indubtablement culturals.

2.1.3 Identitat cultural i llengua

D'acord amb Arnold Groh (2020: 180) la identitat es pot definir com «una manifestació del conjunt de característiques mitjançant les quals un individu és reconegut com a tal». La identitat cultural, vista així, «es basa en les característiques mitjançant les quals un individu és reconegut com a membre d'una cultura». La identitat és percebuda per un mateix, però sols esdevé socialment rellevant quan es manifesta, per això la definició de Groh fa èmfasi en la manifestació.

Moltes de les característiques que ens defineixen no són innates ni visibles a simple vista. Això fa que un individu pugui alterar conscientment com es manifesta davant dels altres. Així mateix, l'individu pot alterar la percepció que en tenen els altres mitjançant l'autodescripció verbal. Inversament, prohibint o imposant propietats externes (com ara peces de roba) l'autoritat pot alterar o fins i tot esborrar i substituir la identitat de les persones afectades (ibíd.).

La identitat, doncs, és canviant i mal·leable, està subjecta a canvis conscients i inconscients, tant per part de l'individu com del seu entorn. Aquestes dinàmiques estan àmpliament marcades per les relacions de poder, però les transferències d'elements culturals des dels grups dominants a la resta no es produeix sols a través d'imposicions directes. Recolzant en la teoria d'autocompleció simbòlica de Robert A. Wicklund i Peter Gollwitzer, Groh (ibíd.) apunta que els individus de grups desfavorits sovint adopten elements de les cultures dominants per compensar en termes identitaris la diferència entre l'estatus de què voldrien gaudir i l'estatus que efectivament tenen.

Quan hem parlat d'identitat cultural, ho hem fet en termes de pertinença a una cultura. Per tant, és evident que les identitats culturals són compartides i que es poden comprendre, doncs, com un tipus d'identitat col·lectiva. Jan Assmann ha teoritzat que les identitats col·lectives es basen en una memòria compartida, transmesa al llarg de les generacions gràcies a una llengua comuna i a la interacció dins d'un sistema simbòlic. En aquesta relació simbòlica, els signes podrien ésser tan diversos com els rituals, els balls, els ornaments o la gastronomia, mentre que els significats constituïrien els valors o la cosmovisió de la cultura, entesa com la seva concepció i representació del món. Des

d'aquest punt de vista, la desaparició de cultures no es produeix només per l'extinció física de llurs portadors, sinó també per la pèrdua d'aquesta memòria (Groh, 2020: 153).

Com es veu, la llengua és un element fonamental en la transmissió de la identitat cultural col·lectiva, però també és un mitjà per a expressar-la i distingir-la d'altres identitats culturals. És en aquest sentit que Werner Kummer (1990) associa les reivindicacions lingüístiques amb conflictes culturals, al punt que les llengües hi esdevenen "armes":

1. Der Gebrauch von Sprache als eines Kennzeichens kultureller Identität setzt die Entwicklung einer ethnischen Intelligenzija [sic] in einem sozialen Konflikt voraus, bei dem eine Gruppe, die durch eine mehr oder weniger gemeinsame Sprache abgegrenzt werden kann, sich in einer unterdrückten Situation befindet, wie z. B. bei der Besetzung ihres Territoriums durch eine andere Gruppe, als Minderheit innerhalb des Territoriums einer anderen Gruppe, als Kolonisierte etc.
2. Der soziale Konflikt ist typischerweise für die unterdrückte Gruppe mit einem Wechsel der sozioökonomischen Struktur verbunden wie z. B. dem Übergang von einer agrarischen zu einer kapitalistischen Produktionsweise, schneller Industrialisierung oder Modernisierung.
3. Die ethnische Intelligenzija bildet oder unterstützt die Führungsgruppe der unterdrückten Bevölkerung in dem sozialen Konflikt und nutzt kulturelle Identität sowohl als Waffe in diesem Kampf als auch als Mittel, ihre Macht in ihrer eigenen Gruppe zu sichern.
4. Sprache als Kennzeichen kultureller Identität wird immer zusammen mit anderen möglichen kulturellen Kennzeichen wie Religion, mündliche oder geschriebene Literaturtradition etc. verwendet. Diese Verbindung betont die Werte der vormodernen Gesellschaft, die im Prozeß sozialen Wandels begriffen ist, obwohl die Definition der kulturellen Identität als Waffe für bessere Chancen in der sich modernisierenden Gesellschaft verwendet wird.²

Per il·lustrar aquests punts, Kummer (ibíd.) esmenta la importància de la llengua per als shuar ("jíbaros") en la lluita contra el govern equatorià, o les reivindicacions lingüístiques de la intel·liguènsia yucateca a partir de la segona meitat del segle XIX i el poste-

2 «(1) L'ús de la llengua com a senya d'identitat cultural pressuposa el desenvolupament d'una intel·liguènsia ètnica en el marc d'un conflicte social en el qual un grup que es pot delimitar més o menys per mitjà d'una llengua comuna es troba en una situació d'opressió, per exemple perquè un altre grup n'ha ocupat el territori, perquè és una minoria dins del territori d'un altre grup, perquè ha estat colonitzat, etc. (2) Normalment el conflicte social va lligat a un canvi en l'estructura socioeconòmica del grup oprimint, com ara la transició d'un sistema productiu agrari a un de capitalista o la industrialització o modernització ràpida. (3) La intel·liguènsia ètnica constitueix o secunda el grup que lidera la població oprimida en el conflicte social i fa servir la identitat cultural com a arma en aquest combat i, alhora, com un mitjà per a consolidar el seu poder dins el grup propi. (4) La llengua sempre s'utilitza com a senya d'identitat cultural en conjunció amb altres senyes culturals possibles, com la religió, la tradició literària oral o escrita, etc. Aquests vincles subratllen els valors de la societat premoderna que experimenta un procés de canvi social, malgrat que la definició de la identitat cultural com a arma per a aconseguir oportunitats més bones s'empra en les societats immerses en la modernització.»

rior abandó de la llengua com a marcador d'identitat després de la rebel·lió delahuertista contra el socialisme yucatec.

Kummer (ibíd.) conclou que la llengua no és un tret definidor de la identitat cultural, si no és que una intel·liguència la instrumentalitza en el context d'un conflicte cultural. Al nostre entendre, aquesta conclusió només pot ésser vàlida si es parteix d'una concepció modernista sobre el paper de la intel·liguència en la construcció nacional. L'autor sembla no tenir en compte que la distinció entre grups que parlen llengües diferents és evident als mateixos parlants i anterior a moltes reivindicacions nacionals. Des del nostre punt de vista, es pot assumir que les fronteres lingüístiques solen expressar i alhora reforçar diferències culturals sense reduir aquesta interacció dinàmica a una relació causal unidireccional. De fet, sembla haver-hi un consens majoritari a favor de la tesi que la llengua pot ésser un tret molt important per a la identitat cultural (Groh, 2020: 129 i seg.) i així ho ha expressat repetidament la UNESCO, que entre els anys 2022 i 2032 celebrarà el “decenni de les llengües autòctones”.

2.1.4 Ètnia, nació i llengua

La paraula ètnia prové del grec antic *ἔθνος*, que designava primàriament un grup de persones o animals. Almenys des d'Heròdot, però, el terme denotà també, més concretament, un poble o nació. Per extensió, *τὰ ἔθνη* designava els ‘pobles bàrbars’ i, al Nou Testament, els gentils, fossin cristians o no. Aquest significat, però, sempre convisqué amb el terme genèric, que es podia referir doncs a classes socials o fins i tot professionals.

Contemporàniament, el terme *ètnia* o *grup ètnic* reprèn el sentit de ‘poble’ i s'aplica a grups que comparteixen una mateixa cultura, una memòria històrica, una ascendència comuna i un origen geogràfic determinat (Ansell 2013: 64 i seg.). El fet de compartir una ascendència comuna fa que el concepte d'ètnia sigui proper al de raça, fins al punt que avui dia el terme *ethnicity* ha esdevingut en anglès un eufemisme per a ‘raça’ o àdhuc ‘color de pell’. La confusió, però, ve de lluny i durant el segle XIX gaudí d'àmplia difusió, fins i tot a Catalunya. A *L'avenç* del 31 de gener de 1891, per exemple, Joaquim Casas i Carbó escrivia:

Marc teòric

La nostra fisonomia de raça y de llengua està ben caracterisada de sigles y sigles, d'una manera prou enèrgica, per resistir tota assimilació. [...] la força de caràcter del nostro grup ètnic és tant intensa qu'acaba per absorbir, catalanisantlos[,] la major part dels elements ètnics més o menos castellans qu'establintse entre nosaltros cauen dintre de la nostra esfera d'acció.

No fou fins a la Segona Guerra Mundial que s'abandonà majoritàriament la idea que la humanitat està dividida en races distintes més o menys pures. Cal tenir en compte que les concepcions de raça es basen en l'aparença física dels individus, mentre que la noció d'ètnia subratlla elements culturals i, doncs, per definició no biològics. De fet, la majoria de races —segurament totes— són multiètniques. Cal afegir que l'ascendència compartida que pressuposen les ètnies típiques pot ésser, i al més sovint és, mitològica, cosa que encara afebleix més el vincle entre aquestes dues nocions, i que com més va més multiètniques són les ètnies.

La vaguetat en la definició del concepte *ètnia* sembla inherent a l'etnografia i no pretenem pas superar-la amb cap definició nova. Dit això, treballarem amb una caracterització propera a la tradició weberiana, que jutja insuficients els trets reals, efectius, i emfatitza com aquests són percebuts per la població i com s'articulen culturalment. Aquest és el cas de Richard Schermerhorn, que caracteritza una ètnia com un grup humà «having real or putative common ancestry, memories of a shared historical past, and a cultural focus on one or more symbolic elements defined as the epitome of their peoplehood» (1978: 12). Els elements simbòlics de què parla Schermerhorn inclouen els suaresmentats (cultura, llengua, fe, parentesc, fenotip), però també la concentració geogràfica i l'autoconsciència, és a dir, la consciència de constituir un grup humà distint (Cornell i Hartmann 1998: 19 i seg.).

Seguint aquests dos darrers autors, també cal notar que un territori originari comú pot suplir la noció d'ancestre compartit. Aquest sol ésser el cas d'ètnies plenament conscients del seu caràcter mestís però tanmateix ben arrelades a un territori determinat. A la definició de Schermerhorn també cal afegir-hi que les categories ètniques aplicades a un grup per part d'individus que no en són membres també poden influir de manera decisiva l'autopercepció del grup com a ètnia o no. Al cap i a la fi, la noció d'*ètnia* és contrastiva, és a dir, hom se sol reconèixer membre d'una ètnia per oposició a d'altres èt-

nies, i les diferències ètniques tracen fronteres, per difuses i poroses que puguin resultar, entre *nosaltres* i *els altres*.

La noció d'*ètnia* també és conceptualment propera a la de *nació*. Aquest terme, provinent del francès antic, significava en un principi 'naixement'. Dir que algú era "de nació francesa o anglesa" equivalia a dir que era "francès o anglès de naixement". Amb el temps, però, el terme *nació* es vincularia molt més a la dimensió política de certs grups humans que aspiren a tenir drets polítics col·lectius, sobirania i autonomia, sovint concretats en un estat independent.

En català antic hem trobat el terme *nació* usat en el sentit de 'poble' en textos de Francesc Eiximenis i Jaume Safont, en el sentit de 'origen o naixement' en Jaume Safont i Joanot Martorell, en el sentit de 'país' en Joanot Martorell, en el sentit de 'persona estrangera' en el manuscrit *Viatge a Terra Santa* de l'any 1323³ i en el sentit de 'grup de cardenals d'un mateix origen' en una carta adreçada a Alfons el Magnànim de l'any 1418.

Segons Özkırmılı (2010: 23), la reflexió sobre el fet nacional parteix al segle XVIII amb filòsofs com Kant, Rousseau, Herder o Fichte, a partir del segle XIX esdevé un tema de debat polític intens amb pensadors com Marx, Engels, Lenin, Luxemburg o Renan. Al segle XX, finalment, esdevé un objecte d'escrutini científic i les teories sobre el fet nacional es comencen a sistematitzar.

Totes aquestes contribucions s'han tendit a agrupar en dues tendències (Özkırmılı 2010): el primordialisme i el modernisme. Segons el primordialisme, la nacionalitat és connatural a l'home i, per tant, un fenomen antiquíssim. Estretament emparentat amb aquesta postura, hi hauria el perennialisme, segons el qual les nacions, sense ésser naturals, són pràcticament omnipresents al llarg de la història. Alguns pensadors perennialistes subratllen la continuïtat al llarg del temps, mentre que d'altres perceben aquests vincles com un fenomen recurrent més que no pas continu.

3 «En aquest sant loc negu moro ne neguna nació no y pot aturar ny viure sino crestians» (Faraudo 2021).

Marc teòric

Els crítics del primordialisme objecten que, si bé la cultura és indistricablement humana, la manera com s'articulen les identitats col·lectives ètniques o nacionals no es pot considerar com una cosa donada o natural. Aquestes identitats són maleables, construïdes socialment i subjectes a canvis conscients i inconscients.

El modernisme, per la seva banda, postula que el fet nacional és intrínsecament modern, vinculat al capitalisme, la revolució industrial, l'èxode rural i la secularització. Segons aquests autors, parlar de nacions abans d'aquests processos històrics és anacrònic. Aquesta postura ha estat famosament defensada per Hobsbawm, que considera que les nacions són fruit de l'enginyeria social, fonamentada en l'adaptació o invenció de tradicions “des de dalt” i una continuïtat històrica fictícia i reforçada mitjançant l'educació obligatòria, les cerimònies públiques, els monuments, etc. Segons Hobsbawm, al segle XIX podien tenir sentit com a moviments modernitzadors i emancipadors, però en l'actualitat tenen un caràcter «essencialment negatiu o divisor» i «semblen ésser reaccions de feblesa i por, intents d'aixecar barricades que posin fre a les forces del món modern» (*apud* Özkırmılı, 2010: 97). Aquest discurs “antinacionalista” gaudeix avui dia de gran predicament i és a parer nostre el que solen emprar els nacionalismes hegemònics contra les demandes d'igualtat de les nacions minoritzades que han sobreviscut als conflictes dels darrers segles.

Un altre pensador modernista és Ernest Gellner, considerat per Özkırmılı el teòric del nacionalisme més influent. Gellner entén el nacionalisme com un moviment que postula una congruència ideal entre la comunitat nacional i la política. El fet nacional adquireix una importància innegable amb la modernitat, perquè canvia la relació entre cultura i poder. Mentre que en les societats tradicionals els poderosos usaven la cultura per *distingir-se* de les masses i tenien poc interès a homogeneïtzar-les (llevat del clergat, que sí que volia imposar un mínim d'ortodòxia sense incorporar per això les masses a l'alta cultura), en les societats modernes el poder polític sí que necessita que les masses siguin culturalment homogènies, perquè només així pot garantir la mobilitat laboral necessària per a la industrialització i camuflar les desigualtats que en resulten.

Benedict Anderson feu aportacions a les teories modernistes i amplià l'àmbit d'estudi a fora d'Europa, el continent en què s'havia centrat fins aleshores. Anderson concep les

nacions com a “comunitats imaginàries”, no pas perquè cregui com Hobsbawm que són invencions, sinó en el sentit que llurs membres no es coneixen entre si. Les aportacions d’Anderson depassen els debats sociopolítics i emfasitzen la dimensió cultural del nacionalisme, que ell vincula a la descoberta d’altres cultures no europees i al declivi del llatí com a llengua de cultura que feu lloc a l’ascens dels idiomes vernacles. Un dels vectors més importants fou, segons aquest autor, la impremta i, més que cap altre gènere, el periodisme i la novel·la, perquè conviden els lectors a identificar altres persones (reals o fictícies) com a membres de la mateixa comunitat. De retruc, la impremta desplaçaria el llatí com a llengua de cultura i contribuiria a sistematitzar i estandarditzar les llengües vernacles, l’estatus igualitari de les quals es plasmaria en els diccionaris bil·lingües.

Les teories modernistes han hagut de fer front a un bon nombre de crítiques. Se’ls ha retret que no són capaces d’explicar els lligams ètnics, tan nombrosos com importants, anteriors a l’emergència de les nacions modernes. Segons Anthony D. Smith, «the small clerical and bureaucratic classes of France, England, Spain and Sweden began to feel a strong attachment to their nation, which they conceived as a territorial-cultural community, from the fifteenth century onwards», molt abans per tant del que sosté el modernisme.

El cas català podria confirmar aquesta tesi, si es jutja pel *Llibre de les jornades* de Jaume Safont, escriptura municipal primer i de la Generalitat després. A l’entrada corresponent a l’11 de juliol de 1423 parla de «la victòria e gran honor que lo senyor rey e la nació cathalana havien haguda en Nàpols» (Safont 1992), en què clarament es concep la nació catalana com un tot amb uns interessos polítics determinats.

D’altra banda, hi ha casos de moviments nacionals moderns i preindustrials alhora, com el grec, que semblen desmentir una part important de les teories modernistes, com Gellner mateix admet (1998, 49):

En general, no sols el nacionalisme grec, sinó també els altres nacionalismes balcànics, poden ser considerats com un problema no menyspreable per a la teoria, atès l’endarreriment dels Balcans respecte dels estàndards de l’industrialisme i la modernitat.

Marc teòric

Aquestes crítiques haurien desembocat en un nou grup de teories, l'etnosimbolisme, que concep el fet nacional com una etapa més en l'evolució d'alguns grups ètnics i subratlla el caràcter simbòlic de llurs arrels (memòria, valors, mites...), però també d'alguns de llurs objectius (protecció de la llengua, de la cultura, d'indrets significatius...).

Per a Smith, els elements simbòlics que solen caracteritzar les ètnies serien «un nom propi col·lectiu, un mite d'ascendència comuna, una memòria històrica compartida, un o més elements diferenciadors de la cultura comuna, un vincle amb una pàtria determinada i la solidaritat envers sectors significatius de la població» (Özkırımlı, 2010: 150).

Tot comptat i debatut, sembla que les controvèrsies al voltant del fet nacional estan empantanades, d'una banda, per la manca d'acord sobre com cal definir *nació* i *nacionalisme* i, de l'altra, per la qüestió de precedència històrica de certs catalitzadors dels moviments nacionals. Així, les definicions estrictes de *nació*, que la vinculen per exemple a la secularització o als mitjans de comunicació moderns, tendeixen a afavorir postures modernistes, mentre que les definicions àmplies, en termes de grups ètnics amb consciència política, es poden aplicar *mutatis mutandis* a alguns pobles antics i medievals.

Pel que fa a la qüestió històrica, els teòrics que emfasitzen la influència de les elits sobre les masses tendeixen així mateix al modernisme, mentre que els qui subratllen la importància de la cultura popular i els elements simbòlics dels grups ètnics com a punt de partida de moltes nacions tendeixen a abraçar versions més o menys matisades del primordialisme, el perennialisme o l'etnosimbolisme.

Finalment, no podem negligir el biaix ideològic: les postures eurocèntriques o incòmodes amb les minories nacionals solen afavorir el modernisme, perquè els permet negar més fàcilment les aspiracions polítiques dels pobles colonitzats o en tot cas no constituïts com a estats nació.

2.1.5 Territori i identitat

En l'àmbit de l'antropologia, al llarg del segle XX la relació entre les cultures i els territoris ha passat d'ésser vista com una cosa natural, donada, a ésser qüestionada i, en part, a cedir terreny davant la noció de desterritorialització. Les concepcions comunes de la

gent corrent, però, continuen molt aferrades a la visió ingènua que dona per fet la territorialitat de les cultures. Així, no és gens estrany assumir que el món es compon d'un mosaic de cultures discretes que ocupen, a llur torn, territoris discontinus, si fa no fa com els mapes "polítics" del món en què els països es reparteixen tot el territori, sense sobreposar-se ni deixar espais buits.

Akhil Gupta i James Ferguson (1997a, 1997b) qüestionen ambdues assumpcions. En primer lloc, la visió de cultures com a fenòmens discrets és problemàtica perquè no dona compte de la interconnexió entre esferes culturals, de llurs fragmentacions i contradiccions internes, del fet que bona part de la coherència que exhibeixen és *feta* més que no pas *donada* naturalment, ni de les cultures mestisses. En segon lloc, la territorialització discontinua de les cultures també topa amb certs fenòmens que no són exclusius de la contemporaneïtat, però que al llarg de l'últim segle s'han exacerbat o si més no s'han fet més visibles, com ara les migracions i les identitats transnacionals, els espais de frontera i els moviments transfronterers. Per tots aquests motius, Gupta i Ferguson conclouen que el vincle entre els pobles, les cultures i els llocs és un fenomen que cal explicar, més que no pas donar per fet.

El problema de la desterritorialització, però, no solament afecta les persones i els grups humans que es desplacen, ja que llurs moviments també alteren el paisatge cultural habitat per les persones i els grups que *no* es desplacen. La pregunta pel significat de l'agre del terror en un context de desterritorialització, doncs, no és només vàlida per als qui van o venen, sinó també per als qui es queden on són (1997b: 37-38).

Curiosament, com més rars es tornen els espais ètnicament homogenis, més es reivindiquen els vincles entre les cultures i els territoris. Però són justament aquestes reivindicacions que ens han de fer prendre consciència que aquests vincles es construeixen socialment, perquè ni hi ha ènies o cultures homogènies, ni territoris definits naturalment, ni vincles neutres entre els pobles, les cultures i els territoris.

Aquesta crítica antropològica a l'etnografia clàssica es pot estendre a la idea de "l'altre", perquè si s'abandona la noció de cultures naturalment delimitades i homogènies, d'ènies ontològicament anteriors al discurs, caldrà admetre que "l'altre" és una cons-

trucció social, producte de certes pràctiques discursives i representacionals (1997b, 42). La tensió entre “nosaltres” i “els altres”, que l’etnografia clàssica havia donat per descomptada, és només una de les oposicions que segons Gupta i Ferguson caldria deixar d’entendre com a donades. Una altra en seria la tensió entre el local i el global, que remet a altres oposicions trillades, segons les quals el local seria alhora tradicional, *gemeinschaftlich* (‘comunitari’) i femení, mentre que el global seria modern, *gesellschaftlich* (‘social’) i masculí. De nou aquestes oposicions haurien d’ésser objecte d’estudi més que no pas un punt de partida (1997a, 28).

Liisa H. Malki (1997) subratlla que l’associació entre un territori i el grup humà que l’habita pot ésser tan estreta que la idea de “país” esdevé ambigua, en la mesura que pot designar indistintament aquestes dues entitats. Però l’associació no és només semàntica, sinó també emocional; penseu si no en gestos tan simbòlics com endur-se terra natal en emigrar o besar la terra pàtria quan s’hi torna. Un dels camps semàntics que aquest vincle mobilitza més intensament és el de la botànica, perquè els vegetals són els éssers vius immòbils per antonomàsia. Així, quan es parla de cultura i territori sempre ens ve al cap la metàfora de les arrels, i és que la paraula *cultura* mateix ens remet al cultiu, a l’agricultura.⁴ Des del punt de vista de Malki, però, no hauríem d’assumir que el sedentarisme és l’estat natural dels humans i les cultures, sinó preguntar-nos quins són els mecanismes que estableixen aquests vincles.

És sobre aquesta base que no volem concebre les àrees culturals en general ni l’esfera cultural ídix en concret com un territori suposadament neutre on viuen els grups humans que porten certa cultura o on es donen certes pràctiques culturals, perquè aquesta visió reduccionista no pot elucidar el vincle sentit amb el territori, el qual no és viscut com a neutre sinó com a propi. Entendre la territorialitat d’una cultura, doncs, implicaria comprendre com es construeix aquest sentiment de pertinença i acceptar que les àrees culturals són sempre difuses, que se sobreposen i estan sempre en construcció o qüestió.

Són moltes les pràctiques que ens vinculen individualment i col·lectiva al territori. En primer lloc hi trobem la percepció directa del territori i els records que se’n tenen, sovint

4 Així mateix la metàfora de l’arbre genealògic ens serveix per a parlar dels ancestres.

barrejats amb una càrrega emocional important. A banda d'aquest coneixement directe, però, el vincle amb territoris més grans que una contrada se sol establir per mitjà de pràctiques discursives, cartogràfiques o polítiques.

Entre les pràctiques discursives n'hi ha de ben explícites, com ara les referències geogràfiques en les converses, la premsa, els textos sagrats o la literatura, tant escrita com oral, des d'anècdotes i acudits fins a la història familiar o les llegendes. Altres pràctiques més implícites però igualment poderoses són l'ús dels demostratius o de verbs que tenen una dimensió dítica. Gupta i Ferguson (1997a, 24) parlen de la construcció discursiva de l'*ací* i l'*allà* en paral·lel a la de *nosaltres* i *ells*. La freqüència amb què un *aquí* de Barcelona inclou Girona, Mallorca, Madrid o Berlín té implicacions evidents en la percepció d'aquests espais com a propis. De la mateixa manera, en tindria que, parlant des de Barcelona, diguéssim que algú “ve” a Girona, Mallorca, Madrid o Berlín.

Quant a les pràctiques cartogràfiques figuren en un lloc destacat els mapes amb què es familiaritzen tots els alumnes d'ençà que la geografia esdevingué una assignatura escolar al segle XIX. En la seva introducció a la cartografia crítica o “contracartografia”, Severin Halder i Boris Michel (2018) critiquen la pretensió de la cartografia de representar el món *tal com és*, de manera objectiva, atesos els vincles estrets que uneixen el coneixement amb el poder. Segons aquests autors, els mapes no serveixen tant per a representar la realitat com per a «articular afirmacions determinades per relacions socials, discursos i pràctiques», cosa que els duu a concloure que «els mapes (i els atlas), doncs, sempre són polítics» (13).

Les noves tecnologies han facilitat la producció i difusió de mapes, que han estat àmpliament emprats en les pràctiques artístiques i les comunicacions activistes, perquè els mapes permeten, per exemple, «visualitzar injustícies o organitzar la protesta i la resistència» (ibíd.). La contracartografia, doncs, seria aquest conjunt de pràctiques cartogràfiques que no aspiren a una falsa objectivitat, sinó que de manera transparent volen representar el territori de maneres que desafien el consens majoritari. Segons Halder i Michel, les lluites descoloniales i postcoloniales són les que iniciaren aquesta pràctica i citen com a exemple primerenc les reivindicacions dels pobles nadius del Canadà i Alaska (15-16), però n'hi ha moltes altres. Al volum *This is not an atlas* (Kollektiv Orango-

Marc teòric

tango, 2018), per exemple, hi apareixen cartografies vinculades a la resistència als desnonaments, la protecció mediambiental, la desmilitarització, l'antifeixisme, la permacultura i un llarg etcètera.

La distinció entre mapes “físics” i “polítics”, doncs, sembla insostenible, i això és especialment cert en els mapes culturals, és a dir, els que pretenen representar la distribució en el territori de certs trets culturals, com els mapes de religions o d'ètnies. D'alguna manera, l'autoritat del mapa com a artefacte de coneixement pretesament objectiu serveix per a validar l'existència mateixa de certs territoris i fronteres. Àrees culturals com “el món àrab”, “Escandinàvia”, “l'Amèrica Llatina” o “els Països Catalans” semblen igualment concebibles, almenys en un pla teòric, però les connotacions polítiques de llur representació cartogràfica no sempre són igualment acceptables a ulls de l'opinió pública.

Finalment, les pràctiques polítiques són amb tota probabilitat les més evidents, atesa la realitat palpable i alhora ambivalent de les fronteres, amb tota la seguretat que evoquen i el dolor que s'hi congria. Segurament són les fronteres administratives, sobretot les estatals, les que determinen la plausibilitat pública de les àrees culturals i l'acceptabilitat de llur representació. Així territoris com l'Amèrica Llatina o el món àrab, que es poden construir sumant territoris estatals, sense trencar cap frontera, semblen més acceptables que el Wallmapu, el Yorubaland o el Kurdistan.

Al llarg del present treball tractarem de la territorialitat de la cultura d'expressió ídix. Argumentarem que la llengua en general i els noms propis en particular són unes de les àncores que aferren les cultures al territori i que la pràctica traductora no n'ha d'ignorar la dimensió connotativa i emocional. Així mateix, intentarem que el nostre discurs sempre admeti el caràcter contingent, difús i canviant d'aquesta territorialitat, sense donar-la per feta i qüestionant com es construeix.

2.2 Conceptes lingüístics

2.2.1 Els noms propis

Els noms propis constitueixen una classe d'expressions molt singular, per tal com es refereixen a entitats de manera individual.⁵ Aquestes entitats poden ésser, en principi, de qualsevol mena: objectes físics, imaginaris o abstractes, processos, etc. Així, trobem noms propis tan diferents com ara *Antoni, Segre, Mart, Justícia, Trinitat, Guerra dels Segadors, Compromís de Casp, Tractat dels Pirineus*, etc. Els noms propis designen un referent únic, distingint-los de la resta d'entitats de llur mateixa classe, si bé l'entitat referida pot ésser un grup (p. ex. *les Balears, la família Folch*, etc.).

Alguns noms propis exigeixen un article (p. ex. *la Garrotxa, la Caputxeta*, etc.), d'altres l'exclouen (p. ex. *Osona, Jesús de Natzeret*, etc.) i encara d'altres admeten ambdues opcions (p. ex. *Joan / en Joan, Argentina / l'Argentina*, etc.). D'altra banda, els noms propis no coneixen flexió de nombre, però poden presentar certa ambivalència en aquest sentit, com *els Estats Units*, que concorda en plural quan va precedit de l'article i en singular quan s'omet l'article.

Segons IEC (2018), els noms propis només admeten qualificacions restrictives quan funcionen com a comuns (p. ex. *tots els Peres de l'escola*) o bé de manera metafòrica o metonímica (p. ex. *la Venècia del nord* = 'Amsterdam', *un picasso* = 'un quadre pintat per Picasso', *un priorat*, etc.). Caldria puntualitzar que els exemples de metonímia que presenta l'Institut són inapropiats, perquè no es tracta de noms propis usats de manera metonímica, sinó usats com a noms comuns, com fa evident l'ús de l'article indeterminat. Valdria més aduir exemples com ara *la Barcelona medieval*, expressions que no designen una classe d'objectes.

Per a comprendre el funcionament dels noms propis cal tenir en compte la importància del context, i és que molts de noms propis es poden designar diversos referents. Així, trobaríem moltes persones que es diuen *Joan* o *Maria*, moltes vies amb el nom de *car-*

5 Algunes parts i exemples d'aquesta secció, així com de les dues que venen, segueixen les de prop les parts rellevants d'IEC (2018) i, en menor mesura, IEC (2017).

Marc teòric

rer de Jacint Verdaguer i moltes ciutats que es diuen *Santiago*. De vegades, un mateix nom propi pot designar referents de categories prou diverses, com *Júpiter*, que pot fer referència a un déu, un planeta o encara un club esportiu barceloní. És per això que ben sovint s'afegeix material semànticament descriptiu als noms propis, per tal de garantir que l'interlocutor serà capaç d'identificar el referent únic. Ho palesen expressions com ara *Joan petit*, *Pere el Cerimoniós*, *carrer de París*, *Santiago de Xile*, etc., amb un grau variable de lexicalització, des de nul·la (*Joan petit*) fins a plena (*Santiago de Xile*).

Una vasta majoria de noms propis tenen origen en noms comuns, sintagmes o frases senceres, sovint de sentit clarament descriptiu. Se'n troben exemples entre els noms de pila (l'ètim de *Pere* significa 'pedra'; el d'*Anna*, 'gràcia, misericòrdia', etc.), els cognoms (molts d'ells transparents: *Ferrer*, *Casamajó*, *Alemanya*, etc.), els topònims (alguns transparents: *Camprodon*, *Setcases*, etc., d'altres no tant: *Vic*, del llatí *vicus* 'poble', *Empúries*, del grec *ἐμπόριον* 'mercat', etc.), els hidrònims (*Fluvià*, *Mediterrània*, etc.), orònims (*Puigmal*, *Collsacabra*, etc.), per citar-ne només uns quants.

Aquesta circumstància, juntament amb el fet que els noms propis sovint siguin intercanviables amb descripcions del referent en qüestió, suscità entre els primers filòsofs que estudiaren aquest fenomen l'opinió que, en el fons, els noms propis no són sinó "descripcions abreujades". Així, segons filòsofs descriptivistes com Gottlob Frege o Bertrand Russell (Michaelson i Reimer, 2019), noms com *Barcelona*, *Napoleó* o *Tajo* serien maneres més breus de dir 'capital de Catalunya', 'primer emperador francès' i 'riu més llarg de la península Ibèrica'. Entre finals del segle XIX i principis del XX sorgí tot un debat sobre com establir quines d'aquestes descripcions són adequades, quines no, i com s'assignen descripcions a noms propis per tal que aconseguixin identificar els seus referents.

La filosofia del llenguatge experimentà un gir radical amb la publicació, l'any 1972, de *Naming and necessity*, de Saul Kripke. Aquest filòsof sostenia que els noms propis eren designadors d'entitats úniques no pas en virtut de cap descripció, sinó gràcies a una cadena causal d'usos lingüístics originada en un "bateig". Així, noms com *Barcelona*, *Napoleó* o *Tajo* designen el que designen i no pas cap altra cosa en virtut dels usos lingüístics de les comunitats portadores d'aquests noms, les quals els transmeten "causalment",

d'una generació a l'altra. L'esdeveniment que origina aquesta cadena d'usos és el que Kripke anomena *bateig* (en anglès, *dubbing*). No ens hem d'imaginar un capellà i una pila baptismal, sinó la intenció d'una o més persones de referir-se a certa entitat de manera exclusiva mitjançant una expressió. Aquest acte no cal que sigui conscient. És ben famós el cas de Madagascar, una illa que fou batejada “sense voler” amb el nom d'un territori continental per un malentès entre els “descobridors” europeus i els nadius.

Aquests usos transmesos d'una generació de parlants a la següent ancoren els noms propis als seus referents amb indiferència del material descriptiu que s'hi associï. Aquesta «designació rígida», en paraules de Kripke, és el que ens permet imaginar i comunicar situacions contrafàctiques, per exemple: que Barcelona deixi d'ésser la capital de Catalunya, que Napoleó hagués estat pintor en lloc de militar o que el Tajo s'assequi per una mala gestió hidrològica.

Com veiem, els noms propis tenen un gran poder denotatiu, però el poder connotatiu no és pas menor. Només així s'explica el diferent sentit associat a expressions de significat idèntic. Pere I de Castella és anomenat “el Cruel” per uns i “el Justicier” per altres. Les disputes al voltant dels topònims *Doire*, *Derry* o *Londonderry* evoquen inevitablement el conflicte nord-irlandès, mentre que els hereus territorials de l'antiga Macedònia han sostingut fins fa poc una disputa toponímica de greus conseqüències polítiques. Per posar un últim exemple, és profundament significatiu que el conflicte que els castellans anomenen Guerra d'Independència els catalans l'anomenem Guerra del Francès.

2.2.2 Els topònims

Els topònims són els noms propis que designen indrets en sentit ampli, incloent objectes geogràfics, regions i cossos celestes, des dels més menuts (estances, edificis, carrers, etc.) fins als més extensos (continents, països, oceans, mars, etcètera).

Com hem anticipat, l'ús de l'article pot ésser necessari, impossible o facultatiu davant d'un topònim. Pel que fa a les denominacions geogràfiques, quan l'article exigít és català, no es considera que formi part del topònim; mentre que si és estranger, se'n considera una part constitutiva, com a *al-Àndalus* o *Le Mans*. Pel que fa a les denominacions

Marc teòric

d'establiments comercials, per contra, sempre es considera que l'article forma part del topònim: *Els Quatre Gats* (restaurant), *La Impossible* (llibreria), etc. Un altre cas, finalment, és que l'article (en aquest cas necessari) no precedeixi el topònim, sinó que s'hi hagi integrat: *Gran Via de les Corts Catalanes*, *Castellar de n'Hug*, etcètera.

També és freqüent que noms comuns precedixin els topònims (*la mar Mediterrània*, *el riu Segre*, etc.). En aquest cas, el nom comú pot acabar formant part del topònim. És el cas del coll s'Erola, que esdevingué Collserola, o el Prat de Llobregat, que originalment feia referència a un prat. De vegades, el nom comú que acompanya el nom propi funciona com a comú en un pla formal, mentre que en el pla semàntic forma part del designador. Només així s'entenen topònims com *l'estany de Banyoles* o *la badia de Roses*, en què l'absència del nom comú alteraria el referent del topònim (Banyoles, Roses), a diferència de *la mar Mediterrània* o *el riu Segre*, en què l'absència del nom comú no altera el referent (la Mediterrània, el Segre).

Els topònims se solen classificar en funció de dos criteris. El primer té en compte el tipus d'objecte geogràfic denotat. En aquest sentit, hom parla d'hidrònims (per a masses d'aigua: rius, llacs, mars...), orònims (per a muntanyes, serralades, massissos...), odònims (per a vies, carrers, places...), etc., o bé, en atenció a l'extensió de l'objecte geogràfic, topònims majors (d'extensió equivalent o superior a la d'un municipi) i topònims menors (d'extensió inferior a la d'un municipi).

El segon criteri té a veure amb la pertinença o no de l'objecte geogràfic al domini lingüístic de la llengua del topònim que el denota. Hom divideix llavors els topònims entre endotopònims i exotopònims. Mestres i Santamaria (1997) defineixen els exotopònims simplement com els noms de lloc de fora dels Països Catalans. Generalitzant i, per oposició, podríem dir que els endotopònims són els noms propis de llocs que es troben dins del domini lingüístic de la llengua del topònim, mentre que els exotopònims són els noms propis dels llocs que es troben defora. Aquest és el camí que segueix la Reial Acadèmia Espanyola en la seva *Ortografia*, si bé substitueix *domini lingüístic* per «àrea de influència de su lengua» (2010: 862), concepte tanmateix més eteri.

Aquesta definició topa amb una dificultat immediata: l'existència d'objectes geogràfics que es troben alhora dins i fora d'un domini lingüístic, com ara el riu Ebre en relació amb els territoris de parla catalana i castellana. A més, segons la definició aventurada, els noms d'objectes geogràfics adjacents a un domini lingüístic (com els mars i els oceans), així com els celestes, mítics i ficticis serien *eo ipso* exotopònims, tot i que poden ésser percebuts com a interiors o exteriors en funció del punt de vista que s'adopti (Jordan 2009).

Si ancorem la definició d'endotopònim a la de *domini lingüístic*, caldrà delimitar aquesta noció. En principi, un domini lingüístic és el territori on es parla un idioma. Els Països Catalans, la Francofonia o la Hispanitat poden ésser concebuts com els territoris on es parla el català, el francès o el castellà, si bé cadascuna d'aquestes definicions trobaria partidaris i detractors. La mobilitat dels parlants implica que els dominis lingüístics creixen, minven, es traslladen i, finalment, desapareixen amb el pas del temps. Ara bé, quants de parlants són menester perquè un territori es consideri part d'un domini lingüístic donat? Les nombroses comunitats de parla castellana, àrab i romanesa al Principat —per citar només els tres idiomes més parlats en les comunitats lingüístiques amb rerefons migratori— justifiquen que el Principat es consideri part integrant dels seus dominis lingüístics respectius? És només una qüestió numèrica o també cal tenir en compte l'arrelament històric? És rellevant que l'àrab s'hagi parlat durant segles al que avui anomenem Països Catalans i el romanès només durant unes dècades?

Per sortir del pas hom podria limitar la noció de domini lingüístic al territori *històric* on *tradicionalment* s'ha parlat un idioma determinat. La qüestió poblacional es desplaça doncs a l'àmbit històric, amb la voluntat d'excloure el fenomen migratori de les consideracions lingüístiques, malgrat que és precisament el fet migratori el que defineix l'evolució dels dominis lingüístics al llarg del temps. L'elasticitat dels conceptes *històric* i *tradicional* condemnen al fracàs aquesta definició. Certament es podria dir que l'ús de l'àrab a Mallorca reconeix una història *més llarga* que la del castellà, o que l'ús del català a l'Alguer és *més tradicional* que el del sard. Ara bé, això difícilment ens permet dir que el castellà no té cap ús històric a Mallorca o el sard cap ús tradicional a l'Alguer.

En resum, considerar que Camprodon forma part del domini lingüístic castellà és més una consideració subjectiva o ideològica que no pas una constatació empírica.

L'heterogeneïtat dels usos lingüístics d'un territori afegeix un altre nivell de complexitat, en la mesura que els dominis lingüístics ben sovint se sobreposen, com el francès i l'occità a Occitània o l'italià i el rètic a Suïssa. De retruc, els límits dels dominis lingüístics no són exactament fronteres, en el sentit que on s'acaba un domini lingüístic no en comença necessàriament un altre. Així, assumint *ex hypothesi* que tot el territori espanyol formi part del domini lingüístic castellà, un castellanoparlant que viatgi de Madrid a Barcelona no necessàriament té la sensació que canvia de domini lingüístic, mentre que un catalanoparlant que faci el recorregut oposat sí que abandonarà el seu domini lingüístic. Conseqüentment, és molt problemàtic representar en un sol mapa diferents dominis lingüístics.

Drago Kladnik (2009) considera que l'oficialitat és un dels criteris que distingeixen els endo- dels exotopònims, i n'ofereix les definicions següents:⁶

«Exonym: Name used in a specific language for a geographical feature situated outside the area where that language is widely spoken, and differing in its form from the respective endonym(s) in the area where the geographical feature is situated. [...] Endonym: Name of a geographical feature in an official or well-established language occurring in that area where the feature is situated.»

Com exposem a Ferrarons (en premsa), aquesta drecera conceptual és tanmateix problemàtica, perquè no distingeix els topònims oficials dels topònims en les llengües oficials. Per posar-ne un exemple proper, mentre que *Lleida* és l'únic nom oficial d'aquesta ciutat, el castellà i l'occità també hi són llengües oficials, i en aquests idiomes el topònim és *Lérida* i *Lhèida*, uns noms que no gaudeixen de reconeixement oficial. Ara bé, si seguíssim la definició de Kladnik, la designació occitana també s'hauria de considerar un endotopònim, cosa que topa amb l'ús habitual d'aquest terme, atès que la *Lhèida* no és ni el nom vernacle ni oficial de la ciutat.

Les nocions d'*endo-* i *exotopònim* són doncs francament elusives, però tanmateix imprescindibles per a la traducció, atès que normalment es prefereix l'ús d'endotopònims

6 En aquesta qüestió Kladnik (2009) és deutor de les definicions fixades pel Grup d'Experts de les Nacions Unides en Noms Geogràfics. Vegeu Bartos-Elekes (2008) per a un repàs de llur evolució.

de terceres llengües per a traslladar els exotopònims del text de partida quan l'objecte geogràfic no té un nom tradicional en la llengua d'arribada. En relació amb l'hàbit alemany de designar indrets txecs, eslovacs o polonesos amb els noms germànics tradicionals, per exemple, Newmark (1988: 55) fa la recomanació següent: «Do not normally call Polish or Czechoslovak towns by their German names: Posen / Poznań, Breslau / Wrocław, Karlsbad / Karlovy Vary, Teschen / Děčín».⁷

Tot i que a l'apartat 4.2 (pàg. 123) n'oferirem una argumentació més sòlida, ja podem avançar que les nocions d'*endotopònim* i *exotopònim* són inevitables en l'estudi i la pràctica de la traducció malgrat que, com hem vist, són difícilment conceptes científics, en la mesura que impliquen un alt grau d'indeterminació i subjectivitat.

2.2.3 Els antropònims

Els noms propis de persona inclouen diverses categories de designadors, amb l'element comú que llur referent és una persona (real o fictícia): noms de pila (*Pere, Maria...*), cognoms (*Ferrer, Manyalic...*), llinatges i dinasties (*Trastàmara, Borbó...*), pseudònims (*Xènius, Victor Català...*), sobrenoms i àlies (*el Noi del Sucre, la Pellofera...*), hipocòristics (*Quima, Pep...*), diminutius (*Quimeta, Pepet...*), augmentatius (*Quimota, Pepot...*). Els antropònims poden ésser compostos per noms del mateix tipus (*Joan Josep, Salvat-Papasseit*, etc.) o de tipus diferents (com ara *Jack l'Esbudellador*, compost d'un prenom o nom de pila i d'un sobrenom).

En català, l'ús d'article personal o determinat davant dels antropònims coneix una variació intrínseca al nom i una d'extrínseca. La variació intrínseca té a veure amb algunes característiques del referent. En general, els referents històrics i mítics afavoreixen l'absència d'article, amb indiferència del registre o parlar. Així, diem *Hitler, Cleòpatra, Adam i Eva*, etc. en lloc de *en Hitler, na Cleòpatra, l'Adam i l'Eva*, etc. D'altra banda, els sobrenoms i àlies afavoreixen la presència d'article determinat, com en *el Noi del Sucre o la Pellofera*. La variació extrínseca està sotmesa a factors com ara el dialecte o

7 Newmark es refereix a la ciutat txeca de Tetschen, no pas a Teschen, una vila que en polonès rep el nom de Cieszyn.

Marc teòric

el registre, però també a una funció gramatical, atès que el vocatiu exclou l'ús d'article (p. ex. *Espera'm, Carles!*).

Seguint el que hem dit més amunt a propòsit dels noms propis en general i dels topònims en particular, l'article també s'empra quan es fa un ús metonímic d'un antropònim o quan aquest s'interpreta com a nom comú (l'exemple *la Maria que tu coneixes* pot il·lustrar ambdues possibilitats). També cal esmentar la possibilitat de precedir l'antropònim d'un nom comú (*el president Tarradelles, santa Anna*, etc.) o acompanyar-lo de material descriptiu, que amb el temps es pot integrar al nom propi.

Més i tot que en els topònims, cal notar la forta resistència dels antropònims, sobretot dels cognoms, a la normalització ortogràfica. Mentre que l'ortografia oficial se sol imposar en els noms de pila i sempre s'esforça per resoldre els casos dubtosos (algunes normalitzacions recents són *Anaïs* → *Anaís* o *Rubén* → *Rubèn*), les grafies extemporànies, vacil·lants o directament estrangeritzants de cognoms catalans perviuen en el temps: *Aymerich, Basagañas, Jutglar* i *Xuclà, Monsalvatje*, etc. Aquesta circumstància no és pas exclusiva de la nostra llengua ni insòlita, sinó que és ben present en moltes llengües del nostre entorn i cal atribuir-la al fet que molts d'aquests cognoms es fixaren abans de la normalització dels idiomes respectius, quan les variants dialectals eren més marcades que en l'actualitat, i que, almenys durant els darrers segles, els cognoms s'han transmès de pares a fills i rarament han canviat al llarg de la vida (deixant de banda el costum d'alguns països que fa perdre a les dones el cognom de naixement a favor del del marit).

En el cas de l'alemany, perviuen grafies arcaïques com ara *Schmidt* per *Schmied*, *Meyer* per *Meier*, *Becker* per *Bäcker*, *Roth* per *Rot*, etc., o tan heteròclites com la *Binnenmajuskel*, la majúscula a l'interior d'un mot (p. ex. *GutsMuths*). En castellà s'observen casos com *Mexía, Ýscar*, si bé els cognoms s'han normalitzat més que en d'altres idiomes. Pel que fa al francès, l'escassa fonemàtica de la seva ortografia ha afavorit les múltiples variants gràfiques dels cognoms i, sovint, un desajust notable amb llur pronúncia. Cal afegir el desgavell ortogràfic-fonètic que implica per a l'antroponímia francesa l'adopció en massa de cognoms procedents de llengües com l'alemany, el basc, el bretó, el català, l'occità, etcètera.

A la variació ortogràfica cal afegir-hi una variació formal, i és que un mateix nom pot adoptar diverses formes i pot ésser complicat establir quina s'ha de prendre com a referència. Sense anar més lluny, el nom de baptisme de l'autor d'aquesta tesi és diferent del nom oficial (la llei espanyola no permet més de dos noms de pila, mentre que a Catalunya és costum donar-ne tres), i el nom oficial apareix escrit diferentment a la partida de naixement (amb ⟨i⟩ entre els cognoms), al llibre de família (amb ⟨y⟩ entre els cognoms) i al document d'identitat (sense conjunció). Quina d'aquestes formes s'ha de prendre per “autèntica” o “oficial”?

A més de la invariabilitat al llarg del temps, els antropònims tendeixen a preservar-se “a través de les fronteres”, fins al punt que es considera un tret distintiu d'aquesta classe de noms que “no es tradueixin”. Així, quan una persona emigra se sol endur el seu cognom, encara que pateixi alguna adaptació fònico-gràfica al país d'arribada. La situació es complica quan aquestes adaptacions es transmeten a la descendència, fent que una mateixa família tingui un cognom amb grafies diferents segons el país. A més, sovint es pot constatar una voluntat explícita d'emascarar un origen determinat mitjançant un “maquillatge ortogràfic”, com és el cas de notables llinatges catalans establerts a països del Con Sud, com els Blat, els Mont o els Cerdà xilens, que adoptaren les formes *Blatt*, *Montt*, *Cerda*, etc. Semblantment, quan hom escriu sobre persones no catalanes, sempre procura reproduir-ne la grafia tan fidelment com es pot, mitjançant l'adopció sense reescriptura si s'escriu també amb l'alfabet llatí o amb reescriptura en el cas contrari.

Malgrat el que pugui semblar, aquest costum és relativament modern. En temps més reculats era habitual llatinitzar els noms personals (llatí *Avicenna* per àrab *Ibn Sina*, llatí *Comenius* per txec *Komenský*, etc.) o encara adaptar-los d'una llengua a l'altra (cat. *Maquiavel* per it. *Machiavelli*, etc.). Sovint ambdues pràctiques anaven unides: un antropònim vernacle es llatinitzava i després era adaptat a terceres llengües partint de la forma llatina (com el cast. *Tomás Moro*, on el cognom reprèn la forma llatina *Morus* i no pas l'ang. *More*). Tot i que aquesta tendència històricament ha anat a la baixa, es pot constatar un ressorgiment de les llatinitzacions (i més rarament hel·lenitzacions) en els autors humanistes de parla alemanya, que amb aquella excentricitat segurament volien palesar un afany de cosmopolitisme. Així, el teòleg Johann Schütz es feia dir *Sagittarius*, l'hu-

Marc teòric

manista Georg Bauer signava *Georgius Agricola* o encara el reformador Philipp Schwartzertdt adoptà la traducció grega del seu cognom: *Melanchton*, ‘terra negra’.

Aquest darrer punt il·lustra a més una particularitat molt important dels antropònims, i és que poden reflectir i sovint reflecteixen les preferències de cada persona. Així, amb el pas del temps, moltes legislacions fins i tot recullen la possibilitat d’oficialitzar algunes d’aquestes preferències, com ara l’ordre dels cognoms, la normalització de la grafia o fins i tot un canvi de nom de pila o cognom.

Amb les observacions anteriors, doncs, hem esbossat ja algunes de les complicacions que afecten els antropònims i que en poden entorpir la traducció: (1) la convivència de diferents formes: forma històrica, normalitzada, culta, etc., (2) la possibilitat que la grafia no representi fidelment la pronúncia, (3) la voluntat o necessitat d’adaptar noms forasters i la pervivència en el temps o no d’aquestes formes adaptades, (4) la voluntat o necessitat d’emascarar l’origen familiar mitjançant alteracions ortogràfiques, (5) la fixació i transmissió d’aquestes formes adaptades a terceres llengües i (6) les preferències dels parlants.

Quan les diferents formes d’un antropònim són pròpies de llengües diferents, pot ser convenient parlar d’endoantropònims i exoantropònims, paral·lelament a com es fa a tomb dels topònims. Aquests termes foren introduïts per Justyna Walkowiak (2016: 84) per distingir “noms paral·lels” en casos com la minoria hongaresa d’Eslovàquia durant el règim comunista, els noms xinesos que adopten els estrangers que s’estableixen a la Xina durant períodes llargs, els noms de ploma renaixentistes o encara els prenom dels jueus asquenazites.

It is evident that at least some of the above examples involve what might be called *endoanthroponyms* (personal names which are self-names, i. e. ones reflecting internal identification) vis-à-vis *exoanthroponyms* (personal names given by others, i. e. those which express external identification), terms that I coined on the basis of the well-established concepts *endonoms* and *exonyms*, of the relatively common analogical pair *endoethnonyms* / *exoethnonyms*, as well as of the practically non-existent *endolinguonyms* / *exolinguonyms* (used, to the best of my knowledge, only by Skutnabb-Kangas and Phillipson, cf. 1995: 109).

La parella conceptual *endo-* i *exoantropònim* presenta dificultats semblants a la parella *endo-* i *exotopònim*, però és igualment necessària per a comprendre les opcions entre les

quals el traductor pot haver de triar. En el cas dels antropònims, el problema es concreta a determinar qui forma part d'una comunitat lingüística i qui no, perquè en traducció literària és possible que el traductor no disposi de prou informació per a saber com cal considerar alguns personatges ficticis. Si es tradueix de l'ídix, per exemple, convé saber si el nom d'un personatge és un endoantropònim que cal transferir de l'ídix o un exoantropònim que cal transferir d'una altra llengua.

2.2.4 Llengües minoritàries i llengües majoritàries

La minoritat és una propietat relacional i, per tant, extrínseca. Una llengua només pot ésser minoritària en relació amb unes altres, i pot ser-ho en uns contextos o moments històrics mentre que en d'altres és majoritària. Així, per exemple, la llengua castellana és majoritària en la majoria de països americans, però en molts territoris dels Estats Units es troba en clara minoria. L'estatus minoritari o majoritari d'una llengua donada pot canviar en cosa de pocs quilòmetres, com sovint il·lustren els contextos urbans; vegeu, per exemple, la ciutat de Brussel·les, on el francès és majoritari, malgrat trobar-se a la província del Brabant Flamenc, on el flamenc és majoritari. El context acadèmic, d'altra banda, mostra bé com qualsevol llengua pot esdevenir minoritària en relació amb l'anglès.

A l'hora d'entendre la posició social que ocupa un idioma, la seva relació amb altres llengües i la seva evolució, és pla més rellevant parlar de llengües minoritzades. L'origen de l'expressió *llengua minoritzada* sembla anterior a la seva conceptualització. Tot i que no hem trobat cap genealogia d'aquest concepte i per tant no ho podem afirmar amb certesa absoluta, sembla que emergeix als anys seixanta en el context del perpetu estira-i-arrotonsa belga entre valons i flamencs. En aquell moment els valons, que demogràficament eren una minoria, temien perdre influència un cop s'adoptés un sistema de representació política proporcional als grups lingüístics que componen Bèlgica. Temien, deien, ésser “minoritzats”. Pel cantó flamenc s'apuntava que ells, malgrat ésser la majoria demogràfica, eren efectivament minoritzats, i que la normalitat només s'assoliria quan la representació a les institucions fos equitativa.

Marc teòric

Així s'expressa, per exemple, el diputat flamenc Jos De Saeger en un discurs publicat l'any 1963 en què, després de comentar l'escassetat de flamencs entre els diplomàtics i els oficials de l'exèrcit, afirma (17-18):

Les Flamands sont minorisés à Bruxelles, ou plus exactement la langue flamande n'y est pas traitée sur un pied d'égalité avec l'autre langue nationale. Les Flamands doivent faire preuve d'un certain courage pour essayer d'engager la conversation dans leur langue lorsqu'ils viennent à Bruxelles. [...] Quant aux Flamands, ils ne se sentent pas chez eux dans cette capitale qui devrait pourtant être également la leur.

És interessant constatar que en aquest article ja es contraposa la situació de minorització a l'aspiració de normalitat. Entre les propostes de De Saeger per a avançar cap a la normalització, hi ha l'extensió del bilingüisme a l'administració dels municipis adjacents a Brussel·les o l'obertura de més escoles flamenques a la capital.

Sigui com es vulgui, el cas és que la noció de minorització lingüística feu fortuna i ben aviat es començà a aplicar a d'altres llengües, tot i que la sociolingüística no se'l feu seu fins més tard.

Segons la definició d'Anna Aguilar-Amat i Laura Santamaria (1999) les llengües minoritzades són llengües sotmeses a discriminació, amb independència de si són majoritàries o minoritàries. Aquesta perspectiva se centra en els processos que afecten un idioma, més que en l'estat en què es troba, i és també relativa, en la mesura que una llengua pot ésser minoritzada en un territori i no ésser-ho en un altre. El procés oposat a la minorització seria la normalització, que permetria als parlants d'una llengua expressar-se plenament en el seu idioma en tots els àmbits i revitalitzaria el sistema lingüístic. Aquest procés, doncs, no té a veure amb la "normalització" entesa com a imposició d'opcions lèxiques a d'altres llengües, que segons Aguilar-Amat i Santamaria s'hauria d'anomenar *homogeneïtzació* o *globalització* lèxica.

Un dels trets definidors de la minorització ja el trobem caracteritzat en la noció de cultura satèl·lit, introduïda l'any 1948 per Thomas S. Eliot a *Notes towards the definition of culture* amb relació a Irlanda, Escòcia i Gal·les (1976: 127-8):

But the unmistakable *satellite culture* is one which preserves its language, but which is so closely associated with, and dependent upon, another, that not only certain classes of the population, but all of them, have to be bi-lingual. It differs from the culture of the indepen-

dent small nation in this respect, that in the latter it is usually only necessary for some classes to know another language; and in the independent small nation, those who need to know one foreign language are likely to need two or three: so that the pull towards one foreign culture will be balanced by the attraction of at least one other. A nation of weaker culture may be under the influence of one or another stronger culture at different periods: a true satellite culture is one which, for geographical and other reasons, has a permanent relation to a stronger one.

Reprement aquestes reflexions, però filant molt més prim, Lluís Vicent Aracil (1983: 171 i seg.) tracta de la minorització com d'un procés que es desenrotlla en diferents etapes:

- La comunitat de parlants de la llengua x està en contacte amb una llengua y que comença a infiltrar-s'hi, primer en l'àmbit públic i formal, de mica en mica en el tracte informal amb estranys.
- Els parlants de x tenen la necessitat d'aprendre la llengua y més que cap altra perquè una sèrie de circumstàncies la imposen i la fan indispensable en certs àmbits quotidians. En cas de conflicte, sempre o gairebé sempre es resol a favor de y .
- La vasta majoria dels parlants de x parlen també y , però els parlants de y no solen parlar x (*bilingüisme unilateral*). Segons Aracil, és quan es produeix aquesta regularitat que es pot parlar pròpiament de situació minoritària, perquè x esdevé dispensable.
- Els parlants de x empren normalment y per a relacionar-se amb l'estranger en general i accedir a textos en altres llengües en particular (*interposició*).
- Cada vegada hi ha menys parlants monolingües de x , pràcticament desapareixen. Només resta un àmbit d'ús: l'estrictament privat, però aquest acaba esdevenint esporàdic. Finalment, esdevé remarcable que algú *encara* parli x .

Com és evident, en la majoria dels casos aquest procés duu inexorablement a la mort lingüística per substitució.

En el decurs de la minorització, la posició de la llengua dominant és ben ambivalent (190): «L'idioma mediatitzador [...] mostra i amaga, obre i reclou —és un pont que uneix, i una barrera que separa.» Sigui com sigui, les dinàmiques vinculades a la inter-

Marc teòric

posició tenen una sèrie de conseqüències o manifestacions: els parlants de *x* s'adrecen a tots els “estrangers” —o, en casos extrems, a tots els desconeguts— en *y*, moguts per un complex d'inferioritat que relega *x* a un pla familiar. Inversament, els estrangers que aprenen *x* són un subconjunt dels qui han après *y*, perquè la segona és necessària mentre que la primera, accessòria.

Per al nostre estudi, però, ens interessa subratllar dues d'aquestes manifestacions (184):

És típic que els manlleus lexicals en general (i els noms propis en particular) passin de *x* als altres idiomes —i viceversa— *a través de y*, de tal manera que portaran traces fòniques i/o gràfiques de llur forma en *y*. Els catalans del Nord i els del Sud, per exemple, pronunciaran així els anglicismes a la francesa i a la castellana, respectivament —i els anglesos, per exemple, usaran la forma *huerta*, per la mateixa raó en definitiva que trobem Χορχε δε Σαν Χορχε dins la *Gran Enciclopèdia Grega*. [...]

Una altra manifestació típica de la interposició és que les traduccions *en general* —també les improvisades ocasionalment— són indirectes: *a través de y*.

La interposició relega doncs la llengua minoritzada internacionalment, la fa invisible a les altres llengües,

funciona així efectivament com una mena de blocatge o segrest que oculta *x* tot relegant-lo i confinant-lo “darrere” *y*. [...] I això també afecta el sentit de la realitat. Quan un idioma apareix molt esporàdicament i fugaç, és molt improbable que sigui *reconegut* —i una existència no reconeguda *no* és ben bé “real”.

Segons Aracil (1984: *passim*) la minorització no és un estat quantitatiu, sinó un procés que cal caracteritzar qualitativament i que es pot desenrotllar amb independència del nombre de parlants. Carme Junyent (2018) assenyala que hi ha llengües molt poc parlades i, per tant, minoritàries, que no pateixen l'erosió minoritzadora de llengües veïnes:

El baido és una llengua que es parla a Etiòpia i de la qual tenim notícia des de fa uns mil anys. Aquesta llengua sempre ha tingut entre 500 i 1.000 parlants i no es considera amenaçada perquè es continua transmetent. [...] Com els baidos, podem trobar nombrosos grups a l'Amazònia i a altres parts del món. És a dir, són llengües amb pocs parlants però no llengües amenaçades. O, si es vol, són llengües minoritàries però no minoritzades.

Per il·lustrar la situació oposada, és a dir, que una llengua majoritària, enormement parlada, també pot patir alguns efectes de la minorització *fins i tot* quan no es troba amenaçada, només cal pensar que molts de parlants castellans pronuncien els noms catalans (sobretot d'home) a l'anglesa i diuen *Àrtur*, *Ènric* o *Àlfred*. Aquests fenòmens, al nostre entendre, només són comprensibles gràcies a la noció d'interposició.

En relació amb Aracil (1984), Junyent (2018) introdueix el territori com a element clau en els processos de minorització. En general, però, ho fa per subratllar que la pèrdua de parlants o situacions d'ús desarrelen la llengua del territori on es parlava tradicionalment:

La mobilitat dels humans ha fet que moltes vegades es qüestionés el vincle entre la llengua i el territori, però el cert és que, quan hi ha la intenció explícita de destruir una llengua, l'alteració d'aquest vincle és la manera més ràpida d'obtenir aquest resultat.

A continuació, esmenta com a exemples «més escandalosos» «els desplaçaments massius de població, les migracions forçades, la barreja de grups ètnics [...] el servei militar». Això mostra que per a Junyent el vincle primordial entre la llengua i el territori és el que en fan *els seus* parlants.

2.3 Conceptes traductològics

2.3.1 Estratègies i tècniques de traducció

Les tècniques de traducció, també anomenades *procediments* o *procediments tècnics de traducció*, són les operacions que es duen a cap per a traduir unitats lèxiques. La identificació de tècniques de traducció neix dins el paradigma de la traducció com a intercanvi lingüístic, que concep la traducció com una operació de substitució de significants amb un mateix significat, un marc que donà lloc de les estilístiques comparades (Presas 2012a: 23).

La reducció de l'estudi de la traducció a l'anàlisi de les seves tècniques ha patit crítiques des de diferents angles. D'una banda, es pot posar en qüestió el paradigma que se centra en les tècniques de traducció com a objecte d'estudi, però bé es podria adduir que la categoria d'anàlisi "tècnica de traducció" no prejutja una teoria de la traducció determinada i que es pot emprar en diferents marcs teòrics. De l'altra, es podria criticar que una anàlisi centrada en tècniques per a la traducció d'unitats lèxiques deixa de banda el context, però el cert és que, quan el traductor escull entre una tècnica o una altra, tendeix a fer-ho en funció del context i de la seva estratègia traductora, encara que sigui de manera inconscient.

Marc teòric

Aquesta segona objecció també podria formular-se en termes d'unitat: si la unitat de traducció és el text (“es tradueixen textos, no pas paraules”), aleshores no paga la pena aplicar categories d'anàlisi inferiors a la unitat mínima. En termes generals, però, hem de tenir present que un mateix fenomen pot ésser estudiat a nivells d'abstracció diversos, que exigiran unitats i categories d'anàlisi diferents. *A priori* no sembla raonable esperar que una categoria d'anàlisi sigui plenament satisfactòria en tots els nivells d'abstracció possibles.

El concepte de tècnica de traducció s'ha oposat doncs al d'estratègia de traducció, entesa com a «repertori de procediments entre els quals el traductor pot seleccionar el més adient per a resoldre un problema determinat, segons unes prioritats que ell mateix haurà determinat» (Presas 2012b). Planificar l'estratègia, doncs, equivaldria a fixar les prioritats de la traducció en funció de l'objectiu, definint unes pautes —sigui de manera conscient o inconscient— per a la presa de decisions posterior, que sovint consistirà a escollir entre diferents tècniques.

Si s'introdueix la noció de mètode, la tècnica de traducció s'oposarà tant a l'opció escollida per a executar l'encàrrec de traducció (*mètode de traducció*) com a la manera de resoldre els problemes de traducció concrets que sorgeixen durant el procés de traducció (*estratègia de traducció*) (Hurtado i Molina 2002: 498).

Tornant als procediments tècnics de traducció, Marisa Presas (2012a: 24) recull les set tècniques que Jean-Paul Vinay i Jean Darbelnet identificaren l'any 1958 en el seu treball *Stylistique comparée du français et de l'anglais*, agrupades a llur torn en tècniques de traducció literal i tècniques de traducció obliqua:

1) Traducció literal

- a) Manlleu: adopció d'un mot de la llengua d'origen perquè no existeix el concepte en la cultura terminal o bé per a destacar el caràcter exòtic: *meninos da rua* (port.), *ostpolitik* (al.). Amb el temps es pot donar una adaptació ortogràfica: *futbol*, *xampú*.
- b) Calc: substitució dels termes d'una locució de la llengua d'origen per termes de la llengua de destinació: *skyscraper* (angl.) → *gratacels*, *science fiction* (angl.) → *ciència ficció*.

- c) Traducció paraula per paraula: adopció dels patrons sintàctics de la llengua d'origen, amb les adaptacions normatives imprescindibles: *los alumnos cuyos trabajos...* (cast.) → *els alumnes els treballs dels quals...*

2) Traducció obliqua

- a) Transposició: canvi de categoria gramàtica en la distribució de la càrrega semàntica: *fastidiar* (cast.) → *fer la guitza*, *apoyar* (cast.) → *donar suport*.
- b) Modulació: canvi de la base conceptual (canvi de símbol, abstracte per concret, general per particular, part pel tot, etc.): *sauce llorón* (cast.) → *desmai*, *deshollinador* (cast.) → *escuraxemeneies*.
- c) Equivalència: utilització de l'expressió adient en la situació concreta (refranys, expressions estereotipades): *más vale cabeza de ratón que cola de león* (cast.) → *més val cap d'arengada que cua de lluç*, *tome asiento* → *seguí*.
- d) Adaptació: compensació de diferències socioculturals amb una equivalència establerta: *baccalauréat* (fr.) / *Abitur* (al.) → *batxillerat*.

Com es veu, les tècniques literals són aquelles que traslladen d'una en una les unitats o subunitats lèxiques, procurant que el significat de cadascuna de les unitats o subunitats es correspongui amb el dels significats originals. En les tècniques de traducció obliques, per contra, les unitats o subunitats no es traslladen d'una en una o bé, en cas que ho facin, no denoten individualment els mateixos referents que els significats originals.

A més d'aquestes set tècniques bàsiques, Vinay i Darbelnet contemplaren dotze procediments tècnics addicionals, deu dels quals formen cinc parells de tècniques oposades. Hurtado i Molina (2002: 500) ho expliquen com segueix:

- Compensation. An item of information, or a stylistic effect from the ST that cannot be reproduced in the same place in the TT is introduced elsewhere in the TT [...]
- Concentration vs. Dissolution. Concentration expresses a signified from the SL with fewer signifiers in the TL. Dissolution expresses a signified from the SL with more signifiers in the TL [...]
- Amplification vs. Economy. These procedures are similar to concentration and dissolution. Amplification occurs when the TL uses more signifiers to cover syntactic or lexical gaps. According to Vinay and Darbelnet, dissolution is a question of *langue* and adaptation [sic, per *amplification*] of *parole* [...]
- Reinforcement vs. Condensation. These are variations of amplification and economy that are characteristic of French and English, e.g., English prepositions or conjunctions that need to be reinforced in French by a noun or a verb [...]

Marc teòric

- Explicitation vs. Implication. Explicitation is to introduce information from the ST that is implicit from the context or the situation, e.g., to make explicit the patient's sex when translating *his patient* into French. Implication is to allow the situation to indicate information that is explicit in the ST, e.g., the meaning of *sortez* as *go out* or *come out* depends on the situation.
- Generalization vs. Particularization. Generalization is to translate a term for a more general one, whereas, particularization is the opposite [...]
- Inversion. This is to move a word or a phrase to another place in a sentence or a paragraph so that it reads naturally in the target language [...]

La utilitat dels *procedés techniques* de Vinay i Darbelnet com a categoria d'anàlisi inaugura tot un reguitzell de propostes per a classificar-los. Es poden esmentar les aportacions d'Eugene Nida, Charles Taber i Jean-Claude Margot a partir de llur estudi de les traduccions de la Bíblia, els *procedimientos técnicos operativos* de Vázquez Ayora, la classificació de Jean Delisle i encara els procediments de Peter Newmark.

Per valuoses que fossin, aquestes contribucions crearen un desgavell conceptual que Hurtado i Molina (2002: 506) concretaren en les mancances següents: (a) disparitat terminològica en el sentit i l'abast dels termes, (b) confusió entre tècniques, estratègies i mètodes i (c) confusió entre problemes lingüístics i textuais. Per a esmenar aquestes mancances, proposaren una nova classificació que, a més, fos apta a un enfocament dinàmic i funcional de la traducció, és a dir, que distingís clarament entre les tècniques de traducció i l'avaluació de llur encert donat un context determinat.

A continuació presentaré la classificació de tècniques d'Hurtado i Molina, seguint molt de prop el seu treball:

- Adaptació (*adaptation*): Substituir un element cultural del text de partida per un de diferent de la cultura d'arribada, p. ex. substituir l'anglès *baseball* pel català *futbol*.
- Amplificació (*amplification*): Introduir, mitjançant paràfrasis, informació addicional, p. ex.: afegir *el mes de dejuni* a l'hora de traduir *Ramadà* al català.

- Amplificació lingüística (*linguistic amplification*): Amplificar una expressió sense afegir informació, p. ex. traduir l'anglès *no way* per *de cap de les maneres*, en lloc d'una expressió equivalent més succinta com ara *en absolut*.
- Calc (*calque*): Traduir literalment una expressió, p. ex. traduir el francès *école normale* pel català *escola normal*.
- Compensació (*compensation*): Desplaçar, per conveniència, una informació o recurs estilístic a una part diferent del text.
- Descripció (*description*): Substituir una expressió per una paràfrasi que la descriu, p. ex. dir *el mes de dejuni* en lloc de *Ramadà*.
- Equivalència (*established equivalent*): Emprar un equivalent consagrat per l'ús o diccionaris, p. ex. traduir l'anglès *as like as two peas* → *com dues gotes d'aigua*.
- Generalització (*generalization*): Emprar un terme més general, p. ex. canviar el castellà *perro* pel català *animal*.
- Manlleu (*borrowing*): Emprar directament una expressió del text de partida. El manlleu pot ésser pur (*pure*), com el mot *software* en català, o bé naturalitzat (*naturalised*), com en el mot *líder* en català (per oposició a l'anglès *leader*).
- Modulació (*modulation*): Alterar la perspectiva lògica o cognitiva implicada per una expressió, p. ex. traduir *You are going to be a father* → *Tindràs una criatura*.
- Particularització (*particularization*): Emprar un terme més concret, p. ex. canviar el castellà *animal* pel català *gos*.
- Reducció (*reduction*): Suprimir informació, p. ex. eliminar el material semàntic de l'expressió *el mes de dejuni del Ramadà* en traduir aquesta expressió a l'àrab.

Marc teòric

- Compressió lingüística (*linguistic compression*): Substituir una expressió més llarga per una de més curta sense eliminar informacions, p. ex. traduir l'anglès *Yes, so what?* per un concís *I?*
- Substitució (para)lingüística (*substitution, linguistic or paralinguistic*): Canviar elements paralingüístics (com ara gestos o entonacions) per elements lingüístics o viceversa.
- Traducció literal (*literal translation*): Traduir una cadena de paraules mot a mot, p. ex. traduir l'anglès *She is reading* → *Ella està llegint*, en lloc p. ex. de *Llegeix*.
- Transposició (*transposition*): Alterar alguna categoria gramatical en el procés de traducció, p. ex. *He will soon be back* → *No trigarà a tornar*, on el verb *tornar* substitueix l'adverbi *back*.
- Variació (*variation*): Alterar elements (para)lingüístics relacionats amb la variació lingüística, com els marcadors dialectals, sociolectals o de registre.

Aquesta classificació, exhaustiva i coherent, pretén cobrir una àmplia paleta de tècniques de traducció, fins al punt que arriba incloure tècniques d'interpretació. A l'hora de pensar una classificació per a estudiar el trasllat de noms propis, doncs, caldrà afinar-la. Entre el manlleu pur i la naturalització, per exemple, es poden plantejar diverses opcions que pot pagar la pena de distingir: transferència directa, transliteració, transcripció, romanització mixta, adaptació fònico-gràfica, etc. D'altra banda, la llengua ídix té una forta tendència a construir expressions nominals compostes, comuna a d'altres llengües germàniques com ara l'alemany, cosa que requeriria redefinir el calc per tal que tingui en compte unitats lèxiques inferiors a la paraula.

2.3.2 La traducció i les llengües minoritàries

Durant les últimes dues dècades la relació entre la traducció i les minories ha cridat l'atenció de més i més teòrics. Segons Michael Cronin (2020), això és especialment rellevant perquè les cultures que s'expressen en llengües minoritàries depenen molt de la

traducció per a satisfer llurs necessitats informatives, però sovint també recorren a la traducció per raons simbòliques: perquè els textos en la llengua pròpia reforcen un sentiment de pertinença i perquè representen una forma de resistència contra les pretensions lingüístiques del grup majoritari. Finalment, un altre element de pes en la relació entre la traducció i les minories és que, sovint, aquella és l'únic mitjà perquè aquestes puguin fer sentir la seva veu i, especialment, les injustícies vinculades a llur condició de minoria.

Segons Cronin, la relació d'una cultura minoritària amb la traducció canvia radicalment en funció de la *direcció*. En paraules seves (ibíd.),

In the context of powerful hegemonic cultures, advocating a foreignizing, refractory or abusive approach to translation can be seen as a subversive, progressive practice which undermines the homogenizing pretensions of the dominant languages and cultures [...] Seen from the point of view of a minority language, however, subject to constant pressures to engage in substantial translation from the major language, an uncritical foreignization strategy could lead ultimately to the disappearance of the language. There would no longer be any distinct language into which translation might be done as the language would in a sense have been translated out of existence. In this context, a domesticating strategy attentive to the distinctive features of the minority language could indeed provide a more vivid example of subversion or resistance than a foreignizing approach.

Per tal d'exemplificar aquesta segona dinàmica i recolzant en el treball de Montserrat Bacardí (2005), Cronin (ibíd.) esmenta precisament com les traduccions catalanes de literatura britànica contribuïren a l'estandardització del català abans de la Guerra Civil, per a concloure que la traducció pot ostentar una funció «assimiladora» o bé «diversificadora». En un extrem, doncs, hi hauria l'«assimilació en massa a la llengua majoritària»; en l'altre, «una manera de mantenir la identitat a través de la diferència» (ibíd.).

Així, pel seu paper normalitzador, la traducció pot contribuir als processos de construcció nacional (Baer 2020) en la mesura que pot establir i mantenir una llengua literària i de prestigi diferenciada de les veïnes o coterritorials. Quan aquesta lògica es duu a l'extrem, la traducció pot deixar d'ésser un «pont entre cultures» per a bastir murs entre les nacions i denominacions religioses. Brian J. Baer (ibíd.) esmenta com el desmembrament Iugoslàvia comportà la divisió del serbocroat en tres llengües (serbi, croat i bosnià) i el paper que hi tingueren les traduccions.

Contràriament, la renitència a la traducció evoca la por a la fragmentació de la comunitat vehiculada per una llengua. Un cas ben clar és sens dubte la prohibició de traduir l'Alcorà, com esmenta Benedict Anderson al seu llibre *Imagined communities* (2006: 14). En aquesta obra, Anderson situa la llengua al cor de la construcció nacional, sobretot d'ençà del «capitalisme d'impremta». La preferència per llengües vernaculars entre els emprenedors capitalistes des de la invenció de la impremta contribuï a la comprensió mútua entre parlants de diferents dialectes, cosa que unificà i estandarditzà les llengües que tenien accés a la impremta. Aquest procés encara s'accelerà més amb la revolució industrial i la premsa, que fixava en la ment dels lectors un marc nacional que els convidava a imaginar-se com a comunitat política.

Si es parla de “construcció nacional” és perquè Baer i Anderson, seguint Eric Hobsbawm i Ernest Gellner, defensen la modernitat del fenomen nacional (visió “historicista” de les nacions). Llurs arguments, però, se sostenen fins i tot si hom adopta la visió oposada, romàntica i “primordialista”, del fet nacional, com Fichte o Herder, o àdhuc posicions intermèdies. Des d'aquestes altres postures, doncs, hom podria dir que les traduccions contribueixen al “desvetllar nacional” o a la “consolidació nacional” respectivament. Aplicant-ho a la literatura, Even-Zohar (1990) expressa una idea afí quan diu que dins un polisistema literari les traduccions poden abandonar la posició perifèrica habitual per a ocupar-ne una de més central en tres circumstàncies que ens remet, en part, a la condició de minoria:

(a) when a polysystem has not yet been crystallized, that is to say, when a literature is “young,” in the process of being established; (b) when a literature is either “peripheral” (within a large group of correlated literatures) or “weak,” or both; and (c) when there are turning points, crises, or literary vacuums in a literature.

Servint-nos del vincle ètnic entre les nacions i les identitats culturals, podríem dir que el paper que pot tenir la traducció en relació amb les identitats culturals (especialment les minoritàries) és comparable al que pot tenir en relació amb les nacions (especialment les mancades d'estat). Vist així i aplicant, doncs, a aquest àmbit les reflexions traductològiques a tomb de les nacions, som del parer que la complexitat de traduir textos literaris des de llengües minoritàries (i, per extensió, minoritzades) que reflecteixin la realitat de

les comunitats que les parlen desborda la dicotomia tradicional entre estrangerització i domesticació com a mínim per dues raons.

En primer lloc, en la concepció tradicional se sobreentén que el traductor es pot situar més a prop o més lluny de la cultura de partida i la cultura d'arribada i que és des de la posició que triï que representarà la cultura de partida, assumint-les totes dues com coses donades. Per tant, aquesta visió de la traducció no dona compte del paper actiu del traductor a l'hora d'afaiçonar tant la cultura de partida com la d'arribada, un paper que sol ésser tant més evident com més minoritzada és la cultura de partida. (El mateix argument es pot aplicar, val a dir, en relació amb la minorització de la cultura d'arribada.)

En segon lloc, la dicotomia també es trenca amb l'entrada d'un tercer element. Així, a la cultura de partida i la cultura d'arribada, cal afegir un tercer pol conformat per la cultura o les cultures dominants en relació amb la cultura de partida, al voltant del qual també graviten les decisions del traductor. (De nou, es podria fer la mateixa observació a propòsit de cultures d'arribada minoritzades.) D'aquesta manera, l'estrangerització esdevé una cosa pla més complexa, perquè si el traductor opta per decisions que acostin el text a una cultura diferent de la de partida i d'arribada, es produirà una assimilació a la cultura dominant, mentre que si pren per referència la cultura de partida contribuirà a diversificar-la respecte a la dominant.

3 Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

Aquesta part de la tesi constitueix una aproximació sobretot històrica a la cultura i la identitat de les poblacions jueves de parla ídix. S'hi tracta, per aquest ordre, dels orígens del judaisme asquenazita i la seva expansió des de l'Europa central cap a l'Europa de l'est, la judeïtat com a llinatge i com a religió, el messianisme i l'hassidisme, la Il·lustració jueva i l'assimilació, el sionisme, el bundisme i la judeïtat ídix abans i després del genocidi. A continuació, es parla de les relacions entre la judeïtat ídix i diversos territoris: Aixquenaz, l'Ídixland i l'Europa central i de l'est, entesa com a realitat exílica o diaspòrica. Per acabar, es presenta la llengua ídix com un dels elements centrals d'aquesta identitat, abordant l'origen de la llengua, el multilingüisme, la literatura, l'estandardització i la davallada després de la Segona Guerra Mundial.

3.1 Història

3.1.1 Roma i l'expansió del judaisme a l'Europa central

L'ascendència jueva dels asquenazites és fora de tota qüestió; ara bé, com els jueus arribaren a constituir una comunitat distintiva al centre i l'est d'Europa sí que és un tema debatut.⁸ La presència de jueus a Roma està documentada al segle I aC i hom suposa que la població s'hi havia assentat a tot tardar durant el segle anterior. Sabem, per exemple, que els jueus es declararen partidaris de Juli Cèsar i que, probablement a causa d'aquesta presa de partit, despertaren la coneguda enemistat de Ciceró (Stow 1995: xx i seg.). Tàcit, al volum cinquè de les seves *Històries* (1949, vol. v: 102), que tracta de la repressió de la Gran Revolta Jueva, també parla dels jueus romans. La seva descripció dona fe de l'estil de vida «immund» que segons ell practicaven els jueus, de la gran solidaritat intracomunitària que regnava entre ells i de l'aïllament en què vivien respecte d'altres grups poblacionals:

les altres pràctiques [dels jueus], sinistres i infames, han prevalgut per llur depravació. Perquè qualsevol belitre [prosèlit] que renegava el culte dels seus pares aportava als jueus tributs i monedes, d'on s'acreixia llur puixança, deguda també al fet que aquest poble guarda una lleialtat enterca, una pietat sol·lícita, però contra tots els qui no són jueus una hostilitat

8 L'exposició d'aquesta secció es fonamenta en bona mesura en Stow (1995).

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

rancorosa. No es mesclen amb els altres ni a la taula ni al llit i, bé que siguin una gent desenfrenada en la luxúria, s'abstenen de l'ajuntament amb les estrangeres; entre ells, no hi ha res il·lícit.

La derrota jueva en la guerra contra Roma de què parla Tàcit comportà l'esclavatge i transport d'un contingent nombrós de jueus vers la capital imperial, molts dels quals, un cop manumesos, romandrien a Roma, fent que la població jueva hi atenyés entre vint i trenta mil habitants a les darreries del primer segle de la nostra era. El registre arqueològic parla d'un mínim de dotze sinagogues a la capital (Stow *ibíd.*).

Amb el pas del temps la comunitat jueva adquirí uns drets i un reconeixement legal que es veurien estroncats amb l'establiment de la fe cristiana com a religió única de l'imperi a partir de l'edicte de Tessalònica l'any 380. El breu mandat de Julià l'Apòstata (reg. 361-363), que eliminà la capitació discriminatòria contra els jueus, no implicaria cap canvi significatiu en el curs dels esdeveniments i l'autonomia legal de les comunitats jueves no es recuperaria mai.

Certament els jueus preservaren la ciutadania adquirida amb l'edicte de Caracal·la (212), però restava prohibida la conversió al judaisme així com l'impediment de conversions al cristianisme. En general, sempre que els interessos de jueus i cristians entraven en conflicte, els segons prevalien sobre els primers (*ibíd.*).

Encara que resulti sorprenent, l'autoritat papal sovint intercedí per protegir els jueus dels excessos tolerats o fins esperonats pels bisbes locals. Gregori el Gran (reg. 590-604), per exemple, ordenà indemnitzar als jueus les propietats que els cristians els confiscassin i en prohibí la conversió forçosa (*ibíd.*). A parer nostre, malgrat l'àmplia justificació legal i teològica de la benevolència papal, cal suposar també un factor decisiu la dependència econòmica papal del finançament que podien oferir els jueus benestants. Amb el rodolar del temps, la influència de diverses famílies judeoconverses benestants esdevindria clau en els entrellats vaticans. Així, és probable que la immediatesa geogràfica de la Santa Seu protegís els jueus que vivien a Roma. A la resta de la cristiandat, però, eren de témer els excessos tant per part de les autoritats locals com dels conveïns cristians.

En aquells temps existien rutes comercials molt importants que connectaven la península Apenina amb la conca del Rin, l'una pel coll del Gran Sant Bernat i l'altra pel coll del mont Cenis. D'altra banda, amb la fi del domini de la mitja lluna sobre el Mediterrani, hom podia anar fàcilment des dels ports tirrens fins a Marsella, emprendre la ruta cap a Lió i remuntar el riu Saona (ibíd). Per aquestes rutes, a partir del segle XI, el judaisme rabínic s'estendria cap al nord.

En tota l'antiguitat no es té constància que els jueus s'assentessin a l'Europa central o de l'est més enllà del *limes* romà; en canvi, sí que ho feren a la Gàl·lia.⁹ Si bé a principis del segle VII els jueus foren expulsats dels territoris sota domini merovingi, més endavant Carlemany garantí protecció i llibertat als jueus que es volguessin establir al seu regne, unes condicions que atragueren molts de jueus procedents de la península Apenina. Una part destacada d'aquesta població jueva sota jurisdicció franca es dedicaria a activitats comercials i financeres, incloent-hi el préstec contra interès i la usura, dues activitats prohibides als cristians.

Pels volts del segle XI ja es pot parlar d'una comunitat jueva nombrosa en terres de parla germànica, sobretot al llarg de la conca del Rin. No es tracta només de comerciants, prestadors i usurers, sinó de *kehiles* קהילות o comunitats en el sentit ple de la paraula, amb centres religiosos i d'estudi talmúdic. Els jueus d'aquest territori desenvoluparen una parla pròpia, de base germànica. Es tracta d'una variant de l'alt alemany mitjà —un estadi de la llengua alemanya corresponent als dialectes centrals i meridionals tal com eren parlats entre els segles XI i XIV— que incorpora força elements romànics, procedents de llengües *loez* o judeoromàniques, a més d'expressions aramees i hebrees. Per a l'escriptura d'aquest idioma s'emprava l'alfabet hebreu quadrat.

Una part important d'aquests nuclis de població jueus sorgiren en resposta a la invitació formal per part de nobles que necessitaven atraure comerciants i prestadors als seus territoris per a dinamitzar-los econòmicament i financera. Com ho havia fet Carlemany segles enrere, ho feien ara, a tall d'exemple, Balduí V de Flandes (reg. 1035-1067) o Rüdiger Huzmann, bisbe d'Espira (reg. 1074-1090).

9 Veg. § 3.3.2, pàg. 93, per un aclariment de l'expressió *Europa central i de l'est*.

A finals del segle XIII la Inquisició començà a perseguir els jueus que ajudaven els apòstates a tornar a la fe mosaica (ibíd.). En general, a partir d'aquest segle empitjoraren severament les condicions en què els jueus s'havien de sotmetre als cristians, amb l'agreu-jant que aquesta submissió tampoc no els garantia cap seguretat: proliferà l'evangelització forçosa, la crema de textos religiosos, la depredació de propietats jueves, la imposició d'un senyal distintiu a la roba, etc.,¹⁰ per no parlar dels pogroms cada cop més sovintejats (ibíd.). Paradoxalment, aquest empitjorament no anà acompanyat d'una davallada cultural, ans al contrari: la intel·lectualitat jueva conegué una gran florida, amb obres filosòfiques, literàries, religioses i legals (ibíd.).

3.1.2 Aixquenaz, bressol germànic del judaisme centreeuropeu

El terme *Aixquenaz* (íd. *Aškenaz* אשכנז) prové d'un topònim que apareix a la Bíblia en diverses ocasions per a indicar l'indret on vivia un descendent de Japet, fill de Noè.¹¹ En algun moment aquest nom començà a designar el territori habitat pels judeoalemanys, desplaçant altres noms com *Rinus* 'Renània' o *Lotir* 'Lotaríngia'. No és clar per què aquells territoris reberen el nom d'Aixquenaz,¹² però el cas de *Sefarad* o *Yavan* per a la península Ibèrica i els territoris balcànics i itàlics de parla grega il·lustren evolucions paral·leles. Si en un principi el terme *Aixquenaz* designava doncs terres exclusivament germàniques, amb el temps arribaria a cobrir tota l'àrea d'influència de la cultura que s'hi desenrotllà, incloent-hi doncs el nord de França, l'Anglaterra, el nord d'Itàlia (que es trobava dins el Sacre Imperi) i vastos territoris de l'Europa de l'est. A partir del segle XVII, amb la creixent assimilació dels jueus alemanys, el nom d'*Aixquenaz* experimentaria una contracció i passaria a referir-se, de nou, a Alemanya.

En tot cas, l'origen d'aquestes poblacions jueves cal cercar-lo en les ciutats renanes d'Espira, Worms i Magúncia, situades totes a la conca del Rin. Aquestes comunitats jue-

10 El quart concili Laterà de 1215 obligava les dones jueves a dur dues franges blaves cosides al mantó, mentre que els homes jueus havien de dur una rodona groga cosida a la part davantera de la vestimenta (Stow 1995: XXVII). L'obligatorietat de portar aquests distintius seria reiterada successivament fins que seria substituïda per la infame capa vermella (Stow 2001: 17).

11 Moltes informacions d'aquest apartat provenen de Marcus (2017) i Spolsky (2014).

12 Feierstein (2011) esmenta una llegenda segons la qual *Aškenaz* seria un anagrama de *Sachsen*, el nom alemany de Saxònia.

ves no dataven d'època romana, sinó que s'havien anat formant a l'edat mitjana a partir d'immigrants procedents de les terres gal·les, però sobretot de la península Apenina.

El folklore asquenazita es fa ressò d'aquesta "ruta italiana" amb llegendes sobre un rei Carles que hauria invitat Mosè ben Kalónimos a abandonar la vila de Luca (l'actual Lucca italiana) per establir-se a Magúncia (Marcus, 2017). La identitat exacta d'aquest monarca (Carlemany?, Carles el Calb?) no és clara; pel que fa als Kalónimos, eren efectivament una destacada família jueva d'arrels italianes i ascendència grega que s'establí a Renània. Les tres cartes de privilegis descobertes a l'arxiu de Lluís el Piadós (778-840), fill de Carlemany, convidant mercaders jueus a comerciar en territori franc, promentent-los protecció reial i exempcions de peatges, indiquen que les llegendes esmentades contenen un fons de veritat (ibíd.).

De la comunitat jueva de Magúncia se'n té notícia des de finals del segle X; poc després ja es pot documentar la de Worms; la d'Espira, finalment, s'hauria fundat a partir de membres de les dues anteriors al llarg del segle XI. En aquest cas cal destacar que la comunitat d'Espira estava protegida per una carta de privilegis no ja individual (com les de Lluís el Piadós), sinó col·lectiva, emparant doncs la comunitat jueva sencera. Es tracta de la invitació de Rüdiger, bisbe d'Espira, de què hem parlat més amunt, que incloïa protecció personal, autogovern i un veïnat murat per protegir-los d'eventuals atacs cristians.

L'èxit econòmic d'aquesta invitació, amb l'activitat financera i el comerç internacional que els mercaders jueus dinamitzaven, animà d'altres governants de terres germàniques a convidar els jueus també a llurs territoris. Malgrat els vessaments de sang jueva llavors de la Primera Croada, durant els segles XI i XII la convivència entre cristians i jueus fou generalment pacífica, cosa que permeté a aquests darrers desenvolupar una nodrida classe mitjana i una elit puixant, tant econòmica com intel·lectual. El desenvolupament espiritual és d'una rellevància cabdal, perquè fonamenta el prestigi de les comunitats jueves centreeuropees al costat de les comunitats mediterrànies tant sota domini cristià com islàmic.

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

Entre els líders d'aquestes comunitats jueves en terres germàniques cal destacar la figura de Guerxom ben Yehudà (~960-1028), la Llum de l'Exili. Ben Yehudà, rabí i mercader, introduí dues reformes decisives en la legalitat civil de la seva comunitat. En primer lloc, i en contra de la tradició jueva, prohibí als homes tenir múltiples mullers, una circumstància que es donava freqüentment entre mercaders que passaven llargues temporades en terres llunyanes. En segon lloc, instituí que un home que es volgués divorciar de la seva dona només ho podia fer amb el seu consentiment. Amb aquestes mesures pretenia roborar la comunitat protegint les dones, que sovint assumien soles el pes i la cura de la família quan llurs marits s'absentaven. Alhora, com a cap de l'acadèmia que havia fundat la família Kalónimos, situà els erudits de Magúncia com a referència per a tot Aixquenaz (Spolsky 2014: 149).

Al tombant de segle les comunitats asquenazites foren terriblement fustigades: l'any 1095 el sant pare Urbà II havia exhortat a la Primera Croada, desencadenant una onada d'aldarulls antijueus que se saldaren amb pogroms a Magúncia, Worms, Espira i Colònia.¹³ Els supervivents desenvoluparien una cultura del martiri que transmetrien a llurs descendents, inclosa la idea que valia més morir que no pas convertir-se al cristianisme i la recitació dels noms de les víctimes en l'aniversari de llur mort. Aquest darrer costum amb el temps donaria lloc al *yortsayt*, la recordança dels familiars difunts, sobretot dels progenitors, a l'aniversari de llur mort, encara que no fossin màrtirs, amb la recitació del *kadeš* i l'encesa d'espelmes votives (*yortsaytlicht*). Curiosament, aquestes tradicions derivades de la persecució cristiana reflecteixen les pràctiques cristianes de Tots Sants o els costums amb què les comunitats monàstiques recorden llurs germans difunts.

Com s'ha dit, malgrat els esdeveniments traumàtics de 1096, durant els dos segles següents els jueus visqueren en una pau relativa amb llurs veïns cristians. No fou fins a finals del segle XIII que es reprengué la persecució amb l'expulsió d'Anglaterra l'any 1290 i de França en 1306. Durant el segle XIV els jueus d'Aixquenaz serien acusats d'emmetzinar els pous per provocar la pesta negra i el 1349 uns sis mil jueus foren as-

13 Malgrat que l'ús de la paraula *antisemitisme* s'hagi estès fins a denominar de manera neutra l'odi antijueu, no podem obviar que es remunta la concepció pseudocientífica alemanya segons la qual els jueus constitueixen una raça semita oposada a la raça ària dels germànics. L'expressió *judeofòbia* també resulta inapropiada perquè confon l'odi amb la por, dos sentiments que sovint van junts però clarament diferenciables. És per això que en el present treball s'opta per l'expressió *antijudaisme*.

sassinats a les pires de Magúncia (Spolsky *ibíd.*). Entre finals del segle XIII i el segle XIV, molts de jueus abandonaren les terres alemanyes cap a l'est.

Més enllà de les comunitats jueves a la conca del Rin i la Mosel·la de Colònia, Metz, Magúncia, Worms i Espira, també cal destacar dues comunitats bavareses: la de Ratisbona i Nuremberg. Malgrat la conversió forçosa al cristianisme durant la Primera Croada, posteriorment revocada, la comunitat jueva de Ratisbona prosperà gràcies al negoci dels préstecs i al comerç amb terres esclaves, i donà grans erudits. Aquella ciutat resistí relativament bé els assalts antijueus i àdhuc esdevingué un refugi per a jueus perseguits, fins que finalment en foren expulsats l'any 1519 (*ibíd.*). A la ciutat de Nuremberg, en canvi, els jueus patiren persecucions freqüents fins que en foren expulsats el 1499.

Més a l'est encara, en terres esclaves, la ciutat de Praga acollí una gran comunitat jueva, documentada al segle X però probablement anterior. La parla dels jueus locals era el txec, però entre els segles XIII i XVI es germanitzaren progressivament (*ibíd.*), en un procés de substitució lingüística afavorit pels refugiats que acollia des de terres alemanyes. Amb tot, durant els segles XIV i XV els cristians infligiren massacres sagnants als jueus de la ciutat. La comunitat sobrevisqué a despit d'expulsions temporals i fins i tot cresqué. A partir del segle XVIII, les autoritats imposaren una certa assimilació dels jueus: foren obligats a tenir cognoms, rebre educació secular i fer el servei militar, alhora que es restringia l'ús de l'hebreu i l'ídix en les transaccions (*ibíd.*).

La comunitat de Viena, per la seva banda, s'establí molt més tard (pels volts del segle XII) i a finals del segle XV fou exterminada. La ciutat tornaria a acollir una petita comunitat fins que al segle XIX s'aixecaren moltes restriccions i la comunitat cresqué, alimentada ara per immigrants de l'Europa oriental, els quals es germanitzaren ràpidament.

3.1.3 La presència jueva a l'Europa de l'est

Ja en època romana es té constància de presència jueva a Dàcia i Panònia, molt abans, doncs, de l'assentament dels pobles eslaus a l'Europa de l'est a partir del segle VI.¹⁴ Els jueus en els territoris eslaus establerts a partir d'aquell moment eren majoritàriament

14 Les informacions d'aquesta secció es basen fonamentalment en Spolsky (2014) i Kupovetsky (2010).

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

d'ascendència yavànica (judeohel·lena) i procedien de comunitats situades a les ribes de la mar Negra, Bizanci, el Caucas i Khazària. L'elit khàzar s'havia convertit al judaisme i entre ells els jueus gaudiren de tolerància i protecció entre els segles VII i IX, fins que Khazària caigué al segle X davant les invasions de la Rus i la pressió dels veïns musulmans, bizantins i hongaresos (Spolsky 2014: 174). Amb l'assentament dels pobles eslaus, la població jueva ràpidament n'adoptà l'idioma, desenvolupant la llengua knaànica o judeoeslava. La presència de jueus en terres esclaves augmentà a principis del segon mil·lenni amb l'arribada de refugiats procedents de la península Ibèrica, la península Itàlica i França passant per les terres alemanyes i Bohèmia. Com veurem, l'aiguabarreig de poblacions jueves d'ascendència diversa a l'Europa de l'est ha donat lloc a diverses hipòtesis al voltant de l'origen de la llengua ídix.

La història dels jueus en terres esclaves està marcada, com la de terres germàniques, per l'alternança entre moments de protecció i persecució segons les autoritats cristianes necessitessin dinamitzar l'economia amb l'establiment de poblacions jueves o en volguessin limitar el pes i influència social.¹⁵ Els pogroms desencadenats per la Primera Croada provocaren l'emigració d'algunes famílies d'asquenazites cap a l'oest de l'actual Polònia i, de fet, el flux migratori cap a llevant, discret però constant, es mantindria durant els segles a venir. A mitjan segle XIII ja hi havia comunitats jueves a Cracòvia, Lviv i altres centres de menor entitat, algunes de les quals acollien tant immigrants asquenazites com provinents de la riba nord de la mar Negra i la Rus de Kíev.

Durant els segles XIV i XV Polònia i Lituània atorgarien nombrosos privilegis als jueus per tal d'estimular el desenvolupament urbà a llurs territoris. Aquests incentius coincidiren amb noves persecucions a l'Europa occidental i central i l'*Ostkolonisation*, l'expansió germànica cap a l'est.

A partir de la segona meitat del segle XVI la tendència canvia de nou quan diverses ciutats poloneses comencen a prohibir la residència als jueus. Això provocà noves migracions cap a Rutènia, Ucraïna i Lituània, mentre continuava el flux migratori des d'occident (fugint de la guerra dels Trenta Anys) i del sud (fugint del domini otomà). Arribant

15 Així ho expressa una dita alemanya, difícilment traduïble, atribuïda a Heinrich Heine: «Wie es sich christelt, so jüdeln es sich.»

al segle XVII ja es pot dir que la cultura asquenazita ha esdevingut dominant entre els jueus de l'Europa de l'est, que n'han adoptat els costums i la llengua ídix. Llavors, a finals d'aquell mateix segle, la revolta cosaca de Bohdan Khmel'nyckyj contra l'aristocràcia polonesa catòlica i la població jueva causaria una gran mortaldat i nous desplaçaments. Segons Spolsky (2014: 186) i Kupovetsky (2010), aquest esdeveniment catalitzaria l'emergència de l'hassidisme i iniciaria un moviment de migracions en direcció occidental dels jueus assentats a l'Europa de l'est, aquesta vegada cap a l'oest de Polònia, Hongria, Moldàvia i Valàquia.

Malgrat les enormes dificultats, els fluxos migratoris i l'alta natalitat dels asquenazites farien créixer moltíssim la població jueva de l'Europa de l'est. Segons les xifres de Kupovetsky (2010), la població jueva dels territoris de Polònia-Lituània passà de l'1,2% a mitjan segle XVI a 3,3% a mitjan segle XVII i 5,3~9,5% a mitjan segle XVIII. Alhora, el pes de la població jueva de l'Europa sobre el total mundial també cresqué enormement, passant de l'1,4% segle XV al 10~14% al segle XVI, el 28% al segle XVII i un impressionant 50% al segle XVIII. Les comunitats asquenazites eren incapaces d'acollir un creixement demogràfic que continuà altíssim durant el segle XIX. En aquell moment comencen grans migracions cap a l'oest, sobretot cap a Alemanya, Anglaterra i els Països Baixos, però també cap a Hongria, Romania, Ucraïna i la Nova Rússia.

La pressió antijueva en territori rus també augmentà a partir del segle XVII i culminà en 1791 amb l'establiment d'una zona d'assentament obligatori per als jueus, coneguda en ídix com a *tchum-hamošhev* תחום-המושב i restringida als antics territoris de la confederació de Polònia-Lituània, comprenent, doncs, territoris de les actuals Bielorússia, Ucraïna i Moldàvia. En aquesta Zona d'Assentament, que persistí fins a l'any 1917, els jueus visqueren majoritàriament en condicions econòmiques deplorables i sobretot en els llogarrets (quasi) exclusivament jueus coneguts com a *štetlech*, i és que les autoritats russes tampoc permetien la residència jueva en totes les ciutats dins la Zona d'Assentament, ni en els territoris fronterers. En aquests *štetlech* la vida jueva es desenvolupà amb gran autonomia i és allà on florí la cultura, el folklore i la llengua ídix que autors com Šolem Aleychem han retratat de manera tan pintoresca (ibíd.).

Al final del segle XIX el desgavell socioeconòmic desencadenat per la industrialització provocaria, juntament amb el creixent odi antijueu, una emigració jueva en massa des dels territoris russos (s'estima que al voltant de dos milions), sobretot cap als Estats Units.

3.2 Cultura i identitat

A les seccions 2.1.1 i 2.1.2 (pàg. 19 i seg.), dedicades a les nocions de cultura i identitat, hem advocat per una concepció potsmoderna i per tant antiessencialista d'aquests fenòmens des d'una perspectiva que en subratlla el caràcter relacional, discursiu, performatiu i dinàmic. Quan parlem de la cultura asquenazita i la *yidiškeyt* o judeïtat ídix entesa com a identitat cultural, necessàriament en subratllarem trets distintius tant dins el judaisme com respecte a les poblacions coterritorials cristianes, majoritàriament esclaves o germàniques; amb tot, no ho farem pas amb la intenció d'enumerar una sèrie de característiques que ens haurien de permetre esbossar-ne una "essència", sinó amb la voluntat d'indicar precisament els àmbits en què s'ha dirimit la pertinença al judaisme asquenazita o a la *yidiškeyt*. En fer-ho, no ens estarem d'assenyalar vectors religiosos, socials i polítics que travessen aquesta identitat de manera contradictòria, com ara la secularització i l'hassidisme o el bundisme i el sionisme. Aquestes contradiccions ens han d'ajudar a capir millor els termes en què s'han debatut la cultura asquenazita i la identitat cultural ídix.

3.2.1 El llinatge

Històricament hom s'ha aproximat a la judeïtat des de diverses perspectives, entre d'altres la religiosa (com a fe mosaica) i la racial (com a raça jueva). D'entrada, però, voldríem subratllar la qüestió del llinatge, adoptant doncs un punt de vista etnològic.

Com argumenten Cornell i Hartmann (1998: *passim*) i hem exposat més amunt (veg. pàg. 27 i seg.), avui dia existeix cert consens a l'hora de considerar que el sentit d'una ascendència comuna, d'uns ancestres compartits, és un dels trets més cohesionadors d'una identitat grupal entesa com a ètnia. Aquest sentiment no es basa pas, com és evident, en cap coneixement genètic, sinó en una sèrie de característiques palesament com-

partides: uns vincles culturals, un llegat lingüístic, una filiació religiosa, un parentesc (real o suposat) o uns trets físics. El reconeixement d'aquestes qualitats comunes, a més dels vincles socials efectius, fa que els membres d'una població creguin que la comunitat comparteix una ascendència comuna, fins al punt que aquest ancestre articula la resta de trets identitaris, els quals no són, en si mateixos, ni necessaris ni suficients per a parlar d'ètnia en un cas concret.

La judeïtat és, sens dubte, una identitat complexa. Diversos dels trets que hem apuntat indiquen que els jueus es poden pensar com a ètnia, en la mesura que se'ls sol concebre com un grup d'ascendència comuna, forts vincles culturals (vehiculats sovint per mitjà de la llengua hebrea), units per la fe mosaica, certa tendència a l'endogàmia, la concepció de la terra d'Israel com a territori originari i una forta autoconsciència.¹⁶ Val a dir que els jueus han patit al llarg de la història molta discriminació, cosa que en part n'ha fomentat l'assimilació, però també n'ha reforçat l'aïllament i la cohesió interna; sigui com sigui, aquesta percepció constant de llur diferència no ha fet sinó acréixer-ne la consciència de constituir un grup humà a part.

Com hem apuntat més amunt, al llarg de la història s'han produït diversos intents de racialitzar el poble jueu. El primer antecedent notable cal cercar-lo en l'inquisidor castellà Tomás de Torquemada (1420-1498), el qual, auspiciat pels reis catòlics, ordenà investigar el llinatge dels conversos per perseguir-ne els falsos, creant el concepte de *limpieza de sangre*. Cal recordar que el mot *limpieza* no s'ha pas d'entendre en el sentit modern de 'neteja', sinó de 'puresa', i segons alguns estudiosos (veg. Burgos i James 2020) és la primera vegada en la història europea que s'estableix l'herència sanguínia com a factor determinant de filiació política i religiosa. L'altre gran intent de racialització del poble jueu es remunta a la filosofia natural moderna que, ja al segle XVII, aplica el concepte de *raça* a poblacions humanes, però no cristal·litza fins després de Darwin, quan el pensador protonazi Houston Stewart Chamberlain (1855-1927) conceptualitzà la raça ària i la raça semítica.

16 Sobre la qualificació dels jueus com a ètnia, vegeu la nota 22 a la pàg. 87.

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

Malgrat la barbaritat que representa el concepte de *raça* i la seva instrumentalització, la seva plausibilitat descansa en la noció, ben certa i compartida pels jueus mateixos, d'ascendència comuna. D'acord amb l'halacà o llei jueva, acceptada avui dia tant per jueus ortodoxos com conservadors, només són jueves les persones de mare jueva o, alternativament, les qui hagin seguit un procés de conversió conforme a l'halacà. Com es veu, el llinatge és segons la tradició l'element clau de la identitat jueva, més que no pas la fe, la cultura o l'autoidentificació personal.

La Llei del retorn, aprovada pel Parlament israelià l'any 1950, també estableix que una persona és jueva si és de mare jueva o s'ha convertit al judaisme; a més, però, explicita el requisit que cal abandonar qualsevol altra religió en adoptar la fe mosaica. Aquest reconeixement legal de la condició de jueu és ben rellevant, perquè l'Estat israelià garanteix el dret d'immigració a tota persona que pugui provar aquesta condició.

Pel que fa a la religiositat dels jueus de naixement, l'halacà no la requereix i considera que una persona de mare jueva continua essent jueva mal que abandoni la fe o fins n'adopti una de diferent. El judaisme reformat i el liberal, que no accepten l'halacà com a vinculant, consideren per llur banda que una persona és jueva de naixement encara que la mare no en sigui, a condició que el pare sí que ho sigui i que la persona mateixa s'identifiqui com a tal. En contra del parer tradicional, hi ha qui considera que aquesta laxitud no és una innovació, sinó que els casos de Josep, fill de Jacob, i Moisès en són exemples.

Un estudi del Centre de Recerca PEW realitzat entre els anys 2013 i 2015 investigà què significa en primer terme ésser jueu per als jueus israelians i dels Estats Units d'Amèrica. Aquesta enquesta (Lipka 2016) no ens resulta gaire útil perquè barreja la identitat cultural amb l'ascendència, però sí que ens permet contrarestar la concepció tan estesa segons la qual ésser jueu és primàriament una qüestió religiosa. En realitat, per a la majoria de jueus (55% a Israel i 62% als EUA) el judaisme no és una identitat religiosa, sinó fonamentada en una cultura i ascendència comunes. Si ens fixem en els ortodoxos, però, la cosa canvia, perquè entre ells la religió és el factor clau o un dels factors clau (per a un 90% a Israel i un 84% als EUA).

Amb aquestes consideracions hem volgut il·lustrar com la qüestió del llinatge acosta la identitat jueva al concepte d'ètnia. Si considerem l'ascendència un tret central de la identitat jueva, doncs, quan es vulgui parlar de judaisme des d'una perspectiva religiosa, caldria parlar de *jueus observants* o de *fe mosaica*, perquè la identitat jueva no implica necessàriament cap religiositat —ni des del punt de vista tradicional, ni actual, ni (en el cas israelià) legal.

Aquesta qüestió ha estat mal compresa històricament per part dels pobles gentils. Així, és comú que un no jueu es preguntí si algú que no és observant pot dir-se *jueu* amb justícia. La ideologia racial alemanya encara introduí més malentesos amb la popularització de conceptes com ara *Halbjude* ('migjueu, semijueu'). Aquest era el nom popular del que els nacionalsocialistes anomenaren *jüdischer Mischling ersten Grades* ('mestís jueu de primer grau'), o sigui, una persona de pare jueu i mare gentil o a l'inrevés. No obstant això, el judaisme mai no ha conegut mitges tintes: o s'és jueu o no se n'és.

A més de com a ètnia i com a raça, el judaisme s'ha entès com a nacionalitat. A la Unió Soviètica, després de la mort de Stalin, els jueus foren reconeguts com a tals en suposat peu d'igualtat amb tota la resta de nacionalitats de l'URSS. De fet, amb més d'un centenar de nacionalitats oficialment reconegudes, s'ha considerat la Unió Soviètica un dels països amb més diversitat ètnica de la història. Amb tot, per a les autoritats soviètiques, la condició jueva era una qüestió purament d'autopercepció: era jueu qui així ho indicava en els formularis oficials.

Establerta doncs la primacia de l'ascendència com a factor determinant de la identitat jueva, sembla pertinent preguntar-se quins són aquests ancestres comuns. En termes etnològics, podríem dir que el judaisme es considera hereu dels israelites (una branca sedentària del poble cananeu establerta al Llevant mediterrani), els hebreus (una població originàriament nòmada que es confongué amb els primers) i els judeus (originàriament els habitants del regne de Judea, si bé més endavant l'apel·latiu s'aplicà també als descendents del regne de Samària o Israel). És aquest darrer etnònim, *judeu*, que donà lloc al mot *jueu*.

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

La Bíblia personifica aquesta ascendència comuna en diverses figures i tribus. Així, el topònim *Judea* deriva al seu torn de la tribu de Judes. La tradició antiga considerava els membres d'aquesta tribu descendents de Judes, fill de Lea i Jacob, fill de Rebeca i d'Isaac, fill de Sara i Abraham. Aquest Jacob és el qui més endavant —després de la famosa pugna contra l'àngel—¹⁷ adoptaria el nom d'*Israel* i en qui la tradició veu el patriarca i ancestre dels israelites. Els samaritans, per llur banda, també es reivindiquen israelites, descendents de Jacob, però no pas de sa muller Lea (com els jueus), sinó de Raquel, mare de Josep, pare d'Efraïm. Els Evangelis fan Jesucrist descendent del rei David, descendent al seu torn de Judes, mentre que la tradició islàmica fa Mahoma descendent així mateix d'Abraham (Ibrahim), però no pas de Sara, sinó d'Agar (Hagar), que li donà Ismael, el primogènit d'Abraham. És interessant notar que en ídix és molt habitual referir-se a Abraham, Isaac i Jacob amb l'expressió *ovinu* אֲבוֹתֵינוּ 'el nostre pare'.

Abraham és doncs, d'una manera o altra, un ancestre reconegut per un grup de religions estretament emparentades. Ja n'hem esmentat les tres principals (el cristianisme, l'islam, el judaisme), però moltes altres religions reivindiquen un origen abrahàmic: la fe babí, la fe bahà'i, la fe drusa, el mandeisme, la fe rastafari o el xabaquisme; el iazdanisme, la hipotètica religió kurda preislàmica, també se suposa d'origen abrahàmic.

Alguns dels autònims jueus inclouen l'hebreu *yehudi*, el djudezmo *djudió* o l'ídix *yid*, tots ells derivats del mateix ètim. Aquest és el cas, així mateix, de la majoria d'exònims (el català *jueu*, l'àrab *yahūdī*, l'alemany *Jude*, etc.), mentre que d'altres llengües s'han decantat per fer referència a l'arrel hebrea del poble (cfr. l'italià *ebreo*, el rus *evrej*, etc.). Això es pot deure al to despectiu que ha cobrat el mot *jueu* en aquests idiomes, el qual ha esdevingut un insult.¹⁸

17 «Aleshores un home va lluitar amb ell fins a trenc d'alba. Veient que no el vencia, el ferí a l'articulació de la cuixa, i l'articulació de la cuixa de Jacob es va desllorigar mentre lluitava amb ell. Aquell li digué: “Deixa'm, que ja apunta l'alba”. Li respongué: “No et deixaré, que no em beneeixis”. Li preguntà: “Com et dius?” Respongué: “Jacob”. Li digué: “D'ara endavant no et diràs més Jacob, sinó Israel, ja que has lluitat amb Déu i amb els homes, i has vençut”. Aleshores Jacob va demanar: “Digues-me el teu nom”. Li respongué: “¿Per què em preguntes el meu nom?” I allà mateix el va beneir.» (Gn 32: 23-31)

18 La llengua catalana no és aliena a aquesta “tradició”. El diccionari Alcover-Moll dona diverses accepcions pejoratives a la paraula jueu: home dolent, especialment l'avar o usurer, el qui no té pietat amb tal de guanyar diners; nen entremaliat; home que fa moltes carusses i gestos de befa o d'insult; gest de befa o d'insult, i especialment el de treure la llengua; animal covard; (*adj.*) molt dolent.

A les Sagrades Escripures el terme *hebreu*, d'etimologia debatuda, és menys corrent que no pas *israelita*, del qual sembla que és sinònim, sobretot en el seu període premonàrquic i nòmada. En temps de l'Imperi romà, el llatí *hebraeus* i *hebraicus* i el grec *ἑβραῖος* s'aplica als jueus de fe mosaica i a llur llengua sagrada, però també als cristians jueus per oposició als cristians gentils i als judaïtzants.

El sionisme secular preconitzà el terme *hebreu* com a etnònim de la nova nació, però amb la fundació d'Israel el terme es veié superat per l'ús d'*israelià* per als ciutadans d'aquest Estat i de *jueu* per a les persones d'ascendència jueva. Com a glossònim, la llengua hebrea no rep aquest nom en la Bíblia, llevat d'en els llibres deuterocanònics.

A aquestes consideracions al voltant de la concepció tradicional del llinatge, el llibre *Jews and words* d'Amos Oz i Fania Oz-Salzberger n'hi afegeix una altra, que trobem especialment interessant. Aquests autors, pare i filla, proposen un llinatge verbal, textual (2012: IX):

Jewish history and peoplehood form a unique continuum, which is neither ethnic nor political. To be sure, our history includes ethnic and political lineages, but they are not its prime arteries. Instead, the national and cultural genealogy of the Jews has always depended on the intergenerational transmittal of verbal content. It is about faith, but even more effectively it is about texts.

Cal tenir en compte que quan aquests autors contraposen el llinatge textual amb el llinatge ètnic, entenen l'ètnia de manera radicalment diferent de com ho fem nosaltres, atès que en llur obra el terme *ethnic* apareix coordinat a *genetic*, *racial* i *biological*, en concordança amb l'ús anglòfon.

Segons Oz i Oz-Salzberger, el llinatge textual es desplegaria al voltant de la paraula oral i escrita, en forma de diàleg perpetu amb la tradició (1): «Jewish continuity has always hinged on uttered words and written words, on an expanding maze of interpretations, debates, and disagreements, and on a unique human rapport. [...] Ours is not a bloodline but a textline», i tindria primacia per damunt de l'ascendència sanguínia (51-52): «If the Word—spoken and written, recited and quoted—is the true key of Jewish continuity, then any attempt to build or demolish a physical Jewish pedigree must be set aside.»

3.2.2 La religió

Si l'ascendència comuna, entesa en termes de llinatge sanguini (real o mític) i textual, situa els asquenazites al si de la comunitat jueva, un dels trets diferenciadors dels asquenazites respecte a la resta de jueus és la tradició religiosa. I és que a més l'halacà o legislació religiosa comuna (*haloche* הלכה), derivada de la Llei escrita (la Torà) i la Llei oral (codificada en el Talmud), els jueus es distingeixen per diferents costums (*minhogim* מינהגים) derivats d'interpretacions dispars de la *haloche*.

El conjunt de costums que constituïrien la tradició asquenazita es desenvoluparien a Aixquenaz a partir de l'alta edat mitjana, afavorit per la gran distància que separaven les terres germàniques d'al-Àndalus, on es desenvolupava la naixent tradició sefardita, i el declivi de les acadèmies babilòniques al tombant del mil·lenni. La tradició asquenazita s'inscriu dins el judaisme rabínic, centrat en l'estudi de la Bíblia i el Talmud i el debat. Entre els erudits medievals més destacats, ja s'ha esmentat Guerxom de Magúncia, que pels volts de l'any 1000 prohibí la poligàmia, però també cal parlar de Raixí de Troyes, els comentaris bíblics i talmúdics del qual encara són una part fonamental de l'estudi jueu d'aquestes fonts. Amb el pas del temps, Aixquenaz desenvoluparia una litúrgia pròpia, seguida encara fins al dia d'avui. També s'han esmentat les persecucions i massacres infligides als jueus, sobretot a partir de finals del segle XI amb la Primera Croada, que instil·laren en els asquenazites una marcada cultura del martiri.

Els moviments migratoris cap a l'est d'Europa posaren en contacte directe els jueus dels països eslavitzats amb la cultura i tradició asquenazites. Segons Schonberg (2021), al segle XVI els jueus de Polònia, Lituània, Bohèmia i Moràvia ja havien adoptat els ritus, la litúrgia i els costums religiosos asquenazites.

El principal vehicle d'instrucció religiosa era el sistema educatiu, estructurat al voltant de *chadorim* חדרים (pl. de *cheyder*) i *yešives* ישיבות. Un *cheyder* era una escola primària on s'ensenyava l'alfabet hebreu, s'estudiava el Pentateuc i s'introduïa la litúrgia i el Talmud, entre altres matèries. La tradició era que s'hi comencés amb tres anys i s'acabés a l'edat de *barmitsve*, tot i que en alguns indrets es començava més tard i alguns alumnes interrompien l'ensenyança abans d'hora. L'educació del *cheyder* era oberta tant a nens

com a nenes, que estudiaven sota el mestratge del *melamed* מלמד, a casa del qual solien tenir lloc les classes. Sovint el *melamed* no brillava pas per les seves aptituds didàctiques ni per la seva erudició, atès que les persones més capacitades solien assumir posicions de més prestigi dins la comunitat.

Les *yešives* eren els centres on s'impartia l'educació secundària, oberta només als nois. Si a l'edat mitjana havien ofert una educació de pagament, més endavant, a l'Europa de l'est, serien les comunitats que n'assumirien el finançament, assumint les despeses de mantenir els professors i el funcionament de l'acadèmia a més d'oferir menjar i sostre als estudiants que venien d'altres pobles. Moltes *yešives* assoliren una gran fama i esdevingueren autèntics centres d'erudició. Durant el segle XVIII moltes *yešives* entraren en decadència per culpa de les dificultats que passaven les comunitats que les sostenien materialment, però també sofriren dos canvis socials de sentit contrari: d'una banda, la secularització, que desvinculava l'estatus social d'un home del seu grau d'erudició; de l'altra, l'hassidisme, que traslladaria el centre d'estudi a les *bote-midrošim* בתי-מדרשים 'cases d'estudi' (Reiner 2010).

Abans de parlar de l'hassidisme, però, abordarem un altre aspecte de la religiositat asquenazita que en trasbalsà els fonaments en més d'una ocasió: el messianisme.

3.2.2.1 El messianisme

La fe jueva en un messies que redimirà el poble escollit a la fi dels temps és antiquíssima. Es concretà durant el període hel·lenístic, plasmant-se en el llibre de Daniel, si bé ja se'n troben antecedents en l'exili babilònic. En aquell moment, profecies com les del segon i tercer Isaïes (Is 40-55 i 56-66) ja s'havien deixat d'entendre com a fets immiments que salvarien Israel del domini babiloni —atès que la crua realitat ho desmentia— per a ésser llegides com a oracles escatològics que parlaven de la fi dels temps. La idea de la fi dels temps, però, no s'afirma explícitament fins al llibre de Daniel.

El judaisme asquenazita no és aliè a aquesta tradició i experimentà diversos moments d'anticipació messiànica al llarg de la història, tant en temps pacífics com convulsos. Com apunta Elisheva Carlebach (2010), el messianisme podia, paradoxalment, endarre-

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

rir l'advent del Messies, perquè Déu hi veuria un intent de forçar la seva mà. Aquesta autora apunta diversos moments messiànics de la història asquenazita: l'any 1096, en què començà la Primera Croada; l'any 1240, corresponent a l'any 5000 del calendari jueu; l'any 1337, en ocasió d'un cometa; a principis del segle xv, en les figures de Lemlein de Reutlingen i, després, Salomó Molcho; i l'any 1648, durant les matances de l'alçament cosac de Khmel'nyckyj.

Els messianismes que més repercussió tingueren en la cultura asquenazita, però, foren sens dubte el sabbatianisme i el frankisme. La secta sabbatea aparegué a l'imperi otomà durant la segona meitat del segle xvii quan el rabí sefardita Sabbatai Zěwí (1626-1676) es proclamà el salvador dels jueus. Quan les autoritats el detingueren l'any 1666, el deixaren escollir entre la mort i la conversió a l'islam. Sabbatai trià la conversió i això pràcticament posà fi al moviment en terres otomanes. Abans d'aquest desenllaç, però, les noves arribaren a Polònia,¹⁹ on masses de jueus acolliren la bona nova, segurament influïts per les recents matances de Khmel'nyckyj. Fos com fos, l'apostasia de Sabbatai no posà fi al sabbatianisme polonès i la secta continuà guanyant adeptes fins al segle xviii. La migració de grups de sabbatians a Terra Santa, l'emergència de l'hassidisme com a forma de devoció popular i la desfeta del frankisme posaren fi a la història sabbatea.

Jacob Frank (1726-1791) era natural de Podòlia però passà la joventut a diferents ciutats de l'imperi otomà, on ingressà a la secta sabbatea. L'any 1755 tornà a Podòlia i començà a reagrupar els sabbatians locals, però l'any següent fou descobert i hagué de tornar a terres otomanes, on es convertí a l'islam. Els seus seguidors foren sotmesos a un tribunal rabínic que els condemnà per heretgia, però quan elevaren el cas a les autoritats catòliques amb l'esperança de fer-los condemnar a mort, els sabbatians s'aliaren amb les autoritats afirmant que eren perseguits perquè llur fe era, en realitat, molt propera a la catòlica. L'any 1759 Frank tornà a Polònia i, juntament amb alguns milers de sabbatians, abraçà la Trinitat i es convertí al cristianisme.

19 Recordi's que durant els segles xvi-xviii la confederació de Polònia-Lituània i l'imperi otomà eren territoris fronterers.

La vida de Jacob Frank passà per moltes vicissituds que el dugueren a relacionar-se amb l'alta societat i fins amb l'emperador Josep II. Quan finalment caigué en desgràcia, es refugià a Offenbach del Main, on morí. El frankisme perdé embranzida a finals del segle XVIII, però al segle XIX encara perduraven les comunitats de Varsòvia, Praga i Offenbach, aquesta darrera sota el guiatge d'Ewa, la filla de Jacob Frank.

A la novel·la *A passes cegues per la terra* Leyb Rochman (en premsa) es fa ressò del fet que Offenbach és la localitat on s'aplegaren els llibres i manuscrits confiscats pels nacionalsocialistes:

Els comandants de les valls [de la mort] no havien arreplegat en va els llibres jueus caiguts en l'orfenesa, procedents d'arreu del món, per dur-los aquí a Offenbach, on havia regnat l'apòstata Jacob Frank. Havien volgut convertir el difunt renegat i la seva secta de falsificadors de la Torà —els ossos dels quals es podrien en aquesta terra, no gaire lluny d'aquí— en els seus hereus. Havien intentat entregar-los tots els llibres dels jueus difunts com si fos el seu llegat.

3.2.2.2 L'hassidisme

Els moviments messiànics esmentats es veieren eclipsats a partir del segle XVIII per l'emergència d'un moviment religiós que ha marcat profundament la cultura asquenazita: l'hassidisme, originat en la figura i les ensenyances de Yisroel ben Elyezer (ca. 1700-1860), natural de Podòlia, més conegut pel sobrenom *Bal Šem Tov*, 'mestre del bon nom'. Després de la seva mort, alguns dels seus seguidors més propers començaren a anomenar-se *chsidim* חסידים, un títol tradicionalment reservat als jueus més devots. Aquell moviment es caracteritzava per una *pràctica* religiosa basada en la *vivència* i atragué grans masses de jueus insatisfets amb una espiritualitat reduïda a l'estudi i la pregària. Les convulsions socials que patia Polònia durant les seves darreres dècades d'existència independent abans de les particions feren que molts de jueus cerquessin l'autoritat no pas en el rabinat, sinó en aquells nous líders, que rebien el títol de *tsadek* צדיק 'home just o sant' o *rebe* רבי 'mestre meu'. Com apunta David Assad (2010), el lideratge dels *rebes* o *rabeim* no es basava pas en l'erudició, sinó que es fonamentava en el carisma i, a partir del segle XIX, en la pertinença a alguna de les dinasties de *tsadikim*, que duen el nom de llurs viles d'origen, per exemple: dinastia Belz (per la localitat ucraïnesa), dinastia Ger (per la localitat polonesa de Góra Kalwaria), dinastia Lyubavitš (per

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

la localitat russa de Lûbaviçi), etc. Cada *rebe* tenia una cort a la qual hom s'associava de manera informal, mitjançant el vincle personal amb el *rebe*.

L'hassidisme trobà l'oposició més forta a Lituània. Aquesta reacció fou anomenada *misnagdes* מתנגדות, mot que significa precisament 'oposició', i esclatà l'any 1772 amb l'excomunió dels hassids de Vílnius. Els *misnagdim* i hassids protagonitzaren durs enfrontaments dialèctics durant una generació, però paradoxalment tots dos moviments acabarien englobant-se en el que avui es coneix com a *judaisme ultraortodox*. La seva tolerància mútua sobrevinguda es devia a l'enemic comú de la secularització: primer, la *Haskole* o Il·lustració jueva i, després, el sionisme i l'obrerisme.

3.2.3 La Haskole

La Haskole o Il·lustració jueva (en heb. *Haskalà* השכלה) es remunta al segle XVIII, quan alguns jueus europeus benestants es començaren a interessar per disciplines com la filosofia o les ciències, que depassaven el cànon tradicional.²⁰ A més, els *maskilim* משכילים o il·lustrats pretenien introduir nous mètodes en l'estudi de la literatura jueva, començant per la Bíblia, basats en un coneixement aprofundit de la gramàtica, emparentat amb la lectura crítica de la Bíblia que havia impulsat Spinoza el segle anterior.

Durant les últimes dècades del segle XVIII la Haskole es concentrà a Berlín, on destaquen les figures de Naphtali Herz Wessely i Moses Mendelssohn. A més de promoure una reforma intel·lectual, Wessely (1725-1805) fomentà la integració dels jueus en la societat gentil aprofitant l'edecte de tolerància de 1781 de l'emperador Josep II. A parer seu, aquella integració exigia adoptar la llengua alemanya i abandonar l'ídix.

Mendelssohn (1729-1786), per la seva banda, defensà una concepció racionalista del judaisme, continuada per Franz Rosenzweig, i obtingué com a filòsof el reconeixement d'il·lustrats gentils com Emmanuel Kant. Igual que Wessely, Mendelssohn també defensà la tolerància, l'emancipació dels jueus i llur integració en la societat gentil, i promogué el coneixement de l'hebreu i l'alemany en detriment de l'ídix.

²⁰ Algunes parts d'aquesta secció es basen en l'exposició d'Etkes (2010).

Però l'expressió més clara d'animadversió contra l'ídix la trobem en el *Sendschreiben* de David Friedländer, líder de la Il·lustració jueva berlinesa després de la mort de Mendelssohn. A diferència d'ell, Friedländer ja havia estat educat en alemany de ben petit (Schotte 2016). Vegem-ne un passatge prou il·lustratiu (Friedländer 2000):

Gesunde Vernunft, Erfahrung [...] lehrten, daß der erste Schritt zur Verbesserung der Erziehung, durch Einführung einer richtigen und deutlichen Sprache geschehen muß. Dies sey die erste nothwendige Bedingung, ohne welche alle andere Verbesserung vergebens sein, und nicht statt haben dürfte. Das unter uns übliche Jüdisch-Deutsch, eine regellose, verstümmelte, und außer unserm Kreise unverständliche Sprache, müßte ganz abgeschafft, und so wohl die heilige als die deutsche Muttersprache auf eine methodische Weise in früher Jugend gelehrt werden; nur alsdann sey es möglich den Grund zu einer zweckmäßigen und vernünftigen Bildung der Jugend zu legen. Wenn das Kind, wie jedermann eingestehen wird, in der sogenannten jüdisch-deutschen Sprache keine richtigen Begriffe von irgend einem Dinge in der Welt erlangen kann, wie soll es denn im reifen Alter nach richtigen Grundsätzen handeln?²¹

Amb l'aculturació dels *maskilim* alemanys, la Haskole perdé sentit a Alemanya, però a principis del segle XIX, en canvi, guanyà embranzida a Galítsia, on entrà en oposició frontal amb l'expansió de l'hassidisme, un moviment sistemàticament criticat i ridiculitzat pels il·lustrats.

Des de Galítsia la Haskole arribà a la Zona d'Assentament i es desenvolupà sobretot a Vínlius i Odessa. La Il·lustració jueva també defensà en terres del tsar una visió racionalista i universalista de la fe mosaica, centrada en els valors de la Bíblia, la integració de la població jueva a la societat gentil i la promoció les ciències modernes i de l'hebreu com a llengua de cultura. Aquestes actituds, però, no dugueren els *maskilim* de l'est a abandonar la religió ni l'observança jueva, com tampoc no ho havien fet —malgrat fortes pressions cristianes— Wessely ni Mendelssohn ni els il·lustrats galitsians.

La relació entre *maskilim* i *misnagdim* fou cordial en un principi, però les coses canviarien quan els il·lustrats comencessin a apartar-se de la tradició i s'aliessin amb les autoritats tsaristes per a promoure llurs reformes educatives en escoles amb finançament pú-

21 «El sentit comú, l'experiència [...] han ensenyat que el primer pas per a millorar l'educació ha d'ésser la introducció d'una llengua correcta i clara. Aquesta és la primera condició imprescindible sense la qual tota altra millora serà debades i no podrà prosperar. Cal abolir del tot el judeoalemany, tan comú entre nosaltres —aquesta parla sense regles, esguerrada i incomprendible fora del nostre cercle—, i ensenyar, de manera metòdica i des de ben petits, tant la llengua santa com la nostra llengua materna alemanya. Només llavors haurem assentat la base per a donar al nostre jovent una formació útil i racional. Si un nen —com admetrà tothom— no arriba en judeoalemany a formar-se conceptes adequats de res del món, com serà capaç de seguir principis correctes en l'edat madura?»

blic. Els *maskilim* de l'est, a més, hagueren d'acceptar el rus com a llengua d'aculturació en lloc de l'alemany que havien estat promovent. Els il·lustrats russos de la segona meitat del segle XIX s'enfrontaren al rabinat i exigiren reformes radicals de la religió que contribuïssin a alleugerir la penúria material dels jueus de l'est. La impossibilitat de reformar la religió, la negativa del govern rus a concedir igualtat davant la llei als jueus i un odi antijueu que no remetia frustraren definitivament l'última generació de *maskilim* de l'Europa de l'est. L'emancipació frustrada i l'exposició a la cultura política gentil aplanarien el camí per al nacionalisme jueu.

3.2.4 Els moviments polítics

3.2.4.1 L'assimilació

L'assimilació és el procés en el marc del qual els jueus de l'Europa central i de l'est s'acostaren o intentaren acostar-se a la societat gentil. Com apunta Todd M. Endelman (2017), però, aquest terme és confús i involucra diferents actituds i canvis socials, que ell distingeix en aculturació («l'adquisició dels hàbits culturals i socials del grup dominant no jueu»), integració («l'ingrés dels jueus en cercles socials i esferes d'activitat no jueus»), emancipació («l'obtenció dels drets i privilegis de què gaudien els ciutadans o súbdits no jueus d'extracció socioeconòmica similar») i secularització («el rebuig de les creences religioses i les obligacions i pràctiques que se'n derivaven»).

Els defensors de l'assimilació la propugnaven com la millor manera de superar l'estigmatització lligada al judaisme i ascendir socialment. Aquest programa implicava redefinir el judaisme, el qual ja no es podia comprendre com un sistema cultural complet, sinó com una religió. Segons Maks Vaynraych (1980: 202):

It may be said that Jewishness takes the way of religion only with the arrival of the Emancipation. For the secular sector the largest part of life became neutralized, for the intermediate sectors, large parts of life; and has the traditionalist sector remained completely untouched by secularization? But up to the Emancipation Ashkenaz did not operate in terms of religion *and* world; the culture system of Jewishness was world. This very day we see the reflection of Jewishness in the Yiddish language.

O, com apunta en un altre passatge (185):

It must be borne in mind that traditional Ashkenazic Jewishness was not “general” German life plus a number of specific Jewish supplementary traits, but a distinct sphere of life, a culture system (2.27). Jews could not separate themselves from Christians, nor did they always think very much about this possibility; but they fought shy of Christianity with might and main. [...] Jews lived among Gentiles, but not with them.

Per als assimilacionistes, però, sols la fe distingia o havia de distingir els jueus dels no jueus, i a mesura que els jueus abandonessin llur aïllacionisme i abraçessin la identitat nacional dominant, l'antijudaisme desapareixeria. En realitat, però, l'èxit de l'assimilació depenia tant de la transformació de les poblacions jueves com de les gentils, atès que sense la tolerància dels darrers ni l'emancipació ni la integració no eren possibles.

A partir de finals del segle XIX els assimilacionistes no sols s'enfrontaren als tradicionals, sinó al nacionalisme jueu, un nou moviment polític que abraçava la modernitat però rebutjava l'assimilació. Aquest nou adversari extremaria el patriotisme gentil dels assimilacionistes, l'èxit del qual es veié frustrat pel rebuig de la societat gentil, àdhuc contra els conversos.

3.2.4.2 El sionisme

Hom pot cercar antecedents del projecte sionista d'establir un estat jueu independent en territori palestí en les migracions jueves a Terra Santa, recurrents al llarg dels segles i sovint alimentades per l'esperança messiànica (veg. 3.2.2.1, pag. 77), però és al segle XIX que diversos projectes colonials comencen a prendre forma, primer de manera aïllada i més endavant en el marc del moviment sionista.

Cal recordar que el segle XIX conegué un ressorgiment de l'antijudaisme europeu a França, Alemanya, Àustria, Rússia i altres països que cercava frenar la integració afavorida pels *maskilim* i els assimilacionistes jueus. Els pogroms russos de finals de segle precipitaren l'emigració de grans grups de jueus, sobretot cap als Estats Units però també cap a Palestina.

La fundació dels Amants de Sió l'any 1880 marcaria l'inici del sionisme com a projecte organitzat de colonitzar Palestina. L'escriptor Nathan Birnbaum seria qui el batejaria com a sionisme, en referència a Sió, el mont del Temple de Jerusalem. L'impuls teòric del moviment vindria sobretot de Theodor Herzl (1860-1904), que durant l'afer Dreyfus

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

escrigué *Der Judenstaat*, 'L'Estat jueu', en què esbossà «una solució moderna a la qüestió jueva». Els arguments de Herzl no eren pas religiosos ni pretenia que l'Estat jueu s'establís necessàriament a Palestina, sinó que fonamentava el projecte sionista en la voluntat d'aconseguir l'emancipació nacional del poble jueu i garantir-ne la seguretat davant l'antijudaisme europeu.

El llibre de Herzl tingué una repercussió enorme; tant és així que l'any següent, en 1897, se celebrà a Basilea el Primer Congrés Sionista. També es fundà l'Organització Mundial Sionista amb la voluntat d'obtenir cobertura legal internacional per a l'establiment d'un estat jueu a Palestina.

Bona part dels jueus ortodoxos rebutjaren el projecte sionista de mig a mig, perquè consideraven que els nacionalistes es rebel·laven contra un exili imposat per Déu i veien amb mals ulls que propugnessin una emancipació nacional en lloc d'una redempció messiànica. D'altres jueus continuaren perseguint l'assimilació guiats per un optimisme cec. Finalment, el sionisme també s'enfrontava a l'oposició dels jueus obreristes, que aspiraven a fer una revolució que abolís totes les opressions, també l'odi antijueu.

Durant la Primera Guerra Mundial Haim Weizmann, president de l'Organització Sionista Mundial i futur president de l'Estat d'Israel, aconseguí d'Arthur Balfour, secretari d'Exteriors del Govern britànic, la coneguda com a Declaració de Balfour, en què el Govern de sa majestat aprovava «l'establiment a Palestina d'una llar nacional per al poble jueu [...] sens perjudici dels drets civils i religiosos de les comunitats no jueves existents a Palestina».

L'any 1920 la Lliga de les Nacions encomanà a Gran Bretanya el mandat sobre Palestina i l'aplicació de la Declaració de Balfour. Irats pels projectes sionistes i britànics, es perpetraren matances de jueus a mans d'àrabs palestins. Durant els anys vint continuà la colonització sionista amb el beneplàcit de les autoritats britàniques i Winston Churchill, aleshores secretari d'estat per a les Colònies. La partició de Palestina l'any 1923 entre Palestina i Transjordània afavorí els interessos sionistes, en la mesura que augmentava llur pes demogràfic al nou país.

Durant els anys trenta i quaranta Palestina continuà rebent immigrants jueus, molts d'ells refugiats del nazisme i supervivents del genocidi. L'encaix polític dels interessos jueus i àrabs, però, continuava irresolt perquè cap dels dos bàndols es mostrava disposat a acceptar una solució de dos estats.

Després de la Segona Guerra Mundial la tensió escalà a Palestina amb nombrosos atacs terroristes de sionistes contra les forces britàniques. L'any 1947 les Nacions Unides aprovaren la creació de dos estats i la retirada del mandat britànic. L'endemà de la declaració de l'ONU començà la guerra civil entre les forces sionistes i àrabs. La Lliga Àrab es preparà per envair Palestina l'endemà mateix de la retirada britànica, però el dia abans, el 14 de maig de 1948, David ben Gurion proclamà l'Estat d'Israel amb una declaració d'independència que fou immediatament acceptada pels Estats Units i la Unió Soviètica. Amb la victòria jueva en la Primera Guerra Àrab-Israeliana els sionistes veïeren complert llur objectiu.

3.2.4.3 El bundisme

El principal contrincant polític del sionisme a l'Europa de l'est fou el moviment obrer. La industrialització havia creat un proletariat jueu que, a més de la penúria material inherent al llur classe (jornades de dotze hores, sous misèrrims, insalubritat, fam, falta de cobertura mèdica, etc.), patia la secular discriminació antijueva. Amb la voluntat d'encaminar el proletariat jueu cap a la revolució, la intel·liguentsia socialista jueva impulsà la creació l'any 1897 de l'Algemeyner Yidišer Arbeter-Bund in Lite, Poyln un Rusland ('Lliga Obrera Jueva General de Lituània, Polònia i Rússia'), coneguda simplement com a *Bund*, la primera organització obrerista jueva de la Zona d'Assentament. Des del Bund s'estimulà l'educació del proletariat, l'organització de vagues i l'agitació política, emprant majoritàriament l'ídix com a únic mitjà per a arribar a les masses jueves.

Els marxistes no jueus en general i Lenin en particular veïen amb suspicàcia l'obrerisme jueu, en el qual creïen endevinar un moviment nacional o nacionalista, i crearen un clima hostil fins que el Bund s'escindí de la coalició socialdemòcrata russa en 1903, però al cap de tres anys hi tornà a ingressar en virtut de la seva participació en la revolució fallida de 1905. Durant aquell breu període, però, el Bund incorporà al seu programa

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

la defensa de l'autonomia nacional i cultural jueva, que preveia un sistema educatiu en ídix.

Les convulsions de 1907 tensaren les relacions entre bolxevics i menxevics, també a l'interior del Bund, i l'organització deixà d'existir en territori rus, però fins i tot els bundistes que s'integraren al règim comunista no s'escaparien de les purgues estalinistes dels anys trenta. Amb l'ensulsiada del Bund a Rússia, l'obrerisme jueu es reorganitzà a la Polònia independent en un Bund autònom i legal. El Bund polonès reafirmà davant el sionisme la seva aposta per la *doikeyt*, l'arrelament dels jueus a la diàspora, i s'erigí en defensor de la cultura ídix secular més enllà dels interessos proletaris.

La invasió alemanya de Polònia l'any 1939 obligaria el Bund a replegar-se en la clandestinitat i l'exili. Després de la guerra, molt afeblit, el Bund continuà les seves activitats fins que les purgues comunistes i la pressió antijueva en forçaren la desaparició.

3.2.5 La yidiškeyt

Fins ara hem vist com la cultura asquenazita ha estat travessada al llarg de la història per profunds moviments de signe contradictori en l'àmbit social, religiós i polític. Cadascun d'aquests moviments ha afavorit una imatge diferent dels jueus en general i els asquenazites en concret, que de retruc ha tingut implicacions lingüístiques. En general, podríem dir que els corrents més religiosos i tradicionalistes afavoreixen trets identitaris com ara el llinatge, la religió i la història compartides, mentre que al voltant dels corrents més seculars i modernistes han emergit visions que entenen la judeïtat com un fet cultural o fins i tot nacional. Dins d'aquesta segona tendència, el sionisme ha defensat una missió comuna a tot el poble hebreu, mentre que l'obrerisme ha propugnat des de la tesi de la *doikeyt* una visió dels jueus de l'Europa central i de l'est d'ascendència asquenazita i parla ídix centrada en una cultura ídix compartida.

És des d'aquesta perspectiva que cal entendre la *yidiškeyt* en el sentit habitual de la paraula. *Yidiškeyt*, literalment, significa 'judeïtat' i, per tant, des de l'òptica religiosa, sobretot ortodoxa, la *yidiškeyt* és en primer terme una filiació religiosa, de fe. Des de l'òptica secular, en canvi, la *yidiškeyt* aplega les manifestacions culturals de les poblacions

de parla ídix, sobretot en llur dimensió popular i folklòrica, enteses sovint com la quinta essència d'aquest grup humà o com un estil de vida.

Més enllà de la història, el llinatge i la religió jueves, la *yidiškeyt* aplega manifestacions culturals com la literatura oral, els costums i les supersticions, la música i la dansa, la gastronomia, l'humor, la vida en *štetlech*, etc. típics de les poblacions de parla ídix. Alain Brossat i Sylvia Klingberg (2016: 290) recullen aquest sentit ampli de judeïtat ídix en la seva definició de la *yidiškeyt* en tant que «herència cultural de l'Ídixland i, per extensió, una manera de viure».

Per a comprendre el sentit d'aquesta paraula, és útil recórrer a la “genealogia filològica” del terme *judaisme* que Daniel Boyarin (2019) ofereix al seu llibre *Judaism: the genealogy of a modern notion*. Segons aquest autor, la recerca filològica confirma que la noció de *judaisme* és relativament moderna i en bona part es deu al contacte conflictiu amb el cristianisme. Boyarin explica com la paraula *ἰουδαϊσμός* designa en l'antiguitat no pas una fe, sinó un conjunt de pràctiques ancestrals i normatives dels jueus, entesos com un grup humà determinat,²² i fa notar que Flavi Josep escriu les seves obres sense emprar cap paraula que signifiqui *judaisme* ni *religió*.

Segons Boyarin, el substantiu heb. *yahadut* יהדות s'empra a l'edat mitjana per a indicar l'estatus jurídicament vinculant d'ésser jueu o bé, com a continuació del gr. *ἰουδαϊσμός*, la lleialtat a unes pràctiques ancestrals, però en cap cas es concep encara com a religió, perquè la noció de *religió* com un àmbit de la vida clarament delimitat, per exemple, de la política o la vida secular encara és aliena les comunitats jueves.

D'acord amb les tesis de Boyarin, són els teòrics cristians de l'antiguitat tardana i l'edat mitjana que conceben el judaisme com una teologia que nega el cristianisme. La pràctica esdevé una creença: de cop, respectar el sàbat és sinònim de negar la resurrecció de Jesucrist (117-118).

22 En contrast amb obres anteriors (com Boyarin 1994 o Boyarin i Boyarin 1997), en aquest llibre Daniel Boyarin (2019: 3) s'absté de qualificar d'*ètnia* els jueus de l'antiguitat, per considerar-ho un ús anacrònic del terme, bo i admetent que el significat del terme concorda en part amb la manera com els jueus antics eren concebuts i es concebien a si mateixos.

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

Si s'analitza el significat en ídix de l'expressió *yidiškeyt*, es veurà que encara és molt més ampli que el d'una religió. La definició de Boyarin (2019: 132), hereva de Vaynrauch (veg. *supra*), fa així:

Yiddishkayt, indeed, incorporates every aspect of life: worship, study, business dealings, children's games, politics, gendered performance, foodways (not only those defined by kashruth),²³ folkways (even those that violate the halacha), speaking a Jewish language, the customs of Odessa horse thieves, and everything else that defines the Jewish *Lebensform*.

La concepció del judaisme com a religió no vindria doncs fins a l'emancipació, vehiculada per l'adopció jueva de la concepció alemanya de *Judentum*, un terme que significa 'judaisme' com a religió, 'judeïtat' com a "essència" religiosa, cultural i històrica que comparteixen els jueus i participació en aquesta essència o encara 'els jueus' de manera col·lectiva.²⁴ El terme *Judentum* seria l'equivalent del llatí *judaismus* que a diferència de l'equivalent grec no és un deverbial (l'acció de judaïtzar) sinó un substantiu abstracte. Segons Boyarin, foren autors com Mendelssohn que importarien entre els jueus la concepció cristiana del *judaisme* com a religió, entesa al seu torn com a 'sistema de creences'. Més endavant els autors masquíllics dugueren a l'hebreu aquesta noció amb el mot *yahadut* 'judaisme', entès com a *dat* נד, actualment 'religió' però antigament 'lleï' (139 i seg.). Posteriorment aquestes nocions s'incorporarien a l'ídix com a *yaades* i *das* respectivament, tot i que és interessant fer notar que la paraula tradicional i habitual per a dir religió en ídix és justament l'estrangerisme *religye*, més que no pas *das*.

En resum, des de la perspectiva de Vaynraych i Boyarin, el judaisme no esdevingué una religió (o una cultura o una nacionalitat) fins que hom no es començà a qüestionar, justament, si és una religió o una cultura o una nacionalitat. Vist així, el concepte ídix de *yidiškeyt* és anterior a aquests desenvolupaments nociònals i denota la forma de vida de les comunitats tradicionalment idixòfones entesa en conjunt.

23 El *kašres* כשרות, en heb. *kašrut*, és el conjunt de normes dietètiques jueves. Boyarin, doncs, fa referència a la gastronomia més enllà del que mana la legislació jueva.

24 Vegeu la definició del diccionari normatiu *Duden*.

3.2.6 L'Extermini

L'Extermini dels jueus europeus perpetrat pels nacionalsocialistes i llurs aliats marcaria profundament la identitat jueva.²⁵ Més enllà d'eliminar físicament una quantitat ingent d'asquenazites, el grup més nombrós de jueus, el vincle dels supervivents amb el territori europeu s'afeblí severament. Les matances de jueus a la Polònia de postguerra posaren de manifest la impossibilitat d'establir-hi res de semblant a les comunitats jueves d'abans de l'Extermini, accentuada per l'emigració en massa de jueus abans, durant i després de la guerra. A més del genocidi i l'emigració, la *yidiškeyt* es veié afectada per l'assimilació forçosa imposada pel règim soviètic i l'homogeneïtzació cultural dels jueus emigrats al si de les societats que els acolliren (Wall 2002: 179, Shandler 2020: 176-177).

L'Extermini generà una cultura del record, la memòria i el testimoni distintiva, però directament hereva de la tradició jueva i de la cultura del martiri desenvolupada sobretot a Europa (Wolf 2002: 194). Després de l'Extermini, la *yidiškeyt* es vivia en part o àdhuc sobretot com una absència. Irwin Wall (ibíd.) ho il·lustra citant el filòsof francès Alain Finkielkraut, fill d'immigrants jueus de Polònia: «La judeïtat és el que em manca, no el que em defineix; és la combustió infinitesimal d'una absència (...) el poble jueu ha mort dues vegades, una per assassinat i una per oblit.»

Wall (ibíd.) apunta que aquest oblit o manca de transmissió intergeneracional de la judeïtat ídix ha permès als hassids de «monopolitzar la nostra imatge dels jueus de l'Europa de l'est anterior a l'Holocaust, o, més encara, la caricatura que se'n fa a *El violinista a la teulada*». Aquest monopoli hassídic juntament amb la imatge sionista de les poblacions de parla ídix com una gent «pacifista i efeminada» hauria relegat a l'oblit «la cultura [jueva] secular amb la seva literatura brillant». La revifalla de l'ídix com a tema d'estudi i l'ensenyança de l'idioma a diverses universitats europees i nord-americanes és per a Rachel Ertel (2019) i Irwin Wall (ibíd.) un senyal inequívoc del declivi irrecuperable de la llengua ídix i la cultura secular que vehiculava.

25 Per a denominar aquest genocidi ens decantem pel terme *Extermini*, perquè el mot *Holocaust* 'ofrena religiosa consumida pel foc' és massa allunyat de la percepció jueva. La denominació ídix espontània fou en aquell moment *churbn* 'devastació', en referència a la destrucció del Temple de Salomó i del Segon Temple, significat reflectit en el mot hebreu *śoa*.

D'altra banda, la creació de l'Estat d'Israel esdevindria per a molts jueus de la diàspora un vector identitari important però no exempt de contradiccions. Així, la manca de suport a la creació de l'Estat d'Israel per part de l'esquerra europea —és a dir, de l'esquerra més a l'esquerra dels partits socialdemòcrates— posaria en dubte l'associació històrica entre el judaisme i l'esquerra política. D'altra banda, l'accés del Likud al poder amb el nomenament de Menachem Begin com a primer ministre l'any 1977 i la dretanització del sionisme i la política israeliana en general farien molt problemàtica la identificació dels jueus de la diàspora amb l'Estat d'Israel a ulls d'una opinió pública força crítica amb la seva agressivitat contra la població àrab (Wall *ibíd.*).

3.3 Territori

3.3.1 D'Aixquenaz a l'Ídixland

En una secció precedent (§ 3.1.2, pàg. 64) ja hem explicat que Aixquenaz és el nom amb què es coneixien els territoris poblats pels judeoalemanys durant l'edat mitjana, com a mínim des de finals del primer mil·lenni. Aquesta concepció d'Aixquenaz és el que Maks Vaynraych (1980: *passim*) anomena “Aixquenaz I”, centrat a Magúncia, Worms, Espira i Ratisbona, entre d'altres nuclis. Deixant de banda l'expansió occidental i meridional de la cultura asquenazita (a Anglaterra, el nord de França i el nord d'Itàlia) que no implicarien cap extensió de la llengua ídix, a partir de les migracions cap a llevant de les poblacions jueves d'Aixquenaz I la llengua guanya terreny en els territoris eslaus de l'Europa central i de l'est; aquest nou territori és el que Vaynraych denomina “Aixquenaz II”, els primers centres del qual serien Cracòvia i Lublin, però ràpidament s'estendria fins a ocupar amplíssims territoris entre la mar Bàltica i la mar Negra. La distinció de Maks Vaynraych entre Aixquenaz I i Aixquenaz II coincideix, doncs, amb la distinció entre els dialectes ídixs occidentals i orientals respectivament.

Els autors il·lustrats i favorables a l'emancipació propugnaren, en general, l'abandó de l'ídix, que titllaven de *žargon* o ‘argot’, i l'adopció de l'alemany (o el francès, a Alsàcia i Lorena) com a llengua corrent i l'hebreu com a llengua de cultura. Com s'ha explicat més amunt, aquestes propostes tingueren molta més acceptació als territoris occidentals, fent que al segle XIX l'evolució d'Aixquenaz I i Aixquenaz II deixés d'ésser paral·lela

en el pla lingüístic. Si l'ídix s'afeblia molt ràpidament en el primer territori, a Aixque-
anz II l'adopció de llengües coterritorials com el rus o el polonès fou més lenta i l'adop-
ció de l'hebreu, minoritària, restringida primer als il·lustrats i després als sionistes, men-
tre que l'ídix experimentava una veritable florida com a llengua de cultura i expressió li-
terària.

A principis del segle XX, l'ídix occidental era residual a Alemanya, els Països Baixos,
Alsàcia, Lorena i Suïssa, mantenint-hi només vitalitat gràcies a la immigració d'*Ostju-
den* o 'jueus orientals' en el cas d'Alemanya i els Països Baixos, mentre que a Aixque-
naz II, en canvi, es mantingué ben viu fins a l'Extermini.

Per a designar el domini lingüístic ídix tradicional avui dia és corrent emprar l'expressió
Ídixland (íd. *Yidišland*, ang. *Yiddishland*), sorgida a principis del segle XX²⁶ i que Shand-
ler defineix com un cronotop en el sentit de Mihail Bahtin (Shandler 2008: 292), un
«virtual locus construed in terms of the use of the Yiddish language, especially, though
not exclusively, in its spoken form» (2006: 33).

L'expressió *Yidišland* té en ídix connotacions ben positives, ja que remet a l'expressió *a
x fun x-land* per a ponderar la qualitat o excel·lència d'una cosa qualsevol. El diccionari
de Niborski i Vaysbrot (2011) recull els exemples *a kuchn fun kuchnland* 'un gâteau ex-
cellent' i *a yid fun yidnland* 'un vrai Juif, un Juif typique', i el diccionari de Bochner i
Beynfeld (2013) recull *a zeyger fun zeygerland* 'an excellent watch', que literalment
voldrien dir 'una coca del país de les coques, un jueu del país dels jueus, un rellotge del
país dels rellotges'. Per tant, com apunta Shandler (ibíd.), *a yidiš fun Yidišland* voldria
dir 'una llengua ídix excel·lent'.

L'Ídixland, doncs, designa un domini lingüístic amb connotacions positives, una àrea
cultural sovint entesa com a pàtria idealitzada, com en aquesta definició del llibre titulat
Yiddishland, un volum de Henri Minczeles i Gérard Silvain que contribuï decisivament
a donar a conèixer aquest topònim a França (*apud* Feierstein 2011):

26 És a partir dels anys trenta que l'expressió comença a aparèixer de manera sistemàtica al corpus del
Yiddish Book Center (2019).

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

No tiene capital, ni gobierno, ni ministros, tampoco oficinas, administradores o burocracia. Es un concepto cultural que emana del ídich, una lengua judía hablada por alrededor de once millones de personas en el umbral de la segunda guerra mundial. *Ídishland* era, simplemente, *el lugar donde se hablaba ídich*. Alrededor de la lengua ídich estaba la *ídichkeit*, una amalgama cultural pluralista. *Ídishland* era más que un país, era un continente desconocido.

Els orígens d'aquesta noció cal cercar-los en el context de l'ídixisme, la militància lingüística ídix hereva d'una tradició secular (per oposició a l'observança religiosa) i obrerista (per oposició al sionisme), i és que l'obrerisme jueu sempre reivindicà la vida jueva a la diàspora, una visió coneguda com a *doikeyt* (substantiu abstracte format sobre la base de l'adverbi *do* 'aquí'). Shandler (2006: 35) ho descriu així:

At the same time, imagining Yiddishland must be considered within the larger issue of language and nationalism particular to the modern Jewish experience. In its earliest manifestations, the notion of Yiddishland is a product of the new ideas about Yiddish and its role in Jewish life that emerged in Eastern Europe at the turn of the previous century, ideas that gave rise to Yiddishism. Its adherents championed their native language as a distinctive cultural repository to be cultivated rather than condemned. Their commitment to a modern, often radically secularized, Jewish culture that placed Yiddish at its center was rooted in the language's long-standing East European indigenosity. [...]

[...] While the revival of a vernacular Hebrew came to be linked especially with Zionist plans to create a new Jewish state, Yiddishism was generally tied to a validation of Jewish life in diaspora, centered in Eastern Europe. The Jewish Workers' Bund—a socialist, secular, Yiddishist, pro-diaspora political party established in Russia in 1897 that would achieve its greatest influence in interwar Poland—articulated this notion most forthrightly in the first decades of the twentieth century. Through the diaspora nationalist principle of *doikeyt* (literally, “here-ness” in Yiddish), Bundists asserted the right and the value of Jews to live “here”—that is, wherever they found themselves and, while engaging in modern international socialist activism, to maintain a distinctive secular culture, marked as Jewish by its own vernacular. In its very articulation, *doikeyt* implies Yiddishland.

Com explica el mateix autor (2008), la noció d'*Ídixland* experimentaria un canvi radical quan la llengua entrés a l'etapa postvernacla després de la Segona Guerra Mundial. El territori del domini lingüístic tradicional deixa d'ésser l'ancoratge efectiu de la llengua per a esdevenir un objecte de nostàlgia que es pot reviuire parlant aquesta llengua, però de manera postvernacla i dislocada. L'*Ídixland* sorgit de les migracions i els conflictes del segle XX és, imaginat després de la Segona Guerra Mundial, un territori difús, que inclou ciutats tan distants com Buenos Aires, Kíev, Mont-real, la ciutat de Mèxic, Nova York, Tel-Aviv, Varsòvia o Vílnius (295). Les contradiccions que encarnà la cultura ídix d'aquest territori l'han fet conceptualment hospitalari a moviments que tradicionalment

li havien estat aliens, com la cultura *queer*, en un manifestació cultural que Shandler (2006) anomena *queer yiddishkeyt*.

3.3.2 L'Europa central i de l'est

Al llarg d'aquest treball es parla sovint de l'Europa central i l'Europa de l'est, més sovint encara s'esmenta de manera conjunta l'Europa central i de l'est. En fer-ho, hem assumit que les regions ocupades per les actuals Polònia, Txèquia, Eslovàquia i Hongria, entre d'altres, pertanyen a l'Europa central. Aquest ús concorda amb la tradició alemanya, que inclou tots aquests territoris a la *Mitteleuropa*, però també coincideix amb l'autopercepció dels polonesos, txecs, eslovacs i hongaresos de l'actualitat.

L'est, vist així, començaria a les actuals Bielorússia i Ucraïna. La pertinença a l'est dels actuals països bàltics i de Romania és més discutida, atès que si de vegades s'hi inclouen, altres vegades es consideren separatament, com a territoris bàltics i balcànics respectivament. Quan en aquest treball es parla de l'Europa de l'est, però, s'inclouen tots aquests territoris que van de la mar Bàltica a la Negra. A favor d'aquesta concepció es podrien esgrimir arguments històrics, com ara la pertinença a l'òrbita soviètica durant la Guerra Freda, però també s'hi podrien oposar arguments ètnics, com ara que ni els països bàltics ni Romania ni Moldàvia són territoris eslaus.

Ara bé, versant el nostre treball sobre la cultura ídix, sembla més apropiat cenyir-se a la territorialitat que li és pròpia. En aquest sentit, el nostre ús de les expressions Europa central i Europa de l'est recolza en la distinció de Vaynraych entre Aixquenaz I i Aixquenaz II, és a dir, la coterritorialitat de població alemanya en el primer cas i la influència d'una cultura eslava més o menys dominant en el segon. L'expressió conjunta Europa central i de l'est, doncs, és una manera de referir-nos al conjunt d'aquests territoris que ens permet d'esquivar qüestions espinoses com ara si els territoris de parla txeca cal considerar-los dins d'Aixquenaz I o Aixquenaz II.

La divisió centre-est o, si es vol, oest-est al si de les comunitats asquenazites cobra una nova dimensió a partir de finals del segle XVIII amb l'assimilació diferent de les poblacions jueves a les societats gentils. És en aquest context que emergeix l'expressió al. *Ost-*

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

jude ‘jueu de l’est’, marcadament despectiva, per a descriure els jueus que provenen de l’est d’Europa, encara que en aquest cas l’*est* inclouria per exemple els territoris polonesos sota domini rus.

L’expressió aparegué a Alemanya al voltant de l’any 1900 i pretenia subratllar les diferències entre els jueus “occidentals” i els “orientals”. Des d’aquest punt de vista, els *Ostjuden* immigrants a alemanya es distingien dels jueus “occidentals” perquè mantenien viva la llengua ídix, provenien d’un context socioeconòmic molt humil, suposadament estaven “endarrerits” en termes culturals i sovint eixien dels *štetlech* i estaven poc afeïtats a viure al si d’una societat gentil.

Aquesta imatge estereotipada de l’*Ostjude* servia als jueus que s’havien assimilat amb èxit a la societat alemanya per a marcar distàncies respecte als seus correligionaris de l’est, però durant la república de Weimar i la primera república austríaca els nacionalsocialistes se serviren d’aquest estereotip per estigmatitzar tots els jueus i fomentar-ne un odi que no coneixia distincions (Spolsky 2014: 195, 202).

3.3.3 Exili i diàspora

Ja hem exposat com les tensions entre tradicionalisme i modernitat, religiositat i secularització, ídixisme i hebraïsmes travessen de manera convulsa la judeïtat ídix al llarg del segle XIX i durant bona part del segle XX. Tot i que ja s’ha anticipat amb la noció obreïsta de la *doikeyt*, convé parlar ara explícitament de la relació de les poblacions asquenazites amb el territori de l’Europa central i de l’est.

La dislocació dels jueus respecte als antics regnes de Judea i Samària, referits conjuntament com a terra d’Israel, és un aspecte molt important de la identitat jueva i s’ha qualificat històricament de *diàspora* i *exili*, dos termes en part coextensius, però de connotacions molt diferents.

És important subratllar que aquestes dues visions sobre el desplaçament respecte a la terra d’Israel no estan lexicalitzades en ídix. En general, per parlar-ne, s’empra indistintament la paraula d’origen semític *goyes* גלות. La connotació negativa d’aquesta paraula es manifesta en girs com ara *šibed-golyes* שיעבוד-גלויות ‘el jou de l’exili’, *oprichtn goy-*

les ‘sofrir l’exili, patir les privacions d’una vida errant’, *zayn in goles bay emetsn* ‘patir l’opressió d’algú’ o *lang vi der goles* ‘ser inacabable, llarg com un dia sense pa’.

Hi ha a més una expressió marcadament religiosa, *goles-haşchine* גלות-השכינה, que significa ‘exili de la presència divina’ i evoca l’exili jueu, doncs, com una desgràcia d’ordre universal que implicaria una absència o manca de manifestació de la presència divina.

Per a referir-se a la diàspora no com a situació abstracta, sinó al conjunt de les comunitats diaspòriques concretes, es fa servir l’expressió *tfutses* o *tsfutses-Yisroel* תפוצות-ישראל. L’expressió derivada *bechol-tfutses-Yisroel* בכל-תפוצות-ישראל, a més de significar literalment ‘en tota la diàspora jueva’, pot voler dir simplement ‘per tot el món’.²⁷ Aquesta expressió contrasta amb *kibets-golyes* קיבוץ-גלויות,²⁸ que també implica el conjunt de la diàspora, però evoca el moment en què s’aplegà a la terra d’Israel posant fi a l’exili llavors de l’èxode (Dt 30: 1-15) i quan s’acabà l’exili babilònic (Is 11: 11-12), però també s’ha posat en relació amb el futur advent del Messies (almenys de Maimònides ençà). D’altra banda, l’ídix també coneix el neologisme *diaspore* per referir-se de manera inambigua a aquest fenomen, però és un substantiu molt menys usat que *goles*.

La fi de l’exili també s’evoca en ídix amb la paraula *kets* קץ, que si en hebreu significava simplement ‘final’, en ídix denota principalment el final de l’exili i, per extensió, l’advent del Messies. Dues expressions quasi idèntiques indiquen l’acció d’accelerar o endarrerir la fi de l’exili: *doychek zayn dem kets* significa ‘intentar precipitar la fi de l’exili’ normalment servint-se de la càbala, mentre que *doyche zayn dem kets* significa ‘endarrerir la fi de l’exili’ normalment per culpa d’un capteniment pecaminós.

En general, dues raons fan preferir *exili* com a traducció de *goles*: d’una banda, el fet que la dislocació es viu com una cosa imposada, un desarrelament teleològic que es pot o s’hauria d’acabar en el futur, i, de l’altra, el ressò religiós, mentre que *diàspora* pot evocar desplaçaments voluntaris i permanents i té una dimensió geopolítica (Wettstein

27 Així com en català s’identificà el cristià amb l’humà en general i diem *tot Crist* per dir ‘tothom’, en ídix l’expressió *a yid*, lit. ‘un jueu’, pot voler dir simplement ‘una persona’. Aquesta metonímia conceptual explica expressions com *bechol-tfutses-Yisroel*.

28 La paraula *kibets* ‘agrupament’ és etimològicament l’equivalent ídix de *quibuts*.

2002: 1-2, 47). La paradoxa és que en el cas jueu el descentrament es pot viure de manera constant, ininterrompuda al llarg del temps, com arran del primer exili de tots, l'expulsió d'Adam i Eva del jardí de l'Edèn, o, durant segles i segles, amb l'exili imposat llavors de la destrucció del Segon Temple.²⁹ Segons Howard Wettstein (2002: 3), la *goles* és un pilar central de la identitat jueva o, com a mínim, d'una certa manera de concebre-la:

I have in mind the cataclysmic sequence of events mentioned above: the *churban*, the destruction of the Second Temple in 70 C.E., the defeat of Bar Kochba in 135, and the attendant dispersion. The prospect of living without the foci of national and religious life must have been experienced as threatening, if not destroying, the very conception of a partnership between God and Israel. The *churban*, by contrast with normal dislocation, constituted a cosmic jolt.

Aquest trasbals còsmic es plasmaria en la noció, apuntada més amunt a tomb de l'expressió *goles-hašchine*, que Déu mateix està exiliat.

A la visió llòbrega de la *goles*, que no distingeix entre exili i diàspora i concep la dislocació com un càstig diví, pitjor que la mort, Erich S. Gruen (2002: 18) n'hi oposa una d'alternativa i més reconfortant:

Jews require no territorial sanctuary or legitimation. They are “the people of the Book”. Their homeland resides in the text [...] Their “portable Temple” serves the purpose. A geographical restoration is therefore superfluous, even subversive. [...] Diaspora, in short, is no burden; indeed, it is a virtue in the spread of the word. This justifies a primary attachment to the land of one's residence, rather than the home of the fathers.

Gruen justifica aquesta perspectiva a partir del fet històric que la diàspora jueva començà molt abans de l'ensulsiada sota el poder romà, al més sovint en virtut de migracions voluntàries, sobretot durant el període hel·lenístic, amb colònies escampades des d'Itàlia fins a Pèrsia que demogràficament superaven amb escreix la població jueva de Judea i les regions limítrofes. Segons Gruen, aquesta realitat ensorra la idea que *exili* i *diàspora* són dos termes mútuament exclusius i el duu a pensar que responen a una dicotomia moderna. A més, el terme *ἀποικία* ‘colònia’ amb què els jueus hel·lenitzats solien referir-se a les poblacions fora de la terra d'Israel no tenia cap connotació negativa, sinó sovint positiva, com en les obres de Filó d'Alexandria i Flavi Josep, que arriben a

²⁹ La separació de Déu que implica la vida en aquest món també ha estat experimentada com a exili pels cristians; pensi's si no en el *desterro* de Jacint Verdaguer.

considerar-les la *πατρίς* ‘pàtria’ dels jueus que hi vivien. Gruen (2002: 27) conclou: «L’expressió *colònia* tenia una ressonància d’orgull i reeixida, que indicava l’expansió de la fe i els seus creients, no pas una caiguda en desgràcia.» La centralitat de Jerusalem, però, mai no es perdé de vista i es manifestava de manera ben pràctica amb el pagament d’una taxa anual per al manteniment del temple de la ciutat santa i amb la dignitat associada, també a les colònies, a una ascendència que es remuntés a Jerusalem.

Recapitulant el que s’ha dit més amunt a propòsit de les diferents perspectives sobre la relació de les poblacions idixòfones amb el territori de l’Europa central i de l’est, podríem dir que els il·lustrats i l’obrerisme afavorien l’arrelament europeu i per tant una concepció en termes de diàspora, mentre que els corrents tradicionalistes i sionistes serien més propers a llur concepció en termes d’exili, amb el benentès que per a uns era un exili imposat per Déu i vinculat a una futura redempció messiànica i per als altres era un exili secular, al qual es posà fi amb l’establiment de l’Estat d’Israel, mentre que la diàspora pervivia.

3.4 La llengua ídix

Hom s’ha referit a la llengua ídix amb diversos noms. El nom més antic aplicat a l’ídix pels mateixos parlants era *taytš*, que literalment significa ‘alemany’, anomenat així per contrast amb l’hebreu, dit *lošn-koydeš* לשון-קודש ‘llengua santa’. Un altre nom per a referir-se a l’ídix era *lošn Aškenaz* ‘llengua d’Aixquenaz’, aplicat igualment a l’alemany. Aquests primers noms, doncs, permetien distingir entre l’ídix i l’hebreu, però no entre l’ídix i l’alemany. D’altra banda, els autors gentils se solien referir a l’ídix dient-ne *llengua jueva*, de manera que de vegades no és clar si es parla de l’hebreu o de l’ídix, llevat dels casos en què hom parlava, per exemple, de “textos escrits en hebreu i en jueu”.

La consciència de l’ídix com a llengua diferent de l’alemany és anterior al nom *yidiš* i es plasma en girs com ara *lešoneynu* לשוננו o *undzer šprach* ‘la nostra llengua’. Segons Vaynraych (1980: 320), el nom *yidiš* es pot documentar a partir del segle XVIII, tot i que segurament els parlants mateixos ja l’havien emprat en segles precedents. Un altre autoglossònim és *mame-lošn* מאמע-לשון, que literalment significa ‘llengua materna’ però que

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

s'aplica sempre a l'ídix. (Aquest terme carregat d'afecte que contrasta amb *mutersprach*, un terme neutre per a designar qualsevol llengua materna.)

Durant el segle XIX, esperonat per l'actitud antiídix dels autors il·lustrats, es difongué el terme *žargon* 'argot', que alguns autors es reapropriaren amb un sentit positiu (com ara Y. L. Perets o Šolem Aleychem). Al tombant del segle, molts d'autors recuperarien la denominació *yidiš*, que els parlants havien emprat amb normalitat almenys durant dos segles i que és el que llavors donà origen al nom de la llengua en la resta d'idiomes (ang. i fr. *Yiddish*, al. *Jiddisch*, cast. *yidis*, pol. *jidysz*, rus *íduu*, etc.), si bé l'acadèmia s'aferrà encara durant unes dècades a dir-ne *judeoalemany*.

Les vacil·lacions en el nom que havia de rebre la llengua, tant dins com fora de la comunitat de parlants, sobretot al llarg del segle XIX, són un reflex de la posada en qüestió de l'estatus de la llengua i la comunitat que la parlava durant un període de canvis culturals importants i són paral·leles a les vacil·lacions entre els noms *jueu*, *hebreu* i *israelita* que es plantejaren entre els parlants alemanys.

Maks Vaynraych (1980: 114, 123) ha subratllat la importància que les llengües jueves tinguin uns noms propis, no derivats d'altres noms amb l'afegit del prefix *judeo-*:

Such a name as western Loez over against "Judeo-French" (and similarly southern Loez over against "Judeo-Italian," Chuadit over against "Judeo-Provençal," Dzhudezmo over against "Judeo-Spanish") is in itself no startling accomplishment—until one discerns the great symbolic significance involved. Such names stress the principle of the necessity of opposing two coterritorial totalities, a Jewish and a non-Jewish, not a "general" totality over against Jewish fragments. [...]

There is no denial of the right of the Romanists to speak of Judeo-French, Judeo-Italian, and so on; the question is only are they fair to their object, do they point up its peculiarities sufficiently.

Als apartats que segueixen es descriuen els orígens de la llengua ídix, el multilingüisme de les comunitats ídixs, l'estandardització de l'idioma i l'ensulsiada que patí al segle XX; finalment, presentarem a grans trets la literatura produïda en llengua ídix.

3.4.1 Els orígens de la llengua ídix

La teoria més acceptada sobre els orígens de la llengua ídix els situa a finals del primer mil·lenni a les ciutats renanes de Worms, Espira, Magúncia, Metz i Colònia però també Ratisbona, que foren alhora el bressol de la cultura ídix. Aquesta teoria fou desenvolupada sobretot per Maks Vaynraych (1973) en la seva monumental *Gešichte fun der yidišer šprach* ('Història de la llengua ídix'). Altres autors, com Dovid Kats, aposten per un origen centrat a Baviera en detriment de les ciutats renanes, on els jueus haurien parlat un alemany pràcticament indistingible del de llurs conveïns cristians i només posteriorment haurien adoptat un ídix antic més diferenciat. Altres teories suggereixen que la base de l'ídix és eslava i proposen que es podria haver desenvolupat a Txèquia o Sòrbia (veg. Shandler 2006: 146 i seg.).

Segons la teoria renana, el gruix dels jueus de Renània provenia del sud de França i el nord d'Itàlia i parlaven alguna varietat de loez, una llengua judeoromànica hipotetitzada per Vaynraych que hauria constituït el substrat romànic de l'ídix, si bé se n'hi conservarien poques traces lèxiques (p. ex., *bentšn* 'beneir', *leyenen* 'llegir' o *šul* 'sinagoga', derivats del llatí *benedicere*, *legere* i *schola*). Deixant de banda la incorporació (més tardana, segons aquesta teoria) d'elements eslaus, les particularitats de l'ídix comparat amb l'alemany es deurien en part a aquest substrat distintiu, a l'aïllament de les poblacions jueves respecte als veïns cristians i a la relació diglòssica amb l'hebreu i l'arameu.

Quant al component eslau, l'ídix hi hauria entrat en contacte amb algunes migracions cap a ponent de jueus de parla knaànica (una llengua judeoeslava), però el gran influx d'elements eslaus s'hauria produït amb les migracions en sentit oposat, quan els jueus asquenazites començaren a estendre's cap a l'est d'Europa a partir del segle XIII. Aquest component marcaria l'ídix de manera decisiva: no solament la llengua s'enriquiria amb milers de paraules noves, sinó que veuria alterada la seva sintaxi i fonologia, incorporaria un bon nombre de morfemes derivatius i desenvoluparia un conjunt de perífrasis aspectuals, absents en totes les altres llengües germàniques, que reflecteixen el sistema aspectual eslau. La llengua també es diversificaria amb l'aparició de nous dialectes, anomenats popularment *lituà*, *ucraïnès* i *polonès*, agrupats sota el nom d'*ídix oriental*. Amb el pas del temps, aquestes noves varietats de l'ídix substituirien el knaànic, la hipotètica

llengua judeoeslava que s'havia parlat en els territoris eslavitzats de l'Europa central i de l'est.

3.4.2 El multilingüisme de les comunitats idixòfones

La història dels jueus, marcada per la diàspora, ha fet que entressin permanentment en contacte amb altres llengües. Sovint, les comunitats jueves que s'establien en un nou territori, adoptaven la llengua coterritorial, bo i mantenint alguns trets de llur parla prèvia. Aquest fenomen explica en part el desenvolupament de les judeollengües (judeollatí, judeogrec, judeoàrab, judeocastellà, judeoalemany...), que es poden concebre en un origen com a varietats o modalitats de la llengua base adoptada.

Amb tot, moltes de les particularitats d'aquestes llengües, comunes entre si i diferenciadores respecte a la llengua base, com ara l'abundància d'expressions hebrees i aramees i l'escriptura amb l'alfabet hebreu, no es poden entendre sense tenir en compte la relació diglòssica amb la "llengua santa". El fet que aquesta llengua estigués reservada a l'àmbit religiós afermà una identitat jueva cohesionada, i que només s'embrés en la comunicació escrita limità la seva evolució, mantenint-ne els trets diferenciats. Així, en el cas de l'ídix, es poden apreciar moltes diferències semàntiques i fonemàtiques entre els dobles formats per mots hebreus i mots ídixs d'origen hebreu. La paraula *bilbl* בילבול, per exemple, significa en ídix 'calúmnia', tot i que en hebreu vol dir 'confusió', o la paraula ברוך 'beneït' es pronuncia en ídix /bɔrex/, mentre que en hebreu asquenazita es pronuncia /bɔrux/ en la tradició lituana i /bu:rix/ en la tradició polonesa (exemples de Vaynraych 1980: 308, 307). Un altre cas il·lustratiu és que els morfemes per a la formació dels plurals dels mots d'origen semític mai no s'aplicaren a mots d'altres orígens ni viceversa, llevat de comptadíssimes excepcions.³⁰

Si ens centrem en les comunitats de parla ídix de l'Europa central i de l'est, podem parlar, seguint Benjamin Harshav (2011), d'un multilingüisme intern i un multilingüisme extern. El multilingüisme intern involucra les llengües emprades al si de les comunitats jueves o entre comunitats jueves: l'ídix, l'hebreu i l'arameu. Dins de l'hebreu hom pot

³⁰ De tota manera, cal dir que els mots no semítics amb plural semític que coneixem són tots ells cultismes llatins o grecs, coma ara *dokter*, *doktoyrem* 'doctor'; *apetropes*, *apetropsem* 'guardià' (segurament del gr. *ἀποτροπή*); *apikoyres*, *apikorsem* 'heretge' (del gr. *ἐπίκουρος* 'epicuri').

distingir l'hebreu bíblic del postbíblic, el medieval i, d'ençà de la seva revifalla, el modern. Dins de l'arameu, hom també podria distingir l'arameu de la Bíblia i les seves traduccions, l'arameu del Talmud i l'arameu d'algunes obres medievals. Quan l'arameu deixà d'ésser una llengua parlada, guanyà un estatus de santedat com l'hebreu. L'expressió ídix *lošn-koydeš* לשון-קדוש es refereix de manera indistinta a totes dues llengües, hebreu i arameu, en totes llurs varietats, cosa que s'explica perquè tenen unes funcions idèntiques dins la diglòssia interna, tot i que en l'escriptura ídix és freqüent trobar-hi fórmules sobretot hebrees, com es palesa en cartes i contractes. Per la seva banda, durant la major part de la seva vida, l'ídix fou una llengua emprada sobretot per a la comunicació oral, també en la instrucció als *chadorim* i a les *yešives*.

El multilingüisme extern, per la seva banda, estava condicionat per la comunicació entre jueus i no jueus. Tot i que als territoris d'Aixquenaz II no era inaudit que algun gentil aprengué ídix, sobretot els d'estrats socials més humils, aquesta mena d'intercanvis feia que els jueus aprenguessin una o més llengües gentils (bilingüisme unilateral), normalment la llengua coterritorial més emprada (alemany, polonès, ucraïnès, bielorús...), però també la "llengua del rei", és a dir, la llengua de la màxima autoritat (principalment el rus, el polonès o l'alemany), encara que aquesta no fos la llengua coterritorial més emprada, i en alguns casos el grec antic, el llatí o el francès com a llengües de cultura. El coneixement d'aquests idiomes era variable i, sobretot durant l'edat mitjana, l'alfabetització en les lletres llatines fou escàs, de manera que alguns textos alemanys es transcrivien a l'alfabet hebreu per a arribar a més lectors. D'altra banda, les grans migracions a Anglaterra i Amèrica dels dos últims segles posarien en contacte els parlants de l'ídix amb noves llengües, sobretot l'anglès, el castellà i el portuguès.

3.4.3 Estandardització

La llengua ídix, com la majoria d'idiomes, coneix una variació considerable tant al llarg de la història com entre dialectes. A més d'aquesta variació diacrònica i diatòpica, cal afegir-hi una certa variació diastràtica (entre grups socials) i diafàsica (entre registres o situacions comunicatives). Com que el nostre estudi se centra en literatura ídix contemporània escrita sobretot en llengua estàndard o amb ortografies que en són molt prope-

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

res, ens és donat fer abstracció d'aquestes variacions fonètiques i centrar-nos en l'estudi del *klal-yidiš* (פלל־ייִדיש) o ídix estàndard (lit. 'ídix comunitari, corrent, general').

En general, la codificació de l'ídix estàndard no ha estat marcada per la intervenció d'organismes governamentals i polítiques públiques de planificació lingüística encaminades a millorar-ne, per exemple, l'estatus o l'adquisició (com és el cas de la llengua catalana), sinó pels esforços concomitants d'experts individuals i organitzacions no governamentals destinats a intervenir de manera prescriptiva en el corpus de la llengua (Fishman 2011). La decisió presa a la Unió Soviètica d'eliminar la grafia etimològica de les expressions d'origen hebreu i arameu constitueix, com veurem més endavant, l'excepció més notable —i segurament més ideològica— a aquesta apreciació general (ibíd.). Les intervencions en l'àmbit de la planificació de corpus (*corpus planning*) comprenen la grafització, l'estandardització i la modernització (Ferguson 2006).

En primer terme, estandarditzar un idioma implica intervenir en la seva forma escrita; sovint, les intervencions en la llengua oral són secundàries i percebudes pels parlants nadius com a ultracorreccions (Fishman 2011). Amb tot, la pronúncia de l'ídix estàndard té un impacte ben real, per exemple en la comunicació formal, en l'ensenyança i en persones que han après l'ídix com a segona llengua. Un bon exemple és que alguns professors d'ídix recomanin de pronunciar *oyf* com a [ɔjɸ], bandejant les pronúncies més vernacles [ɔf, af, uf], per afavorir la biunivocitat entre escriptura i pronunciació.

Els primers esforços per a estandarditzar la llengua ídix daten del segle XVI i es deuen, evidentment, a les necessitats de la impremta i les possibilitats que obria. Aquest primer estàndard es basava en els dialectes centreeuropeus i palesa la influència de l'ortografia alemanya, un idioma amb què aquests dialectes (anomenats col·lectivament *ídix occidental*) en gran part eren coterritorials.

Aquest primer estàndard deixà de tenir sentit a mesura que l'ídix occidental perdia vigor i parlants a conseqüència de l'assimilació lingüística, sobretot en relació amb l'alemany. Si a finals del segle XVIII l'ídix occidental es trobava en franca reculada, els dialectes orientals experimentaven per contra una gran florida en terres eslaves i bàltiques. Diferents corrents socials contribuïren decididament a donar prestigi a aquests dialectes i,

més endavant, als nous estàndards: en primer lloc, l'hassidisme i, posteriorment, el bunnidisme i l'idixisme. Aquests canvis propiciaren que molts recursos de la llengua escrita tradicional deixessin d'ésser percebuts com a regionalismes i esdevinguessin arcaïsmes caducs: naixia doncs la necessitat d'un nou estàndard escrit.

Com hem dit, aquest repte no fou assumit per cap organisme o institució oficial, ans foren els literats de la segona meitat del segle XIX que, amb les seves obres, afaïçonaren un nou model de llengua. Cal esmentar Mendele Moycher-Sforim (nom de ploma de Šolem Yankev Abramovitš, 1836-1917) i els seus deixebles Šolem Aleychem (Šolem Rabinovitš, 1859-1916) i Yitschok Leybuš Perets (1852-1915).

Al mateix temps, dins les comunitats jueves, l'idix estàndard s'enfrontava a dos competidors interns. D'una banda, els assimilacionistes proclamaven la necessitat d'abandonar la *mame-lošn* i adoptar la llengua "nacional" corresponent: el polonès, el rus, l'alemany, l'hongarès, etc. D'altra banda, els hebraïstes pretenien que l'hebreu substituís l'idix com a *lingua franca* entre tots els jueus, no només asquenazites, sinó d'arreu del món.

La nova llengua estàndard partia doncs dels parlars orientals, tradicionalment agrupats en tres dialectes: el polonès, l'ucraïnès i el lituà. Malgrat el nom, aquests dialectes no més corresponen vagament als territoris dels països al·ludits. De manera molt superficial, podríem dir que la grafia de l'estàndard que es començà a gestar al segle XIX era més propera a la pronúncia espontània de l'idix lituà, mentre que la gramàtica (morfologia i sintaxi) partia sobretot del polonès i l'ucraïnès.

Més enllà d'aquesta estandardització descentralitzada, no institucional, que es desenvolupà al segle XIX, al segle XX cal parlar de la intervenció del YIVO: el Yidišer Visnšaft-lecher Institut o Institut for Jewish Research, establert en 1925 a VÍlnius i traslladat en 1940 a Nova York. El YIVO intervindria de manera crucial en l'estandardització de l'idix amb la publicació l'any 1930 de l'ortografia unificada. Aquesta ortografia, ha estat editada sis vegades, fins a l'any 1999, quan en veié la llum la sisena edició. Avui en dia, l'ortografia del YIVO és la que segueixen la gran majoria de publicacions, excepció feta de les d'àmbit ultraortodox, si bé àdhuc aquí l'ortografia unificada està guanyant

terreny (Fishman 2011). Aquest gran seguiment de les seves directrius situa el YIVO com a entitat reguladora *de facto* de la llengua ídix.

L'ortografia del YIVO confirmà una tendència que ja s'havia mostrat clarament majoritària l'any 1908 a la Conferència de Tšernevits (actual Černivci, Ucraïna), el primer congrés internacional sobre llengua ídix: l'abandó d'una ortografia arcaïtzant i subsidiària de l'alemany que, fins aleshores, feia per exemple que l'article determinat femení *di* s'escrigués *di'*, amb una àlef muda al final (א'ד per comptes de ד, doncs) per tal de reflectir la ⟨e⟩ de l'alt alemany antic o mitjà, que l'alemany contemporani reté amb la grafia *die*.

Entre els anys vint i seixanta del segle passat, l'ortografia del YIVO hagué de competir amb l'estàndard soviètic. Les autoritats de l'URSS encoratjaren una sèrie de canvis destinats sobretot, a parer nostre, a afermar l'occidentalització i secularització de la població jueva dificultant que les persones educades en la nova ortografia llegissin sense traves textos anteriors. Segons Fishman (2011), durant l'antic règim ja s'havien endegat iniciatives semblants amb la publicació de setmanaris que empraven una nova ortografia a instàncies de les autoritats tsaristes i alguns autors masquíllics (partidaris de la *Haskole* o Il·lustració jueva).

Els trets més vistents de l'ortografia soviètica són tres:

1. La pèrdua de les formes finals per a les consonants khof, mem, nun, fei i tsàdek (ך, ן, ם, ך, ן i ץ), que passaven a tenir una forma única, a saber: ן, ן, ן, ן i ן.
2. La “naturalització” dels mots d'origen hebreu o arameu, és a dir, llur escriptura fonèmica en substitució de llur escriptura tradicional i etimològica. Així, paraules com ara *moyre* ('por'), *cholel* ('buit') o *šochn* ('veí') ja no s'escrivien מורא, מורא i מורא, ans מורא, מורא i מורא.
3. L'ús sistemàtic de xifres aràbigues, que reduí l'ús de l'alfabet per a numerar elements en contextos equivalents als que en català ens duen a emprar números romans (p. ex., els capítols d'un llibre), i la substitució del sistema de datació tradicional jueva, també en lletres i molt enrevessat per als llecs.

Aquests canvis, com és natural, simplificaven sobre manera l'aprenentatge de l'idioma per part de les persones que no havien tingut una instrucció religiosa prèvia i per tant no estaven familiaritzades amb l'hebreu i l'arameu. D'altra banda, però, entorpien que els parlants educats amb el nou sistema llegissin textos impresos d'acord amb alguna de les ortografies clàssiques o l'ortografia moderna del YIVO.

Una altra “virtut” de l'ortografia soviètica és que representava un moviment d'*Einbau* o aproximació cap a l'alemany, considerat més modern en la mesura que presenta una univocitat més gran entre escriptura i pronúncia.³¹ Per a justificar com cal aquesta tesi, però, convindria analitzar l'abandó de particularismes lèxics ídixs en la literatura revolucionària en favor de germanismes —anomenats pels seus detractors *daytšmerizmen*, un terme que encara avui conserva una connotació despectiva—, cosa que ens allunyaria del nostre tema.

3.4.3.1 La fonologia de l'ídix estàndard

En aquest apartat exposarem la fonologia de l'ídix estàndard, centrant-nos en els seus fonemes i deixant de banda els sons específics amb què es realitzen, puix que presenten una notable variació al·lofònica, deguda en part als fenòmens fonotàctics que tots els idiomes coneixen així com a les modalitats dialectals que admet l'estàndard o el rerefons lingüístic dels parlants no nadius.

El sistema fonemàtic de l'ídix conté sis fonemes vocàlics i vint de consonàntics. Les vocals són /a, e, i, o, u, ə/. Aquests sis símbols representen abstraccions i constitueixen unitats distintives que agrupen diferents sons possibles. D'acord amb Kleine (2003), aquests fonemes se solen realitzar com [a, ε, ɪ, ɔ, ʊ, ɜ] respectivament, si bé aquest últim presenta força variació de parlant a parlant. El més rellevant per als nostres objectius és fer notar que les es i les os sempre sonen obertes, com en català *cel* i *col*. L'ídix estàndard no distingeix entre vocals llargues i curtes, com sí que fa el dialecte polonès.

31 En aquest sentit, l'escriptura fonètica proposada a la Unió Soviètica de la preposició *oyf* i el prefix *oyf-* com a *af* o *of* i *uf* respectivament no constitueix, *pace* Fishman (2011), cap *Ausbau* particularitzant i excepcional, sinó també un *Einbau* modernitzador.

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

Les consonants bilabials són la plosiva sorda /p/, la plosiva sonora /b/ i la nasal /m/. Les labiodentals són la fricativa sorda /f/ i la fricativa sonora /v/. Aquesta darrera es pronuncia [v], com la ve baixa del mot català *vot* en els parlars que el distingeixen del mot *bot*.

Les consonants alveolars són les més nombroses: la plosiva sorda /t/, la plosiva sonora /d/, la nasal /n/, la ròtica /r/, la fricativa sorda /s/, la fricativa sonora /z/ i la lateral /l/. Segons el dialecte del parlant i la posició de la consonant dins la paraula, la ròtica /r/ es pot realitzar com a vibrant alveolar [r] (com en el català *mirra*), com a bategant alveolar sonora [r] (com en el català *mira*) o com a vibrant uvular [ʀ] (com el mot català *mirra* en alguns parlars rossellonesos, o com el francès *rouge*), la qual no és alveolar sinó glotal. Així, alguns parlants distingeixen les erres de *barirung*, mentre que d'altres no: [ba'ʀl.ʀʊŋg, ba'ʀl.ʀʊŋg].

Les consonants postalveolars són la fricativa sorda /ʃ/ i la fricativa sonora /ʒ/, que es pronuncien [ʃ] i [ʒ] respectivament, com en els mots catalans *baixa* i *vaja*. Les palatals comprenen l'aproximant /j/ i la lateral /ʎ/, pronunciades [j] i [ʎ] respectivament, com en les paraules catalanes *cai* i *call*. Ane Klein fa notar que «the phonologic discrimination between the alveolar [l] and the palatalized lateral [ʎ] seems to be have become [sic] less common» (2013: 262), si bé més endavant estableix que presenta (almenys per a alguns parlants, s'entén) contrastos fonemàtics, com en el parell *kale* ['ka.lɜ] i *kalye* ['ka.ʎɜ], que signifiquen 'nuvi' i 'fet malbé' respectivament (263). Basant-nos en la nostra experiència personal, tendim a pensar que la pronúncia del segon mot com a ['ka.ljɜ] és, almenys actualment, pla més freqüent, malgrat que no ens trobem en posició de generalitzar.

Algunes paraules d'origen eslau presenten una sèrie de sons palatalitzats: [tʲ], [dʲ], [nʲ], [sʲ] i [zʲ], que en alguns casos poden presentar contrast fonemàtic, com ara *dinye* 'carbassa' i *dine* 'prima'. Com acabem d'apuntar en el cas dels fonemes [l, ʎ], molts de parlants que no realitzen palatalitzades aquestes consonants resolen el contrast pronunciant la (ʎ) que s'escriu tot seguit com una semiconsonant. Així, no pronunciaríen *dinye* realitzant ['di.nʲɜ] sinó ['di.njɜ].

Les consonants velars són la plosiva sorda /k/, la plosiva sonora /g/ i la fricativa /x/. Aquesta darrera apareix en la paraula catalana d'origen caló *halar* ('menjar') i correspon també a la jota castellana. Altres realitzacions velars són la nasal [ŋ] i la fricativa sonora [ɣ], al·lòfons de [n] i [g] respectivament. La [ŋ] sovint apareix després de /k/ i /g/ ocupant una posició sil·làbica per si sola, un tret molt característic de la sonoritat ídix, que s'aprecia en nombrosos infinitius com *trinkn* 'beure' o *megn* 'poder, deure, tenir permís'.

Per acabar, hi ha un fonema glotal: la fricativa sonora /h/, pronunciada [h] com en l'anglès *hello*. D'altres sons glotals són la erra que hem esmentat més amunt i l'oclusiva glotal sorda [ʔ], que separa les vocals que constitueixen un hiat, però que no presenta contrast fonemàtic.

El quadre següent presenta els sons consonàntics de l'ídix estàndard partint de Klein (2003), però excloent-ne les consonants no fonemàtiques:

Fonemes consonàntics de l'ídix estàndard							
	<i>Bilabial</i>	<i>Labiodental</i>	<i>Alveolar</i>	<i>Postalveolar</i>	<i>Palatal</i>	<i>Velar</i>	<i>Glotal</i>
<i>Oclusiva</i>	p / b		t / d			k / g	
<i>Nasal</i>	m		n				
<i>Ròtica</i>			r				
<i>Fricativa</i>		f / v	s / z	ʃ / ʒ		x	h
<i>Aproximant</i>					j		
<i>Lateral</i>			l		ʎ		

Klein (2003) parla de tres diftongs decreixents: /aj/, /ej/ i /oj/, però encara caldria afegir-n'hi un quart, per infreqüent que sigui: /uj/, que es troba en el mot *giluy* 'revelat' i un grapat més. Tots aquests diftongs presenten una realització variada, on la semivocal (que nosaltres hem representat amb la semiconsonant /j/ per mera conveniència) vacil·la entre [ɛ], [i] i [ɜ].

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

Com ja hem dit, els al·lòfons de la consonant /n/ poden constituir un nucli sil·làbic per si sols. Així mateix, també ho poden fer la /l/ (en mots com *kindl* ['kɪnd.l] ‘minyó’) o la /m/ (en mots com *hobn* ['hɔb.m] ‘haver, tenir’).

En conjunt, si bé la realització d’alguns fonemes ídixs es pot concretar en sons desconeguts en català, aquests són tanmateix molt propers als de la nostra llengua. És el cas de la vocal ídix [ɜ], propera a la nostra vocal neutra [ə]. Si ens fixem en les consonants, veurem que el català incorpora el fonema /r/, perquè mentre que el so corresponent en ídix és un al·lomorf de /r/ en variació lliure, en català es troba en distribució complementària. Així mateix el català incorpora el fonema de l’anya i de la u consonàntica, /ɲ, w/, absents en ídix. En canvi, a la nostra llengua hi manquen el fonema de la ve baixa (si bé aquesta falta no és sentida en tots els dialectes), així com les consonants /h, ɣ/ (aquesta última present només en mitja dotzena de mots).

La taula següent presenta els fonemes consonàntics del català. La /v/ està entre parèntesis perquè no és present en totes les modalitats estàndard. Les caselles ombrejades indiquen diferències amb el sistema consonàntic ídix.

Fonemes consonàntics del català							
	<i>Bilabial</i>	<i>Labiodental</i>	<i>Alveolar</i>	<i>Postalveolar</i>	<i>Palatal</i>	<i>Velar</i>	<i>Glotal</i>
<i>Oclusiva</i>	p / b		t / d			k / g	
<i>Nasal</i>	m		n				
<i>Ròtica</i>			r / r				
<i>Fricativa</i>		f / (v)	s / z	ʃ / ʒ	ɲ	—	—
<i>Aproximant</i>					j	w	
<i>Lateral</i>			l		ʎ		

Pel que fa als sons africats, dels quals no hem parlat fins ara, l’ídix coneix les combinacions /tʃ/, /tʃʃ/, /dʒ/ i /dʒʒ/. Kleine (2003) encara hi afegeix quatre sons africats més, corresponents a la pronúncia palatalitzada dels anteriors en paraules d’origen eslau. El català, per la seva banda coneix exactament els mateixos fonemes africats (Lloret 2011).

Un últim apunt el mereix la realització fònica del fonema /l/, que tant en ídix com en català coneix una forma més “clara” i una de més “fosca”, o una de més “seca” i una de més “molla”. Ens referim als al·lomorfs [l] i [ɫ], presents en mots catalans com *sal* (amb ela “molla”, o sigui, velaritzada) o *las* (amb ela “seca”, o sigui, no velaritzada). La distribució d’aquests dos sons coneix variació diatòpica i no presenta contrast fonemàtic ni en ídix ni en català.

3.4.3.2 L’ortografia de l’ídix

La característica més vistosa de l’escriptura en ídix és que emprà l’alfabet hebreu o, més precisament, una variant o modificació d’aquest alfabet. Es tracta d’un sistema d’escriptura, que originalment només incloïa consonants i que més endavant es completà amb la inclusió de grafemes vocàlics i alguns diacrítics coneguts com a *punts*. A continuació ens centrarem en l’alfabet del YIVO [2018].

Les lletres de l’alfabet es poden classificar en vocals i consonants, i aquestes darreres en consonants simples i consonants complexes. Les vocals són: xtumer àlef ⟨א⟩, pàsekh àlef ⟨אַ⟩, kòmets àlef ⟨אָ⟩, vov ⟨ו⟩, melupn vov ⟨ױ⟩, iud ⟨י⟩, khírekh iud ⟨יִ⟩ i aien ⟨ע⟩.³²

El diftong /oj/ s’escriu combinant una vov seguida d’una iud, el diftong /ej/ s’escriu amb dues iuds i el diftong /aj/ s’escriu amb dues iuds i el diacrític pàsekh del pàsekh àlef. El YIVO no inclou el diftong /uj/, que s’escriu amb melupn vov seguida de iud.

Les consonants simples són: beiz ⟨ב⟩, veiz ⟨בֿ⟩, guímel ⟨ג⟩, dàled ⟨ד⟩, hei ⟨ה⟩, tsvei vovn ⟨וו⟩, zaien ⟨ז⟩, khes ⟨ח⟩, tes ⟨ט⟩, kof ⟨פּ⟩, khof ⟨פֿ⟩, làmed ⟨ל⟩, mem ⟨מ⟩, nun ⟨נ⟩, sàmekkh ⟨ס⟩, pei ⟨פּׂ⟩, fei ⟨פֿׂ⟩, tsàdek ⟨צ⟩, kuf ⟨ק⟩, reix ⟨ר⟩, xin ⟨שׁ⟩, sin ⟨שׂ⟩, tof ⟨תּ⟩ i sof ⟨תֿ⟩.

Quatre consonants tenen una forma diferenciada quan es troben a final de paraula: lànguer khof ⟨ךְ⟩, xlos-mem ⟨ם⟩, lànguer nun ⟨ן⟩, lànguer fei ⟨ף⟩ i lànguer tsàdek ⟨ץ⟩.

32 Per a referir-nos a les lletres de l’alfabet ídix empram adaptacions fònico-gràfiques més que no pas transcripcions, en consonància amb les adaptacions dels noms de les lletres hebrees que apareixen al *Diccionari* de l’IEC.

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

Cinc consonants apareixen només en paraules d'origen hebreu i arameu. Són veiz, khes, kof, sin i tof. Finalment, hi ha tres consonants complexes: tes-xin ⟨טש⟩, zaien-xin ⟨זש⟩ i dàled-zaien-xin ⟨שזד⟩, que representen /tʃ, ʒ, dʒ/.

Cal dir que en moltes obres, sobretot fa unes dècades, s'hi troben amb freqüència dues desviacions respecte a l'ortografia YIVO: emprar la variant ⟨פּ⟩ de la lletra fei i no distingir el diftong /ej/ de /aj/, escrivint-los tots dos com a ⟨יי⟩.

Al marge de les expressions d'origen hebreu i arameu, l'ortografia de l'ídix estàndard és altament fonemàtica.

3.4.4 L'ensulsiada

L'abandó de l'ídix com a llengua d'ús habitual de les masses jueves de l'Europa central i de l'est fou, fins al segle XX, progressiva i avançà paral·lelament a l'assimilació lingüística estimulada per l'emancipació política i preconitzada pels il·lustrats. Al segle XX, però, l'Extermini de bona part dels jueus europeus a mans dels alemanys i llurs aliats segellaria el futur de l'ídix

Després de la Gran Guerra la República de Weimar havia abolit la discriminació per llei dels jueus, els quals havien aportat pel cap baix cent mil homes a l'exèrcit alemany. Amb tot, l'antijudaisme continuà alimentant-se de la presència d'una gran quantitat d'*Ostjuden*, la misèria de la postguerra i de la crisi econòmica de finals dels anys vint. La victòria electoral dels nacionalsocialistes en 1932 i llur accés al poder l'any següent revertí l'emancipació política dels jueus alemanys amb la introducció de restriccions atroces que desencadenaren una gran emigració i desembocaren en la “solució final”, l'assassinat sistemàtic d'uns sis milions de jueus europeus.

Solomon Birnbaum (1979: 40) estima que abans de la Primera Guerra Mundial l'ídix comptava uns deu milions de parlants i, en el període d'entreguerres, prop de dotze milions, concentrats sobretot al territori que hem anomenat Aixquenaz II. Això la convertia en la tercera llengua germànica més parlada del món i una de les llengües més parlades d'Europa. Segons les estimacions de Birnbaum, dels sis milions de jueus que moriren

durant el genocidi, uns cinc milions eren idixòfons. Per tant, la *mame-lošn* hauria tingut uns set milions de parlants.

L'Extermini per si sol, doncs, no explica que avui dia el nombre de parlants sigui tan reduït: mig milió pel cap baix i un milió i mig pel cap alt (Hary i Benor 2018, 472). Per a entendre-ho cal tenir en compte l'abandó de la llengua forçat per la repressió estalinista i la "guerra de les llengües" israeliana, com també l'assimilació "voluntària" a la cultura i llengua dominants per part dels emigrats als Estats Units, França, l'Argentina, etc. El fet que les dinàmiques assimiladores fossin molt anteriors al genocidi ha donat peu a especular sobre el futur que hauria tingut la llengua si no s'hagués perpetrat l'Extermini. Autors com Bernard Wasserstein consideren que a la vigília de la Segona Guerra Mundial l'ídix ja es trobava a prop de l'ensulsiada, mentre que Joshua i David Fishman creuen que foren accions externes a la comunitat de parlants que en minaren el futur (Spolsky 2014: 191).

Al nostre entendre, aquest és un debat estèril, en la mesura que l'abandó de l'ídix no era una conseqüència necessària de cap dels factors que hi contribuïren considerats aïlladament. A més, tampoc no sembla oportú considerar per separat el genocidi i l'assimilació, perquè tots dos fets històrics responien a un mateix origen: la pressió antijueva de les societats cristianes. Per tant, no fora apropiat reduir l'assimilació a una causa "interna" en el declivi de la llengua ídix. Des del nostre punt de vista, cal donar compte de tot el paisatge causal per a comprendre a fons aquest procés.

A l'URSS la repressió contra la cultura ídix fou ferotge. Després d'uns primers anys de tolerància i fins i tot promoció de l'educació, la recerca i la literatura en ídix (amb una censura fèrria, val a dir), durant els anys trenta Stalin clausurà la majoria d'institucions ídix i manà arrestar o assassinar els principals intel·lectuals i escriptors jueus. L'última gran purga soviètica fou l'anomenada "nit dels poetes morts" de l'any 1952, en què una dotzena d'escriptors foren assassinats després de tortures i un procés judicial sense garanties. La pressió estatal, l'abandó de l'estil de vida comunitari i tradicional i els matrimonis mixtos feren davallar ràpidament els parlants d'ídix.

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

Al territori palestí primer i israelià després, els hebraïstes aconseguiren despertar l'animadversió contra l'ídix, que s'associà a les víctimes, la diàspora, l'endarreriment cultural i la penúria material. D'altra banda, la feblesa de l'hebreu modern podia fer témer qualsevol competidor a l'estat d'Israel,³³ tot i que l'activisme lingüístic i, sobretot, la immersió escolar en hebreu ja li asseguraven una posició preeminent entre la població jueva. Els partidaris de l'ídix restaren, doncs, una minoria ultraortodoxa i alguns grups de parlants secularitzats amb escassa transmissió intergeneracional.

El desenvolupament de l'ídix a l'estat d'Israel no és, tot comptat i debatut, tan diferent del que experimentà a la resta del món, i és que els jueus de parla ídix també s'assimilaren ràpidament a les llengües dominants de les principals ciutats que els acolliren: Nova York, Londres, París, Buenos Aires, Mont-real, Toronto, Montevideo...

Avui dia l'ídix perviu al si de les comunitats ultraortodoxes, sobretot dels Estats Units i Israel. Els principals centres són a Nova York, Jerusalem, Anvers, Londres, Manchester i Mont-real (Hary i Benor 2018, 473). L'aïllament en què viuen aquestes comunitats juntament amb llur endogàmia fan pensar que l'ídix pot sobreviure sense problemes al llarg de les properes generacions.

3.4.5 Literatura

Fins als segles XVII i XVIII la literatura ídix gravità al voltant de les comunitats ídixs occidentals.³⁴ L'ídix literari es basava en els dialectes de l'oest i les principals impremtes es trobaven també als països centreeuropeus. Els antecedents d'aquella literatura antiga es remuntaven a l'edat mitjana. Durant aquella època les obres en ídix havien estat sobretot glosses, malgrat que es conserven romanços de cavalleries, el més famós dels quals fou el tardà *Bovo d'Antona* d'Elye Bocher del segle XVI. Aquell mateix segle la impremta impulsà l'emergència de la literatura ídix, centrada en obres religioses, èpiques (sobre temes bíblics), ètiques i pedagògiques. L'obra més popular de la literatura

33 Recordem aquí que la paraula *estat* s'escriu en minúscula quan designa no pas l'aparell administratiu d'una comunitat política sobirana, sinó el seu territori. Així, *estat d'Israel* s'escriu en minúscula quan es parla del territori (igual que s'escriu *barri de Gràcia*, *comarca d'Osona*, *regió de Ponent*, etc.), mentre que s'escriu en majúscula per a referir-se l'entitat político-administrativa (Mestres 2019: 300, 312).

34 Aquesta secció es fonamenta en Ertel (2008, 2019), Krutikov (2016) i Turniansky (2016).

ídix antiga (és a dir, anterior al segle XVIII) fou la *Tsene-rene* de Yankev ben Yitschok Aškenazi, natural de Yunev (Janów Lubelski), una adaptació en ídix de temes bíblics, coneguda com “la Bíblia de les dones”.

Amb l’abandó progressiu de l’ídix a les comunitats asquenazites occidentals, catalitzat en bona part per la Il·lustració jueva, el centre de gravetat literari es desplaçà cap a l’est del continent, on a partir del segle XIX es concentraren els autors, els editors i el públic ídixs. La primera meitat del segle estigué dominada per literatura hassídica (en què destaca el recull de llegendes sobre Bal Šem Tov titulat *Šivchey ha-Bešt* i el rondallari *Sefer sipurey mayses* de Nachman de Broslav, besnet de Bal Šem Tov) i per algunes paròdies masquílques antihassídiques. Aquestes obres, amb poques excepcions, ja apuntaven cap a un nou estàndard literari centrat en els dialectes orientals.

La literatura ídix considerada pròpiament moderna arrenca a la dècada de 1860 a Ucraïna. L’any 1862 marca una fita important amb l’aparició del setmanari *Kol mevasser* (‘La veu del nunci’), el primer periòdic en llengua ídix —deixant de banda els efímers “Kurantn”: el *Dinstagiše kurant* i el *Freytagiše kurant*, apareguts a finals del segle XVII a Amsterdam. Publicat entre 1862 i 1872, el *Kol mevasser* fou la primera publicació de masses en llengua ídix i les seves pàgines acolliren escriptors de la talla de Mendele Moycher-Sforim, autor d’una prosa realista carregada d’humor i considerat l’“avi de la literatura ídix” i primer dels tres grans clàssics, essent els altres dos Šolem Aleychem (“pare de la literatura ídix”) i Yitschok Leybuš Perets (“fill de la literatura ídix”).

Moycher-Sforim i els seus contemporanis inauguraren la literatura ídix de masses, centrada en obres moralistes i d’entreteniment i receptiva a les tendències contemporànies de les lletres europees. La generació següent veuria brillar el talent de Šolem Aleychem, un escriptor que adreçà a les masses una ficció que celebrava les formes de vida popular ídix amb personatges arquetípics com ara Menachem-Mendl o Tevye el lleter. A finals de segle Y. L. Perets modernitzà la temàtica literària ídix retratant les formes de vida urbanes, proletàries i progressistes.

Els anys anteriors a la Gran Guerra foren una època de gran producció literària ídix, propiciada pel replegament cultural després de la fracassada revolució de 1905. A més,

Els jueus asquenazites i la judeïtat ídix

L'any 1908 se celebrà la Conferència de Tšernevits (actual Černivci, Ucraïna) per promoure l'ensenyament, la premsa, la literatura i la traducció en ídix, com també l'estandardització de la llengua. Malgrat aquest impuls, la persecució ètnica i política feren fugir del continent moltes persones que haurien pogut constituir el relleu generacional dels autors ídixs de l'Europa central i de l'est.

Els centres culturals del món ídix foren Vílnius, Kíev i sobretot Varsòvia, on el talent de Perets atragué tot un cercle literari i artístic. Entre els escriptors immediatament posteriors als tres grans clàssics, cal destacar Bergelson, Der Nister o Šolem Aš, que renovaren estilísticament la llengua literària deixant-se influir per corrents com el neoromanticisme i el modernisme. D'aquesta mateixa època daten les expedicions etnogràfiques de Š. An-ski, l'autor del cèlebre drama *Der dibek*, per a documentar el folklore jueu de l'Europa central i de l'est.

La Gran Guerra, la Revolució Russa i tots els conflictes i persecucions que les seguiren foren molt desfavorables per al desenrotllament de la cultura i la literatura ídix i coincidiren amb el traspàs dels grans clàssics: Mendele Moycher-Sforim, Šolem Aleychem i Perets, com també d'An-ski. La Polònia d'entreguerres acolliria algunes de les principals comunitats jueves: Cracòvia, Vílnius, Lodz (Łódź), Lemberik (Lviv) i sobretot Varsòvia, amb autors com Itsik Manger, Perets Markiš i Y. Y. Zinger. A la Unió Soviètica la creativitat ídix tenia menys marge d'acció i estava sotmesa a una censura ideològica que no tolerava expressions de religiositat o "nacionalisme". Alhora, ciutats com Berlín, Viena i París reberen literats que hi establiren una certa activitat cultural. La literatura d'aquells anys combinà el realisme amb l'influx de les avantguardes, especialment del simbolisme, en què destacà Der Nister. Cas a part són les obres de fantasia històrica de Baševís Zinger.

La Segona Guerra Mundial i l'Extermini precipitaren la fi de la cultura i la literatura ídix a l'Europa central i de l'est. Autors com Gebirtig, Katsenelson i Sutskever llogaren un testimoni tremend de la vida als guetos. La persecució antijueva de Stalin a partir de 1948 posaria fi a la vida cultural ídix que havia perviscut a la Unió Soviètica: el tancament de teatres, editorials i diaris sols precedí l'assassinat dels principals escriptors ídixs. A Polònia, per contra, hi hagué una revifalla de la cultura ídix amb la reobertura

d'escoles i editorials, però una nova onada d'odi antijueu als anys seixanta forçaria l'emigració de la major part de la població jueva.

Les ribes occidentals de l'Atlàntic acollien des de finals del segle XIX masses ingents de jueus idixòfons. Ertel (2008: XLVI) estima que a les acaballes de la Gran Guerra als Estats Units ja n'hi vivien tres milions, concentrats sobretot a Nova York, on es publicaven nombrosos periòdics ídix, sobretot de tendència obrerista. Publicacions com *Forverts* contribuirien a alfabetitzar en ídix les masses proletàries que fonamentarien el públic d'una literatura ídix nord-americana. A més de la poesia obrera, té molta popularitat la narrativa d'immigrants, com la de Šolem Aš, que contribuí a establir als Estats Units l'*štetl* com a indret d'evocació nostàlgica. La producció cultural ídix a Nova York també es manifestava en una rica escena teatral. L'avantguarda ídix arribà als Estats Units amb moviments poètics com el grup Di Yunge ('els joves') o l'introspectivista Inzichizm (nom derivat de *in zich* 'en si mateix'), que donen fe de l'autonomia de la vida literària nord-americana. Però la literatura ídix nord-americana atenyeria la màxima notorietat amb Baševís Zinger, gràcies a les traduccions angleses de les seves obres, que li valdrien el Nobel.

A més de les comunitats idixòfones establertes a grans urbs com Nova York, Buenos Aires o París, l'estat d'Israel també atragué un nombre important d'escriptors ídix, malgrat la ferotge oposició a llur llengua amb què les autoritats israelianes pretenien "fer net" de l'exili europeu bo i enllaçant amb el passat bíblic i, per tant, *hebreu* del poble jueu. L'establiment a Tel-Aviv d'escriptors de la talla del poeta Avrom Sutskever o el narrador Leyb Rochman foren crucials per a dinamitzar la creació literària en ídix a l'estat d'Israel.

La reducció dràstica de parlants provocada pel genocidi i l'assimilació lingüística inexorable dels supervivents a les llengües dominants dels països que els acolliren reduiria al màxim l'expressió literària ídix, incapaç de créixer sobre el feble estintol que proporcionen les comunitats ultraortodoxes i els escassos idixistes.

4 El trasllat dels noms propis

4.1 Tècniques per a la traducció de topònims

Les tècniques de traducció de Jean-Paul Vinay i Jean Darbelnet (Presas 2012a, veg. § 2.3.1, pàg. 51) poden ésser un bon punt de partida per a una taxonomia dels procediments tècnics per a traduir topònims i antropònims, atès que l'objecte d'estudi és precisament el trasllat d'unitats lèxiques i, en alguns casos, les seves subunitats. La tria entre una tècnica o altra dependrà òbviament del context i, sobretot, de l'estratègia que fixi el traductor d'acord amb els seus objectius. En aquesta secció, però, deixarem de banda l'estratègia traductora i ens centrarem només en les tècniques.

La distinció que Vinay i Darbelnet traçaren entre la traducció literal i l'obliqua sembla cobrar una importància secundària en el context que ens ocupa. Si comparem, per exemple, el trasllat del topònim ang. *New Zealand* → cat. *Nova Zelanda*, per oposició a un trasllat "indigenista" com ara cat. *Aotearoa*, és evident que la tècnica emprada en el primer cas és literal, perquè el significat de *new* i *Zealand* es correspon al de *nova* i *Zelanda*, mentre que la segona tècnica emprada no reproduïx el significat de les subunitats lèxiques: *ao* 'núvol', *tea* 'blanc', *roa* 'llarg' = '(illa del) llarg núvol blanc'. Convindria preguntar-se tanmateix si aquestes tècniques es diferencien primordialment pel trasllat de subunitats lèxiques o si, com nosaltres intuïm, és més rellevant que en la segona tècnica es recorri a una tercera llengua, diferent de l'LP i l'LA: el maori. Tota taxonomia es pot sotmetre a crítica, però caldria limitar-la a la rellevància que tingui en cada àmbit d'aplicació.

Moltes vegades el topònim de la llengua de partida té un equivalent en la llengua d'arribada. Seguint Newmark (1988: *passim*) en aquest treball anomenarem *naturalització* la tècnica que consisteix a traslladar un topònim del text de partida mitjançant un equivalent de la llengua d'arribada. El terme *equivalència* d'Hurtado i Molina (2002) el reservarem per aquelles naturalitzacions que emprin endònims o exònims ben establerts, per oposició a les creacions del traductor, que anomenarem *adaptacions* (veg. més avall i § 2.3.1, pàg. 51). Es recorre a naturalitzacions amb equivalents, doncs, quan es trasllada

El trasllat dels noms propis

ang. *London* → cat. *Londres*, fr. *Rhône* → cat. *Roine* o al. *Stiller Ozean* → cat. *oceà Pacífic*.


Dins les naturalitzacions caldria distingir els casos en què el traductor recorre a un terme àmpliament avalat per la tradició o bé si està iniciant una tradició nova o afegint-se a una tradició minoritària. Com veurem, pot ésser molt rellevant considerar aquest segon cas a part perquè sol tenir motivacions ideològiques. Així, no és el mateix traslladar cat. *Girona* → cast. *Gerona* o cat. *Lleida* → cast. *Lérida*, mitjançant noms que gaudeixen d'una tradició secular, que traslladar cat. *Sant Boi de Llobregat* → cast. *San Baudilio de Llobregat* o cat. *Platja d'Aro* → cast. *Playa de Aro*, expressions d'escàs arrelament, que foren introduïts i avui dia encara són emprats amb afany de minoritzar la llengua local.³⁵

En aquest sentit convé recordar l'obra de teatre *Traduccions* de Brian Friel (1981), que pren per tema l'adaptació i traducció a l'anglès dels topònims irlandesos del comtat de Donegal (*Dhún na nGall* en irlandès) l'any 1833. Aquesta operació, encarregada a militars, no és només un acte administratiu, sinó que simbolitza l'apropiació del territori irlandès per part dels ocupants britànics, un gest que contribueix a invisibilitzar o fins i tot esborrar la memòria i la identitat locals.

Evidentment, quan un topònim no és patrimonial, vol dir que s'ha introduït a l'idioma en un moment determinat. Per tant, les equivalències modernes, tant si són tradicionals com si són modes, poden subsumir-se històricament en altres tècniques de traducció que veurem a continuació. Així, el topònim català *Londres* no és pas una adaptació de l'anglès *London*, sinó un derivat del llatí *Londinum* amb la mediació del francès *Londres*. Semblantment, el topònim català *Mèxic* no és pas una adaptació del nàhuatl *Mēxihco*, sinó del castellà *México*, probablement amb la interferència de la *ix* gràfica, per oposició al topònim popular però incorrecte **Mègic*, sense interferència gràfica.

35 *San Baudilio de Llobregat* apareix al Reial decret de 21 d'abril de 1834 (*Subdivisión en partidos judiciales de la nueva división territorial de la Península é islas adyacentes*) i, segons el cercador de freqüències al corpus de Google (2020), deixà d'ésser la forma majoritària l'any 1984. *Playa de Aro* apareix al *Diccionario geográfico de Correos de España con sus posesiones de Ultramar* de l'any 1855 i, segons el mateix corpus, en documents castellans continua essent la forma més usada per davant de la catalana.

Quan no hi ha un equivalent tradicional o, en cas d'haver-n'hi, no es vol emprar, el traductor pot reproduir el topònim original, en un procediment assimilable al que Vinay i Darbelnet (*apud* Presas 2012a: 24) i Hurtado i Molina (2002) anomenen *manlleu*, que aquí s'anomenarà *transferència* en concordança amb Newmark (1988: *passim*). Això s'esdevé, per exemple, quan traslladem al. *Leipzig* → cat. *Leipzig*, perquè l'equivalent tradicional cat. *Lípsia* ha caigut en desús. Caldria precisar que, quan el text de partida està escrit en un sistema gràfic diferent del d'arribada, la transferència del terme original es fa per mitjà de la transliteració, la transcripció o un sistema mixt (vegeu § 4.5, pàg. 141, per a una delimitació d'aquests termes).

La transliteració sembla especialment adequada quan es desconeix la pronúncia del terme d'origen, probablement perquè es tracta d'una llengua antiga o d'un sistema d'escriptura antic. Aquesta estratègia es podria il·lustrar amb el trasllat del topònim egipci  → cat. *mn-nfr* per comptes de l'equivalent tradicional català *Memfis*, tal vegada per evitar l'anacronisme de referir-s'hi amb un nom hel·lè en un context històric determinat, o encara el trasllat de íd. ריניוס → cat. *rynvs* en comptes de l'hidrònim tradicional català *Rin*, per sustentar la presència jueva a la conca d'aquest riu en període romà, com indica el sufix llatí *-us*. La transliteració en aquests casos sembla la manera més exacta de reproduir la literalitat d'aquests topònims en català (o en qualsevol altra llengua), atès que se'n desconeix la pronúncia exacta.

Per la seva naturalesa, la transliteració es pot aplicar també entre llengües escrites amb l'alfabet llatí quan el codi convertit inclou lletres absents en el codi de conversió. Així, els noms de la ciutat alemanya de *Dessau-Roßlau* o la vila danesa de *Hafnarfjörður* es poden transliterar com a *Dessau-Rosslau* i *Hafnarfjörður* respectivament, reescriuint les lletres {ß, ð} com {ss, d}.

La transcripció, per la seva banda, implica una reescriptura que es deu a la fonemàtica o a la pronúncia del terme original, si bé, per raons pràctiques, també en pot tenir en compte l'escriptura (romanització mixta). És un mètode que s'aplica quan no es vol adaptar fònico-gràficament el terme de partida. Així, per exemple, els topònims japone-

El trasllat dels noms propis

sos 東京 o 南方諸島 es poden transcriure com a *Tōkyō* i *Nanpō Shotō*, en comptes d'emprar l'equivalent tradicional català *Tòquio* o les expressions *illes Nanpō* o *illes Nampo*.

Més enllà de la naturalització i la transferència hi ha encara d'altres procediments tècnics per a traslladar noms propis. Una d'aquestes altres tècniques és la traducció literal, que podria agrupar el que Hurtado i Molina anomenen així mateix o *calc*. Aquesta tècnica pot ésser adequada amb els sobrenoms toponímics o quan es vol explicar el significat literal o etimològic d'un terme. Un exemple del primer cas podria ésser traduir ang. *the Big Apple* → cat. *la Gran Poma* o cat. *la ciutat comtal* → al. *die gräfliche Stadt*. D'altra banda, reprenent un exemple anterior, hom podria glossar el terme maori *Aotearoa* → cat. *illa del Llarg Núvol Blanc*. Aquesta opció es pot combinar amb la transferència, donant lloc a una tècnica de traducció explicativa o glossa: *Aotearoa* ('*illa del llarg núvol blanc*'), en un cas d'ampliació en la terminologia d'Hurtado i Molina. En els topònims complexos, és molt habitual combinar la traducció mot a mot amb l'ús d'equivalents tradicionals. Seria el cas de traslladar el topònim xinès 中华人民共和国 → cat. *República Popular de la Xina*.

Una altra tècnica de traducció és la sinonímia o la substitució per sinònims en la llengua d'arribada. Així, el topònim alemany *DDR* —que traslladat per equivalència seria *RDA* o per ampliació *República Democràtica Alemanya*— podria traduir-se amb expressions sinònimes, com ara *Alemanya oriental*, *Alemanya de l'est* o encara *Alemanya democràtica*, aquesta darrera probablement amb connotacions polítiques.

Una altra tècnica que hem identificat és el recurs a terceres llengües, que, en termes estrictes, seria un conjunt de procediments tècnics. Això s'esdevé quan el terme de referència a partir del qual opera el traductor no és el topònim que apareix en el text de partida, sinó un topònim d'una altra llengua que designa el mateix objecte geogràfic, sovint perquè aquesta tercera llengua és oficial o es considera més prestigiosa o internacional. Així, no és estrany que topònims catalans com ara *Lleida* apareguin traslladats al francès com *Lérida*. Un cas semblant, però no idèntic, seria el trasllat de cat. *Ebre* → fr. *Ebro*, perquè en aquest cas es podria adduir que *Ebro* també és un endotopònim vàlid per al riu (des del punt de vista de llengua oficial o vernacla del territori). També cal

apuntar que aquest tipus de tècnica pot tenir motivacions ideològiques i conseqüències en la representació cultural del territori.

Quan es recorre a una tercera llengua s'aplica, en realitat, alguna de les tècniques ja enumerades o que s'enumeraran tot seguit. Per tant, hom podria parlar de transferència a partir d'una tercera llengua, naturalització a partir d'una tercera llengua o traducció a partir d'una tercera llengua com a procediments tècnics diferenciats. Quan el recurs a una tercera llengua s'aplica a una transferència, en aquest treball s'empra el terme *transferència indirecta* o, en alguns casos, *interferència*. El terme *interferència* s'aplicarà a les transferències indirectes de noms que són endònims en la llengua de partida.

Una altra possibilitat és emprar la substitució, una tècnica que consisteix a traduir el topònim original per un topònim que no és denotativament equivalent, és a dir, que no es refereix al mateix objecte geogràfic. Hom pot emprar hipònims o hiperònims per a denotar objectes geogràfics continguts pel terme d'origen o que el contenen. Així, hom podria traslladar cast. *Andalucía* → ang. *southern Spain*. L'altra opció és substituir-lo per un topònim que denota un altre objecte geogràfic, com seria el cas de traslladar al. *Schlaraffenland* → cat. *Xauxa* o *país de la cucanya*.

Per acabar, cal contemplar dues opcions més: l'omissió i l'addició de topònims en el text d'arribada que (no) apareixen en el mateix segment del text de partida. El procediment d'addició il·lustra millor que cap altre que el concepte de tècnica de traducció no ens ha de limitar necessàriament a un nivell d'anàlisi lèxic, atès que el motiu d'una addició pot raure en altres segments.

Com hem apuntat, aquestes tècniques es poden i se solen combinar, donant lloc al que podríem anomenar procediments tècnics combinats. D'altra banda, i com veurem més endavant, cal notar que la nostra taxonomia presenta cert grau d'ambigüitat. És a dir, donat el trasllat concret d'un topònim, no sempre és possible establir quina és la tècnica emprada. Això s'esdevé quan l'aplicació de diferents tècniques produirien un mateix resultat. Així, el trasllat de l'hidrònim cast. *Tajo* → cat. *Tajo* podria ésser la transferència o la naturalització del nom original. En el primer cas, representaria el manlleu castellà /'taxo/, mentre que en el segon representaria l'equivalència o adaptació catala-

na /'tazu/. Una altra circumstància freqüent és que un equivalent documentat en la llengua d'arribada coincideixi amb el d'una llengua de prestigi. Així, si en un text traduït de l'occità al castellà el topònim *Milhau* aparegués traslladat com a *Millau*, hom podria preguntar-se si el traductor ha optat per transferir el topònim francès (transferència indirecta o interferència) o bé ha considerat que aquesta forma ja és tradicional en castellà, perquè n'ha pogut documentar un ús abundant i sostingut en el temps.

Recapitulant aquesta secció, presentem una classificació de les tècniques per a traslladar topònims, que inclou l'epígraf "indeterminada" quan una ambigüitat no permet establir amb certesa el procediment emprat.

1 Naturalització

- ◆ Equivalència amb **endònim** (fr. *Gérone* → cat. *Girona*) o **exònim** (al. *Bayern* → cat. *Baviera*)
- ◆ **Adaptació** (ang. *Greenwich* → cat. *Granuig*)

2 Transferència

- ◆ Transferència **directa** (al. *Leipzig* → cat. *Leipzig*), **indirecta** (it. *Bolzano* → cat. *Bozen*, a través de l'alemany) o **interferència** (al. *Bozen* → cat. *Bolzano*, a través de l'italià)
- ◆ Sense reescriptura o amb reescriptura (**transliteració**, **transcripció**, **reescriptura mixta** o **adaptació fònico-gràfica**)

3 Altres tècniques

- ◆ Traducció (fr. *République française* → cat. *República francesa*)
- ◆ Sinonímia (al. *DDR* → cat. *l'Alemanya de l'est*)
- ◆ Substitució (cast. *Andalucía* → ang. *southern Spain*)
- ◆ Glossa o ampliació (cast. *Cataluña* → ang. *the Spanish region of Catalonia*)
- ◆ Omissió
- ◆ Addició
- ◆ Tècnica combinada (al. *Freistaat Sachsen* → cat. *Estat lliure de Saxònia*)

- 4 **Indeterminada** (bielorús *Віцебск* → cat. *Vitebsk*, naturalització o interferència a través del rus?)

Com es veu, hem canviat el *manlleu pur* d'Hurtado i Molina per *transferència* i l'*equivalència* per *naturalització*, seguint la terminologia de Newmark. El que Hurtado i Molina anomenen *adaptacions*, en aquest treball són *substitucions*. La nostra classificació, doncs, en uns casos és més fina i en d'altres és més gruixuda que la d'Hurtado i Molina. Per tant, fins a cert punt, la d'aquestes autores es podria emprar per a refinar la nostra. Així, hom podria dir que la traducció de cat. *can Fanga* → cast. *Barcelona* és un cas de sinonímia però, a més, hi concorre la tècnica de variació diafàsica.

4.2 El trasllat de topònims en traductologia

En aquesta secció analitzarem com s'han posicionat alguns autors en relació amb les diferents tècniques de traducció per a traslladar topònims, limitant-nos doncs a treballs prescriptius.

4.2.1 Eugene Nida

A *Toward a science of translating* Eugene Nida (1964: 193 i seg.) reflexiona i aconsella sobre la traducció de noms propis, indicant que aquesta mena d'expressions se solen manllevar (*borrowing*). En el cas de llengües antigues, la pronúncia de les quals no és ben coneguda, recomana recórrer a la transliteració (*transcription letter by letter*). Cita els exemples del sumeri, l'hitita i el grec micènic. En el cas dels Evangelis, si bé es coneix prou bé la pronúncia del grec neotestamentari, Nida esmenta la tendència a transliterar més que no pas a transcriure els temes, reescrivint, per exemple, ⟨oi, ei, η⟩ com a ⟨oi, ei, i⟩ si bé totes aquestes combinacions de vocals representaven el fonema /i/ i es podrien romanitzar, doncs, amb ⟨i⟩.

A l'hora de traduir de llengües vives, segons Nida la tendència predominant és l'adaptació fònico-gràfica (*transliteration on the spoken form*). Si bé coincidim amb aquesta apreciació, val a dir que els exemples que l'autor aporta a continuació són força confusos, perquè tots es refereixen noms propis bíblics i, per tant, de llengües mortes. L'embolic s'aclareix si es té en compte que la tècnica que il·lustren els seus exemples és la interferència, perquè els noms originals grecs es traslladen al shilluk, per exemple, partint de llur forma tradicional anglesa: *Χριστός* → *Krayth* amb interferència de l'ang.

El trasllat dels noms propis

Christ, Ἰησοῦς → *Jidhath* amb interferència de l'ang. *Jesus*, etc. (L'autor no ofereix exemples de topònims, sinó només antropònims.)

Nida també apunta que en les llengües amb tradició literària solen conviure-hi, amb cert desgavell, diferents reescriptures per a un mateix nom. En resum, l'autor identifica dues solucions extremes: d'una banda, «the complete adaptation of the sound of the borrowed word to the phonological system of the receptor language» i, de l'altra, «[the] simple borrowing of the orthographic form of the proper name from the source language, without reference to the sounds or the orthographic “strangeness” in the receptor language» (194), que en la nostra terminologia anomenem *transliteració*. L'alternativa, la tercera opció, seria una “solució de compromís”, probablement el que nosaltres anomenem *transcripció* o *romanització mixta* segons el cas.

Més endavant (224), Nida comenta que l'acceptabilitat d'una opció o altra guarda certa relació amb el grau de fonematicitat ortogràfica de la llengua d'arribada. Segons ell, en una llengua com el castellà, en què s'escriu i es llegeix de manera força fonemàtica, és més difícil acceptar noms transliterats, i d'aquí vindria la preferència castellana per les naturalitzacions. En un altre extrem, l'anglès amb la seva gran irregularitat ortogràfica, admet amb més facilitat les combinacions de lletres estranyes que dona la transliteració.

Una altra tècnica esmentada per Nida és l'ampliació (*classifiers*) per tal de reduir la «càrrega comunicativa» (230). Aquest procediment consisteix a afegir un nom comú al topònim per tal d'ajudar el lector a identificar-lo en cas que no hi estigui gaire familiaritzat. Així, hom podria escriure *el riu Jordà* o *la ciutat de Jerusalem* per comptes de *Jordà* i *Jerusalem* simplement.

4.2.2 Peter Newmark

Com s'ha anticipat a l'apartat 2.2.2 (pàg. 39), les aportacions de Peter Newmark tenen en compte possibles llengües de referència, a banda de l'LP i l'LA. En el seu popular *Textbook of translation* de 1988 formula recomanacions prou polèmiques (1988: 35):

In a modern text, Beijing is no longer Peking; nor is Karl Marx Stadt now Chemnitz; nor is Mutare (Zimbabwe) any longer Umtali; and in 1997 Hong Kong will be Xianggang. *Im Saaletal* is 'in the Saale valley' not 'in Saaletal'. Do not normally call Polish or Czechoslo-

vak towns by their German names: Posen / Poznani, Breslau / Wroclaw, Karlsbad / Karlovy Vary, Teschen / Decin. (The Polish Minister of Information rightly protested to the West Germans about this habit recently.) Only the English refer to the Channel as theirs. Consider giving classifiers to any town, mountain or river likely to be unknown to the readership. Check the existence of any place name used in a work of fiction: Tonio Kroger's Aarlsgaard does exist, but not in my atlas. Bear in mind and encourage the tendency of place-names to revert to their non-naturalised names (Braunschweig, Hessen, Hannover), but do not overdo it – let Munich remain Munich. Do not take sides on any political disputes about place-names.

Deixant de banda que Karl-Marx-Stadt (escrit amb guions) es torna a dir Chemnitz, que l'autor es refereix a Tetschen i no pas a Teschen i que Xiānggǎng i Hong Kong continuen convivint com la pronúncia mandarina i (la naturalització de) la pronúncia cantonesa d'un nom oficial que no ha canviat, Newmark sembla donar consells contradictoris.

En el cas de Pequín, recomana substituir l'equivalent tradicional anglès *Peking* per una nova transcripció simplificada, però en canvi recomana mantenir *Munich* en lloc de transferir *München*, en contrast directe amb *Braunschweig*, *Hessen* i *Hannover*, que segons ell han de desplaçar els tradicionals *Brunswick*, *Hesse*, *Hanover*.

El cas de Pequín il·lustra un dels malentesos més freqüents en l'estudi del trasllat de topònims: considerar que un exotopònim tradicional és sempre l'adaptació d'un endotopònim oficial contemporani. En realitat, però, l'anglès *Peking* no és pas l'adaptació del mandarí estàndard contemporani *Běijīng*, sinó que deriva d'una forma adaptada a l'anglès del topònim tal com es pronunciava fa uns segles al sud de la Xina, probablement influïda per l'adaptació francesa *Peking*, una mica més antiga que l'anglesa. Aquests parlars meridionals preservaven la /p/ inicial, característica del xinès antic i mitjà, que s'ha transmès a les adaptacions francesa i anglesa, després esdevingudes equivalències tradicionals.

A finals dels anys cinquanta del segle passat, l'Assemblea Popular xinesa decidí modificar la romanització oficial del nom de la capital, una modificació que entrà en vigor l'any 1979. El nom en si, doncs, no canvià pas. El fet que organismes internacionals es fessin llur la nova forma no justifica per si sol que tots els idiomes del món hagin d'abandonar els seus equivalents tradicionals. Pensem per exemple en el cas de Grècia, la llengua oficial del qual deixà d'ésser el grec katharévussa l'any 1976 per a esdevenir

El trasllat dels noms propis

el grec demòtic. Aquest canvi implicava que la capital deixava de dir-se *Ἀθήναι* i passava a dir-se *Ἀθήνα*. Ningú, però, no considerà que en anglès calgués deixar de dir *Athens* o en castellà *Atenas*, noms que evidentment han passat pel llatí i gaudeixen d'una llarga tradició.

Com hem avançat més amunt, tots els exotopònims tradicionals d'un idioma o bé formen part del cabal lèxic patrimonial de la llengua o bé s'hi han incorporat en algun moment de la història. En aquest sentit, els exotopònims que fa segles funcionaven com a adaptacions poden esdevenir i esdevenen, passats per la farga del temps, equivalents tradicionals.

El cas de *Chemnitz* i *Karl-Marx-Stadt* és, per descomptat, ben diferent, per tal com aquí sí que ens trobem davant de dos topònims diferenciats, amb molta càrrega connotativa. El nom alemany *Chemnitz* s'aplicà originàriament al riu, no pas a la ciutat, i adaptava un nom sòrab derivat de *kamъnъ* 'pedra' que segurament significava 'riera pedregosa'. Avui dia, els sòrabs encara anomenen *Kamjenica* aquesta ciutat. Des d'un punt de vista històric, *Chemnitz* és doncs un exotopònim alemany, però des del punt de vista alemany, caldria considerar-lo un endotopònim, que és el que fa Newmark.

En 1953, en el context de la dictadura comunista i coincidint amb l'any Karl Marx (que commemorava el setantè aniversari de la seva mort), el primer ministre Otto Grotewohl anuncià el canvi de nom de la ciutat fonamentant-lo en el seu paper en les lluites obreres i en la reconstrucció del país després de la guerra. La decisió l'havia presa el comitè central del Partit juntament amb el govern sense consultar la ciutadania.

El nom de *Karl-Marx-Stadt* ('ciutat de Karl Marx') estigué en curs pràcticament quatre dècades. En el marc de les protestes per a la democratització del país guanyà impuls la iniciativa de recuperar el nom tradicional de la ciutat, però no fou fins després de l'ensulsiada del règim que se celebrà una consulta municipal, l'abril de 1990, sobre el nom de la ciutat. Tres quartes parts dels votants es decantaren per recuperar el nom tradicional, que entrà en vigor el juny d'aquell mateix any.

El cas de Chemnitz i el de Pequín, doncs, són radicalment diferents. La primera raó és que Chemnitz canvià de nom dues vegades per raons clarament polítiques, mentre que Pequín no canvià pas de nom d'un dia per l'altre, sinó que el seu endotopònim evolucionà a poc a poc, amb la resta de la llengua xinesa, amb el rodolar del temps. La segona raó és que l'ang. *Peking* és un exotopònim tradicional, procedent d'una adaptació històrica, mentre que ni *Chemnitz* ni *Karl-Marx-Stadt* són adaptacions ni exotopònims tradicionals en anglès, sinó transferències directes.

La preferència de Newmark pels noms txecs i polonesos de les viles que es troben a Txèquia i Polònia és comprensible, però alhora diu que cal seguir-la “normalment”, és a dir, de manera tàcita admet la possibilitat de no fer-ho, sense especificar en quins casos caldria fer una excepció. Sigui com es vulgui, de manera implícita, l'autor admet una tercera llengua al joc habitual entre l'LP i l'LA: una llengua de referència, probablement la llengua majoritària de la població local o potser la llengua del nom oficial. En el cas de Wrocław, la llengua majoritària coincideix amb l'oficial, el polonès. Ara bé, Newmark ni es planteja ni aclareix què caldria fer en cas que la llengua majoritària no coincidís amb l'oficial, com per exemple en les regions de Romania de parla hongaresa; així, si es traduís de l'hongarès a l'anglès, convindria transferir les denominacions hongareses *Gyergyószentmiklós*, *Csíkszereda*... o optar per les romaneses *Gheorgheni*, *Miercurea Ciuc*...?

El cas del canal de la Mànega és especialment interessant, perquè Newmark admet que un objecte geogràfic pot tenir noms tradicionals diferents però *igualmente vàlids* en llengües diferents. Així, es pot pensar en ang. *English Channel*, id. *Englischer Kanal*, enfront del bretó *Mor Breizh* ('mar bretona'), del fr. *la Manche* i llurs equivalents cat. *canal de la Màniga*, al. *Ärmelkanal* (que històricament n'eren traduccions), cast. *canal de la Mancha*, gall. *canal da Mancha*, eus. *Mantxako kanala* (que històricament n'eren adaptacions), etcètera.

Finalment, l'última recomanació de Newmark és abandonar alguns exotopònims tradicionals, per ésser adaptacions històriques, i afavorir la transferència. Així, segons ell, en anglès caldria escriure *Braunschweig*, *Hessen*, *Hannover* i abandonar els equivalents *Brunswick*, *Hesse*, *Hanover*. En general, però, la tendència de les últimes dècades ha es-

El trasllat dels noms propis

tat mantenir *Hesse* i *Hanover* i abandonar només *Brunswick*.³⁶ D'altra banda, davant d'un cas com *Munich* recomana mantenir aquest exotopònim i no transferir pas *München*. On es traça, però, el límit? Aquesta qüestió roman oberta.

El més sorprenent de les recomanacions de Newmark, però, no és llur incompleció, sinó que l'autor les exposa sense argumentar-les. L'única justificació per a abandonar exotopònims tradicionals és que algú es podria queixar si es continuaven emprant (sense que quedi clar qui o per què). D'altra banda, sí que s'argumenta amb encert la conveniència, a vegades, d'afegir classificadors, en la línia de Nida.

4.2.3 Josep M. Mestres i Carolina Santamaria

El treball de Mestres i Santamaria (1997) que ja hem esmentat en parlar de topònims (§ 2.2.2, pàg. 39) resulta interessant en la mesura que esmenta la dimensió «etnolingüística» (31) dels noms propis, sobretot dels de persona. «Els noms propis», diuen, «en certa mesura, contenen informació sobre l'organització i la cultura d'una societat, i fan referència a trets culturals, socials i ètnics específics d'una comunitat» (ibíd.).

Pel que fa a les tècniques de traducció pròpiament dites, esmenten la transferència («transferència formal») i l'adaptació, un procediment que situen a l'origen dels equivalents tradicionals: «Quan una comunitat ha fet servir durant molt de temps un nom propi al·lòcton adaptat a la seva llengua, es diu que aquesta denominació és la *forma tradicional* d'aquest nom propi en aquesta llengua» (33). Sempre que hi hagi un equivalent tradicional en l'LA, caldria emprar-lo en el TA. Quan no hi ha un equivalent tradicional i el TP està escrit en l'alfabet llatí, caldria transferir-lo sense reescriptura. En cas que no estigui escrit en aquest alfabet, aleshores caldria recórrer a la transliteració o la transcripció.³⁷ Més endavant (56-57) donaran prioritat a la transcripció o a la transcripció simplificada «en tota mena de textos», reservant la transliteració per a textos «molt especialitzats». A més, afegiran com a tècniques de traducció la possibilitat de l'adaptació

36 Com es desprèn del cercador de freqüències al corpus de Google (2020).

37 Resulta una mica confús que situïn la traducció, és a dir, la substitució per equivalents tradicionals, com una tercera opció en aquest darrer cas. Som del parer que es tracta d'una badada i, doncs, ho deixem de banda.

fònico-gràfica a l'LA, sobretot en obres de ficció (38), i l'ampliació mitjançant classificadors (40-41).

Com hem dit, Mestres i Santamaria només es decanten per naturalitzar topònims mitjançant equivalents quan aquests ja gaudeixen de tradició. Seguint les recomanacions de Pompeu Fabra i d'Albert Jané, doncs, rebutgen la invenció i l'ús d'equivalents que responen a adaptacions arbitràries o a imposicions administrativa (42).

Com es veu, Mestres i Santamaria, amb llur preferència pels exotopònims tradicionals, se situen als antípodes traductològics de Newmark, que afavoria la transferència. Donat que aquest autor s'adreça a un públic anglòfon mentre que els altres ho fan a un públic de parla catalana, hom es podria preguntar fins a quin punt universalitzarien les seves prescripcions o si les entenen restringides a les comunitats lingüístiques a les quals s'adrecen.

Mestres i Santamaria també contempen la possibilitat que certs topònims s'hagin divulgat en formes naturalitzades a llengües amb forta presència internacional, com ara l'anglès, el francès o el castellà. En aquests casos, recomanen prescindir d'aquestes «llengües intermèdies», tret que «l'intent d'adaptar al català aquests noms d'una manera sistemàtica i exhaustiva [els pogués] fer inidentificables» (37), però no diuen si aquesta preferència per la llengua “d'origen” s'ha de fer extensiva o no a minories lingüístiques amb arrelament històric. És a dir, Mestres i Santamaria recomanen fer servir *Sant Sebastià* en català, rebutjant *San Sebastián*, *Saint-Sébastien* i, aventurem, *Donostia*; ara bé, com cal dir-ne, per exemple, de les localitats alabeses que no tenen un equivalent català tradicional, tenint en compte que els bascòfons nadius no arriben a la cinquena part de la població del territori? *Laudio* o *Llodio*, *Agurain* o *Salvatierra*, *Oion* o *Oyón*...? Aquest punt roman fosc, així com els criteris que l'haurien d'aclarir: la solució presa s'ha de basar en criteris lingüístics o també en l'autor, el tema, la tipologia textual del TP...? En aquest sentit, sense mostrar-se'n partidaris, els autors també esmenten la tendència a donar més pes a les formes oficials que a les formes autòctones (quan aquestes en difereixen) (38-39).

El trasllat dels noms propis

Mestres i Santamaria (43) semblen apuntar una solució quan parlen dels topònims occitans, però tanmateix la restringeixen *explícitament* a aquest cas, cosa que ens resulta incomprendible:

Hi ha un cas especial de tractament dels noms propis geogràfics no catalans en els textos en català: els noms propis occitans. Aquests noms s'han d'escriure en la seva forma catalana si tenen tradició, o occitana si no en tenen. Per tant, hem de prescindir totalment de la forma francesa (p. ex., en comptes de *Aurillac*, *Puy-de-Dôme* —formes franceses—, hem de fer servir *Orlhac*, *Puèi Domat* —formes occitanes—).

Excepcionalment, si la forma occitana tradicional difereix tant de la forma oficial francesa que podria fer perillar el reconeixement del nom geogràfic, és admissible que la primera vegada que s'esmenti en un text es posi el nom oficial en francès a continuació, entre parèntesis.

En el cas de l'aranès, que és un dialecte occità, la Generalitat de Catalunya ha disposat que, per respecte al parlar d'aquesta comunitat, en tota mena de textos escrits en català —i no solament en els oficials— s'empri la forma aranesa dels noms propis geogràfics d'aquesta àrea lingüística [...] amb l'excepció del nom de la comarca (*Vall d'Aran*), que sempre ha tingut forma tradicional en català.

Aquestes consideracions semblen prou vàlides i enraonades, però per què es limiten a Occitània? I per què, en canvi, en aquest cas concret tenen un abast il·limitat («totalment», «tota mena de textos»)? Des del nostre punt de vista, semblaria més pertinent universalitzar la solució (al cap i a la fi, de respecte se n'hauria de tenir vers *tots* els parlars, i no solament vers l'occità i l'aranès) i, alhora, relativitzar-la: és a dir, admetre la possibilitat que, en certs tipus de text o situacions comunicatives, pot ésser convenient recórrer a noms oficials, encara que històricament siguin exotopònims o, fins i tot, adaptacions barroeres.

En relació amb les formes oficials, són definides com segueix: «La forma oficial d'un nom propi geogràfic és la que estableix la legislació del territori en què es troba, i és la que recullen els nomenclàtors i els mapes oficials d'aquell territori» (43). En el cas de territoris ocupats, però, solen haver-hi dues o més legislacions en conflicte: el Sàhara Occidental, Palestina, la conca del Donets, etc. Si traduïm un text castellà sobre el Sàhara Occidental i adoptem la posició “oficialista”, caldrà decidir si donem crèdit a les reivindicacions sahrauís i admetem, per exemple, *Esmara* com un topònim oficial o bé acceptem l'ocupació marroquina i preferim *as-Samāra* com a únic topònim oficial. D'exemples així se'n poden trobar a tots els territoris en disputa.

Un altre problema habitual és que un indret tingui més d'un nom oficial, com la toponímia del País Basc. Els autors esmenten aquesta possibilitat, però no expressen cap preferència clara a l'hora de resoldre-ho.

Finalment, en relació amb l'ús d'exotopònims tradicionals, els autors ens adverteixen contra els «anacronismes toponímics» (58) citant Josep Lacreu (*apud op. cit.*):

Quan el nom primitiu d'un lloc ha estat substituït per un altre de nou, també l'exotopònim de la llengua receptora queda desplaçat, lògicament, per la nova forma. [...] Així doncs, noms tan tradicionals en la nostra cultura com *Constantinoble* o *Angora*, una vegada que aquestes denominacions han perdut vigència en els respectius llocs d'origen, s'han de reemplaçar també, necessàriament, per les noves formes amb què es designen actualment aquestes ciutats: *Istanbul*, i *Ankara*, respectivament. D'altra manera, s'incorreria en un anacronisme gratuït.

Altres cops trobem la confusió entre evolució i substitució d'un nom, com en Newmark a propòsit de *Pequín* i *Chemnitz*. El nom *Constantinoble* ha quedat obsolet no només per la substitució d'un endotopònim per un altre, sinó també per les connotacions que tenen com a capital de Bizanci i de l'Imperi otomà i, després, Turquia respectivament. El cas de *Angora* és diferent, perquè tant aquest exotopònim català com el turc *Ankara* són evolucions del gr. antic *Ἄγκυρα*. Si avui *Angora* resulta obsolet, és segurament perquè aquest indret perdé rellevància en un moment donat o perquè el topònim mai no estigué tan arrelat. Convé apuntar que quan Catalunya deixà d'ésser una potència mediterrània, molts d'exotopònims devien perdre curs en esdevenir “més llunyans”. Així, en textos medievals com *Tirant lo Blanc* trobem ple de topònims avui obsolets: *Vàroic* per *Warrick*, *Sàlasberi* per *Salisbury*, *Contúrberi* per *Canterbury*, *Notàambarlam* per *Northumberland*, *Doble* per *Dover*, *Granuig* per *Greenwich*, etc. (exemples de Badia 1984: 35-36).

Per acabar, encara que sigui breument, Mestres i Santamaria esmenten dues tècniques més i una altra circumstància que cal tenir en compte. Parlen de la possibilitat d'emprar una tècnica combinada («adaptació mixta», 66, 68), com en el topònim *Nova Jersey*, i la traducció, si bé només «excepcionalment» (72), com en el cas de la toponímia menor (p. ex. *la plaça Roja*, *ibíd.*). La circumstància que admeten de manera implícita és la indeterminació, en la mesura que inclouen el topònim *la Rioja* primer entre les formes

El trasllat dels noms propis

amb equivalent en català i després entre les formes sense equivalent (67). La diferència rauria en la pronunciació a la catalana o a la castellana respectivament.

4.2.4 Virgilio Moya

Virgilio Moya és amb tota seguretat l'autor de la monografia més extensa sobre la traducció de noms propis, com a mínim en l'àmbit hispànic. *La traducción de los nombres propios* es concep com una reflexió teòrica al voltant del trasllat de tota mena de noms propis (antropònims, topònims, divises, fàrmacs, festivitats, etc.), acompanyada d'alguns consells pràctics.

En relació amb la traducció de topònims, Moya es fa ressò de la tendència a traslladar els noms per equivalents amb «prou arrelament» (2000: 45 i seg.), si bé a continuació justament es pregunta com se sap si un equivalent tradicional encara està prou arrelat o no. En aquest sentit, resulta força interessant que l'autor no vegi el traductor com un mer subjecte passiu en relació amb les convencions, sinó que en subratlli una funció activa com a agent capaç de modificar aquestes convencions (20 i seg.). Així mateix consigna la tendència contemporània a preferir les transferències per damunt de les equivalències tradicionals. En el cas del castellà, observa certes vacil·lacions a l'hora d'escollir entre *Hesse, Dresde* o *Francfort* i *Hessen, Dresden* o *Frankfurt*.

Entre els avantatges de la transferència enfront de l'ús d'equivalències tradicionals, Moya esmenta una exactitud més gran, el respecte a la cultura d'origen (com ja hem vist en Mestres i Santamaria, *supra*) i una preferència per l'exotisme. A favor de l'ús d'equivalents tradicionals, en canvi, menciona un cert poder d'evocació. Tot comptat i debatut, en cas de dubte, l'autor es decanta per la transferència (56):

¿Qué hacer, pues, como traductores, con los nombres de lugar que han cambiado recientemente, en general, y con los nuevos topónimos chinos, en particular? Frente a los que creen que tienen derecho a llamar a la gente como quieran, o sea, a seguir utilizando los nombres de lugar tradicionales, está el derecho de los pueblos a llamar a su patria, a sus ciudades o a sus gentes como prefieran. En esta lucha de intereses, el fiel de nuestra balanza se inclina a favor de los últimos, así que lo aconsejable, pues, es respetar los deseos de los pueblos, que es, por otra parte, lo que hace la prensa y dar, en un principio, el nuevo nombre añadiendo el antiguo entre paréntesis («Beijing —la antigua Pekín—»). Luego, con el paso de los años, conforme se conozca el nuevo nombre, se puede suprimir el paréntesis, que es también lo que hace la prensa. Con que los habitantes de un lugar quieran que se llamen así sus ciudades y demás accidentes geográficos, basta. Hay que respetar los intereses político-lin-

güísticos de los pueblos, y si ellos, que no son ríos que van necesariamente a la mar, deciden cambiar sus topónimos, pues cambiémoslos.

Com s'aprecia, Moya no aporta arguments al seu punt de vista. Per què la ubicació d'un grup humà hauria d'ésser suficient per a imposar els seus interessos per damunt d'altres grups humans, particularment de les minories locals o regionals? A més, a parer nostre, l'autor omet un dels principals avantatges de cada tècnica. Per una banda, afavorir la transferència sistemàtica amb el temps contribuirà a crear un "paisatge toponímic" més homogeni. L'ús d'equivalents tradicionals, en canvi, aferma la continuïtat de la llengua, la recognoscibilitat d'exotopònims més o menys antics per part sobretot dels lectors més joves, que sovint no tenen altra forma d'aprendre'ls. Així mateix, l'ús d'equivalents fa que el traductor no hagi de prendre partit pels diferents endotopònims que sovint es troben en competició en contextos multilingües o (post)colonials. També es podria argüir, seguint els postulats popularitzats pel pensador palestí Edward Said, que l'exotisme no és sempre ni per força compatible amb el respecte vers les cultures al·ludides.

Pel que fa a l'existència de noms "antics" i "nous", Moya també cau en la confusió tan habitual entre canvis de topònims per raons polítiques i diferents topònims per a un mateix indret en contextos (històricament) multilingües. Així, l'autor situa al mateix pla canvis com *Santa Isabel* → *Malabo*, *Stanleyville* → *Kinsangani*, *Alto Volta* → *Burkina Faso*..., d'una banda, i *Posen* → *Poznan*, *Breslau* → *Wroclaw* [sic], *Brünn* → *Brno*..., de l'altra (51 i seg.), i recomana, és clar, cenyir-se a la versió "moderna". De tota manera, cal subratllar que, segons Moya, «el nombre antiguo, si está políticamente marcado, se conservaría en referencias históricas» (54).

En canvi, considera un cas a part els indrets amb dos o més topònims, com ara el golf Pèrsic, anomenat també *Aràbic*, l'illa de Pasqua o Rapa Nui, l'illot d'Ímia o Kardak a la mar Egea, etc., que representarien el punt de vista persa o aràbic, rapanui o hispànic, grec o turc, etc., respectivament. A parer de Moya (57-58), per mor de la neutralitat, el traductor hauria de donar els diferents noms en litigi. No diu, certament, que aquesta opció sigui cent per cent neutra, però diu que és més neutra que donar només un dels topònims. Però és així realment? Acceptar un nom alternatiu en peu d'igualtat respecte de

El trasllat dels noms propis

l'altre implica, fins a cert punt, validar el punt de vista representat pel nom; a voltes implica, fins a cert punt, equiparar els colonitzats amb els colonitzadors.

També és una novetat que esmenti la possibilitat d'emprar perífrasis més o menys complexes per a comunicar al lector les «connotacions» d'un topònim i en cita exemples extrets de la premsa: «Blackpool, un Benidorm frente a un gris y ventoso Atlántico» o «Seattle, el Santiago lluvioso de los americanos» (49). Una altra possibilitat és afegir informació “enciclopèdica” com ara el significat etimològic del nom, la ubicació, el nombre d'habitants, la denominació històrica, etc., o encara limitar-se a traduir l'element genèric («el Palacio de St. James», 60) o, en comptades ocasions, el topònim sencer («la Quinta Avenida», *ibídem*).

4.2.5 Enciclopèdies de traducció

La majoria de manuals i enciclopèdies de traducció que hem pogut consultar dediquen molt poc espai al trasllat dels topònims o bé simplement ometen la qüestió, com ara la *Routledge encyclopedia of translation* (3.^a ed.), *The translation studies reader* de Lawrence Venuti (3.^a ed.) o *The Palgrave handbook of literary translation* de Jean Boase-Beier, Lina Fisher i Hiroko Furukawa.

L'enciclopèdia de Harald Kittel, Juliane House i Brigitte Schultze (2004-11: 529), per la seva banda, es limita a comentar que la tendència general fins al segle XXI ha estat, almenys als països «dominants», naturalitzar els noms de països, regions, rius i viles; una tendència que en uns casos ha tendit a revertir-se i en d'altres, no. També s'han produït canvis encaminats a «purgar [alguns] noms de llurs associacions “imperialistes”» (*ibíd.*), com ara ang. *Rhodesia*, que ha esdevingut *Zimbabwe*, o la seva capital *Salisbury*, que ha esdevingut *Harare*.

4.2.6 El trasllat de topònims en traducció jurada

En el context de la traducció jurada sempre se sol recomanar l'ús de les formes habituals en l'LA i, en cas que no n'hi hagi, la transferència del topònim estranger (amb transliteració o transcripció si escau), llevat que en el TP sigui un exotopònim. Quan convé, es pot afegir en el TA la part comuna del topònim, p. ex. es podria traduir al. *Henriet-*

tenstr. → *cat. carrer Henriettenstr.* Com a mostra d'aquesta tendència, citarem les «Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen» de l'Associació de Traductors i Intèrprets Jurats de Baden-Württemberg, les quals han estat recomanades pel Ministeri de Justícia de l'Estat federat (Ehlers, 2004: 5-6):

Bei Übersetzungen in die deutsche Sprache ist für Ortsnamen oder andere geographische Bezeichnungen die fremdsprachige Schreibweise zu übernehmen. Gibt es eine allgemein übliche deutsche Bezeichnung, so ist diese zu verwenden (z. B. Duden: „Wörterbuch geographischer Namen“). Die fremdsprachige Schreibweise ist – ggf. als Transliteration oder Transkription [sic] – in einer Anmerkung anzugeben. [...] Sofern sich Ortsnamen bzw. geographische Bezeichnungen geändert haben und dies dem Übersetzer bekannt ist, soll er dies in einer Anmerkung mit dem Zusatz „früher“ bzw. „jetzt“ bzw. „von ... bis ...“ angeben. [...] Bei Übersetzungen in eine fremde Sprache ist sinngemäß zu verfahren. Übersetzungsregeln der Zielsprache bleiben unberührt. [...] Das „Verzeichnis der ausländischen Staatennamen für den amtlichen Gebrauch in der Bundesrepublik Deutschland“, herausgegeben vom Auswärtigen Amt, ist bei Übersetzungen in die deutsche Sprache bezüglich der aktuellen Staatennamen zu beachten. Geänderte oder untergegangene Staatennamen sind in der in der [sic] Urkunde aufgeführten ursprünglichen Form wiederzugeben (Beispiel: „Königreich Griechenland“ darf nicht in „Griechische Republik“ aktualisiert werden.)³⁸

4.2.7 Criteris oficials per al trasllat de topònims

Molts d'organismes públics tenen criteris oficials per a la traducció de topònims en llurs documents o en certs documents publicats en llur jurisdicció. Aquests criteris tendeixen a recomanar l'ús en el TA de topònims tradicionals de l'LA i, en cas que no n'hi hagi, l'ús del topònim oficial. Els *Criteris de traducció de noms, denominacions i topònims* de la Generalitat de Catalunya (Graells 1999), per exemple, segueixen aquest principi fonamental. En el cas de les «formes castellanques dels topònims catalans», no es poden considerar automàticament tradicionals pel simple fet que estiguin documentades: *San Baudilio, Cañellas, La Seo de Urgel* (27). La solució de Graells (ibíd.) és considerar tradicionals i, per tant, admissibles en castellà, però només en castellà, les formes castellanques de les capitals de província i de la ciutat de Maó, dita *Mahón* en castellà.

38 «Quan es tradueix a l'alemany convé adoptar la grafia estrangera dels topònims i altres denominacions geogràfiques. Si hi ha una denominació generalment habitual en alemany, cal fer-la servir (veg. p. ex. Duden: *Wörterbuch geographischer Namen*). Cal indicar la grafia estrangera en una nota, transliterant o transcrivint si escau. [...] En cas que un topònim o denominació geogràfica hagi canviat i el traductor n'estigui al cas, ho hauria de fer constar en una nota amb la indicació “abans” o “actualment” o “des de... fins a...”. [...] Traduint a una llengua estrangera convé procedir en el mateix sentit. Això no afecta les normes de traducció de la llengua d'arribada. [...] En relació amb els noms actuals dels estats, cal tenir en compte el “Verzeichnis der ausländischen Staatennamen für den amtlichen Gebrauch in der Bundesrepublik Deutschland” [“Índex de noms d'estats estrangers per a ús administratiu de la República Federal d'Alemanya”]. Cal reproduir els noms d'estats modificats o desapareguts en la forma originària emprada al document (per exemple, *Regne de Grècia* no es pot actualitzar com a *República Hel·lènica*).»

El trasllat dels noms propis

Constitueixen una excepció a aquest principi certs «documents oficials d'estructura fixa» (28), com els passaports, els documents d'identitat, etc., en què només és permès d'usar la forma oficial del topònim, per molt que el document sigui emès en una llengua que disposa d'un exotopònim tradicional. La senyalització viària, d'altra banda, no representa cap d'aquestes excepcions, llevat del cas de la Vall d'Aran, els topònims de la qual apareixen en la forma oficial aranesa fins en la senyalització viària *fora* dels confins de la vall, mentre que Osca hi apareix com a tal i no com a *Huesca*, que n'és l'única forma oficial (27).

4.3 Tècniques per al trasllat d'antropònims

La classificació de tècniques traductores que hem ofert a l'apartat 4.1, referent al trasllat de topònims, també es pot aplicar al trasllat d'antropònims:

1 Naturalització

- ♦ Equivalència amb **endònim** (fr. *Jacques I^{er} d'Aragon* → cat. *Jaume I d'Aragó*) o **exònim** (fr. *Philippe le Bel* → cat. *Felip el Bell*)
- ♦ **Adaptació** (ang. *Alice* → cat. *Alícia*, personatge de Lewis Carroll)

2 Transferència

- ♦ Transferència **directa** (al. *Shakespeare* → cat. *Shakespeare*), **indirecta** (japonès *Gēte* → cat. *Goethe*, a través de l'alemany) o **interferència** (cat. *Antoni* → al. *Antonio*, a través del castellà, parlant de Gaudí)
- ♦ Sense reescriptura o amb reescriptura (**transliteració**, **transcripció**, **reescriptura mixta** o **adaptació fònico-gràfica**)

3 Altres tècniques

- ♦ Traducció (cat. *el noi del sucre* → ang. *the sugar boy*)
- ♦ Sinonímia (ang. *the Whitechapel Murderer* → cat. *Jack l'Esbudellador*)
- ♦ Substitució (ang. *Santa Claus* → cat. *els Reis d'Orient*)
- ♦ Glossa o ampliació (cast. *Pedro Sánchez* → ang. *the Spanish prime minister Pedro Sánchez*)
- ♦ Omissió
- ♦ Addició
- ♦ Tècnica combinada (al. *Karl Marx* → cast. *Carlos Marx*)

- 4 **Indeterminada** (mapudungun *Leftrararu* → cat. *Lautaro*, naturalització o interferència a través del castellà?)

4.4 El trasllat d'antropònims en traductologia

Com hem fet més amunt a propòsit dels topònims, analitzarem ara com s'ha abordat el trasllat d'antropònims des de la traductologia prescriptiva, tot i que a parer nostre és una qüestió en què s'ha parat molta menys atenció que al trasllat de topònims. La nostra exposició se centrarà doncs en les aportacions de Newmark i Moya; quant a Nida, no tornarem a comentar els seus punts de vista perquè no fa cap distinció rellevant entre noms propis de lloc i de persona.

4.4.1 Peter Newmark

A *Textbook of translation*, publicat l'any 1988, Newmark ofereix alguns consells en relació amb el trasllat d'antropònims. Pel que fa als noms de pila, recomana no traduir-los (és a dir, no naturalitzar-los mitjançant equivalents o adaptacions), com a mínim en anglès, malgrat que sí que es faci en francès o italià, fins i tot amb persones vives (1988: 55). També adverteix contra l'abús de sinònims referencials quan el que es vol és evitar repeticions més que no pas aportar informacions noves. A parer seu, el traductor no ha de tenir pas por d'aquestes repeticions (60).

En general, la tècnica preferida per als noms personals, tant de pila com cognoms, és la transferència, si cal mitjançant la transliteració (182). Més endavant (214-215) ofereix algunes excepcions en anglès i altres llengües:

There are exceptions: the names of saints and monarchs are sometimes translated, if they are 'transparent', but some French kings (Louis, Francois) are transferred. The names of popes are translated. Some prominent figures of classical Greece (*Platon* (F), *Thucydide* (F), *Aeschyle* (F), *Sophocle* (F)), and Rome (Horace, Livy, *Tite-Live*, *Catulle*) and the Renaissance (*Arioste*, *Le Tasse*, *Le Grec*) are naturalised in the main European languages. [...] Romance languages often translate the first names of prominent foreigners, if these are transparent. Some Renaissance and eighteenth-century personalities (e.g., Copernicus, Spinoza, Linnaeus (von Linne), Melanchthon, which translates Schwarzerd, his original name) adopted classical names which are then sometimes naturalised – e. g., *Linne*, *Copernic* (F).

Altres excepcions serien els personatges de comèdies, al·legories, rondalles i literatura infantil el nom dels quals és connotatiu, llevat que la nacionalitat en sigui important

(215). Quan convé preservar totes dues coses, Newmark proposa un mètode prou original, que consisteix a traduir el nom del TP a l'LA i adaptar-lo gràficament a l'LP o, quan aquesta no empra el mateix alfabet, assimilar-lo a les naturalitzacions en l'LA d'expressions de l'LP. Així, per exemple, el nom de Miss Slowboy de Charles Dickens es podria traslladar en alemany com a *Flowboob*, que es pronunciarà com *Flaubub*, 'xicot fluix', però imitant l'ortografia anglesa (ibíd.).

4.4.2 Virgilio Moya

A l'ampli treball de Virgilio Moya que hem comentat més amunt, l'autor també dedica unes quantes pàgines a estudiar el trasllat d'antropònims. Si Newmark constata la tendència d'algunes llengües llatines a adaptar els antropònims pertanyents a llengües estrangeres, Moya ja situa aquest recurs en el passat, almenys en el cas del castellà, i n'adueix exemples "històrics" que encara avui tenen vigència: *Aristóteles, Homero, Tomás de Aquino, Escoto, Copèrnico, Boecio, Erasmo, Lutero*, etc. (2000: 36-37). Pel que fa als noms de pila, admet que el costum era encara més estès, si bé es practicava de manera arbitrària: *Juan Milton*, però *John Locke* (ibíd.). Avui, però, es prefereix la transferència, una pràctica que tendeix a reemplaçar equivalències antigues però que encara no les ha desplaçades del tot. Així, segons l'autor, encara avui conviuen *Adolf Hitler* amb *Adolfo Hitler*, *William Shakespeare* amb *Guillermo Shakespeare*, etc. (ibídem).

Moya esmenta quatre canvis freqüents en el trasllat d'antropònims.

1. La inversió de nom i cognom en el cas, per exemple, de l'hongarès. Hom diu en castellà *Bela Bartok* per comptes *Bartok Bela* (37).³⁹
2. La naturalització dels noms d'alguns personatges històrics "de gran relleu". Hom diu en castellà *Salomón, Platón, Ovidio*, etc. Aquesta pràctica s'estén als polítics israelians (*Moisés Arens, Simón Peres*, etc.) i als monarques, incloent-hi el sant pare. En el cas d'altres membres de la reialesa, regna certa confusió: *príncipe Harry, príncipe Enrique*, etc. En llengües com l'anglès només es preserva el costum de naturalitzar els noms dels sants pares (39 i següents).

39 No queda clar, però, si Moya proposa eliminar els accents gràfics de *Bartók Béla* i per què.

3. La romanització de noms estrangers conforme a les convencions castelleses, amb independència de l'LP. Així, ang. *Gorbachev* → cast. *Gorbachov*, partint doncs de l'original rus i no de la forma anglesa (ibídem).
4. La traducció dels noms dels «indis americans» (sic): *Toro Sentado*, *Dos Lunas*, etc. (ibídem).

Pel que fa al segon punt, que agrupa (en la nostra terminologia) l'ús d'equivalents tradicionals i l'adaptació de certs antropònims nous, Moya expressa certes reserves. Admet que l'ús d'equivalents tradicionals és el menys confús per al lector del TA, però tot seguit al·lega cinc raons per preferir la transferència del nom «original» (42): (a) el respecte vers el personatge en qüestió i la cultura d'origen; (b) la transparència de l'ètnicitat del portador del nom, com també el «colorit» que dona al text; (c) la referència inambigua, en cas que diferents figures històriques duguin el mateix nom (com Felip el Bell de França i Felip el Bell de Castella); (d) la coherència amb altres noms transferits dins el mateix text; i (e) la creativitat.

Des del nostre punt de vista, aquests arguments són insuficients i en alguns casos erronis. Quant al «colorit» i la creativitat, no cal dir que són valors extrínsecs i subjectius, més que no pas raons de pes. El «respecte» vers el personatge històric ens resulta francament anacrònic: l'individualisme actual amb relació al nom propi, que s'expressa en la imposició de les preferències pròpies, és un fenomen modern, com es demostra amb el fet que la majoria de monarques i aristòcrates en qüestió solien signar en llatí, lluny d'imposar la seva llengua vernacle. (Així és, significativament, en el cas que esmenta Moya: Felip el Bell de França signava com a *Philippus*.)

L'únic argument que té certa substància és el que fa referència a la coherència amb d'altres personatges del mateix país i època, el nom dels quals no tingui un equivalent tradicional. En contra, però, hom podria dir que preservar els equivalents tradicionals subratlla una altra coherència: la atemporalitat del contrast entre l'aristocràcia i la plebs i la coherència interna dins els noms aristocràtics i plebeus.

El trasllat dels noms propis

Finalment, la transparència de l'etnicitat dels personatges al·ludits ens porta a qüestionar que sempre sigui factible establir amb certesa quin és en cada cas aquest nom “original” o endoantropònim. Seria acceptable que el nom de Cristòfor Colom reflectís en textos castellans, per exemple, les intuïcions de l'autor sobre els seus orígens? Si fos així, haurien de conviure en castellà els noms català, italià, grec, portuguès...? Es pot aconseguir que els endònims dels comtes de Barcelona s'imposin en totes les llengües del món? Si fos així, com caldria dir-ne del Conqueridor: *Jaume* o *Jacme* o encara *Iacobus*? En el cas de Guifré el Pilós, conviuen noms tan variats com *Guifre*, *Grifé*, *Grifa*, *Jofre* o *Jofré*. Joan Coromines (1965: 254) es decanta per la pronúncia catalana antiga *Guifre*, en detriment d'un *Guifrè* que veu «possible» i un *Guifré* que veu «difícil» i atribueix a un error historiogràfic modern. D'altra banda, el concepte d'etnicitat i la seva importància ha variat molt al llarg del temps. Així, subratllar l'etnicitat catalana de Guifré el Pilós, quan aquesta nació tot just s'estava gestant, lluny d'expressar respecte per la cultura d'origen podria ésser interpretat com una lectura nacionalista de la història. Amb aquests exemples, doncs, només pretenem il·lustrar les enormes dificultats que arrossega el concepte, aparentment nítid, de “nom original”, i la seva utilitat relativa a la vista d'exemples en què solen existir antropònims equivalents en les llengües europees.

Pel que fa al quart punt (el costum d'emprar traduccions per a referir-se a certs nadius nord-americans de relleu), Moya albira un futur pròxim en què aquesta pràctica s'abandonarà i es preferirà la transferència dels noms de la llengua nativa respectiva. L'autor atribueix aquest gir a «la aparición del movimiento de corrección política que invade Estados Unidos», ja que segons ell «una de las quejas de los indios o “americanos nativos” —como les gusta llamarse— apunta contra la traducción sistemática de sus nombres» (43-4).

Altres cops caldria filar més prim i distingir entre la traducció i l'ús d'equivalents com a dues tècniques traductores diferenciades. Si l'equivalent tradicional anglès per al líder lakota Tháthánka Íyotake és *Sitting Bull* i en català, *Bou Assegut*, la traducció pròpiament dita (o una de les traduccions possibles) seria *Sitting Buffalo* o *Bisó Assegut*.

L'última aportació de Moya en relació amb el trasllat d'antropònims reprèn el consell de Nida d'afegir material descriptiu quan sigui necessari. Segons Moya (44-45), aquesta pràctica s'hauria de restringir a la traducció no literària.

4.5 Convertint sistemes d'escriptura: transliteració i transcripció

La transferència de noms propis es complica quan el TP i el TA s'escriuen amb sistemes d'escriptura diferents. Per això molts dels autors que tracten del trasllat de noms propis aborden també la transliteració i la transcripció. En aquest apartat, doncs, definirem aquestes nocions.

Al llarg de la història han existit innúmers sistemes d'escriptura i encara avui se n'empren centenars de diferents. Algunes llengües no tenen sistemes d'escriptura (com ara les llengües de signes), d'altres en tenen o n'han tingut un de sol (com ara l'esperanto) i encara moltes d'altres n'han tingut de diferents, sigui de manera més o menys successiva (com ara el romanès, que l'any 1860 passà de l'alfabet ciríl·lic al llatí a Romania i l'any 1989 feu el mateix pas a Moldàvia) o simultània (com ara el serbi, en què avui dia conviuen ambdós alfabet).

La transliteració i la transcripció neixen de la necessitat d'escriure en un sistema d'escriptura una expressió (des d'un mot fins a textos sencers) originalment escrita en un altre sistema d'escriptura, quan no es vol o no es pot recórrer a la traducció. Aquests procediments s'apliquen al més sovint entre llengües diferents, però com es dedueix del que dèiem suara, de vegades també és possible fer-ho dins d'una mateixa llengua: un text romanès o serbi escrit en ciríl·lic es pot transliterar doncs emprant l'alfabet llatí.

Així mateix cal notar que la transliteració pot ésser necessària entre llengües que comparteixen un mateix alfabet. En el cas de l'alfabet llatí, convé tenir en compte la diferència entre lletres i diacrítics. Moltes llengües que s'escriuen amb l'alfabet llatí fan ús de diacrítics aliens a d'altres idiomes. Així, doncs, per exemple, en castellà, francès, roma-

El trasllat dels noms propis

nès o suec trobem la *eñe* (ñ), la ce trencada (ç), la te amb cedilla (t) o la a amb anell (å).⁴⁰

En general, la llengua catalana i les del seu entorn tendeixen a reproduir els mots estrangers amb els seus diacrítics, encara que no existeixin en l'idioma del text. Així, la ciutat danesa de Ringkøbing, la polonesa Łódź o la romanesa Timișoara s'escriuen amb diacrítics inexistents en català i d'altres llengües. Això contrasta clarament amb alguns caràcters afegits a l'alfabet llatí en llengües determinades, com passa amb l'*Eszett* alemana (ß) o el *thorn* danès (þ). D'aquesta manera, el nom de la ciutat que en alemany s'escriu *Deslau-Roßlau*, en d'altres idiomes es reescriu com a *Deslau-Rosslau*, mentre que el nom de la vila islandesa de Þorlákshöfn es reescriu com a *Thorlákshöfn*.

Per acabar aquest incís podríem afegir que en alguns idiomes és habitual convertir noms propis escrits en el mateix alfabet i que no contenen ni diacrítics ni lletres especials. Es tracta sovint d'idiomes parlats en territoris de l'antiga Unió Soviètica com l'àzari o el letó.⁴¹

La necessitat de convertir expressions d'un alfabet a l'altre es deu en general al desconeixement del sistema d'escriptura original per part dels destinataris d'un text o si més no d'una part d'aquests destinataris, però també pot derivar d'impediments tècnics o costos econòmics. Fins no fa gaire, l'ús de dos alfabets diferents en un sol text comportava una despesa important, puix que obligava la impremta a fer servir diferents jocs de tipus. Aquest problema avui dia ha perdut importància, però cal recordar que el programari dels telèfons mòbils encara continua empenyent els usuaris d'algunes llengües a escriure's amb l'alfabet llatí malgrat que no sigui el propi o l'habitual del seu idioma, cosa que requereix un sistema de transliteració o transcripció.

Val a dir que les definicions de *transliteració* i *transcripció* varien considerablement d'una font a una altra. Pel que fa a la transliteració en un sentit estricte, implica la con-

40 Alguns puristes no considerarien l'anell de la ⟨å⟩ un diacrític, sinó una lligadura, perquè històricament s'originà com a unió d'una ⟨a⟩ i una ⟨o⟩. Amb tot, la tradició de respectar la a amb anell en idiomes que no coneixen aquest caràcter justifica la consideració de l'anell com a diacrític més que no pas com a lletra distintiva, si més no des del punt de vista tipogràfic que ens ocupa.

41 Un exemple per a il·lustrar de què parlem: el nom de Carles Puigdemont en àzeri s'escriu *Karles Puçdemon* i en letó, *Karless Pudždemon*.

versió entre alfabet i, per tant, una relació sobretot de lletra a lletra (com ara del rus al català), mentre que la transliteració en un sentit ampli inclouria la conversió entre qualssevol sistemes d'escriptura, encara que no involucrin alfabet. Aquesta segona descripció *lato sensu* ens sembla (amb Casanellas 2001: 237) poc útil, en la mesura que llavors perd sentit la distinció entre transliteració i transcripció, que és molt rellevant per al nostre treball.

La delimitació de les escriptures alfabètiques de les no alfabètiques no és exactament perfecta. En principi, un alfabet és un conjunt tancat de grafemes (caràcters bàsics) que es corresponen als fonemes (sons bàsics amb capacitat de contrast semàntic) de les llengües que s'hi escriuen. La qüestió és si els fonemes representats han d'ésser tots (sentit estricte) o poden ésser només una part (sentit ampli). Aquesta distinció conceptual explica la discussió sobre si el primer alfabet de la història és el fenici o el grec, puix que el primer representava només els fonemes consonàntics, mentre que el segon en representava la totalitat: tant els consonàntics com els vocàlics.

La qüestió encara es complica més si tenim en compte l'escriptura de l'àrab o l'hebreu, perquè tot i poder representar els fonemes vocàlics, la majoria de publicacions en aquests idiomes s'imprimeixen prescindint-ne. Així, alguns autors (veg. Daniels 1990) se serveixen de la noció d'*abjad*, abraçant els sistemes d'escriptura que, com l'àrab i l'hebreu, privilegien l'escriptura de les consonants per damunt de les vocals. Alguns abjads no poden representar els fonemes vocàlics, mentre que en d'altres llur representació mitjançant caràcters suplementaris és opcional (veg. Bright i Daniels 1996).

En aquest treball, tanmateix, considerarem que els abjads són un tipus d'alfabet, a saber, *alfabets consonàntics* (pace Daniels 1990, etc.). Aquesta decisió no és de naturalesa teòrica, sinó que es pren per mor de la simplicitat terminològica, perquè ens permetrà parlar de transliteració, també *stricto sensu*, quan reescriguem expressions hebrees en caràcters llatins.

Si la definició de *transliteració* no és una qüestió senzilla, tampoc no ho és més la seva delimitació amb la transcripció. Hans H. Wellisch proposà l'aclariment següent, seguint els criteris de l'Organització Internacional per a la Normalització (Wellish 1975: x):

El trasllat dels noms propis

Following the established usage of the ISO, the term “Transliteration” is employed for “representing the characters (letters or signs) of one alphabet by those of another, in principle letter by letter”, whereas “Transcription” is used for the “operation of representing the elements of a language, either sounds or signs, however they may be written originally, in any other written system of letter or sound signs.” When both systems are involved, and for general discussion of the whole topic, the term “Romanization” (also following ISO and the Library of Congress) is used, although it is limited to conversion into a particular script [l’alfabet llatí] and lacks the universality of the German term “Umschrift” which has no equivalent in English. Conversion into other scripts is consequently termed Arabization, Cyrillization or Hebraization, as the case may be. For conversion into other scripts, no other “ization” terms seem to exist.

Aquesta aproximació, però, pateix un problema de coherència: si la transcripció és «l’operació de representar els elements d’una llengua, ja siguin sons o signes, [...] en qualsevol altre sistema d’escriptura de lletres o signes fonètics», aleshores la transliteració fora un tipus de transcripció, cosa que no lliga amb la manca sentida d’un terme anglès que cobreixi ambdues nocions.

Bright i Daniels, per la seva banda, presenten una distinció terminològica més succinta però també més clara (1996: XLIV-XLV): «Transcription: an interpretation of a written text that supplies information not explicit in the text [...] Transliteration: a one-to-one transposition of the signs of a text into the signs of another writing system [...]»

Segons aquests autors, doncs, la diferència central entre aquests dos conceptes és que la transcripció implica afegir informació —podríem completar: de naturalesa fonològica— en el procés de reescriptura (*Umschrift*), mentre que la transliteració no n’afegeix pas.

Vegem ara com, a tomb del grec, Alberich i Ros caracteritzen la transliteració (1992: 63-64):

Quan no podem reproduir els mots grecs amb els caràcters originals, o bé no és el nostre interès de fer-ho, i no volem recórrer a la traducció, la transliteració pot ésser un camí a seguir. L’avantatge principal de la transliteració és la reducció de les despeses que suposen els canvis tipogràfics en un mateix text.

Transliteració significa simplement canvi de lletra, canvi de caràcters grecs pels caràcters llatins. Per tant, un mot transliterat ha de reproduir de la manera més fidel possible la grafia originària grega. [...]

Els mots transliterats, com que reflecteixen clarament els trets característics d’una llengua diferent de la nostra, els escriurem en cursiva o bé subratllats.

Sobre la transcripció, diuen el següent (64):

La transcripció es distingeix de la transliteració pel fet d'oferir grafies que no són gens estranyes a la nostra llengua. La transcripció, per tant, permet d'introduir mots nous al nostre patrimoni lèxic. [...]

La transcripció suposa una neutralització de les diferències fonètiques i morfològiques entre el grec antic i el català.

Com Wellisch, aquests autors posen de manifest que la transcripció es deu fins a cert punt a la llengua d'arribada, mentre que la transliteració no. Aquesta "estranyesa" dels mots transliterats respecte a la resta del text justifica que, en general, els noms comuns transliterats s'escriuin en cursiva, mentre que la carta de naturalitat a les noves expressions es visualitza en l'ús de lletra rodona a l'hora d'escriure-les, tal com passa amb els manlleus *adaptats* en contrast amb els manlleus *adoptats* (com ara *whisky* i *xerès*, respectivament).

La independència de la transliteració respecte a la llengua d'arribada també explica per què molts sistemes de transliteració pretenen ésser internacionals, mentre que els sistemes de transcripció sovint es presenten com a mètodes de reescriptura en una llengua concreta. Així, per exemple, les Nacions Unides tenen un sistema de romanització (transliteració) únic per al rus, igualment vàlid per a qualsevol llengua escrita amb l'al·fabet llatí.

Acarant els trets apuntats, podríem dir que la transliteració representa caràcters sense afegir-hi informació, és biunívoca, no intervé en les particularitats fonètiques i vol ésser internacional; a més, com veurem més endavant, sovint empra diacrítics i tendeix a certa opacitat. D'altra banda, la transcripció representa fonemes o sons (o bé representa caràcters però afegint-hi informació fonològica implícita en el codi original), no és biunívoca, neutralitza les diferències fonètiques i sovint s'adreça a una llengua particular; a més, normalment no empra diacrítics aliens a la llengua d'arribada i tendeix a la transparència.

Aquesta caracterització serveix per a il·lustrar criteris que, efectivament, poden dibuixar pols extrems: no afegir cap informació fonèmica *versus* afegir molta informació fonèmica, biunivocitat perfecta *versus* reversibilitat escassa, màxima internacionalitat *versus* màxima particularitat, etc. No obstant això, aquests eixos admeten posicions intermè-

El trasllat dels noms propis

dies i si els sistemes de transliteració i transcripció són tan diversos, en bona mesura és per la diversitat de funcions que han d'acomplir, les quals sovint exigeixen compromisos entre els models de transliteració i transcripció «ideals» que hem presentat fins ara.

Un cas concret que il·lustra les limitacions d'aquesta caracterització és la romanització de topònims hebreus en els senyals viaris, que d'una banda exigeix afegir informació fonològica, per tal que puguin ésser pronunciats i reconeguts pels forasters (ja que en hebreu, com hem dit, no se solen escriure les vocals), però alhora ha d'ésser internacional. El primer requisit afavoriria la transcripció mentre que el segon afavoriria la transliteració.

Tenint en compte aquesta mena de consideracions, al començament de la *Proposta sobre el sistema de transcripció i transliteració de noms russos al català* de l'Institut d'Estudis Catalans (2015: 110) es fa la següent reflexió:

Seguirem allò que sembla la tradició generalitzada en les fonts occidentals (no en les fonts russes), que consisteix a denominar:

- 1) Transliteració: l'adaptació entre alfabet, lletra per lletra, que emprava signes gràfics particulars i s'utilitza en treballs dirigits a un públic especialitzat.
- 2) Transcripció: l'adaptació pràctica d'un alfabet al d'una llengua particular.

La finalitat pràctica fa que en ocasions s'hagin de barrejar criteris de transcripció (transmissió de sons) i de transliteració (trasllat de lletres).

L'objectiu d'una transcripció pràctica [...] consisteix a traslladar un alfabet a un altre per tal de permetre la lectura d'uns noms originàriament escrits en un altre alfabet, sense trencar d'una manera significativa els hàbits dels lectors. Es parteix, doncs, de la llengua escrita. Tot i així, es tenen en compte qüestions essencials de pronunciació, per tal de no tergiversar en l'essencial la pronúncia original. Però no es pretén una transcripció fonètica fidel en els detalls.

La transcripció pràctica no és un sistema per a ensenyar a pronunciar correctament una llengua estrangera. És una convenció per a permetre la lectura d'uns noms estrangers.

L'inconvenient d'aquest plantejament és que la definició de *transcripció* és massa vaga i podria arribar a incloure l'accepció de *transliteració*. Per aquesta raó i atenent a la circumstància que ni l'hebreu ni, en part, l'ídix escriuen sempre les vocals,⁴² hem decidit

42 Com s'ha explicat, les expressions ídixs d'origen semític s'escriuen amb la grafia hebrea i aramea, gens fonemàtica des del punt de vista ídix.

emprar l'aproximació de Casanellas (2001) per a definir els termes següents tal com els emprarem en aquest treball:

- (1) Així, direm que la «**transliteració** és l'operació consistent a representar els caràcters d'una escriptura alfabètica pels caràcters d'un alfabet de conversió» (236). A més, qualificarem una transliteració de *rigorosa* quan hi hagi «total reversibilitat: a partir del text transliterat s'ha de poder recuperar el text original» (ibíd.). La transliteració és doncs una activitat mecànica que no demana coneixements fonològics de la llengua de partida. En contrapartida, si el text original no està vocalitzat, la transliteració tampoc no ho estarà i per tant els llecs no el podran pronunciar.
- (2) D'altra banda, la **transcripció fonèmica** (que Casanellas anomena «fonològica») implica escriure els fonemes representats per una escriptura alfabètica amb els caràcters d'un alfabet de conversió. Paral·lelament a la convenció esmentada, podríem dir que una transcripció fonèmica és **rigorosa** quan permet reconstruir amb precisió els fonemes representats pel text transcrit. Aquest tipus de reescriptura no és per tant una activitat mecànica, sinó que requereix una anàlisi fonològica exhaustiva prèvia de la llengua de partida i uns certs coneixements per part de l'usuari que desitja transcriure una expressió o text. L'avantatge és que la transcripció sol ésser més fàcil i intuïtiva de pronunciar que no pas una transliteració, sobretot en el cas esmentat de llengües en què no se solen vocalitzar els textos.
- (3) El rigor a què fem referència en les definicions anteriors no és altra cosa que la biunivocitat, és a dir, el fet que a cada caràcter o fonema en el text de partida li correspon un únic caràcter en el text reescrit, alhora que a cada caràcter en el text reescrit li correspon un únic caràcter o fonema en el text de partida. Quan la segona condició no es compleix (és a dir, quan a algun caràcter del text reescrit li pot correspondre més d'un caràcter o fonema del text de partida), parlarem llavors d'univocitat i direm que la reescriptura, sigui transliteració sigui transcripció, és **simplificada**. El rigor o biunivocitat és el que fa que una transliteració o transcripció siguin reversibles.

- (4) Com veurem, hi ha mètodes de reescriptura que no compleixen cap dels requisits anteriors. En aquest cas, tenint en compte que ens limitem a la reescriptura amb l'alfabet llatí, parlarem de **sistemes de romanització mixta**.
- (5) Per acabar hem d'esmentar un cas a banda, el de la **transcripció fonètica**, la representació dels sons d'una llengua (llengua convertida) per un sistema de signes gràfics d'un altre llenguatge (llenguatge de conversió) de manera que a cada so de la llengua convertida correspongui un únic signe gràfic en el llenguatge de conversió i que a cada signe gràfic del llenguatge de conversió correspongui un únic so de la llengua convertida. (Casanellas 2001: 238)

El codi més popular per a la transcripció fonètica és sens dubte l'alfabet fonètic internacional (AFI). Aquest sistema de reescriptura és força complex perquè no té en compte només els fonemes de la llengua de partida, sinó la seva realització sonora, que depèn, entre d'altres, de fenòmens fonotàctics. Per aquest motiu, la transcripció fonètica amb l'AFI sol resultar inaccessible als llecs. En el treball present, quan parlem de *transcripció* sense especificar més, ens referirem no pas a la transcripció fonètica, sinó a la fonèmica.

Molts dels treballs sobre transliteració i transcripció que hem pogut consultar debaten la conveniència d'emprar un sistema o altre en un context determinat. Pel que hem pogut constatar, però, aquesta mena de consideracions només cobren sentit en el marc d'una llengua concreta o, en el millor dels casos, en grups de llengües l'escriptura de les quals comparteixi una sèrie de trets. Com que les llengües que tocarem s'escriuen amb sistemes d'escriptura prou diferents, no ens és donat parlar ara de quin mètode d'escriptura és l'adient per a la catalogació, cartografia i retolació viària, reproducció d'antropònims, etc., sinó que ho haurem de fer cas per cas.

5 L'onomàstica ídix

5.1 L'antroponímia ídix

Dins els noms propis personals ídixs cal distingir clarament entre els prenom i els cognoms. Els primers s'han desenvolupat al llarg del temps i han seguit una evolució paral·lela a la de la mateixa llengua, mentre que els segons s'incorporaren a la llengua de manera brusca, sovint a partir de llengües estrangeres i imposats per les autoritats, durant el segle XIX (Beider 2010). D'altra banda, en aquest apartat també s'abordaran els sobrenoms i els patronímics.

L'evolució de l'antroponímia ídix està marcada, sobretot a partir del segle XIX, per processos de germanització i eslavització molt accentuats, que imposaren la introducció de cognoms i, en l'àmbit d'influència rus, patronímics, desplaçà l'ús dels sobrenoms i alterà considerablement l'elenc de prenom habituals entre els jueus. En aquest darrer àmbit, cal parlar pròpiament d'assimilació, atès el desig de la població jueva de portar noms que no els diferenciessin clarament de la resta de la població, condicionat per les pressions socials i polítiques del moment i afavorit per la secularització creixent i la conversió de molts jueus. En termes generals, la germanització fou més ràpida, mentre que l'eslavització avançà més a poc a poc.

5.1.1 Els prenom

Anomenem prenom els noms “de pila” o “de fonts” perquè aquestes dues expressions (*pila* i *fonts*) remeten al baptisme, un costum cristià aliè al judaisme asquenazita.

Segons Alexander Beider (ibíd.), abans del segle XVI predominaren els prenom d'origen hebreu, tant bíblics com postbíblics. Amb el pas del temps noms d'altres orígens s'incorporaren al cabal onomàstic ídix, de procedència germana als territoris de l'ídix occidental i de procedència eslava als territoris de l'ídix oriental. A acaballes del segle XVI es produeix una homogeneïtzació dels prenom ídixs que resulta en un sistema integrat per les classes de noms següents (ibídem):

L'onomàstica ídix

1. Formes asquenàziques de noms bíblics: *Moyše* (Moisès), *Yitschok* (Isaac), *Ya(n)kev* (Jacob), *Sore* (Sara), *Rochl* (Raquel), amb les diferències fonètiques que es produeixen amb la diferenciació entre els tres principals dialectes orientals.
2. Noms masculins derivats de formes germàniques de noms bíblics: *Ayzik* (Isaac), *Kopl* (Jacob), *Zalmen* (Salomó) o *Ziml* (Simó).
3. Noms per a ambdós sexes d'arrel germànica però inspiració bíblica: *Anšl* (Anselm, per la semblança amb Aser), *Ber* ('ós', equivalent de l'hebreu *Dov*, que significa el mateix), *Hirš* ('cérvol', equivalent de l'hebreu *Tsvi*, que significa 'gasela'), *Leyb* ('lleó', per l'hebreu *Arye*), *Lipman* ('amat', per *Dovid*), *Mendl* (per la semblança amb *Menachem*, Manahem), *Volf* ('llop', pel nom hebreu *Zeb*, que vol dir el mateix), *Freyde* ('alegria', pel nom hebreu *Simche*, que vol dir el mateix), *Zelde* (femení de *Zelik*, 'feliç', per l'hebreu Aser, amb el mateix significat).
4. Noms per a ambdós sexes d'origen romànic, transmesos des del dialecte occidental als orientals: *Bendit* (calc de *Borech*, 'Baruc'), *Fayvuš* (Febe, calc de *Šimšen*, 'Samsó'), *Šneyer* (del llatí *senior*), *Beyle* (del llatí *bella*, 'bonica'), *Yentl* (del francès antic *gentil*, 'noble, cortesa').
5. Noms d'origen eslau, sobretot d'origen txec: *Beyneš*, *Dobre*, *Drazne*, *Prive*, *Rode*, *Slave*, *Tšerne* i *Zlate*, però també d'altres orígens: *Badane*, *Drobne*, *Vichne* i *Yachne*. El cabal de noms eslaus havia estat més extens, però amb el temps es reduí a aquests i pocs més.

Tots els noms presentats fins ara representen el que es podria anomenar *formes plenes*, a partir de les quals es poden formar diminutius i hipocorístics, dues formes que segueixen el sistema general aplicat a noms i adjectius. Els diminutius ídixs, igual que en català, poden expressar una dimensió més reduïda respecte a la que expressaria el mot de base o bé l'afecte del parlant vers l'objecte denotat. En ídix, però, hi ha dos graus de disminució. El primer grau es forma amb el sufix *-l* i el segon, amb el sufix *-ele*. El segon

grau pot expressar una dimensió més menuda per comparació a la del primer grau, però en general expressa amb més nitidesa la dimensió emocional del diminutiu. Neil G. Jacobs (2005: 17) anomena *iminutiu* aquest segon grau del diminutiu i apunta que és una gradació que també es troba en llengües eslaves coterritorials respecte a l'ídx com ara el polonès.

Així, a partir del nom comú *hunt* 'gos', es pot formar el diminutiu *hintl* i l'iminutiu *hintele* 'gosset', en què el canvi /u → i/ és paral·lel a l'*Umlaut* propi del plural *hint* 'gossos'.⁴³ Aquest *Umlaut* ha donat lloc a una curiosíssima forma augmentativa, que consisteix en la retroformació de bases diferents a partir de lexemes amb la vocal tònica /i/. Així, a partir de *ring* 'anell' es pot formar l'augmentatiu *rung* 'anellot'. Als antropònims, però, els manca una forma augmentativa paral·lela.

Aplicat als antropònims, podríem caracteritzar el primer sufix com un diminutiu i el segon com un hipocorístic, atès que el primer es considera una forma menys marcada, quasi neutra, mentre que la segona és volgudament valorativa. La principal diferència entre els sufixos dels noms comuns i dels noms propis, és que en els noms comuns se sol produir l'*Umlaut* característic de la forma plural, mentre que en els noms propis l'*Umlaut* és molt limitat, ja que se sol restringir a alguns noms d'origen germànic que generalment són alhora noms comuns o adjectius (com ara *Volf* → *Velvl*, corresponent als substantius *volf*, *velvl* 'llop, llobató, o *Gute* → *Gitl*, corresponent als adjectius *gut*, *gitl* 'bo, bonet').

D'altra banda, cal subratllar que no es poden aplicar els dos graus de disminució a tots els antropònims i que la paleta de sufixos disponibles és més gran que en el cas dels noms comuns i els adjectius. A continuació classifiquem alguns dels exemples que ofereix Beider (ibíd.) entre diminutius i hipocorístics:

43 L'*Umlaut* és el canvi fonèmic d'una vocal en la flexió nominal, condicionat històricament per la vocal de la síl·laba següent, típic de les llengües germàniques: ang. *foot* / *feet*, al. *Fuß* / *Füße*, íd. *fus* / *fis*, etcètera.

Tipus	Sufix	Exemples
Diminutiu	-l	<i>Yankev</i> → <i>Yankl</i> . <i>Ber</i> → <i>Berl</i> . <i>Volf</i> → <i>Velvl</i> . <i>Gute</i> → <i>Gitl</i>
	-ke	<i>Leve</i> → <i>Levke</i> . <i>Sore</i> → <i>Sorke</i> . <i>Frume</i> → <i>Frumke</i>
	-ik	<i>Movše</i> → <i>Mošik</i> . <i>Heršl</i> → <i>Heršlik</i>
	-e	<i>Levb</i> → <i>Levbe</i>
	-uš	<i>Levb</i> → <i>Levbuš</i>
	-iš	<i>Ber</i> → <i>Beríš</i>
	-še	<i>Dvore</i> → <i>Dvoše</i> . <i>Chane</i> → <i>Chaše</i>
Hipocorístic	-ele	<i>Ber</i> → <i>Berele</i> , <i>Leyb</i> → <i>Leybele</i> , <i>Hinde</i> → <i>Hindele</i> , <i>Rivke</i> → <i>Rivele</i>
	-tse	<i>Šlovme</i> → <i>Šlomtse</i> . <i>Nvome</i> → <i>Nvumtše</i>
	-tše	<i>Chane</i> → <i>Chantse</i>
	-ši	<i>Chavem</i> → <i>Chavemtši</i> . <i>Bevle</i> → <i>Bevleši</i>

En ídix, els truncaments, tan típics dels hipocorístics catalans (*Quim, Fina, Cesc...*), són més infreqüents i no tenen un matís afectiu; per tant, des del nostre punt de vista, es podrien considerar formes plenes o noms base, a partir dels quals es poden formar a llur torn diminutius i hipocorístics. Així, del nom *Binyomen* ‘Benjamí’ n’ existeixen formes truncades com ara *Bene* (per apòcope) o *Nyome* (per afèresi) a partir de les quals es poden formar diminutius com a *Benek* o hipocorístics com ara *Nyumtše*.

Des d’un punt de vista religiós, els prenomes masculins es poden classificar en *oyfruf-nemen* o *rufnemen* (Beider ibíd., Vaynraych 1980: 1/269). L’*oyfruf-nomen*, ‘nom de crida’, és el que un home rep en ésser circumcidat i s’anomena així perquè és el que s’empra per a cridar-lo o convocar-lo a llegir la Torà a la sinagoga. Els *oyfruf-nemen* són els noms bíblics, els noms postbíblics d’origen semític i, en comptades excepcions, noms potbíblics d’origen grec. En ésser cridat a la Torà, després de l’*oyruf-nomen* s’afegia l’expressió *ben* בן ‘fill de’ seguida de l’*oyfruf-nomen* del pare.

Els *rufnemen*, per la seva banda, són els prenomes d’ús habitual i col·loquial, noms d’altres orígens amb tots els seus diminutius i hipocorístics. En molts documents legals és preceptiu indicar el nom complet d’un home, incloent-hi tant l’*oyfruf-nomen* com el *rufnomen*.

Tots els prenomes femenins, en canvi, són iguals des del punt de vista religiós. Les noves rebien el nom immediatament després de néixer o el primer dissabte després de néixer, quan el pare era cridat a llegir la Torà a la sinagoga. Segons Beider (ibíd.), en algunes comunitats hi havia el costum d'esperar a dilluns o a dijous.

Pel que fa a la tria dels noms, un costum força estès era donar a un nونات el nom d'un parent difunt, preferentment d'algú que hagués viscut molts d'anys. Aquesta tradició contrasta amb la pràctica sefardita, que solia donar preferència als noms de parents vivents. Segons el sentiment popular, alguns noms tenien virtuts apotropaiques i eren especialment adients per a protegir infants que naixien amb problemes de salut, com ara *Chaye* 'vida', *Chayem* 'robust', *Kadiš* 'pregària per als difunts', *Zeyde* 'avi', *Bobe* 'àvia', *Alte* 'vella' o *Alter* 'vell'. Els últims noms servien sobretot per a confondre l'Àngel de la Mort i eren alhora un apel·latiu per a qualsevol nen greument malalt (Vaynraych 1980: 1/191-192).

Entre les comunitats asquenazites era molt freqüent que els nونات rebessin dos prenomes. Aquest costum permetia honrar la memòria de dos parents difunts i alhora simplificava les distincions entre homònims en unes comunitats que no tenien cognoms o els ignoraven (Beider ibíd.). Entre els homes, era molt habitual que el primer prenom fos un *oyfruf-nomen* i el segon, un *rufnomen*, per exemple: *Yude Leyb* o *Dov Ber*. De vegades es combinaven dos *oyfruf-nomen* atenent al context bíblic: *Avrom Yitschok* (pare i fill), *Sore Rivke* (mare i filla), *Rochl Leye* (dues germanes) o *Ester Malke* (on la segona paraula significa 'reina') (ibídem).

El costum de posar noms dobles és antiquíssim i ja es donava entre els jueus de l'antigor que vivien entre gentils, per la necessitat de combinar el nom hebreu, amb què un era cridat a la Torà, amb un nom profà, apte per a presentar-se davant els gentils (Rabinowitsch 2017: 225). Aquesta necessitat exclusivament masculina explica que a l'Aixquenaz medieval, en primer lloc, la tradició es desenvolupés entre els homes, mentre que les dones solien dur un sol prenom, el qual era indistintament d'origen bíblic (*Rochl, Rivke, Ester...*) o germànic (*Golde, Glikl, Freyde...*).

L'onomàstica ídix

Els territoris no germànics de l'Europa central i de l'est, però, diferien d'Aixquenaz sobretot en dos punts: d'una banda, el costum dels prenomes dobles també s'estengué entre les dones i, de l'altra, se solien combinar dos noms d'origen bíblic. Segons l'estudi de Rabinowitsch (2017), el costum dels noms dobles començà a perdre vigència a finals del segle XIX, de manera que en la literatura ídix de la segona meitat del segle XX els prenomes dobles s'associen de manera pràcticament exclusiva a la generació dels avis.

A finals del segle XVIII les autoritats de l'Imperi austríac imposaren restriccions als prenomes que podien rebre els fills dels jueus. Així, una llei de 1787 obligava els jueus a escollir entre una llista de 123 noms masculins i 37 noms femenins, gairebé tots formes germàniques de noms bíblics. Al cap de mig segle les autoritats començaren a relaxar les mesures fins que en 1867 s'aboliren del tot.

Fou precisament durant el mateix segle XIX que guanyaren popularitat noms alemanys típicament cristians com *Arnold*, *Bernhard*, *Ignatz*, *Isidor*, *Julius*, *Leon* o *Moritz*. Segons Beider (ibíd.), molts d'aquests noms substituïen noms jueus de sonoritat semblant o significat equivalent (en relació amb la llista anterior: *Aren*, *Ber* o *Borech*, *Yitschok*, *Yisroel*, *Yoyel*, *Leyb* i *Moyshe*).

En les terres sota domini polonès i rus es produí una evolució semblant, que afavoria noms eslaus o formes eslavitzades de noms ídixs, sobretot a les zones urbanes, a partir del segle XIX i més encara durant la primera meitat del segle XX. Exemples de noms russos serien *Moisei* (per comptes de *Moyše*), *Semen* (*Šimen*), *Anna* (*Chane*) o *Mariia* (*Miryem*). Després de la Segona Guerra Mundial, els jueus tendiren a abandonar els noms que no empraven la resta de la població, tot i que segons Beider (ibíd.) es podrien establir diferents freqüències entre els corpus de prenomes jueus i no jueus, altrament idèntics.

5.1.2 Els sobrenoms

Els sobrenoms han estat habituals durant molt de temps a l'Europa central i de l'est, tant entre poblacions jueves com gentils, però la introducció tardana dels cognoms (i dels patronímics en l'àrea d'influència russa) en les comunitats jueves (com s'explicarà a la

secció següent) feu que durant el segle XIX els sobrenoms fossin molt més comuns entre els jueus. Entre les poblacions gentils, quan els cognoms satisfieren la necessitat de distingir persones, els sobrenoms començaren a perdre curs i a reduir-se sovint a malnoms, és a dir, sobrenoms referents a qualitats negatives. Així, els sobrenoms ídixs del segle XIX no només difereixen dels gentils en llur gran freqüència, sinó també perquè habitualment expressen qualitats positives o neutres (Rabinowitsch 2017: 226): *Šayke der Fidler* ‘Šayke el Violinista’, *Leyzer der Balegole* ‘Leyzer el Cotxer’, *Yoyl der Langer* ‘Yoyl el Llarg’. Fins i tot l’“avi” de la literatura ídix moderna és universalment conegut com a Mendele Moycher-Sforim ‘Mendele el Llibreter ambulat’.

Els sobrenoms, per llur naturalesa, podien canviar al llarg de la vida, i una persona podia tenir-ne més d’un al mateix temps. Una persona, per exemple, podia ésser alhora *der Krumer* ‘el Guerxo’ i *der Šuster* ‘el Sabater’. A més, atès llur ús col·loquial, no se solien registrar en cap document oficial: recordem que l’expressió *fill de...* solia suplir la funció distintiva en els documents oficials hebreus. De tota manera, molts d’aquests sobrenoms restaren fixats quan les autoritats gentils feren obligatori l’ús de cognoms i molts de parlants triaren un sobrenom positiu. La diferència entre sobrenoms i cognoms, doncs, sovint no és intrínseca a l’antropònim, sinó contextual i funcional: mentre que el cognom és fix, oficial i es transmet als fills, el sobrenom és denotatiu, mudable i informal. La diferència, però, s’esborra de nou quan un fill hereta l’ofici del pare i, alhora, el sobrenom que hi fa referència.

Com bé diu Rabinowitsch (2017), sovint és difícil saber si un antropònim concret en una obra literària ídix és un sobrenom o bé un cognom. La llengua mateixa expressa aquesta ambivalència en les expressions *baynomen* i *tsunomen*, que poden significar tant ‘sobrenom’ com ‘cognom’. En termes generals, però, cal remarcar que els sobrenoms van precedits per l’article determinat, llevat que sigui un mot esclau o un verb, mentre que els cognoms no duen article. Així, *Avrom Šuster* seria el nom d’Avrom Šuster, mentre que *Avrom der Šuster* seria Avrom el Sabater. Exemples de sobrenoms sense article podrien ésser *Zisl Hert tsu* ‘Zisl Escolta’, *Bontsyne Švayg* ‘Bontsyne Calla’ o *Yosele Solo-vey* ‘Yosele el Rossinyol’.

D'altra banda, quan els cognoms foren fixats i àmpliament emprats entre jueus, sorgí la necessitat entre figures de relleu d'encobrir cognoms típicament jueus amb pseudònims eslaus (Rabinowitsch *ibíd.*), com Leib Bronstein, que es donà a conèixer com a Lev Trotski. Aquests pseudònims, però recorrien majoritàriament a cognoms eslaus i s'aparten clarament, doncs, de la tradició de sobrenoms ídixs, que a voltes també serviren de *noms de plume* d'alguns literats: a més de l'esmentat Mendele Moycher-Sforim, es poden citar Šolem Aleychem 'la pau sigui amb vosaltres', pseudònim de Šolem-Yankev Rabinovitš, o Der Nister 'l'incògnit', pseudònim de Pinches Kahanovitš.

5.1.3 Els cognoms

Segons Alexander Beider (2010), abans del segle XVII entre les comunitats asquenazites els cognoms només eren habituals en la comunitat jueva de Praga. Els cognoms més corrents eren d'origen toponímic (p. ex. *Brandeis*, *Goitein* o *Eibenschütz*) o bé patronímic (p. ex. *Karpeles* o *Schmelkes*) o matronímic (p. ex. *Bassewi* o *Porges*).⁴⁴ A més, cal afegir els cognoms que indicaven pertinença al llinatge sacerdotal (*ha-Cohen* o *Katz*, acrònim de *koyen-tsedek* כהן-צדק 'sacerdot de justícia') o levític (*ha-Levi* o *Segal*, acrònim de *segen-levio* סגן-לוייה 'assistent levític').

En les terres de la confederació de Polònia i Lituània els cognoms només existien en certs llinatges rabínics, com ara *Auerbach*, *Bachrach*, *Epstein*, *Ginzburg*, *Horowitz*, *Landau*, *Lipschitz* o *Lifschitz*, *Luria*, *Margolies* o *Margulies*, *Rappoport*, *Spira* o *Schapiro*, o *Te'omim* (Beider *ibíd.*). Molts d'aquests cognoms eren toponímics i s'havien originat a l'Europa occidental i central. En les fonts cristianes, els jueus eren anomenats per llur prenom i un patronímic format a partir del prenom del pare més el sufix *-owicz*, de manera semblant a com les fonts hebrees els anomenaven amb l'expressió *ben* בן 'fill (de)'.

Maks Vaynraych (1980) esmenta altres cognoms antics, d'origen toponímic, com ara *Shapiro* i *Shpiro*, provinents del nom d'Espira, *Treves*, *Trivush* i *Dreifus*, provinents del nom de Trèveris (1/330), o *Eisenstadt*, que també donà lloc al cognom acronímic *Ash*

⁴⁴ A diferència de les seccions immediatament precedents, en aquesta grafíem els antropònims tal com figuren a les fonts d'on els traiem, perquè aquestes grafies precisament en palesen l'origen forà.

(II/639). Entre els més nombrosos, Vaynraych situa també els d'origen bohemí i moravia: *Eyger*, *Eydlits* o *Eydlitsh*, *Brandes*, *Horovits* o *Horvits* o *Hurvits*, *Teplits* o *Elbogen* (II/A603).

Segons Margit Frank (2017: 183), la gran variació d'alguns d'aquests cognoms d'origen toponímic dona fe de llur antigor. No és casual, doncs, que alguns d'ells provenguin precisament del “bressol” renà de la llengua ídix, com les esmentades viles d'Espira i Trèveris. D'altra banda, l'absència o escassetat de cognoms toponímics per a certes ciutats o regions senceres es pot interpretar com un indicatiu d'una presència jueva menys nombrosa. Frank (184) fa notar l'escassíssima documentació de cognoms originats en els noms de Colònia, Aquisgrà, Bremen, Lübeck, Nuremberg, Ulm i Ratisbona. En el cas de Nuremberg se sap que les autoritats locals n'expulsaren tots els jueus l'any 1499 i que d'aleshores ençà només els fou permès d'estar-s'hi durant el dia, havent d'abandonar la ciutat a la posta a tot tardar.

La majoria de cognoms que han dut els jueus idixòfons de l'Europa central i de l'est, però, s'originà de les acaballes del segle XVIII a mitjan segle XIX, quan les autoritats n'exigiren l'adopció a llurs súbdits. La primera llei en aquest sentit fou promulgada l'any 1787 per l'emperador Josep II i s'aplicà a tots els territoris sota domini dels Habsburg (Beider *ibíd.*). Així, tots els jueus venien obligats a triar un cognom, subjecte a l'aprovació de les autoritats; si no en triaven cap, les autoritats els n'assignaven un. En altres països de parla alemanya s'aplicaren lleis semblants durant les dècades següents: en 1797 a Prússia, en 1807 a Frankfurt, en 1808 a Westfàlia, en 1809 a Baden, en 1813 a Renània, etc. (veg. Frank 2017: 186).

Els nous cognoms eren en alemany i, quan no eren gentilicis, solien fer referència a oficis o qualitats personals dels portadors, normalment positives: *Ehrlich* ('honest'), *Freundlich* ('afable, amistós'), *Frisch* ('fresc'), *Glücklich* ('afortunat, feliç'). Però la majoria foren formats de manera més o menys imaginativa a partir de la combinació de dos lexemes d'origen germànic. Els primers indicaven metalls (*Gold*, *Silber*, *Eisen...*), qualitats positives (*Fein*, *Schön...*), colors (*Grün*, *Rot*, *Schwartz*, *Weiss...*), plantes i aliments (*Apfel*, *Birne*, *Blume*, *Korn*, *Mandel*, *Rose*, *Wein...*), elements celestials (*Himmel*, *Licht*, *Stern...*) o mida (*Klein* o *Gross*), mentre que els segons indicaven elements geo-

L'onomàstica ídix

gràfics (*Berg, Feld, Stein...*), habitances (*Dorf, Haus, Heim...*), plantes (*Baum, Blatt, Blume, Holtz, Wald, Zweig...*) (Beider *ibíd.*). La combinació d'aquests lexemes, doncs, donava cognoms com *Goldberg, Grünbaum, Weinreich, Rosenzweig, Kleinhaus...* de sonoritat clarament germànica i evocacions generalment positives.

Per il·lustrar el contrast entre els cognoms imposats i els sobrenoms, variables però denotatius, citarem un diàleg que apareix al principi del relat «Der mešuge» 'El boig' de Y. L. Perets (s. d.: 88-89):

—Ir heyst? —Yoyne. —Oyfn tsunomen? —Yinglvayz hot men mich gerufn Yoyne Tsig, noch der chasene: Yoyne Drong, nor zayt es hot zich mir dos machšl getrofn: der mešuge Yoyne. —Un oyfn daytšišn nomen? —A... *dos* meynt ir? Bald, bald... Perelman! Ir zet mayne perl?!
Er vayzt mir di tserisene royte fatšeyle arum halz, un zogt:

—Emese perl, ha! Nor... ich *heys* azoy! Vos zol ich tun?⁴⁵

El text juga amb l'esmentada ambigüitat de la paraula *tsunomen*, que es pot entendre com a 'sobrenom' o 'cognom'. Per això, per aclarir que pregunta pel cognom de l'interlocutor, el narrador li demana el "nom alemany". La traducció alemanya d'aquest relat, citada per Rabinowitsch 2017: 227), no reproduïx el malentès, i tradueix íd. *tsunomen* → al. *Beiname* i íd. *daytšišer nomen* → al. *Familiennamen*:

Wie heißen Sie? — Jone. — Und wie ist Ihr Beiname? — Als ich noch Junge war, hieß ich Jone der Bock, nach der Hochzeit Jone die Hopfenstange, aber jetzt Jone der Verrückte. — Und wie ist Ihr Familienname? — O, gleich, gleich ... Perelman. Sehen Sie meine Perlen? — Er zeigte mir seinen roten zerrissenen Schal um den Hals. — Gute Perlen, nicht wahr? Aber was ist zu tun? So ist der Familienname.⁴⁶

Aquest sistema per a la creació de cognoms, inventat a Galítsia, s'estengué l'any 1805 als territoris polonesos incorporats a l'Imperi Habsburg resultes de les particions de Polònia-Lituània a finals del segle XVIII. L'obligatorietat d'adoptar cognoms s'estengué

45 «—Com us dieu? —Yoine. —Yoine què més? —Quan era un vailet, em deien Yoine la Cabra, després de casat em deien Yoine el Sapastre, però des que em vaig esgarriar em diuen Yoine el Boig. —I el nom alemany? —Ah, volíeu dir això? Ja ho diré demà... Perelman, em dic! Veieu les meves perles? | M'ensenyà la bufanda vermella que duu al coll, tota esfilegada, i diu: | —Perles de veritat, ha ha! Però així és com em dic! Què voleu que hi faci?»

46 «—Com us dieu? —Jone. —I quin és el vostre sobrenom? —Quan era jove, em deien Jone el Boc, després de casat Jone el Canyula, però ara Jone el Boig. —I com us dieu de cognom? —Ja ho diré demà... Perelman, em dic. Veieu les meves perles? | M'ensenyà la bufanda vermella que duia al coll, tota esfilegada. | —Perles de les bones, no trobeu? Què voleu que hi faci? Ja ho té, això, el cognom.»

igualment als territoris annexats per Prússia amb una llei de 1797 i a la Polònia russa (*Kongres-Poyln* en ídix) amb una llei de 1821. En aquest darrer cas, molts dels nous cognoms foren expressions poloneses per a plantes i animals (*Gruszka* ‘pera’, *Róża* ‘rosa’...), qualitats (*Biały* ‘blanc’, *Wysoki* ‘alt’...), oficis (*Kapelusznik* ‘barreter’, *Młynarz* ‘moliner’...), a més de noms derivats d’elements geogràfics amb el sufix *-ski* i de patronímics amb el sufix *-owicz* (Beider *ibíd.*). Vaynraych (II/A622) fa notar que molts de cognoms polonesos duts per jueus conservaren l’accent a la primera síl·laba, fins i tot quan entre els homònims cristians l’accent ja s’havia desplaçat a la penúltima.

A la Zona d’Assentament jueu, imposada per la tsarina Caterina II l’any 1791 als territoris occidentals de l’imperi rus, els cognoms esdevingueren obligatoris amb una llei de 1804. Els nous cognoms sovint es formaren amb els sufixos *-in* o *-man*, a partir de topònims amb sufix (*-ski* i *-er*) o sense, o seguint el patró de creació germànica esmentat. Els noms s’enregistraven en rus o, de vegades, en alemany (Beider *ibídem*).⁴⁷

Dues lleis de 1812 i 1833 reiteraren l’obligatorietat dels cognoms a Prússia, molts dels quals es formaren a partir de prenom masculins jueus en alemany (*Abraham*, *Hirsch*, *Jacob*...), o topònims o gentilicis (*Stettiner*, *Landeck*, *Ruppiner*...). De vegades, s’empraven prenom alemanys per a emascarar prenom típicament jueus (*Aren* → *Arndt*, *Borech* → *Bürger*, *Moyše* → *Moritz*...).

Entre els jueus hongaresos s’observa a partir de mitjan segle XIX la tendència a abandonar cognoms de sonoritat germànica a favor de cognoms hongaresos, que sovint n’eren la traducció (*Schwartz* → *Fekete*, *Gross* → *Nagy*, *Wolf* → *Farkas*), però també se’n crearen de nous prenent com a base gentilicis, noms d’oficis i qualitats. Cal tenir en compte que aquesta tendència coincidí amb el desvetllament nacional hongarès i que, amb el canvi de cognom, molts de jueus triaren cognoms comunament cristians, de manera que s’esborraren les diferències entre cognoms jueus i cristians.

Segons Beider (*ibíd.*), Hongria és l’únic país on els cognoms canviaren en massa, mentre que en la resta de territoris de l’Europa central i de l’est els canvis de cognoms eren

47 Segons Frank (2017: 185), l’origen del cognom jueu *Berlin* i el seu derivat *Berliner* no han de cercar-se en el topònim *Berlin*, sinó interpretar-se com a derivacions del diminutiu *Berl* del prenom *Ber*.

L'onomàstica ídix

raríssims o fins i tot prohibits. Això canvià de nou amb els moviments migratoris que dugueren els jueus asquenazites lluny d'aquests territoris a partir de finals del segle XIX. Així, molts dels qui emigraren al Regne Unit o als Estats Units anglicitzaren llurs cognoms o n'adoptaren de nous en anglès, mentre que els qui s'establiren a Palestina o a l'estat d'Israel n'adoptaren d'hebreus.

Amb tot, Margit Frank (2017) comenta certs canvis sistemàtics entre els jueus alemanys durant el segle XIX que afectaren sobretot els cognoms toponímics. Com observa aquesta autora, els cognoms toponímics són ben freqüents tant en alemany com en ídix; la diferència rau en el fet que els primers solen ésser gentilicis de *pobles*, mentre que entre els segons solen ésser gentilicis de *ciutats*, atès que el gruix de la població jueva es concentrava a les ciutats. Així, cognoms com *Frankfuter*, *Hamburger*, *Breslauer* o *Des-sauer* eren percebuts com «manifestament jueus» pels alemanys cristians de l'època (182). Tant és així que molts sol·licitaren permís per a canviar-lo. Frank (ibíd.) n'esmenta un cas ben eloqüent citant Dietz Bering:

Daß die *Städtenamen mit angehängtem ,-er‘* als eindeutig *jüdisch* verstanden wurden, belegt Dietz Bering mit dem Fall des Offiziersanwärters Franz *Breslauer* aus dem Jahre 1911. Der wollte seinen Familiennamen gegen *Bresser* austauschen. Jüdische Offiziere waren in der deutschen Armee unerwünscht. Sein Vorgesetzter begründete den Wunsch damit, daß ein Name wie *Breslauer* bei Offizieren und Mannschaft keinen Respekt einflößte und außerdem jeder Beförderung im Wege stünde.⁴⁸

5.1.4 Els patronímics

A banda dels documents oficials hebreus, l'ús de patronímics no era habitual en les poblacions de parla ídix fins que les autoritats russes els feren obligatoris a principis del segle XX. Segons Rabinowitsch (2017), abans d'aquest moment, llur ús se solia limitar a persones d'estatus social alt que tenien tractes freqüents amb les autoritats russes, bielorusses o ucraïneses, i s'escampà gradualment des de les classes altes a les baixes i des dels nuclis urbans a les zones rurals.

48 «Dietz Bering mostra que els gentilicis de ciutats amb el sufix “-er” eren vistos com a inequívocament jueus citant el cas de Franz Breslauer, un candidat a oficial de l'any 1911. Breslauer volia canviar el seu cognom per *Bresser*. A l'exèrcit alemany hom no hi volia oficials jueus. El seu superior argumentà aquella sol·licitud adduint que un cognom com Breslauer no inspiraria cap respecte entre els oficials ni la tropa i, a més, era un impediment per a qualsevol ascens.»

A principis del segle XX, doncs, els patronímics esdevingueren obligatoris per a tota la població russa. Això afectà de ple la població idixòfona, ja que en aquell moment una part important del domini lingüístic ídix es trobava inclòs dins l'imperi rus, que contenia els actuals països bàltics, Bielorússia, Ucraïna, Moldàvia i bona part de Polònia. La Unió Soviètica heretaria aquesta obligatorietat, que encara es manté a Rússia, Bielorússia, Ucraïna i Moldàvia, entre d'altres països.

5.2 La toponímia ídix

5.2.1 L'endotoponímia ídix

Mentre l'ídix fou una llengua parlada per nombrosíssimes comunitats jueves de l'Europa central i de l'est, amb el pas del temps desenvolupà una copiosa endotoponímia que divergeix prou de les llengües coterritorials (Birnbau 1979: 135).⁴⁹ Les denominacions ídixs per a *Lituània*, *Lviv*, *Varsòvia* o el *Vístula* són *Lite*, *Lemberik*, *Varše* i *Vaysl* respectivament, unes formes que es diferencien prou de llurs equivalents *Lietuva* (en lituà), *Lviv* (en ucraïnès), *Warszawa* i *Wisla* (ambdós en polonès). Segons Edward Stankiewicz (*apud* Glasser 2010b: 12-13), aquestes divergències entre les formes ídixs i les equivalents en les llengües coterritorials, normalment eslaves, es poden atribuir al fet que s'adoptaren, es reinterpretaren i es fusionaren amb els altres components lingüístics de l'ídix. A més, alguns topònims, sobretot els que designen objectes geogràfics de més entitat, foren heretats o adoptats de l'alemany (veg. Beider 2012).

Però fins i tot deixant de banda els topònims d'origen germànic i centrant-nos en aquells que comparteixen un origen eslav amb els de les llengües coterritorials, no és oportú que els considerem simples “versions” d'aquests topònims eslaus, unes “còpies” que mai no haurien depassat la condició de naturalitzacions. Ben mirat, qualsevol llengua pot tenir endotopònims etimològicament heretats d'altres llengües; altrament, hauríem de descartar topònims com *Berlin*, *Dresden* o *Leipzig* i substituir-lo per les formes eslaves de què deriven, quan en realitat són topònims alemanys de ple dret.⁵⁰

49 L'exposició d'aquest apartat segueix de prop Ferrarons (en premsa), d'on procedeixen també quasi tots els exemples.

50 *Ebre*, *Cadaqués*, *Francolí* o *Benicàssim*, per posar exemples propers, no són pas topònims “menys catalans” per ésser d'origen ibèric, cèltic, germànic i àrab respectivament.

L'onomàstica ídix

A més, cal tenir en compte que, com exposa Maks Vaynraych (2008: 525 i seg.), hi ha molts d'endotopònims ídixs per a ciutats per exemple poloneses, segurament la majoria, que no deriven pas del polonès contemporani, sinó que s'incorporaren a l'ídix a partir d'estadis més antics de la llengua, abans que tingués lloc la *walczenie* o vocalització de la *ela* (compareu íd. *Lodž* amb /l/ inicial i pol. *Łódź* amb /w/ inicial) o que l'accent es traslladés de la primera síl·laba a la penúltima (compari's íd. ***B**yalistok*, mot esdrúixol, i pol. *Białystok*, mot pla).

Tot i que l'ús de l'endotoponímia ídix entre els autors en aquest idioma aparentment hauria d'estar avalat per la seva llarga història, molts d'escriptors descartaven les formes pròpies a favor de denominacions en altres llengües o grafies estrangeritzants. Les vacil·lacions típiques de les toponímies que encara no han estat objecte d'estandardització ni oficialització expliquen en part aquest fenomen. Un autor de la categoria de Baševiz Zinger, per exemple, fa servir grafies estrangeritzants, apartades de l'ús ídix espontani o genuí —des d'una visió estandarditzadora de l'idioma—, com són *Dantsig* o *Lemberg* en comptes de *Dantsk* o *Lemberik*. Si aquest escriptor es decantà per *Dantsig*, tal vegada és perquè volia transmetre que l'alemany era la llengua dominant d'aquella ciutat en el moment en què transcorria el relat o perquè en volia posar en relleu la dimensió transnacional. D'altra banda, també és possible que Zinger simplement se servís del nom oficial perquè el trobava més adequat a un públic educat o, encara, que fos una imposició editorial del periòdic on publicava en fascicles els seus relats. En el cas de *Lemberik* es podrien fer les mateixes consideracions, llevat de la referent a l'alemany com a llengua dominant de la ciutat.

Una altra qüestió que no podem negligir i de què ens ha fet parar esment Chanan Bordin⁵¹ és que les diferències entre grafies preestàndard i grafies estàndard no necessàriament reflecteixen també pronúncies diferents. Si considerem per exemple el topònim יוזעפֿװ *Yuzefov*, podríem pensar que l'última vocal revela influència de l'equivalent polonès *Józefów*, però de fet la lletra ⟨ó⟩ en polonès representa el fonema /u/. Així, és més enraonat considerar que la lletra ⟨ŕ⟩ en posició àtona representava en aquest cas concret el fonema /ɜ/, que avui es representa amb la lletra ⟨ɣ⟩. Convé no perdre de vista que la

51 En una comunicació personal (feb. 2021).

toponímia de molts idiomes presenta grafies antiquades que es resisteixen a l'estandarització. En català aquest fenomen no és gens evident, perquè la toponímia s'ha normatitzat recentment, i s'aprecia amb pla més nitidesa en els cognoms. L'anglès, el francès i l'alemany, però, n'ofereixen exemples abundants; vegeu, en aquest darrer idioma, casos com *Schaephuysen* /'ʃa:phy:zɪ/ o *Treptow* /'tre:pto:/, en què es fan servir les lletres ⟨e, w⟩ per a allargar les vocals /a, o/, cosa que l'ortografia normativa no preveu en cap cas.

El lingüista ídix Mordche Šechter (*apud* Glasser 2010b: 11) es planyia en aquests termes de la manca de cura amb què els autors ídixs en tractaven l'endotoponímia:⁵²

All too often, people either don't know or pretend not to know that these places have their own Yiddish names, and refer to them by their official names. Works from *landmanshaftn* (fellow countrypeople) are frequently guilty in this respect [...] When the author of an article or book of this sort refers to his town by its official German, Russian, Polish, Lithuanian, Latvian, Czech, Hungarian, or Romanian name, he does it out of the naive belief that since the official name was used by the mayor or police chief or other people in authority, this must be the "real" name of the place. [...] People don't seem to understand that not taking the trouble to find out a Yiddish place name, and using the official name instead, is a sign of negligence, an insult to our own language.

La competició en ídix entre la toponímia pròpia i les foranes només es pot entendre si es pren en consideració el context de multilingüisme creixent en què visqueren les comunitats asquenazites de l'Europa central i de l'est (vegeu més amunt, en relació amb aquesta qüestió, § 3.4.2, pàg. 100).

En contrast amb les vacil·lacions ortogràfiques esmentades suara, Maks Vaynraych (1980: A337) fa notar la gran persistència de la toponímia ídix, adduint exemples com ara *Kroynpoyln* 'regne de Polònia', que es continuà emprant fins ben entrat el segle XIX malgrat la desaparició del reialme després de les particions, o topònims fonemàticament conservadors comparats amb els seus equivalents eslaus (cf. íd. *Elkiš* i *Levertov* amb pol. *Olkusz* i *Lubartów*), o encara odònims com *Gitke-Toybes-zavulik*, un passatge de Víliaus que dugué fins a l'Extermini el nom d'una jueva de la segona meitat del segle XVIII.

52 La crítica de Šechter no apuntava pas a escriptors professionals, però creiem el seu argument no perd pes si s'aplica a aquests. De fet, hom podria argumentar que els escriptors professionals són justament els que haurien de tractar amb més respecte la toponímia perquè llurs obres tenen al capdavant una difusió molt àmplia.

L'onomàstica ídix

L'autonomia de la toponímia ídix, doncs, va més enllà de divergències fonemàtiques entre els equivalents en llengües coterritorials. Vaynraych (1980: A592) esmenta casos en què els noms ídixs són totalment diferents, com ara íd. *Švartse Tume* ('església negra')⁵³ per uc. *Bila Tserkva* ('església blanca') o íd. *S'štetl* ('el llogarret') per pol. *Mrzyglód* (lit. 'mort de gana'), que representen creacions ídixs. En d'altres casos, el topònim ídix no és pas innovador, sinó que ben al contrari reflecteix un nom més antic de l'indret (ibíd.): íd. *Rachev* per pol. *Annapol* (en referència a santa Anna) o íd. *Altštot* ('ciutat vella') per uc. *Staryi Sambir* (anteriorment en pol. *Staremiasto*, 'ciutat vella'). Com es veu, de vegades els noms ídixs eren traduccions dels equivalents eslaus. També era freqüent que en ídix s'afegís algun prefix com *alt-* *groys-*, *kley-* 'vell, gros, petit', absent en l'equivalent eslau. Finalment, encara es podrien esmentar casos en què el topònim ídix presenta un article aglutinat: compareu íd. *Driltš* amb pol. *Itza*, en què l'article femení en cas oblic *der* s'ha aglutinat al nom, o íd. *Dvurt* amb pol. *Warta*, amb la mateixa aglutinació.

D'altra banda, les particularitats formals no esgoten les característiques de la toponímia ídix, sinó que encara caldria tenir en compte les especificitats semàntiques. Per il·lustrar-ho, només en citarem tres exemples extrets de Vaynraych (1980): *Loter* 'Lotaríngia', *Poyln* 'Polònia' i *Lite* 'Lituània'. En relació amb *Loter*, l'autor (i/341) apunta el següent:

Among Jews, who had no share in administration and frequently recast the general names in their own fashion [...], earlier names certainly could continue much longer than in the non-Jewish official nomenclature. Thus Jews could also use the name *Loter* centuries after the kingdom of Lothar II had been wiped off the political map.

Not only was the name in existence longer, but the Jews "annexed" to their Loter such cities as Mainz, Worms, and Speyer that had never belonged to Lothar's kingdom; later on these cities remained in the Jewish sublimated Loter (in contrast to the terrestrial Lorraine), although politically they belonged to the Duchy of Franconia.

En relació amb *Poyln*, Vaynraych (i/A337) apunta que durant la segona meitat del segle XIX per als parlants ídixs "encara" incloïa les regions de Kíev, Podòlia i Volínia, és a dir, en la concepció ídix del territori encara pervivien les divisions anteriors a la segona partició de Polònia (1793).

53 El substantiu ídix *tume* טומאה en el sentit de 'església' és molt despectiu, atès que literalment significa 'impuresa'.

En relació amb *Lite*, finalment, l'autor —que nasqué l'any 1894 a Golding (l'actual Kuldīga, Lituània)— fa les observacions següents:

The Republic of Lithuania as we knew it after World War I had fixed borders, of course, and only within these borders was Lithuanian sovereignty valid. However, where Jewish spiritual matters are concerned, not only Vilna and Hrodna, but also Minsk and Bialystok are Lithuanian communities, although in the interwar period Vilna, Hrodna and Bialystok belonged to Poland, and Minsk to the Soviet Union. Among Jews, Lithuania extends as far as the area of Northeastern (so-called Lithuanian) Yiddish. In spots, Jewish Lithuania extends even beyond today's dialectal boundaries, for Brest is called *Brisk delite* 'Lithuanian Brest,' and the Yiddish spoken there (at least in the nineteenth and twentieth centuries) is of the Southeastern type, close to Volhynian Yiddish.

5.2.2 L'estandardització de l'endotoponímia ídix

L'assimilació lingüística de les poblacions tradicionalment de parla ídix, llur emigració fora del domini lingüístic tradicional i, sobretot, l'Extermini que els infligiren els alemanys i llurs aliats durant la Segona Guerra Mundial condicionaren l'abandó progressiu de l'endotoponímia ídix al llarg del segle passat.⁵⁴ Jeffrey Shandler (2006: 19 i seg.) fa servir l'expressió «postvernacularitat» per parlar de l'estat actual de la llengua, en què l'ídix es veu com una llengua inviable, en vies d'extinció, però rep alhora i paradoxalment una gran atenció: evidentment com a objecte d'interès acadèmic, però sobretot en un pla simbòlic, en un canvi invers al que s'ha esdevingut amb l'hebreu, que ha perdut sacralitat convertint-se en la llengua de comunicació quotidiana a l'estat d'Israel.

És justament en l'etapa postvernacla de la llengua que s'endega l'estandardització de la toponímia ídix i se n'elaboren nomenclàtors prescriptius. Un dels màxims exponents d'aquests esforços és, sens dubte, el lingüista Mordche Šechter (1927-2007), que preparà el primer gran nomenclàtor ídix amb la voluntat d'aplegar els topònims «used in normal speech by the Yiddish speakers native to the place» (*apud* Glasser 2010b), partint de la base que aquestes formes són més genuïnes que algunes de les documentades a la tradició escrita. Šechter no visqué prou per a veure completada la seva tasca, però les seves fitxes foren compilades per Paul Glasser (2010a). El nomenclàtor avui accessible en línia (*ibíd.*) amplia per un costat els topònims recollits per Šechter, però per l'altre els limita, amb molt poques excepcions, al domini lingüístic ídix abans de l'Extermini. Amb més de tres mil entrades, aquest recurs supera de molt el nomenclàtor de Birn-

54 Igual que la secció anterior, aquesta també segueix de prop Ferrarons (en premsa).

baum (1979: 135-141), que fins aleshores havia estat el més exhaustiu i que, a diferència del de Šechter, no aspirava a ésser prescriptiu.⁵⁵

A més d'aquest recurs, convé citar el diccionari de topònims bilingüe anglès-ídix de Chanan Bordin (2020), del qual s'ha publicat fa poc una segona edició. Aquest treball és molt més ampli que el de Šechter, perquè no es limita pas als endotopònims ídixs, sinó que és d'abast mundial. D'altra banda, es pot considerar que posa al dia el nomenclàtor de Šechter, en la mesura que es guia com ell per un principi de fidelitat a les formes toponímiques genuïnes emprades per les poblacions de parla ídix (iod): «Der hoytprintsip geleygt in yesod fun dem verterbuch iz az a toponim muz, vi vayt meglech, opšpiglen dem banuts fun di ortike yidiš-reders in zeyere lokale reydenišn.»⁵⁶ Essent així, doncs, no és pas estrany que Bordin desestimi les formes *Lemberg* i *Dantsig* (usades per escriptors com Baševiz Zinger, com s'ha dit més amunt) i opti pels noms *Lemberik* i *Dantsk* que consigna Šechter, tot i que Bordin afegeix al darrer topònim les formes *Dantsik* i *Dansk*.

5.3 Aproximacions traductològiques al trasllat d'endònims ídix

La reflexió al voltant del trasllat d'endònims ídixs, és a dir, noms propis que denoten realitats internes a la cultura que hem denominat *judeïtat ídix* com ara endotopònims i endoantropònims, encara és molt escassa.

En un treball recent, però, Monika Adamczyk-Garbowska (2020: 78) aborda el trasllat de les referències geogràfiques en les obres ídixs traduïdes a l'anglès. La tesi d'Adamczyk-Garbowska és que

Generally speaking we can say that in translations from Yiddish into English a number of changes occur that create a major semantic shift transferring us from the accurately captured to a modified reality of the East European shtetl or city, “civilized” and modernized for the contemporary English language reader.

Com bé apunta, la majoria d'autors ídixs que escrivien durant el període d'entreguerres, inspirant-se en les tradicions realista i naturalista, situaven llurs obres en contextos molt

55 A Glasser (2010b) es llisten altres recursos toponímics descriptius més enllà de Birnbaum (1979).

56 'El principi fonamental que guia aquest diccionari és que un topònim [ídix] ha de reflectir en la mesura del possible l'ús dels idixòfons de l'indret en llur parla local.'

concrets, que reflectien la realitat que coneixen, servint-se sovint de referències i topònims reals.

Un cas que Adamczyk-Garbowska analitza en detall és el trasllat de la toponímia menor en la traducció a l'anglès del relat de Baševic Zinger «Der spinozist» = «The Spinoza of Market Street», que apareix completament deformada. La *Krochmalne gas* esdevé *Market Street*, i s'estén des d'un carrer anomenat *Gnoye* en ídix (pl. *Gnojna*) que en anglès esdevé *Yanash's market* (!) fins a *Eyzn-gas* (*ulica Żelazna* en polonès, igualment 'carrer del ferro'), que es trasllada com a *Iron Street*. En aquest cas creiem amb Adamczyk-Garbowska que és una llàstima que no es procurés reproduir més fidelment la topografia urbana del carrer Krochmalne de Varsòvia, sobretot tenint en compte que l'autor hi visqué de nen, entre 1907 i 1917, i que era un carrer vibrant de vida jueva. Adamczyk-Garbowska encara cita més exemples de la novel·la *Di familye Muškat* = *The family Moskato*, del mateix autor.

En l'àmbit de la toponímia major, Adamczyk-Garbowska (2020: 81) detecta transcripcions dolentes i omissions:

Very often names of towns and villages are deformed while transcribed to English from Yiddish, sometimes to a degree that it is not possible to identify and locate them on the map. Again, the reader might think that they were invented or that they result from a writer's poor memory. It is similar with names of streets and other places that are often skipped as difficult to pronounce or irrelevant [...]

Com a exemples de males transcripcions, la investigadora cita ang. *Yamoshok* i *Schenitz* per pl. *Janosice* i *Siemieniec* en la traducció anglesa de *A štetl* = *The little town* de Šolem Aš. (No hem pogut esbrinar les formes ídixs originals d'aquests topònims, que Adamczyk-Garbowska no cita.) En la mateixa obra, el riu Vístula, en íd. *Vaysl*, esdevé simplement ang. *the river*.

Adamczyk-Garbowska també detecta "deformacions" en el trasllat d'antropònims, sobretot d'origen eslau, els quals apareixen estafats pel desconeixement dels traductors de les llengües eslaves, al punt que arriben a confondre per exemple personatges russos amb polonesos. Per posar un exemple, cita els noms de personatge polonesos del relat *Shmuglars* de Baševic Zinger, que apareixen russificats en anglès: *Nacia* esdevé *Na-*

L'onomàstica ídix

tasha i *Stefcia* esdevé *Stepka*. Un altre exemple, encara més sorprenent, és el nom d'una senyora de Varsòvia anomenada *Stefanova* que a la versió anglesa apareix com *Stepanova*, al qual el traductor encara afegeix un epítet, absent a l'original: *the woman from the steppes* (!).

Per justificar la seva crítica a aquestes deformacions, Adamczyk-Garbowska (2020: 90-91) recorda que Baševic Zinger volia «erigir un monument a la desapareguda comunitat jueva de Varsòvia», que coneixia de primera mà. És per aquesta voluntat de memòria i fidelitat en molts autors ídixs que la investigadora (93-94) conclou:

In case of literature written in the Yiddish language this process of uprooting via a highly deforming translation intensifies its status as the language of exile since there are very few readers who can read Yiddish literature in the original. Therefore a certain dose of foreignization and annotation should specially be recommended in this case as it enables a textual construction of the destroyed world in all its richness.

En aquest treball, però, no queda clar si l'estrangerització ha d'anar encaminada a reproduir les formes poloneses o ídixs dels noms propis en qüestió. En els exemples de topònims, Adamczyk-Garbowska compara les formes angleses “deformades” no pas amb les ídixs originals, sinó amb les poloneses. Quan es tracta de prenom, posa exemples tant de personatges polonesos com ídix, però sempre contrasta les formes angleses amb les poloneses. En un cas (92), compara una mala transcripció amb la forma correcta *Ewcia*, afegint entre parèntesis: *pronounced as Evtysya*. Això ens fa pensar que Adamczyk-Garbowska donaria preferència a formes poloneses, àdhuc en el cas d'endònims ídixs, però no ho podem assegurar perquè no s'hi pronuncia de manera explícita.

Aquesta qüestió, aplicada al cas dels endotopònims ídixs, sí que és explícita en el diàleg a tres bandes entre Ben Sadock, Samuel Spinner i Sarah Ellen Zarrow (2016) publicat a la revista d'estudis ídixs *In geveb*, on debateren «com cal representar els indrets i espais de la literatura ídix de manera acurada, fidel a l'original i llegible per al públic» i la conveniència o no de fer servir l'ortografia YIVO fins i tot quan un autor emprava grafies no estàndard. Les opcions que es plantegen són emprar els noms ídixs (estàndard o no), emprar els noms oficials del moment o els noms oficials actuals.

Sarah Zarrow critica la imposició de la realitat política actual damunt del passat. Així, no veu bé que la ciutat de Lviv, avui ucraïnesa, s'anomeni així en textos anglesos si es parla d'una època en què es trobava sota domini polonès; així mateix no seria adequat dir-ne *Lemberg* (nom alemany) o *Lemberik* (nom ídix).

Samuel Spinner, per la seva banda, apunta que el passat no és lliure d'imposicions. El nom oficial de qualsevol època pot ésser una imposició sobre altres noms. La qüestió clau, per a ell, és «quin aspecte de la identitat d'una ciutat volem subratllar els editors i els acadèmics quan tirem com dir-ne». En conclusió, caldria «encoratjar l'ús de topònims que reflecteixin la situació cultural dels subjectes (històrics) primaris de l'obra en qüestió».

Ben Sadock apunta que és impossible trobar una nomenclatura consistent per a una realitat toponímica intrínsecament inconsistent i canviant com fou durant molt de temps la de l'Europa de l'est. A parer seu, caldria seguir les tries dels autors. En relació amb el dubte entre les formes Lviv, Lvov, Lwów, Lemberg i Lemberik, Sadock creu que tota tria és problemàtica i es pregunta:

Why should we accept the current political situation and retroject a Ukrainian identity? But why should we Russify a city that was never in Russia? Or Polonize a city that was only in Poland for a few decades? And why should we pick a German name that now is exotic to the point of being opaque, and far from what is now the German-speaking world? Or, even worse, pick a Yiddish name that few people know and that is not on any accessible maps?

Tal com ho veu Sadock, si la publicació està dedicada a l'ídix, caldria optar pel nom ídix, però apunta dues dificultats: d'una banda, fer que el nom sigui intel·ligible al públic; de l'altra, establir *quina* forma ídix s'emprarà: la que tria l'autor o una d'estàndard, més purista. La solució de Sadock és optar per la forma preferida per l'autor i afegir, quan calgui, glosses de l'estil *Lvov (now Lviv, Ukraine)*.

Les reflexions d'aquest debat són molt interessants, però sí que hi trobem a faltar una distinció entre les tries no estàndard dels autors, perquè no és el mateix parlar de divergències ortogràfiques que fonèmiques. Així, que un autor escrigui ווילנא per a referir-se a Víliaus, no és necessàriament una desviació fonèmica respecte a la forma estàndard

L'onomàstica ídix

ווילנע, sinó que pot ésser simplement una grafia antiquada per al mateix nom (en termes fonemàtics): *Vilne*.

En un altre article publicat a *In geveb* Isaac L. Bleaman (2019) medita les limitacions del sistema de transcripció YIVO aplicat a les referències bibliogràfiques i proposa unes directrius. Entre les moltes qüestions que toca —les majúscules, les abreviatures, la traducció o no dels títols, la romanització de mots que no s'escriuen com es pronuncien (paraulles d'arrel semítica i alguns morfemes), les grafies no estàndard i les ⟨ʻ⟩ vocàliques escrites com si fossin consonàntiques— aquí ens interessa la romanització d'antropònims.

El primer que fa notar Bleaman és que la grafia del nom d'un autor pot variar considerablement, fent difícil que sigui reconegut, sobretot en els casos d'escriptors menys famosos. Aquesta disparitat pot aparèixer fins i tot en els crèdits d'un mateix llibre ídix, posat que siguin bilingües:

For example, Judah A. Joffe and Yudel Mark are listed as the compilers of the *Groyser vert-erbukh fun der yidisher shprakh* [Great Dictionary of the Yiddish Language] on the English title page, but their names listed on the Yiddish title page would be transliterated “Yuda A. Yofe” and “Yudl Mark.”

Les propostes de Bleaman sobre aquest punt són dues: d'una banda, emprar una sola grafia per al nom de cada autor, en lloc d'indicar en cada referència el nom tal com consta a l'obra; de l'altra, preferir (en anglès) la grafia emprada habitualment en anglès per a referir-s'hi; en cas que no hi hagi una grafia habitual, emprar una de les grafies habituals en altres llengües escrites amb l'alfabet llatí; en cas que no hi hagi una grafia comunament acceptada, aleshores convindria romanitzar l'antropònim a partir de l'ídix.

Així, Bleaman optaria per *Max Weinreich* per comptes de *Maks Vaynraych* o *Sholem Aleichem* per comptes de *Sholem-Aleykhem*. En canvi, el nom del lingüista Mordche Veynger s'hauria d'escriure seguint el sistema YIVO: *Mordkhe Veynger*, descartant, doncs, les possibles variants angleses (Mordecai Weinger, etcètera).

Aquesta proposta s'encamina a un públic anglòfon i s'ha de situar en el context d'una llengua que ha tingut una recepció molt important de literatura ídix, per no parlar dels autors ídixs que han desenvolupat una carrera a països com Anglaterra o els Estats

Units. Si s'apliqués a llengües que no tenen aquesta tradició, com el català, el resultat seria molt problemàtic, perquè el nom habitual en altres llengües escrites amb l'alfabet llatí pot ésser molt diferent en cada cas. Per expandir els exemples de Bleaman, *Šolem Aleychem* és anomenat *Shlolem Aleichem* en anglès, *Sholem Aleijem* en castellà i *Cholem Aleikhem* en francès, mentre que en el cas de Maks Vaynraych, que desenvolupa una carrera als Estats Units, el castellà i el francès no han desenvolupat noms alternatius. L'aplicació "cega" d'aquest criteri donaria com a resultat, en català, una gran disparitat de criteris que difícilment contribuiria a la univocitat. D'altra banda, cal reiterar que la proposta de Bleaman s'encamina a l'elaboració de bibliografies i, per tant, no es pot aplicar sense més a la traducció.

El nostre treball no involucra el trasllat de referents culturals, però algunes reflexions al voltant de les diferents tècniques a l'abast per a traslladar-los són pertinents també en relació amb els noms propis. No ens referim a la dicotomia tradicional entre domesticar o estrangeritzar termes com *roše-šone* ראש-השנה 'cap d'any', sinó més aviat, posat que hom es decanti per l'estrangerització, com convé estrangeritzar: prenent l'ídix per referència o l'hebreu. Thomas Soxberger (2020: 67), en un article recent sobre les traduccions de Joseph Leftwich (1892–1983), cita les reflexions del traductor en decantar-se per *Rosh-Hasana* en la seva traducció a l'anglès de l'antologia *The book of fire* de Y. L. Perets:

I decided to use the [Modern Hebrew] orthography now largely accepted, rather than cling to that [traditional Ashkenazi orthography] which would have something of an antiquarian air about it. But the point should be noted.

Pel context, doncs, sembla que el nom ídix es descarta d'entrada, perquè la dicotomia s'estableix entre hebreu modern i asquenazita, és a dir entre *roš-hašana* i *roš-hašono*, sense contemplar la possibilitat de mantenir la forma ídix *roše-šone*. A parer nostre, la idea que la pronúncia asquenazita de l'hebreu soni més antiquada que la de l'hebreu modern, no esgota tot el que s'hauria de tenir en compte en aquesta decisió ni té a veure directament amb el fet que convingui mantenir o no la denominació ídix. El fet que aquesta possibilitat ni es plantegi manifesta de nou la minorització de l'ídix i el paper que hi poden tenir els traductors. Les tècniques per a traslladar referents culturals, doncs, tot i no formar part del nostre objecte d'estudi, podrien contribuir a il·luminar-lo des d'una altra perspectiva.

6 La romanització de l'ídix

Des dels seus orígens la llengua ídix s'ha escrit amb caràcters hebreus. Seguint l'ús habitual, sempre que parlem de l'alfabet hebreu, ens referirem a l'alfabet quadrat, de base aramea, que convisqué amb l'alfabet hebreu antic, de base fenícia, i pels volts del segle III aC finalment el substituí a conseqüència de l'ús oficial de l'arameu a Palestina al llarg de l'ocupació per part de poders arameïtzats (assiris, babilonis i perses successivament), que havia començat nou segles abans (Goerwitz 1996: 489).

L'alfabet hebreu és consonàntic, un abjad que eventualment s'amplià amb signes vocàlics opcionals. La varietat ídix de l'alfabet hebreu està tanmateix molt més vocalitzada que no pas les varietats emprades per a l'hebreu, tant històricament com en l'actualitat. En ídix, els caràcters vocàlics ja no són opcionals, sinó obligatoris, si bé no tots ells són independents, puix que alguns funcionen com a diacrítics d'altres signes mentre que d'altres són grafemes capaços d'aparèixer de manera aïllada. D'altra banda, en ídix l'àlef sempre és muda, tret de mots d'origen semític.

El cabal lèxic arameu i hebreu representa un element molt característic de l'ortografia ídix, puix que les paraules procedents d'aquestes llengües preserven la seva ortografia original. Algunes lletres de l'alfabet (i algunes lletres puntuades, és a dir, amb certs diacrítics) s'usen exclusivament per a escriure mots d'aquest origen, cosa que ajuda a identificar els mots d'aquest origen. Cal tenir en compte que l'ortografia d'aquestes paraules és volgudament arcaïtzant i no respecta per tant cap norma pròpia de la llengua ídix; així, doncs, la pronunciació d'un mot semític desconegut no és previsible, ni es pot saber a la bestreta si s'ha d'escriure "tal com sona". En general, però, i deixant de banda aquesta mena de paraules, l'ortografia ídix és molt fonèmica i presenta doncs una gran predictibilitat (si bé no total) entre els fonemes i llur escriptura.

A continuació es presenta l'alfabet ídix segons l'ortografia estàndard del YIVO. Seguint l'exemple de l'adaptació fònico-gràfica dels noms de les lletres de l'abjad hebreu al Diccionari de l'IEC, també en presentem els noms adaptats al català. Tractem els noms

La romanització de l'ídix

de les lletres com a femenins perquè en català tenen aquest gènere i en ídix admeten tant el masculí com el femení.

Taula: L'alfabet ídix estàndard

א	àlef muda
אֵ	pàsekh àlef
אָ	kòmets àlef
ו	vov
וֹ	melupn vov
י	yud
יֵ	khírek yud
ע	ayen
ב / בּ	beiz
בֵּ	veiz
ג	guímel
ד	dàled
ה	hei
ז	zayen
ח	khes
ט	tes
כ	kof
ך / כּ	kof (llarga)
ל	làmed
ם / מ	mem (final)
ן / נ	nun (llarga)
ס	sàmekh
פ	pei
ף / פּ	fei (llarga)
ץ / צ	tsàdek (llarga)
ק	kuf
ר	reix
ש	xin

ש	sin
ת	tof
ת	sof

La necessitat de romanitzar l'ídix ha estat sentida des de fa segles. Jerold C. Frakes (2007: 31-33) esmenta, com a exemple primerenc, una introducció rudimentària a la llengua ídix de Paul Helicz, un convers al cristianisme del segle XVI. Aquesta mena de sistemes de conversió primitius no solament servien per a permetre que els cristians llegissin textos ídixs, sinó també per a traslladar a l'alfabet hebreu obres cristianes per a fomentar la conversió dels jueus, com la transliteració parcial del Nou Testament de Martí Luter a l'alfabet hebreu feta per Elias Schade l'any 1589 (34). No cal dir que el text resultant en cap cas es podria qualificar d'*ídix*. En general, doncs, aquests primers sistemes de romanització són transliteracions matusseres amb finalitats evangèliques que no donen compte de l'estructura fonèmica de l'ídix (és més, sovint no distingeixen entre hebreu i ídix). No és doncs fins al segle XX que sorgeixen mètodes científics per a romanitzar l'ídix.

En aquesta secció s'aborden diferents mètodes proposats per a romanitzar l'alfabet ídix. Per tal de comparar-los, hem realitzat un estudi preliminar d'altres sistemes de romanització (per al grec modern, el rus i l'hebreu) que ens ha permès d'esbrinar quins són els criteris que es tenen en compte per a elaborar sistemes de romanització en general. Sobre la base del que s'ha exposat a la secció 4.5, sobre la conversió de sistemes d'escriptura (veg. pàg. 141 i seg.), i d'aquest estudi previ, es conclourà que el sistema YIVO per a romanitzar l'ídix no és apte com a mètode de transcripció rigorosa i se'n proposarà un de diferent, que és el que s'empra en aquesta tesi.

En relació amb les llengües de què ens ocuparem (el català, el grec, el rus, l'ídix i l'hebreu) i fent abstracció de fenòmens històrics com les aljamies catalanes o els frangolevantínika grecs, podem dir que: el català s'escriu emprant l'alfabet llatí, en la seva varietat catalana; el grec s'escriu emprant l'alfabet grec, en diverses varietats al llarg de la història; el rus s'escriu emprant l'alfabet ciríl·lic, en la seva varietat russa; l'ídix s'escriu

emprant l'alfabet hebreu, en la seva varietat ídix; i l'hebreu s'escriu emprant l'alfabet hebreu, en diverses varietats al llarg de la història.

6.1 La romanització del grec modern

D'ençà del segle IX aC la llengua hel·lena s'ha escrit de manera ininterrompuda amb l'anomenat alfabet grec, que consta de vint-i-quatre lletres, les quals reconeixen, tal com s'esdevé amb l'alfabet llatí, una forma majúscula i una de minúscula.

L'escriptura grega es desenvolupà a partir de la fenícia i deriva per tant de la família d'alfabets semítics, fills tots ells d'un hipotètic alfabet protosinaític. Aquest nou alfabet no presentava doncs cap continuïtat amb les escriptures lineal A i lineal B, emprades per les civilitzacions minoica i micènica (ca. s. XVII-XV, s. XIV-XII respectivament), i aparegué després de l'anomenada “edat fosca grega” (ca. s. XII-IX).

La importància universal de l'alfabet grec rau en el fet que fou el primer sistema d'escriptura enterament alfabètic. A més, l'escriptura grega també resulta cabdal per a comprendre el desenvolupament de sistemes d'escriptura per a les llengües vernacles del nostre continent, per tal com en deriven els alfabetos armeni, itàlic antic, llatí, gòtic, glagolític i ciríl·lic, entre d'altres.

La romanització de la llengua grega s'ha practicat des de l'antigor i les equivalències antigues encara informen alguns sistemes actuals de reescriptura de la llengua grega moderna amb l'alfabet llatí. No obstant això, especialment en el que toca a la transcripció, cal tenir en compte que la fonologia del grec ha anat evolucionant amb el temps i que no seria aconsellable aspirar a un mètode vàlid per a totes les modalitats històriques de la llengua hel·lena.

Un exemple curiós en què no ens endinsarem, però que tanmateix palesa les limitacions dels mètodes que exposarem així com la necessitat imperiosa de romanitzar el grec, és el fenomen del *greeklish* o “ASCII grec”, una mena d'alfabet emprat per a escriure grec amb caràcters llatins sobretot en la comunicació per Internet i en els missatges SMS abans de l'adveniment dels telèfons intel·ligents. Giannis Andrutsópulos ha estudiat aquest fenomen a bastament i n'ofereix exemples com aquest: «Pote dev eipa sigoura

dev 8a 3ava-agapisw» (2009: 232), una transliteració en què les lletres ⟨θ⟩ i ⟨ξ⟩ han esdevingut les xifres ⟨8⟩ i ⟨3⟩ o la lletra ⟨v⟩ (que representa el fonema /n/) esdevé ⟨v⟩ per la semblança visual que hi guarden.

Tornant al que ens ocupa, a continuació compararem diversos mètodes de romanització que exposem tot seguit en forma tabular. Quan una casella conté dues opcions separades per una plecra o barra vertical ⟨|⟩, s'indica que la tria d'una opció o l'altra depèn de la fonologia de l'expressió original; per contra, si les dues opcions estan separades per una barra inclinada ⟨/⟩, això vol dir que cal triar entre una opció o l'altra atenent a l'ortografia del català.

Per raons de simplicitat i perquè considerem que no aporten res al nostre estudi, hem decidit deixar de banda els diacrítics eliminats llavors de la introducció del sistema ortogràfic monotònic l'any 1983. Fins a aquesta data el grec s'havia escrit, com ja en el període hel·lènic, amb diversos accents (agut, greu, circumflex) i dos esperits (suau, aspre). La reforma monotònica mantingué la dièresi —que en grec no indica necessàriament un hiat, sinó que ⟨ι, υ⟩ tenen una pronunciació (semi)vocàlica, com en els mots *ακαδημαϊκός* /akadimaj'kos/ 'acadèmic' o *αἴπνια* /aip'nia/ 'insomni'— i substituï l'accent agut per un accent únic que indica la tonicitat en mots polisíl·labs i distingeix alguns parells de mots monosíl·labs altrament homògrafs —com ara la conjunció complementiva *πώς* 'que' de l'adverbi interrogatiu *πώς* 'com'.

Per tal de facilitar la discussió subsegüent de diversos sistemes de romanització del grec modern, doncs, tot seguit els presentem en forma tabular:

Taula: Quatre sistemes per a romanitzar el grec modern
(refós a partir de Pedersen 2005, GENUNG 2016a, LC 2010b, ACN 2009)

Grec	ISO	ONU	LC	ACN
α	a	a	a	a
αι	ai	ai	ai	e
άι	ái	ái	ai	ai
αῖ	aĩ	aĩ	ai	ai
αυ	ay	av af	au	av

La romanització de l'ídix

Grec	ISO	ONU	LC	ACN
αῦ, άυ			au	ai
β	v	v	v	v
ββ				v
γ	g	g	g	g
γγ	gg	ng	ng	ng(u)
γκ	gk	gk	gk nk	g(u) / ng(u)
γξ	gx	nx	nx	nx
γχ	gch	nch	nch	nkh
δ	d	d	d	d
ε	e	e	e	e
ει	ei	ei	ei	i
έι	éi	éi	ei	ei
εϊ	eï	eï	ei	ei
ευ	ey	ev ef	eu	ev
ζ	z	z	z	z
η	ī	i	ē	i
ηυ	īu	iv, if	ēu	iv
θ	th	th	th	th
ι	i	i	i	i
κ	k	k	k	k
κκ				k
λ	l	l	l	l
λλ				l·l
μ	m	m	m	m
μπ	mp	b mp	b mp	b mb
ν	n	n	n	n
ντ	nt	nt	<u>d</u> nt	d nd
ξ	x	x	x	x
ο	o	o	o	o
οι	oi	oi	oi	i
όι	ói	ói	oi	oi
οϊ	oï	oï	oi	oi
ου	oy	ou	ou	u

Grec	ISO	ONU	LC	ACN
π	p	p	p	p
ρ	r	r	r	r
σ, ζ	s	s	s	s
τ	t	t	t	t
ττ				t
υ	y	y	y	i
υι	yi	yi	yi	
φ	f	f	ph	f
χ	ch	ch	ch	kh
ψ	ps	ps	ps	ps
ω	ō	o	ō	o

6.1.1 La norma ISO per a transliterar el grec

L'any 1982 l'Organització Internacional per a la Normalització desenvolupà, juntament amb l'Organització Grega per a la Normalització, un sistema per a transliterar el grec modern anomenat ISO 843 o ELOT 743, el qual també serveix de base per al mètode de romanització recomanat per les Nacions Unides.

Es tracta d'una norma per a transliterar el grec que assigna doncs una lletra llatina a cada lletra grega, sense tenir en compte, per exemple, la naturalesa fonològica dels dígrafs (γγ, γκ, γξ, γχ, μπ, υτ). A més, com que no confon caràcters o combinacions de caràcters que es pronuncien de la mateixa manera (com ara ⟨ι, η⟩ o ⟨αι, ε⟩) ni redueix combinacions de caràcters que representen un sol fonema (com ara ⟨αι⟩ o ⟨ου⟩), constitueix un sistema biunívoc, reversible, que mereix la consideració de transliteració rigorosa.

El fet que s'usin dígrafs en el codi de transliteració no representa cap inconvenient, perquè (1) els dígrafs ⟨ch, th⟩ empen la lletra ⟨h⟩, que per si mateixa no translitera cap lletra i, doncs, no trenca la biunivocitat, mentre que (2) el dígraf ⟨ps⟩ no genera la confusió entre ⟨ψ, πσ⟩ en la mesura que la combinació de lletres ⟨πσ⟩ no es dona en grec.

La romanització de l'ídix

Els avantatges principals d'aquest sistema són que és automatitzable i que no calen coneixements previs per a manejar-lo. En contrapartida, algunes solucions disten més o menys del seu valor fonèmic, com és el cas de ⟨ai, gch, oy⟩ que representen els fonemes /e, nχ, u/ en paraules com ara *αἰτία* /e'tia/ 'causa', *αγχίνους* /an'χinus/ 'savi' o *ουρανός* /ura'nos/ 'cel'.

Amb la voluntat de suplir aquesta mancança, l'ISO oferí, juntament amb el sistema de transliteració que acabem de veure, un sistema de transcripció que no comentarem per ésser pràcticament idèntic al sistema de transcripció de l'ONU (*infra*). Les úniques diferències remarcables són que (1) la transcripció de l'ISO dona compte de la pronúncia vocàlica de la ⟨ü⟩ després de ⟨α, ο⟩ mentre que el sistema de l'ONU no ho fa, i que (2) la transcripció de l'ISO no permet la reversibilitat de ⟨ng⟩ en ⟨γγ⟩, mentre que el sistema de l'ONU sí que ho facilita.

6.1.2 El sistema de l'ONU per a romanitzar el grec

L'any 1987 les Nacions Unides aprovaren la resolució V/19 sobre la romanització del grec, basada en la norma ELOT 743 de l'Organització Grega per a la Normalització de l'any 1982, elaborada conjuntament amb l'ISO. El sistema de l'ONU és àmpliament usat en l'àmbit cartogràfic tant a Grècia com a Xipre. Segons el document del GENUNG (2016a), es tracta d'un sistema de transcripció que es pot emprar, també, per a transliterar de manera rigorosa (això és, reversible) si s'usen certs diacrítics.

En realitat, però, valdria més qualificar-lo de sistema de romanització mixta, en la mesura que no proposa reescriure la combinació ⟨αι⟩ per un sol caràcter tot i que només representa el fonema únic /e/. Pel que fa a la combinació ⟨αυ⟩, amb tot, sí que proposen una transliteració encertada: ⟨af, av⟩. La tria entre una opció o altra no exigeix coneixements del grec, perquè especifiquen la regla fonològica: es transcriu ⟨av⟩ davant de ⟨β, γ, δ, ζ, λ, μ, ν, ρ⟩ i ⟨af⟩ davant de ⟨θ, κ, ξ, π, σ, τ, φ, χ, ψ⟩. Per tal de garantir la reversibilitat, es poden subratllar les ⟨f, v⟩, de manera que el parell *αφτί* 'orella' i *αυτή* 'aquesta' es transcriuran respectivament ⟨afti, aft̄i⟩.

Aquesta reversibilitat tanmateix representa als nostres ulls una confusió de criteris. Si una transcripció ha de reproduir els fonemes o sons d'un text, la reversibilitat hauria d'indicar la capacitat de recuperar sense ambigüitats la fonologia del codi transcrit, cosa que ja s'aconseguia sense el subratllat. En canvi, l'oblit de les combinacions ⟨αῦ, άυ⟩, pronunciades /ai/ en mots com άυπνος 'insomne' o άῦπνια 'insòmnia', faria que es transcriguessin erròniament per ⟨afpnos, afpnia⟩.

Com hem anticipat, un avantatge d'aquest sistema és que sí que preveu la reversibilitat dels caràcters o combinacions ⟨ng, nx, i⟩, etc. en ⟨γγ, γξ, η⟩, etc. mitjançant l'ús de diacrítics ⟨ng, nx, i⟩, etc. En canvi, no contempla que ⟨γ⟩ sol representar el fonema /j/ davant de ⟨αι, ε, ει, η, οι, υ⟩, també representat per la combinació ⟨γι⟩,⁵⁷ en paraules com ara πηγαίνω /pi'jeno/ 'anar', γειτονιά /jito'na/ 'veïnat', γυναίκα /ji'neka/ 'dona' o γιορτή /jor'ti/ 'festa'. Aquest criteri l'allunya del que seria la transcripció pròpiament dita i l'acosta a la transliteració.

En el mateix sentit, hem de fer notar que també s'ignora la palatalització de ⟨λ, ν⟩ davant de ⟨ι⟩ àtona —que esdevé muda— en paraules com són παλιός /pa'los/ 'vell' o γενιά /je'na/ 'llinatge, generació'.

Finalment, en relació amb la possibilitat de transcriure ⟨μπ⟩ en ⟨b, mp⟩, especifiquen la regla que cal seguir perquè no siguin menester coneixements de grec: es transcriu ⟨b⟩ al principi o final de paraula; altrament, es transcriu ⟨mp⟩. No obstant això, cal notar que la combinació ⟨μπ⟩ no representa pas els fonemes /mp/ tal com indica aquest sistema de transcripció, ans els fonemes /mb/, com és el cas del mot καμπάνα /kam'bana/ 'campana'.⁵⁸

Per totes les raons exposades, no podem considerar que el sistema de l'ONU sigui un mètode ni de transcripció ni de transliteració, tot i que té alguns trets d'ambdós procedi-

57 Aquest fenomen pot coincidir amb el fet que la ⟨γ⟩ formi part d'un dígraf, per exemple en άγγελος /'anjelos/ 'àngel'.

58 Això no té per què ésser un problema en un sistema de transcripció, en la mesura que la combinació de sons /mp/ no es dona en grec. Això vol dir que la pronúncia /mb/ de ⟨μπ⟩ no pot presentar contrast fonemàtic amb una pronúncia /mp/ inexistent. Per tant, la pronúncia /mb/ es podria considerar una realització sonora de la combinació de fonemes [mb], cosa que en faria innecessària una transcripció diferenciada.

ments. És més aviat un sistema de romanització mixt que permet un grau elevat de reversibilitat, però no una biunivocitat completa. És tanmateix un sistema relativament fàcil d'aplicar, fins i tot per a llecs, i que en general representa de manera acurada la fonologia grega, excepció feta dels diftongs gràfics (αι, ει, οι), en què se n'aparta. Un motiu que intuïm rere aquesta desviació de la fonologia grega és la voluntat de fer que l'usuari d'aquest sistema pugui reconèixer més fàcilment certs mots quan els vegi escrits en grec sense estar-hi necessàriament acostumat. Així, és més fàcil reconèixer el nom del barri ΑΓΙΟΙ ΑΝΑΡΓΥΡΟΙ si s'ha llegit abans ΑΓΙΟΙ ΑΝΑΡΓΥΡΟΙ que no pas, per exemple, ΑΥΙ ΑΝΑΡΥΙΡΙ, si bé aquesta darrera transcripció fora pla més ajustada als fonemes de l'original /'aji anar'jiri/.

6.1.3 El sistema de la LC per a romanitzar el grec

La Secció de Política i Normalització de la Biblioteca del Congrés dels Estats Units d'Amèrica desenvolupà, juntament amb diversos comitès per a la catalogació de la Secció de Classificació de l'Associació Americana de Biblioteques, uns objectius i pautes de cara a la renovació i creació de nous mètodes de romanització per a diferents idiomes. El resultat d'aquest treball conjunt es plasmà en la publicació d'unes «pautes procedimentals» al *Cataloging service bulletin* (LC 2010a) que val la pena reproduir perquè són d'aplicació no només en el grec, sinó en els altres tres idiomes que ens ocupen: el rus, l'hebreu i l'ídix.

La necessitat d'aquests sistemes de romanització deriva de la impossibilitat tècnica de manejar caràcters no llatins mitjançant la majoria de sistemes informàtics de les biblioteques nord-americanes, així com del comprensible desconeixement per part del personal d'aquestes biblioteques de les múltiples llengües en què es publiquen els materials que posseeixen. L'agost de 2021 la Biblioteca del Congrés (LC) i l'Associació Americana de Biblioteques (ALA) disposaven de mètodes de romanització per a setanta llengües diferents, així com un sistema de romanització per als diferents idiomes de la família mandé que s'escriuen amb l'alfabet n'ko, un per als diferents idiomes no eslaus que s'escriuen tanmateix amb l'alfabet ciríl·lic —deixant de banda el romanès escrit en ciríl·lic, que disposa d'un mètode propi—, un de comú per al javanès, el sondanès i el madurès i un de comú per al sànscrit i el pràcrit (LC 2017).

Examinem ara els objectius i les pautes fixades per l'LC i l'ALA (LC 2010a):

II. General Goals

1. Any future ALA/LC Romanization Tables should be transliteration schemes rather than schemes to replicate pronunciation or guides to pronunciation. Pronunciation is variable around the world
2. Any future ALA/LC Romanization Tables should enable machine-transliteration as much as possible and preferably reversible transliteration
3. Any future ALA/LC Romanization Tables should be in line with internationally accepted standards and/or standards officially sanctioned by the home country when possible
4. These goals may not always be met, but they should be applied on a case-by-case basis as best they can

III. Guidelines

1. [...]
2. Mapping characters to the Latin script
 - a. Take the equivalent characters used from the MARC Basic Latin script repertoire as much as possible⁵⁹
 - b. Choose a Latin script equivalent for a non-Latin letter, not necessarily based on pronunciation of the letter, but so as to maximize clarity and minimize confusion with the transliteration of other letters. The resulting Latin script equivalents should allow for the reversal of Romanization as systematically as possible, without the application of special algorithms or contextual tests
 - c. Avoid special Latin script alphabetic characters as they are not always widely supported in display and printing
 - d. Include a table for numerals if the non-Latin script uses characters other than Western Arabic numerals
3. Modifiers
 - a. Prefer single letter equivalents (e.g., š) to blends (e.g., sh), that is, multiple letter equivalents, unless there is no ambiguity in the use of the blend
 - b. Use modifier characters (diacritical marks) in conjunction with the basic Latin script characters, but take care to avoid modifier characters that are not widely supported (e.g., ligature marks), or whose positioning over or

59 Els MARC són els estàndards de la Biblioteca del Congrés nord-americà. La sigla significa *machine-readable cataloging*. L'alfabet llatí bàsic MARC conté els vint-i-sis caràcters de l'alfabet llatí en caixa alta i caixa baixa.

La romanització de l'ídix

under a Latin script base letter may interfere with the printing and/or display of that letter

- c. Above. Prefer to use the acute (´), grave (`), hacek (ˇ), breve (˘), dieresis (¨), tilde (~), macron (¯), circumflex (ˆ), and dot above (˙), if needed
 - d. Below. Avoid modifiers below characters, since they often interfere with portions of Latin letters that descend and when underlining is present. If a modifier below is desired, prefer the dot below (·) or the cedilla (¸)
4. Render marks used as guides to pronunciation as diacritics or punctuation marks when necessary to accommodate pronunciation
 5. [...]

En resum, l'objectiu és crear mètodes de transliteració rigorosa que no difereixin significativament dels sistemes més emprats en l'àmbit internacional. Per a fer-ho, recomanen servir-se dels caràcters llatins bàsics i donar preferència als diacrítics per damunt dels polígrafs. També esmenten la necessitat d'incloure un mètode per a convertir els numerals en xifres àrabigues, en cas que aquestes no siguin les usades en l'escriptura en qüestió.

Passem ara a considerar el sistema actual per a romanitzar el grec (LC 2010b), que substituï el mètode de l'any 1997. El primer que hem de constatar és que es tracta d'un sistema únic per a romanitzar el grec tant antic i medieval com modern. No obstant això, contempla algunes particularitats per als textos escrits en grec modern, que d'acord amb les seves pautes són tots aquells publicats després de la caiguda de Constantinoble. Per exemple, en textos moderns ⟨β⟩ es translitera ⟨v⟩ i no pas ⟨b⟩, com en els textos antics i medievals. A continuació tindrem en compte només la romanització del grec modern.

En general, podem dir que és un sistema de romanització mixt, a mig camí entre la transliteració i la transcripció, però rigorós, permetent recuperar el text original llevat dels diacrítics.

Hi ha tres casos en què proposen dues opcions: ⟨μν, ντ⟩ són ⟨b, d⟩ en posició inicial, altrament són ⟨mp, nt⟩;⁶⁰ d'altra banda, ⟨γκ⟩ és ⟨gk⟩ en posició inicial i final, altrament és ⟨nk⟩.

⁶⁰ Cal subratllar ⟨d⟩ per indicar que no representa ⟨δ⟩; mentre que en el cas de ⟨b⟩ el subratllat és innecessari perquè només pot representar el dígraf ⟨μν⟩

Els trets que l'apropen a la transliteració són la romanització de ⟨αι, αυ, ει, ευ, οι, γκ, μπ, ντ⟩ en ⟨ai, au, ei, eu, oi, gk, mp, nt⟩ i l'equivalència de ⟨η⟩ amb ⟨ē⟩, quan en realitat representa el fonema /i/. Aquesta característica delata, a més, una certa subordinació del sistema al grec antic, en què aquesta lletra representa una e llarga /ε:/, a diferència de l'actualitat, en què les vocals han perdut la quantitat.

Les romanitzacions que l'acosten a la transcripció són les de ⟨γγ, γξ, γχ, μπ, ντ⟩ en ⟨ng, nx, nch, b, d⟩. D'altra banda, la romanització de ⟨γκ⟩ en ⟨nk⟩ ens causa certa perplexitat, en la mesura que no és ni una transliteració ni una transcripció, per tal com al mig d'una paraula representa els fonemes /ng/.

L'ús dels dígrafs ⟨th, ph, ps⟩ no resulta problemàtic ni socava la reversibilitat del sistema perquè la lletra ⟨h⟩ tota sola no transcriu cap caràcter i perquè la combinació ⟨πσ⟩ és inexistent en grec.

En conjunt no podem fer un balanç gaire positiu d'aquest mètode de romanització. Si el que es pretenia era realment un sistema de transliteració, la norma ISO resulta més senzilla i consistent. Els dobles que hem comentat més amunt per a les combinacions ⟨γκ, μπ, ντ⟩ no només afegixen complicació, sinó que l'apropen a un sistema de transcripció en uns casos molt concrets, mentre que en els altres que hem comentat se n'aparta. Finalment, l'ús del dígraf ⟨ph⟩ en comptes de ⟨f⟩ resulta incomprensible, perquè la lletra ⟨f⟩ resta lliure i la tria d'un dígraf l'allunya dels mètodes de transliteració i transcripció internacionals.

Una altra consideració que caldria fer és si val la pena oferir un sol mètode amb diferents variants per a transcriure diversos cronolèctes del grec, més que no pas mètodes diferenciats.

6.1.4 La transcripció del grec modern al català

L'any 2009 l'Associació Catalana de Neohel·lenistes formulà una proposta per a la transcripció en català de termes neogrecs. Val la pena reproduir aquí les consideracions que guien la seva proposta (7):

La romanització de l'ídix

Perquè el sistema de transcripció adoptat sigui de la màxima utilitat, caldrà que hom no pressuposi en el seu usuari cap coneixement en la llengua grega moderna; els seus destinataris potencials, així, seran tots els usuaris de la llengua receptora. I el sistema reeixirà en el seu objectiu en la mesura que permeti representar gràficament els mots grecs, i reproduir-ne la pronúncia, de la manera més fidel possible. Convindrà que sigui àgil, és a dir, que no contingui complicacions innecessàries; caldrà, també, que sigui coherent amb ell mateix, i, en aquest sentit, els límits que tindrà coincidiran amb la norma ortogràfica de la llengua receptora. Haurà de ser, en un mot, rigorós i pràctic. Resta dir, només, que la transcripció s'haurà de verificar sempre de manera directa, evitant les interferències o intermediacions d'una tercera llengua.

En resum, es desitja un sistema de transcripció eminentment pràctic. Aquest objectiu ja ens permet intuir que el mètode farà concessions a la transliteració allà on la senzillesa ho recomani (14). Alhora cal fer notar que no es persegueix la reversibilitat (33).

En el mateix document, l'Associació considera obsolet l'ús dels sistemes de transliteració (12):

Els mitjans informàtics d'escriptura han deixat obsolet aquest procediment. L'especialista prefereix escriure-ho directament en grec; al llec, no li serveix de gaire, si no ho sap pronunciar. Només pot tenir sentit en un mapa europeu de carreteres o documents per l'estil.

No obstant això, aquest bandeig és tal vegada un xic precipitat. Hem de recordar, amb Alberich i Ros, que la transliteració és el sistema de manlleu més adient quan no es pretén incorporar nous termes al cabal lèxic de la llengua d'acollida, sinó referir-s'hi en un context especialitzat (pensem, per exemple, en un llibre sobre filosofia grega). Així mateix, ja hem vist que els sistemes de catalogació encara fan necessaris la transliteració.

Sigui com es vulgui, l'ACN recomana emprar sistemes de transcripció, no pas transliteració, a l'hora de reproduir topònims, antropònims i termes culturals com ara els relatius a la gastronomia, la dansa o la música.

Un dels trets més distintius d'aquest sistema de transcripció és que possibilita una integració excel·lent als usos fonètics i gràfics del català. Així, es respecten les consonants dobles gregues que també existeixen en català ($\{\lambda\lambda, \mu\mu, \nu\nu, \rho\rho, \sigma\sigma\}$ passen a ésser $\{l\cdot l, mm, nn, rr, ss\}$, fent ús de la ela geminada), mentre que se simplifiquen la resta ($\{\beta\beta, \kappa\kappa, \pi\pi, \tau\tau\}$ esdevenen $\{v, k, p, t\}$). Igualment se simplifiquen els diftongs gràfics que només representen una vocal.

Per als fonemes que no tenen cap equivalent aproximat en català /χ, θ/, s'opta pels dígrafs ⟨kh⟩ (en lloc del ⟨ch⟩ que hem vist més amunt) i ⟨th⟩. Aquests dígrafs no són del tot transparents, però representen una solució elegant a un problema altrament irresoluble. Tenen l'avantatge d'ésser ja d'ús freqüent i, en el cas de la *th*, d'ésser conegut aquest dígraf entre els catalans que parlen anglès.⁶¹

Un mèrit d'aquest sistema comparat amb els altres mètodes de transcripció és que resol satisfactòriament la transcripció de les combinacions ⟨γκ, μπ, ντ⟩ quan són dígrafs. També hem de notar que, fidel a l'objectiu de transcriure, el mètode converteix els diftongs gràfics ⟨αι, ει, οι⟩ en les vocals ⟨e, i, i⟩.

La lletra ⟨ξ⟩, que en grec sempre representa els fonemes /ks/, es transcriu en català amb la lletra ⟨x⟩. Com veurem més avall, en el cas del rus l'IEC s'inclinà per a representar aquest fonema amb el dígraf ⟨ks⟩, adduint la possible confusió entre /ks, gz, ʃ/. Aquesta solució sembla més òbvia en rus, perquè en aquest idioma s'escriu ⟨κκ⟩, però hem d'admetre que la solució ⟨ks⟩ resulta poc elegant en català, en la mesura que moltes paraules d'origen grec s'han anostrat amb ⟨x⟩. Pensem si no en l'estranyesa que produirien les transcripcions *taksi*, *ksenos* o *eksotikós*, quan existeixen els mots *taxi*, *xenòfil* o *exòtic* (tots ells, és clar, d'origen grec), per molt que es pronuncïïn com [ks, ʃ, gz] respectivament.

Si tenim present l'objectiu de reproduir fidelment la fonètica del grec, veurem que l'escull més important són, com reconeix la mateixa Associació, les combinacions ⟨γε, γι⟩, pronunciades /je, ji/, però que tanmateix es transcriuen com a ⟨ge, gi⟩, les quals intuïtivament es pronuncien com a [ʒe, ʒi] en català. La solució que planteja l'Associació, doncs, en aquest cas recorre a la transliteració.

Un altre problema, segurament menor que l'anterior, és la transcripció indistinta de ⟨αυ⟩ en ⟨av⟩, malgrat que en uns casos es pronuncïï [af] i que algun parlat desprevingut el

61 Hom es podria preguntar si això no contravé la intenció d'evitar interferències amb altres llengües. Si no es tingués en compte que la majoria de catalanoparlants dominen també el castellà, el dígraf ⟨ch⟩ seria perfectament concebible. Ara bé, els fonemes /θ, x/ representen l'africació de les seves contraparts /t, k/. En aquest sentit, la hac dels dígrafs ⟨th, kh⟩ que proposa l'ACN es pot interpretar, àdhuc de manera intuïtiva, com un signe d'aquest contrast fonemàtic.

La romanització de l'ídix

pugui llegir com a [əb] o [ab]. Aquesta objecció es veu temperada per la pronúncia [f] de ⟨v⟩ en manlleus com ara *leitmotiv* o *còctel molotov*.

Així mateix, per mor de la simplicitat, no es contempla tampoc (com en el sistema de l'ONU) la palatalització de les combinacions ⟨vi, li⟩.

Quant a l'ús de diacrítics, seguint aquest sistema s'accentua i s'empra la dièresi seguint les normes ortogràfiques del català.

Pel que fa a la transcripció dels «antropònims universals d'origen grec», formulen aquesta consideració (39): «Els cognoms alemanys *Canaris, Karajan*, els cognoms de l'anglosfera *Angelopoulos, Callas, Kazan, Mercouri, Petropoulos, Roussos, Sampras*, etc. mantenen la seva forma en alfabet llatí, independentment de quina fos l'original grega.» També fan esment dels noms que tenen una forma tradicional en català, referits a figures històriques, com ara *Sòfocles, Nicèfor Blemmides*, etc. Per acabar, recorden que els noms de pila s'han de transcriure a partir de llur forma nominativa, mentre que els cognoms s'han de transcriure a partir de llur forma nominativa o genitiva, segons quina sigui l'habitual.

Tot comptat i debatut, creiem que es pot fer una valoració positiva d'aquest mètode de reescriptura, que en la nostra terminologia no és de transcripció, sinó de romanització mixta simplificada. En la nostra opinió, en alguns casos concrets s'hauria pogut apostar de manera més decidida per la transcripció; ens referim sobretot a ⟨γε, γι⟩ i a la possibilitat d'escriure ⟨ss⟩ en lloc de ⟨s⟩ en posició intervocàlica (com es fa en el cas del rus, cfr. IEC 2015).

Com hi ha hagut ocasió de comentar, es poden concebre circumstàncies en què seria preferible recórrer a la transliteració o a la transcripció rigorosa: la catalogació i les referències bibliogràfiques, la cartografia, l'adaptació dels noms propis de ciutadans estrangers en el context de l'administració d'un estat plurilingüe, etc. Altrament, és a dir: en la majoria de circumstàncies, sembla preferible emprar aquest sistema de romanització.

6.1.5 Addenda

El juliol de 2021, en un article a la revista *Torre dels vents*, Joan-Andreu Martí conta que entre 2018 i 2020 la comissió de l'IEC que estudiava la proposta de l'ACN s'hi tornà a posar i finalment l'aprovà. Segons Martí (2021: 103), les principals modificacions introduïdes al sistema (que està a punt d'ésser publicat) toquen precisament els punts febles que hem assenyalat. D'una banda, es preveu representar amb ⟨ss⟩ la /s/ intervocàlica; de l'altra, la ⟨γι⟩ prevocàlica es representarà com a ⟨i⟩ en posició inicial, però es mantindrà ⟨gi⟩ en posició medial.

Mentre que la primera novetat mereix tota la nostra aprovació, la segona és al nostre entendre una solució a mitges que crea a més una gran incongruència: un nom com *Γιάννης* /'janis/, per exemple, es transcriurà doncs *Iannis*, mentre que *Κακογιάννης* /kako'janis/ es transcriurà *Kakogiannis*.

6.2 La romanització del rus

La llengua russa s'escriu amb una modalitat de l'alfabet ciríl·lic. La tradició vol que aquesta escriptura fos desenvolupada per Ciril de Salònica, que amb el seu germà Metodi liderà una missió evangelitzadora entre els eslaus de Moràvia cap als anys seixanta del segle IX. En realitat, però, els orígens d'aquest alfabet no són del tot clars i hom suposa més aviat que es desenvolupà a mitjan segle X a partir de l'escriptura glagolítica, la qual s'hauria format entre els segles VII i IX a partir de la cursiva grega. Sant Ciril, doncs, en realitat, hauria formalitzat l'alfabet glagolític (Cubberly 1996). Amb el pas del temps, moltes llengües adoptarien l'alfabet ciríl·lic, sobretot idiomes pertanyents a les branques oriental i meridional de la família eslava, com és el cas del rus.

La modalitat russa actual de l'alfabet ciríl·lic té prop d'un segle d'antiguitat. Amb la Revolució d'Octubre i la subsegüent reforma ortogràfica d'Aleksej Šahmatov, l'alfabet rus, que fins aleshores havia tingut trenta-cinc lletres, en perdé quatre i n'incorporà dues, reduint-se doncs a un total de trenta-tres. Totes aquestes lletres coneixen una forma minúscula i una de majúscula. Actualment només s'empra un diacrític, la titlla aguda, que indica la vocal tònica del mot en qüestió. No obstant això, el seu ús només és freqüent

La romanització de l'ídix

en diccionaris, llibres adreçats a infants i els materials per a aprendre l'idioma. Llevat d'aquests casos, s'empra de manera generalitzada per a distingir parells de paraules que només es diferencien per la seva tonicitat, com ara *зámok zámok* 'castell' i *замóк zamók* 'pany'.

Igual que el grec, la llengua russa també coneix diferents sistemes de romanització internacionals. A continuació compararem el de l'Organització Internacional per a la Normalització (ISO 9), el de les Nacions Unides i el de la Biblioteca del Congrés. A la columna de la dreta hi figura el sistema de transcripció de l'Institut d'Estudis Catalans. He exclòs d'aquesta comparança les lletres eliminades llavors de l'any 1918.

Taula: Quatre sistemes per a romanitzar el rus
(refós a partir de Pedersen 2006, GENUNG 2016b, LC 2012, IEC 2015)

Rus	ISO	ONU	LC	IEC
а	a	a	a	a
б	b	b	b	b
в	v	v	v	v
г	g	g	g	g / gu
д	d	d	d	d
е	e	e	e	e / ie
ё	ë	ë	ë	o / io
ж	ž	ž	zh	i
з	z	z	z	z
и	i	i	i	i
й	j	j	ï	i
к	k	k	k	k
л	l	l	l	l
м	m	m	m	m
н	n	n	n	n
о	o	o	o	o
п	p	p	p	p
р	r	r	r	r
с	s	s	s	s / ss
т	t	t	t	t
у	u	u	u	u
ф	f	f	f	f

Rus	ISO	ONU	LC	IEC
х	h	h	kh	kh
ц	c	c	t͡s	ts
ч	č	č	ch	tx
ш	š	š	sh	x / ix
щ	ș	šč	shch	sx
ъ	”	”	”	—
ы	y	y	y	i
ь	’	’	’	—
э	è	è	è	e
ю	û	ju	ïu	iu
я	â	ja	ïa	ia

6.2.1 La norma ISO per a transliterar el rus

El febrer de 1995 l’Organització Internacional per a la Normalització establí un sistema per a la transliteració del rus i d’altres idiomes escrits amb l’alfabet ciríl·lic conegut com a ISO 9. Aquesta pauta substituï l’ISO/R 9, fixat el 1954 i actualitzat el 1968, i abandonà alguns criteris de l’anomenada “transcripció acadèmica internacional” a favor d’un sistema de transliteració rigorosa, plenament biunívoc.

L’any 2002 el Consell Euroasiàtic per a Normalització, Meteorologia i Certificació adoptà l’ISO 9 i el donà a conèixer com a GOST 7.79, que el Govern rus i la Comunitat d’Estats Independents s’han fet seu. La romanització en la senyalització viària russa segueix tanmateix un altre sistema, el GOST R 52290 de 2004, que substituï el GOST 10807 soviètic de l’any 1978. A més, cap d’aquests sistemes no s’ha emprat per a la romanització dels noms propis en els passaports, per a la qual s’ha seguit un reguitzell de pautes diferents. Actualment i d’ençà del 2013 s’utilitza un GOST específic desenvolupat sobre la base d’una norma ICAO de l’Organització de l’Aviació Civil Internacional, dependent de l’ONU.

Tornant a l’ISO 9, podem reconèixer-ne la biunivocitat en el trasllat de caràcters com ara ⟨ю, я⟩, que representen combinacions de dos fonemes, per les lletres ⟨û, â⟩. Tal com sol passar amb els sistemes de transliteració, aquest criteri no és precisament transpa-

La romanització de l'ídix

rent, en la mesura que els lectors llecs no poden saber que cal pronunciar aquestes lletres com /ju, ja/, però en garanteix la reversibilitat servint-se de l'accent circumflex com a diacrític. Així, el nom *Ю́ри́й*, pronunciat [ˈju.rʲij], es transcriu *Úrij*. L'ISO emprà així mateix la dièresi i l'accent anticircumflex per a distingir altres parells de lletres del codi de transliteració. També cal notar que les lletres ⟨ъ, ь⟩ es transliteren, tal com ha d'ésser, malgrat no pronunciar-se: per ⟨ъ, ь⟩ respectivament, cosa que ens sembla una tria encertada, atès que en els idiomes més parlats les cometes no es pronuncien, siguin simples o dobles. Val a dir que aquestes lletres sí que alteren la realització de la consonant precedent, si bé això no cal que es plasmi en una transliteració.

En general, podem dir que la transliteració de l'ISO és simple, presenta coherència interna i no sembla pas subordinat a cap altre sistema de transliteració. Això es palesa en el cas de ⟨щ⟩, que té un so propi (fricatiu palatoalveolar sord: [ɕ:]) i es translitera de manera diferenciada, en contrast amb els sistemes que veurem a continuació.

De tots els sistemes que veurem, la romanització de l'ISO 9 és l'única que podríem qualificar de rigorosa, perquè és cent per cent biunívoca i perquè no explicita informació fonològica implícita en la llengua convertida.

6.2.2 El sistema de l'ONU per a transliterar el rus

El 1987 el grup de treball GENUNG de les Nacions Unides fixà un sistema de transliteració basat en l'estàndard GOST 16876-71, que suara esmentàvem, desenvolupat sota la Unió Soviètica als anys setanta. A més d'ésser la transliteració emprada en els documents de l'ONU, el sistema de les Nacions Unides també troba aplicació en algunes obres cartogràfiques d'abast internacional o mundial.

Les pautes de transliteració de les Nacions Unides difereixen poc de l'ISO 9. La biunivocitat, però, ara ja no és absoluta, perquè el GENUNG proposa transcriure amb dígrafs alguns caràcters ciríl·lics, de manera que la reversibilitat requereix uns coneixements mínims de la fonologia i l'ortografia russes. Obrint la porta als dígrafs i tancant-la a la reversibilitat, el sistema de l'ONU decideix representar la pronúncia de [j] davant les vocals ⟨ю, я⟩ al principi de paraula o darrere de vocal; en canvi, però, no es representa

davant de les lletres ⟨e, ě⟩ en mots com ara *Éльцин* (el cognom *El'tsin*, pronunciat [ˈjelʲtsɪn]) o *ѣж* (*ěž*, ‘eriçó’, pronunciat [jɛʂ]). Això no necessàriament acosta aquest sistema de romanització a una transcripció, perquè la diftongació de ⟨ю, я⟩ és una manera de distingir aquestes lletres de ⟨y, a⟩ respectivament, mentre que la conversió de ⟨e, ě⟩ es distingeix de ⟨ə⟩ mitjançant l’accent greu.

A més d’una important coherència interna, el sistema exhibeix certa coherència externa amb d’altres llengües de la família eslava, com manifesta el cas sempre complicat de la consonant ⟨ш⟩, que es romanitza com a ⟨šč⟩, insinuant que és la suma de ⟨š+č⟩. Això, tanmateix, només és cert en un sentit històric, perquè el rus ha desenvolupat un fonema simple en substitució d’un d’africat que tanmateix es preserva en d’altres llengües eslaviques. Així, en ucraïnès i rutè, la lletra ⟨ш⟩ sí que es pronuncia com una combinació de ⟨ш+ч⟩. De la mateixa manera, el nom de la ciutat polonesa de Szczecin, pronunciat [ˈʂtʂɛtɕːin] en polonès, s’escriu *Щецин* en rus (*Śecin* segons la transliteració ISO i *Ščecin* segons l’ONU). La decisió de romanitzar ⟨ш⟩ amb ⟨šč⟩ no es pot considerar, doncs, ni una transliteració (perquè no és fidel a la lletra) ni una transcripció (perquè no és fidel al fonema).

Així, doncs, si bé el sistema de les Nacions Unides és quasi idèntic a l’ISO 9, ja no podem dir que aquest sistema de transliteració sigui rigorós, per tal com no sempre permet la reversibilitat. El mateix grup d’experts de l’ONU ho admeten oferint l’exemple següent (UNGEN, 2006b): el topònim *Bajuba* es podria reconstruir **Баюба*, quan en realitat és *Баӱуба*.

6.2.3 El sistema de la LC per a transliterar el rus

El sistema de la Biblioteca del Congrés, per la seva banda, és força confús. Un dels trets que més en crida l’atenció és que prescindeix dels accents circumflex i anticircumflex a canvi d’emprar polígrafs, en contra del criteri III.3 de les seves pròpies pautes procedimentals. Això fa que les lletres ⟨ж, х, ч, ш, щ⟩ es romanitzin com a ⟨zh, kh, ch, sh, shch⟩. L’ús de ⟨h⟩ en el codi de romanització no és estrictament problemàtic, en la mesura que aquesta lletra resta lliure un cop es decideix romanitzar ⟨x⟩ amb un dígraf en lloc de ⟨h⟩. Ara bé, la romanització de ⟨ш⟩ com a ⟨shch⟩ ens sembla desencertada per-

La romanització de l'ídix

què representa una sola lletra i un sol fonema amb una combinació de quatre caràcters. A més, l'ús dels dígrafs que altrament representen ⟨ш, ч⟩ n'impedeix la reversibilitat, en la mesura que poden aparèixer seguits en paraules com ara *пушчонка* *puščonka*, diminutiu de 'canó', tot i que aquesta combinació de lletres és infreqüent i es troba sobretot en noms estrangers, com el cognom serbi *Шченко* (*Šhenovič* o *Ščerović* en serbi) o el nom de la localitat croata *Шчедро* (*Ščedro* en croat).

També resulta qüestionable l'ús del diacrític breu i del punt superior per a representar ⟨й, э⟩ com a ⟨ĩ, è⟩. En el primer cas, no s'entén que no s'empri la lletra ⟨j⟩, que queda lliure, i en el segon, sembla que la dièresi o un accent, fos agut o greu, foren més senzills d'introduir per a la majoria d'usuaris.

En el mateix sentit hem de fer notar que, per tal d'assegurar la reversibilitat dels caràcters llatins ⟨ts, iu, ia⟩, la LC recomana fer servir l'enllaç de l'alfabet fonètic internacional (AFI) per a consonants africades, un caràcter infreqüent que no existeix en totes les fonts.

Malgrat tots els seus defectes, el sistema de la LC només pot ésser qualificat de transliteració rigorosa, perquè no afegeix informació fonològica i garanteix una biunivocitat total.

6.2.4 La transcripció del rus al català

L'octubre del 1994 la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans adoptà un sistema de transcripció del rus al català. Onze anys més tard, el novembre de 2015, revisà i millorà aquell sistema tenint en compte els canvis introduïts per l'ISO 9 de l'any 1995 —posterior, per tant, al primer sistema adoptat per l'IEC. Aquest segon document, el de novembre de 2015, és doncs el que gaudeix avui de vigència. A diferència dels sistemes de transliteració que hem comentat fa un moment, el text aprovat per l'IEC recull les consideracions que regiren l'elaboració d'aquesta proposta i els arguments que s'hi esgrimiren, fet que ens ha resultat providencial en la nostra investigació.

És justament d'aquest document (IEC 2015) que més amunt (pàg. 146) hem extret les definicions contrastives de *transliteració* i *transcripció* que hem fet nostres en el present

treball. A continuació es llisten els criteris que han regit l'elaboració d'aquella proposta i que es fan explícits en el document:

- (1) El mateix sistema de transcripció s'ha de poder aplicar a totes les obres escrites en català, així com als mitjans de comunicació (109).
- (2) L'adaptació de l'alfabet rus al català ha d'ésser pràctica, mal que requereixi barrejar criteris de transcripció amb criteris que estrictament pertanyerien a la transliteració (110). En altres paraules, es parteix de la llengua escrita però tenint en compte la pronúncia original (111). És a dir, no es busca una transcripció fonètica (ibídem).
- (3) No s'han de trencar els hàbits dels lectors i ha d'ésser entenedor per al públic no especialitzat (110-111).
- (4) El sistema ha d'ésser simple d'aplicar, per tant afavoreix la univocitat i la reducció de variants (prefereix transcriure ⟨ж⟩ sempre en ⟨j⟩, encara que sigui davant de ⟨e⟩ o de ⟨i⟩, a diferència d'Andreu Nin o Carles Riba, que en el seu moment havien optat per ⟨g⟩ davant d'aquestes vocals) (111, 117).

Algunes de les variants —casos en què es proposen dues lletres o combinacions de lletres per a la transcripció d'un sol caràcter rus— obeeixen a les normes ortogràfiques del català. És el cas de ⟨r⟩, que es transcriu com a ⟨gu⟩ davant de les vocals ⟨e⟩ i ⟨i⟩, per tal que es pronuncii sempre com a velar i no com a postalveolar; de ⟨c⟩, que es transcriu com a ⟨ss⟩ entre vocals, per tal que es pronuncii sempre sorda i no pas sonora; i de ⟨ш⟩, que es transcriu com a ⟨ix⟩ després d'una vocal diferent de ⟨i⟩, per tal que es pronuncii sempre com una fricativa postalveolar sorda i no com una africada.

Els dos altres dobles, proposats per a les consonants ⟨e⟩ i ⟨ë⟩, es deuen a la fonètica russa i en requereixen un coneixement mínim, sintetitzat en dues normes:

- (1) ⟨e⟩ es transcriu com a ⟨ie⟩ en posició inicial i després de ⟨ъ⟩ i ⟨ь⟩ ; altrament, es transcriu com a ⟨e⟩. Així, per exemple, *Есенин* es transcriu com a *Jessenin*.

- (2) ⟨ë⟩ es transcriu com a ⟨o⟩ després de ⟨ж⟩, ⟨ч⟩, ⟨ш⟩ i ⟨щ⟩; altrament, es transcriu com a ⟨io⟩.

La transcripció de ⟨ë⟩ en ⟨o⟩ il·lustra, com es pot comprovar, la diferència de criteri a l'hora de transliterar i transcriure. Allà on els sistemes de transliteració proposaven una ⟨ë⟩ de manera unànime, fidels a la lletra, el sistema de transcripció de l'IEC es decanta decididament per una ⟨o⟩, fidel al fonema rus /o/ (amb diferents realitzacions fonètiques). El criteri de la transliteració es fonamentava en una justificació històrica (la pronúncia d'aquesta vocal abans dels s. XV-XVIII), a més del criteri de la biunivocitat, però cap d'aquestes raons té gaire pes a l'hora de transcriure.

Aquesta diferència de criteris s'aprecia en la manera de transcriure el cognom del darrer president de la Unió Soviètica: *Gorbatxov* (català, basc), *Gorbachov* (castellà), *Gorbatschow* (alemany), *Gorbachov* (portuguès), *Gorbatsjov* (neerlandès, danès), *Gorbaciiov* (romanès), *Gorbaczow* (polonès), *Γκορμπασώφ* (grec), però *Gobachev* (anglès, gal·lec), *Gorbachev* (francès), *Gorbatsjev* (islandès) o encara *Gorbačëv* (italià).⁶²

Pel que fa a ⟨ж⟩, com hem dit, es transcriu sempre per ⟨j⟩. No obstant això, a l'hora d'adoptar paraules, és a dir, d'incorporar-les al català adaptant-les en termes fònico-gràfics, sí que proposen transcriure-la per ⟨g⟩ davant de ⟨e⟩ o de ⟨i⟩, tal com feien Andreu Nin o Carles Riba. L'IEC fa una reflexió semblant en relació amb la lletra ⟨з⟩ (que es podria transcriure ⟨z⟩ o bé ⟨s⟩ entre vocals) i amb la lletra ⟨к⟩ (que es podria transcriure, segons el context, per ⟨c⟩ o ⟨qu⟩, en lloc de fer-ho sempre per ⟨k⟩).

Quant a la combinació de lletres ⟨кс⟩, proposen romanitzar-lo amb la combinació ⟨ks⟩ contra Nin i Riba. El problema de transcriure-la com a ⟨x⟩ és que en alguns casos (a parer nostre, sobretot en posició pretònica) el lector català podria tendir a pronunciar-la de manera sonora. Així, davant la transcripció *Alexandr* del nom *Александр*, un català pot

62 L'italià és un cas singular en la mesura que afavoreix la transliteració de les expressions procedents de llengües escrites amb l'alfabet ciríl·lic allà on d'altres llengües —la majoria, de fet— opten per transcriure. En aquest sentit, l'ús italià és consistent amb la «transliteració científica del ciríl·lic» de què hem parlat més amunt, desenvolupada ja al segle XIX a partir de l'alfabet croat establert pel lingüista il·liri Ljudevit Gaj, un sistema que amb el rodolar del temps donaria pas a l'ISO 9.

dubtar entre pronunciar [ks] (com a *taxi*) o bé [gz] (com a *examen*). La transcripció *Aleksandr*, doncs, evita confusions.

Pel que fa a les terminacions ⟨-ый⟩ i ⟨-ий⟩ —que en rus representen el diftong /ij/, realitzat [ij, ij] o simplificat en [i]—, proposen la transcripció simplificada en ⟨i⟩. Tot i que no n'ofereixen cap argument explícit, no és difícil imaginar-ne: en primer lloc, la combinació ⟨ii⟩ és força estranya en català (sobretot sense titlla ni dièresi de cap mena); i, en segon lloc, es pronuncia invariablement com a hiat, en paraules com ara *antiimatge*, *xiisme* o *xiitake*.⁶³

El cas tan complicat de ⟨ш⟩ es resol, com proposa el GENUNG, amb un dígraf. Aquest és l'únic cas en què la transcripció de l'IEC no és rigorosa en la mesura que no permet reconstruir la seqüència fonèmica de la llengua convertida. Arnau Barrios —que col·laborà en la revisió del sistema de transcripció de l'IEC l'any 2015— ha manifestat⁶⁴ els seus dubtes pel que fa a l'ús del dígraf ⟨sx⟩ per a transcriure ⟨ш⟩. A parer seu, en tractar-se d'una lletra que representa un fonema i un so inexistents en català (la consonant alveolopalatal fricativa sorda /ɕ/) i tenint en compte l'objectiu pràctic que persegueix el sistema de transcripció en conjunt (IEC 2015: 110), el més natural seria neutralitzar-la i transcriure-la amb una simple ⟨x⟩ o ⟨ix⟩ segons el cas.

Abans de tancar aquest apartat, cal que fem referència a dos advertiments del document de l'IEC. Un té a veure amb l'accentuació gràfica dels mots transcrits, que s'ha de practicar atenent a les normes del català. En el cas de les vocals ⟨e⟩ i ⟨o⟩, que admeten tant l'accent agut com greu, bo i admetent certa variació en la pronunciació russa d'aquestes vocals, es decanten per recomanar sempre l'accentuació aguda.

El segon advertiment, que més endavant ens resultarà molt rellevant, té a veure amb els cognoms. D'una banda, subratllen la necessitat de respectar les grafies llatines amb què una figura històrica hagi pogut signar ella mateixa. Aquest és el cas de Stravinsky, que signava així, amb ⟨-y⟩, malgrat que el seu nom altrament s'hauria de transcriure *Stravinsky*.

63 Per ésser exactes, hauríem de dir que la pronúncia de ⟨ii⟩ com a diftong decreixent [ij] sí que existeix, pel cap baix, en la pronúncia mallorquina del mot *novii* ('nuvi, noucasat'), però és, tot comptat i debatut, un cas negligible.

64 En una comunicació personal (març 2020).

La romanització de l'ídix

vinski. D'altra banda, encara que les persones mateixes mai no signessin amb una ortografia altra que la russa, pel que fa als diversos cognoms russos d'origen estranger, quan apareixen citats dins un text català, consideren raonable recuperar la forma original (sovint alemanya) corresponent, quan aquesta no s'allunya gaire de la forma russa i resulta fàcilment recognoscible (126):

<i>Эренбург</i>	<i>Ehrenburg</i>	i no	<i>Erenburg</i>
<i>Эйхенбаум</i>	<i>Eichenbaum</i>	i no	<i>Eikhenbaum</i>
<i>Эйзенштейн</i>	<i>Eisenstein</i>	i no	<i>Eizenstein</i>
<i>Герцен</i>	<i>Herzen</i>	i no	<i>Guertzen</i>

Però no amb els noms de pila, els quals recomanen ni traduir ni transcriure d'acord amb cap altre idioma.

Aplicat de manera cega, però, aquest criteri ens duria a germanitzar noms que tal vegada eren ídixs, si es té en compte l'ascendència jueva dels seus portadors, com el literat Boris Eichenbaum, l'anarcocomunista Vsevolod Eichenbaum (més conegut per l'àlies *Volin*), l'arquitecte Mihail Eisenstein o el cineasta Sergej Eisenstein. Contràriament, hom podria adduir llur nissaga jueva per proposar una transcripció a partir de l'ídix (*Eychn-boym* o *Ayznštayn*) o bé optar per una romanització a partir del rus per evitar posicionar-se (*Èjhenbaum* o *Èjzenštejn*) en comptes de germanitzar-los.

Arribats a aquest punt caldria plantejar seriosament si la qüestió de la transcripció de cognoms russos d'origen estranger realment ha d'implicar recerques genealògiques o si no seria més senzill tractar-los com la resta de noms russos, llevat que ja n'hi hagi una forma internacionalment famosa o que es conegui de ciència certa una ascendència no russa.

6.3 La romanització de l'hebreu

Durant l'antiguitat la principal llengua dels israelites fou l'hebreu, un idioma de la família semítica. Hom ha situat l'inici del seu declivi davant la forta presència dels dialectes occidentals de l'arameu pels volts del segle III aC, però la seva extinció com a llengua

d'ús quotidià no es produí fins al segle III o IV dC, a conseqüència de l'esclafament romà de la revolta de bar-Kokhbà (132-136 dC), que durant gairebé tres anys establí una Judea independent de Roma. La devastadora invasió romana acabaria posant fi a l'hebreu com a llengua d'ús quotidià, si bé es continuaria emprant en l'àmbit litúrgic i en la creació literària de manera ininterrompuda fins a l'actualitat.

A partir de la Il·lustració jueva i, més encara, del desvetllament nacional jueu, agafà embranzida la revifalla de la llengua hebrea, l'únic cas reeixit de recuperació d'una llengua morta de què tenim constància. Avui dia l'hebreu modern constitueix l'única llengua viva de la família cananea, és l'idioma oficial de l'Estat d'Israel i és parlada per 8,3 milions de persones en aquest país i per prop d'un milió més a la resta del món (Simons 2018).

L'hebreu modern s'escriu de dreta a esquerra amb un abjad de vint-i-dues consonants. No coneix la diferència entre caixa alta i caixa baixa, però sí una forma final per a cinc consonants (sense comptar-hi les formes diacrítics). El nombre de consonants es veu ampliat per l'ús de diferents senyals diacrítics. Les vocals es poden indicar amb diacrítics opcionals o bé mitjançant *matres lectionis*: l'ús de les consonants ⟨ײַ⟩ i ⟨ױ⟩ per a indicar les vocals /e, i/ i /o, u/ respectivament.

A l'hora de romanitzar-la, la llengua hebrea presenta força més complicacions que el grec i el rus. Les dues propostes de l'ISO, una de més rigorosa (259) i una de simplificada (259-2), així com la de la Biblioteca del Congrés serveixen per a transliterar tant l'hebreu antic com modern i, com veurem més endavant, proposen aplicar el mateix sistema a l'ídix. El sistema de les Nacions Unides s'adreça només a la transliteració de l'hebreu modern. Finalment, presentarem les propostes de l'Institut d'Estudis Catalans per a transcriure en català expressions tant de l'hebreu antic com modern.

Tot i que parlarem de com es romanitzen les vocals per tal de determinar si estem davant de sistemes de transliteració, transcripció o romanització mixta, centrarem la nostra exposició en les consonants perquè, donada l'ortografia de l'ídix, la romanització de les vocals hebrees no és rellevant per al nostre treball.

Taula: Alguns sistemes per a romanitzar l'hebreu
(refós a partir de Casanellas 2001, GENUNG 2013, LC 2011 i IEC 2002)

Hebreu	ISO 259	ISO 259-3	ONU	LC	IEC rig.	IEC simpl.
א	'	' (?)	'	(')	' —	—
ב	b	b	v	v	v	v
בּ	b	b bb	b	b	b bb	b bb
בֿ	b	b				
ג	g	g	g	g	g (ḡ)	g / gu
גּ	ḡ	g gg	g		g gg	g / gu gg / ggu
גֿ	ḡ	g				
ד	d	d	d	d	d (d)	d
דּ	ḏ	d dd	d		d dd	d dd
דֿ	d	d				
ה	h	h	h —	h	h	h
הּ	ḥ	h	hh		h	h
ו	w	w	v	v	w	v
וּ	w̄	ww	u		ww	vv
ז	z	z	z	z	z	z
זּ	ẓ	zz	zz		zz	z
ח	h	h (x)	h	h	h	h
ט	t	t (@)	t	t	t	t
טּ	ṭ	tt (@@)	tt		tt	tt
י	v	v	v	v	v	v
יּ	v̄	vv	vv		vv	vv
כ	k	k	kh	kh	k	kh
כּ	ḵ	k kk	k	k	k kk	k kk
כֿ	k	k				
ל	l	l	l	l	l	l
לּ	ḷ	ll	ll		ll	l·l
מ	m	m	m	m	m	m
מּ	m̄	mm	mm		mm	mm
נ	n	n	n	n	n	n
נּ	n̄	nn	nn		nn	nn
ס	s	s	s	s	s	s / ss
סּ	ṣ	ss	ss		ss	ss
ע	‘	‘ (‘. &)	’	‘	‘	—
פ	p	p	f	f	f	f

Hebreu	ISO 259	ISO 259-3	ONU	LC	IEC rig.	IEC simpl.
פ	ḥ	ḥ ḥḥ	ḥ	p	p pp	p pp
פ̄	ḥ̄	ḥ̄				
צ	s	c	ts	ts	ʂ	ts
צ̄	ś	cc	ts		ʂʂ	ts
ק	q	q	k	q̣	q	q
ק̄	q̄	qq	kk		qq	qq
ר	r	r	r	r	r	r
ש	ś					
שׁ	ś̄	ś̄ (\$')	s	ś̄	ś̄	s / ss
שׂ	ś̂	ś̂ (\$'')	ss		ś̂ś̂	ss
שׁׂ	ś̄̂	ś̄̂ (\$)	sh	sh	ś̄̂	x / ix
שׁׂ	ś̂̄	ś̂̄ (\$\$)	sh		ś̂̂	x / ix
ת	t	t	t	t	t (t̄)	t
ת̄	t̄	t tt	t	t	t tt	t tt
ת̄̄	t̄̄	t̄̄				

6.3.1 Les normes ISO per a transliterar i transcriure l'hebreu

Ja l'any 1962 l'ISO publicà una norma per a transliterar l'hebreu a l'alfabet llatí. L'any 1984 aquella norma s'actualitzà i es convertí en la norma 259, que encara s'empra en l'actualitat. L'any 1994 se'n publicà una versió simplificada (259-2) i el 1999 veié la llum la norma 259-3, que no és un mètode de transliteració, sinó de transcripció atenent criteris fonemàtics, que Casanellas (2001) anomena *transcripció fonològica*.

La norma 259 constitueix un mètode de transliteració rigorosa en la mesura que busca la transposició fidel de les lletres hebrees emprant l'alfabet llatí, ampliat amb certs diacrítics. Fins i tot preveu representar el diacrític conegut com *rafé* (una titlla plana damunt algunes consonants) i que serveix per a indicar una pronúncia fricativa.

El fet que l'ISO 259 no proposi cap dígraf juntament amb un ús extens de diacrítics, afavoreix una biunivocitat i reversibilitat absolutes. El principal problema, més enllà de les complicacions tècniques que pugui comportar el maneig de caràcters poc convencionals en un entorn digital, és que no preveu la inclusió de vocals en la transliteració quan el text original tampoc no les inclou. Això dona lloc a transliteracions inintel·ligibles, no

La romanització de l'ídix

només per als llecs sinó també per als experts, que poden estar acostumats a llegir textos hebreus no vocalitzats, però no necessàriament quan estan transliterats.

La norma 259-2, que no hem inclòs a la taula però es pot trobar en Casanellas (2001), redueix el nombre de diacrítics emprats en la transliteració, dificultant-ne la reversibilitat. Ens trobem, doncs, davant un sistema de transliteració simplificada, que es podria emprar com a base per a una romanització vocalitzada. Aquest ús sembla el més plausible (veg. Casanellas 2011: 247), però l'apartaria del que és un mètode de transliteració.

La norma 259-3 presenta un contrast interessant amb les anteriors. Ja no és un mètode de transliteració, és a dir, no assigna una lletra a cada caràcter de l'original, sinó a cada fonema. És per això que es considera un sistema de transcripció fonemàtica. Per tant, si el text original no és vocalitzat, caldrà que el transcriptor posseeixi certs coneixements de la llengua hebrea per a fer-ho. El sistema és prou rigorós per a reconstruir l'hebreu original a partir d'una transcripció feta seguint aquest mètode, si bé no es podran recuperar alguns diacrítics com ara el *rafé*.

També es requereixen certs coneixements a l'hora de romanitzar consonants geminades que no estan indicades en el text original i algunes partícules prefixades respectant-ne les particularitats fonològiques.

Val a dir que, amb la gran variació que ha conegut la llengua hebrea al llarg de la història, no és possible delimitar de manera general els sons que presenten contrast fonemàtic. En aquest sentit, es pot notar que la norma 259-3 persegueix consistència diacrònica i diatòpica; així, les lletres ⟨ת⟩ i ⟨ט⟩, que en hebreu modern es pronuncien de manera idèntica i constituïrien doncs un sol fonema, es transcriuen de manera diferenciada, perquè alguns parlars els pronuncien com a fonemes diferents amb capacitat contrastiva (com l'hebreu asquenàzic, emprat en la litúrgia).

Alguns caràcters difícils d'escriure per raons tècniques, com ara ⟨t⟩, es poden transcriure amb caràcters no alfabètics però fàcils de trobar al teclat, com ara ⟨@⟩. Potser no és una solució elegant, però resulta pràctic tenir-ne l'opció en cas de necessitat.

Encara que no ens ocupem de les vocals, sí que hem de fer notar una particularitat de la xevà, una vocal que en general no es realitza i tampoc no es transcriu. I és que quan la xevà apareix entre dues consonants idèntiques, es transcriu amb un guió baix per tal que el lector no hi vegi una consonant geminada. Així, הללויה 'al·leluia, lloeu Déu' es transcriuria *hal_luya* i no pas *halluya*.

Casanellas parla d'aquesta norma, a parer nostre amb encert, en termes molt elogiosos, i indica que està «pensa[da] per a qualsevol persona que necessiti escriure mots hebreus amb caràcters llatins, per exemple, en correu electrònic i telegrames, i especialment per a arxius de catalogació de llibres de biblioteques, mapes, índexs i diversos tipus de llibres» (276).

Com a punt feble, l'autor destaca la incomoditat que pot provocar la transcripció fonemàtica de vocals que, fonèticament, es realitzen d'una manera marcadament diferent. Això afecta sobretot l'article determinat /ha/, que sovint es pronuncia [he], la preposició /mi/, sovint realitzada [me], etcètera.

6.3.2 El sistema de l'ONU per a transliterar l'hebreu

El sistema de les Nacions Unides per a transliterar l'hebreu data de l'any 1972 i es basa en el sistema de l'Acadèmia de la Llengua Hebrea de 1957. L'any 1977 el mètode de l'ONU experimentà algunes esmenes. La versió actual data del 2007, moment en què incorporà algunes modificacions proposades per l'Acadèmia de la Llengua Hebrea l'any anterior. Aquest darrer sistema és el que durant l'últim decenni s'ha anat implementant a l'estat d'Israel, tant en els senyals viaris com en els mapes que s'editen al país.

Ens trobem davant un sistema de transliteració simplificat. Aquest mètode no contempla representar sempre el rafé (la titlla plana damunt algunes consonants) ni el dàgueix (el punt diacrític que s'inscriu en algunes consonants per a indicar-ne una pronúncia fricativada), cosa que el fa irreversible. L'ús ambigu de dígrafs també n'impedeix la reversibilitat. L'omissió de la ⟨ׁ⟩ final, que no es pronuncia, és l'únic tret transcriptiu que hem detectat en la romanització de consonants proposada per l'ONU.

La romanització de l'ídix

Pel que fa a les vocals, és un sistema de romanització mixt que tendeix a la transliteració (veg. UNGEN 2013). De les quinze vocals, dotze es transliteren, mentre que les tres restants es transcriuen atenent als fonemes que representen:

- (1) ⟨ ַ , ֿ ⟩ es pot transcriure com a ⟨a⟩ o ⟨o⟩;
- (2) ⟨ ֵ , ֶ ⟩ es transcriu com a ⟨e⟩ , però en posició tònica es pot transcriure com a ⟨é⟩;
- (3) ⟨ ֹ , ֺ ⟩ es transcriu o s'omet segons es pronuncii o no.

En general sembla un sistema prou senzill de fer servir, si bé convé tenir coneixements de l'idioma per tal de saber com cal escriure algunes de les vocals. A més, l'ús extremadament limitat dels diacrítics també el fa accessible i en facilita la lectura, cosa molt important en l'àmbit de la senyalització viària.

6.3.3 El sistema de la LC per a transliterar l'hebreu

L'any 2011 la Biblioteca del Congrés i l'Associació Americana de Biblioteques aprovaren un mètode per a transliterar l'hebreu i l'ídix seguint els objectius i les pautes que hem comentat abans (pàg. 183).

Deixant de banda la seva aplicabilitat a l'ídix, de què ens ocuparem més endavant, cal qualificar aquest sistema, força proper al de Nacions Unides, de transliteració simplificada i, per tant, no reversible. Crida l'atenció que no compleixi ni els objectius ni les pautes delimitades per les mateixes LC i ALA en situacions en què seria clarament possible.

El sistema no és reversible, per tal com algunes consonants o combinacions de consonants es confonen: ⟨ וּ , וּוּ ⟩, ⟨ צ , חס , כּ , כּה , כּהּ ⟩ i ⟨ שׁ , סה , סהּ ⟩. Això s'hauria pogut evitar proposant l'ús de diacrítics per damunt de dígrafs (seguint la seva pròpia pauta 3.a).

La transliteració de les vocals no és biunívoca: la ⟨a⟩ i la ⟨o⟩ poden representar dues vocals (una de les quals és una *mater lectionis* que també pot representar, doncs, una consonant), mentre que la ⟨e⟩ en pot representar tres de diferents. D'altra banda, una ma-

teixa vocal ⟨ֿ⟩ es pot transliterar com a ⟨a⟩ o ⟨o⟩ atenent a criteris de pronunciació, de manera que —tal com passava amb el sistema de l'ONU— es requereixen coneixements de l'idioma i no és possible ni la reconversió ni l'aplicació automàtica de la transliteració.

En general, però, com que la majoria de textos en hebreu modern no estan vocalitzats, sempre caldran uns coneixements mínims que permetin manejar les obres de consulta necessàries si, com sembla desitjable, es volen incloure les vocals en la reescriptura. Això, però, exigiria un sistema de romanització mixt, més que no pas un mètode de transliteració. També seria convenient que s'expliqués com s'escriuen els números en el sistema tradicional de lletres hebrees.

6.3.4 Els sistemes de l'IEC per a romanitzar l'hebreu

L'any 2002 l'Institut d'Estudis Catalans aprovà un text en què es proposaven diversos mètodes per a transcriure expressions hebrees en català, concretament se'n plantejaven tres: la transcripció rigorosa de l'hebreu clàssic (és a dir, masorètic), la transcripció rigorosa de l'hebreu modern i una transcripció simplificada vàlida tant per a l'hebreu clàssic com per al modern. Dotze anys després, a l'hivern de 2014, es posà el dia el document amb la introducció d'un grapat d'esmenes. A continuació ens centrarem en els dos darrers mètodes, ignorant el primer.

Pel que fa a la transcripció rigorosa, la parla de referència per a transcriure l'hebreu modern és el seu dialecte oriental, considerat estàndard i àmpliament emprant en els mitjans de comunicació. A l'hora de transcriure —s'indica— es parteix dels sons de la llengua, més que no pas de les lletres (o els fonemes). Aquest mètode, doncs, neutralitza les diferents representacions de les diverses vocals (cinc en la llengua moderna); en canvi, però, sí que diferencia sons consonàntics que en la llengua parlada majoritàriament sonen igual, com és el cas dels parells ⟨כ, ח⟩ i ⟨ט, ת⟩, així com les consonants geminades de les no geminades. Com es desprèn d'aquestes consideracions, es tracta d'un sistema de transcripció que incorpora alguns aspectes transliteratius.

Quant a l'àmbit d'aplicació d'aquesta proposta, els autors del document (2014: 49) el consideren

especialment apte per a la transcripció de títols de llibres en fitxes bibliogràfiques de biblioteques i en bibliografies, així com per a la transcripció de textos de l'hebreu modern en què se suposa un coneixement d'hebreu per part del destinatari i en què aquest ha de poder reconstruir sense ambigüitats el text hebreu original. També pot ser útil per a la transcripció de terminologia gramatical, noms de tractats de la Misnà i el Talmud i altra terminologia que s'acostuma a pronunciar entre els hebraïstes amb la fonètica de l'hebreu modern, quan aquests termes són transcrits simplement per a designar llurs referents i no per a atreure l'atenció del lector sobre llur estructura lingüística. El fet que coincideixi màximament amb sistemes d'ús internacional i que en el text transcrit no s'apliquin les normes de l'ortografia catalana (sinó que a cada fonema o so hebreu correspongui sempre el mateix caràcter en la transcripció) li donen una dimensió internacional, adequada per a bibliografies o fitxes bibliogràfiques que hagin de poder ser consultades per usuaris desconeguts del català.

L'aplicació d'aquest sistema de romanització en fitxes bibliogràfiques, la seva opacitat pel que fa a la pronúncia d'una ⟨s⟩ intervocàlica (que el lector desprevingut sonoritzarà), la previsió de no accentuar seguint les normes del català i la seva proximitat amb mètodes de transliteració internacionals, també acosten aquest sistema al que podríem anomenar transliteració simplificada, més que no pas a un sistema de transcripció pròpiament dit.

Pel que fa a la transcripció simplificada, també es pren com a llengua de referència el dialecte oriental de l'hebreu modern. En aquesta transcripció es prescindeix dels diacrítics que manquen en l'ortografia catalana o no s'hi empren en certes combinacions (com ara ⟨ḥ⟩ o ⟨š⟩), cosa que en facilita l'ús per part d'un públic més ampli però li lleva biunivocitat.

D'altra banda, sí que es mantenen consonants com ⟨y⟩ o ⟨q⟩ fora dels dígrafs que els són propis en català: ⟨ny⟩ i ⟨qu⟩. El cas de la ⟨y⟩ pot donar peu a confusions quan apareix després d'una ⟨n⟩, perquè els lectors catalans ho llegirien com una enya.

L'única grafia completament aliena als usos del català és el dígraf ⟨kh⟩ per a representar el so fricatiu uvular sord [χ] (la jota castellana), si bé el diccionari normatiu de l'Institut ja en recull set instàncies: *kha* ('setena lletra de l'alfabet àrab'), *khàzar* ('membre d'un poble que existí el segle VI entre les mars d'Azov i Càspia i els rius Volga i Don'), *khi* ('vint-i-dosena lletra de l'alfabet grec'), *khmer*, *khoi* ('hotentot'), *sikh* i *sikhisme*.

Pel que fa als diacrítics catalans, s'empren els accents i les dièresis seguint les normes pròpies del codi de conversió, fent servir sempre la titlla aguda per a ⟨e, o⟩.

Aquest mètode es considera apropiat, per exemple, per a «antropònims, topònims, noms de tractats de la Misnà i el Talmud, etc.» (53).

Deixant de banda l'enrevessada qüestió de com reproduir antropònims hebreus en el context bíblic o, més generalment, anterior a la revifalla de l'hebreu modern, en el cas de la llengua moderna es recomana doncs transcriure els noms de persona seguint el mètode simplificat, llevat que se'n conegui una altra grafia oficial o una preferència divergent de la persona en qüestió.

Quant als cognoms procedents de llengües estrangeres, el document fa una proposta paral·lela a la que hem vist per al rus. Així, seguint els exemples que ells ens proposen (66):

ויצמן donaria	<i>Weizmann</i>	i no pas	<i>Vàytzman</i>
שורצ donaria	<i>Schwarz</i>	i no pas	<i>Xvarts</i>
שפיגל donaria	<i>Spiegel</i>	i no pas	<i>Xpíguel</i>
דה-פריס donaria	<i>De-Vries</i>	i no pas	<i>De-Fris, etc.</i>

Aquest criteri, vist des d'una perspectiva més àmplia que inclogui l'ídix, pot resultar un xic més problemàtic del que pot semblar a primera vista. Hom podria adduir, per exemple, que els tres primers cognoms procedeixen de l'ídix i que cal transcriure'ls, justament, *Vèitsman*, *Xvarts* i *Xpíguel* respectivament, seguint els raonaments que formulàvem més amunt (pàg. 198) a tomb del rus. No fer-ho, seguint l'argument, implicaria invisibilitzar l'ascendència idixòfona dels qui duen aquests cognoms, amb les conseqüències culturals que això comporta.

6.4 Conclusions intermèdies

Recapitem ara les conclusions a què ens ha permès arribar l'estudi de diferents sistemes per a romanitzar el grec, el rus i l'hebreu.

La romanització de l'ídix

- 1) Els particularismes de cada sistema d'escriptura fan que no es pugui establir, ni *a priori* ni *in abstracto*, quin mètode de romanització (transliteració, transcripció o mixt) és el més adequat per a cada situació (catalogació, retolació, etcètera).
- 2) Que un mètode sigui rigorós (en els termes amb què hem definit aquest concepte) no vol pas dir que sigui millor. El rigor fa que els mètodes siguin menys flexibles i, per tant, menys versàtils per a una pluralitat d'usos.
- 3) Tot i que és desitjable evitar interferències amb terceres llengües (com argumenta l'ACN, veg. pàg. 186), no es pot oblidar que l'anglès i el castellà són de les llengües més parlades del món i que molts de catalans les dominen totes dues. Això fa que certes lletres o dígrafs en el codi de conversió siguin més transparents o es prestin a confusions més fàcilment.
- 4) Com palesa el cas dels cognoms d'origen jueu, la romanització d'antropònims té una dimensió cultural que no podem deixar de banda i que, en última instància, és susceptible de reflectir posicions ideològiques.

6.5 Sistemes existents per a romanitzar l'ídix

A continuació presento en una taula diferents sistemes per a romanitzar l'ídix. A la primera columna hi figura l'alfabet de l'ídix estàndard, en la sisena edició revisada (YIVO 1999, 2010). La segona columna presenta la transliteració proposada pel mateix YIVO (ibid.). La tercera és el sistema de transcripció que Aleksander Harkavi presentà l'any 1911 en el seu diccionari i és, doncs, anterior a les *Regles ortogràfiques de l'ídix* (YIVO, 1935).

Tot seguit presento el sistema de transliteració que empren Shlomo Noble i Joshua A. Fishman en la traducció a l'anglès de la monumental *Gešichte fun der yidišer šprach* de Maks Vaynraych (1973, 1980). Segons diuen els traductors al prefaci, «we have adopted the system devised by the late Uriel Weinreich in *The Field of Yiddish*, here reprinted» (Vaynraych 1973: XII). En realitat, però, el sistema que segueix Uriel Weinreich és idèntic al de Fal'kovič (1966), i no empra pas, com sí que fan Noble i Fishman, les lletres (', 'σ, θ).

A continuació, en la quarta columna, mostro el sistema de transliteració proposat per Fal'kovič (1966) en el marc del seu estudi gramatical. L'autor soviètic especifica que les lletres eliminades en l'ortografia ídix de l'URSS només s'inclouen per mor de transliterar citacions bíbliques, si bé, curiosament, cita totes les expressions seguint l'ortografia del YIVO. Com que la gramàtica està escrita en rus, són ben poques les expressions que es transcriuen, cosa que fa sobretot en la seva descripció dels dialectes (626 i seg.). Finalment, a l'última columna hi figura el sistema de transcripció emprat en el diccionari Niborski-Vaysbrot.

La taula mostra, per aquest ordre, les vocals, els grups vocàlics, les consonants i els grups consonàntics. Les files ombrejades indiquen les lletres que només apareixen en mots del component semític.

Taula: Sistemes per a romanitzar l'ídix (refós a partir YIVO 2010, Harkavi 1910: x, Vaynraych 1980: XII, Fal'kovič 1966, Y. Niborski 2011)

Ídix	YIVO	Harkavi	Noble-Fishman	Fal'kovič	Niborski-Vaysbrot
א	—	—	ʾ	a	—
אָ	a	a	—	—	A
אָ	o	o	—	o	O
ו	u	u v	v	u	U
וּ	u		—	u	U
י	i v	i v	v	i i	I Y
יִ	i		—	i i	I
ע	e	e	ʿ	e	E
וּי	ov	oi	vv	oi	OY
״	ev	ei ai	vv	ei	EY
״	av		—	ai	AY
ב	b	b	b	b	B
בֿ	v	v	—		V
ג	g	g	g	g	G
ד	d	d	d	d	D Dv
ה	h	h	h	h	H
וּ	v	v	vv	v	V
ז	z	s	z	z	Z Zv

Ídix	YIVO	Harkavi	Noble-Fishman	Fal'kovič	Niborski-Vaysbrot
ח	kh	ch	x	x / ch	Kh
ט	t	t	t	t	T Tv
כ	k	k	—		K
כּ	kh	ch	k	x / ch	Kh
ל	l	l	l	l	L Lv
מ	m	m	m	m	M
נ	n	n	n	n	N Ny
ס	s	s	σ	s	S Sv
פ	p	p	—	p	P
פּ	f	f	—	f	F
פּ			p		
צ	ts	ts	c	c	TS
ק	k	k	q	k	K
ר	r	r	r	r	R
ש	sh	sh s	s	š	Sh
שׁ	s		—	s	S
ת	t	t th s		t	T
תּ	s	t th s	θ	s	S
טש	tsh	tsh	ts	č	TSh
זש	zh	zh	zs	ž	Zh
דזש	dzh		dzs	dž	DZh

6.5.1 El sistema del YIVO per a transcriure l'ídix

Deixant de banda les expressions d'origen semític (hebreu i arameu), que en l'ortografia estandarditzada s'escriuen en la seva forma tradicional, l'ídix té un sistema d'escriptura àmpliament fonemàtic, cosa que complica distingir els sistemes de transliteració dels de transcripció.

La duplicitat de propostes per a transcriure ⟨י⟩ podria dur-nos a pensar que es tracta d'un sistema de transcripció, però en realitat la seva romanització en ⟨y⟩ és perfectament previsible i no s'hauria de considerar una aportació d'informació fonemàtica implícita. Simplement cal reescriure ⟨y⟩ quan es troba en un diftong o triftong (és a dir, quan està en contacte amb alguna altra vocal); altrament, s'empra ⟨i⟩.

Deixant de banda els mots d'origen semític, l'únic obstacle real per a qualificar aquest sistema de transliteració és que no es reescrigui l'àlef muda ⟨א⟩, emprada sobretot en paraules començades per sons vocàlics (no pas semiconsonàntics), per exemple אין *in* 'dins' o אונטן *untn* 'sota'. Així mateix, quan un lexema començat per vocal és prefixat, es manté l'àlef muda intervocàlica, en mots com ara פאַראינטערעסירן *farinteresirn* 'interessar-se'.

Així, doncs, aquest sistema de romanització cal qualificar-lo de transcripció. A més, es tracta d'una transcripció simplificada, perquè no garanteix la biunivocitat en una sèrie de casos. Més enllà del cas esmentat, cal subratllar l'ús de dígrafs per a transcriure fonemes tant simples ⟨כ, ש⟩ com compostos ⟨צ, זש, ש, זש⟩.

El cas de ⟨צ⟩ resulta problemàtic en paraules compostes en què el primer element acaba amb aquesta lletra i el segon comença amb ⟨ה⟩. Així, paraules com ara האַלצהאַקער 'lleyataire' o שאַצהויז 'tesaurus, cambra del tresor' es convertirien en *holtshaker* i *shats-hoyz*, on hom no sabria dir si ⟨tsh⟩ representa /tsh/ o bé /tʃ/.

La combinació de lletres ⟨קה⟩, ben freqüent en expressions del component semític, és força estranya en la resta del vocabulari, però no inexistent. Així, en paraules com ara פֿאָלקהויפטמאַן *folkhoypman* 'capitost', צוריקהאַלטן *tsurikhaltn* 'retenir' o שטאַרקהאַרציק *shtarkhartsik* 'dur de cor', la transcripció no ens permet saber que la combinació ⟨k + h⟩ no representa pas el fonema /x/, ans les consonants /k, h/.

El cas de ⟨סה⟩ és semblant. Si es pensa en expressions com ara אויסהאַלטן *oyshaltn* 'suportar', אויסהויכעניש *oyshoykhenish* 'elevació' o ציפרעסהאַלץ *tsipresholts* 'fusta de xiprer', es veurà que la combinació ⟨s + h⟩ també remet al fonema /ʃ/ en lloc de la combinació /sh/.

Finalment, en el cas de ⟨זה⟩, tot i no ésser tan freqüent, també trobem paraules com ara אייזהאַקי *ayzhoki* 'hoquei sobre gel', אייזהאַקער *ayzhaker* 'trencaglaç', נאָזהאָרן *nozhorn* 'pèls del nas', on la combinació ⟨zh⟩ dona peu a llegir /z/ per comptes de /zh/.

Aquesta manca de biunivocitat és tan problemàtica com incomprendible. Per què es corre a dígrafs que donen o poden donar peu a confusió quan hi ha a l'abast altres solu-

La romanització de l'ídix

cions? Hom hauria pogut optar per alguna de les consonants que restaven lliures: ⟨c, j, q, w, x⟩. Una altra opció hauria estat recórrer a dígrafs que combinessin lletres de les emprades amb lletres lliures. Finalment, una tercera solució, sempre a l'abast, era l'ús de dígrafs.

Els programes informàtics que converteixen a l'ortografia ídix textos escrits en l'alfabet llatí necessiten desfer d'alguna manera aquestes ambigüitats. És el cas del diccionari en línia *Searchable Yiddish-English dictionary* de Raphael Finkel (2020a), que treballa amb la transcripció del YIVO. Aquest recurs té associada una utilitat (2020b) que incorpora un corrector ortogràfic ídix i un conversor que reescriu textos de l'alfabet llatí a l'ídix i viceversa. Així, si necessitem escriure la paraula *folkhoyptman*, haurem d'inserir una pleca entre la ⟨k⟩ i la ⟨h⟩: *folk|hoyptman*. Només així el programa serà capaç de reconèixer que aquestes dues lletres no formen cap dígraf.

Si la transcripció de ⟨צ⟩ a l'alfabet llatí abans no era un problema, sí que ho serà ara a l'hora de garantir la reversibilitat, perquè aquesta grafia conviu amb la combinació ⟨טט⟩, per exemple en les formes genitives i compostes de mots acabats en ⟨ט⟩ que solen afegir una ⟨ס⟩. Així, la paraula גאָטספֿאָרַכטיק *gotsforkhtik* 'temorós de Déu' és una combinació de *got* 'Déu' i *forkhtik* 'temorós', amb una ⟨ס⟩ d'enllaç. Perquè el programa escrigui bé aquest mot, també serà necessària la pleca: *got|sforkhtik*.

De tota manera, com que el programa treballa amb el sistema del YIVO, que no reproduïx l'àlef muda, ha de menester un vocabulari, una llista de lemes que li permeti reconèixer les paraules que duen aquest caràcter, altrament no podria reconèixer que *interessant* s'escriu אינטערעסאַנט i no pas ינטערעסאַנט. Malgrat tot, cap vocabulari pot ésser absolutament complet, com ho demostra el fet que no reconegui l'adjectiu *uminteressant* 'sense interès', que transcriu incorrectament com a אומינטערעסאַנט per comptes de la forma correcta אומאינטערעסאַנט, amb dues àlefs mudes.

Aquestes dificultats així com llur resolució, al nostre entendre poc elegant però funcional, no constitueixen tanmateix un problema del sistema de transcripció. El primer pensament que ve al cap és que s'hauria d'haver emprat un sistema de transliteració en lloc de transcripció. Però això és només perquè fins ara hem exclòs de les nostres considera-

cions els mots del component semític, amb llur ortografia irregular i arcaïtzant. I és que el YIVO proposa no pas transliterar aquests mots sinó transcriure'ls de manera que s'escriuin “tal com sonen”. Això fa que la gent que no domina aquesta ortografia tan complicada pugui emprar els diccionaris en línia amb l'alfabet llatí o servir-se del corrector i conversor de textos que esmentàvem.

En resum, podem dir que el sistema de romanització del YIVO és un sistema de transcripció simplificada, en la mesura que representa els fonemes del codi convertit de manera ambigua, sense permetre'n la reversibilitat. Això, en termes generals, l'hauria de fer inapte en un context científic. En d'altres contextos, però, aquestes “imperfeccions” poden tenir una contrapartida avantatjosa: l'absència de diacrítics permet que els usuaris inexperts se'n puguin servir amb facilitat.

6.5.2 El mètode Noble-Fishman

Aquest mètode és presentat pels traductors de *Gešichte fun der yidišer šprach* (Vaynraych 1980) com un sistema per a transliterar expressions de l'ídix antic «en què la pronúncia és incerta» (XII). Cal dir que l'ídix antic s'escrivia amb una varietat no vocalitzada de l'alfabet hebreu que tampoc no emprava diacrítics per a distingir parells de consonants com ⟨ת, ח⟩ o ⟨ב, כ⟩.

En primer lloc, cal subratllar que no només és incerta la pronúncia (és a dir, la realització fonètica) sinó els fonemes que representen les expressions en qüestió. És justament per això que no serveixen sistemes de transcripció fonemàtica o fonètica.

Dit això, es tracta d'un sistema de transliteració rigorosa, amb una biunivocitat i reversibilitat perfectes, ideal per a l'ús que li donen.

Vegem-ne un exemple. Quan Vaynraych (1973: 36) parla de l'origen geogràfic de l'ídix, esmenta tot un seguit de ciutats documentades en textos medievals. Alguns d'aquests noms són: קולוניה, מגנצא, טריברש, גרמישא, שפירא (א). Davant la incertesa dels fonemes que es representen, i la voluntat de representar-ne els noms medievals més que no pas els noms contemporanis en ídix o en cap altre idioma, els traductors opten encertada-

La romanització de l'ídix

ment per la transliteració: (*ʿ*)*spyrʿ, grmyys, trybrs, mgncʿ, qvlvnyʿ* (1980: 330), indicant que es tracta de les ciutats d'Espira, Worms, Trèveris, Magúncia i Colònia.

6.5.3 El mètode de Harkavi per a transcriure l'ídix

El mètode de romanització de Harkavi és també un sistema de transcripció, com evidencia, per exemple, la conversió de ⟨ʾ⟩ en ⟨oi⟩ o la supressió de l'àlef en l'alfabet convertit.

El principal inconvenient d'aquest sistema és la conversió de ⟨ʾ⟩, en què es proposa l'alternativa ⟨u | v⟩, tot i que en cap de les ortografies més esteses (la tradicional, l'estàndard o la soviètica) la vov correspon, per si sola, a una /v/, sinó que ho fa quan n'apareixen dues de seguides: ⟨ʾʾ⟩. El més segur és que aquest error tan evident sigui una badada i no pas una proposta ferma.

D'altra banda, cal comentar que les lletres per a les quals no es proposa cap conversió són en realitat innovacions de l'ortografia estàndard, que en el moment d'elaborar aquest sistema de transcripció encara no existia.

Deixant de banda aquestes dues consideracions, el sistema Harkavi difereix del YIVO perquè desfà una de les ambigüitats apuntades en aquest segon sistema, concretament la distinció entre ⟨קה, כ⟩, proposant convertir ⟨כ⟩ en ⟨ch⟩ en lloc de ⟨kh⟩. Aquest encert, però, no es repeteix en els casos ⟨סה, ש⟩ i ⟨זה, זש⟩, per als quals proposa solucions idèntiques a les del YIVO.

En conclusió, el mètode Harkavi és, igual que el YIVO i pels mateixos motius, un sistema de transcripció simplificada i ambigua. Si bé crea una ambigüitat nova respecte al YIVO, en resol una, i ho fa d'una manera interessant, emprant una lletra lliure del codi de conversió, com havíem anticipat més amunt.

6.5.4 El mètode de Fal'kovič per a transcriure l'ídix

El sistema de romanització Fal'kovič cal entendre'l no només en el context de la Unió Soviètica, sinó sobretot de les llengües eslaves. Llengües com el txec o el polonès representen certs fonemes o grups de fonemes de maneres poc habituals en les llengües ger-

màniques i romàniques. Així, per exemple, les lletres ⟨c, ch, j⟩ representen, respectivament, els fonemes /ts, x, j/ en ambdós idiomes. El txec, a més, emprà el hàtxek o accent anticirumflex sobre les lletres ⟨č, š, ž⟩ per als fonemes /tʃ, ʃ, ʒ/. Es troben usos paral·lels del hàtxek en ortografies com les del croat, l'eslovac, l'eslovè, el letó, el lituà, el macedoni, el serbi o el sòrab. El sistema Fal'kovič, doncs, recorre a aquestes convencions ortogràfiques.

En general, es tracta d'un sistema de transcripció rigorós, perquè representa els fonemes (com ho palesa la conversió de ⟨י⟩ en ⟨oj⟩) i perquè, en fer-ho de manera biunívoca, permet la reversibilitat perfecta. Això s'aconsegueix amb l'ús de ⟨x⟩, una consonant que els sistemes que hem vist fins ara no empraven, i de diacrítics, concretament el hàtxek de què acabem de parlar.

Fal'kovič contempla la possibilitat de no usar ⟨x⟩ per a transcriure ⟨כ⟩, sinó ⟨ch⟩. Aquesta opció no s'acaba d'entendre, perquè precisament anul·laria la principal virtut del sistema, introduint una ambigüïtat que no aporta res. Si hom optés per ⟨ch⟩, doncs, paraules com ara האלצהאקער *holchaker* o שאצהויז *šachoyz* presentarien el mateix problema que el sistema del YIVO, amb la diferència que ara donarien a entendre un fonema /x/ absent en els exemples.

D'altra banda, cal dir que Fal'kovič va un xic més enllà del que s'espera d'un sistema de transcripció, en proposar convertir ⟨צ, ש, ט⟩ en ⟨č, c⟩ respectivament. Representar dos fonemes amb una sola lletra sembla més propi d'un sistema ortogràfic que no pas d'un sistema de transcripció, si bé aquesta decisió no li resta coherència ni biunivocitat. A tot estirar es podria dir que aquesta conversió complica una mica la lectura de paraules com ara *aparačik* 'buròcrata' (derivat de *aparat* + *šik*) o *bakančaft* 'coneixença' (derivat de *bakant* + *šaft*) o encara *knexčaft* 'esclavatge' (derivat de *knext* + *šaft*), perquè fa més difícil identificar-ne els morfemes. El mateix es pot dir de mots com ara *arbecfeik* 'laboral, capaç de treballar' (compost de *arbet* + *feik*, amb una /s/ epentètica) o *locman* 'barquer' (compost de *lot* + *man*, també amb epèntesi).

En resum, i si ens cenyim a l'opció de transcriure ⟨כ⟩ per ⟨x⟩, hem de concloure que aquest sistema és superior als dons anteriors, perquè elimina les ambigüïtats, constituint

doncs un sistema de transcripció rigorosa que el fa potencialment més apte per a contextos científics i bibliogràfics. L'únic inconvenient que presenta és la introducció de les dues lletres ⟨c, ċ⟩, que, com s'ha explicat, són innecessàries.

6.5.5 El mètode Niborski-Vaysbrot per a transcriure l'ídx.

El sistema Niborski-Vaysbrot és gairebé idèntic al del YIVO, del qual entenem que deriva directament, però presenta una innovació tan creativa com manifesta: l'ús de majúscules. Aquest recurs permet dues coses. En primer lloc, elimina les nombroses ambigüitats que presenta el mètode YIVO, cosa que li dona biunivocitat i el fa rigorós, perquè permet distingir entre ⟨Kh, Sh, Zh⟩ i ⟨KH, SH, ZH⟩ com a conversió dels fonemes /x, ʃ, ʒ, kh, sh, zh/ respectivament.

En segon lloc, permet representar la realització palatal d'algunes consonants, que com hem dit es produeix sobretot en paraules d'origen eslau, però no només en aquestes. Així, paraules com קאַלערן *kolern* 'rodolar', מאָלעקול *molekul* 'molècula', קאַפעלע *kapele* 'capella', מיניען *minyén* 'lluir, mirallejar', וואַל *vual* 'vel', פּאָכוואַלע *pochvale* 'elogi' es transcriurien KOLyERN, MOLyEKULy, KAPELyE, MINyEN, VUALy, POKHVALyE per tal de representar la realització palatal [ʎ, ɲ] dels fonemes /l, n/.

Com hem dit més amunt, no tots els parlants practiquen aquesta realització, que a parer nostre es troba en recés, i és per això que no hem considerat que constitueixin fonemes, malgrat que en alguns casos sí que ofereixen contrast fonemàtic (per als parlants que fan la distinció, és clar), com fa palès el doblet מיניען / מנין, 'quòrum' i 'lluir' respectivament, que la majoria de parlants pronuncien de manera idèntica [ˈmɪnjɔn], però que d'altres distingeixen [ˈmɪnjɔn, ˈmɪnɔn].

Les dues raons que hem adduït ens permeten classificar aquest mètode de sistema de transcripció rigorosa amb alguns trets fonètics. Tota la informació fonètica que preserva és interessant i molt útil per a un diccionari, que és l'àmbit d'aplicació d'aquest sistema de transcripció, però complica innecessàriament la seva aplicació, perquè l'ortografia ídx no reflecteix fidelment aquests fenòmens. Així, doncs, l'aplicació pràctica d'aquest

mètode no és a l'abast ni tan sols de la majoria de parlants competents d'ídix, en la mesura que la palatalització és un fenomen en clara reculada.

Deixant de banda els dígrafs palatals, l'ús de majúscules sembla adequat en expressions tan breus com són les entrades d'un diccionari, però en termes òptics representaran un destorb de seguida que s'apliqui a expressions de certa extensió, com ara referències bibliogràfiques.

6.6 Un nou sistema de transcripció rigorosa per a l'ídix

Fins ara hem vist un sistema de transliteració i diversos sistemes de transcripció, un dels quals incorpora elements fonètics. Pel que fa a la transliteració, hem vist que el sistema Noble-Fishman és rigorós i perfectament adaptat al seu àmbit d'aplicació, tanmateix reduït. Pel que fa als sistemes de transcripció, tots ells presenten inconvenients: els mètodes YIVO i Harkavi per no ésser rigorosos, el mètode Niborski per necessitar les majúscules i el mètode Fal'kovič per donar lloc a ambigüitats amb l'ús de ⟨ch⟩ i per emprar més diacrítics dels necessaris.

Amb aquest repàs considerem demostrat que l'ídix està mancat, ara com ara, d'un sistema de transcripció rigorosa apte per a publicacions científiques i registres bibliogràfics. En el cas dels registres bibliogràfics i com apunta Isaac Bleaman (2019), cal tenir en compte que un sistema de transcripció rigorosa idealment hauria de permetre no solament reconstruir els fonemes del text convertit, sinó també, en la mesura del possible, la seva escriptura, tot i que les paraules d'origen semític i les grafies no estàndard sempre seran un obstacle.

A continuació formularem una proposta raonada per a un nou sistema de transcripció internacional per a l'ídix estàndard, que partirà del millor sistema que hem vist fins ara, el de Fal'kovič, corregint-ne les mancances, amb el següent desideràtum:

- El nou sistema per a romanitzar l'ídix haurà d'ésser aplicable a totes les expressions de l'ídix estàndard, àdhuc les del component semític i grafia arcaïtzant.

La romanització de l'ídix

- Serà un sistema de transcripció i proposarà, doncs, una lletra per a representar cada fonema de les expressions convertides.
- Serà rigorós, és a dir, biunívoc: a cada fonema li correspondrà una sola i única lletra de conversió, i cada lletra de conversió representarà un sol i únic fonema. Aquest objectiu implica, de retruc, que els fonemes africats no es representaran amb una sola lletra, de manera que alhora serà més fàcil reconstruir l'escriptura original.
- Només farà ús de dígrafs quan això no impliqui cap ambigüitat. En altres paraules, si s'empra algun dígraf, aquest inclourà lletres lliures (lletres que no converteixen cap fonema per si soles), i cadascuna d'aquestes lletres només s'emprarà en un sol dígraf.
- En la mesura del possible, serà transparent. Això afavorirà no només una lectura intuïtiva, sinó que tindrà en compte els sistemes existents, sobretot el del YIVO, per ésser el més conegut avui dia.

A més d'aquest sistema de transcripció, d'abast internacional, es proposarà un sistema d'adaptació fònico-gràfica, aquesta vegada pensat per a adaptar al català noms propis de l'ídix en contextos no científics: premsa, literatura, obres de divulgació, etcètera.

Com que els sistemes de transcripció s'apliquen sobretot a expressions escrites, tot i deure's als fonemes, el més habitual és que les taules de conversió comencin amb una columna que inclou les lletres de l'alfabet convertit. Així ho fa tota la literatura que hem estudiat i així ho fem també en el present treball. De tota manera, com que la transcripció parteix dels *fonemes* i no pas de les *lletres*, sembla més lògic que la columna de referència inclogui fonemes i no pas lletres. És per això que hem decidit incloure una segona columna d'aquesta mena en la taula següent.

Cal afegir que centrar-se en la fonemàtica és especialment rellevant quan es té en compte que un nombre significatiu de publicacions simplifiquen la grafia estàndard eliminant les lletres ⟨ת, ש, כ, ב̄⟩, o fins i tot el dígraf ⟨יײ⟩, substituint-los per ⟨ב, כ, ש, ת, יי⟩

respectivament. Així, doncs, davant d'una publicació d'aquesta mena, cal recordar que si l'ortografia i la fonemàtica es contradiuen, manen els fonemes.

**Taula: Propostes de transcripció rigorosa de l'ídix
i adaptació fònico-gràfica de l'ídix en català**

Alfabet ídix	Fonemes de l'ídix	Transcripció	Adaptació
א	—	—	—
אָ	/a/	a	a
אָ	/o/	o	o
ו	/u/	u	u
וּ	/u/	u	u
י	/i, j/	i y	i y
יִ	/i/	i	i
ע	/e/	e	e
וי	/oj/	oy	oi
יי	/ej/	ey	ei
יי	/aj/	ay	ai
ב	/b/	b	b
בֿ	/v/	v	v
ג	/g/	g	g / gu
ד	/d/	d	d
ה	/h/	h	h
וו	/v/	v	v
ז	/z/	z	z
ח	/x/	ch	kh
ט	/t/	t	t
פ	/k/	k	k
כ	/x/	ch	kh
ל	/l/	l	l
מ	/m/	m	m
נ	/n/	n	n
ס	/s/	s	s / ss

Alfabet ídix	Fonemes de l'ídix	Transcripció	Adaptació
פ	/p/	p	p
פ̄	/f/	f	f
צ	/ts/	ts	ts
ק	/k/	k	k
ר	/r/	r	r
ש	/ʃ/	š	x / ix
שׁ	/s/	s	s
ת	/t/	t	t
תׁ	/s/	s	s
טש	/tʃ/	tš	tx
זש	/ʒ/	ž	j / g
דזש	/dʒ/	dž	tj / tg

Tal com hem anticipat, i per les raons adduïdes, el nostre sistema de transcripció rigorosa parteix del mètode Fal'kovič. Comentarem ara, un per un, els casos en què aquest difereix d'aquell.

6.6.1 L'aproximant palatal sonora /j/

Proposem convertir /j/ en ⟨y⟩ perquè en molts d'idiomes —sobretot els més parlats internacionalment que empren l'alfabet llatí— donen a aquesta lletra aquest valor fonemàtic, o un de semblant (/i/), a diferència de la ⟨j⟩, que sovint representa altres fonemes (sobretot /ʒ, x/). És així en anglès, castellà, francès, portuguès i alemany,⁶⁵ com també ho és en català.

65 En el cas de l'alemany, val a dir que la ⟨j⟩ representa el fonema /j/ en moltes paraules (p. ex. *ja*, *Jogurt* o *Majonäse*), però en moltes d'altres no (p. ex. *Jeans*, *Journal* o *Job*). La lletra ⟨y⟩, per la seva banda, també presenta duplicitat, representant adés /y/ (p. ex. *Analyse*, *Synthese* o *sympatisch*), adés /j/ (p. ex. *Yoga* o *Yuppi*) o encara /i/ (p. ex. *Yvonne*).

6.6.2 La fricativa velar sorda /x/

Proposem transcriure /x/ com a ⟨ch⟩ perquè ens sembla més transparent que no pas ⟨x⟩, ja que aquesta lletra representa fonemes prou diferents en els idiomes d'alfabet llatí més parlats.

En anglès, la ⟨x⟩ pot representar el fonema /z/ en mots com *xylophone* o *xenophobia*, /gz/ en mots com *exam* o *exist*, o /ks/ en mots com *box* o *next*. En castellà, pot representar /s/ en mots com *xilòfono* o *xenofobia* o /ks/ en mots com *examen* o *existir*. Molt rarament sí que representa /x/, però sempre en noms propis de grafia arcaïtzant com ara *México*, *Oaxaca*, *Ximénez* o *Mexía*. En francès, la ⟨x⟩ representa el fonema /s/ en mots com *soixante*, /z/ en mots com *Bruxelles*, /ks/ en mots com *expansion* o *maximum*, /gz/ en mots com *exigence* o *exulter*; o encara pot ésser muda en bon nombre de paraules, com ara *paix*, *amoureux*, *deux*. En portuguès, pot representar /s/ en mots com *próximo*, /z/ en mots com *exemplo*, /ʃ/ en mots com *xarope* o *peixe*, /ks/ en mots com *sexo* o *fixo* i molt rarament /gz/ en mots com *hexaedro*. En alemany representa els fonemes /ks/ en mots com ara *Taxi* o *Axiom*. En català, finalment, representa /ks/ en mots com *taxi* o *fax*, /ʃ/ en mots com *xocolata* o *peix* i /gz/ en mots com *examen* o *hexàgon*.

Pel que fa al dígraf ⟨ch⟩, cal dir que també representa una gran varietat de fonemes. En anglès, representa /tʃ/ en mots com *chese* o *chin*, /k/ en mots com *anchor* o *chord*, /ʃ/ en mots com *machine* o *cached*, /gz/ en posició final en alguns parlars (p. ex. *sandwich* o *Greenwich*), o encara pot ésser muda en mots com *yacht*. Cal notar que aquest dígraf sí que representa el fonema /x/ en mots procedents de l'escocès o de l'ídix, com ara *loch* i *chutzpah* respectivament.⁶⁶ En castellà sempre representa /tʃ/, en mots com *mucho* o *chichón*. En francès sol representar /ʃ/, com en els mots *chat* o *chute*, però també pot representar /k/ en mots com *chlore* o *chaotique*, o encara ésser mut en mots com *yacht*. En portuguès representa /ʃ/ en mots com *chuva* o *fecho*. En alemany representa el fonema /x/ en mots com *Buch* o *Fach* o bé /ç/ en mots com *Bücher* o *Mädchen*, tot i que també pot representar /k/ en mots com *Chor*, *chronisch* o *Chemnitz* o /ʃ/ en mots com *Champignon* o *Charlotte*. En català aquest dígraf és pràcticament inexistent: només apa-

66 Si bé algunes fonts indiquen que ⟨ch⟩ en mots d'origen ídix pot representar alternativament el fonema /h/.

La romanització de l'ídix

reix en els mots *brochanita* i *chamosita* (representant una /k/), en algun manlleu no adaptat i en algun cognom de grafia arcaica com ara *Baldrich*, *Blancher* o *Lluch*. Finalment, encara podríem afegir algun altre idioma en què el dígraf ⟨ch⟩ representa el fonema /x/, com és l'eslovac (p. ex. *chlap* 'home'), el polonès (p. ex. *chleb* 'pa') o el txec (p. ex. *chlap* 'home, tipus').

Si ara ens plantegem la qüestió contrària, és a dir, com es representa la fricativa velar sorda /x/ en els idiomes esmentats, caldrà afegir que el castellà, a més de conèixer la ⟨x⟩ en mots com *México*, en general sol representar aquest fonema amb la lletra ⟨j⟩, en paraules com ara *jamón*, *ajo* o *reloj*.

Hi ha altres idiomes que representen el so [x] amb el dígraf ⟨ch⟩, però que ho fan com a al·lòfon d'algun altre fonema, com en els parlars meridionals del neerlandès (en què el fonema representat per ⟨ch⟩ també es pot realitzar com a velar o palatal). Contràriament, en els dialectes castellans al centre i nord de la península Ibèrica, així com en l'estàndard peninsular, el fonema /x/ representat per ⟨j⟩ se sol realitzar de manera més postvelar o uvular.

Alguns dels exemples exposats fins ara posen de manifest l'origen del dígraf ⟨ch⟩ en aquest context, perquè es tracta de paraules procedents del grec. El fonema representat per la lletra ⟨χ⟩ que en l'actualitat es pronuncia com a [x] en paraules com ara *χρόνος* *chrónos* 'temps', antigament es realitzava amb una articulació plosiva-aspirada: [k^h]. És per aquesta pronunciació aspirada que els llatins sistemàticament transcrivien les paraules que contenien aquesta lletra amb el dígraf ⟨ch⟩. Part de l'interès del dígraf ⟨ch⟩ es deu, doncs, a l'abast internacional que ha tingut gràcies a cultismes grecs adaptats a una grafia llatina.

En relació amb la possibilitat d'emprar ⟨kh⟩ per a representar el fonema /x/, cal dir que és un recurs de què fan ús pocs idiomes. Entre aquests es compten per exemple el vietnamita (en mots com *không* 'no') o el somali i l'indonesi en préstecs de l'àrab (*khad* 'tinta' en somali i *khas* 'típic' en indonesi). Com es pot comprovar, no són idiomes d'un abast internacional comparable a alguns dels considerats fins ara.

Caldria preguntar-se ara per què una grafia tan minoritària és l'emprada per a la transcripció de l'ídix que proposa el YIVO. L'única explicació plausible és que això es deu a raons internes de la llengua anglesa. Com hem vist, en aquest idioma les lletres ⟨x, ch⟩ representen una ampla paleta de fonemes, mentre que el dígraf ⟨kh⟩ resta lliure i constitueix una bona opció per a convertir lletres d'altres alfabetos. Així, ⟨kh⟩ s'empra en expressions procedents de l'àrab (p. ex. *bakhoor*), de l'hindi o l'urdú (p. ex. *gymkhana* o *khaki*), del persa (p. ex. *khatun*) o del rus (p. ex. *sovkhos*), així com en la transcripció d'expressions d'aquests idiomes o encara molts d'altres.

És interessant notar que, quan l'anglès adapta termes de l'hebreu o es reproduïx en anglès expressions hebrees transcrits, el fonema /x/ de vegades es representa amb una ⟨kh⟩, però gairebé sempre es fa amb una ⟨ch⟩. Exemples del primer cas serien: *makh-tesh*, *shiddukh* o *Tanakh*. En canvi, del segon cas els exemples són legió: *chalutz*, *chametz*, *chaver*, *chaya*, *chazeret*, *gemach*, *lechayim*, *lechi*, *machzor*, *mashigach*, *mechitza*, *mitpachat*, *ruach*, *tefach*, *yechidah* o *yichud*; també en noms propis com ara *Abimelech*, *Baruch*, *Chabad*, *Chemosh*, *Cheshvan*, *Chol*, *Pesach* o *Rosh Chodesh*.

Pel que fa a adaptacions de l'ídix, la situació és comparable. Amb ⟨kh⟩ es troben ben poques expressions, un exemple en seria *khazer*. D'altra banda, en un munt d'expressions adaptades s'opta per ⟨ch⟩: *blech*, *boychik*, *bracha*, *chazzerai*, *chrain*, *chutzpadik*, *chutzpah*, *kreplach*, *mechaieh*, *shadchen*, *toches*; tot això malgrat les confusions que pot portar quan apareix dins el trígraf ⟨sch⟩, que representa el fonema /ʃ/ per influència de l'alemany (en manlleus com ara *borscht*, *fleischig*, *glitsch*, *hamantaschen*, *mensch*, *schlemiel*, *schlepper*, *schlong*, *schmaltz*, *schmeckle*, *schmooze*, *schmuck*, *schnorrer*, *schnozz*, *schnozzle*) o després de ⟨t⟩ (en expressions com ara *kvetch*, *potchky*, *tchotchke*).

Tot comptat i debatut, la ⟨kh⟩ sembla una bona grafia per a adaptar a l'anglès expressions que contenen el fonema /x/, però convé subratllar tres coses. En primer lloc, fins i tot l'anglès prefereix el dígraf ⟨ch⟩. En segon lloc, el que és bo per a l'anglès no necessàriament ha d'ésser bo per a la resta d'idiomes ni menys encara per a un sistema internacional. Assumir el contrari podria ésser considerat una mostra de subordinació lingüística amb poc fonament científic. Hom podria argüir que, essent l'anglès la llengua més parlada, sí que poden tenir especial importància les solucions que s'hi adoptin inter-

nament en aquesta classe de problemes, però això ens porta a la tercera consideració: que no podem confondre l'adaptació fònico-gràfica a un idioma concret, per molt internacional que sigui, amb un sistema de transcripció rigorosa amb aspiracions científiques. Més amunt (§ 6.5, pàg. 208) ja hem argumentat perquè aquest dígraf no és apte per a un sistema amb aquests requisits.

En conclusió, la grafia ⟨ch⟩ és la que aplega més avantatges per a un sistema de transcripció rigorosa.

6.6.3 Els fonemes africats

Pel que fa a l'africada alveolar sorda /ts/, l'africada postalveolar sorda /tʃ/ i l'africada postalveolar sonora /dʒ/, hem decidit apartar-nos de la proposta de Fal'kovič per respectar el principi d'“un fonema, un caràcter”, garantint així la biunivocitat, i per tal d'evitar els inconvenients amb què pot topiar el mètode soviètic (§ 6.5.4, pàg. 214).

6.6.4 Les fricatives postalveolars

Pel que fa a la fricativa postalveolar sorda /ʃ/ i la seva contrapart sonora /ʒ/, seguim en canvi la proposta de Fal'kovič. Com hem exposat més amunt (§ 6.5, pàg. 208), els dígrafs amb consonants no lliures no permeten assegurar la biunivocitat i donen peu a molts casos d'ambigüitat, cosa que només es pot evitar amb l'ús de diacrítics o dígrafs amb consonants lliures.

Les úniques consonants que resten lliures en el nostre sistema són ⟨j, q, w, x⟩. La ⟨q, w⟩ no representen cap d'aquests fonemes en les llengües estudiades. La ⟨j, x⟩, en canvi, sí que ho fan en alguns casos. En relació amb ⟨x⟩, recordem el portuguès *peixe* o el català *peix*. En relació amb ⟨j⟩, en anglès sol representar /dʒ/ (mots com *John* o *job*), en castellà sempre representa /x/ (p. ex. *jamón*, *rojo* o *reloj*), en francès i portuguès sol representar /ʒ/ (mots com *janvier* o *joue* o bé *jogo* o *ajuda*, respectivament), mentre que en alemany sol representar /j/ (mots com *ja* o *Januar*), però en els estrangerismes pot cobrar altres valors (/dʒ/ en mots com *Job* o *Bluejeans*, /ʒ/ en mots com *Bijouterie*, però tanmateix /j/ en *Bajonett*). El català, d'altra banda, fa com el francès i el portuguès (p. ex. *joc* o *ajut*).

A aquesta pluralitat de valors cal afegir els fonemes que ⟨x, j⟩ representen en l'AFI, que són /x, j/, és a dir, una fricativa velar sorda i una aproximant palatal sonora. En el cas de la ⟨x⟩, això implica un punt d'articulació diferent; en el cas de ⟨j⟩ varia tant el punt com el mode d'articulació.

La solució de Fal'kovič, com hem vist, evita els inconvenients esmentats i, a més, ho fa d'una manera elegant, en la mesura que l'aplicació del hàtxek implica el mateix canvi en el lloc d'articulació tant en la ⟨s⟩ com en la ⟨z⟩: el pas d'una articulació alveolar a una de postalveolar.

6.6.5 Suplement per a la transcripció de referències bibliogràfiques

A més dels problemes intrínsecs del sistema de transcripció del YIVO, a l'hora de donar referències bibliogràfiques hom topirà amb un seguit de dificultats que depassen l'abast de qualsevol mètode de romanització. Recentment Isaac Bleaman (2019) ha publicat a la revista *In geveb* unes directrius per a bibliografies d'obres en ídix concebudes com un suplement al sistema de “transliteració” del YIVO. Més amunt (§ 5.3, pàg. 166) ja hem parlat de les consideracions de Bleaman en relació amb els noms i cognoms dels autors i hem exposat els arguments que ens duen a distanciar-nos-en. Ara bé, creiem que les seves directrius relatives a l'ús de majúscules, la puntuació d'abreviacions i acrònims, els títols, paraules semítiques i ortografies no estàndard sí que són valuoses i convindria seguir-les, amb una altra excepció: si Bleaman recomana escriure els topònims sempre amb minúscula inicial, nosaltres ens decantaríem per escriure'ls amb majúscula. A continuació es resumeixen els punts més importants i es remet al seu document per a més detalls:

- Convé emprar majúscules en la primera lletra dels títols, els noms de persones, d'institucions i —nosaltres afegiríem— de llocs. Si el nom d'una institució és un acrònim, cal donar-lo tot en majúscules. Es desaconsella, doncs, escriure amb majúscula inicial els gentilicis, glotònims, etnònims o noms de festivitats.
- En les abreviatures i els acrònims, es recomana fer servir els mateixos signes tipogràfics que en el text convertit.

La romanització de l'ídix

- En el cas d'obres en què l'original conté el títol traduït, s'ofereixen tots dos. En cas que no hi consti cap traducció, convé afegir-ne una en la llengua del document entre claudàtors.
- Les paraules d'origen semític s'haurien de transcriure d'acord amb diccionaris autoritatius. Bleaman esmenta els diccionaris d'Uriel Weinreich, Solon Beinfeld i Harry Bochner, i Schaechter-Viswanath i Glasser. Nosaltres afegiríem el de Y. Niborski i Vaysbrot amb l'índex suplementari d'E. Niborski, que tenen l'avantatge que són accessibles en línia. Quan hi ha més d'una transcripció possible, caldria optar per la que reproduïx la pronúncia més acurada.
 - S'aconsella transcriure la ⟨ʔ⟩ final sempre com a ⟨n⟩ i mai com a ⟨m⟩.
 - Es desaconsella que la transcripció reproduïxi la sonorització o ensordiment fonètic de consonants deguts a fenòmens de fonotàctica interna.
- Quan un text ídix segueix l'ortografia YIVO però no hi consten (tots) els diacrítics, es recomana transcriure'l com si hi figuressin. Ara bé, es recomana mantenir les especificitats de les grafies prenortatives, sobretot les ⟨v, ʔ⟩ mudes, però no així les ⟨ʁ⟩ mudes, perquè introduirien incongruències amb la resta del sistema.
- Quan una ⟨ʔ⟩ admeti una pronúncia vocàlica o semiconsonàntica, essent ambdues correctes, es recomana transcriure-la com a la semivocàlica ⟨y⟩. Així, דיאלעקט es transcriurà *dyalekt* i no *dialekt*.

En relació amb els noms propis, com ja s'ha exposat, creiem que és convenient transcriure'ls a partir de l'ídix.

6.7 L'adaptació fònico-gràfica d'expressions ídixs en català

Passem ara a revisar el sistema d'adaptació fònico-gràfica que hem anticipat a la pàgina 219. L'objectiu que ha guiat aquesta proposta ha estat el de trobar un sistema per a anotar termes ídixs, sobretot noms propis de persones, indrets i referents culturals, d'una

manera que violenti al mínim els bons costums de l'ortografia catalana, així com les convencions vigents en la incorporació de manlleus. Ens centrarem, doncs, en els casos més problemàtics, que involucren l'ús de les lletres ⟨y, kh, j, g⟩ en l'alfabet de conversió.

6.7.1 La fricativa postalveolar sonora /j/ a començament de síl·laba

Pel que fa al fonema /j/, representat amb el caràcter ⟨ʝ⟩ en ídix, hem optat per la lletra ⟨y⟩ a principi de síl·laba i per ⟨i⟩ en la resta de posicions.

La lletra ⟨y⟩ ja figura en un bon nombre de manlleus incorporats al català i recollits pel diccionari de l'IEC. Això s'entén quan el manlleu no és adaptat, com ara *chardonnay*, *playback* o *playboy*, o quan deriva d'un nom propi, com ara *faraday*, *baddeleyita*, *keynesià* o *haiyina*, però en d'altres casos (*ayn*, *ghayn*, *ya* o *zay*) sobta prou si es té en compte que en general aquest so s'adapta amb una ⟨i⟩, per exemple: *iot*, *iarda*, *iogurt*, *ioga*, *iuan*, *iuca*, *maia*, *papaia*, *soia*, etc. Un altre cas ben curiós és el de *pinyin*, que es recull com a terme adaptat, no pas com a estrangerisme, i per tant es recomana escriure en rodona, si bé això indueix el parlant a pronunciar [ˈpiɲin].

El diccionari de l'Enciclopèdia Catalana recull algun mot més amb y grega en funció semiconsonàntica no reconeguts (encara) per l'IEC. Es tracta de mots procedents de cognoms (p. ex. *yeaddonnià*) o mots adaptats de llengües estrangeres però que tanmateix han conservat una y grega pròpia (p. ex. *yuppie*) o bé procedent d'un sistema de transcripció (p. ex. *yakitori*, *teriyaki*).

El Termcat, per la seva banda, emprà molt més aquesta grafia, però cal notar que els recursos editats per aquesta institució no distingeixen entre manlleus adoptats i adaptats. De fet, només reben marcatge «aquells casos la pronúncia dels quals no s'adequa a allò que un parlant de català esperaria a partir de la grafia concreta d'un terme», com explica Rosa Colomer (2003: 67), que dirigí el Termcat entre 2002 i 2012. Ella mateixa (ibíd.) reconeix que

El marcatge del Termcat té, amb tota la intenció, un cert marge d'ambigüitat, perquè no explicita exactament la pronúncia que es proposa, de manera que si, amb el temps, un terme es va incorporant al cabal lèxic general i la pronúncia que es generalitza no és exactament

La romanització de l'ídix

la de la llengua d'origen, es podrà considerar que el terme ha seguit el procediment normal d'adaptació.

La coincidència o no entre l'escriptura i la pronúncia d'un terme segons les convencions catalanes és el que distingeix l'adaptació de la mera adopció. En altres paraules, el Termcat no indica si un terme ha estat adaptat o no, i no ho fa per tal de no interferir en aquest procés.

Pel que fa a la conveniència o no d'escriure els termes en cursiva, el Termcat tampoc no vol establir cap dogma (69):

Pujol-Solà (1995) ja fan veure que la utilització d'un recurs gràfic com el de la cursiva ha d'obeir a una voluntat discriminant, la qual molt sovint no pot dependre exclusivament de la presència d'una determinada forma, adaptada o no, en un repertori lexicogràfic determinat. Per tant, sembla prou clar que l'autor, el corrector o l'editor d'un text es pot valer de la cursiva quan ho consideri necessari per establir una diferència gràfica entre dos elements consecutius del seu text, i en aquesta consideració els diccionaris han d'ésser entesos com una eina d'informació més, però no pas com l'única guia possible per establir què va en cursiva i què no hi va.

Tenint això en compte, es comprèn la profusió de grafies alienes al català en termes no marcats com a estrangerismes no adaptats: *alayavijnyana* ('concepte búdic d'inconscient'), *aliyà* ('honor de llegir un passatge de la Torà durant el servei del sàbat'), *aya* ('verset de l'Alcorà'), *goy* | *goyà* ('no jueu'). Com es veu, alguns d'aquests termes estan a mig adaptar. Si s'accentua la paraula *goyà*, perquè no s'escriu amb *i* llatina? D'altra banda, *alayavijnayna* s'escriu amb ⟨ny⟩, cosa que indica encertadament una pronúncia palatal, ara bé, per què *Angra Mainyu* ('creador de les forces del mal' en el zoroastrisme) també s'escriu amb ⟨ny⟩ si els fonemes representats són /ni/? Per què cap d'aquests termes no està marcat i en canvi *zàuiyah* ('edifici d'una confraria zufi') sí que ho està? En tot cas, aquests exemples palesen l'ús de la lletra ⟨y⟩ en termes adaptats o mig adaptats al català.

La nostra proposta per a l'ídix no persegueix una solució general per a l'adaptació d'aquest fonema, sinó que deriva del desig d'ésser coherents amb la solució d'un problema particular: la combinació de fonemes /yi/, tan freqüent en ídix.

Pel que fa a la combinació /ji/, la trobem present en termes marcadament culturals com ara *ahavas-yisroel* 'amor pels correigionaris', *chanukes-habayis* 'dedicació d'una casa',

goyiš ‘gentil, no jueu’, *kvursa-yisroel* ‘enterrament jueu’, *oycher-yisroel* ‘jueu que causa desgràcies al poble d’Israel’, *yiched* ‘prohibició d’estar a soles una dona i un home solters’, *yiches* ‘ascendència, estatus’, *yidišist* ‘ídixista, partidari o estudiós de l’ídix’, *yidiškeyt* ‘judeïtat ídix’ o *yizker* ‘pregària memorial’. Però també la trobem en noms propis de persona (*Yirmiahu*, *Yisroel*, *Yišmoyl*, *Yitschak*, *Yitschok*, etc., i alguns dels seus diminutius), de lloc (*Malyits*, *Nyiklya*, *Pichlyits*, *Yidišland*, *Yiglinsk*, *Yivantsk*, *Yivoynitš*, *Yizefev*, etc.), d’institucions, grups i associacions (*Varšever Yidišer Kunst-teater*, *Yidišer Artistn-fareyn*, *YIVO*, *Yung-yidiš*).

Quant a la combinació /ij/, força menys freqüent, el cas és més complicat. Recursos com el diccionari de Finkel (2020a) inclouen un munt de termes amb aquesta combinació: *aliye* (‘immigració, honor de llegir la Torà’), *biye* (‘acte sexual’), *briye* (‘creació’), *giyer* (‘conversió al judaisme’), *mašgiyech* (‘supervisor rabínic’), *kiyer* (‘rentamans ritual a la sinagoga’), *tsiyen* (‘Síó’) i un llarg etcètera. El diccionari Niborski-Vaysbrot (2011), per la seva banda, presenta tots aquests termes com a pronunciats amb una /i/ per comptes de /iy/: *alie*, *bie*, *brie*, *gier*, *mašgiech*, *kier*, *tsien*, etcètera.

Com que aquest so només sol aparèixer en termes del component semític, de grafia arcaïtzant, no és fàcil dirimir la qüestió. Els antropònims *Gavriyel*, *Iyev*, *Kasriyel* i *Yechiyel*, o bé *Gavriel*, *Iev*, *Kasriel* i *Yechiel*, tampoc no ens hi ajuden pas, perquè igualment s’escriuen seguint les regles de l’hebreu. L’únic que podem apuntar és que l’existència de la combinació /ij/ es podria sustentar, com a mínim, en el topònim *kiyan* (קײאַן), poble polonès de Kijany, documentat al nomenclàtor geogràfic de Glasser (2010a). Per ésser justos, però, caldria afegir que aquest nomenclàtor recull molts de topònims on la pronúncia [ij] es dona per dubtosa i es marca amb un interrogant, probablement a conseqüència de la grafia simple (ײ): *bazilie* (*baziliy?e*, באַזילײַע), *bogrie* (*bo-griy?e*, באַגריײַע) o encara *iezd* (*iy?ezd*, אײַעזד).

Sigui com sigui, el fonema /j/ és problemàtic quan antecedeix /i/ a principi de síl·laba, perquè en català aquesta combinació de fonemes no es dona mai.⁶⁷ Com que /j/ en català s’escriu sempre ⟨i⟩, l’aplicació “cega” d’aquest ens duria a escriure ⟨ii⟩ per a representar

67 Deixem de banda aquí pronúncies acastellanades com ara [ˈjibre] per *llibre*.

La romanització de l'ídix

/ji/. No obstant això, com ja hem vist, la combinació ⟨ii⟩ en català sempre representa el hiat /ii/ (*xiisme*, *antiimatge*, etc.). La solució que ha trobat l'IEC és recórrer a la i grega i escriure ⟨yi⟩, doncs, per ara només en el mot *pinyin*. És un recurs que també empra el Termcat en les seves propostes, sense que ens quedi clar tanmateix si es tracta d'expressions merament adoptades o ja es consideren adaptades: *Nyingma* ('escola de budisme tibetà'), *yin-yang* o *yizkor* ('pregària memorial jueva').

El recurs a la i grega també es troba en un terme adaptat recollit per l'IEC, com ja hem vist (*ya*) i en un bon nombre d'expressions proposades pel Termcat, com hem vist també.

Això ens convida a buscar una solució coherent i no restringir l'ús de ⟨y⟩ als casos en què aquesta consonant precedeix la vocal i, sinó qualsevol altra vocal. Ara bé, si ho fèssim sense tenir en compte que *antecedeix* la consonant ⟨y⟩ aleshores ens trobaríem amb el problema de l'expressió *pinyin* (recollida per l'IEC) o *Nyingma* (recollida pel Termcat), en què el lector no sap si el dígraf ⟨ny⟩ representa el fonema /ɲ/ o bé els dos fonemes /nj/.

La solució més elegant a aquest problema és, a parer nostre, limitar l'ús de ⟨y⟩ als casos en què obre una síl·laba. Així, expressions com ara *koldunye* ('bruixa'), *kompanye* ('companyia'), *minyen* ('quòrum cultural'), *yunion* ('sindicat') o els topònims *Blachownye* (Blachownia, Polònia), *Koltunyan* (Kaltanènai, Lituània), *Gonyondz* (Goniądz, Polònia) o *Nyeporent* (Nieporęt, Polònia) es podrien adaptar al català com a *koldúnie*, *kompànie*, *mínien*, *yúunion*, *Blakhòvnie*, *Koltunian*, *Gòniondz* o *Nieporent*.

Atenint-nos a un criteri de simplicitat però també al fet que la palatalització de la combinació ⟨ɲi⟩ prevocàlica no es dona pas sempre ni la fan tots els parlants quan els diccionaris ho prescriuen, creiem que no és convenient reproduir-la en català.

6.7.2 Les vocals /e, o/

Tot i que per raons pràctiques i en coherència amb la convenció més estesa, hem decidit incloure en la nostra fonologia de l'ídix els fonemes /e, o/, com ja hem dit aquestes vocals, en la llengua estàndard, tenen una realització semioberta [ɛ, ɔ], com la tenen les pa-

raules catalanes *pèl* i *pol*. Per aquest motiu, sempre que les normes d'accentuació del català demanin titllar alguna d'aquestes vocals, l'accent haurà d'ésser greu.

6.7.3 La fricativa labiodental sonora /v/

El fonema /v/ no existeix en tots els parlars catalans, però sí que es conserva, en major o menor mesura, en els parlars baleàrics, l'alguerès i alguns parlars valencians i tarragonins. Si ens fixem en el so [v], en canvi, hem de constatar que sí que existeix en tots els parlars, com a realització al·lofònica de /f/ en certs contextos (p. ex. en la paraula *afgà*). Per aquest motiu, ens sembla escaient preservar-lo en l'adaptació fònico-gràfica.

6.7.4 La fricativa velar sorda /x/ i la fricativa glotal sorda /h/

Els sons [x, h] probablement constitueixen en català un sol fonema, que ocupa un lloc marginal en la fonologia de la nostra llengua. El trobem en el verb *halar* i en algunes interjeccions, com ara *ha*, *ehem* o *hum*. Fins on nosaltres sabem, la normativa no s'ha pronunciat sobre quina d'aquestes pronúncies és la correcta o més adequada. Al nostre entendre, la pronúncia vacil·la entre parlants i fins pot dependre de l'èmfasi que s'hi vol donar en un context donat (veg. Prieto 2004).

Sigui com es vulgui, són sons que resulten familiars a la majoria de parlants; la consonant velar, per la seva presència en el castellà; la consonant glotal, per la seva presència en l'anglès i alguns parlars castellans, ben presents a Catalunya, com l'andalús i alguns parlars hispanoamericans (el cubà, l'argentí, etcètera).

Donades aquestes circumstàncies, sembla convenient representar aquests fonemes en l'adaptació de l'ídic al català. Per al fonema glotal, la consonant ⟨h⟩ sembla la més adequada, mentre que per al fonema velar se'ns presenten diferents opcions: ⟨x, ch, kh⟩. La ⟨x⟩ la podem descartar per les mateixes raons que no la feien adequada per a un sistema de transcripció rigorosa i perquè aquest valor li és aliè en català. La ⟨ch⟩ podria donar peu a una pronúncia oclusiva [k], com és el cas de les paraules *pechblenda*, *brochanita* i *chamosita*, així com, sobretot, les grafies arcaïtzants d'alguns cognoms (*Llach*, *Alberich*, *Blancher*, etc.), o encara a una pronúncia africada postalveolar sorda [tʃ], per influència del castellà.

La romanització de l'ídix

Això ens portaria, contràriament al sistema de transcripció proposat suara, al dígraf ⟨kh⟩. Com hem exposat, l'ús d'aquest dígraf dona lloc a ambigüitats, per l'ús de consonants no lliures, en aquest cas: ⟨k, h⟩. En el cas de l'adaptació fònico-gràfica, però, cal posar la transparència per davant de la precisió i la inambigüitat. A aquests arguments, encara caldria afegir-hi la presència del dígraf ⟨kh⟩ en mots adaptats al català per als quals es recomana la pronúncia velar que ens ocupa:⁶⁸ *kha, khàzar, khi, khmer, kхой, sikh* i *sikhisme*. Així, doncs, atenint-nos als criteris de transparència i coherència amb l'adaptació al català de mots procedents d'altres llengües, ens hem decantat per aquest dígraf.

6.7.5 La lletra ⟨x⟩

Pel que fa a l'ambigüitat que genera la lletra ⟨x⟩ en algunes posicions, com ara en el mot *yídix* 'jueu, ídix', en què es podria interpretar /ks/ (com en *fix*) o /ʃ/ (com en *mix* 'gat'), és intrínseca a l'ortografia del català i no es pot desfer de cap manera senzilla (veg. Gerner-Mira 2021). Només podem dir que la transcripció sistemàtica de /ks/ com a ⟨ks⟩ (tal com es fa transcrivint del rus) hauria d'encaminar el lector llec a llegir ⟨x, ix⟩ sempre com a palatal fricativa.

6.7.6 Les erres

L'ídix estàndard coneix un fonema /r/ que tanmateix es pot realitzar de dues maneres prou diferents, segons el rerefons lingüístic de cada parlant. D'una banda, hi ha una pronúncia minoritària, probablement procedent dels dialectes occidentals, en què aquest fonema sempre es realitza com a vibrant uvular [R], és a dir, com la erra del francès estàndard a Europa i de l'alemany estàndard a Alemanya.

En realitat, però, el fonema ídix /r/ coneix majoritàriament una realització en dos al·lòfons, la vibrant alveolar [r] i la bategant alveolar [r̥], conegudes en català com a *erra sonora* i *erra sorda*. La realització vibrant és la més freqüent quan el fonema apareix a principi de paraula, ignorant els prefixos o el primer component d'un mot compost. Així, tant *redn* 'parlar' com *opredn* 'acordar' es pronuncien amb [r], de la mateixa manera que *folksrepublik* 'república popular' manté la pronúncia [r] de *republik*. D'altra

68 Segons la resposta a una pregunta que hem plantejat a l'Optimot, el servei de consultes lingüístiques de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya (juny 2020).

banda, cal tenir present que els estrangerismes poden contenir una [r] allà on l'estructura de la paraula faria preveure una [r]. És el cas de *teritorye* 'territori', que conté primer la realització vibrant i després la bategant, tenint en compte l'ètim *territorium*. L'ètim immediat no determina sempre tanmateix quina és la realització correcta. Si pensem en el mot *terorizm*, veurem que l'ètim francès conté en primer lloc una [R] que només es decanta cap a [r] gràcies a l'ètim llatí.

Donada la coincidència entre les realitzacions de /r/ en la pronúncia majoritària de l'ídiu estàndard i els fonemes /r, r/ del català, sembla convenient distingir entre la erra simple ⟨r⟩ i el dígraf ⟨rr⟩ per tal de representar com cal aquests sons segons correspongui. En general, el dígraf ⟨rr⟩ només serà necessari en estrangerismes, perquè la segons l'ortografia del català la erra simple ⟨r⟩ ja representa la realització vibrant, sonora, a principi de paraula.

6.7.7 El problema de la doble ela /ll/

La coincidència de dues làmeds seguides ⟨ll⟩ és molt estranya en ídiu. La trobem per exemple en paraules com *arblloz* 'sense mànigues', *fullaybik* 'corpulent', *adllayt* 'noblesa', *shtilleben* 'natura morta' o *shlisllokh* 'forat del pany', però fins on sabem no es dona en cap topònim, andrònim o referent cultural de relleu.

En tot cas, caldria remarcar que en català la combinació de fonemes /ll/ només es dona entre vocals. Això aconsellaria restringir l'ús de la ela geminada ⟨l·l⟩ al context intervocàlic i a convertir la combinació ⟨ll⟩ en una simple ⟨l⟩ en la resta de contextos.

6.7.8 Les convencions del català

Com que es tracta d'un sistema d'adaptació fònico-gràfica al català, convé recordar que cal respectar en la mesura del possible les convencions ortogràfiques de la nostra llengua. Així, l'alternança entre ⟨g / gu, s / ss, x / ix, j / g⟩. En relació amb el darrer parell, cal dir que a final de paraula el fonema [ʒ] es representarà no pas amb la terminació ⟨ig⟩ tan habitual del català (p. ex. *maig, faig, raig*), sinó amb ⟨j⟩. Cal que sigui així per tal de poder representar aquesta consonant també després de consonant, com en els topònims *Zgerž, Tšeladž* o *Lodž*, que adaptariem respectivament com a *Zguerj, Txèladj* o *Lodj*.

La romanització de l'ídix

Aquesta grafia no violenta tant els costums catalans com podria sembla a primer cop d'ull si prenem en consideració les paraules *desitj*, *forj* o *allotj*, primera persona del present d'indicatiu dels verbs *desitjar*, *forjar* i *al·lotjar* en els parlars baleàrics.

També caldrà respectar escrupolosament les normes d'accentuació de l'ortografia catalana. La principal dificultat amb què això pot topar és la presència en ídix d'eles i enes sil·làbiques a final de paraula, certament freqüentíssimes. Ho il·lustren noms de dona com *Feygl* o *Rochl* o topònims com *Tšernobl*, *Choržl*, *Radn* o *Zimbergn*.⁶⁹

Abans de prendre cap decisió, hem de recordar que la titlla sempre té en català una funció discriminadora. Deixant de banda alguns diacrítics que no marquen cap diferència fonemàtica (*sí*, *sòl*), la presència o no de la titlla sempre altera la pronúncia del mot. Així, l'accent gràfic de *cantà* té sentit perquè marca una tonicitat diferent de *canta*.

En el cas que ens ocupa, però, hem de tenir present que la ena i la ela vocàliques mai no formen part de la síl·laba tònica, amb la qual cosa l'accent gràfic pot perdre, en alguns contextos, la funció discriminadora. Reprenent els exemples d'abans, podríem estar temptats de titllar *Fèigl*, *Ròkhl* o *Txernòbl*, perquè són paraules planes que no acaben ni amb vocal ni amb ⟨en, in⟩. Ara bé, si no hi empréssim titlla, la pronunciació espontània d'aquests mots seria idèntica. Per tant, per mor de simplicitat i coherència amb la funció discriminadora de la titlla en català, el més convenient serà accentuar totes aquestes paraules sense tenir en compte la darrera consonant a l'hora de determinar-ne l'accent tònic (la posició de la síl·laba tònica dins la paraula); tenint això en compte, els mots anteriors s'adaptarien al català com segueix: *Feigl*, *Rokhl*, *Txernobl*, *Khorjl*, *Radn* i *Zimbergn*.

⁶⁹ Aquests topònims avui són coneguts amb els noms de Txernòbil (Ucraïna), Chorzele (Polònia), Ràdun (Bielorrússia) i Transsilvània (Romania).

7 Corpus i metodologia

En aquesta secció es descriu l'estudi que constitueix el nucli d'aquesta tesi. En primer lloc, es parla de l'objecte d'estudi: la traducció de literatura ídix moderna, i la problemàtica que el motiva: el trasllat de noms propis. A continuació, es descriuen en termes força generals el tipus d'investigació que hem plantejat i l'estratègia de recerca que farem servir a fi de verificar la hipòtesi.

La hipòtesi empírica de la qual parteix el nostre estudi és relativament senzilla, en la mesura que pretén establir que un determinat fenomen (la interferència en el trasllat d'endotopònims i endoantropònims ídixs sense equivalent a l'LA) és *freqüent* dins el corpus estudiat. Amb tot, la nostra recerca s'enriqueix amb un seguit d'objectius que consisteixen a descobrir correlacions entre certs trets dels noms propis (definitos com a valors en les categories d'anàlisi) i les tècniques de traducció emprades per a traslladar-los. Per tant, la nostra investigació, lluny d'esgotar-se en aquest estudi, permetrà establir noves hipòtesis en funció dels resultats.

Tot seguit es detallarà com s'ha dissenyat l'estudi, des de la fase exploratòria, que ja s'ha dut a terme, i el marc mostral, fins a les unitats i categories d'anàlisi i les tècniques per a la recollida i anàlisi de dades, passant òbviament per una descripció detallada del corpus. De manera molt resumida, podríem dir que el nostre estudi consistirà en l'obtenció de parells de noms propis, identificats mitjançant el despullament dels TA i l'acarament amb els TP. L'anàlisi de cadascun d'aquests parells ens permetrà *deduir* la tècnica emprada, que figura com a categoria d'anàlisi del nostre estudi. Finalment, a partir de les tècniques emprades en relació amb altres categories d'anàlisi, podrem *inferir* les estratègies emprades en cada text i relacionar-ne la prevalença amb segments del corpus, és a dir, esbrinar si hi ha relació entre les estratègies emprades i altres factors com la llengua d'arribada o el moment en què es feu la traducció.

7.1 Objecte d'estudi i problemàtica

L'objecte d'estudi de la nostra recerca és el trasllat de topònims i antropònims en la literatura ídix moderna traduïda. Per literatura ídix moderna entenem, com s'ha explicat

Corpus i metodologia

més amunt (veg. § 3.4.5, pàg. 112), la produïda a partir de la dècada dels seixanta del segle XIX. Com totes les literatures de certa envergadura, les lletres ídixs han tocat temes extremadament variats, però malgrat tota aquesta diversitat, segons Rachel Ertel (2008, x-xi),

la littérature yiddish est à l'image du peuple dont elle est l'expression [...] a été façonnée par une dynamique puisant à trois sources : la culture juive spécifique, la culture du pays d'insertion et celles des diverses sociétés où étaient implantées d'autres communautés juives.

Així, doncs, la literatura ídix moderna s'ha d'entendre en una part molt significativa com un reflex de la societat en què vivien els seus autors i, alhora, com una reflexió al voltant d'aquelles circumstàncies socioculturals concretes. Com a tal, en les obres de la literatura ídix moderna sovint apareixen noms propis i referents culturals per a denotar realitats específicament ídixs, els quals poden representar importants problemes de traducció. El nostre estudi, doncs, se centra en els noms propis i les estratègies emprades en la traducció literària per a resoldre el problema que constitueix llur trasllat.

7.2 Tipus d'investigació i estratègia de recerca

Amb «The name and nature of translation studies», publicat l'any 1975, James S. Holmes establí alguns conceptes avui considerats fonamentals per a la traductologia. En aquest text, Holmes (2001) dividia la traductologia empírica en estudis descriptius i estudis teòrics: els primers encaminats a descriure el fenomen de la traducció i els segons orientats a formular els principis generals que governen aquest fenomen. Dins la primera categoria, hi hauria estudis orientats al producte, al procés i a la funció de la traducció.

A aquests dos grans tipus d'investigació pura, la descriptiva i la teòrica, caldria afegir-n'hi una altra, l'aplicada, és a dir, la investigació orientada a l'ensenyança de la traducció, a la creació de recursos per a la traducció, a la definició d'una política de traducció (*translation policy*) i a la crítica de traduccions (ibíd.).

En relació amb la classificació de primer ordre, podem dir que la nostra investigació és clarament descriptiva, perquè s'adreça a la traducció. A més, podem concretar que des-

criu la traducció com a producte, atès el nucli del nostre estudi és l'acarament dels TA amb els TP. Tot i que ens interessa esbrinar les estratègies que han conduït a unes tries i no a unes altres i que aquestes estratègies es podrien investigar com a procés, fem certa abstracció de la figura del traductor i els processos mentals que en governen la pràctica. I és que en l'edició de traduccions literàries, el TA passa per diverses mans entre que el traductor en lliura el mecanoscrit a l'editorial i que veu la llum. En el cas que ens ocupa, algunes de les traduccions incloses al corpus han estat reeditades, amb la qual cosa s'afegeix encara una capa d'incertesa en relació amb el nombre de persones que hi hagin pogut intervenir i amb l'abast d'aquestes hipotètiques intervencions. És per això que quan parlem del *traductor* ho farem sempre com a instància abstracta responsable del producte final.

La nostra investigació també és aplicada, perquè, partint d'un problema de traducció concret i la manera com s'aborda, l'anàlisi dels resultats obtinguts anirà acompanyada d'una valoració dels avantatges i inconvenients d'emprar certes tècniques i estratègies traductores per damunt d'altres, de manera que fàcilment se'n desprendran unes recomanacions. Aquestes recomanacions no seran ni revolucionàries ni absolutes; d'una banda, perquè coincidirán amb l'estratègia que avui dia es considera estàndard però que tanmateix no s'aplica quan es tradueix de l'ídix (i, tal vegada, quan es parteix de qualsevol llengua minoritzada) i, de l'altra, perquè seran relatives als objectius que es fixi el traductor en cada cas.

Una altra manera de descriure les investigacions és situant-les entre els pols oposats de la recerca qualitativa i quantitativa, però com apunta Mariana Orozco (2001a), aquests dos "extrems" en realitat convé concebre'ls com a part integrant d'un mateix mètode científic empíric.

A grans trets, podríem dir que l'estratègia escollida per a aproximar-se a l'objecte d'estudi és la quantitativa. La naturalesa del problema i les hipòtesis i objectius que detallarem a continuació ho aconsellen, en la mesura que la pregunta per la manera com es traslladen els noms propis fàcilment es pot desglossar en qüestions quantitatives: si se segueix o no una determinada estratègia i fins a quin punt, quines són les tècniques més emprades, etcètera.

Corpus i metodologia

De tota manera, si en una primera fase ens centrarem a respondre preguntes quantitatives (quantes vegades s'aplica un procediment de traducció determinat dins el corpus), a continuació passarem a respondre preguntes qualitatives (com és l'estratègia traductora que se segueix). Aquest desplaçament del pol quantitatiu al pol qualitatiu anirà acompanyat d'un canvi en el raonament lògic: si en l'anàlisi de les tècniques de traducció ens basarem en la deducció, en l'anàlisi de les estratègies recolzarem en la inferència.

7.3 Hipòtesis i objectius

La hipòtesi teòrica que guia la nostra recerca és que les estratègies traductores emprades per a traslladar noms propis en la literatura ídix moderna s'aparten de les recomanacions teòriques dels autors que han estudiat aquesta problemàtica i de la pràctica traductora considerada estàndard avui dia. Aquesta divergència consistiria a no respectar els endònims dels textos de partida per als quals no hi ha equivalent en la llengua d'arribada i substituir-los, mitjançant transferències indirectes o interferències, per noms propis provinents d'altres llengües, cosa que afectaria tant els endotopònims com els endoantropònims.

A parer nostre, aquesta estratègia poc convencional és problemàtica perquè contribueix a invisibilitzar la llengua ídix, soccava l'autenticitat de la seva onomàstica, redueix la cultura ídix a una visió folklòrica i no fa justícia a l'arrelament secular de les comunitats asquenazites a Europa, afavorint una perspectiva exílica (per oposició a diaspòrica) de llur existència, cosa que de retruc té importants connotacions polítiques i ideològiques en relació amb el lloc que els jueus ocupen o haurien d'ocupar entre els altres pobles.

També és problemàtica perquè l'origen variat de les interferències (tal com les definim més avall) produeixen incongruències greus en la manera de traslladar les diferents classes de noms (topònims, prenom, cognoms) i referents culturals, si bé aquests darrers no formen part del nostre objecte d'estudi.

Per tal de contrastar aquesta hipòtesi teòrica, la concretarem en una hipòtesi de treball empírica:

- En el trasllat d'endònims ídixs, tant endoantropònims com endotopònims, sense equivalents en l'LA es produeixen interferències, és a dir, transferències indirectes a partir de terceres llengües (diferents de l'LP i l'LA).

Per tal de verificar aquesta hipòtesi empírica s'analitzaran les tècniques traductores emprades per a traslladar noms propis i s'investigaran les possibles correlacions amb les diferents categories d'anàlisi. Això ens permetrà inferir les estratègies traductores emprades i esbrinar si són compartides o no entre els diferents traductors.

Els objectius de la nostra recerca, doncs, es concreten com segueix:

- Identificar els noms propis en els TA.
- Identificar els noms propis corresponents en els TP.
- Deducir la tècnica de traducció emprada en cada parell; en cas de dubte, consignant la tècnica *menys* favorable a la nostra hipòtesi.
- Establir les tècniques més emprades en el trasllat de noms propis.
- Descobrir correlacions entre les tècniques emprades i categories d'anàlisi rellevants.
- Inferir les estratègies traductores més emprades.
- Analitzar els avantatges i inconvenients de les estratègies detectades.

En les traduccions d'obres de Baševis Zinger, a més, hi ha una altra hipòtesi empírica que volem contrastar ateses les particularitats que hi concorren i que detallarem més avall, a la descripció del corpus:

- La supervisió de Baševis Zinger sobre les traduccions de la seva obra a l'anglès influeixen de manera visible el trasllat dels noms propis, en el qual s'apreciarà una estratègia coherent que reflectirà les preferències de l'autor.

Corpus i metodologia

Aquesta hipòtesi és de caràcter complementari en la mesura que no contribueix a dilucidar la hipòtesi teòrica principal, però la seva verificació sí que ajudarà a complir alguns dels objectius previstos.

7.4 Disseny de l'estudi

7.4.1 Fase exploratòria

La fase exploratòria del nostre estudi consistí en un buidatge temptatiu dels noms propis continguts en alguns dels relats de Baševic Zinger (2004) i la identificació dels noms propis corresponents en els TP mitjançant llur acarament. Aquesta primera exploració ens refermà en la validesa de la unitat d'anàlisi escollida, però evidencià la insuficiència de les categories d'anàlisi plantejades inicialment.

Per exemple, per a situar temporalment una traducció no n'hi ha prou d'anotar la data de publicació del TP i del TA, sinó que cal anotar l'any de la primera edició del TA, en la mesura que es pugui esbrinar. Semblantment, durant la fase exploratòria no pensàrem que calgués anotar el nom dels traductors a la base de dades; al capdavall, l'àmbit d'aplicació més reduït d'una estratègia de traducció és el text. Però havent vist fins a quin punt els traductors col·laboraren entre si, en diferents combinacions i en diversos textos, creiem que val la pena d'integrar aquesta informació a la base de dades per tal de tenir-la en compte durant l'anàlisi dels resultats.

En realitat, però, la utilitat de la fase exploratòria es palesà també en altres categories d'anàlisi: el tipus de nom propi, l'àmbit del referent i la historicitat del referent. Després d'uns quants acaraments, comprovàrem per exemple, que el sexe dels personatges influeix les tècniques emprades per a traslladar-ne els noms, com també ho fa la historicitat del referent (si és fictici, real o pertanyent a la mitologia bíblica). També ens adonàrem que és necessari consignar l'àmbit del referent per a determinar amb certesa la tècnica de traducció emprada, perquè només establint-ne l'àmbit es pot distingir entre endònims i exònims, cosa imprescindible per a distingir, després, entre transferència directa, indirecta i interferència, o entre els diferents tipus de naturalitzacions.

Tot i que la necessitat de tornar enrere i repetir el buidatge efectuat en la fase inicial en un principi semblava una pèrdua de temps, vist amb perspectiva som del parer que la validesa i el rigor del nostre estudi depenen en gran manera de les limitacions descobertes justament en aquesta fase heurística.

7.4.2 El marc mostral

Amb més de dos milions d'entrades, l'*Index translationum* és la base de dades bibliogràfica internacional de traduccions més completa. Creat per la Unesco l'any 1932, la seva versió actual, en línia, aplega dades relatives a les traduccions publicades entre el 1979 i el 2009 en algun del centenar de països que eren membres de l'organització durant els tres decennis compresos entre les dates esmentades. Les obres incloses són sobretot d'àmbit literari, social, humanístic, científic, artístic o històric. Les institucions d'àmbit català que hi han col·laborat són la Biblioteca Nacional d'Andorra i Linguamón – Casa de les Llengües, un organisme que depèn de l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya.

Els llistats d'obres publicades abans del 1979 es poden consultar en versió impresa a la Biblioteca de la Unesco, situada a París, o bé a un bon nombre de biblioteques que en són dipositàries, que a l'àmbit català són la Biblioteca de Catalunya, la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Barcelona. De tota manera, cal tenir en compte que l'índex en línia conté traduccions anteriors a l'any 1979, però reimpresses o reeditades després d'aquesta data.

L'índex, doncs, conté alhora més i menys obres de les que d'entrada ens podrien interessar: d'una banda, aplega llibres que no són d'àmbit literari; de l'altre, consultant la bibliografia de Constantino Vidal (s. a.) ràpidament es pot comprovar que no és exhaustiu. A l'*Index* hi falten, per exemple, cenyint-nos només a l'àmbit català i a obres de Baševic Zinger: *El gòlem*, en traducció indirecta a partir de l'anglès de Ferran Toutain (Barcelona: Empúries, 1986), *Contes jueus*, en traducció indirecta a partir de l'anglès d'Anna Jené i Palat (Barcelona: Barcanova, 1989), i *A la llar d'un rabí*, en traducció indirecta a partir de l'anglès de Josep Julià i Ballbé (Barcelona: Edicions 62, 1993, reed. 2002).

Corpus i metodologia

De tota manera, malgrat algunes llacunes, es tracta d'un índex vastíssim que a desembre de 2020 referenciava un total de 1.714 obres traduïdes de l'ídx. (El juny de 2021 l'ídx es troba en un procés d'actualització.) Aquesta xifra conté tant traduccions directes com indirectes. La nostra primera tasca ha estat, doncs, separar les traduccions directes de les indirectes.

Malauradament, els responsables de l'*Index* no permeten la descàrrega automàtica de referències ni les presenten de manera tabulada. Per això hem creat un full de càlcul per tal d'introduir de manera quasi manual totes les referències referents a obres traduïdes de l'ídx. Aquest full de càlcul té catorze columnes. A més de les tretze categories d'informació bibliogràfica de l'*Index* (a saber: número identificador, autor, títol, llengua d'arribada, traductor, lloc de publicació, editorial, país, any de publicació, nombre de pàgines, títol de l'obra de partida, llengua pivot i llengua de partida), hem afegit la categoria «Modalitat» (directa o indirecta) perquè aquesta circumstància serà cabdal per a la delimitació del nostre corpus.

Cal dir que amb el nombre de pàgines, l'*Index* també sol consignar altres informacions (com ara si un volum conté il·lustracions, mapes, pàgines amb una numeració especial, etc.) que no seran rellevants per al nostre estudi.

Pel que fa a l'obra de partida, hem detectat que de vegades es consigna més d'un títol. Això es pot deure a la circumstància que un llibre hagi estat traduït de l'ídx però tenint en compte una altra traducció, per exemple anglesa, o que contingui diferents obres.

Com que no hi ha cap cens complet de les traduccions d'obres ídixs, és impossible determinar amb exactitud quin n'és l'univers. És per això que parlem de marc mostral per a referir-nos a aquesta base de dades que prendrem com a punt de partida per a establir el nostre corpus i que es pot consultar a l'apèndix 3 (§ 13, pàg. 351).

7.4.3 Anàlisi del marc mostral

Una base de dades tan extensa conté, per necessitat, alguns errors i llacunes. De vegades falta informació sobre l'editor o, més sovint encara, sobre el traductor. També hem trobat, per exemple, un llibre amb la improbable extensió de 201.636 pàgines, etcètera.

Un problema rellevant a l'hora d'identificar obres originals, és que se n'han romanitzat els títols seguint sistemes diversos. Així, doncs, la cèlebre novel·la de Šolem Aleychem *Tevye der milchiker* ('Tèvie el lleter') apareix transcrita *Tevye der milkhiger* en la referència d'una traducció hebrea, *Tevye der milkhiker* en una altra d'hebrea, una d'anglesa, una d'italiana i una d'islandesa, *Tevyeh der milkiger* en una de francesa, *Tevje der milkhiker* en una de sueca, *Tevje der milhiger* en una d'hongaresa, *Tevjeh der milchiger* en una d'alemanya i *Tevie der Miljiguer* en una de castellana, tot això sense sortir de l'àmbit de les traduccions directes, en les quals l'editor o com a mínim el traductor tenien accés a l'obra original. Aquesta disparitat ens dificulta molt d'esbrinar, per exemple, quins títols han estat més traduïts. Amb el nom dels autors ens trobem amb un problema semblant.

De tota manera, fent ara abstracció d'aquesta dificultat, passarem a analitzar el marc mostral partint d'aquest full de càlcul. Si ens fixem primerament en els autors, veurem que els més traduïts són Yitschok Baševis Zinger (amb 417 obres), Šolem Aleychem (143), Bela Roznfeld-Šagal (37), Yisroel Yoše Zinger (34) Šolem Aš (16), Leyb Kvitko (15), Itsik Manger (15), Avrom Sutskever (13), Dovid Bergelson (10), Yoysef Burg (10), Der Nister (10)⁷⁰ i Yitschok Leybuš Perets (10).

En primer lloc, salta a la vista que falten alguns autors de relleu. Això es deu en part al problema de les transcripcions disperses, però en part també a la publicació d'antologies en què el camp "autor" s'emplena amb diversos noms, cosa que en dificulta el recompte automàtic. Si es tingués tot això en compte, caldria afegir a l'elenc anterior plomes com les de Š. An-ski,⁷¹ Yitschok Katsnelson i Mendele Moycher-Sforim.⁷²

Així mateix és aparent la manca de dones entres els autors més traduïts, excepció feta de Roznfeld-Šagal. Com hem argumentat en una altra ocasió (Ferrarons *et al.* 2019), la traducció literària afegeix un segon filtre contra el sexe femení, cosa que el nostre marc mostral sembla confirmar en el cas de la literatura ídix traduïda entre 1979 i 2009. Altres escriptores de relleu en llengua ídix que han estat traduïdes a d'altres idiomes serien

70 Pseudònim de Pinxes Kahanovitš.

71 Pseudònim de Šloyme Zanzl Rapoport.

72 Pseudònim de Šolem Yankev Avramovitš.

Corpus i metodologia

p. ex. Glikl bas-Yehude Leyb (Glückel von Hameln), Rochl Korn, Ester Kraytman, Kadye Molodovski, Rivke Rubin o Miryem Ulinover.

Per les raons adduïdes, no és possible verificar amb certesa absoluta els títols més traduïts. No obstant això, de Baševic Zinger podem citar aproximadament les novel·les *Der knecht* ('L'esclau'), *Der kunstnmacher fun Lublin* ('El prestidigitador de Lublin'), *Der hoyf* ('La finca'), *Šoša* ('Šoša'), *Šoym* ('Escuma') i l'esmentada *Tevye der milchiker* ('Tèvie el lleter') així com el recull de relats que en anglès es publicà sota el títol *The death of Methuselah and other Stories*. També cal esmentar les memòries *Brenendike licht* ('Llums encesos') i *Di eršte beğeniš* ('La primera trobada') de Roznfeld-Šagal. Totes aquestes obres han estat editades, segons les nostres dades, com a mínim mitja dotzena de vegades entre 1979 i 2009.

Passem ara a examinar les dades referents a les llengües. Les llengües d'arribada són, ordenades per nombre decreixent de traduccions, les següents: l'anglès (430 obres), l'alemany (318), el rus (176), l'hebreu (154), el francès (151), el polonès (119), el suec (60), el neerlandès (41), l'italià (36), l'ucraïnès (30), el castellà (23), el danès (20), l'hongarès (17), el serbocroat (14), l'islandès (12), el finès (11), el japonès (11), el noruec (11), el txec (9), l'estonià (9), el bielorús (8), el búlgar (7), el romanès (7), el lituà (6), l'albanès (4), el xinès (5), el moldau (4), el serbi (4), el portuguès (3), el bengalí (2), el coreà (2), el macedoni (2), l'armeni (1), el bretó (1), el croat (1), el persa (1), el grec (1), el karakalpak (1), el kazakh (1), el judeocastellà (1), el mongol *halh* (1), el singalès (1), l'eslovè (1) i el turc (1). Les tres llengües d'arribada més freqüents (l'anglès, l'alemany i el rus) acumulen doncs més de la meitat de les traduccions totals.

Com hem dit més amunt, un bon nombre de les traduccions del marc mostral són indirectes. Concretament, n'hi ha 1.431 de directes i 283 d'indirectes, cosa que representa un 83% i un 17% respectivament. No sorprèn pas que les principals llengües pivot (és a dir, les llengües intermediàries en una traducció indirecta) siguin les majoritàries com a llengua d'arribada. Així, doncs, hi trobem l'anglès (244), el rus (14), el francès (11), l'alemany (10), l'hebreu (2), el bielorús (1), el lituà (1) i el polonès (1). Combinant les dades anteriors, obtenim que, o bé com a llengua d'arribada o bé com a llengua pivot,

674 traduccions han passat per l'anglès (39%), 328 per l'alemany (19%), 190 pel rus (11%), 156 per l'hebreu (9%) i 162 pel francès (9%).

Tot seguit comentarem els indrets on més traduccions de literatura ídix s'han publicat. Els països que més sobresurten són els Estats Units (235 publicacions), l'Alemanya federal (259), la Unió Soviètica (175), l'Estat d'Israel (154), França (135), Polònia (118) i el Regne Unit (73). Entre tots ells sumen més de la meitat de les publicacions. Les capitals de la publicació de literatura ídix traduïda, que concentren també més de la meitat de la producció mundial, són Moscou (136), Nova York (136), París (119), Tel-Aviv (106), Varsòvia (72), Reinbek (Alemanya) (65), Londres (51), Munic (44), Frankfurt del Main (40) i Berlín (38).

Les editorials més destacades en aquest àmbit són les alemanyes Rowohlt Verlag i Deutscher Taschenbuch-Verlag, les soviètiques i posteriorment russes Sovetskij Pisatel' ('Escriptor rus'), Hudožestvennaja Literatura ('Literatura de ficció') i Detskaja Literatura ('Literatura infantil'), la sueca Brombergs Bokförlag, les poloneses Muza i Wydawnictwo Dolnośląskie ('Editorial de Baixa Silèsia'), la israeliana Sifriat Poalim ('Biblioteca obrera'), la britànica Penguin Books, la nord-americana FSG o la francesa Éditions Liana Levi.

Dins el marc mostral només podem consignar nou edicions en l'àmbit català. Totes es publicaren a Barcelona i en castellà, amb l'afegit que una d'elles és una edició trilingüe ídix-castellà-judeocastellà. Les editorials són Círculo de Lectores, Ediciones B, Editorial Nortedur, Galaxia Gutenberg, Herder Editorial i Riopiedras Ediciones.

KATSNELSON, Yitschok (2006). *Dos lid funem oisgueharguetn ídishn fokl: el canto del pueblo judío asesinado: el kante del puevlo djidyó atemado*. Trad. ídix-castellà d'Eliahu Toker, trad. ídix-judeocastellà d'Arnau Pons. Barcelona: Herder.

— (2008). *El canto del pueblo judío asesinado*. Trad. ídix-castellà d'Eliahu Toker. Barcelona: Herder.

— (2008). *El kante del puevlo djidyó atemado*. Trad. ídix-judeocastellà [d'Arnau Pons]. Barcelona: Herder.

KOLITS, Zvi (2001). *Yósel Rákofer apela a Dios*. Trad. alemany-castellà de Richard Gross i María Esperanza Romero. Barcelona: Galaxia Gutenberg.

Corpus i metodologia

ŠOLEM ALEICHEM (2004). *Tevie el lechero*. Trad. ídix-castellà de Mario Calés i Bernardo Kolesnicoff. Barcelona: Río Piedras.

— (2008). *Menajem Mendel: desde Odesa, a su esposa Sheine Sheindel en Kasrilevke*. Trad. ídix-castellà de Luis Goldman. Barcelona: Nortedur.

ZINGER, Yitsxok Baševís (1981). *Shosha*. Trad. anglès-castellà d'Alfredo Martín. Barcelona: Círculo de lectores.

— (2000, 2005). *Sombras sobre el Hudson*. Trad. ídix-castellà de Jacob Abecassís i Rhoda Henelde. Barcelona: Ediciones B.

ZINGER, Yisroel Yoše (2003). *Los hermanos Ashkenazi*. Trad. anglès-castellà de Jacob Abecassís i Rhoda Henelde. Barcelona: Ediciones B.

Finalment, clourem l'anàlisi del marc mostral fent referència als traductors que més obres han traduït de l'ídix. En anglès destaquen Leonard Wolf (11), Aliza Shevrin (10) i Joseph Leftwich (10); en alemany, Gertrud Baruch (22), Alexander Eliasberg (25) i Hubert Witt (16); en rus, M. Šambadal (8), Elena Aksel'rod (5), E. Blaginina (5), Liliya Gen (5) i E. Kataeva (5); en hebreu, Arie Aharoni (16); en francès, Pierre Anctil (9), Rachel Ertel (10) i Batia Baum (8); en polonès, Irena Wyrzykowska (17) i Michał Friedman (13); en suec, Mårten Edlund (20); en neerlandès, Willy Brill (7) i Bartho Kriek (7); en italià, Bruno Oddera (9); en ucraïnès, Borys Olijnyk (5); en castellà, Jacob Abecassís (4), Rhoda Henelde (5), Varda Fiszbein (2) i Eliahu Toker (2); i en danès, Lilian Cipikoff (16).

7.4.4 Corpus

El corpus del nostre estudi comprèn un total de seixanta-quatre textos de set autors (Šolem Aleychem, Š. An-ski, Dovid Bergelson, Y. L. Perets, Leyb Rochman, Baševís Zinger i Y. Y. Zinger) i llurs traduccions a l'anglès (54), el francès (7), el castellà (2) i el català (1). Durant la selecció de textos hem procurat que els autors fossin prou representatius de la literatura ídix i que hi hagués certa varietat en els gèneres. N'hem exclòs la poesia, perquè és un gènere que no proporciona tants de topònims, i els textos no literaris, perquè llur caràcter objectiu i denotatiu sovint encamina les estratègies traductores cap a altres direccions. Així, doncs, el corpus comprèn cinquanta-nou relats, tres fragments llargs de novel·les, un epistolari de ficció i una obra de teatre. Així mateix hem exclòs del corpus traduccions indirectes, perquè justament volíem investigar la interfe-

rència o no de terceres llengües, que en la traducció indirecta es pot donar per descomptada.

En la traducció d'aquests textos hi han participat un total de trenta-tres traductors: vint-i-cinc a l'anglès, tres al francès, tres al castellà i dos al català. No hem pogut esbrinar qui havia traduït dos dels relats de Baševic Zinger.

El nostre corpus no pot aspirar a ésser estadísticament representatiu, donat que desco-nexem l'envergadura de l'univers total i que el marc mostral conté un nombre d'obres inabastable per a un estudi de les característiques que presentem. Segons Orozco (2002), però, la representativitat no deriva només de la quantitat de mostres preses ni de llur proporció sobre el marc mostral o l'univers, sinó que també deriva de la pertinència de les mostres, en el sentit que han d'encarnar les característiques típiques d'allò que es pretén estudiar. Per exemple, Orozco esmenta la poca adequació en termes de representativitat que oferiria un estudi que, prenent investigar traductors "professionals", observés la pràctica traductora d'estudiants d'últim curs de carrera.

Seguint Orozco, hem intentat que el nostre corpus sigui representatiu en el segon sentit, centrant-nos doncs en alguns dels autors més populars, recollint traductors amb una trajectòria important (com són Rachel Ertel, Jacob Abecasis o Rhoda Henelde) i concentrant-nos en l'anglès, atès que és l'LA quantitativament més important i sovint s'ha emprat com a llengua pivot per a traduccions indirectes.

El cas de Baševic Zinger és el més il·lustratiu, ja que l'*Index translationum* recull 218 traduccions indirectes fetes a partir d'obres d'aquest autor sobre un total de 283 traduccions indirectes de l'ídix a qualsevol altra llengua. Això es deu en part al fet que l'autor supervisà moltes d'aquestes traduccions, perquè originalment havien aparegut en publicacions periòdiques i, per tant, en el procés de traducció havien d'ésser modificades, per exemple per a evitar repeticions innecessàries. Segons Ilan Stavans (*apud* Baševic Zinger, 2004, pàg. 778), «Singer called English his "second original language"».

Una característica important del corpus és la vacil·lació ortogràfica d'alguns autors, sobretot dels que escrigueren abans de la normalització de l'ídix. A més, tots ells publica-

Corpus i metodologia

ren abans de l'estandardització dels topònims.⁷³ Com s'ha explicat a la secció sobre toponímia ídix (§ 5.2, pàg. 161), Baševic Zinger, per exemple, sovint es referia a pobles i ciutats no pas amb el nom que llurs habitants de parla ídix haurien usat en una conversa espontània, sinó amb noms més comuns en la literatura ídix. Per a referir-se a Lviv, per exemple, Zinger escriu *Lemberg*, de sonoritat germànica, en comptes de la forma ídix habitual *Lemberik*. Pel que fa a les vacil·lacions en topònims, cal recordar també que les grafies diferents no necessàriament representen pronúncies diferents (*supra*).

Les vacil·lacions gràfiques i toponímiques són inherents al corpus i rellevants per al nostre estudi, però no n'invaliden la metodologia, perquè es compararan els topònims dels TA amb els originals, centrant-nos en com els traductors han mitjançat entre aquestes dues formes sense tenir en compte la grafia que avui es consideraria estàndard.

Hem de fer notar que el corpus inclou algunes obres que no apareixen al marc mostral, perquè han estat publicades després de 2009. Això es deu a condicions de practicabilitat, atès que les traduccions més recents ens han estat més accessibles que moltes altres de més velles (vegeu § 7.4.10, a la pàg. 262, sobre la bondat de la investigació).

A continuació figuren, en primer lloc, els volums que contenen les traduccions estudiades i, tot seguit, els originals ídix amb què les hem comparades. Si no indiquem el contrari en una nota, sempre hem treballat amb l'última edició ídix apareguda abans de la traducció a què hàgim pogut accedir.

7.4.4.1 Textos d'arribada

- ALEYCHEM, Šolem (2008). *Menajem Mendel: desde Odesa, a su esposa Sheine Sheindel en Kasrilevke*. Luis Goldman (trad.). Barcelona: Nortedur.
- AN-SKI, Š. (2018). *Entre dos mons: el dibbuq: llegenda dramàtica en quatre actes*. Joan Ferrer Costa, Anna Soler Horta (trad.). Barcelona: Males Herbes.

⁷³ Quan parlem de «topònims ídix estàndard», ens referim a les formes afavorides per Mordche Šechter, tal com apareixen al nomenclàtor en línia *Yiddishland* del YIVO (Glasser 2010a), i per Hanan Bordin (2020). Vegeu més avall per a més detalls.

- ERTEL, Rachel (ed.) (2008). *Royaumes juifs: trésors de la littérature yiddish*. Diversos traductors. París: Robert Laffont.
- ROCHMAN, Leyb (2012). *À pas aveugles de par le monde*. Rachel Ertel (trad.). [París]: Denoël.
- ZINGER, Yisroel Yešue (2017). *Los hermanos Ashkenazi*. Jacob Abecasís, Rhoda Henelde (trad.). Barcelona: Acanalado.
- ZINGER, Yitschok Baševís (2004). *Collected stories*. Ilan Stavans (ed.). Diversos traductors. Nova York: Library of America, vol. I: *Gimpel the fool to The letter writer*.

El volum editat per Rachel Ertel conté diversos relats i fragments de novel·les, dels quals el nostre corpus només conté els següents:

- BERGELSON, Dovid. «Autour de la gare». Régine Robin (trad.). Cap. 1-10.
- PERETS, Yitschok Leybuš. «Métamorphose d'une mélodie», «Toujours moins», «Lui de mémoire bénie et ses proches», «Le songe d'un melamed lituanien», «Le melamed de Khelm». Joseph Gottfarstein (trad.).

El corpus inclou tots els relats publicats dins el volum de Baševís Zinger:

- «Gimpel the fool». Saul Bellow (trad.).
- «The gentleman from Cracow». Martha Glicklich i Elaine Gottlieb (trad.).
- «The wife killer». Shlomo Katz (trad.).
- «By the light of memorial candles». Martha Glicklich i Elaine Gottlieb (trad.).
- «The mirror». Norbert Guterman (trad.).
- «The little shoemakers». Isaac Rosenfeld (trad.).

Corpus i metodologia

- «Joy». Elaine Gottlieb i Norbet Guterman (trad.).
- «From the diary of one not born». Nancy Gross (trad.).
- «The old man». Elaine Gottlieb i Norbert Guterman (trad.).
- «Fire». Norbert Guterman (trad.).
- «The unseen». Elaine Gottlieb i Norbert Guterman (trad.).
- «The Spinoza of the Market Street». Martha Glicklich i Cecil Hemley (trad.).
- «The black wedding». Martha Glicklich (trad.).
- «A tale of two liars». June Ruth Flaum i Cecil Hemley (trad.).
- «The shadow of a crib». June Ruth Flaum i Elaine Gottlieb (trad.).
- «Shiddah and Kuziba». Elizabeth Pollet (trad.).
- «Caricature». Shulamith Charney i Cecil Hemley (trad.).
- «The beggar said so». Gertrude Hirschler (trad.).
- «The man who came back». Mirra Ginsburg (trad.).
- «A piece of advice». Joel Blocker i Martha Glicklich (trad.).
- «In the poorhouse». Mirra Ginsburg (trad.).
- «The destruction of Kreshev». June Ruth Flaum i Elaine Gottlieb (trad.).
- «Taibele and her demon». Mirra Ginsburg (trad.).
- «Big and little». Mirra Ginsburg (trad.).
- «Blood». Elizabeth Pollet i Baševiš Zinger (trad.).

- «Alone». Joel Blocker (trad.).
- «Esther Kreindel the Second». Elizabeth Pollet i Baševiz Zinger (trad.).
- «Jachid and Jechidah». Elizabeth Pollet i Baševiz Zinger (trad.).
- «Under the knife». Elizabeth Pollet i Ruth Whitman (trad.).
- «The fast». Mirra Ginsburg (trad.).
- «The last demon». Martha Glicklich i Cecil Hemley (trad.).
- «Yentl the Yeshiva boy». Marion Magid i Elizabeth Pollet (trad.).
- «Three tales». Cecil Hemley i Ruth Whitman (trad.).
- «Zeidlus the Pope». Joel Blocker i Elizabeth Pollet (trad.).
- «A wedding in Brownsville». Chana Faerstein i Elizabeth Pollet (trad.).
- «I place my reliance on no man». Ruth Whitman (trad.).
- «Cunegunde». Elaine Gottlieb i Baševiz Zinger (trad.).
- «Short Friday». Roger Klein i Joseph Singer (trad.).
- «The séance». Cecil Hemley i Roger H. Klein (trad.).
- «The slaughterer». Mirra Ginsburg (trad.).
- «The dead fiddler». Mirra Ginsburg.
- «The lecture». s. n (trad.).
- «Cockadoodledoo». Ruth Whitman (trad.).
- «The plagiarist». J. M. Lask i Elizabeth Shub (trad.).

Corpus i metodologia

- «Zeitl and Rickel». Mirra Ginsburg (trad.).
- «The warehouse». s. n (trad.).
- «Henne Fire». Dorothea Straus i Baševiz Zinger (trad.).
- «Getzel the Monkey». Ellen Kantarov i Baševiz Zinger (trad.).
- «Yanda». Dorothea Straus i Baševiz Zinger.
- «The needle». Elizabeth Shub i Baševiz Zinger (trad.).
- «Two corpses go dancing». Elizabeth Pollet i Joseph Singer (trad.).
- «The parrot». Ruth Whitman (trad.).
- «The brooch». Elizabeth Pollet i Alma Singer (trad.).
- «The letter writer». Alizah Shevrin i Elizabeth Shub.

Tocant la traducció d'*El dibbuk* al català, la col·laboració entre Anna Soler i Joan Ferrer mereix un comentari. La traducció fou originalment un encàrrec de l'escriptor i director teatral Ricard Salvat a Anna Soler.⁷⁴ A través de Moisès Maicas, Salvat demanà a Soler una traducció al català d'*El dibbuk* per a fer-ne una lectura dramatitzada en el marc del Festival Internacional de Teatre de Tortosa de 2004 (IMACT 2004). La traductora partí no de l'original ídix, sinó d'una versió alemanya.⁷⁵ Per resoldre el trasllat dels noms propis, la Societat Catalana d'Estudis Hebraics la posà en contacte amb Joan Ferrer, que l'orientà partint de l'original ídix. El text resultant es publicà l'any següent al número 48/49 de la revista *Assaig teatre*. Posteriorment, Males Herbes s'interessà de nou pel text i el tornà a publicar. Per a aquesta reedició Soler revisà el text, però se centrà en el català, mantenint doncs les romanitzacions proposades per Ferrer.

74 Aquestes informacions procedeixen de comunicacions personals amb Anna Soler (set. 2020 i ag. 2021).

75 An-ski (1989). *Der Dibbuk: dramatische jüdische Legende in vier Bildern: mit Materialien zum Exorzismus-Thema und zur Aufführungsgeschichte*. Horst Bienek (ed. i trad.), Salcia Landmann (trad.). Frankfurt del Main: Insel Verlag.

Per tant, tot i que no es tracta estrictament d'una traducció directa ídix-català, els noms propis, objecte del nostre estudi, sí que es traslladaren directament a partir de l'ídix. És per aquest motiu que l'hem considerada apta per a ésser inclosa al nostre treball.

7.4.4.2 Textos de partida

- ALEYCHEM, Šolem (1909). *Menachem-Mendl*. 2.^a ed. Varsòvia: Progres.⁷⁶
- AN-SKI, Š. (1920). *Gezamelte šriften*. Vílnius, Varsòvia, Nova York: Farlag An-ski. Vol. II, «Tsvišen tsvey velten (der dibek)», pàg. 5 i seg.
- BERGELSON, Dovid (1961). *Ale verk*. Buenos Aires: Ikuf. Vol. I, «Arum vokzal», pàg. 13 i seg.
- BIBLIOTECA NACIONAL D'ISRAEL [2021]. *Newspaper collection* [recurs electrònic en línia] <<https://www.nli.org.il/en/discover/newspapers>> [consulta: 12 maig 2021].⁷⁷
- PERETS, Yítschok Leybuš (1920). *Di verk fun Yitschok Leybuš Perets: tsvelf bend*. Dovid Pinski (ed.). Nova York: Isiš. Vol. III, «Der cholem fun a litvišn melamed», pàg. 109 i seg., «Der chelmer melamed», pàg. 123 i seg.
- — (1922a). *A gilgl fun a nigun*. Vílnius: Vilner farlag fun B. A. Kletskin.
- — (1922b). *Vos a mol veyniker*. Vílnius: Vilner farlag fun B. A. Kletskin.
- — (192?). *Chsidiš*. Vílnius: Vilner farlag fun B. A. Kletskin. «Er, zichroyne liv-roche, un zayne mekurvem», pàg. 63 i seg.
- ROCHMAN, Leyb (1968). *Mit blinde trit iber der erd*. Tel-Aviv: Ha-Menore.

⁷⁶ La traducció amb què hem treballat (Aleychem, 2008) esmenta només l'edició original de «1910». Entenem que és un error i que es refereix a aquesta, d'un any abans.

⁷⁷ Hem cercat en aquesta hemeroteca digital en línia els relats de Baševís Zinger que no s'inclouen en cap dels tres reculls que figuren més avall.

Corpus i metodologia

- ZINGER, Yisroel Yešue (1951). *Di brider Aškenazi: roman in dray teyln*. Nova York: Matones.
- ZINGER, Yitschok Baševic (1943). *Der sotn in Goray: a mayse fun fartsaytn: un andere dertseylungen*. Nova York: Matones.
- — (1963). *Gimpl tam un andere dertseylungen*. Nova York: Tsiko.
- — (1971). *Mayses fun hintern oyvn*. Tel Aviv: Farlag Y. L. Perets.

7.4.4.3 Els autors i les obres

Yitschok Leybuš Perets (1852-1915), natural de Zamoštš (Zamość, llavors a la Polònia del Congrés), és un dels tres grans clàssics de la literatura ídix. La seva obra extensa transità des de postulats il·lustrats i socialistes fins a obres simbòliques de temàtica mística, passant sobretot per obres realistes que ofereixen retrats psicològics, lliures de menyspreu, de l'estil de vida hassídica a l'Europa central i de l'est. En paraules de Rachel Ertel (2008: 129),

Le *shtetl*, dans l'œuvre de Peretz, n'est pas le personnage central, comme dans celles de Mendelè-Moïkher-Sforim, de Sholem-Aleïkhem ou de Sholem Asch. C'est le lieu, le cadre où se déroule le drame cosmique de l'homme aux prises avec un monde impitoyable, avec lui-même dans son infinie petitesse et son infinie grandeur.

El seu prestigi literari i social convertiren Perets en el pal de paller de la cultura ídix polonesa, a la qual llegà una obra ingent, composta sobretot de relats, assaigs, novel·les breus i poemes dramàtics.

Šolem Rabinovitš (1859-1916), més conegut pel pseudònim **Šolem Aleychem** (lit. 'la pau sigui amb vosaltres', forma de salutació habitual en ídix), és un dels principals autors ídix de tots els temps, considerat amb Mendele i Perets un dels tres clàssics. La seva obra comprèn relats, novel·les i obres de teatre. Després d'algunes provatures en rus i hebreu, Šolem Aleychem es decantà per l'escriptura en ídix. Combinà l'activitat mercantil i borsària amb la literària, obtenint més èxit amb la darrera que amb les primeres, gràcies a les seves contribucions populars als diaris i almanacs. La seva vida transcorregué en gran part a Ucraïna, llavors sota domini rus, però l'any 1905 emigrà

d'Odessa fugint dels pogroms. Mai més no es tornaria a establir enlloc durant gaire temps, passant pels Països Baixos, Alemanya, Rússia, Àustria-Hongria, Suïssa, Anglaterra i els Estats Units, on moriria, deixant una obra molt extensa, coneguda pels retrats humorístics i satírics de la vida jueva popular a l'Europa central i de l'est. Les adaptacions teatral i cinematogràfica de la seva novel·la *Tevye el lleter* com a *El violinista a la teulada* li reportarien fama mundial. A més de Tevye, un dels seus personatges més famosos fou **Menachem-Mendl**, protagonista parcialment autobiogràfic d'una novel·la epistolar de fulletó en què narra les seves inversions desastroses a la borsa d'Odessa i el seu distanciament de la família i la vida tradicional. Menachem-Mendl donaria lloc a nombroses seqüeles i esdevindria un heroi tragicòmic emblemàtic de les lletres ídixs.

Šloyme Zaynvl Rapoport (1863–1920), més conegut pel nom de ploma **Š. An-ski**, fou un escriptor, etnògraf i periodista ídix natural de Bielorússia, llavors sota domini rus. La seva implicació socialrevolucionària amb el Bund l'obligà a exiliar-se a París, però després del Diumenge Sagnant tornà a territori rus i establí a Sant Petersburg la Societat Històrico-Etnogràfica Jueva, amb la qual dugué a terme diverses expedicions etnogràfiques a la Zona d'Assentament jueu. L'obra més popular d'An-ski, però, és sens dubte el drama *Entre dos mons*, famós pel seu subtítol ***El dibek***, considerat un clàssic de la literatura ídix. En aquest drama, que reflecteix les creences populars de les comunitats ídixs rurals, una jove núvia és posseïda la nit de noces pel *dibek* o ànima en pena d'un difunt enamorat. An-ski l'escrigué originalment en rus, però el traduí ell mateix a l'ídix per donar-li més versemblança. La companyia Vilner Trupe estrenà l'obra a Varsòvia poc abans de la seva mort. *El dibek* fou dut a la gran pantalla l'any 1938, una de les escasses pel·lícules del cinema ídix abans de l'Extermini.

Dovid Bergelson (1884-1952) fou un narrador, novel·lista i dramaturg ídix d'origen ucraïnès. La seva obra retrata els trasbalsos de la modernitat en la vida tradicional jueva de l'est d'Europa, que l'autor conegué de primera mà durant les guerres mundials, la Revolució russa i les persecucions antijueves. L'any 1952 ell mateix seria assassinat pel règim estalinista durant la “nit dels poetes morts”. La novel·la breu ***Arum vokzal*** (‘Al voltant de l'estació de tren’) és la seva primera obra en ídix i el seu primer gran èxit. Es tracta d'un relat impressionista en què uns personatges es troben al voltant d'una esta-

Corpus i metodologia

ció. Mentre uns esperen, d'altres enraonen, però tothom es troba enmig d'una terra de ningú aparentment buida on l'acció no va enlloc i que comunica una sensació d'*impasse* permanent.

Yisroel Yešue Zinger (1893-1944) fou un important escriptor ídix, mentor de son germà Baševís Zinger. Y. Y. Zinger nasqué encara al štetl de Bilgoray, abans que la família no es traslladés a Varsòvia. Es formà com a traductor, corrector i redactor ocasional per a periòdics en llengua ídix. L'any 1934 emigrà a Nova York, on treballà per al diari *Forverts*. Entre les seves obres destaquen les grans novel·les *Di mišpoche Karnovski* ('La família Karnovski') i *Di brider Aškenazi* ('Els germans Aškenazi') i les memòries *Fun a velt vos iz ništo mer* ('Sobre un món que ja no existeix'), que retraten amb vivesa la cultura jueva de Polònia i la seva desaparició. Després de la seva mort, algunes de les seves obres foren dutes al teatre.

Yitschok Baševís Zinger (1902-1991), conegut en anglès com a Isaac Bashevis Singer, és segurament l'autor ídix més famós de tots els temps. Zinger procedia d'una família hassídica de rabins que l'any 1908 s'establí al barri jueu de Varsòvia. Les penúries de la guerra obligaren la família a dividir-se i ell se n'anà amb la mare a Bilgoray, el seu štetl natal, on coneixeria la vida tradicional de les comunitats jueves rurals. A partir dels anys vint i gràcies a la intercessió de son germà Yisroel Yešue, començà a treballar com a corrector, traductor i crític a Varsòvia, on també s'inicià en l'escriptura de relats i novel·les publicades per entregues. L'any 1935 es traslladà a Nova York i ingressà a la redacció del periòdic ídix *Forverts*, on publicà molts dels seus relats. A partir dels anys cinquanta guanyà notorietat gràcies a les traduccions angleses de les seves obres, que sovint aparegueren en forma de llibre abans que els originals ídix: *The family Moskat*, *Gimpel the fool*, *The magician of Lublin*, *The slave*, *The manor...*). El Premi Nacional del Llibre nord-americà (1974) i el Nobel de Literatura (1978) segellaren la seva fama internacional. L'obra de Baševís Zinger és d'una amplitud considerable, no solament perquè fou un autor prolífic, sinó perquè es movia fàcilment entre la tradició religiosa, talmúdica, folklòrica i cabalista, d'una banda, i la modernitat racionalista, científica i filosòfica, de l'altra. Els seus temes principals són la desapareguda vida jueva a Polònia, en totes les seves facetes, i les vicissituds dels qui emigraren als Estats Units com ell.

Les seves històries, a més, sovint retraten la vida de marginats (criminals, pertorbats, prostitutes, heretges...).

Leyb Rochman (1918-1978), nascut a la ciutat polonesa de Minsk-Mazovietski, rebé una sòlida educació hassídica combinada amb matèries seculars. Després d'apartar-se de l'estil de vida tradicional, fou expulsat de la cort del rabí Porisover i començà a treballar a la redacció de Varšever Radio. Rochman sobrevisqué al gueto de Minsk-Mazovietski, a un camp de treball i al pogrom de Kelts l'any 1946. L'any 1950 es traslladà a Jerusalem. Col·laborà durant anys amb diferents emissions en llengua ídix de Ràdio Israel i amb els periòdics *Forverts*, *Di goldene keyt* i *Yung Yisroel*. La seva obra es compon del dietari *Un in dayn blut zolstu lebn* ('I viuràs en la teva sang'), el recull de contes *Der mabl* ('El diluvi') i la novel·la *Mit blinde trit iber der erd* ('A passes cegues per la terra'), que hem traduït per a Club Editor i actualment es troba en premsa. El conjunt de l'obra de Rochman constitueix una reflexió al voltant de la judeïtat ídix de Polònia, centrada en la importància del llinatge, la seva desaparició i la voluntat de començar de nou a la Terra Promesa.

7.4.5 Les unitats d'anàlisi

La unitat d'anàlisi escollida per a estudiar les tècniques emprades en la traducció de noms propis són, com és natural, els noms propis. Concretament, ens centrarem en els noms de persona (antropònims) i els noms de lloc (topònims). Dins dels antropònims també tindrem en compte els sobrenoms com també els noms de personatges no humans, com ara els noms de Déu, d'àngels i dimonis i els noms d'animals. Dins dels topònims s'inclouen sobretot oicònims (noms d'indrets habitats: pobles, viles i ciutats), horònims (contrades, regions, països i continents), orònims (accidents geogràfics) i hidrònims (rius, llacs, mars i oceans); també els noms d'indrets llegendaris com el Paradís i el d'alguns immobles de relleu com ara el Temple de Salomó, encara que no tots els autors els considerarien topònims. Per contra, hem decidit d'excloure objectes celestials, com la Lluna i els planetes, per bé que poden rebre la consideració de topònims, i aquells immobles referits amb el nom d'una empresa o institució (com ara establiments comercials o seus d'organitzacions).

Corpus i metodologia

En gairebé totes les unitats d'anàlisi partirem dels noms propis trobats en el despulament dels textos d'arribada. Si trobem el mateix nom referit a la mateixa cosa dues vegades en un mateix text o en textos traduïts per un mateix traductor, no el consignarem més d'una vegada, perquè donem per fet que s'ha traduït a partir del mateix nom ídix i, per tant, que s'ha emprat la mateixa tècnica traductora. És important subratllar que parlem solament de noms referits a la mateixa cosa; així, si el nom *Abraham* apareix dues vegades, una per a referir-se a un rabí i l'altra per a referir-se al patriarca (com és el cas del relat «Joy» de Baševic Zinger), hem de considerar dues unitats d'anàlisi diferents. A mesura que progressarem en l'acarament de textos veurem si certs noms ídixs, sobretot els sobrenoms, tendeixen a traduir-se de maneres prou diferents, de manera que en el cas dels sobrenoms els consignarem sempre, encara que es repeteixin, i només eliminarem les unitats repetides després de verificar que un mateix traductor ha partit del mateix nom o la mateixa expressió ídix. Si el traductor de manera conscient o inconscient, omet alguns noms propis, ho indicarem amb el signe $\langle \emptyset \rangle$, i prendrem el nom propi ídix com a unitat d'anàlisi.

Pel que fa a la quantitat d'unitats d'anàlisi necessàries per a validar el nostre estudi, no disposem de cap investigació comparable a la nostra en termes de metodologia i objecte d'estudi que ens permeti establir un mínim. De tota manera, l'estudi d'Arnold Rabino-witsch esmentat a l'apartat 5.1 (pàg. 149) sobre l'onomàstica dels jueus de l'Europa de l'est ens pot servir de referència, tot i que no investiga tècniques de traducció, sinó simplement com són els noms dels personatges jueus que s'esmenten a la literatura ídix: prenom simple, prenom doble, sobrenoms, patronímics o cognoms. Segons Rabino-witsch (2017: 225), «qualsevol assortiment antroponímic que contingui al voltant de mil noms pot ésser suficient per a establir l'«espectre» onomàstic, és a dir, les proporcions percentuals entre els tipus de noms més freqüents i els més infreqüents.» Fent nostra la seva apreciació, podríem dir que un miler d'unitats d'anàlisi ens haurien de proporcionar prou tècniques de traducció per a fer-nos una idea de les proporcions entre les més freqüents i les més infreqüents.

7.4.6 Les categories d'anàlisi

Les categories d'anàlisi constitueixen les informacions recollides per a cada unitat d'anàlisi, ordenades per columnes en la base de dades, i es poden classificar, emprant una terminologia *ad hoc*, en categories textuais i traductològiques. Les categories d'anàlisi textuais són les que apleguen informacions relatives al TA i el TP on apareix cada expressió d'arribada i partida respectivament: autor, any de publicació del TA, títol del TA, any de publicació del TP, títol del TP, traductor o traductors, any de la primera edició del TA i LA.

Quan un TP aparegué en una publicació periòdica al llarg de dos anys diferents, se'n consigna el darrer any. Com és natural, l'any de la primera edició del TA pot coincidir o no amb l'any d'edició del TA.

Les categories d'anàlisi traductològiques, per llur banda, recullen informacions relatives a les unitats d'anàlisi: número identificador, pàgina del TA, tipus de nom propi, nom propi en el TA, àmbit de l'objecte designat pel nom propi en el TA, historicitat de l'objecte designat pel nom propi en el TA, nom propi en el TP, nom propi de referència, llengua de referència, procediment o tècnica de traducció i notes.

El **número identificador** l'assignarem de manera consecutiva al llarg del despullament dels textos i només servirà per a referir-se de manera inambigua a cada unitat d'anàlisi.

Quan el **tipus de nom propi** del TA no coincideixi amb el tipus de nom propi del TP, s'indicarà sols el primer; quan un nom propi s'omet en el TA, òbviament el tipus fa referència al del TP.

Les categories *àmbit* i *historicitat* fan referència a l'objecte designat pel nom propi en el TA. En primer lloc, amb *àmbit* s'indica si l'objecte pertany a l'àmbit cultural ídix, a l'àmbit bíblic o a un àmbit internacional. Dins de l'àmbit bíblic hi inclourem les referències mitològiques que s'insereixen en la literatura rabínica antiga i medieval, com certs àngels i dimonis. Allà on l'àmbit bíblic i internacional se sobreposen (Egipte, Pèrsia, etc.), donarem preferència al primer. D'altra banda, quan un objecte d'àmbit inter-

Corpus i metodologia

nacional pertany alhora a l'àmbit de l'LA, s'indicarà el segon, és a dir: àmbit anglòfon, àmbit francòfon, àmbit hispanòfon i, si s'escau, àmbit catalanòfon.

En segon lloc, amb **historicitat** s'indica si l'objecte denotat pel nom propi és històric (és a dir, real) o fictici. Donada la nostra incapacitat per a determinar la historicitat de les referències bíbliques, quan l'àmbit és bíblic també hem consignat “bíblic” a la categoria *historicitat*.

Sempre que detectem una interferència, s'indicarà com a **llengua de referència** la llengua o llengües de les quals prové la interferència. Quan la interferència vagi més enllà d'una simple grafia, sinó que reproduïxi de manera total o parcial la grafia o el so d'un nom determinat en la llengua de referència, indicarem aquest nom com a **nom propi de referència**.

7.4.7 Tècniques per a la recollida de dades

Les tècniques emprades per a recollir les dades incloses a la base seran el despullament, l'acarament, la tecnologia OCR i la deducció.

El **despullament**, també anomenat buidatge, consisteix a extreure tots els noms propis de cada TA inclòs al corpus. Per a fer-ho, llegirem i prendrem nota dels noms i les pàgines en què figuren. Pararem especial esment a apuntar “dues vegades” els noms als quals corresponguin valors diferents en una mateixa categoria d'anàlisi.

L'**acarament** s'assembla al despullament, amb la diferència que no és tan exhaustiu. En lloc de llegir els textos íntegrament, els llegirem diagonalment per anar a trobar directament les expressions de partida per als noms propis identificats en els TA. En alguns casos, potser descobrirem noms del TP omesos en el TA, que també inclourem a la nostra base de dades per mor de completió.

El **reconeixement òptic de caràcters**, més conegut per les sigles angleses OCR, ens serà molt útil mentre estigui al nostre abast. Els programes que nosaltres manegem, com ara Online OCR (www.onlineocr.net), no estan pensats per a l'ídix, i quan s'apliquen a textos escrits en aquest idioma fent servir l'hebreu com a llengua que cal detectar, pro-

dueixen nombrosos errors. Per tant, només podrem aprofitar aquesta tecnologia mentre la biblioteca Yiddish Book Center (www.yiddishbookcenter.org) ofereixi aquesta opció. De tota manera, l'absència de diacrítics i els errors freqüents fan que no sempre resulti tan pràctic com seria desitjable.

La **deducció** és el tipus de raonament que ens ha de permetre establir la tècnica de traducció emprada en cada cas. De fet, en algunes ocasions la mera observació del nom en el TA ja permet deduir la tècnica emprada. Per exemple, quan en una traducció anglesa apareix un topònim en polonès, és fàcil intuir que el traductor s'ha decidit per la transfe-rència indirecta, però només l'acarament amb el TP ens en pot donar la certesa absoluta, puix que en alguns textos, com en la novel·la *Di brider Aškenazi* ('Els germans Aške-nazi') de Y. Y. Zinger hi apareixen alguns topònims en polonès ja a l'original ídix.

7.4.8 Recursos per a la recollida de dades

Per a la recollida de dades ens servirem, a més de recursos enciclopèdics genèrics, del nomenclàtor toponímic *Yiddishland* editat per Mordche Šechter, compilat per Paul Glas- ser (2010a) i publicat pel YIVO. Aquest recurs recull els noms ídixs d'unes tres mil vi- les, àdhuc formes descartades per la llengua estàndard, com també llurs equivalents en diferents llengües, com el rus, l'ucraïnès, el polonès o l'alemany, entre d'altres. A més d'ajudar-nos a identificar les viles, aquest recurs també serà el punt de partida per a de- cidir si un topònim ídix és un endo- o un exotopònim, en la mesura que el nomenclàtor es restringeix al domini lingüístic ídix.

Davant dels topònims que no es puguin identificar i que, per tant, possiblement siguin ficticis, els cercarem al corpus digitalitzat amb tecnologia OCR del Yiddish Book Cen- ter (2019), que inclou uns onze mil volums, i a l'hemeroteca digital de la Biblioteca Na- cional d'Israel (2021), sobretot als arxius del diari *Forverts*, que publicà una part impor- tant dels relats de Baševiz Zinger. Sobre aquesta base, quan un topònim no es pugui identificar i només aparegui en obres d'un autor i referències d'altres a aquestes obres, considerarem que es tracta d'un topònim per a un objecte geogràfic fictici, excepció feta de la toponímia menor, perquè aquesta no es pot identificar de manera inambígua amb

Corpus i metodologia

simples cerques en bases de dades, atès que molts de topònims es repeteixen entre poblacions (*plaça del Mercat, carrer del Comerç, etcètera*).

D'altra banda, com que la grafia dels prenomes ídixs d'origen hebreu no és fonèmica (llevat de la minoritària ortografia soviètica, que no està representada en el nostre corpus), no és possible deduir-ne *prima facie* la pronúncia. Per això, a l'hora de consignar aquests prenomes ídixs recorrerem, en primer terme, al diccionari ídix de Raphael A. Finkel (2020a), l'únic al nostre abast que recull prenomes, i, en segon terme, a la base de dades de prenomes jueus de Gerald Lee (Gershom Liber) Esterson (JewishGen, 2003), que recull els noms de milers de jueus de l'Europa central i de l'est nascuts entre 1795 i 1925, incloent-ne, a més de les formes ídixs, les formes legals, hebrees i, a voltes, formes seculares en llengües coterritorials i formes adoptades després de l'emigració. Aquesta base de dades permet fer cerques per països, de manera que també és una font d'informació sobre diferents pronúncies dialectals d'un mateix nom.

7.4.9 Mètodes per a l'anàlisi de dades

L'anàlisi de les dades es farà sobretot mitjançant mètodes estadístics, enormement facilitats per l'ús de fulls de càlcul en el maneig de la base de dades, tal com s'ha fet en l'anàlisi del marc mostral. Les funcions que ofereixen els fulls de càlcul, en el nostre cas el paquet ofimàtic lliure LibreOffice, permeten computar ràpidament el nombre de vegades que es repeteix un valor donat en certa columna i establir, a partir d'aquí, les proporcions en què apareixen dins el conjunt que ens interressi en cada cas.

7.4.10 Bondat de la investigació

Willy Neunzig (Kreutzer i Neunzig, 1998) anomena «bondat de la investigació» una sèrie de trets que ha de posseir i requisits que ha de complir una investigació per a ésser de qualitat. Els trets serien l'objectivitat, la fiabilitat, la replicabilitat, la validesa, l'extrapolabilitat, la quantificabilitat i la validesa ecològica.

Amb la descripció precisa del disseny de l'estudi i la metodologia seguida, hem volgut assegurar l'**objectivitat** i la **replicabilitat**, en la mesura que altres investigadors podran aplicar-los fàcilment a altres corpus. De fet, és possible que una part dels resultats obtin-

guts ens duiguin a nous interrogants que, probablement, només es podran resoldre repli- cant aquest estudi o fent-ne de semblants en altres casos.

La manera d'assegurar la **fiabilitat** de l'estudi és considerar que, en cas de dubte, la tèc- nica de traducció consignada per a una unitat d'anàlisi determinada és la menys favora- ble a la nostra hipòtesi. Per exemple, si el topònim ídix *Frampol* apareix traslladat a l'anglès com a *Frampol*, consignarem la tècnica de traducció transferència directa, en- cara que dins de la traducció en qüestió abundin les interferències amb el polonès i seria conjecturable, doncs, una transferència indirecta a través del polonès *Frampol*. La iden- titat de forma entre l'ídix i el polonès, doncs, planteja un dubte que es podria resoldre a favor o en contra de la nostra hipòtesi i considerem que la manera més honesta d'asse- gurar la fiabilitat de l'estudi és, en aquesta mena de casos, optar sistemàticament per l'alternativa que ens resulti menys favorable.

La validesa interna o, simplement, **validesa** de l'estudi deriva del rigor amb què es du- gui a terme i de la congruència entre les conclusions a què s'arriba i els resultats obtin- guts en l'estudi. Per tant, la validesa serà més o menys sòlida en funció de la conclusió en què ens fixem i els resultats obtinguts. Pel que fa a la hipòtesi empírica principal que es pretén verificar, cal admetre cert marge de discussió a l'hora de delimitar que cert fe- nomen sigui *freqüent*. I és que una presència escassa però no mínima d'aquestes interfe- rències no seria suficient per a validar ni refutar la hipòtesi, cosa que invalidaria tota conclusió en aquest sentit.

Quan diem que les conclusions podran ésser més o menys vàlides, ens referim al fet que un estudi com el nostre, basat en la **quantificabilitat**, permetrà establir correlacions més o menys sòlides en funció de la freqüència amb què certs fenòmens coincideixin durant l'anàlisi dels resultats obtinguts. Semblantment, el marc dins el qual vulguem interpretar els resultats obtinguts també determinarà el grau d'**extrapolabilitat** de les nostres con- clusions. Si presentem fer valdre les nostres conclusions per a totes les traduccions dels traductors del nostre corpus, l'extrapolabilitat serà molt alta. Si pretenem, en canvi, fer- les extensives a tota la literatura ídix, segurament serà menor. Finalment, extrapolar-les a altres parells de llengües en què l'LP és una llengua minoritzada és quelcom que no- més podem fer de manera temptativa.

Corpus i metodologia

Com que la nostra investigació no planteja experiments basats en situacions sobre les quals tingui sentit preguntar-se si són més o menys plausibles, sinó que se cenyeix a les situacions reals que plantegen traduccions publicades, podem dir que el nostre estudi té una validesa externa o **validesa ecològica** total.

Pel que fa als requisits d'una bona investigació, Neunzig (*apud* Orozco 2001a) esmenta l'equitat, l'aplicabilitat i la practicabilitat o economia científica. Probablement aquests requisits tenen ple sentit en investigacions de plantejament experimental, sobretot el d'equitat. En relació amb la composició del nostre corpus, podem dir que l'aplicabilitat ha estat condicionada per l'accés a bibliografia, i ens ha dut a descartar les traduccions a l'alemany, a les quals ens ha resultat pràcticament impossible d'accedir per culpa de la situació pandèmica viscuda a partir de 2020. Quant a la practicabilitat, deixarem fora del nostre objecte d'estudi noms propis que no siguin antropònims ni topònims (com ara les denominacions d'empreses i institucions o els títols d'obres) i, més important, referents culturals, sobretot d'àmbit religiós, que presenten un problema semblant i íntimament relacionat, en la mesura que l'estratègia traductora emprada per a traslladar-los contribueix a la representació incongruent de la identitat cultural ídix.

8 Estudi i resultats

En aquesta secció exposarem els resultats obtinguts a partir del nostre estudi. En primer lloc, farem una anàlisi quantitativa dels noms obtinguts durant el buidatge, desglossant-los per diferents categories d'anàlisi (tipus de nom, subtipus d'antropònim, àmbit d'antropònim, subtipus de topònim i àmbit geogràfic de topònim). Tot seguit analitzarem les dades obtingudes en relació amb les tècniques de traducció emprades, en termes globals i desagregades en funció de les diferents variables, per tal de descobrir-hi correlacions. Sobre la base d'aquestes correlacions entre tècniques de traducció i determinades variables procedirem a analitzar les diferents estratègies de traducció amb què s'aborda el trasllat de noms propis. Aquesta darrera anàlisi serà de naturalesa inferencial, perquè partint de les tècniques de traducció deduïdes, es generalitzaran les estratègies sempre que la coherència de les tries dels traductors ho permeti.

El propòsit d'aquesta secció és presentar les dades obtingudes en el decurs de l'estudi prescindint al màxim de les nostres valoracions, que reservem per a les conclusions del treball. De tota manera, no hem pogut evitar fer certes valoracions en l'anàlisi de les estratègies, perquè creiem que no es pot descriure acuradament una estratègia sense exposar-ne els punts forts i febles, els quals inevitablement ja revelen una certa perspectiva en relació amb el que s'espera de la tècnica.

Finalment, a la llum d'aquestes dades, es verificarà la hipòtesi empírica principal, la hipòtesi secundària i la consecució dels objectius que s'havien fixat. En acabat, s'abordarà una qüestió que la nostra recerca deixa oberta, relacionada amb la minorització de l'LA com a factor que influeix les estratègies traductores.

Abans de presentar els resultats obtinguts, però, hem d'explicar les dificultats amb què s'ha topat a l'hora d'accedir a alguns TP.

8.1 Dificultats per a accedir a alguns textos de partida

El llibre més important, en termes d'extensió i varietat, inclòs entre els TA és el primer volum dels *Collected stories* de Baševic Zinger. Dels cinquanta-quatre relats que conté,

Estudi i resultats

n'hi ha nou als TP dels quals no hem pogut accedir, perquè no estan inclosos a cap antologia i no figuren a les hemeroteques digitals consultables, sigui perquè la publicació periòdica en què aparegueren no està digitalitzada o perquè hi ha alguna llacuna que afecta els números en qüestió. Amb tot, finalment hem decidit mantenir els noms propis dels TA a la base de dades perquè, en general, després d'estudiar la resta de TP, no ha presentat gaires dificultats deduir a partir del nom del TA quina era la forma d'un nom en el TP. A més, sovint ha estat possible deduir la tècnica de traducció (naturalització o transferència) sense conèixer el nom de partida. D'altra banda, aquestes traduccions ofereixen informació útil sobre altres maneres d'adaptar gràficament certs noms que també apareixen en altres textos.

A la base de dades, quan un nom propi del TP ha estat suposat, però no observat, s'ha marcat amb un asterisc. Si es tracta d'un nom que apareix en altres textos i que s'ha deduït sobre aquesta base, s'ha marcat amb un asterisc entre parèntesis, per a indicar que la base sobre la qual s'ha deduït és prou sòlida per a considerar-lo pràcticament segur. Quan no ens ha semblat possible establir el nom del TP, s'ha marcat amb un interrogant. En total hi ha 160 casos marcats amb un asterisc (que representen un 8% del total), 65 casos amb un asterisc entre parèntesis (3%) i 75 marcats amb un interrogant (4%). Tot i que en conjunt constitueixen una porció gens negligible dels noms, cal subratllar que els casos en què no s'ha pogut establir la tècnica de traducció emprada només són dotze casos, és a dir, un 0,6% del total.

Els arguments que ens han dut a incloure aquests TA i els noms hipotetitzats a la base de dades són tres:

1. L'objecte d'estudi no són els noms propis, sinó les tècniques de traducció emprades per a traslladar-los. Per tant, si es pot deduir la tècnica, la unitat és vàlida. Si no es pot deduir, es consigna com a "desconeguda" (0,6% del total).
2. Els resultats de l'estudi i les conclusions que en derivem no depenen d'un percentatge tan reduït de casos incerts.

3. La inclusió d'aquests textos aporta informació valuosa sobre altres maneres de tractar alguns noms propis que apareixen en altres textos als originals dels quals sí que hem pogut accedir.

8.2 Anàlisi dels noms obtinguts durant el buidatge

A continuació es presenten algunes taules que mostren a grans trets les característiques dels noms propis obtinguts durant el buidatge. Hem de recordar que les quantitats presentades a continuació no donen fe del nombre total de noms propis en el corpus, sinó del nombre de noms propis únics en el subconjunt de les obres traduïdes per cada traductor. En altres paraules, quan un mateix traductor trasllada de la mateixa manera dues instàncies del mateix nom propi referides al mateix objecte, només es consigna un sol cop a la base de dades. Això es deu al fet que l'objecte d'estudi del nostre treball no són els noms propis, sinó la manera com es traslladen els noms propis. Per tant, les dades que es presenten a continuació són un reflex prou acurat, però en cap cas perfecte, de les freqüències amb què apareix cada tipus i subtipus de topònim i antropònim dins el corpus.

La taula següent il·lustra la preponderància d'antropònims en relació amb la quantitat de topònims. Això en part es deu al fet que un mateix personatge pot ésser al·ludit amb diferents noms: prenom, cognom o sobrenom.

Noms propis per tipus		
<i>Tipus</i>	<i>Quantitat</i>	<i>Proporció</i>
Topònims	592	31%
Antropònims	1337	69%
Total	1929	100%

La taula següent mostra en més detall com es classifiquen els antropònims en funció del tipus a què pertanyen. Els prenom es divideixen entre masculins i femenins perquè durant la fase exploratòria descobrirem que alguns traductors empraven tècniques diferents per traslladar-los. De retruc, aquesta classificació ens permet apreciar la gran despropor-

Estudi i resultats

ció entre personatges masculins i femenins: atenent només als prenom, els primers representen un 69% del subconjunt de noms propis.

D'altra banda, la taula permet apreciar com, en concordança amb la tradició onomàstica ídix, els sobrenoms ocupen un lloc destacat entre els antropònims, si bé una part important d'aquests sobrenoms són en realitat malnoms d'una mateixa figura: el *yeytser-hore* יצר-הר, la inclinació del mal que el folklore asquenazita personifica i arriba a equiparar a la figura de Satanàs. Aquesta expressió apareix en set dels relats de Baševís Zinger estudiats i es trasllada de maneres prou diferents: *the Spirit of Evil*, *the Evil One*, *the Evil Spirit*, *the Arch-Devil*, *the Arch-Fiend* o encara *the Prince of Darkness*.

Antropònims per tipus		
Tipus	Quantitat	Proporció
Prenoms masculins	642	48%
Prenoms femenins	286	21%
Cognoms	183	14%
Sobrenoms	226	17%
Total	1337	100%

La taula següent mostra l'àmbit geogràfic a què pertanyen els topònims obtinguts. En primera instància, es presenten els topònims en funció del domini lingüístic a què pertanyen els objectes geogràfics designats: d'una banda l'ídix i, de l'altra, els dominis lingüístics de les diferents LA.⁷⁸ La resta de topònims, dins la categoria «altres», s'han subdividit entre els que són bíblics i els que no (aquests darrers classificats com a «internacionals»).

78 El topònim íd. *Eyrope* 'Europa' apareix dues vegades en traduccions a l'anglès; com que designa un objecte que es troba parcialment dins els àmbits tant idixòfon com anglòfon, el nombre total de topònims per àmbit és superior al nombre total de topònims.

Topònims segons àmbit de l'objecte geogràfic		
<i>Àmbit</i>	<i>Quantitat</i>	<i>Proporció</i>
Idixòfon	336	57%
Anglòfon	54	9%
Francòfon	5	1%
Hispanòfon	1	<1%
Catalanòfon	0	0%
Altres	198	33%
Bíbic	92	15%
Internacional	106	18%
Total	594	100%

És interessant notar la gran presència de topònims d'àmbit bíbic (un de cada sis), malgrat que en cap dels TP l'acció transcorre al Llevant mediterrani. No hi ha dubte que això dona fe de la importància de la literatura bíblica com a marc conceptual i de referència tant dels autors ídixs com de la cultura que plasmen en llurs obres.

En relació amb els objectes geogràfics situats en territori anglòfon, cal recordar la gran quantitat de textos de Baševic Zinger dins el corpus, la seva migració als Estats Units d'Amèrica l'any 1935 i el fet que moltes de les seves obres reflecteixen l'ambient de les comunitats jueves novaïorqueses.

Partint de les dades anteriors, les dues taules que venen a continuació mostren si els topònims en els TP i en els TA es poden considerar endo- o exotopònims en ídix o en l'LA respectivament.

Tipus de topònims als TP		
<i>Tipus</i>	<i>Quantitat</i>	<i>Proporció</i>
Endotopònims	336	57%
Exotopònims	258	43%
Total	594	100%

Estudi i resultats

Tipus de topònims als TA		
<i>Tipus</i>	<i>Quantitat</i>	<i>Proporció</i>
Endotopònims	60	10%
Exotopònims	534	90%
Total	594	100%

A continuació ens fixem en la realitat o historicitat dels objectes denotats pels noms propis del corpus. Com s'ha exposat més amunt, els referents d'àmbit bíblic es consignen en una categoria a banda, en part per la dificultat o impossibilitat d'establir la historicitat d'alguns indrets i personatges bíblics, però sobretot per la importància traductològica d'aquesta categoria, que com veurem es plasma en una estratègia que afavoreix, en pràcticament tots els casos, la naturalització mitjançant exònims.

Noms propis per tipus, subtipus i realitat dels objectes denotats				
<i>Tipus</i>	<i>Fictici</i>	<i>Històric</i>	<i>Bíblic</i>	<i>Desconegut</i>
Antropònims	843	142	352	0
Prenoms masculins	436	49	157	0
Prenoms femenins	216	2	68	0
Cognoms	118	65	0	0
Sobrenoms	73	26	127	0
Topònims	43	451	89	9
Total	886	593	441	9
Total (%)	46%	31%	23%	<1%

A banda dels casos en què no s'ha pogut determinar la realitat d'un referent i que s'han indicat com a “desconeguts”, en un total de 45 casos s'ha assignat una categoria sense certesa absoluta: es tracta de 17 noms de referent presumiblement fictici, 15 de referent presumiblement històric i 13 de referent presumiblement bíblic.

A continuació desglossarem en tres taules per autors les dades obtingudes en relació amb els àmbits dels objectes denotats: primer de forma desagregada, després de forma agregada en termes absoluts i finalment de forma agregada en termes relatius.

Noms propis per autor, tipus, subtipus i àmbit geogràfic							
<i>Tipus</i>	<i>Šolem Aleychem</i>	<i>An-ski</i>	<i>Bergelson</i>	<i>Perets</i>	<i>Rochman</i>	<i>Baševic Zinger</i>	<i>Y. Y. Zinger</i>
Antropònims (subtipus)	37	63	36	39	116	992	54
Prenoms masculins	18	33	19	20	56	466	30
Prenoms femenins	7	15	3	3	38	215	5
Cognoms	8	2	12	2	12	135	12
Sobrenoms	4	13	2	14	10	176	7
Topònims (àmbit)	28	16	9	25	34	433	47
Idixòfon	19	12	7	17	7	240	34
Anglòfon	—	—	—	—	—	54	—
Francòfon	—	—	1	2	2	—	—
Hispanòfon	1	—	—	—	—	—	0
Catalanòfon	—	0	—	—	—	—	—
Bíblic	1	4	0	3	3	75	4
Internacional (altres)	7	0	1	3	22	64	9
Total	65	79	45	64	150	1425	101

Noms propis per autor i àmbit							
<i>Àmbit</i>	<i>Šolem Aleychem</i>	<i>An-ski</i>	<i>Bergelson</i>	<i>Perets</i>	<i>Rochman</i>	<i>Baševic Zinger</i>	<i>Y. Y. Zinger</i>
Ídix	50	56	41	36	81	770	65
Bíblic	4	17	0	21	24	367	15
Internacional (total)	11	6	4	7	45	285	21
Anglòfon	—	—	—	—	—	80	—
Francòfon	—	—	1	2	2	—	—
Hispanòfon	1	—	—	—	—	—	0
Catalanòfon	—	0	—	—	—	—	—
Altres	10	6	3	5	43	205	21
Total	65	79	45	64	150	1422	101

Noms propis per autor i àmbit (%)							
<i>Àmbit</i>	<i>Šolem Aleychem</i>	<i>An-ski</i>	<i>Bergelson</i>	<i>Perets</i>	<i>Rochman</i>	<i>Baševic Zinger</i>	<i>Y. Y. Zinger</i>
Ídix	77%	72%	91%	56%	56%	55%	65%
Bíblic	6%	20%	0%	33%	13%	25%	15%
Internacional (total)	17%	8%	9%	11%	31%	20%	21%

Estudi i resultats

Crida l'atenció que el relat «Arum vokzal» = «Autour de la gare» de Bergelson és l'únic en què no s'empren noms propis per a referir-se a personatges o indrets bíblics, mentre que l'autor amb més referències bíbliques és Perets, alhora l'autor amb més desproporció entre personatges femenins i masculins: 13% de prenomns femenins sobre el total de prenomns, molt per sota del 40% de Rokhman en l'altre extrem.

Amb tot, el més notori, almenys des del punt de vista traductològic, és que Baševic Zinger és l'autor del corpus que més noms propis emprà per a referents de l'LA: 54 topònims i 26 antropònims que donen un total de 80 sobre 1.425, és a dir, un 6%, molt allunyat del 0% ~ <1% de la resta d'autors.

8.3 Anàlisi de les dades

Les dues primeres taules d'aquest apartat mostren les tècniques de traducció emprades per a traslladar els noms propis del corpus, primer en xifres absolutes i després en proporció al nombre total de noms propis per subtipus (en el cas dels antropònims) i per àmbit (en el cas dels topònims).

Tècniques de traducció emprades per al trasllat dels noms propis per tipus, subtipus d'antropònims i àmbit dels topònims										
<i>Tècnica</i>	<i>Total</i>	<i>Antropònims</i>	<i>Prenoms masculins</i>	<i>Prenoms femenins</i>	<i>Sobrenoms</i>	<i>Cognoms</i>	<i>Topònims</i>	<i>Ídix</i>	<i>Bíblics</i>	<i>Internacional</i>
Naturalització	599	334	203	73	44	14	265	68	69	128
Amb exònim	449	245	154	52	38	1	204	68	69	67
Amb endònim	85	26	6	6	1	13	59	0	0	59
Adaptació	65	63	43	15	5	0	2	0	0	2
Transferència	1034	786	407	192	30	157	248	223	4	21
T. directa	568	452	248	132	7	65	116	115	0	1
T. indirecta	195	168	57	30	19	62	27	4	3	20
Interferència	271	166	102	30	4	30	105	104	1	0
Altres	284	213	32	19	151	11	71	35	19	17
Traducció	135	101	1	0	100	0	34	15	9	10
Sinonímia	60	47	6	6	33	2	13	2	7	4
Substitució	39	30	15	8	5	2	9	7	1	1
Glossa	7	5	0	1	3	1	2	0	1	1
Omissió	23	19	8	1	4	6	4	2	1	1
Addició	5	5	0	2	3	0	0	0	0	0
T. combinada	15	6	2	1	3	0	9	9	0	0
Desconeguda	12	4	0	2	1	1	8	8	0	0
Total	1929	1337	642	286	226	183	592	334	92	166

Estudi i resultats

Tècniques de traducció emprades per al trasllat dels noms propis per tipus, subtipus d'antropònims i àmbit dels topònims en percentatge										
<i>Tècnica</i>	<i>Total</i>	<i>Antropò-nims</i>	<i>Prenoms masculins</i>	<i>Prenoms femenins</i>	<i>Sobre-noms</i>	<i>Cognoms</i>	<i>Topònims</i>	<i>Ídix</i>	<i>Bíblic</i>	<i>Interna-cional</i>
Naturalització	31%	25%	32%	26%	19%	8%	45%	20%	75%	77%
Amb exònim	23%	18%	24%	18%	17%	1%	34%	20%	75%	40%
Amb endònim	4%	2%	1%	2%	<1%	7%	10%	0%	0%	36%
Adaptació	3%	5%	7%	5%	2%	0%	0%	0%	0%	1%
Transferència	54%	59%	63%	67%	13%	86%	42%	67%	4%	13%
T. directa	29%	34%	39%	46%	3%	36%	20%	34%	0%	1%
T. indirecta	10%	13%	9%	10%	8%	34%	5%	1%	3%	12%
Interferència	14%	12%	16%	10%	2%	16%	18%	31%	1%	0%
Altres	15%	16%	5%	7%	67%	6%	12%	10%	21%	10%
Traducció	7%	8%	<1%	0%	44%	0%	6%	4%	10%	6%
Sinonímia	3%	4%	1%	2%	15%	1%	2%	1%	8%	2%
Substitució	2%	2%	2%	3%	2%	1%	2%	2%	1%	1%
Glossa	<1%	<1%	0%	<1%	1%	1%	<1%	0%	1%	1%
Omissió	1%	1%	1%	<1%	2%	3%	1%	1%	1%	1%
Addició	0%	<1%	0%	1%	1%	0%	0%	0%	0%	0%
T. combinada	1%	<1%	<1%	<1%	1%	0%	2%	3%	0%	0%
Desconeguda	1%	<1%	0%	1%	<1%	1%	1%	2%	0%	0%
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Com es veu, el nombre d'interferències i adaptacions és, en conjunt, molt notable, havent-se detectat en un 17% dels casos estudiats (un 14% d'interferències i un 3% d'adaptacions). L'adaptació es concentra en els antropònims (un de cada vint), més en els masculins que en els femenins. La interferència, per la seva banda, es reparteix de manera semblant entre antropònims i topònims, representant en el primer cas un 12% i en el segon un 18%. En relació amb els antropònims, la interferència afecta poc els sobrenoms, atès que en gairebé la meitat de casos se solen traduir (44%); com en el cas de l'adaptació, s'aprecia que la interferència afecta més els prenom masculins que els femenins.

No hi ha dubte, però, que l'àmbit en què més es fan sentir les interferències és el de topònims ídixs, en què es produeix en un terç dels casos (31%). De fet, si del nombre total de topònims ídixs (334) descomptem aquells que tenen equivalents en l'LA (68), el nombre d'interferències representa el 39% dels casos en què no hi ha equivalent a l'LA,

i si ens centrem només en les transferències, el percentatge d'interferències s'enfila fins a la meitat (47%).

En relació amb altres aspectes traductològics del trasllat de noms propis que el nostre estudi ha posat de manifest, ens sembla rellevant que la naturalització s'apliqui sobretot als topònims (45%), molt especialment als internacionals (77%), per comparació als antropònims (25%). En el cas dels antropònims és pla més prevalent la transferència (59%), més que més entre els cognoms (86%).

Quant a les altres tècniques de traducció, s'han aplicat al 15% dels noms propis estudiats, amb poca diferència entre antropònims (16%) i els topònims (12%). Els noms propis en què més s'apliquen aquestes altres tècniques són, amb diferència, els sobrenoms (67%), perquè s'hi recorre molt a la traducció pròpiament dita (44%) i a la sinonímia (15%). La combinació de tècniques és més freqüent entre topònims que entre antropònims perquè hi abunden més les denominacions complexes de l'estil de *Alt Tsivkev, Kleyn-Yuzefov* o *Groys-Poyln* ('Gran Polònia', en referència al nucli històric polonès al voltant de íd. *Poyzn* / pl. *Poznań* i íd. *Gneze* / pl. *Gniezno*), mentre que en el cas dels antropònims la combinació de prenom i cognom o prenom i sobrenom s'han analitzat de manera separada, prenent cada element de la denominació com una unitat d'anàlisi diferent.

8.3.1 Anàlisi del trasllat de topònims

La naturalització és la tècnica més emprada quan hi ha un equivalent del topònim en l'LA, tant si en l'LA és un endotopònim (p. ex., íd. *Myami bitš* → ang. *Miami Beach*, íd. *Nyu York* → ang. *New York*, íd. *Pariz* → fr. *Paris* o íd. *Amerike* → cast. *América*) com un exotopònim per a un objecte geogràfic de rellevància internacional (p. ex., íd. *Daytšland* → ang. *Germany*, íd. *Yokohama* → ang. *Yokohama*, íd. *Livorno* → fr. *Livourne*, íd. *Zaksn* → cast. *Sajonia*).⁷⁹

Cal subratllar molt especialment que també es naturalitzen, mitjançant equivalents tradicionals, tots els topònims bíblics (p. ex., íd. *Sinay* → ang. *Sinai*, íd. *Kenaan* → ang. *Ca-*

⁷⁹ Un avançament dels resultats presentats en aquesta secció apareixerà aviat en un article de la revista *Tamid*, que reproduïm aquí pràcticament *verbatim* (Ferrarons, en premsa).

Estudi i resultats

naan, íd. *Tsien* → fr. *Sion* o íd. *Yerušelayem* → cat. *Jerusalem*) i els endotopònims ídixs que disposen d'equivalents tradicionals en l'LA (p. ex., íd. *Kroke* → ang. *Cracow*, íd. *Poyln* → ang. *Poland*, íd. *Vaysl* → ang. *Vistula* o íd. *Varše* → fr. *Varsovie*).

La transferència és, amb un 42% de casos, una de les tècniques més freqüents; més concretament s'aplica a 223 dels 266 endotopònims ídixs sense equivalents en l'LA (més avall s'exposen els procediments emprats en els altres casos). Amb tot, només 115 dels endònims ídixs sense equivalent a l'LA són transferits directament des de l'ídix. Vegem alguns exemples de transferència directa des de l'ídix: íd. *Bechev* → ang. *Bechev*, íd. *Bendin* → ang. *Bendin*, íd. *Vasilkov* → fr. *Vasilkov* o íd. *Berditšev* → fr. *Berditchev*, en els quals no s'observen interferències des de terceres llengües.

En la resta de casos, 108 en total, els endotopònims ídixs no s'han transferit directament de l'ídix, sinó a partir d'una tercera llengua, o bé s'han transferit de l'ídix però s'hi poden detectar interferències de terceres llengües. En parlar d'*interferència* ens referim a qualsevol d'aquestes dues situacions, en contraposició a la transferència indirecta, que és com denominem la transferència indirecta d'*exotopònims* ídixs a partir de terceres llengües. La diferència, per tant, l'estableix que el topònim de partida sigui un endotopònim o un exotopònim.

Un cas a part el constitueixen les poquíssimes transferències indirectes a partir de topònims per a objectes geogràfics dins el domini lingüístic ídix que no constitueixen interferències perquè al TP s'esmenten amb exotopònims, no pas amb endotopònims ídixs. És el cas de íd. *Dantsig*, en què al TP es fa servir l'exotopònim alemany per comptes d'alguna de les formes pròpies ídixs (*Dantsk*, *Dantsik*, *Dansk* que recull Bordin, 2020) i que en anglès es trasllada com a *Danzig*, amb grafia alemanya. Un altre exemple seria íd. *Vilki*, un llogarret probablement fictici al·ludit al TP amb un nom polonès i que, per tant, en castellà esdevé *Wilki*, amb grafia polonesa.

Les interferències ocorren en casos com ara íd. *Tsoyzmer* → ang. *Sandomierz*, íd. *Reyvets* → ang. *Rejowiec* o íd. *Pyetrokov* → cast. *Piotrków*, on els topònims del TA reproduïxen al peu de la lletra els equivalents polonesos i no pas les formes ídixs. Alguns exemples de transferència indirecta que no constituïrien interferències, perquè traslladen

exotopònims ídixs, serien íd. *Leyptsig* → cast. *Leipzig* via al. *Leipzig* o íd. *Baluti* → cast. *Bahuty* via pol. *Bahuty* (que a l'original s'esmenta en polonès).

D'interferències n'hi ha de diferents tipus. Poden ésser ortogràfiques, com íd. *Zamoštš* → ang. *Zamosc* o íd. *Lentšits* → ang. *Lenczyc*, en què els topònims del TA segueixen de prop pol. *Zamość* i pol. *Łęczycza*, però ometen la ratlla de la *ela*, els accents aguts i l'*ogonkiem* sota la *e*. Semblantment, la terminació *-itz*, típicament alemanya, sovint substitueix la terminació ídix *-its* (ang. *Radoshitz*, *Reivitz*...). Aquesta grafia germanitzant és especialment qüestionable perquè es desvia dels equivalents alemanys tradicionals o fins i tot es confon amb els equivalents polonesos, com ara íd. *Grabovits* → ang. *Grabovitz* malgrat al. *Buchholz* o encara íd. *Ižbitse* → ang. *Izbitza* malgrat al. *Giesebitz* o pol. *Izbica*.

D'altres interferències afecten l'estructura fonèmica dels topònims, perquè afegeixen, ometen o canvien fonemes vocàlics o consonàntics. Per exemple, íd. *Yonev* → ang. *Yanov* (en què els fonemes íd. /o, e/ es traslladen com a {a, o} sota la influència de pol. *Janów*) o íd. *Hrubyeshoyv* → ang. *Hrubyeshow* (en què la darrera síl·laba es monoftonguitza per influència de pol. *Hrubieszów*, malgrat que la darrera vocal polonesa representi el fonema /u/). A més, en aquest darrer exemple s'observa que l'autor mateix escriu sota la influència del polonès, emprant una grafia avui descartada a favor de la forma ídix estàndard *Robšoyv*.

Val a dir, però, que la majoria d'interferències combinen canvis tant ortogràfics com fonèmics: íd. *Vorke* → cast. *Warka* o íd. *Pšische* → cast. *Przysucha*, etcètera.

Per acabar, esmentem els altres procediments per a traslladar topònims: la traducció pròpiament dita, aplicada sobretot a orònims i odònims (ang. *Bridge Street*, *Black Mountains*, fr. *rue des Juifs*...), la sinonímia (íd. *erets Yisroel*, lit. 'terra d'Israel' → cat. *Israel*), l'elisió (que atribuïm a badades), la glossa (íd. *Šauburg-teater* → fr. *le Théâtre hollandais, rebaptisé par les gardiens des Plaines Joodsche Schouwburg*...) i la substitució (cast. [*todas las plagas de*] *Egipto*, mentre que al TP es parla del faraó...). Finalment, els topònims complexos de vegades es traslladen combinant diferents tècniques de traducció, com en íd. *Kleyn-Yuzefov* → ang. *Little Jozefov*, on la primera part del

Estudi i resultats

nom es tradueix mentre que la segona es trasllada mitjançant una interferència de pol. *Józefów*.

Les interferències, per tant, són molt freqüents, ja que afecten la meitat de les transferències, i procedeixen de les llengües hegemòniques en el domini lingüístic ídix, com s'aprecia a la taula següent:

Llengües intermèdies en els trasllats interferits de topònims ídix		
<i>Llengua</i>	<i>Nombre d'interferències</i>	<i>%</i>
Polonès	74	71%
Alemanys	23	22%
Rus	7	7%
Ucraïnès	3	3%
Total	104	103%

Els percentatges sumen més del cent per cent perquè alguns topònims presenten interferències de més d'una tercera llengua. A més, cal tenir en compte que de vegades no ens ha estat possible determinar si una interferència concreta provenia del rus o de l'ucraïnès; en aquests casos, hem considerat que la llengua intermèdia era el rus per raó de la seva preponderància. Un cas així seria íd. *Odes* → ang. *Odessa* o → cast. *Odesa*, en què a les LA els manca d'un exotopònim diferenciat i, en lloc de transferir l'endotopònim ídix, els traductors recorren a la forma russa *Odècca* o uc. *Odèca*, sense que sigui clar de quina de les dues s'ha partit.

En relació amb la gran quantitat d'interferències del polonès, cal dir que es deuen a la inclusió al corpus d'un bon nombre d'obres de Baševic Zinger, que situà molts dels seus relats a la seva Polònia natal.

8.3.2 Anàlisi del trasllat d'antropònims

En el trasllat d'antropònims la tècnica més emprada, amb escreix, és la transferència (59%). Més concretament, destaca la transferència directa de prenom masculins, femenins i cognoms amb un 63%, 67% i 86% respectivament, aplicada a l'antroponímia ídix.

Així, íd. *Leyb* → ang. *Leib*, íd. *Yentl* → ang. *Yentel*, íd. *Margolis* מרגליה → ang. *Margolis*, íd. *Avromtšik* → fr. *Avromtchik*, íd. *Pivniak* → fr. *Pivniak*, íd. *Yankev Bunem* יעקב בונם → cast. *Yánkev Bunem*, íd. *Menaše* מנשה → cat. *Menaixe*, íd. *Frade* → cat. *Frade*, etcètera.

La transferència directa de vegades s'aplica al trasllat d'antropònims que no són ídixs, un cas en què seria esperable recórrer a una transferència indirecta. Això es pot deure al fet que alguns traductors no estan familiaritzats amb l'onomàstica de les llengües coterriorials de l'ídix i no poden identificar els antropònims eslaus i reconstruir-ne la grafia corresponent. Per exemple, en el relat «Di broš» = «The brooch» de Baševiz Zinger, la família del protagonista es caracteritza dient que ha adoptat una aparença polonesa i que a més d'ídix parlen rus i polonès. Això concorda amb els noms dels personatges femenins, que són típicament cristians: *Tsilye*, *Maša* i *Anka*, corresponents a 'Cecília', 'Maria' i 'Anna'. Les traductores angleses adopten una grafia polonesa en el cas de *Celia*, però transfereixen *Masha* de l'ídix, mentre que el més coherent hauria estat escriure *Masza*. *Anka*, per la seva banda, es deixa tal qual.

Les transferències indirectes afecten sobretot personatges històrics internacionals, sobretot cognoms (com ara íd. *Gete* → ang. *Goethe* o íd. *Šopenhoyer* → ang. *Schopenhauer*, transferits ambdós de l'alemany), i els noms dels personatges ficticis que no són d'àmbit ídix (com ara íd. *Notkevitiš* → fr. *Notkiewicz* o íd. *Mariša* → fr. *Marysia*, transferits ambdós del polonès).

En l'àmbit encara de les transferències, cal destacar la gran quantitat d'interferències que es produeixen també en els antropònims, excepció feta dels sobrenoms. El cas més evident és el dels cognoms ídixs, però també afecta els prenomes d'ambdós sexes. Cognoms ídixs com ara *Fišlzon*, *Koyfman*, *Poyzner* o *Vagmayster* esdevenen *Fischelson*, *Kaufman*, *Posner* i *Wagmeister*, adoptant doncs grafies germanitzants. En el cas dels prenomes, les interferències solen involucrar l'hebreu en el pla fonèmic i l'alemany en el pla ortogràfic. Així, noms com íd. *Volf*, *Reytse*, *Leyb* esdevenen en anglès *Wolf*, *Rietze* i *Lieb*, en què la lletra ⟨w⟩ i els dígrafs ⟨ie, tz⟩ delaten una clara influència alemanya.

Estudi i resultats

Pel que fa a les interferències de l'hebreu, es manifesten sobretot en una influència fonèmica de la pronúncia sefardita i moderna d'aquesta llengua, però també, quan l'LA és l'anglès, en la terminació *-h* típica de les romanitzacions de l'hebreu. Així, els prenomes íd. *Oyzer* עוזר, *Nochem* נחום, *Kasriel* כתר־יאל i *Zlate* esdevenen en ang. *Ozer*, *Nahum*, *Katriel* i *Zlateh*. El vocalisme de les solucions *Ozer* i *Nahum* és aliè a l'ídix i a l'hebreu asquenàzic, com també ho és el fonema /t/ per a ⟨ת⟩ sense el diacrític dàgueix. Finalment, la solució *Zlateh* és especialment problemàtica, perquè no duu en ídix cap ⟨ה⟩ al final de la paraula que justifiqui la terminació hebraïtzant *-h*.

Després de la transferència, l'altra gran tècnica per al trasllat d'antropònims és la naturalització, sobretot la naturalització amb exònims, que s'aplica a pràcticament tots els personatges bíblics i les figures històriques d'àmbit internacional. Així, en l'àmbit bíblic, trobem íd. *Šloyme hameylech* → ang. *King Solomon*, íd. *Chave* → ang. *Eve*, íd. *Avrom* → cat. *Abraham*, íd. *Yitschok* → cat. *Isaac*, íd. *malech Gavriel* → fr. *ange Gabriel*, íd. *Noyech* → fr. *Noé*. Entre les figures històriques, trobem íd. *Rambam* רמב"ם → fr. *Maïmonide*, íd. *Vilhelm der eršter* → cast. *Guillermo I*, íd. *heylike Uršula* → ang. *Saint Ursula*.

La naturalització amb endònim no és gaire habitual i afecta evidentment el trasllat de noms per a personatges de l'àmbit de l'LA, sobretot ficticis però també algun de real. Donats els autors i les obres incloses al corpus, aquesta tècnica només s'empra quan l'LA és l'anglès: íd. *Rouz Byetšman* → ang. *Rose Beechman*, íd. *Sem* → ang. *Sam*, íd. *Deyvid Yum* → ang. *Hume* (amb omissió del prenom).

Cal subratllar un tipus de naturalització proper a la interferència: l'adaptació, que ocorre en un 6% dels prenomes. L'adaptació consisteix a substituir el nom propi del TP per una forma pròpia de l'LA sense que en sigui un equivalent tradicional. Així, si ang. *James I* és la naturalització de cat. *Jaume I*, anomenar *James* en anglès un Jaume qualsevol seria un cas d'adaptació, perquè no es recorre a un exònim establert sinó que, d'alguna manera, se'n crea un de nou. L'adaptació, en aquest sentit, és semblant a la interferència, perquè es produeix quan davant d'un nom sense equivalent que normalment s'optaria per transferir, es pren com a referència una llengua que no és l'LP. La diferència rau en

el fet que en la interferència es recorre a una tercera llengua, mentre que en l'adaptació es recorre a les formes i grafies pròpies de l'LA.

L'adaptació de noms de pila gairebé sempre consisteix a substituir els noms dels personatges ficticis dels TP per noms en l'LA que s'hi corresponen. Així, íd. *Šloyme* → ang. *Solomon* és una naturalització amb exònim quan es parla del rei Salomó, però una adaptació quan es parla d'un personatge fictici qualsevol. Casos d'aquesta mena serien íd. *Nosn* → ang. *Nathan*, íd. *Rivke* → ang. *Rebecca*, íd. *Yisroel* → fr. *Israël*, íd. *Avrom* → cast. *Abraham*, íd. *Sore* → cast. *Sara*, íd. *Foryem* → cat. *Efraïm*.

L'adaptació afecta pla més els noms dels personatges masculins que els femenins (el doble en termes percentuals). Segurament, l'explicació d'aquesta diferència rau en el fet que la majoria de personatges bíblics de relleu dins la tradició cristiana són masculins i que, donada la familiaritat dels lectors cristians amb aquests noms, pot semblar una tècnica més adient.

Finalment, hem agrupat dins les adaptacions canvis que no són merament formals, com ara íd. *Libele di šadchente* 'Amoret el Matrimonier' → ang. *Mr. Love* o íd. *Zekl ben Flekl* literalment 'Saquet fill de Taca', aplicat a un cadàver → ang. *Mr. Corpse*.

Entre les tècniques de traducció classificades com a «altres» ocupa un lloc destacat la traducció pròpiament dita, aplicada especialment a sobrenoms: íd. *tam* תם → ang. *the Fool*, íd. *ganef* גנב → ang. *the Thief*, íd. *hazoyne* הזונה → fr. *la Prostituée*, íd. *mešumed* משומד → cast. *el Converso*.

A aquests sobrenoms cal afegir els noms donats a personatges de la mitologia religiosa jueva, alguns dels quals, tenint o no noms propis pròpiament dits, de vegades han donat una gran varietat de sobrenoms sinònims. A banda del *yeytser-hore* יצר-הר, la personificació de la inclinació maligna que s'ha comentat més amunt, destaca el cas de Déu, el nom del qual, l'anomenat tetragrama, és impronunciable. Així, molts dels seus noms, entesos en el present treball com a sobrenoms, es traslladen mitjançant la traducció pròpiament dita: íd. *got* → ang. *God* / fr. *Dieu*, íd. *foter in himl* → ang. *Father in Heaven*, íd. *reboyne-šel-oylem* רבונו-של-עלום → ang. *Master of the Universe* / fr. *Maître de l'Uni-*

Estudi i resultats

vers / cat. *Senyor de l'Univers*, íd. *bašefer* → ang. *Creator*, íd. *eyberšter* → ang. *Highest* / cast. *Altísimo*, íd. *adoyni* אדוני → ang. *Lord*, íd. *almechtiker* → ang. *Almighty*, íd. *hašem-yisborech* השם-יתברך (lit. 'el Nom, beneït siga') → fr. *Son Nom*. Altres figures els sobrenoms dels quals són traduïts són l'Àngel de la Mort (*malech-hamoves*, מלאך-המוות), el Crucificat (*gekroytsigter*) i la Verge (*bsule*, בתולה) o Mare de Déu (*got's muter*).

La sinonímia és una altra tècnica emprada per al trasllat sobretot de sobrenoms, de manera que molts dels esmentats suara funcionen de manera intercanviable en les traduccions. Així, íd. *reboyne-šel-oylem* ('Senyor de l'Univers') → ang. *Father in heaven*, íd. *hašem* ('el Nom') → fr. *Dieu*, íd. *oyberšter* ('l'Altíssim') → cat. *Totpoderós*, etcètera. També s'agrupen sota la rúbrica «sinonímia» expressions que només són equivalents en un context donat (com ara íd. *Lise* → ang. *the daughter*) o l'eliminació d'hipocorístics (íd. *Azrielke* → cat. *Azriel*, íd. *Sorele* → fr. *Sorè*).

Entre les altres tècniques de traducció restants cal esmentar la glossa (íd. *Hodele* → ang. *the daughter of Lipa the Ragpicker*) i les tècniques combinades (íd. *Hodele* → ang. *little Hodel*), com també la substitució, l'omissió i l'addició. Aquestes tres darreres tècniques solen afectar els prenom dels personatges ficticis i segurament es podrien considerar adaptacions *lato sensu*, perquè no semblen respondre a altra cosa que el gust del traductor o tal vegada dels lectors en l'LA. Així, íd. *Zaynvele* → ang. *Lipa*, íd. *Ber Volf* → ang. *Cov Baer*, etc. Amb tot, aquestes tres tècniques aplicades a antropònims només s'han detectat en traduccions anteriors als anys setanta.

Les següents taules mostren les llengües intermèdies en les interferències en el trasllat de prenom i de cognoms ídixs. Se n'han exclòs els sobrenoms perquè només n'hi havia tres d'interferits: una grafia germanitzant i dues interferències fonèmiques de l'hebreu sefardita o modern.

Llengües intermèdies en els trasllats interferits de prenom ídix		
<i>Llengua</i>	<i>Nombre d'interferències</i>	<i>%</i>
Hebreu	93	72%
Alemanys	37	28%
Polonès	2	2%
Total	130	102%

Llengües intermèdies en els trasllats interferits de cognoms ídix		
<i>Llengua</i>	<i>Nombre d'interferències</i>	<i>%</i>
Alemanys	17	65%
Hebreu	5	19%
Polonès	3	12%
Anglès	2	8%
Total	26	104%

En contrast amb els topònims, el trasllat d'antropònims no presenta interferències del rus i l'ucraïnès i en canvi n'incorpora moltes de l'hebreu, sobretot en els prenom, com s'ha exposat fa un moment. D'altra banda, en el cas dels cognoms, predominen les interferències de l'alemany. Això sens dubte es deu a l'origen etimològic d'aquestes dues categories d'antropònims, perquè els ètims germànics són molt freqüents en els cognoms, mentre que en els prenom els ètims semítics tenen pla més importància.

Quant a l'anglès, les dues interferències consignades són íd. *Šapiro* → fr. *Shapira*, en què el dígraf ⟨sh⟩ resulta discordant amb la solució ⟨ch⟩ amb què altrament es representa el fonema ídix /ʃ/ en la mateixa traducció d'«Arum vokzal» de Bergelson, i íd. *Zinger* → cast. *Singer*, en què la lletra ⟨s⟩ representa el fonema ídix /z/, altrament representat per ⟨z⟩ en les transferències directes de l'ídix en la traducció de «Di brider Aškenazi» de Baševiz Zinger (com ara íd. *Aškenazi* → cast. *Ashkenazi*).

8.3.3 Anàlisi per llengua d'arribada

A continuació desglossem les tècniques de traducció emprades per a traslladar els endoantropònims ídixs, és a dir, els noms propis que designen personatges d'àmbit cultural ídix.

Tècniques emprades per al trasllat d'endoantropònims per LA				
<i>Tècnica</i>	<i>Anglès</i>	<i>Francès</i>	<i>Castellà</i>	<i>Català</i>
Naturalització	50	4	11	2
Amb exònim	4	0	0	0
Amb endònim	0	0	0	0
Adaptació	46	4	11	2
Transferència	392	113	49	40
T. directa	282	77	33	39
T. indirecta	3	1	0	0
Interferència	107	35	16	1
Altres	79	10	2	2
Traducció	39	5	2	0
Sinonímia	4	4	0	1
Substitució	20	0	0	0
Glossa	3	0	0	0
Omissió	10	0	0	0
Addició	1	0	0	0
T. combinada	2	1	0	1
Desconeguda	8	0	0	0
Total	529	127	62	44

Per apreciar millor el grau d'interferències i adaptacions sobre el conjunt d'antropònims, exclourem els sobrenoms de les nostres consideracions, atès que en llur gran majoria es traslladen mitjançant traducció pròpiament dita. La taula següent il·lustra el trasllat de prenom ídixs, tant masculins com femenins, i la de després, el trasllat de cognoms ídixs.

Tècniques emprades per al trasllat de prenomes ídixs per LA				
<i>Tècnica</i>	<i>Anglès</i>	<i>Francès</i>	<i>Castellà</i>	<i>Català</i>
Naturalització	43	4	11	2
Amb exònim	2	0	0	0
Amb endònim	0	0	0	0
Adaptació	41	4	11	2
Transferència	331	95	34	38
T. directa	244	64	22	37
T. indirecta	0	1	0	0
Interferència	87	30	12	1
Altres	28	4	0	1
Traducció	0	0	0	0
Sinonímia	2	4	0	1
Substitució	16	0	0	0
Glossa	1	0	0	0
Omissió	6	0	0	0
Addició	1	0	0	0
T. combinada	2	0	0	0
Desconeguda	8	0	0	0
Total	410	103	45	41

Tècniques emprades per al trasllat de cognoms ídixs per LA				
<i>Tècnica</i>	<i>Anglès</i>	<i>Francès</i>	<i>Castellà</i>	<i>Català</i>
Naturalització	1	0	0	0
Amb exònim	1	0	0	0
Amb endònim	0	0	0	0
Adaptació	0	0	0	0
Transferència	51	18	13	1
T. directa	33	13	9	1
T. indirecta	3	0	0	0
Interferència	15	5	4	0
Altres	6	0	0	0
Traducció	0	0	0	0
Sinonímia	1	0	0	0
Substitució	1	0	0	0
Glossa	1	0	0	0
Omissió	3	0	0	0
Addició	0	0	0	0
T. combinada	0	0	0	0
Desconeguda	8	0	0	0
Total	66	18	13	1

En el cas dels prenom, el total d'interferències i adaptacions representa un 31% en anglès, un 33% en francès, un 51% en castellà i un 7% en català. En el cas dels cognoms, les interferències constitueixen un 23% de les tècniques emprades en anglès, un 28% en francès, un 31% en castellà i un 0% en català. En el trasllat de cognoms, doncs, no s'han detectat adaptacions.

Voldríem portar l'atenció sobre el nombre baixíssim d'interferències i adaptacions quan l'LA és el català, si bé cal recordar que és l'LA menys representada al corpus. En tot cas, veurem que la tendència es repeteix a la taula següent, sobre el trasllat d'endotopònims ídixs per les diferents LA:

Tècniques emprades per al trasllat d'endotopònims per LA				
<i>Tècnica</i>	<i>Anglès</i>	<i>Francès</i>	<i>Castellà</i>	<i>Català</i>
Naturalització	47	6	13	2
Amb exònim	47	6	13	2
Amb endònim	0	0	0	0
Adaptació	0	0	0	0
Transferència	155	23	34	10
T. directa	81	15	8	10
T. indirecta	1	0	3	0
Interferència	73	8	23	0
Altres	27	1	6	0
Traducció	12	0	3	0
Sinonímia	1	0	1	0
Substitució	7	0	0	0
Glossa	0	0	0	0
Omissió	1	0	1	0
Addició	0	0	0	0
T. combinada	6	1	1	0
Desconeguda	8	0	0	0
Total	237	30	53	12

Aquí, el total d'interferències en el conjunt de tècniques emprades és del 31% per a l'anglès, del 27% per al francès, del 43% per al castellà i del 0% per al català. Més avall (veg. pàg. 304) mirarem d'aclarir el perquè d'aquesta diferència tan notable en el català respecte a la resta de LA.

8.3.4 Anàlisi per realitat dels objectes denotats

En les seccions precedents ja s'ha esbossat de passada la correlació entre algunes tècniques de traducció i la categoria d'anàlisi «realitat», en la qual hem indicat si l'objecte denotat per cada nom propi era fictici, històric o bíblic. Aquesta darrera categoria s'introduí durant la fase exploratòria de l'estudi per les dificultats a l'hora de determinar la historicitat de certs personatges bíblics i per la intuïció d'una relació estreta entre

Estudi i resultats

aquesta categoria de noms propis i la transferència mitjançant exònims. Com s'ha exposat més amunt, dins la categoria de noms «bíblics» s'inclouen figures de la literatura tal·múdica i que, per tant, en un sentit estricte no pertanyen a les Sagrades Escripures.

Tècniques de traducció per la realitat dels objectes denotats pels topònims			
<i>Tècnica</i>	<i>Històric</i>	<i>Fictici</i>	<i>Bíblic</i>
Naturalització	45%	7%	76%
Amb exònim	31%	7%	76%
Amb endònim	13%	0%	0%
Adaptació	<1%	0%	0%
Transferència	49%	47%	2%
T. directa	23%	27%	0%
T. indirecta	5%	3%	1%
Interferència	21%	17%	1%
Altres	6%	47%	22%
Traducció	3%	23%	10%
Sinonímia	1%	0%	8%
Substitució	1%	7%	1%
Glossa	<1%	0%	1%
Omissió	<1%	3%	1%
Addició	0%	0%	0%
T. combinada	<1%	13%	0%
Desconeguda	<1%	0%	0%
Total	100%	100%	100%

Tècniques de traducció per la realitat dels objectes denotats pels prenom			
<i>Tècnica</i>	<i>Històric</i>	<i>Fictici</i>	<i>Biblic</i>
Naturalització	33%	10%	90%
Amb exònim	29%	0%	90%
Amb endònim	2%	2%	0%
Adaptació	2%	9%	0%
Transferència	54%	83%	8%
T. directa	15%	56%	1%
T. indirecta	33%	7%	7%
Interferència	6%	20%	0%
Altres	13%	6%	2%
Traducció	0%	0%	<1%
Sinonímia	4%	1%	<1%
Substitució	2%	3%	1%
Glossa	0%	<1%	0%
Omissió	4%	1%	0%
Addició	0%	<1%	0%
T. combinada	2%	<1%	0%
Desconeguda	0%	<1%	0%
Total	100%	100%	100%

Estudi i resultats

Tècniques de traducció per la realitat dels objectes denotats pels cognoms			
<i>Tècnica</i>	<i>Històric</i>	<i>Fictici</i>	<i>Biblic</i>
Naturalització	6%	8%	—
Amb exònim	0%	1%	—
Amb endònim	6%	8%	—
Adaptació	0%	0%	—
Transferència	85%	86%	—
T. directa	2%	54%	—
T. indirecta	75%	11%	—
Interferència	8%	21%	—
Altres	9%	4%	—
Traducció	0%	0%	—
Sinonímia	3%	0%	—
Substitució	0%	2%	—
Glossa	2%	0%	—
Omissió	5%	3%	—
Addició	0%	0%	—
T. combinada	0%	0%	—
Desconeguda	0%	1%	—
Total	100%	100%	—

Tècniques de traducció per la realitat dels objectes denotats pels sobrenoms			
<i>Tècnica</i>	<i>Històric</i>	<i>Fictici</i>	<i>Bíblic</i>
Naturalització	23%	8%	25%
Amb exònim	19%	1%	25%
Amb endònim	4%	0%	0%
Adaptació	0%	7%	0%
Transferència	62%	15%	2%
T. directa	8%	6%	0%
T. indirecta	54%	4%	2%
Interferència	0%	6%	0%
Altres	15%	76%	72%
Traducció	4%	64%	42%
Sinonímia	0%	1%	25%
Substitució	0%	4%	2%
Glossa	0%	1%	2%
Omissió	8%	1%	1%
Addició	0%	1%	2%
T. combinada	4%	3%	0%
Desconeguda	0%	0%	1%
Total	100%	100%	100%

Pel que fa als noms propis d'àmbit bíblic, la tècnica de traducció més emprada és, en totes les classes de noms propis, la naturalització, concretament la naturalització mitjançant exotopònims. Sens dubte cal atribuir-ho al fet que totes les LA són llengües de cultura majoritàriament cristiana i que han rebut els noms bíblics a través de la versió llatina de les Escripures, una transmissió que ha donat peu a formes patrimonials d'aquests noms. L'única categoria d'antropònims en què no es produeix aquesta tendència és la dels cognoms, per la senzilla raó que no es troben cognoms d'àmbit bíblic a la nostra base de dades, atesa la introducció històricament recent d'aquest tipus d'antropònims.

L'altra correlació rellevant és que, en totes les classes de noms estudiats, la naturalització és menys freqüent entre els noms d'objectes ficticis que els reals. Aquesta correlació

Estudi i resultats

l'atribuïm a la mancança d'exònims per a aquesta classe d'objecte. Les úniques excepcions a aquesta regla general les constitueixen els noms ficticis àmpliament coneguts (com *Lil-liput* o l'*Atlàntida*) o d'altres que remetent a noms reals, com el cognom íd. *Rapoport* → ang. *Rappaport* o el sobrenom ètnic íd. *kozak* → ang. *Cossack*.

Finalment, comprant les tècniques emprades per a traslladar noms d'objectes històrics i ficticis, també cal destacar l'asimetria en el trasllat de sobrenoms: quan són històrics, es tendeixen a transferir o naturalitzar, mentre que quan són ficticis es tendeixen a traslladar mitjançant altres tècniques. Quant a les naturalitzacions, l'aplicació d'aquesta tècnica a personatges històrics acaba d'ésser explicada i es pot il·lustrar amb sobrenoms com ara íd. *Rambam* רמב"ם → fr. *Maïmonide* o íd. *bar Yoichay* בר יוחאי → ang. *Bar Johai*. Quant a les transferències, l'exemplificarien casos com ara íd. *Bal-Šem-Tov* בעל-שם-טוב → cat. *Bal Xem Tov* (transferència directa), íd. *ben Michoyl* בן מיכאל → fr. *ben Michael* o íd. *ben Yisroel* בן ישראל → fr. *ben Israël* (transferències indirectes de l'hebreu). D'altra banda, entre els sobrenoms ficticis abunden altres tècniques de traducció, dels quals ja s'han ofert abundants exemples.

En resum, els referents bíblics afavoreixen la naturalització mitjançant exònims, els referents històrics afavoreixen les naturalitzacions i les transferències, i els referents ficticis afavoreixen altres tècniques de traducció.

8.3.5 Anàlisi pel sexe dels personatges

Durant la fase exploratòria del nostre estudi detectàrem certa asimetria en el trasllat dels prenomes en funció del sexe dels personatges al·ludits. Aquest fenomen, però no es dona pas amb independència de les categories d'anàlisi que es prenen en consideració. De fet, només esdevé veritablement manifest quan se seleccionen els prenomes ficticis d'àmbit ídix, com es veu a la taula següent.

Tècniques de traducció per als prenomes de personatges ídixs ficticis per sexe		
<i>Tècnica</i>	<i>Prenoms masculins</i>	<i>Prenoms femenins</i>
Naturalització	11%	8%
Amb exònim	0%	0%
Amb endònim	0%	0%
Adaptació	11%	8%
Transferència	85%	84%
T. directa	59%	68%
T. indirecta	0%	1%
Interferència	25%	16%
Altres	5%	7%
Traducció	0%	0%
Sinonímia	<1%	2%
Substitució	3%	3%
Glossa	0%	1%
Omissió	1%	1%
Addició	0%	1%
T. combinada	<1%	1%
Desconeguda	0%	1%
Total	100%	100%

Si se sumen les interferències amb les adaptacions, veurem que afecten un 36% dels prenomes masculins i un 24% dels prenomes femenins. Al nostre entendre, cal atribuir aquesta diferència d'una banda a l'absència d'equivalents per a molts de prenomes femenins ídixs en altres idiomes i, de l'altra, a la familiaritat dels parlants de les LA amb prenomes masculins bíblics més que no pas amb prenomes femenins.

8.3.6 Anàlisi cronològica

Per les raons exposades, qualsevol anàlisi basada en una estratificació cronològica de les traduccions té una validesa limitada. En alguns casos, com els *Collected stories* de Baševic Zinger, és evident que no s'ha procurat homogeneïtzar les tècniques traductores ni tan sols en un pla gràfic, adoptant solucions coherents pel que fa a l'adaptació fonico-

Estudi i resultats

gràfica de noms propis o l'ús coherent d'exònims anglesos. Ho palesen les vacil·lacions entre *Turbin* i *Turbeen* (transferències directes de l'íd. *Turbin*) o entre *Crackow*, *Krakow* i *Cracow* (naturalitzacions de l'íd. *Kroke* per mitjà d'exònims anglesos). En d'altres casos, com l'antologia *Royaumes juifs* a cura de Rachel Ertel, sí que s'ha procedit a retocar algunes de les romanitzacions, com ara les del relat «Autour de la gare», que ja havia aparegut l'any 1982 dins la col·lecció «Domaine yiddish», dirigida per la mateixa Ertel (Bergelson 1982). Alguns exemples d'aquests retocs serien *Shloyme* → *Chloïme*, *Pinye Lisak* → *Pinyè Lissak* o *Frumke* → *Froumkè*. A la vista d'aquestes circumstàncies, una estratificació cronològica rigorosa hauria de reconstruir la història textual de cadascun dels TA, cosa que malauradament s'escapa de l'àmbit de la nostra recerca.

A continuació i de manera estrictament temptativa, doncs, exposarem dues anàlisis cronològiques partint de dues estratificacions diferents: en la primera, es parteix de l'any de traducció entès com l'any de la primera edició del TA inclòs al corpus; en la segona, es parteix de l'any del TA, entès com l'any de publicació del TA inclòs al corpus.

D'altra banda, cal subratllar que el nostre objecte d'estudi, centrat en el trasllat de noms propis en la traducció de literatura ídix publicada recentment, no ofereix en si mateix, per la seva naturalesa, gaires possibilitats per a l'anàlisi cronològica. Com es desprèn de la segona de les taules següents, tots els TA han estat traduïts durant els últims vint anys. D'altra banda, les primeres edicions d'aquests TA comencen als anys cinquanta i arriben fins als nostres dies, però entre la dècada dels setanta i els noranta hi ha un vuit de tres decennis.

Percentatge d'interferències per (sub)tipus de nom propi i any de traducció			
<i>Nom propi</i>	<i>Anys cinquanta</i>	<i>Anys seixanta</i>	<i>A partir del 2000</i>
Prenom masculí	16%	13%	19%
Prenom femení	10%	11%	9%
Cognom	11%	15%	12%
Sobrenom	3%	2%	0%
Topònim	19%	17%	20%

Percentatge d'interferències per (sub)tipus de nom propi i any del TA		
<i>Nom propi</i>	<i>Anys 2000</i>	<i>Anys 2010</i>
Prenom masculí	15%	19%
Prenom femení	11%	9%
Cognom	17%	12%
Sobrenom	2%	0%
Topònim	17%	20%

En tot cas i amb les prevencions exposades, aquestes anàlisis cronològiques permeten extreure una conclusió negativa: no és possible inferir, a partir de les dades recollides, cap tendència clara pel que fa a les interferències, en el sentit que les estratègies traductores no han evolucionat, en termes generals, cap a una extensió o un abandó d'aquesta tècnica.

8.4 Anàlisi inferencial d'algunes estratègies traductores

8.4.1 El trasllat de topònims ídixs

Una de les tendències més freqüents que ha posat en relleu el nostre estudi són les interferències en el trasllat de topònims ídixs sense equivalents en l'LA. Una de les traduccions del corpus que il·lustra de manera més coherent aquesta preferència és la versió de *Di brider Aškenazim = Los hermanos Ashkenazi* de Rhoda Henelde i Jacob Abecasis. En aquesta traducció, tots els indrets històrics dins de Polònia són anomenats pels noms en polonès: *Žirardov, Kališ, Pabianits, Zgerž, Pyetrokov, Lodž, Lentšits, Vorke, Ozorkov, Pšische* i *Voydislav* esdevenen *Żyrardów, Kalisz, Pabianice, Zgierz, Piotrków, Łódź, Łęczyca, Warka, Ozorków, Przysucha* i *Wodzisław*.

Aquesta estratègia és perfectament coherent i té diferents avantatges, relacionats amb l'estandardització d'aquestes formes i llur oficialitat. Així, estant perfectament fixades, el traductor no dubtarà entre diferents pronúncies, més o menys estàndard, com de vega-

Estudi i resultats

des passa si es parteix de l'ídix. D'altra banda, llur oficialitat fa que siguin fàcilment localitzables en un atlas o a Internet.

De tota manera, aquesta estratègia és feble davant de topònims ídixs ficticis. Així, en obres com les de Baševic Zinger, amb tants de topònims ficticis, caldria inventar-se equivalents en llengües eslaves per a no sacrificar la coherència o bé sacrificar la coherència transferint els topònims ficticis directament de l'ídix. Aquesta incoherència s'esdevé per exemple en el seu relat «Kegn der šayn fun yortsayt-lichtn» = «By the light of memorial candles», traduït per Martha Glicklich i Elaine Gottlieb: per una banda tradueixen íd. *Zamoštš* → ang. *Zamosc*, però per l'altra íd. *Alt Tsivkev* → ang. *Tsivkev*, malgrat que una grafia polonesa faria optar per una forma semblant a *Ciwkew*.

Com es desprèn de les dades revisades fins ara, una estratègia que afavoreixi la transferència directa dels endotopònims ídixs sense equivalents en l'LA és molt minoritària, i de vegades es presenta en conjunció amb grafies germanitzants. La traducció de «Di eytse» = «A piece of advice» de Baševic Zinger a cura de Joel Blocker i Martha Glicklich ho il·lustra, en la mesura que els topònims íd. *Kuzmir* i *Rachev* es traslladen com a ang. *Kuzmir* i *Rachev*, ignorant els noms pl. *Kazimierz Dolny* i *Annopol*. Hom podria adduir que en anglès la grafia ⟨kh⟩ representaria millor /x/ que no pas ⟨ch⟩ i que aquesta darrera constitueix una solució germanitzant, però més amunt ja s'ha mostrat que la solució ⟨ch⟩ és pla més freqüent que l'alternativa (veg. §6.6.2, pag. 221).

Un altre exemple de la mateixa estratègia és «Dray mayases» = «Three tales», del mateix autor i traduït per Cecil Hamley i Ruth Whitman, en què íd. *Kotsk*, *Radošits*, *Kovle*, *Grabovits*, *Kuzmir*, *Koženits*, *Krasnostav* → ang. *Kotsk*, *Radoshitz*, *Kovle*, *Grabovitz*, *Kuzmir*, *Kozhenitz*, *Krasnostav* malgrat llurs equivalents pl. *Kock*, pl. *Radoszyce*, uc. *Kovel*, pl. *Grabowiec*, pl. *Kazimierz Dolny*, pl. *Kozienice*, pl. *Krasnystaw*. Amb tot, la terminació *-tz* també és germanitzant i, d'altra banda, la coherència no és total, perquè el topònim íd. *Trisk* esdevé ang. *Turisk* sota influència de l'uc. *Turiisk*.

L'aplicació més coherent d'aquesta estratègia de transferència directa, però, la representa en primer lloc Joseph Gottfarstein, que l'aplica a totes les seves traduccions al francès de relats de Y. L. Perets incloses al corpus, si bé presenta certa vacil·lació a

l'hora de representar la vocal neutra final, optant adés per -è adés per -a. Vegeu íd. *Talne, Vasilkov, Berditšev, Machnovke, Radzivil, Zamušts, Lublin, Lise, Šeberšin, Yampol, Chelm, Bratkev* → fr. *Talna, Vasilkov, Berdichev, Makhnovka, Radziwill, Zamochtch, Lublin, Lissa, Chebrechine, Yampol, Khelm, Bratkev*. L'única objecció possible, al nostre entendre, ultra la vacil·lació esmentada, seria la grafia polonitzant del toponim *Radziwill*, segurament per influència del cognom homònim.

En segon lloc, l'altra aplicació coherent d'aquest criteri la trobem en la versió de *Tsvišen tsvey velten = Entre dos mons* (conegut com *El dibbuq*) d'An-ski a cura d'Anna Soler i Joan Ferrer, en què íd. *Brinits(er), Miropolye, Talne(r), Ruzin(er), Kaminke(r), Anipol(er), Apt(er), Nikelšberg(ers), Krasne, Klimovke* → cat. *Brínits, Miropolye, Talne, Rigin, Kaminke, Anípol, Apt, Nikelxberg, Krasne, Klimovke*. Observeu que íd. *Ruzin* → cat. *Rigin*, en què els traductors estandarditzen la forma ídix, influïda pel vocalisme d'uc. *Ružin*, sense conservar per això l'accentuació aguda, que hauria d'haver donat cat. *Rigín*.

En la majoria de traduccions, però, no s'ha pogut observar una estratègia coherent, encaminada o bé a conservar els endotopònims ídixs sense equivalents en l'LA o bé a substituir-los sistemàticament per les formes oficials o vernacles de les llengües coterri-torials. Les vacil·lacions en la tècnica que cal emprar en cada cas conviuen amb vacil·lacions a l'hora d'adaptar fonicogràficament a l'anglès els noms de referència, siguin ídix siguin de terceres llengües. Cal destacar, a més dels problemes intrínsecs a la romanització de l'ídix, la tendència a eliminar els diacrítics inexistent a l'LA a l'hora de transferir termes de terceres llengües, sobretot el polonès, només absent en la versió de *Di brider Aškenazi = Los hermanos Ashkenazi* de Rhoda Henelde i Jacob Abecasis, els quals mantenen en castellà els accents aguts, l'*ogonek* i la barra inscrita en la lletra *ela*, trets propis d'aquella llengua.

La toponímia menor consisteix un cas a part, ja que la majoria de traductors segueixen una estratègia que afavoreix la traducció, si bé el nom d'alguns indrets són objecte d'adaptació o alteració en el sentit, com assenyala Adamczyk-Garbowska (2020) i hem comentat més amunt (veg. §5.3, pàg. 166). Amb Adamczyk-Garbowska creiem que és una llàstima que no es procuri reproduir més fidelment la topografia urbana.

8.4.2 El trasllat de prenom

Pel que fa a les estratègies per a traslladar antropònims ídixs, cal distingir entre diferents subtipus. En relació amb els prenomns ídixs, predomina la tendència a adaptar a l'LA tots els noms que tenen un equivalent procedent de la Bíblia. S'observa aquesta estratègia sobretot en traductors a l'anglès i el castellà. En les traduccions de Norbert Guterman (de vegades en col·laboració amb Elaine Gottlieb), per exemple, veiem com els noms ídixs per a personatges ficticis *Rivke, Avrom, Yitschok, Yoyne, Yisroel, Dovid, Nosn* es traslladen a l'ang. com a *Rebecca, Abraham, Isaac, Jonah, Israel, David, Nathan*.

S'observa la mateixa estratègia en la traducció de Luis Goldman (p. ex. íd. *Dovid, Aren, Avrom, Ben-Tsiyen, Šmuel* → cast. *David, Arón, Abraham, Bension, Shamuel*) i de Rhoda Henelde i Jacob Abecasis (p. ex. íd. *Yisroel, Avrom, Leye, Sore, Dovid, Yoyne* → cast. *Israel, Abraham, Sara, Lea, David, Jonás*).⁸⁰

No obstant això, l'estratègia no sempre s'aplica de manera coherent. En les traduccions al·ludides de Norbert Guterman, veiem com íd. *Moyše* → ang. *Moshe*, malgrat que es podria optar pel bíblic *Moses*. Aquest cas il·lustra, a més, com l'adaptació de prenomns ídixs sol conviure amb la interferència de l'hebreu, més que no pas amb la transferència directa. En Rhoda Henelde i Jacob Abecasis, trobem íd. *Yešue, Šloyne* → cast. *Yehoshua, Shlomo* malgrat l'existència dels equivalents *Josué, Salomón*, optant doncs per formes hebraïtzants.

En general, abunden les interferències en els prenomns ídixs, adés de l'alemany adés de l'hebreu, en funció dels ètims, convivint alhora amb algunes transferències directes, cosa que complica molt discernir cap estratègia coherent. Sembla que una tendència consistiria a adaptar tots els noms adaptables, substituir per versions germàniques o hebrees els noms amb equivalents més o menys coneguts, i transferir la resta de casos directament de l'ídix, però no hem trobat cap traducció que verifiqui de manera coherent aquesta estratègia inferida.

⁸⁰ En aquesta traducció *Leye-Sore* esdevé *Sara Lea*, amb inversió dels prenomns femenins.

D'altra banda, sí que hem pogut documentar l'estratègia consistent a transferir directament de l'ídix els prenomes ídixs de personatges ficticis. Un bon exemple n'és la traducció de Shlomo Katz del relat «Der katlen» = «The wife killer», on els prenomes íd. *Pelte, Falik, Finkl, Ziše, Eber, Itše, Eyzele, Moyše, Paltiel, Zalmen, Golde, Yehude, Treytl, Azriel* → ang. *Pelte, Falik, Finkl, Zishe, Eber, Itche, Eisele, Moishe, Paltiel, Zalman, Golde, Yehuda, Treitel, Azriel*. Només dos prenomes s'aparten d'aquesta tendència en la traducció de Katz: *Zlateh*, amb una *-h* hebraïtzant inexplicable, en vista de íd. *Zlate* זלטה, i *Schneour*, amb el trígraf ⟨sch⟩ propi de l'alemany.

Aquesta estratègia que prefereix la transferència directa també es pot trobar en traduccions d'Isaac Rosenfeld, Elizabeth Pollet, Ruth Whitman, Mirra Ginsburg, Marion Magid, Cecil Hemley, Chana Faerstein, Régine Robin, Rachel Ertel, Luis Goldman, Anna Soler i Joan Ferrer, entre d'altres.

Aquesta estratègia, però, sovint no involucra els noms de personatges històrics de parla ídix, com el talmudista *Šabsay (Koyen)* o l'heretge *Yankev (Frank)*, que se substitueixen per adaptacions, de vegades esdevingudes exoantropònims: ang. *Sabbatai (Kohen)* i *Jacob (Frank)*. L'única traducció que aplica la mateixa estratègia de transferir els prenomes ídixs, àdhuc de personatges històrics, és la d'Anna Soler i Joan Ferrer.

En relació amb els prenomes de personatges històrics i bíblics, l'estratègia de tots els traductors sembla consistir, deixant de banda alguna errada, a traslladar mitjançant exònims aquesta classe de noms; quant als prenomes de personatges ficticis no ídix, l'estratègia de tots els traductors sembla consistir en transferir indirectament aquesta classe de nom, si bé es detecten algunes transferències directes, segurament per desconeixement de les llengües pertinents.

8.4.3 El trasllat de cognoms

L'estratègia predominant per a abordar el trasllat de cognoms ídixs, atesa la impossibilitat d'adaptar aquesta classe de noms, sol consistir a transferir-los directament des de l'ídix. Les interferències no són infreqüents, però cal tenir en compte que en alguns casos les mateixes grafies ídixs presenten influències d'altres llengües, com ara *Ehrlich-*

Estudi i resultats

man עהרליכמאן, amb una ⟨ה⟩ muda d'influència germànica, o *Dantsiger*, un cognom germanitzant que contrasta amb els gentilicis més genuïns (seguint les posicions de Šechter i Bordin) *dantsker*, *dantsiker* o *dansker*.

Deixant de banda aquests casos en què les interferències no són obra del traductor, sinó que ja són presents a l'original, en general les interferències consisteixen en solucions ortogràfiques reminiscents de l'alemany, com ara ⟨w, ei, en, tz, st⟩ per /v, ay, n, ts, ft/, o del polonès, com ara ⟨w, y⟩ per /v, i/.

En relació amb els cognoms consistents en un gentilici, cal esmentar que pot ésser difícil distingir-lo dels sobrenoms. En altres paraules, íd. *Avrom Moyše Porisover* podria ésser entès com un cognom, un nom heretat del pare i aplicat, per tant, a una persona que segurament no és de Porisov ni hi viu, però també podria ésser entès com 'Avrom Moixe de Poríssov', en què el gentilici seria un sobrenom per a distingir aquest Avrom Moixe d'altres persones homònimes o indicaria, per exemple, que és el rabí de la comunitat.

Quant als cognoms que no són de personatges ídixs, l'estratègia predominant consisteix a transferir-los indirectament de la llengua corresponent, optant per endoantropònims quan es tracta de noms procedents de l'LA (com en alguns relats de Baševís Zinger).

8.4.4 El trasllat de sobrenoms

En el trasllat dels sobrenoms ídixs l'estratègia predominant consisteix a traduir-los, un procediment del qual ja s'han donat prou exemples. Val a dir que l'absència de majúscules en l'alfabet ídix afavoreix certa indeterminació a l'hora d'establir que una expressió ídix és un sobrenom, un cognom o una expressió comuna. Així, l'expressió íd. *šuster* postposada a un prenom, pot indicar que el personatge és efectivament sabater i que, per tant, és un sobrenom que ajuda a distingir-lo d'altres persones homònimes, o bé pot funcionar com un cognom, és a dir, un nom heretat del pare i que per tant no guarda relació amb el seu ofici. En alguns casos, com en el relat «Di kleyne šusterlech» = «The little shoemakers» de Baševís Zinger, *šuster* és alhora el sobrenom i el cognom d'un llinatge de sabaters. Ja s'ha comentat la tendència a incloure l'article quan es tracta de sobre-

noms (*der šuster*), però això no passa pas sempre; en alguns casos, doncs, el context no resoldrà la indeterminació i caldrà guiant-se per la intuïció.

Quan el sobrenom és un gentilici, l'estratègia aplicada sol ésser la mateixa aplicada a la resta de topònims. Els gentilicis postposats a prenom, com s'ha dit, poden presentar indeterminació, en la mesura que podrien ésser interpretats com a cognoms si el context no ho aclareix. De vegades, sobretot quan es tracta de rabins, els gentilicis fan referència a algun llinatge hassídic de relleu. En aquest cas, encara que siguin noms heretats, preval la interpretació com a sobrenom, de manera que l'estratègia majoritària consisteix a mantenir el gentilici (ang. *the Yanover rabbi*) o traslladar-lo com un topònim (ang. *the Trisk rabbi*, cat. *el rabí d'Apt*).

Davant sobrenoms històrics o bíblics, per llur banda, els traductors segueixen majoritàriament els equivalents tradicionals, que majoritàriament consisteixen en exònims (ang. *Messiah*, cat. *Satanàs*) o traduccions (ang. *Angel of Death*, fr. *Maître de l'Univers*), si bé sovint alternen amb expressions sinònimes.

8.5 Verificació de la hipòtesi i consecució dels objectius

8.5.1 Hipòtesi principal

La hipòtesi del nostre estudi era que en el trasllat d'endònims ídixs, tant endoantropònims com endotopònims, sense equivalents en l'LA es produeixen interferències, és a dir, transferències indirectes a partir de terceres llengües (diferents de l'LP i l'LA).

Per a verificar-ho podem recuperar la taula de la pàgina 273 i agrupar les naturalitzacions mitjançant endònims i exònims, que constitueixen els casos en què sí que hi ha equivalents a l'LA:

Estudi i resultats

Tècniques de traducció emprades per al trasllat dels noms propis (exo- i endònims agrupats)										
<i>Tècnica</i>	<i>Total</i>	<i>Antropònims</i>	<i>Prenoms masculins</i>	<i>Prenoms femenins</i>	<i>Sobrenoms</i>	<i>Cognoms</i>	<i>Topònims</i>	<i>Ídix</i>	<i>Bíblics</i>	<i>Internacional</i>
Naturalització amb endo- o exònim	534	271	160	58	39	14	263	68	69	126
Adaptació	65	63	43	15	5	0	2	0	0	2
Transferència	1034	786	407	192	30	157	248	223	4	21
T. directa	568	452	248	132	7	65	116	115	0	1
T. indirecta	195	168	57	30	19	62	27	4	3	20
Interferència	271	166	102	30	4	30	105	104	1	0
Altres	284	213	32	19	151	11	71	35	19	17
Desconeguda	12	4	0	2	1	1	8	8	0	0
Total	1929	1337	642	286	226	183	592	334	92	166

Si ara en descomptem els casos de naturalització amb endònims i exònims, obtindrem la taula següent:

Tècniques de traducció emprades per al trasllat dels noms propis sense equivalents a l'LA										
<i>Tècnica</i>	<i>Total</i>	<i>Antropònims</i>	<i>Prenoms masculins</i>	<i>Prenoms femenins</i>	<i>Sobrenoms</i>	<i>Cognoms</i>	<i>Topònims</i>	<i>Ídix</i>	<i>Bíblics</i>	<i>Internacional</i>
Adaptació	65	63	43	15	5	0	2	0	0	2
Transferència	1034	786	407	192	30	157	248	223	4	21
T. directa	568	452	248	132	7	65	116	115	0	1
T. indirecta	195	168	57	30	19	62	27	4	3	20
Interferència	271	166	102	30	4	30	105	104	1	0
Altres	284	213	32	19	151	11	71	35	19	17
Desconeguda	12	4	0	2	1	1	8	8	0	0
Total	1395	1066	482	228	187	169	329	266	23	40

A la vista d'aquestes dades podem dir que la hipòtesi queda validada en termes generals, perquè la interferència afecta el trasllat d'un 19% dels noms propis sense equivalents en l'LA, però també es valida desagregant per tipus de nom propi, ja que afecta un 16% dels antropònims i un 32% dels topònims. Convé subratllar que afecta força més els pre-noms masculins (21%) i els cognoms (18%) que no pas els femenins (13%) i, sobretot, els sobrenoms (2%). Les interferències són especialment acusades en la toponímia ídix, en què representen el 39% dels casos.

Les dificultats a l'hora d'accedir a alguns dels TP, com també la indeterminació d'alguns casos, han provocat que en alguns dels noms propis estudiats no s'hagi pogut establir amb certesa la tècnica de traducció emprada. Amb tot, no creiem que aquesta circumstància invalidi la nostra hipòtesi, en la mesura que es tracta d'un nombre molt reduït de casos: 12 de 1.929, o sigui, el 0,6% sobre el total (0,3% sobre els antropònims i 1,4% sobre els topònims).

8.5.2 Hipòtesi secundària

La participació de Baševic Zinger en la traducció de moltes de les seves obres a l'anglès, fos com a supervisor fos com a cotraductor, ens havia dut a formular la hipòtesi secundària següent:

- La supervisió de Baševic Zinger sobre les traduccions de la seva obra a l'anglès influeix de manera visible el trasllat dels noms propis, en el qual s'apreciarà una estratègia coherent que reflectirà les preferències de l'autor.

El nostre estudi falsa rotundament aquesta hipòtesi, tant en relació amb els endotopònims com els endoantropònims ídixs. La prova més palmària que fonamenta aquesta conclusió rau en el trasllat incongruent de diferents instàncies dels mateixos endònims ídixs. Així, per exemple, en els TA conviuen grafies tan diferents com *Janov*, *Janow*, *Yanov*, *Yanov* i *Yanow* per a un mateix topònim o es detecten vacil·lacions ens prenomes com són *Leib* / *Lieb*, *Moishe* / *Moses* / *Moshe*, *David* / *Dovid*, *Getsl* / *Getzel* / *Getzl*, *Chaim* / *Hayim*, *Kasriel* / *Kathriel*, *Meir* / *Meyer*, *Nathan* / *Nossen*, *Rebecca* / *Rivke*, *Jacob* / *Yakov* o *Israel* / *Yisroel*.

La conclusió òbvia és que o bé l'autor no donà instruccions sobre com calia traslladar els noms propis, o bé sí que en donà però la majoria de traductors no les seguiren, o bé les instruccions donades eren incoherents en si mateixes. Sigui com sigui, les tècniques de traducció aplicades als endònims ídixs no reflecteixen en el conjunt del volum estudiat cap estratègia coherent i, per tant, cap estratègia atribuïble a una preferència de l'autor.

8.5.3 Objectius

La consecució dels primers objectius de la recerca es concretava en el procés mateix de la investigació (identificar els noms propis en els TA, identificar els noms propis corresponents en els TP, deduir la tècnica de traducció emprada). La resta d'objectius, per la seva banda, sí que es pot considerar com un resultat de la recerca. Entre aquests altres objectius hi havia establir les tècniques de traducció més emprades (com s'ha fet a § 8.3, pàg. 272), descobrir correlacions entre les tècniques emprades i categories d'anàlisi rellevants (veg. §§ 8.3.3-8.3.6, pàg. 284 i seg.) i inferir les diferents estratègies seguides (veg. § 8.4, pàg. 295). En aquest sentit, es pot dir que s'han complert tots els objectius fixats durant el disseny de l'estudi.

8.5.4 Qüestions obertes

A la pàgina 284 s'ha exposat una correlació entre una estratègia traductora que defugui les interferències en el trasllat d'endònims ídixs sense equivalents a l'LA, d'una banda, i la minorització de l'LA, de l'altra. Concretament, s'ha vist que quan l'LA era el català pràcticament no es produïen interferències, cosa que hem atribuït a una estratègia conscient dels traductors. D'aquesta manera, el nostre estudi no sols mostra que la condició minoritzada de l'LP pot condicionar les estratègies traductores, sinó que també hi pot influir la minorització de l'LA.

La quantitat minsa de noms propis i textos examinats en relació al marc mostral no brinda, ni de bon tros, una mostra representativa del conjunt de les traduccions de literatura ídix que s'han fet les darreres dècades, però sí que indica una tendència clara. Mentre que en anglès, francès i castellà les interferències sovintegen, en el cas del català pràcticament no se n'ha detectada cap.

De moment, fins on nosaltres sabem, més enllà d'*El dibbuq* d'An-ski (trad. de Ferrer i Soler) no hi ha en català traduccions directes de l'ídix. A mesura que es vagin anostrant de manera directa més obres ídixs, es podrà constatar si la manca d'interferències es manté o no.

D'altra banda, perquè aquesta conjectura, de moment precària, es pugui extrapolar a les llengües minoritzades en general, serà menester que es repliqui aquesta mena d'estudi entre altres parells de llengües, tant dominants com minoritzades.

La traducció de literatura occitana en català ens fa pensar que serà possible de fer-ho. Una mostra n'és *El llibre dels finals* de Joan Bodon (2015), en què el traductor, Joan-Lluís Lluís transfereix sistemàticament els endotopònims occitans que no tenen un equivalent català d'ús sostingut en el temps, ignorant doncs els equivalents de la llengua dominant francesa. Així, Lluís escriu *plaça de la Jauda* i no pas *Jaude*, *plaça Delila* i no pas *Delille*, *Chanturga* i no pas *Chanturgue*, *Chastelgai* i no pas *Châteaugay*, *de Peiteus* i no pas *de Poitiers* (com a cognom toponímic), *Bòrn* i no pas *Born*, etcètera.

La tria no podria ésser més encertada tenint en compte l'argument de la novel·la, en què, en paraules del traductor, el protagonista moribund «no veu l'agonia sinó ja la inexistència de l'occità, present gairebé només en patronims i topònims mal ortografiats» (13-14).

El mateix respecte envers els endotopònims occitans regeix la traducció catalana d'*El garrell* de Loís Delluc (1963) a cura de Joan Sales, si bé el traductor es permet una llicència curiosa en relació amb «el delicat problema de la transcripció dels topònims» que ell mateix comenta al final del pròleg (p. 33):

Pel que fa a aquells topònims [occitans] que, degut a la seva escassa anomenada, no han creat les formes catalanes corresponents, els hem transcrits en la seva forma occitana amb una lleugera catalanització ortogràfica: hem substituït per -es la terminació occitana -as (Berbeguieres per Berbeguièras), hem adaptat l'accentuació gràfica a les regles que té en català i hem escrit ll i ny en comptes de lh i nh. [...] Sovint els topònims occitans tenen tantes formes diferents com dialectes occitans existeixen; no hi ha cap motiu per creure que la forma catalana, quan la tenen o la poden tenir amb tota naturalitat, no hagi de ser igualment legítima.

La decisió de catalanitzar topònims que pren Sales ens sembla difícilment extrapolable, però dues raons hi advoquen a favor: els vincles històrics que han unit Occitània i els països de parla catalana i el moment històric en què transcorre la novel·la, el segle XVI, més procliu a naturalitzar topònims que no pas avui dia. En tot cas, amb les traduccions de Lluís i Sales es volien donar dos d'exemples en què els traductors de llengües minoritzades es mostren escrupolosos amb els endotopònims del TP.

9 Conclusions

Durant les seccions teòriques d'aquesta tesi hem presentat la *yidiškeyt* o judeïtat ídix com una forma de vida desenvolupada al si de les comunitats jueves de parla ídix de l'Europa central i de l'est. D'ençà de la Haskole o Il·lustració jueva, que començà a acabar-se del segle XVIII, aquesta identitat ha estat construïda i problematitzada successivament des de perspectives diferents. Algunes, com les defensades pels il·lustrats, concebien el judaisme com ho feien els cristians, és a dir, com un sistema de creences vinculades a unes pràctiques culturals; d'aquesta manera, la judeïtat es reduïa a la religió mentre que els altres fenòmens culturals que hi estaven vinculats, començant per la llengua ídix, podien ésser relegats o fins i tot abandonats. Per llur banda, els corrents tradicionalistes com l'hassidisme o el representat pels *misnagdim* també situaven la religió al centre de la judeïtat, tot i que donaven més importància a l'ascendència i s'aferraven a les formes de vida tradicionals, inclòs l'ídix, en clar rebuig a una religiositat moderna que abraçés l'assimilació cultural.

Per un altre costat, hem parlat de corrents secularistes, com el sionisme o l'obrerisme. Els sionistes concebien la judeïtat en termes de nacionalitat, situant la religió en un segon terme, i propugnaven l'emancipació nacional del poble jueu, del qual els parlants ídixs eren només una part, per bé que la més nombrosa. La nova identitat nacional es basava en bona part en l'adopció d'una llengua comuna a tots els jueus, l'hebreu modern, en detriment de l'ídix. Si els sionistes volien posar fi a l'exili, els bundistes defensaven la vida en la diàspora i aspiraven a una emancipació obrera de les masses jueves de parla ídix, eminentment proletàries, centrada en la *doikeyt*. Aquesta concepció popular de les comunitats jueves de parla ídix, doncs, no en subratllava ni la fe ni la nacionalitat, sinó sobretot la cultura, tot i que amb el pas del temps sí que el Bund defensaria certa autonomia nacional.

Com s'ha vist, doncs, la identitat ídix no és una cosa donada ni coherent, ni podem considerar que tal o tal fenomen cultural en siguin l'expressió, sinó que és més aviat a partir d'aquestes manifestacions culturals que es construeix la *yidiškeyt* d'una manera o altra, segons la posició i la ideologia de qui la concep. Aquestes concepcions, a més, no són

Conclusions

alienes a la visió gentil dels jueus, sinó que es poden constatar influències en ambdues direccions: la visió cristiana del judaisme com a religió influeix en l'autopercepció dels jueus mentre que la interpretació jueva del judaisme com a religió o nacionalitat o cultura repercuteix en la concepció que ens en fem els no jueus. Finalment cal afegir que, per les raons apuntades suara, també hi ha una relació d'influència, probablement mútua, entre certes posicions ideològiques i certes concepcions de la judeïtat ídix.

Com apunta Jeffrey Shandler, cal tenir en compte que aquestes construccions identitàries en part han tingut lloc després que l'Extermini eliminà materialment les comunitats que suposadament n'eren portadores i reduí l'ídix a una ombra del que havia estat. Aquestes visions postvernacles de l'ídix i l'Ídixland són doncs dislocades tant en el temps com en l'espai, una dislocació que de vegades dona peu a representacions idealitzades i nostàlgiques per part dels idixistes, els militants seculars de la llengua.

En aquest punt s'imposa un exercici d'honestedat per part de l'investigador. Cal dir que l'autor d'aquesta tesi no és jueu i que s'ha aproximat a la cultura ídix a través de la llengua i la literatura ídix, que ha conegut i ha estudiat de la mà d'idixistes més o menys secularitzats. També hauríem de dir que no tenim una visió gaire favorable ni de la religiositat hassídica ni del sionisme, almenys en algunes de les seves manifestacions concretes, com ara el militarisme i el sentiment antipalestí.

Per tant, la nostra aproximació a la *yidiškeyt* amb Maks Vaynraych en termes de forma de vida i sistema cultural distintiu desenvolupat al si de les comunitats jueves idixòfones i construït al voltant de les manifestacions populars de llur cultura, no és només teòrica, sinó també ideològica.

Però la nostra posició també és ideològica en un altre sentit, perquè l'ídix és una llengua minoritària i ha estat minoritzada per les poblacions cristianes coterritorials al llarg dels segles. L'estandardització tardana de l'ídix i la davallada dràstica de parlants després de la Segona Guerra Mundial són segurament els exemples més expressius d'aquesta minorització. El català, llengua materna de l'autor d'aquesta tesi, és també una llengua minoritzada, i la minorització que pateix ha contribuït decididament a fer-nos defensors de

la diversitat lingüística i dels drets lingüístics dels parlants de llengües minoritzades. Per tant, la nostra actitud envers l'ídix està marcada també per aquesta faceta.

Si, com dèiem més amunt, les actituds respecte a la judeïtat ídix informen les actituds envers aquesta llengua i viceversa, haurem de concloure que la concepció del lloc que ocupa la llengua ídix en la judeïtat de l'Europa central i de l'est pot informar també les decisions traductores a l'hora de traslladar obres literàries ídixs a d'altres idiomes. En poques paraules, la diversitat d'estratègies emprades per a traduir literatura ídix no es pot reduir a dissensions traductològiques, sinó que les decisions dels traductors de l'ídix també poden ésser ideològiques o tenir un component ideològic.

Els resultats del nostre estudi, centrat en el trasllat dels antropònims i topònims ídixs en la traducció literària, es poden interpretar a la llum d'aquesta afirmació. Com hem vist, en el trasllat de noms propis ídixs a l'anglès, el francès i el castellà concorren estratègies discordants amb el que en el marc teòric hem qualificat de consens al voltant d'aquesta qüestió. Aquesta discrepància sovint consisteix a traslladar els endònims ídixs sense equivalent a la llengua d'arribada mitjançant transferències indirectes a partir de terceres llengües —un fenomen que hem qualificat d'*interferència*—, concretament llengües coterritorials dominants en relació amb l'ídix (com l'alemany i el polonès) o l'hebreu, que hi guarda una relació de diglòssia.

Aquesta situació l'hem interpretada en el context de la minorització lingüística, però no pas en el sentit que l'ídix és una llengua minoritzada i *per tant* els traductors tendeixen a recórrer a interferències, sinó més aviat en el sentit que recórrer a interferències és *en si mateix* un procés minoritzador. En altres paraules, minoritzar una llengua significa, en part, sotmetre-la a interferències o, en la terminologia de Lluís Vicent Aracil, interposicions. Convé recordar amb David Katan que el traductor no s'ha de concebre com un mediador aïllat entre cultures, sinó com un actor inserit en les forces socials que les construeixen. Aquest actor, com conclou Michael Cronin, pot adoptar una funció diversificadora que subratlli les diferències o una d'assimiladora que les llimi.

Reprement la qüestió de les interferències, el cas de la traducció al català difereix de la resta perquè pràcticament no n'hi hem detectades. Aquesta troballa cal entomar-la amb

Conclusions

un gra de sal, perquè el nostre corpus solament inclou una obra traduïda a aquest idioma —l'única traducció directa, de moment, publicada en català, puix que la nostra versió d'*A passes cegues per la terra* de Leyb Rochman encara es troba en premsa. Amb tot, aquesta absència tan palmària d'interferències ens ha fet postular una influència sobre les estratègies traductores deguda a la minorització *no sols* de la llengua de partida, sinó també de la llengua d'arribada. El trasllat de noms propis en algunes obres occitanes traduïdes al català apunten en la mateixa direcció, però evidentment caldria replicar el nostre estudi en altres parells de llengües per tal de corroborar o refutar aquesta tesi.

La reflexió al voltant del trasllat de noms propis en la traducció de l'ídix és de moment escassa. L'estudi de Monika Adamczyk-Garbowska (2020) és el més proper al nostre pel que fa a l'objecte d'estudi —el trasllat de topònims i antropònims en la traducció de l'ídix, si bé ella inclou traduccions no literàries com els *yisker-bicher* o memòries de comunitats exterminades—, però en difereix perquè segueix una estratègia qualitativa i se centra en les mancances i errors de traducció, sobretot les males transcripcions i la pèrdua de referents. Malgrat que ens sembla una estratègia de recerca insuficient per a mesurar l'abast de la problemàtica i capir la complexitat de les decisions traductores, no podríem coincidir més en la seva conclusió: la “deformació” dels topònims i antropònims ídixs contribueix a desarrelar la cultura ídix i a fer que es percebi en termes d'exili.

Si l'estudi d'Adamczyk-Garbowska ens sembla insuficient, és perquè no dona compte de la dimensió ideològica o política de les decisions traductores a l'hora d'abordar el trasllat d'endònims ídixs. En aquest sentit, les aproximacions de Ben Sadock, Samuel Spinner i Sarah Ellen Zarrow (2016) són pla més satisfactòries. Aquests autors, doncs, subratllen la necessitat que els autors, traductors i editors prenguin partit per una perspectiva des de la qual es pugui decidir quines són les formes dels topònims que cal fer servir, assumint que la neutralitat del traductor (propugnada per Peter Newmark) és una quimera. Més enllà d'aquest principi general, hi ha desacord sobre la perspectiva que cal adoptar: d'una banda, Zarrow creu que els topònims haurien de reflectir les formes oficials del moment històric en qüestió (excepció feta, tal vegada, dels noms dels *štetlech* o llogarrets jueus); de l'altra, Sadock i Spiner són del parer que caldria adoptar la

perspectiva dels “subjectes primaris” de l’obra en qüestió —en el cas de l’ídix, doncs, convindria adoptar una perspectiva ídix.

Cal subratllar, com fa Llum Bracho (2008), que la ideologia afecta les decisions traductores a l’hora de traslladar topònims no solament en el cas de les traduccions literàries, atès que aquesta mena de noms propis poden reflectir una perspectiva concreta amb independència de si el text de partida és literari o no, i és que el treball de Bracho se centra justament en la traducció de manuals, prospectes, llibres de text, informes, documents legislatius, etc. El nostre estudi s’ha centrat en la traducció literària perquè la literatura constitueix sens dubte l’àmbit lingüístic en què es duen a terme més traduccions des de l’ídix i perquè la literatura és per a molts lectors dels textos d’arribada la principal porta d’accés a la cultura ídix; per tant, la traducció exerceix una gran influència sobre la manera com es representa i construeix la judeïtat ídix. Amb tot, el nostre objecte d’estudi no prejutja pas que les conclusions que se’n deriven *només* siguin vàlides per a aquest àmbit.

Aquesta mena de reflexions són imprescindibles per a situar i interpretar els resultats del nostre estudi, perquè ens ajuden a comprendre que, confrontat amb el problema de com convé traslladar endònims ídixs, el traductor té diverses opcions a l’abast, les quals reflectiran perspectives diferents i, no ho oblidem, tindran un component ideològic. Entre els objectius d’una bona estratègia per a traslladar endònims ídixs figuren els següents: que ofereixi noms propis en la llengua d’arribada denotativament equivalents als de la llengua de partida, que reflecteixin la realitat del moment històric, que donin compte de la perspectiva de l’autor, que siguin coherents entre si, que siguin coherents amb altres traduccions de l’ídix, que respectin la toponímia tradicional de la llengua d’arribada i que siguin identificables (en el cas de referents històrics o religiosos no inventats per l’autor). Al nostre entendre, no hi ha cap estratègia que satisfaci tot aquest desideràtum, ni es pot valorar una estratègia donada sense fixar primer unes prioritats entre tots aquests objectius.

Vist així, no es pot interpretar que una traducció abundant en interferències sigui en si mateixa pitjor que una altra sense interferències. Una apreciació d’aquesta mena només es pot fer un cop s’hagin establert els objectius prioritaris de la traducció. Entre els ob-

Conclusions

jectius que generen més tensió entre si hi ha la voluntat que els noms propis reflecteixin la realitat política del moment, la perspectiva de l'autor, que siguin reconeixibles pel públic destinatari i que siguin coherents entre si.

En el cas dels endotopònims ídixs, si es vol reflectir la realitat política del moment, caldrà optar per noms diferents en funció de l'època, cosa que ens podria conduir a una gran variabilitat: Vílnius seria *Vilna* fins a l'any 1916, llavors passaria a dir-se *Wilna* sota l'ocupació alemanya fins a 1918, aleshores es diria *Vilnius* durant tres anys i en 1922 passaria a anomenar-se *Wilno*; l'any 1940 tornaria a ésser *Vilnius* i a partir de l'any següent conviuria amb la denominació russa *Vilna*. El problema d'aquest criteri no és solament que sigui impracticable, sinó que la realitat política no esgota la realitat històrica del moment, en molts casos intrínsecament multilingüe.

D'altra banda, si s'adopta la perspectiva de l'autor (és a dir, l'òptica ídix), la toponímia esdevindrà coherent i reflectirà, gràcies a la congruència fonèmica de la toponímia ídix, la pertinença de tots aquests objectes geogràfics al marc comú del domini lingüístic ídix. Aquesta perspectiva, però, topa amb l'objectiu de fer que els topònims siguin reconeixibles pel lector. En alguns casos, potser no és rellevant que els objectes geogràfics es puguin identificar amb precisió, però en d'altres pot ésser importantíssim. El traductor haurà de valorar cas per cas si convé aportar informació addicional en forma de nota al peu, nota al final, glossari o tal vegada un mapa com a apèndix. Aquesta mena de decisions segurament s'hauran de negociar amb l'editor, un actor que també participa en la definició dels objectius de la traducció i que, d'alguna manera, pot condicionar la llibertat del traductor.⁸¹

En relació amb la coherència interna de les decisions traductores, la qüestió dels topònims no es pot dirimir amb independència dels antropònims. És a dir, si un traductor es decanta per reflectir la perspectiva de l'autor en el cas dels topònims, també ho hauria de fer en el cas dels antropònims, tot i que la inversa no ha d'ésser necessàriament certa.

81 Quan traduirem al català la novel·la *Abaixeu les armes!* de Bertha von Suttner (2014), per exemple, decidírem reproduir els noms alemanys de les localitats txeques que apareixen a l'obra, perquè ens semblava inversemblant que l'aristocràcia austríaca s'hi referís mitjançant noms eslaus. Al final de la traducció, d'acord amb l'editora, incloguérem un glossari amb les correspondències entre els topònims alemanys i els txeques. Aquest cas il·lustra que adoptar l'òptica de l'autor pot voler dir decantar-se per una toponímia dominant i no pas minoritzada.

I és que si es pot establir de manera fefaent quin és el nom oficial d'una vila en un moment donat, no es pot fer el mateix amb els personatges ficticis que apareixen en la literatura. En altres paraules, si algú en ídix es diu *Moyše Vaytsman*, no es pot establir *a priori* quin podria haver estat el seu nom "oficial": *Mojżesz Wajcman*, *Moses Weizmann*, *Moisej Vejzman*... Al cap i a la fi, els personatges ficticis no tenen passaport.

Com s'ha explicat detalladament, els antropònims no constitueixen en ídix una classe de noms propis homogènia ni tenen una evolució històrica paral·lela entre si. Mentre que els prenom i els sobrenoms es desenvolupen de manera autònoma, els cognoms i els patronímics no hebreus foren una imposició de les autoritats cristianes. Abans de prendre cap decisió, caldrà que el traductor estableixi si l'obra reflecteix aquesta tensió (com passa en el relat «Der mešuge» 'El boig' de Y. L. Perets citat a § 5.1.3, pàg. 156) o si aquesta classe d'antropònims s'empren en ídix sense problematitzar-ne l'origen o la imposició. Així, si s'estableix una tensió entre prenom i cognoms imposats, per exemple, hom podria traslladar els cognoms diferentment, optant per grafies germanitzants o eslavitzants segons el cas.

Ara bé, si l'obra que es tradueix no tematitza cap tensió d'aquesta mena, pot semblar arbitrari que el traductor hi faci peu traslladant, com és sovint el cas, de manera divergent els prenom i els cognoms. Davant d'una estratègia que consisteix a transferir indirectament els antropònims ídix a partir de terceres llengües, és inevitable pensar en la visió il·lustrada del judaisme, *a fortiori* quan es té en compte que aquestes terceres llengües són gairebé sempre l'alemany i l'hebreu. A parer nostre, aquesta estratègia és contradictòria amb el fet mateix de traduir literatura ídix, perquè aquesta literatura florí precisament *a despit* dels postulats masquíllics, però també corre el risc de resultar inversemblant, perquè no en tots els contextos resulta creïble que un personatge ídix sàpiga alemany o hebreu *modern*.

Això ens porta a tocar la qüestió de l'hebreu, perquè fins i tot si volguéssim transferir certes expressions indirectament a partir de l'hebreu —cosa que des del nostre punt de vista seria molt més defensable en el cas dels referents culturals que no pas en el dels antropònims—, caldria decidir a partir de quin tipus d'hebreu. Aquí convé recordar que la pronúncia de l'hebreu modern parteix sobretot de la pronúncia sefardita i que només

Conclusions

en comptats aspectes té reminiscències asquenazites. En aquest sentit, doncs, cal tenir molt en compte que la majoria de parlants ídixs estaven familiaritzats amb la pronúncia asquenazita. Així, posat que hom es decidís per transferir indirectament *Avrom* אברהם de l'hebreu, a parer nostre resultaria inversemblant decantar-se per una forma moderna o sefardita com seria *Avraham* en lloc de la forma asquenazita *Avrohom*.

Pel que fa a la tècnica de l'adaptació a la llengua d'arribada, que tants de traductors apliquen als prenom, ens sembla injustificable en la majoria dels casos. No té cap sentit que els personatges ídixs d'una novel·la ídix duguin prenom propis de la llengua d'arribada. En aquest punt, doncs, coincidim plenament tant amb les recomanacions generals de Newmark com amb les excepcions que preveu (veg. § 4.4.1, pàg. 137).

Dit això, optar per transferir els prenom des de l'ídix no és cap tasca fàcil, perquè en els d'origen semític la grafia no reflecteix la pronúncia, que, a més, pot variar d'un dialecte a l'altre. En tal cas, hom pot decantar-se sistemàticament per les formes que donen els diccionaris, sobretot l'índex d'Elyezer Niborski (2018) i el diccionari de Raphael Finkel (2020a). Una alternativa fora cercar a la base de dades de Gershom Liber Esteron (2003), indicant el país on transcorre l'acció per a obtenir algunes de les pronúncies dialectals, si el traductor estima que l'obra dona fe de diferències diatòpiques que pagui la pena de mantenir.

Pel que fa als personatges històrics, les dificultats es multipliquen: cal decidir si es parteix de la forma que se'n dona en ídix, si s'opta per una forma hebrea del nom (en tal cas, cal triar de quin hebreu es partirà), per una forma habitual en alguna llengua gentil escrita amb l'alfabet llatí o, fins i tot, si se n'adapta el prenom, per coherència amb grans figures clàssiques. Si es pensa en l'heretge de Podòlia יעקב פראנק (1726-1791), per exemple, hom podria partir de l'ídix i traslladar-lo en català com a *Yankev Frank*, però també sembla defensable, atesa la trajectòria de Frank, partir del nom alemany *Jakob* o, atenint-nos a la seva gran rellevància, adaptar-lo al català com a *Jacob*. En el cas de l'erudit de Cracòvia יונתן אייבעשיץ (1690-1764) la complicació afecta tant el prenom com el cognom: el prenom es podria transferir de l'ídix com a *Yoynesen*, però atès que escrigué exclusivament en hebreu, hom també podria transferir-lo a partir d'aquest idioma, optant per *Yonatan* si es parteix de la pronúncia sefardita o moderna o bé per *Yo-*

noson si es parteix de la pronúncia asquenazita. Tenint en compte la seva categoria de clàssic, hom podria adaptar el nom al català i traslladar-lo com a *Jonatan*. Finalment, el cognom es podria transferir directament des de l'ídix (*Eybešits*), però és una forma que difereix prou de la grafia amb què se'l sol designar a les fonts gentils en alfabet llatí: *Eybeschütz*. Valguin aquests dos exemples per a il·lustrar la gran complexitat de traslladar els noms dels personatges històrics i la necessitat que el traductor es posi clarament al moment de fixar una estratègia coherent amb els objectius de la traducció.

A més de detectar interferències i meditar tècniques de traducció alternatives, el nostre estudi de corpus ens ha permès establir correlacions entre tècniques de traducció i categories d'anàlisi rellevants. Una de les troballes és l'asimetria en les tècniques de traducció emprades per a traslladar noms propis en funció de si els objectes denotats són reals o són ficticis. La impossibilitat de transferir indirectament a través de terceres llengües els endònims ídixs per a referents ficticis és doncs un greu obstacle en termes de coherència per a una estratègia "assimiladora".

Una altra correlació afecta els prenomes dels personatges ficticis en funció de si són masculins o femenins, perquè les interferències i adaptacions afecten molt més els primers que no pas els segons. Això es deu en part a la manca d'equivalents entre molts prenomes femenins ídixs en altres llengües i al fet que la majoria de personatges bíblics coneguts entre els lectors dels TA són masculins, de manera que no és tan plausible recórrer a equivalents bíblics per als prenomes de personatges femenins. La impossibilitat d'adaptar alguns prenomes o transferir-los indirectament pot crear incoherències greus en una traducció i caldrà que es tingui en compte quan es triï l'estratègia.

Un altre objectiu que la nostra tesi ha assolit ha estat falsar la hipòtesi secundària: que la supervisió de Baševic Zinger sobre les traduccions de les seves obres a l'anglès es plasmi en una estratègia coherent per al trasllat dels noms propis. El nostre estudi del primer volum dels seus *Collected stories* ha demostrat que no hi ha cap estratègia coherent entre les diverses traduccions que s'hi recullen i que per tant l'autor no supervisà aquest aspecte o no ho feu d'una manera integral.

Conclusions

A partir dels resultats de l'estudi i la interpretació que n'hem fet a la llum del marc teòric i conceptual, presentem ara la nostra proposta per al trasllat d'endònims ídix sense equivalent en la llengua d'arribada en l'àmbit de la traducció literària. La nostra proposta, doncs, pren en consideració les particularitats intrínseques de l'onomàstica ídix i la casuística complexa i variada evidenciada al llarg de l'estudi, però també es basa, com hem apuntat al principi d'aquestes conclusions, en una visió concreta de la realitat cultural que es reflecteix en la literatura ídix. Amb les seccions de la tesi dedicades a la història, la cultura i la identitat dels jueus asquenazites hem intentat oferir diferents perspectives de la *yidiškeyt* o judeïtat ídix. Per les raons al·ludides, no solament teòriques sinó també ideològiques, ens hem decantat per una visió cultural d'aquest tipus de judeïtat, una visió per tant que subratlla la particularitat dels fenòmens culturals que durant segles sorgiren al si de les comunitats de parla ídix.

Des d'aquesta òptica, la traducció de la literatura ídix hauria de donar compte d'aquestes especificitats i no imposar retrospectivament visions de la judeïtat ídix que l'assimilin a les cultures gentils coterritorials ni a un judaisme universal, modern, que d'altra banda la majoria d'autors en ídix no retraten. Les adaptacions i sobretot les interferències soscaven al nostre entendre l'autenticitat del sistema cultural ídix i el seu arrelament territorial a Europa i no donen compte de la dimensió denotativa de l'onomàstica, que precisament expressa una visió del món particular de cada idioma. Per tant, al nostre entendre, cal ésser curosos i procurar evitar les interferències i les adaptacions.

La nostra proposta, doncs, es concreta en el trasllat dels endònims ídix sense equivalent en la llengua d'arribada mitjançant transferències directes, tant si es tracta de topònims com si es tracta d'antropònims, tal com se sol fer en traduir de qualsevol altra llengua. Aquesta estratègia topa amb tres dificultats:

1. La primera dificultat és delimitar els endònims dels exònims. En el cas dels topònims, hom pot recórrer al nomenclàtor en línia de Mordche Šechter (compilat per Glasser 2010a), que conté els noms de les localitats del domini lingüístic ídix abans de la Segona Guerra Mundial. Les dades d'aquest nomenclàtor també es poden consultar de manera cartogràfica servint-se del mapa en línia que hem creat (Ferraron 2021b); aquest recurs és especialment útil quan l'objecte deno-

tat és un accident geogràfic, un riu o un llac. Quan el topònim no apareix al nomenclàtor de Šechter, caldrà fer ús de recursos enciclopèdics i cerques a la xarxa. Sovint els motors de cerca en línia poden identificar els topònims si es transcriuen amb l'alfabet polonès o rus. Quan el topònim pertany a la toponímia menor, normalment és l'únic recurs a l'abast.

Com és natural, hi ha casos límit en què no es pot establir amb certesa si un objecte geogràfic es troba dins o fora del domini lingüístic ídix. Per exemple, davant del topònim *Dantsik* hom pot dubtar si tractar-lo com un endotopònim ídix i transferir-lo directament o tractar-lo com un exotopònim i transferir-lo indirectament; en aquest darrer cas, caldrà decidir si s'opta pel nom alemany *Danzig* o el polonès *Gdańsk*. En casos d'aquesta mena, doncs, caldrà que el traductor valori com es veu l'indret des de la perspectiva adoptada per l'autor: si se'n posa en relleu la comunitat jueva o se'n parla com d'una gran ciutat d'àmbit internacional. En cas que es decanti per tractar-lo com un exotopònim, només el context històric permetrà establir si cal optar per la denominació alemanya o polonesa. La grafia que s'empri al text de partida també ens pot orientar: si l'autor transcriu el nom alemany, això pot ésser un bon motiu per transferir el topònim des d'aquest idioma.

En el cas dels antropònims de personatges ficticis, només el context ens pot indicar si es tracta de personatges jueus de parla ídix o de personatges que no són jueus o que ho són però no parlen ídix. Cal tenir en compte que els personatges ídixs poden dur noms "exòtics" o, si són emigrants, noms típics de les comunitats que els acullen. En aquests casos caldria tractar-los, doncs, com a exònims. La nostra proposta, en termes generals, és transferir directament tots els endoantropònims ídixs, llevat dels sobrenoms, que caldria traduir. Com s'ha exposat a la secció dedicada a l'onomàstica ídix, pot ésser complicat decidir si un mot com *šuster* és un sobrenom o un cognom, però cal recordar que la majoria de sobrenoms duen article (*der šuster* 'el sabater'). També s'ha explicat com els cognoms foren històricament imposats i, en funció del context, pot ésser convenient traslladar-los mitjançant transferències indirectes que en subratllin l'origen exogen.

Conclusions

En el cas dels personatges històrics sense forma exònima en català, cal tenir en compte el vincle amb la cultura ídix i si poden rebre la consideració de clàssics.⁸² En el cas d'autors que escriuen en ídix, es pot donar per descomptat que cal considerar-los figures ídixs, però si s'expressaren sobretot en llengües gentils o es distanciaren marcadament de la cultura ídix, pot ésser convenient tractar-los com a exònims. En el cas de Moses Mendelssohn, la forma alemanya tant del prenom com del cognom, doncs, semblarien preferibles a la forma ídix *Moyše Mendlson*. D'altra banda, quan un personatge o autor pot ésser qualificat de clàssic, hom es pot plantejar la possibilitat d'adaptar-ne el prenom a la llengua d'arribada, sobretot en el cas de grans rabins de segles enrere.⁸³ Així, de *Šmuel Eydels*, el talmudista de Cracòvia dels segles XVI-XVII, hom podria dir-ne en català *Samuel Eydels*. A parer nostre, el fet que un autor s'expressi en hebreu rabínic ha d'afavorir la consideració de clàssic.

2. Una altra qüestió és com s'han de tractar les formes i grafies no estàndard dels endotopònims ídixs. Quan es tracta de grafies no estàndard, creiem que l'opció preferent hauria d'ésser partir de les formes estàndard (llevat que la grafia original reflecteixi una particularitat dialectal tematitzada al text de partida). En aquest sentit, l'obra de referència hauria d'ésser el diccionari de Chanan Bordin (2020), per la seva compleció i actualitat. Ara bé, quan ens trobem davant de formes que divergeixen de les estàndard més enllà de l'ortografia, cal considerar si no reflecteixen la perspectiva d'un moment històric. Per exemple, davant de l'endotopònim ídix *Ginšperik*, hom podria preferir una transferència directa que mantingui aquesta forma més que no pas recórrer a l'estàndard actual *Kalinin-grad* en atenció al context històric retratat al text de partida.

En el cas dels endoantropònims ídixs ficticis, pensem que s'haurien de respectar les idiosincràsies que l'autor hagi volgut plasmar amb grafies apartades de l'estàndard, sobretot quan es tracta de prenom, perquè poden constituir formes po-

82 Segurament no hi ha gaires personatges històrics ídixs amb un exònim propi en català, com ho és per exemple el Gaó de Vílnius, el talmudista del segle XVIII, conegut en ídix com a *Vilner Goen*.

83 Donariem el mateix tractament als noms propis emprats dins els sobrenoms patronímics formats amb *ben*. Així, íd. *ben Yisroel* → cat. *ben Israel*.

pulars o dialectals que expressin matisos emotius. D'altra banda, els cognoms amb grafies germanitzants, com ara עהרליכמאן per *Erlichman*, amb una ⟨ה⟩ absent en l'ortografia avui considerada estàndard, caldrà considerar la conveniència de mantenir-ho. En un text de partida sense *dayišmerizmen* o grafies germanitzants, cal considerar que aquesta mena grafies aplicades a cognoms són decisions conscients de l'autor que cal mantenir. En aquest exemple, doncs, proposariem la forma *Ehrlichman*.

Quant als personatges històrics, considerem que la denominació triada per l'autor ha d'ésser la preferent, negligint però divergències ortogràfiques que no tinguin suport en la literatura ídix. De tota manera, cal valorar la possibilitat de substituir els sobrenoms formats per acrònims si es considera que poden dificultar la identificació de la figura en qüestió, com comentarem tot seguit.

3. La qüestió de la identificabilitat o recognoscibilitat dels noms propis transferits directament de l'ídix és, segurament, el punt més feble de la nostra estratègia. Els topònims ídixs són doblement desconeguts, perquè al desconeixement de l'onomàstica ídix s'hi suma el desconeixement de la realitat de l'Europa de l'est (de fet, de tota l'Europa més enllà de la línia Oder-Neisse) per part de molts lectors catalans i d'altres llengües. Els personatges històrics del judaisme asquenazita també són, en general, molt desconeguts per a aquests públics.

Essent així, el traductor haurà de valorar la necessitat d'oferir informació addicional que permeti al lector identificar els objectes denotats. En la traducció literària difícilment es podrà optar pels doblats típics dels textos informatius, com ara *Revl, l'actual Tallinn* o *Dorpet* ("Tartu" en estonià). Per tant, caldrà considerar solucions com les esmentades més amunt: nota al peu, nota al final, glossari, mapa, etcètera.

D'altra banda, tampoc no es pot descartar que sigui *desitjable* que la toponímia desperti una certa estranyesa en el lector del text d'arribada. Al cap i a la fi, la cultura ídix es desenvolupà en un territori llunyà i força desconegut per a molta gent. A més, si l'escriptura en llengües minoritzades pot resultar disruptora des

Conclusions

de la perspectiva dels idiomes dominants, transferir toponímies minoritzades també pot ésser una manera interessant de qüestionar els consensos geogràfics hegemònics.

En relació amb els noms de personatges històrics poc coneguts, la nostra estratègia no representa un inconvenient en termes de recognoscibilitat respecte a altres estratègies que optin per transferències indirectes de terceres llengües, però les transferències directes que nosaltres proposem sí que poden dificultar tanmateix que s'identifiquin les figures històriques en qüestió mitjançant recursos enciclopèdics i motors de cerca en línia. Per tant, com en el cas dels topònims, considerem oportú que el traductor mediti la possibilitat d'afegir informació en una nota al peu, una nota al final o un glossari que permeti identificar els personatges històrics. En aquestes informacions sí que es podrien fer servir doblats, com ara *Jonathan Eibešits* o *Jonathan Eybeschütz*.

Quant als sobrenoms acronímics, com ara *Maharša* pel rabí Samuel Eydels o *Maharal* pel rabí Judà Leib, caldrà tenir en compte que són extremadament opacs per al públic lector, sobretot si apareixen en alternança amb els prenomés corresponents. El traductor haurà de valorar, doncs, si no és més convenient optar per denominacions úniques, afegint en tot cas les denominacions alternatives a les notes.

Més enllà de les dificultats intrínseques de l'estratègia de traducció que proposem, la traducció des de l'ídix té una altra dificultat inherent: la manca d'un sistema de transcripció rigorosa i, en el cas del català, d'un sistema d'adaptació fònico-gràfica adaptada a les exigències de la traducció literària.

Amb aquesta tesi hem intentat esmenar totes dues mancances. En relació amb el sistema de transcripció rigorosa, pensem que té una gran aplicabilitat: pot ésser útil per a donar referències bibliogràfiques i per a romanitzar noms d'indrets, persones, referents culturals i institucions en textos sobretot d'àmbit especialitzat, però també, naturalment, per a la transcripció d'expressions, frases o textos. La gran fonemàtica de l'ortografia ídix estàndard fa que la transliteració no aporti avantatges en aquests casos, llevat que la in-

tenció sigui reproduir *verbatim* una grafia no estàndard o antiga. En aquests casos, però, tal vegada seria més senzill reproduir una paraula emprant l'alfabet hebreu aprofitant que les possibilitats tècniques avui permeten de fer-ho sense gaire complicació. Quant a les referències bibliogràfiques, el sistema de transcripció proposat en aquesta tesi es pot combinar i s'hauria de combinar amb les pautes que ofereix Isaac Bleaman (2019).

Pel que fa als textos d'àmbit divulgatiu, com podria ésser la literatura o la premsa, es proposa un sistema d'adaptació fònico-gràfica adaptat al català. Aquesta romanització simplificada, no rigorosa, s'adreça a un públic general i emprà grafies que no contravenen en gairebé cap aspecte els usos catalans per tal que les expressions convertides puguin ésser llegides sense dificultats.

A més d'una reflexió al voltant del trasllat dels noms propis ídixs i aquests dos sistemes de romanització nous, la present tesi ofereix tres recursos més: dos en forma de base de dades i un en forma de cartografia. La primera base de dades, que hem pres com a marc mostral per al nostre treball, conté totes les referències bibliogràfiques de traduccions des de l'ídix actualment (juliol de 2021) incloses a l'*Index translationum* de la UNESCO. Pensem que aquest recurs pot ésser prou útil per a estudiar per exemple els autors i les obres que més s'han traduït per èpoques o països, quines editorials s'han involucrat més en la traducció de l'ídix i quines llacunes hi ha en la literatura ídix traduïda.

La segona base de dades conté els parells de noms propis originals i traduïts obtinguts durant el buidatge del corpus. Aquesta base podria servir com a punt de partida per a altres investigacions. Si es pogués reconstruir la història textual de les obres incloses, es podria millorar l'estratificació cronològica per a obtenir dades fefaents en relació amb l'evolució de les tècniques de traducció aplicades al llarg del temps. També es podria ampliar el buidatge amb més autors i obres d'interès. La classificació de les tècniques de traducció es podria ampliar o afinar per a il·luminar altres aspectes d'interès. Finalment, aquesta base pot servir de punt de referència per a desenvolupar altres investigacions sobre el trasllat de noms propis o referents culturals en els mateixos o altres parells de llengües. Com ja s'ha apuntat, fora interessant investigar si traduir des d'una llengua

Conclusions

marcadament minoritzada o cap a una llengua d'aquesta mena influeix en el trasllat de noms propis.

El tercer recurs, la cartografia, no és més que una representació sobre un mapa d'Europa dels topònims recollits a l'índex toponímic *Yiddishland* de Šechter (Glasser 2010a). Com s'ha explicat, només hi figuren oicònims, però pot resultar útil a l'hora d'imaginar els confins del domini lingüístic ídix, sobretot dels dialectes orientals, al llarg del segle XIX fins abans de la Segona Guerra Mundial. Així, davant el nom d'un accident geogràfic com ara un llac, un bosc o una muntanya, hom pot verificar sobre el mapa si l'indret en qüestió es troba enmig, a prop o lluny de viles on s'havia parlat l'ídix per tal de saber si convé considerar-lo un endotopònim o un exotopònim ídix.

Finalment, les perspectives de recerca futura serien les que ja s'han apuntat. En primer lloc, dins el mateix àmbit d'estudi, hom podria ampliar el corpus o incloure dins l'objecte d'estudi els referents culturals. En segon lloc, hom podria replicar un estudi de la mateixa mena amb altres parells d'idiomes a fi de contrastar si la minorització de la llengua d'arribada influeix, com hem aventurat, sobre les estratègies traductores aplicades al trasllat d'endònims sense equivalent a la llengua d'arribada. Replicar l'estudi en corpus constituïts per traduccions la història textual de les quals es conegui sense ombra de dubte també possibilitaria estratificar els resultats per segments cronològics, cosa que permetria avaluar l'evolució de les estratègies traductores al llarg del temps.

10 Bibliografia

Les referències d'obres en ídix apareixen transcrites d'acord amb el sistema exposat a l'apartat 6.6 (pàg. 217). En el cas d'autors que signen diferentment en ídix i en altres llengües, es dona preferència al nom ídix. Quan els dos noms haurien d'aparèixer en llocs diferents de l'ordenació alfabètica, s'inclou el nom no ídix amb una remissió al nom ídix. Les obres del corpus es llisten a l'apartat 7.4.4 (pàg. 246) i només figuren en aquesta bibliografia si n'hi ha referències al cos de la tesi. Pel que fa a les citacions de la Bíblia, provenen de la traducció dels monjos de Montserrat.

ACN → Associació Catalana de Neohel·lenistes

ADAMCZYK-GARBOWSKA, Monika (2020). «A historical decontextualization of Eastern Europe: transformations of Polish Jewish space in translations of Yiddish literature into English». A: TERPITZ, Olaf (ed.). *Yiddish and the field of translation: agents, concepts and discourses across time and space*. Viena, Colònia, Weimar: Böhlau, pàg. 77-95.

AGUILAR-AMAT, Anna; SANTAMARIA, Laura (1999). «Terminologia i llengües minoritzades». *Quaderns: revista de traducció*, 3, pàg. 101-112.

ALBERICH, Joan; ROS, Montserrat (1992). «Transcripció i transliteració dels noms dels principals vasos grecs». *Flaventia*, 14/1, pàg. 63-68.

ALCOVER, Antoni Maria; MOLL, Francesc de Borja (2002). *Diccionari català-valencià-balear* [recurs electrònic en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. URL: <<http://dcvb.iec.cat/>> [consulta: 27 març 2019].

AN-SKI, Š. (2018). *Entre dos mons: el dibbuq: llegenda dramàtica en quatre actes*. Anna Soler Horta, Joan Ferrer Costa (trad.). Barcelona: Males Herbes.

ANDERSON, Benedict (2006). *Imagined communities*. Londres: Verso.

ANDERSON, Jon (2015). *Understanding cultural geography: places and traces*. Londres, Nova York: Routledge.

ANDROUTSOPOULOS, Jannis (2009). «'Greeklish': transliteration practice and discourse in the context of computer-mediated digraphia». A: GEORGAKOPOULOU, Alexandra; SILK, Michael (ed.). *Standard languages and language standards: Greek, past and present*. Aldershot (Hampshire): Ashgate Publishing, pàg. 221-249.

ANSELL, Amy Elizabeth (2013). *Race and ethnicity*. Oxford, Nova York: Routledge.

Bibliografia

- APTROOT, Marion [et al.] (ed.). *Leket: yidiše študyesh haynt = Leket: Jiddistik heute = Leket: Yiddish studies today*. Düsseldorf: Dup.
- APTROOT, Marion; HANSEN, Björn (ed.) (2013). *Yiddish language structures*. Berlín: De Gruyter Mouton.
- ARACIL, Lluís Vicent (1983). *Dir la realitat*. Barcelona: Països Catalans.
- ARONSON, Howard I. (1996). «Yiddish». A: BRIGHT, William; DANIELS, Peter T. (ed.). *The world's writing systems*. Oxford: Oxford University Press, pàg. 735 i seg.
- ASSAF, David (2010). «Hasidism: historical overview» [en línia]. David Louvish (trad.). *YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Hasidism/Historical_Overview [consulta: 15 juny 2021].
- ASSOCIACIÓ CATALANA DE NEOHEL·LENISTES (2009). *Proposta sobre el sistema de transcripció del grec modern al català* [en línia]. <http://www.neogrec.org/grups/docs/proprtrans.zip> [consultat: 25 nov. 2018].
- BACARDÍ, Montserrat (2005). «Translation from Spanish into Catalan during the 20th century: sketch of a chequered history». A: BRANCHADELL, Albert; WEST, Lovell Margaret (ed.). *Less translated languages*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, pàg. 257-268.
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1984). *Gramàtica històrica catalana*. València: Edicions Tres i Quatre.
- BAER, Brian James (2020). «Nations and nation-building». A: BAKER, Mona (ed.). *Routledge encyclopedia of translation studies*. Abingdon (Oxford), Nova York: Routledge, 361 i seg.
- BARTOS-ELEKES, Zsombor (2008). «The discussion on terminology of the terms exonym and endonym». *Review of historical geography and toponomastics*, III/5-6, pàg. 53-62.
- BEEBY, Allyson; ENSINGER, Doris; PRESAS, Marisa (ed.) (2000). *Investigating translation: selected papers from the 4th International Congress on Translation, Barcelona, 1998*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- BEIDER, Alexander (2010). «Names and naming». *YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe* [en línia]. https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Names_and_Naming [consulta: 6 jul. 2021].

- (2012). «Eastern Yiddish toponyms of german origin». A: APTROOT, Marion [et al.] (ed.). *Leket: yidiše študyas haynt = Leket: Jiddistik heute = Leket: Yiddish studies today*. Düsseldorf: Dup, pàg. 437-466.
- BERGELSON, Dovid (1982). *Autour de la gare: suivi de Joseph Shur*. Régine Robin (trad., prol.). Lausana, París: Éditions l'Age d'Homme. (Domaine yiddish.)
- BERLEJUNG, Angelika (2006). «Geschichte und Religionsgeschichte des antiken Israel». A: GERTZ, Jan Christian (ed.). *Grundinformation Altes Testament: eine Einführung in Literatur, Religion und Geschichte des Alten Testaments*. 4.^a ed. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, pàg. 55-185.
- BIRNBAUM, Solomon A. (1979). *Yiddish: a survey and a grammar*. Toronto, Buffalo: University of Toronto Press.
- BLATMAN, Daniel (2010). «Bund» [en línia]. David Fachler (trad.). *YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: <<https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Bund>> [consulta: 16 juny 2021].
- BLEAMAN, Isaac L. (2019). «Guidelines for Yiddish in bibliographies: a supplement to YIVO transliteration» [en línia]. *In geveb*. URL: <<https://ingeveb.org/pedagogy/guidelines-for-yiddish-in-bibliographies>> [consulta: 23 març 2021].
- BOCHNER, Chayem (Harry); BEYNFELD, Sholem (Solon) (2013). *Arumnemik yidiš-englisch verterbuch = Comprehensive Yiddish-English dictionary*. Bloomington (Indiana): Indiana University Press.
- BODON, Joan (2015). *El llibre dels finals*. Joan-Lluís Lluís (trad.). Barcelona: Club Editor.
- BORDIN, Chanan-Michl (ed.) (2020). *Engliš-yidiš verterbuch fun toponimen = English-Yiddish dictionary of place names*. 2.^a ed. Tel-Aviv: Bedek.
- BOYARIN, Daniel (1994). *A radical Jew: Paul and the politics of identity*. Berkeley: University of California Press.
- (2019). *Judaism: the genealogy of a modern notion*. New Brunswick (Nova Jersey), Londres: Rutgers University Press.
- BOYARIN, Daniel; BOYARIN, Jonathan (1997). *Jews and other differences: the new Jewish cultural studies*. Minneapolis (Minn.): University of Minnesota Press.
- BRACHO LAPIEDRA, Llum (2008). «El comportament ideològic a través de la toponímia en la traducció ambidireccional de textos ambientals en català». *Llengua i literatura*, 19, pàg. 189-220.

Bibliografia

- BRANCHADELL, Albert; WEST, Lovell Margaret (ed.) (2005). *Less translated languages*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- BRIGHT, William; DANIELS, Peter T. (ed.) (1996). *The world's writing systems*. Oxford: Oxford University Press.
- BROSSAT, Alain; KLINGBERG, Sylvia (2016). *Revolutionary Yiddishland: a history of Jewish radicalism*. David Fernbach (trad.). Londres, Nova York: Verso.
- BURGOS, Adam; JAMES, Michael (2020). «Race» [en línia]. A: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. URL: <<https://plato.stanford.edu/archives/sum2020/entries/race/>> [consulta: 15 juny 2021].
- BUTLER, Judith (2021). *Problemes de gènere: el feminisme i la subversió de la identitat*. Bel Olid (trad.). Barcelona: Angle.
- CARLEBACH, Elisheva (2010). «Messianism» [en línia]. *YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: <<https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Messianism>> [consulta: 15 juny 2021].
- CASANELLAS, Pere (2001). «Transcripció i transliteració de l'hebreu: una nova proposta». *Scripta biblica*, vol. 3: *El text: lectures i història*, pàg. 233-371.
- COLOMER, Rosa; FARGAS, Xavier (2003). «El tractament dels manlleus en la terminologia catalana: criteris i noves perspectives». *Revista de llengua i dret*, 40, pàg. 61 i seg.
- CORNELL, Stephen; HARTMANN, Douglas (2007). *Ethnicity and race: making identities in a changing world*. 2.^a ed. Thousand Oaks (Califòrnia): Pine Forge Press.
- COROMINES, Joan (1965). «De com pronunciem el nom dels nostres personatges històrics». A: *Estudis de toponímia catalana*. Barcelona: Barcino, vol. I, pàg. 237 i seg.
- [2021]: *Onomasticon Cataloniae* [recurs electrònic en línia]. José Enrique Gallardo (dir.). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. URL: <<https://oncat.iec.cat>> [consulta: 19 feb. 2021].
- CRONIN, Michael (2020). «Minority». A: BAKER, Mona (ed.). *Routledge encyclopedia of translation studies*. Abingdon (Oxford), Nova York: Routledge, 334 i seg.
- CUBBERLY, Paul (1996). «The Slavic alphabets». A: BRIGHT, William; DANIELS, Peter T. (ed.) (1996). *The world's writing systems*. Oxford: Oxford University Press, pàg. 346 i seg.

- DANCETTE, Jeanne; MÉNARD, Nathan (1996). «Modèles empiriques et expérimentaux en traductologie: question d'épistémologie». *Meta, journal des traducteurs*, 41/1, pàg. 139-156.
- DANIELS, Peter T. (1990). «Fundamentals of grammatology». *Journal of the American Oriental Society*, 100/4 (oct.-des.), pàg. 727-731.
- DE SAEGER, J. (1963). «Le point de vue flamand sur les relations culturelles et linguistiques en Belgique: exposé de M. J. de Saeger». *Res publica, revue de l'Institut Belge de Science Politique = tijdschrift van het Belgisch Instituut voor Politieke Wetenschappen*, 5, pàg. 16-20.
- DELLUC, Loís (1963). *El garrell*. Joan Sales (prol., trad.). Barcelona: Club Editor.
- EHLERS, Edmund (2004). «Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen» [en línia]. URL: www.vvu-bw.de/cms/docs/doc28648.pdf [consulta: 18 juny 2020].
- EHRENBURG, Ilja (1990). *Menschen, Jahre, Leben: Memoiren*. Vol. IV. Berlín: Volk und Welt.
- ELIOT, Thomas S. (1976). *Christianity and culture: the idea of a Christian society, and Notes towards the definition of culture*. Nova York: Harcourt Brace & Co.
- ENDELMAN, Todd M. (2017). «Assimilation» [en línia]. *YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: <https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Assimilation> [consulta: 16 juny 2021].
- ERTEL, Rachel (ed.) (2008). *Royaumes juifs: trésors de la littérature yiddish*. Vol. I. París: R. Laffont.
- (2019). *Mémoire du yiddish: transmettre une langue assassinée: entretiens avec Stéphane Bou*. París: Albin Michel.
- ESTERSON, Gerald Lee (Gershom Liber) (2003). *The given names data base* [recurs electrònic en línia]. Nova York: JewishGen. URL: www.jewishgen.org/databases/GivenNames/ [consulta: 8 juny 2021].
- ETKES, Immanuel (2010). «Haskalah» [en línia]. Jeffrey Green (trad.). *YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: <https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Haskalah> [consulta: 16 juny 2021].
- EVEN-ZOHAR, Itamar (1990). «The position of translated literature within the literary polysystem». *Poetics today* 11/1, pàg. 45-51. URL: https://www.tau.ac.il/~itamarez/works/books/Even-Zohar_1990—Polysystem%20studies.pdf [consulta: 18 feb. 2021].

Bibliografia

- FAL'KOVIČ, E. M. (1966). «Evrejskij âzyk (idiš)» [‘La llengua hebrea (ídix)’]. A: VINOGRADOV, V. V. (ed.). *Âzyki narodov SSSR* [‘Les llengües dels pobles de l’URSS’], vol. 1: *Indoevropeskie âzyki* [‘Les llengües indoeuropees’]. Moscou: Nauka, pàg. 599 i seg.
- FARAUDO I DE SAINT-GERMAIN, Lluís [2021]. *Vocabulari de la llengua catalana medieval* [recurs electrònic en línia]. Germà Colón Domènech (dir.). Barcelona: Institut d’Estudis Catalans. URL: <www.iec.cat/faraudo/> [consulta: 18 març 2021].
- FARGAS, Xavier (coord.) (2005). *Manlleus i calcs lingüístics en terminologia*. Vic: Eumo; Barcelona: Termcat.
- FEIERSTEIN, Liliana Ruth (2011). «Los territorios de la memoria: Sefarad y Ashkenaz como lugares de florecimiento, destrucción e identidad». *Cadernos de língua e literatura Hebraica*, 9, pàg. 159-170.
- (2019). «Diaspora». Ian Leveson (trad.). *Lo sguardo: rivista di filosofia*, 29/II. (Memoria e filosofia, vol. 2: memoria collettiva).
- FERGUSON, Gibson (2006). *Language planning and education*. Edinburg: Edinburgh University Press.
- FERRARONS I LLAGOSTERA, Joan (2021a). «L’standardització de topònims ídix i la seva importància per a la traducció». *Kataluna esperantista: llengua internacional i drets lingüístics*, 369 (135), pàg. 8-11.
- (2021b). *Yidišland = Yiddishland* [recurs electrònic en línia]. URL: <www.joanferrarons.com/yiddishland>, URL alternatiu: <<https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1oESmU97UlyVuwqkPWN0jrIzPgiXsECIM>> [consulta: 27 jul. 2021].
- (en premsa). «El trasllat d’endotopònims ídixs en la traducció literària». *Tamid: revista catalana anual d’estudis hebraics*, 16.
- FERRARONS I LLAGOSTERA, Joan [et al.] (2019). «Les traduccions (o la manca de traduccions) de literatura alemanya contemporània al català». *Quaderns: revista de traducció*, 26, pàg. 123-134.
- FINKEL, Raphael [2020a]: *Searchable Yiddish-English dictionary* [en línia]. URL: <<http://www.cs.uky.edu/~raphael/yiddish/dictionary.cgi>> [consultat: 13 març 2020].
- [2020b]: *Di yidiše šraybmašinke = Yiddish typewriter* [en línia]. URL: <<https://www.cs.uky.edu/~raphael/yiddish/makeyiddish.html>> [consultat: 13 març 2020].

- FISHMAN, Joshua A. (2011). «Planning and standardization of Yiddish» [en línia]. *YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe* [en línia].
<http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Language/Planning_and_Standardization_of_Yiddish> [consulta: 25 oct. 2018].
- (2010). «Czernowitz Conference» [en línia]. *YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe* [en línia].
<https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Czernowitz_Conference> [consulta: 25 març 2018].
- FONTANA, Josep (2005). *La construcció de la identitat: reflexions sobre el passat i sobre el present*. Barcelona: Base.
- FORCANO, Manuel (2014). *Els jueus catalans*. Barcelona: Angle.
- (2021). *El Talmud dels jueus: antologia de saviesa rabínica*. Barcelona: Angle.
- FRAKES, Jerold C. (1989). *The politics of interpretation: alterity and ideology in Old Yiddish studies*. Albany (N.Y.): State University of New York Press.
- (2007). *The cultural study of Yiddish in early modern Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- FRANK, Margit (2017). «Hamburger, Frankfurter usw., nicht aber Nürnberger: jüdische Herkunftsnamen». A: ANDERSSON, Thorsten (ed.). *Personennamen und Ortsnamen*. Berlín, Boston: De Gruyter, 2017, pàg. 182-186. (Onomastik, IV).
- FRIEDLÄNDER, David (2000). «Schreiben an meine Mit-Brüder in Deutschland, eine in hebräischer Sprache gedruckte moralische Rede betreffend». Uta Lohmann (transcriptora). A: LOHMANN, Ingrid (ed.). *Chevrat Chinuch Nearim: die jüdische Freischule in Berlin (1778-1825) im Umfeld preußischer Bildungspolitik und jüdischer Kultusreform: eine Quellensammlung*. Britta L. Behm (col·laboradora). Münster, Nova York, Munic, Berlín: Waxmann, pàg. 278-281.
- FRIEL, Brian (1981). *Translations*. Londres, Boston: Faber & Faber.
- GÁLOVÁ, Stanislava (2014). «Einbürgerung vs. Verfremdung – Wiedergabe der literarischen Namen in den letzten 50 Jahren». A: TORT I DONADA, Joan; MONTAGUT I MONTAGUT, Montserrat (ed.). *Els noms en la vida quotidiana: actes del XXIV Congrés Internacional d'ICOS sobre Ciències Onomàstiques = Names in daily life: proceedings of the XXIV ICOS International Congress of Onomastic Sciences*. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, pàg. 2211-2222. (Biblioteca Tècnica de Política Lingüística; Onomàstica.)
- GELLNER, Ernest (1998). *Nacionalisme*. Gustau Muñoz (trad.). València: Afers, Universitat de València.

Bibliografia

GENUNG → United Nations Group of Experts on Geographical Names

GIL BARDAJÍ, Anna (2008). *Procedimientos, técnicas, estrategias: operadores del proceso traductor* [en línia]. Marisa Presas. Bellaterra (dir.). Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. URL: <<http://hdl.handle.net/2072/8998>> [consulta: 1 maig 2020].

GINER-MIRA, Pere (2021). «El fènix ídix i el dervix prolix: proposta de modificació d'una grafia conflictiva». *Els marges*, 124 (primavera).

GLASSER, Paul (comp.) [2010a]. *Yidiš-land: lender, štet, štetlech, taychn = Yiddishland: countries, cities, towns, rivers* [recurs electrònic en línia]. Nova York: YIVO. <<https://www.yivo.org/yiddishland>> [consulta: 1 abr. 2020].

— [2010b]. *Araynfir = Yiddishland: an introduction* [en línia]. <https://yivo.org/cimages/topointro_rev_jun_17.pdf> [consulta: 13 nov. 2020].

GOERWITZ, Richard L. (1996). «The Jewish scripts». A: BRIGHT, William; DANIELS, Peter T. (ed.). *The world's writing systems*. Oxford: Oxford University Press, pàg. 487 i seg.

GOOGLE [2020]. *Google books ngram viewer* [recurs electrònic en línia]. URL: <<https://books.google.com/ngrams>> [consulta: 16 març 2020].

GRAELLS COSTA, Jordi [et al.] (1999). *Criteria de traducció de noms, denominacions i topònims*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura.

GROH, Arnold (2020). *Theories of culture*. Oxford, Nova York: Routledge.

GRUEN, Erich S. (2002). «Diaspora and homeland». A: WETTSTEIN, Howard (ed.). *Diasporas and exiles*. Berkeley (Califòrnia), Londres: University of California Press, pàg. 18-46.

GUPTA, Akhil; FERGUSON, James (1997a). «Culture, power, place: ethnography at the end of an era». A: GUPTA, Akhil; FERGUSON, James (ed.). *Culture, power, place: explorations in critical anthropology*. Durham, Londres: Duke University Press, pàg. 1-29.

— (1997b). «Beyond “culture”: space, identity, and the politics of difference». A: GUPTA, Akhil; FERGUSON, James (ed.). *Culture, power, place: explorations in critical anthropology*. Durham, Londres: Duke University Press, pàg. 33-51.

HA-SIFRIA HA-LEUMIT [‘Biblioteca Nacional d’Israel’] [2021]. *The National Library newspaper collection* [recurs electrònic en línia]. Jerusalem: la Biblioteca. URL: <www.nli.org.il/en/discover/newspapers> [consulta: 8 juny 2021].

HALDER, Severin; MICHEL, Boris (2018). «Editorial: this is not an atlas». A: KOLLEKTIV ORANGOTANGO (ed.). *This is not an atlas*. Bielefeld: Transcript, pàg. 12-25.

HALL, Edward T. (1973). *The silent language*. Nova York: Anchor Books.

HARKAVI, Aleksander (1910). *Yidiš-englīšes verterbuch = Yiddish-English dictionary: with a treatise on Yiddish reading, orthography, and dialectal variations*. 6.^a ed. millorada i ampliada. Nova York: Hibrú Poblīšing Kompani [Hebrew Publishing Company].

— (1928). *Yidiš-englīš-hebreišer verterbuch = Yiddish-English-Hebrew dictionary*. Nova York: Hibrú Poblīšing Kompani [Hebrew Publishing Company].

HARSHAV, Benjamin (2011). «Multilingualism» [en línia]. *YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: <https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Language/Multilingualism> [consulta: 10 maig 2021].

HARY, Benjamin; BENOR, Sarah (ed.) (2018). *Languages in Jewish communities, past and present*. Berlín, Boston: De Gruyter Mouton.

HERRERO LÓPEZ, Isis (2016). «The literary translation into Spanish of Native American proper names: a perspective on the transcultural construction of identity». *Meta*, 61/3.

HERZOG, Marvin I.; RAVID, Wita; WEINREICH, Uriel (1969). *The field of Yiddish: studies in language, folklore, and literature*. La Haia: Mouton.

HOLMES, James S. [2001]. «The name and nature of translation studies» [en línia]. Tel-Aviv: Universitat Tel Aviv. URL: <https://www.tau.ac.il/tarbut/tirgum/holmes75.htm> [consulta: 25 maig 2021].

HOUSE, Juliane (2015). *Translation as communication across languages and cultures*. Londres: Routledge.

HURTADO ALBIR, Amparo (ed.) (2017). *Researching translation competence by PACTE group*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing.

HURTADO ALBIR, Amparo; MOLINA, Lucía (2002). «Translation techniques revisited: a dynamic and functionalist approach». *Meta: journal des traducteurs*, 47/4, pàg. 498-512.

IEC → Institut d'Estudis Catalans

IMACT → Institut Municipal d'Activitats Culturals i Turístiques

Bibliografia

- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2002). *Proposta de transcripció de l'hebreu en textos escrits en català* [en línia]. URL: <<http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000212/00000040.pdf>> [consulta: 30 nov. 2018].
- (2015). *Proposta sobre el sistema de transcripció i transliteració de noms russos al català* [en línia]. URL: <<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000262/00000094.pdf>> [consulta: 30 nov. 2018].
- (2017). *Ortografia catalana*. Barcelona: l'Institut.
- (2018). *Gramàtica essencial de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: l'Institut. URL: <<https://geiec.iec.cat/>> [consulta: 24 abril 2020].
- INSTITUT MUNICIPAL D'ACTIVITATS CULTURALS I TURÍSTIQUES (2004). *Entre cultures*. Publicació del Festival Internacional de Teatre de Tortosa. Tortosa: l'Institut.
- INTERNATIONAL PHONETIC ASSOCIATION (2015). *The international phonetic alphabet (revised to 2015)* [en línia]. URL: <https://www.internationalphoneticassociation.org/sites/default/files/IPA_Kiel_2015.pdf> [consulta: 30 nov. 2018].⁸⁴
- IPA → International Phonetic Association
- JACOBS, Neil G. (2005). *Yiddish: a linguistic introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- JORDAN, Peter (2009). «The endonym/exonym divide related to transboundary features: Recent discussions in the UNGEGN Working Group on Exonyms». *The 15th International Seminar on Sea Names*, pàg. 6 i seg.
- (2012). «Place names as ingredients of space-related identity». *Oslo studies in language*, 4/2, pàg. 117 i seg.
- (2021). «Exonyms as part of the cultural heritage» [en línia]. URL: <https://unstats.un.org/unsd/ungegn/sessions/2nd_session_2021/documents/GEGN.2_2021_73_CRP73_13_Exonyms_cultural_heritage.pdf> [consulta: 13 abr. 2021].
- JUNYENT, M. Carme (2018). «De les llengües minoritàries i minoritzades». A: QUER, Jordi; RUBIO, Quim (coord.). *El català al segle XXI: un espai de trobada*. Barcelona: Fundació Carulla.

84 L'any 2018 l'IPA ratificà, sense modificacions, l'AFI del 2015, que continua essent, doncs, la versió oficial en l'actualitat.

- KAFKA, Franz (1965). *Das Kafka-Buch: eine innere Biographie in Selbstzeugnissen*. Heinz Politzer (ed.). Frankfurt del Main: Fischer.
- KATAN, David (2018). «Defining culture, defining translation». A: HARDING, Sue-Ann; CARBONELL CORTÉS, Ovidi (ed.). *The Routledge handbook of translation and culture*. Nova York: Routledge, pàg. 17 i seg.
- (2020). «Culture». A: BAKER, Mona (ed.). *Routledge encyclopedia of translation studies*. Abingdon (Oxford), Nova York: Routledge, pàg. 133 i seg.
- KATZ, Dovid (1987). *Grammar of the Yiddish language*. Londres: Duckworth.
- (2010). «Ber Borokhov» [en línia]. *The YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: <https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Borokhov_Ber> [consulta: 26 març 2020].
- KIRJANOV, D. P.; OREHOV, B. V.; PANOVA, T. A. (2014). «Yiddish orthographies variety and problems of automatic transliteration = Variativnost' orfografij v idiše i problema ih avtomatičeskoj transliteracii» [en línia]. *Komp'ûternaâ lingvistika i intellektual'nye tehnologii = Computational linguistics and intellectual technologies*, articles addicionals en línia al núm. 13. URL: <<http://www.dialog-21.ru/digests/dialog2014/materials/pdf/KirjanovDP.pdf>> [consulta: 5 jul. 2021].
- KITTEL, Harald; HOUSE, Juliane; SCHULTZE, Brigitte (ed.) (2004-11). *Übersetzung: ein internationales handbuch zur übersetzungsforschung = Translation: an international encyclopedia of translation studies = Traduction: encyclopédie internationale de la recherche sur la traduction*. Berlín: Walter de Gruyter.
- KLADNIK, Drago (2009). «Semantic demarcation of the concepts of endonym and exonym». *Acta geographica Slovenica*, 49/2 (des.), pàg. 393-428.
- KLEINE, Ane (2003). «Standard Yiddish». *Journal of the International Phonetic Association*, 33/2, pàg. 261-265.
- KOLLEKTIV ORANGOTANGO (ed.) (2018). *This is not an atlas: a global collection of counter-cartographies*. Diversos trad. Bielefeld: Transcript.
- KREUTZER, Martin; NEUNZIG, Willy (1998). «En torno a la investigación empírica en el campo de la traductología». *Quaderns, revista de traducció*, 1, pàg. 127-134.
- KRIPKE, Saul A. (1981): *Naming and necessity*. Oxford: Basil Blackwell.
- KRUTIKOV, Mikhail (2016). «Jewish literature after 1800» [en línia]. Amb un apèndix de Khayim Beider. *YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: <https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Yiddish_Literature/Yiddish_Literature_after_1800> [consulta: 28 maig 2021].

Bibliografia

KUMMER, Werner (1990). «Sprache und kulturelle Identität». A: DITTRICH, Eckhard J.; RADTKE, Frank-Olaf (ed.). *Ethnizität: Wissenschaft und Minderheiten*. Opladen: Westdeutscher Verlag, pàg. 265 i seg.

KUPOVETSKY, Mark (2010). «Population and migration: population and migration before World War I» [en línia]. I. Michael Aronson (trad.). *YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: <http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Population_and_Migration/Population_and_Migration_before_World_War_I> [consulta: 11 maig 2021].

La Bíblia: versió dels textos originals i notes pels monjos de Montserrat [en línia]. Versió electrònica basada en la 6.^a ed. (Andorra: Casal i Vall, 1992). Alacant: Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives, 2006. URL: <<http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/la-biblia--0/html/>> [consulta: 16 abr. 2020].

LATORRE, Margarida; UDINA I COBO, Josep Manuel; VERGER I ARCE, Guillem (2001). «Cultura» [en línia]. *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. URL: <<https://www.enciclopedia.cat/ec-gec-0173551.xml>> [consulta: 10 feb. 2021].

LC → Library of Congress, American Library Association

LENARD, Patti Tamara (2020). «Culture» [en línia]. *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Edward N. Zalta (ed.). URL: <<https://plato.stanford.edu/archives/win2020/entries/culture/>> [consulta: 10 feb. 2021].

LIBRARY OF CONGRESS, AMERICAN LIBRARY ASSOCIATION (2010a). «Procedural guidelines for proposed new or revised romanization tables». *Cataloging service bulletin*, 127, pàg. 35-37.

— (2010b). «Greek». *Cataloging service bulletin*, 127, pàg. 39-43.

— (2011). «Hebrew and Yiddish» [en línia]. A: *Romanization tables: transliteration schemes for non-Roman Scripts*. URL: <<https://www.loc.gov/catdir/cpsr/romanization/hebrew.pdf>> [consulta: 25 nov. 2018].

— (2012). «Russian» [en línia]. A: *Romanization tables: transliteration schemes for non-Roman Scripts*. URL: <<https://www.loc.gov/catdir/cpsr/romanization/russian.pdf>> [consulta: 20 gen. 2019].

— (2017). «ALA-LC romanization tables» [en línia]. URL: <<https://www.loc.gov/catdir/cpsr/roman.html>> [consulta: 19 ag. 2021].

- LIPKA, Michael (2016). «A closer look at Jewish identity in Israel and the U.S.» [en línia]. URL: <<http://pewsr.ch/1ptALHG>> [consulta: 22 de març de 2019].
- LLORET, Maria-Rosa (2011). *La fonologia del català*. Barcelona: Santillana.
- MACIEJKO, Pawel (2010). «Frankism» [en línia]. *YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: <<https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Frankism>> [consulta: 15 juny 2021].
- MAIER, Johann (1973). *Das Judentum: von der biblischen Zeit bis zur Moderne*. Munic: Kindler.
- MALKI, Liisa H. (1997). «National Geographic: the rooting of peoples and the territorialization of national identity among scholars and refugees». A: GUPTA, Akhil; FERGUSON, James (ed.). *Culture, power, place: explorations in critical anthropology*. Durham, Londres: Duke University Press, pàg. 52-74.
- MARCUS, Ivan G. (2017). «Ashkenaz» [en línia]. *YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: <<http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Ashkenaz>> [consulta: 29 de març de 2019].
- MARTÍ GEBELLÍ, Joan Andreu (2021). «De la GEC a l'IEC». *Torre dels vents: revista digital de cultura neogrega = Αερηδες: ψηφιακό περιοδικό νεοελληνικού πολιτισμού*, 2, pàg. 91-106.
- MATTHES, Erich Hatala (2018). «The ethics of cultural heritage» [en línia]. *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Edward N. Zalta (ed.). URL: <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2018/entries/ethics-cultural-heritage/>> [consulta: 11 feb. 2021].
- MESTRES I SERRA, Josep M. [et al.] (2019). *Manual d'estil: la redacció i l'edició de textos* [recurs electrònic en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. URL: <<https://estil.llocs.iec.cat/>> [consulta: 11 juny 2021].
- MESTRES I SERRA, Josep M.; SANTAMARIA I JORDÀ, Carolina (1997). «Els noms propis geogràfics no catalans». *Revista de llengua i dret*, 27 (juliol).
- MICHAELSON, Eliot; REIMER, Marga (2019). «Reference» [en línia]. A: ZALTA, Edward N. (ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. URL: <<https://plato.stanford.edu/archives/sum2020/entries/reference/>> [consulta: 10 març 2021].
- MOKOTOFF, Gary; SACK, Sallyann Amdur; SHARON, Alexander (2002). *Where once we walked: a guide to the Jewish communities destroyed in the Holocaust*. Bergenfield (Nova Jersey): Avotaynu.
- MOYA, Virgilio (2000). *La traducción de los nombres propios*. Madrid: Cátedra.

Bibliografia

- MUÑOZ-CALVO, Micaela; BUESA GÓMEZ, Carmen (2010). *Translation and cultural identity: selected essays on translation and cross-cultural communication*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars.
- NEWMARK, Peter (1988). *A textbook of translation*. Nova York: Prentice-Hall International.
- NIBORSKI, Elyezer (2018). «Fonetišer indeks» [‘Índex fonètic’] [en línia]. Simon Neuberg, Elyezer Niborski, Natalia Krynicka (col·laboradors), París: Éditions Bibliothèque Medem, 2012. URL: <<https://editions.yiddish.paris/wp-content/uploads/2021/06/פּאָנעטישער-אינדעקס.pdf>> [consulta: 25 maig 2021]. (Annex a: NIBORSKI, Yitschok. *Verterbuch fun lošn-koydeshš-štamike verter in yidiš* [‘Diccionari de paraules de la llengua santa en ídix’].)
- NIBORSKI, Yitschok; VAISBROT, Bernard (2011). *Yidiš-frantseyziš verterbuch* [‘Diccionari ídix-francès’]. Simon Neuberg (col·laborador). París: Medem Bibliotek.
- NIDA, Eugene Albert (1964). *Toward a science of translating: with special reference to principles and procedures involved in Bible translating*. Leiden: E. J. Brill.
- NIETZSCHE, Friedrich (1887). *Zur Genealogie der Moral: eine Streitschrift*. Leipzig: C. G. Neumann. A: NIETZSCHE, Friedrich: *Digitale kritische Gesamtausgabe: Werke und Briefe* [en línia]. Paolo D’Iorio (ed.). URL: <<http://www.nietzschesource.org/eKGWB>> [consulta: 11 feb. 2021].
- (1967). *Werke: kritische Gesamtausgabe*. Giorgio Colli i Mazzino Montinari (ed.). A: NIETZSCHE, Friedrich: *Digitale kritische Gesamtausgabe: Werke und Briefe* [en línia]. Paolo D’Iorio (ed.). URL: <<http://www.nietzschesource.org/eKGWB>> [consulta: 11 feb. 2021].
- NORICH, Anita (2013). *Writing in tongues: translating Yiddish in the twentieth century*. Seattle: University of Washington Press.
- ORDÓÑEZ I GARCIA, David (2007). «L’adaptació de topònims estrangers al català». A: BASSA I MARTÍN, Ramon; CASELLAS VIVES, Ester; PLANISI GILI, Hermínia: *XIX Jornada d’Antroponímia i Toponímia: Muro, 2006*. Palma: Universitat de les Illes Balears, pàg. 49-67.
- OROZCO, Mariana (2001a). «Métodos de investigación en traducción escrita: ¿qué nos ofrece el método científico?». *Sendeban*, 12, pàg. 95-115.
- (2001b). «Vías de investigación en traductología». *Fòrum de recerca*, 6.
- (2002). «Revisión de investigaciones empíricas en traducción escrita». *Trans, revista de traductología*, 6, pàg. 63-85

- OZ, Amos; OZ-SALZBERGER, Fania (2012). *Jews and words*. New Haven (Conn.): Yale University Press.
- ÖZKIRIMLI, Umut (2010). *Theories of nationalism: a critical introduction*. 2.^a ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- PEDERSEN, Thomas T. (2002). «Yiddish» [en línia]. A: *Transliteration of non-roman scripts: a collection of transliteration and transcription tables for various writing systems*. URL: <<http://transliteration.eki.ee/pdf/Yiddish.pdf>> [consulta: 25 nov. 2018].
- (2005). «Greek» [en línia]. A: *Transliteration of non-roman scripts: a collection of transliteration and transcription tables for various writing systems*. URL: <<http://transliteration.eki.ee/pdf/Greek.pdf>> [consulta: 25 nov. 2018].
- (2006). «Russian» [en línia]. A: *Transliteration of non-roman scripts: a collection of transliteration and transcription tables for various writing systems*. URL: <<http://transliteration.eki.ee/pdf/Russian.pdf>> [consulta: 30 nov. 2018].
- PERETS, Yitschok Leybuš (1916). *Jüdische Geschichten*. Alexander Eliasberg (trad.). Leipzig: Insel Verlag.
- (s. d.). *Bilder un skitsn*. Varsòvia, Nova York: Internatsyonal Bibliotek Kamp. (Ale verk, 6).
- PONS, Arnau (2020). *La traducció, la vida*. Catarroja, Barcelona, Palma: Afers.
- PRESAS, Marisa [2012a]. «Qüestions de la teoria de la traducció» [en línia]. Versió digital del text inclòs a: PRESAS, Marisa (coord.). *Teoria i pràctica de la traducció*. [Barcelona]: Universitat Oberta de Catalunya, 2008. URL: <[http://openaccess.uoc.edu/webapps/o2/bitstream/10609/56544/3/Teoria i pràctica de la traducció_Mòdul2_Qüestions de la teoria de la traducció.pdf](http://openaccess.uoc.edu/webapps/o2/bitstream/10609/56544/3/Teoria_i_practica_de_la_traducció_Mòdul2_Qüestions_de_la_teor%C3%ADa_de_la_traducció.pdf)> [consulta: 30 abr. 2020].
- [2012b]: «La competència del traductor» [en línia]. Versió digital del text inclòs a: PRESAS, Marisa (coord.). *Teoria i pràctica de la traducció*. [Barcelona]: Universitat Oberta de Catalunya, 2008. URL: <[http://openaccess.uoc.edu/webapps/o2/bitstream/10609/56544/4/Teoria i pràctica de la traducció_Mòdul3_La competència del traductor.pdf](http://openaccess.uoc.edu/webapps/o2/bitstream/10609/56544/4/Teoria_i_practica_de_la_traducció_Mòdul3_La_compet%C3%A8ncia_del_traductor.pdf)> [consulta: 30 abr. 2020].
- PRIETO VIVES, Pilar (2004). *Fonètica i fonologia: els sons del català*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- PUTNAM, Hilary (2008). *Jewish philosophy as a guide to life: Rosenzweig, Buber, Lévinas, Wittgenstein*. Bloomington: Indiana University Press.

Bibliografia

- RABINOWITSCH, Arnold (2017). «Dynamik des Namensystems der osteuropäischen Juden». A: ŠRÁMEK, Rudolf (ed.). *Namensysteme im interkulturellen Vergleich*. Berlín, Boston: De Gruyter, 2017, pàg. 224-234. (Onomastik, II).
- RAE → Real Academia Española
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA (2010). *Ortografía de la lengua española*. Madrid: Espasa-Calpe.
- REINER, Elchanan (2010). «The yeshiva before 1800» [en línia]. Jeffrey Green (trad.). *YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: <https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Yeshiva/The_Yeshiva_before_1800> [consulta: 15 juny 2021].
- REINSMA, Riemer (2017). «Toponyms in uninhabited areas: the case of the southern North Sea». *GeoJournal*, 82/3, pàg. 585-596.
- ROCHMAN, Leyb (1968). *Mit blinde trit iber der erd*. Tel-Aviv: ha-Menore.
- (2012). *À pas aveugles de par le monde*. Rachel Ertel (trad.). Aharon Appelfeld (pref.). París: Denoël.
- (en premsa). *A passes cegues per la terra*. Joan Ferrarons i Llagostera (trad.). Barcelona: Club Editor.
- SADOCK, Ben; SPINNER, Samuel; ZARROW, Sarah Ellen (2016). «Vilne? Vilna? Wilno? Vilnius?: Place names in Yiddish» [en línia]. *In geveb*. URL: <<https://ingeveb.org/blog/vilne-vilna-wilno-vilnius-place-names-in-in-geveb>> [consulta: 11 juny 2021].
- SAFONT, Jaume (1992). *Dietari o llibre de Jornades: 1411/1484*. Josep Maria Sans i Travé (ed.). Barcelona: Fundació Noguera.
- SAID, Edward (1991). *Orientalisme*. Josep Mauri i Dot (trad.). Vic: Eumo.
- SCHAECHTER, Mordkhe o bé Mordekhai → ŠECHTER, Mordche
- SCHERMERHORN, Richard Alonzo (1978). *Comparative ethnic relations: a framework for theory and research*. Chicago: University of Chicago Press.
- SCHLÖGEL, Karl (ed.) (2018). *Russische Emigration in Deutschland 1918 bis 1941: Leben im europäischen Bürgerkrieg*. Berlín, Boston: De Gruyter.
- SCHOENBERG, Shira [2021]. «Ashkenazim» [en línia]. *Jewish virtual library*. Chevy Chase (Maryland): American-Israeli Cooperative Enterprise. URL: <<https://www.jewishvirtuallibrary.org/ashkenazim>> [consulta: 15 juny 2021].

- SCHOTTE, Alexandra (2016). «Die Haskala: zum aktuellen Stand der Forschungen zur deutsch-jüdischen Aufklärung mit Schwerpunkt historische Bildungsforschung seit dem Jahr 2000». *Espacio, tiempo y educación*, 3/1, pàg. 293-315.
- ŠECHTER, Mordche (2003). *Yidiš tsvey: a lernbuch far mitndike un vaythalters* [‘Ídix II: un manual a estudiants intermedis i avançats’]. 4.^a ed. Nova York: Yidiš-šprachiker Resursn-tsenter, Yidiš-lige.
- SHANDLER, Jeffrey (2006). *Adventures in Yiddishland: postvernacular language & culture*. Berkeley (California), Londres: University of California, 2006.
- (2008). «Mapping Yiddishland: place, time, and speech». A: KIEFER, Ulrike [et al.] (ed.). *EYDES (Evidence of Yiddish Documented in European Societies)*. Berlín, Nova York: Max Niemeyer Verlag, pàg. 291-304.
- (2020). *Yiddish: biography of a language*. Nova York: Oxford University Press.
- SHEDLETZKY, Itta; HORCH, Hans Otto (ed.) (1993). *Deutsch-jüdische Exil- und Emigrationsliteratur im 20. Jahrhundert*. Tübingen: Niemeyer.
- SIMONS, Gary F.; FENNIG, Charles D. (ed.) (2018). *Ethnologue: languages of the world, twenty-first edition*. Dallas (Texas): SIL International. URL: <http://www.ethnologue.com> [consulta: 15 gen. 2019].
- SINGER, Isaac Bashevis → ZINGER, Yitschok Baševis
- SMITH, Anthony Douglas (1991). *National identity*. Londres: Penguin Books.
- (2000). *The nation in history: historiographical debates about ethnicity and nationalism*. Cambridge: Polity Press.
- SOXBERGER, Thomas (2020). «The literary translator as “ambassador of Yiddish literaure”»: Joseph Leftwich and his anthology *The way we think*». A: TERPITZ, Olaf (ed.). *Yiddish and the field of translation: agents, concepts and discourses across time and space*. Viena, Colònia, Weimar: Böhlau, pàg. 57-74.
- SPOLSKY, Bernard (2014). *The languages of the Jews: a sociolinguistic history*. Nova York: Cambridge University Press.
- STOW, Kenneth (ed.) (1995). *The Jews in Rome*. Vol. I. Leiden, Nova York, Colònia: E. J. Brill.
- (2001). *Theater of acculturation: the Roman ghetto in the sixteenth century*. Seattle (Washington), Londres: Univeristy of Washington Press.
- SUTTNER, Bertha von (2014). *Abaixeu les armes!* Joan Ferrarons (trad.), Bea Porqueres (prol.). Barcelona: Angle.

Bibliografia

- TÀCIT, Publi Corneli (1949). *Històries*. Marià Bassols de Climent, Josep M. Casas i Homs (ed. i trad.). Barcelona: Fundació Bernat Metge.
- TERPITZ, Olaf (ed.). *Yiddish and the field of translation: agents, concepts and discourses across time and space*. Viena, Colònia, Weimar: Böhlau.
- TICHELAAR, Tjeerd (2002). «Toponymy and language». *DGSD-UNGEEN Toponymy Course Enschede/Frankfurt am Main*, pàg. 12-23.
- TORRADEFLOT, Francesc; MONTEYS, Cristina (coord.) (2015). *Diccionari de religions de l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Governació i Relacions Institucionals, Direcció d'Afers Religiosos.
- TURNIANSKY, Chava (2016). «Yiddish literature before 1800» [en línia]. Carrie Friedman-Cohen (trad.). *YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: <https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Yiddish_Literature/Yiddish_Literature_before_1800> [consulta: 28 maig 2021].
- UNESCO [2018]: *Index translationum: world bibliography of translation* [recurs electrònic en línia]. París: l'Organització. URL: <<http://www.unesco.org/xtrans/>> [consulta: 20 gen. 2019].⁸⁵
- UNITED NATIONS GROUP OF EXPERTS ON GEOGRAPHICAL NAMES (2013). *Report on the current status of United Nations romanization systems for geographical names: Hebrew* [en línia]. URL: <http://www.eki.ee/wgrs/rom1_he.pdf> [consulta: 15 gen. 2019].
- (2016a). *Report on the current status of United Nations romanization systems for geographical names: Greek* [en línia]. URL: <http://www.eki.ee/wgrs/rom1_el.pdf> [consulta: 15 gen. 2019].
- (2016b). *Report on the current status of United Nations romanization systems for geographical names: Russian* [en línia]. URL: <http://www.eki.ee/wgrs/rom1_ru.pdf> [consulta: 15 gen. 2019].
- URY, Scott (2010). «Zionism and zionist parties» [en línia]. *YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. URL: <https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/Zionism_and_Zionist_Parties> [consulta: 16 juny 2021].

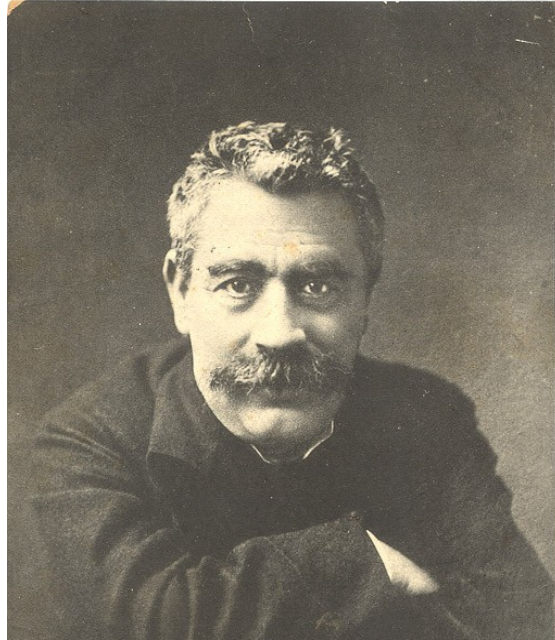
85 L'any de publicació es dedueix de la secció que en llista les darreres actualitzacions.

- VAYNRAYCH, Maks (1967). «Aškenaz in algemeyn yidišn gerem in der tkufe fun 10ten bizn 13ten yorhundert» [‘Aixquenaz en el context ídix general durant el període comprès entre els segles X-XIII’] [enregistrament sonor en línia]. *Di goldene keyt: fertl-yoršrift far literatur un gezelšaftleche problemem*, 50. URL: <https://yivo.org/cimages/45-yivo-wevd-podcast11121967.mp3> [consulta: 29 de març de 2019].
- (1973). *Gešichte fun der yidišer sprach: bagrifn, faktn, metodn* [‘Història de la llengua ídix: conceptes, fets, mètodes’]. Nova York: Yidišer Visnšaftlecher Institut.
- (1980). *History of the Yiddish language*. Shlomo Noble, Joshua A. Fishman (trad.). Chicago, Londres: University of Chicago Press.
- VENUTI, Lawrence (ed.) (2001). *The translation studies reader*. Londres: Routledge.
- VIDAL SALMERON, Constantino (s. a.). «Traduccions al català de literatura ídix (1921-2018)» [treball inèdit].
- WALKOWIAK, Justyna B. (2016). *Personal name policy: from theory to practice*. Tesi doctoral. Poznań: Wydział Neofilologii UAM w Poznaniu. (Dysertacje Wydziału Neofilologii UAM w Poznaniu, 4.) URL: https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/17416/1/Walkowiak_9788394601720.pdf [consulta: 11 maig 2021].
- WALL, Irwin (2002). «Remaking Jewish identity in France». A: WETTSTEIN, Howard (ed.). *Diasporas and exiles*, Berkeley (Califòrnia), Londres: University of California Press, pàg. 164-190.
- WEINREICH, Max → VAYNRAYCH, Maks
- WEINREICH, Uriel (1992). *College Yiddish: an introduction to the Yiddish language and to Jewish life and culture*. 5.^a ed. revisada. Nova York: YIVO Institute for Jewish Research.
- (1996). *Llengües en contacte*. Francesc Martínez (trad.). Alzira: Bromera.
- WEISER, Kalman (2020). «Vu iz di hoyptštot fun Yidišland?» [‘On és la capital de l’Ídixland?’] [enregistrament audiovisual]. Nova York: YIVO. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ipd-EADkaGY> [consulta: 7 juny 2021].
- WELLISCH, Hans H. (1975). *Transcription and transliteration: an annotated bibliography on conversion of scripts*. Silver Spring (Maryland): Institute of Modern Languages.
- WETTSTEIN, Howard (ed.) (2002). *Diasporas and exiles: varieties of Jewish identity*. Berkeley (Califòrnia), Londres: University of California Press.

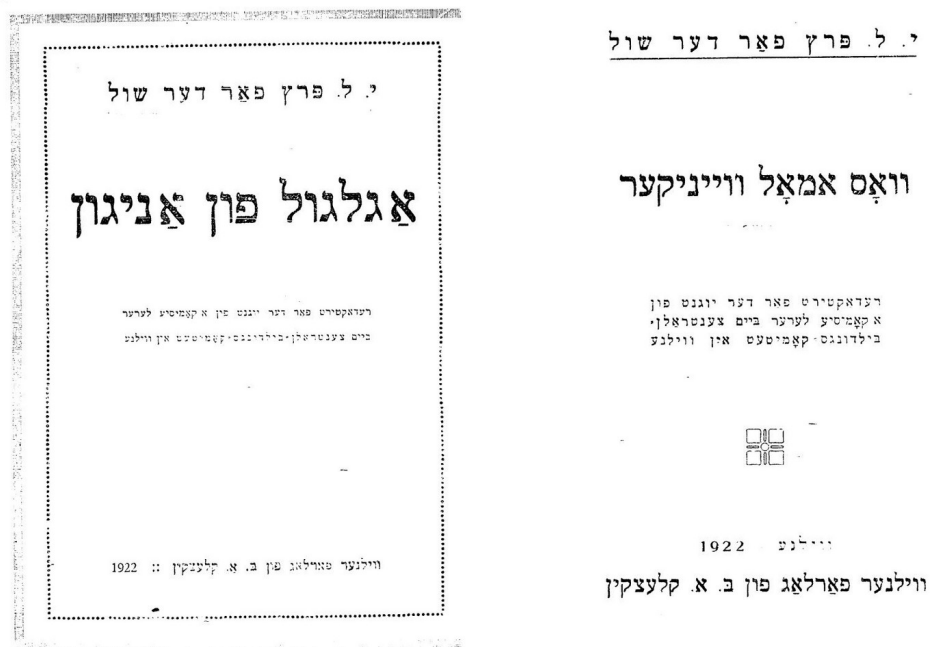
Bibliografia

- WIEGAND, Beruriah (2020). «The Yiddish Bashevis and his American construct I. B. Singer: questions of language, translation and betrayal». A: TERPITZ, Olaf (ed.). *Yiddish and the field of translation: agents, concepts and discourses across time and space*. Vièna, Colònia; Weimar: Böhlau, pàg. 15-32.
- WOLF, Diane L. (2002). «“This is not what I want”: Holocaust testimony, postmemory and Jewish identity». A: WETTSTEIN, Howard (ed.). *Diasporas and exiles*. Berkeley (Califòrnia), Londres: University of California Press, pàg. 191-220.
- WOODMAN, Paul (2009). «The nature of the endonym» [en línia]. Document de treball del 25th UNGEGN Session, Nairobi, WP. 1. URL: <<https://unstats.un.org/unsd/geoinfo/UNGEGN/docs/25th-gegn-docs/wp%20papers/wp1-natureofendonyms-wg.pdf>> [consulta: 6 maig 2021].
- YIDDISH BOOK CENTER [2019]. *Yiddish Book Center's full-text search* [recurs electrònic en línia]. Amherst (Massachusetts): Yiddish Book Center. URL: <<http://ocr.yiddishbookcenter.org>> [consulta: 8 jul. 2021].
- [2021]. *Yiddish Book Center* [recurs electrònic en línia]. Amherst (Massachusetts): Yiddish Book Center. URL: <www.yiddishbookcenter.org> [consulta: 8 jul. 2021].
- YIVO (1930). *Der aynhaytlecher yidišer oysleyg: materialn un proyekt n tsu der ortografišer konferents fun YIVO: eršte zamlung* [‘Ortografia ídix unificada: materials i projectes per a la Conferència Ortogràfica del YIVO: primera col·lecció’]. Vílnius: Yidišer Visnšaftlecher Institut.
- (1935). *Oysleyg-takones fun yidiš* [‘Regles ortogràfiques de l’ídix’]. Vílnius: Yidišer Visnšaftlecher Institut.
- (1947). *Takones fun yidišn oysleyg* [‘Regles de l’ortografia ídix’]. Stuttgart: Yidišer Visnšaftlecher Institut.
- (1999). *Der aynhaytlecher yidišer oysleyg* [‘Ortografia ídix unificada’]. Nova York: Yidišer Visnšaftlecher Institut, Yidiš-šprachiker Resurs-tsenter bay der Yidiš-lige.
- [2010]: «Transcription of Yiddish (YIVO system)» [en línia]. *The YIVO encyclopedia of Jews in Eastern Europe*. New Haven (Connecticut): Yale University Press, 2008. URL: <<http://yivoencyclopedia.org/getfile.ashx?id=202d7ee6-18cf-4b8d-ac1c-46cef1c9b445&attachment=true>> [consulta: 20 gen. 2019].
- [2018]: *Yiddish alef-beys (alphabet)* [en línia]. URL: <<https://www.yivo.org/Yiddish-Alphabet>> [consulta: 25 oct. 2018].
- ZINGER, Yitschok Baševís (2004). *Collected stories*. Ilan Stavans (ed.). Diversos traductors. Nova York: Library of America, vol. 1: *Gimpel the fool to The letter writer*.

11 Annex 1: Material gràfic

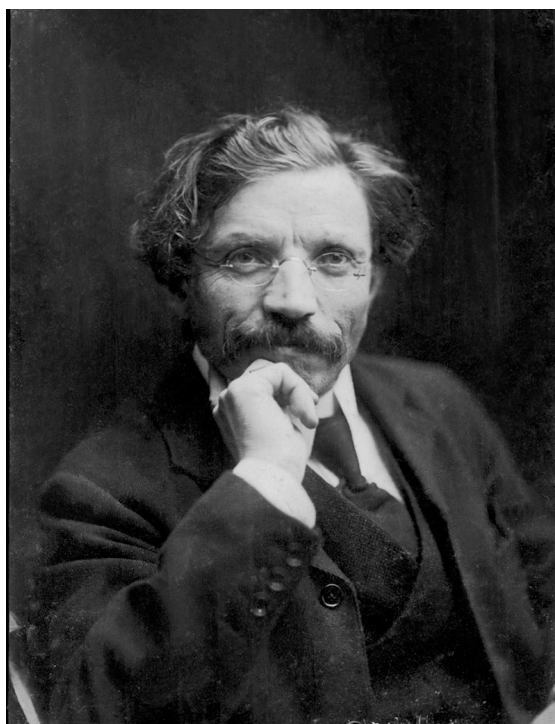


Y. L. Perets en una postal de principis del segle XX (Wikimedia Commons)



Portades originals de *A gilgl fun a nign* i *Vos a mol veyniker*

Annex 1: Material gràfic



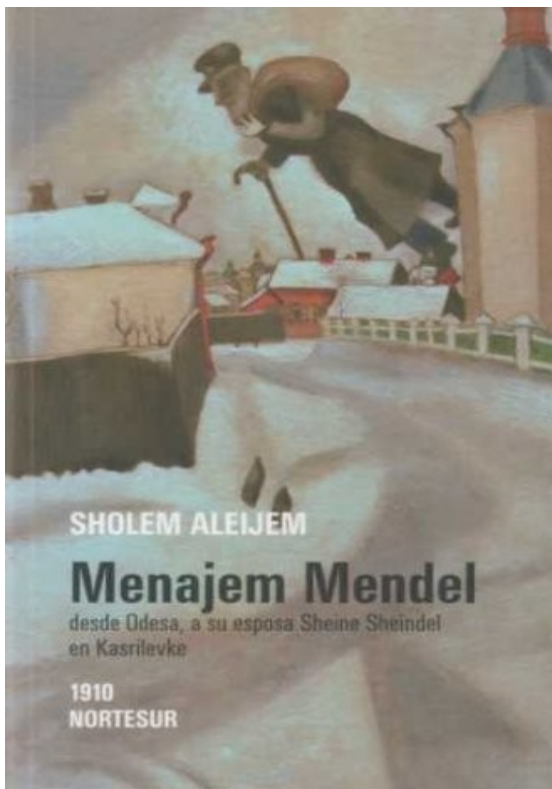
Šolem Aleychem l'any 1907 (Wikimedia Commons)

שׁוֹלֵם-עֵלִיכֶם.
מְנַחֵם-מֵעֵנְדֵעַל

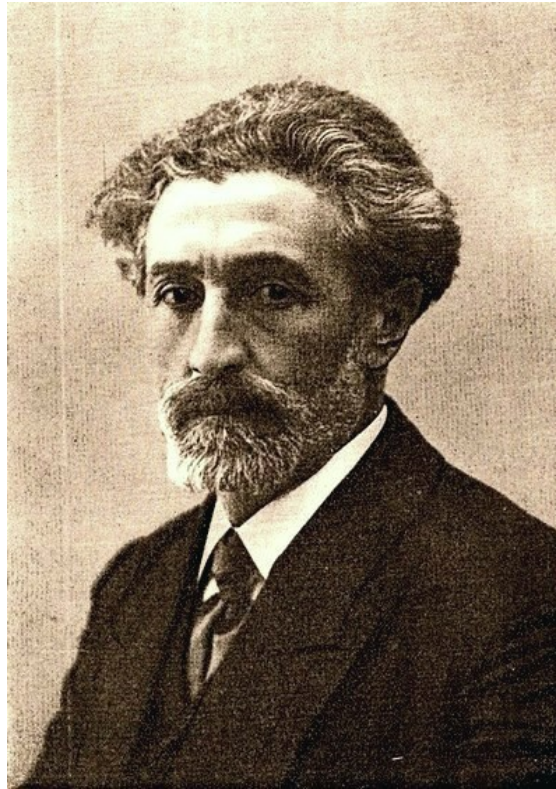
חייבט פֿעיקוין
אין פֿערליאג „פֿראגמענט“ וואַרשא.

צווייטע אויפלאגע

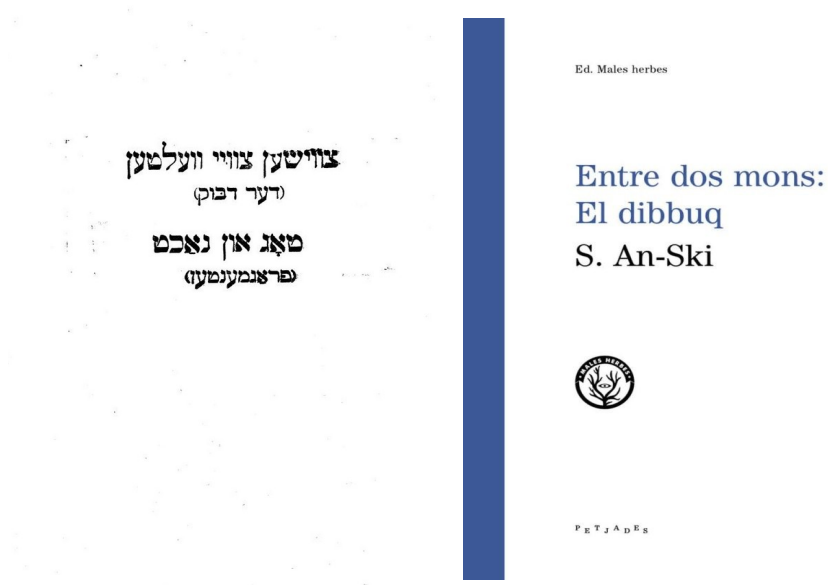
אלע ווערק
שׁוֹלֵם-עֵלִיכֶם
פֿערשטן באַנד.



Portada original de *Menachem-Mendl* i coberta de la traducció castellana



An-ski l'any 1911 (Wikimedia Commons)



Portadella original de *Der dibek* i coberta de la traducció catalana

Annex 1: Material gràfic



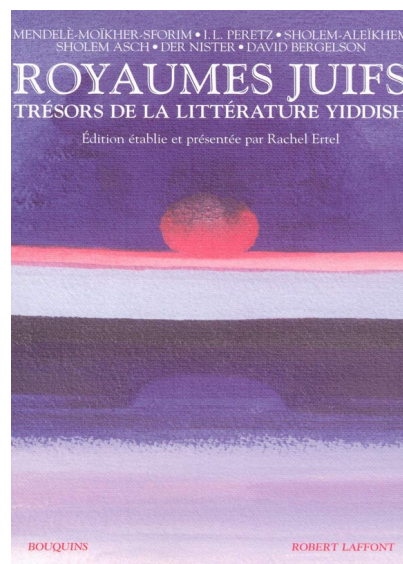
Dovid Bergelson i son fill l'any 1922 (Wikimedia Commons)

דוד בערגעלסאן

וועדק
אלע

באנד 1

- ארום וואקואל
- נאר אלעמען



Portada de les obres completes de Bergelson en ídix i coberta de l'antologia francesa on s'inclou la seva novel·la breu *Autour de la gare*



Baševis Zinger l'any 1969 (Biblioteca Nacional d'Israel)

יצחק באשעוויס
גִּמְפֵּל תָּם
 און אַנדערע
 דערציילונגען


 ניו יארק, 1963

**דער גאנצער
 אינ הארץ**
 אַ מענשה פון פאַרצייטנס
 און אַנדערע דערציילונגען
 פון
 יצחק באשעוויס

פאַרלאָג סטודיו ניו יארק
 1943

Portades originals de *Gimpl tam* i *Der sotn in Goray*

Annex 1: Material gràfic



Leyb Rochma (Viquipèdia hebrea)

לייב ראַכמאַן

מיט בלינדע טריט
איבער דער ערד

פֿאַר אַ פֿרייַש א. צווישן, צו
זען ווערט - מיט זיכער פֿון
יוויליק פֿון זיין אַפֿטע עיקר
און פֿון עטע - אַז קאַכאַמאַן
אלע, תּלֿבֿה

ספֿריאַג, הַמִּנְחָה הַיְיִדִּית, תּלֿאָבֿיב
הַסִּפֿוּר - 1968

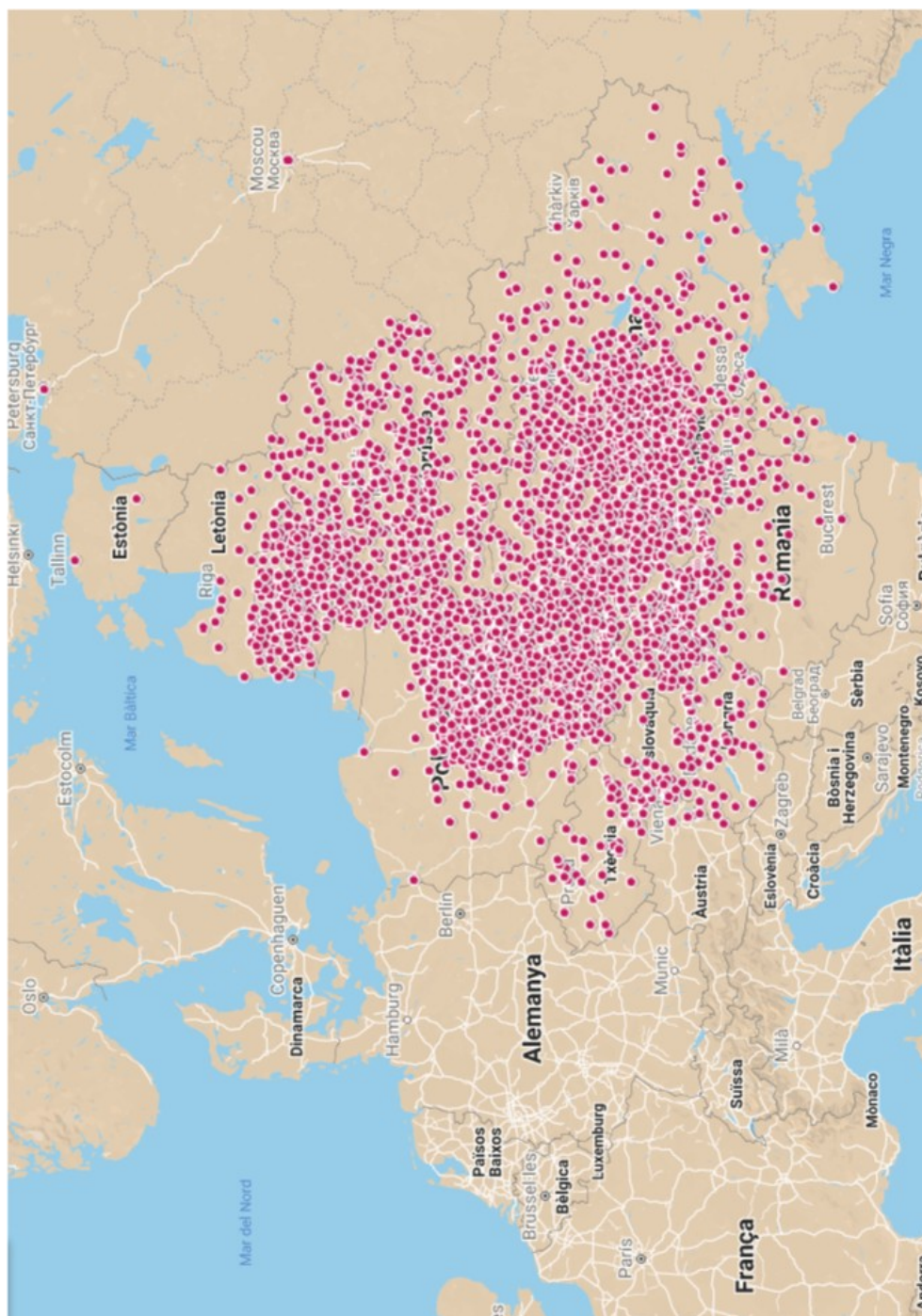
Leïb Rochman
À pas aveugles
de par le monde



Portada original dedicada de *Mit blinde trit iber der erd* i coberta de l'edició francesa

12 Annex 2: Cartografia de l'Ídixland

Aquesta cartografia representa sobre el mapa d'Europa les localitats recollides a Glasser (2010a). Es tracta d'un mapa interactiu en línia (Ferrarons 2021b) que permet conèixer el nom de les localitats en ídix.



13 Annex 3: Marc mostral

La base de dades que conté el marc mostral consta de les columnes següents: **identificador**, **autor**, **TA** o títol del text d'arribada, **LA** o llengua d'arribada, **traductor**, **lloc** d'edició, **editorial**, **país**, **any** d'edició del text d'arribada, nombre de **pàgines** del text d'arribada, **modalitat** (traducció directa o indirecta), **TP** o títol del text de partida, llengua **pivot** i **LP** o llengua de partida.

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1	Gordon, Samuil Vul'fov	Povesti, rasskazy	Russian	Gurevič, I.; et a	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1979	316	direct			Yiddish
2	Goršman, Šira Grigor'ev	Žizn' i svet	Russian	Fruhtman, L.; C	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1979	351	direct			Yiddish
3	Lewin, Samuel	The turning of the t	English	Leftwich, Josep	London	Yoseloff	UK	1978	232	direct			Yiddish
4	Grubijan, Matvej Mihajl	Moj mir	Russian	Ozerov, L.; et a	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1979	295	direct			Yiddish
5	Singer, Isaac Bashevis	A crown of feather	English		Harmondsworth	Penguin	UK	1979	303	direct			Yiddish
6	Singer, Isaac Bashevis	Enemies: a love stc	English	Shevrin, Aliza;	Harmondsworth	Penguin	UK	1979	220	direct	Sonim, di gesichte fun a lib		Yiddish
7	Singer, Isaac Bashevis	The estate	English	Gottlieb, Elaine	Harmondsworth	Penguin	UK	1979	335	direct			Yiddish
8	Singer, Isaac Bashevis	A friend of Kafka,	English		Harmondsworth	Penguin	UK	1979	282	direct			Yiddish
9	Singer, Isaac Bashevis	Mazel and Shlimaz	English		London	Cape	UK	1979	48	direct			Yiddish
10	Singer, Isaac Bashevis	The séance, and otl	English	Ginsburg, Mirr	Harmondsworth	Penguin	UK	1979	240	direct			Yiddish
11	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	English		London	Prior	UK	1979	509	direct			Yiddish
12	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	English		London	Cape	UK	1979	227	direct			Yiddish
13	Hajkina, Dora Grigor'ev	Volšebnaja lestnica	Russian	Ozerov, L.; et a	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1979	168	direct			Yiddish
14	Hajkina, Dora Grigor'ev	S kem takoe ne by	Russian	Orlov, Vladimii	Moskva	Malyš	USSR	1979	12	direct			Yiddish
15	Hajkina, Dora Grigor'ev	Poeziji	Ukrainian	Tihij, N.; et al.	Kyiv	Rad. pis'mennik	USSR	1979	135	direct			Yiddish
16	Kagan, Ėlja Šolomovič	Maem zjalënym	Belarusian	Skrygan, Jan	Minsk	Mastackaja liter	USSR	1979	95	direct			Yiddish
17	Bljum, Stefan	Vkusnaja kaša	Russian	Kotljär, Ėl'mira	Moskva	Detskaja literat	USSR	1979	14	direct			Yiddish
18	Shalom Aleichem	The best of Sholo	English		London	Weidenfeld & NUK		1979	276	direct			Yiddish
19	Kvitko, Lev Moiseevič	V gosti	Russian	Blaginina, E.; e	Moskva	Detskaja literat	USSR	1979	64	direct			Yiddish
20	Melamud, Haim	Gorod u reki	Russian	Melamud, Hair	Kyiv	Rad. pis'mennik	USSR	1979	230	direct			Yiddish
21	Shalom Aleichem	Sergeldej bolğan s	Kazakh	Ahmetov, Äbir	Almaty	Žazušy	USSR	1979	558	indirect	Bluždajušcie zvez	Russian	Yiddish
22	Talalaevskij, Matvej Ar	Knyga materi	Ukrainian		Kyiv	Rad. pis'mennik	USSR	1979	231	direct			Yiddish
23	(Landmann, Salcia)	Jüdische Anekdot	German	Landmann, Sak	München	Deutscher Tasc	Germany	1979	251	direct			Yiddish
24	Vergelis, Aron Alterovič	16 stran, vključaj	Russian	Kataeva, E.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1979	415	direct			Yiddish
25	Singer, Isaac Bashevis	Feinde, die Geschit	German	Teichmann, Wu	München	Deutscher Tasc	Germany	1979	235	indirect	Enemies, a love st	English	Yiddish
26	Singer, Isaac Bashevis	Der Zauberer von I	German	Gottlieb, Elain	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1979	185	indirect	The magician of L	English	Yiddish
27	Singer, Isaac Bashevis	Jakob, der Knecht	German	Einsiedel, Wolf	Frankfurt am MB	Büchergilde Gu	Germany	1979	318	indirect	The slave	English	Yiddish
28	Singer, Isaac Bashevis	Der Kabbalist vom	German	Otten, Ellen	Gütersloh, Stutt	Bertelsman, Eu	Germany	1979	313	indirect	A crown of feather	English	Yiddish
29	Singer, Isaac Bashevis	Der Kabbalist vom	German		München	Deutscher Tasc	Germany	1979	231	indirect	A crown of feather	English	Yiddish
30	Singer, Isaac Bashevis	Jacob, der Knecht	German	Einsiedel, Wolf	Stuttgart, Ham	Deutscher Büch	Germany	1979	318	indirect	The slave	English	Yiddish
31	Singer, Isaac Bashevis	Leidenschaften	German	Otten, Ellen	München	Deutscher Tasc	Germany	1979	237	indirect	Passions	English	Yiddish
32	Chagall, Bella	Erste Begegnung	German	Adler, Bella; M	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1979	196	direct	Die ershte Begegenish		Yiddish
33	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia;	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1979	230	direct	Brenendike licht		Yiddish
34	Sperber, Manes	Churban; oder, Die	German	Sperber, Manes	München	Europaverlag	Germany	1979	227	direct			Yiddish
35	Mendele, Moicher Sfori	Fischke der Lahme	German	Witt, Hubert	Frankfurt am MB	Büchergilde Gu	Germany	1978	174	direct	Fishe der krumer		Yiddish
36	Singer, Isaac Bashevis	Vroege Sabbat en a	Dutch	Mijn, Jet van de	Aartselaar	AW Bruna & Z	Belgium	1978	240	indirect	Short Friday	English	Yiddish
37	Singer, Israel Joshua	Brødrene Askenazi	Danish	Christiansen, P	Århus	Modtryk	Denmark	1978	2	indirect	The brothers Ashk	English	Yiddish
38	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	Danish	Cipikoff, Lilian	København	Erichsen	Denmark	1979	293	indirect	Shosha	English	Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
39	Singer, Isaac Bashevis	Troldmanden fra L	Danish	Cipikoff, Lilian	København	Erichsen	Denmark	1979	221	indirect	The magician of L	English	Yiddish
40	Gamzu, Yossi	In the midst of the	English	Crown, Alan D.	Sydney	Bridge	Australia	1977	148	direct			Hebrew+
41	Driz, Ovsej Ovseevič	The boy and the tre	English	Neugroschel, J	Englewood Cliff	Prentice Hall	USA	1978	31	indirect	Mal'čik i derevo	Russian	Yiddish
42	Kahn, Itzchock	Portraits of Yiddish	English	Leftwich, Josep	New York	Vantage Press	USA	1979	262	direct			Yiddish
43	Lewin, Samuel	The turning of the t	English	Leftwich, Josep	South Brunswick	A. S. Barnes	USA	1978	232	direct			Yiddish
44	Lisowski, Gabriel	On the little heart	English	Chaikin, Mirian	New York	Holt, Rinehart	USA	1978	24	direct	Oifn Pripitchik		Yiddish
45	Medem, Vladimir David	Vladimir Medem, t	English	Portnoy, Samue	New York	Ktav	USA	1979	583	direct	Fun mayn leben		Yiddish
46	Rabinowitz, Shalom	The adventures of	English	Kahana, Tamar	New York	Putnam	USA	1979	222	direct	Menaḥem-Mendl		Yiddish
47	Rabinowitz, Shalom	Old country tales	English	Leviant, Curt	New York	Putnam	USA	1979	319	direct			Yiddish
48	Rabinowitz, Shalom	Some laughter, son	English	Leviant, Curt	New York	Putnam	USA	1979	254	direct			Yiddish
49	Rabinowitz, Shalom	Holiday tales of S	English	Shevrin, Aliza	New York	Scribner	USA	1979	145	direct			Yiddish
50	Rabinowitz, Shalom	The best of Sholo	English		Washington, D.	New Republic	USA	1979	276	direct			Yiddish
51	(Neugroschel, Joachim)	The Shtetl	English	Neugroschel, Jc	New York	Richard Marek	USA	1979	572	direct			Yiddish
52	Singer, Isaac Bashevis	When Shlemiel we	English	Shub, Elizabeth	New York	Dell Pub. Co.	USA	1979	115	direct			Yiddish
53	Zinberg, Israel	Haskalah at its zen	English	Martin, Bernard	Cincinnati, OH	Hebrew Union	USA	1978	261	direct			Yiddish
54	Zinberg, Israel	The Haskalah mov	English		Cincinnati, OH	Hebrew Union	USA	1978	227	direct	Di eaškole-bayegung in Rus		Yiddish
55	Abracha	Je n'oublie pas, Na	French	Wolf, Louise H	Paris	Le Sycomore	France	1979	150	direct			Yiddish
56	Kanfer, Irène; et al.	D'autres et de moi	French		Paris	Les Cahiers ind	France	1979	59	direct			German+
57	Mann, Mendel	La chute de Berlin	French		Paris	Le livre de poe	France	1979	313	direct	Dos Faln fun Berlin		Yiddish
58	Mann, Mendel	Sur la vistule	French	Ertel, Rachel	Paris	Le livre de poe	France	1979	319	direct	Bay der Waysl		Yiddish
59	Singer, Isaac Bashevis	Le manoir	French	Abramowicz, L	Paris	Le livre de poe	France	1979	605	indirect	The manor	English	Yiddish
60	Spiegel, Yeša Y'ahû	Une échelle vers le	French	Ertel, Rachel	Paris	Gallimard	France	1979	254	direct	Stign Zum himel		Yiddish
61	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	Finnish	Kemppinen, Juh	Helsinki	Tammi	Finland	1979	294	direct	Shosha		Yiddish
62	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	Finnish	Kemppinen, Juh	Helsinki	Suuri suomalair	Finland	1979	294	direct	Shosha		Yiddish
63	Singer, Isaac Bashevis	Orja	Finnish	Kauhanen, Kaj	Jyväskylä	Gummerus	Finland	1978	273	indirect	The slave	English	Yiddish
64	Boročov, Ber; et al.	La cuestión nacion	Spanish		Donostia-San S	Ediciones Vasc	Spain	1979	106	indirect	Nationalism and cl	English	Yiddish
65	Wasserman, Elchanan	Iqweta dimeshiha	Hebrew	Schoenfeld, Mo	Bene Berak	Netzah	Israel	1977	124	direct	Iqweta dimeshiha		Yiddish
66	(Glitzenstine, Abraham	Sefer ha-tolodot	Hebrew	Glitzenstine, A	Kfar Habad	Karne hod Tora	Israel	1977	295	direct	facsim.,		Yiddish
67	Yeushson, B.	Meozarenu ha-yas	Hebrew	Justus, H.	Tel Aviv	Sifriyyat Maari	Israel	1977	348	direct	Fun unzer alten oicer (2)		Yiddish
68	Shalom Aleichem	El hombre más fel	Spanish	Herráiz, Ángel;	Montevideo	Ediciones de la	Uruguay	1979	92	direct			Yiddish
69	Frenkel, Barwin	Im omanim yehudi	Hebrew	Eshel, Yona	Tel Aviv	s. n.	Israel	1977	77	direct	Mit jidisze kinstler		Yiddish
70	Erllich, Josef	Kima	Hebrew	Oren, P.	Tel Aviv	Eked	Israel	1976	166	direct			Yiddish
71	Shalom Aleichem	Trei monologuri	Hebrew	Clain, A.	Tel Aviv	s. n.	Israel	1976	47	direct			Yiddish
72	Shalom Aleichem	Ha-Sippur ha-qaza	Hebrew	Ben Shalom, G	Tel Aviv	s. n.	Israel	1977	76	direct			Yiddish
73	Shalom Aleichem	Krovavaja šutka	Russian	Bachrach, Gita;	Tel Aviv	s. n.	Israel	1977	2	direct	Der blutiger szpas		Yiddish
74	Leivick, H.	Al tehomot holekh	Hebrew	Bertini, K. A.	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1977	97	direct			Yiddish
75	Berglson, David	Ha-Nasikh Reuven	Hebrew	Bertini, K. A.	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1978	113	direct	Princ Reuveni		Yiddish
76	Rosen, Zeew	Sippure roim	Hebrew	Segal, Mordech	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1977	36	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
77	Ram, Menuha	Ruhot	Hebrew	Amichay, Mord	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1977	182	direct	Wintn		Yiddish
78	Molodowsky, Kadia	Nuzat zahav	Hebrew	Ofek, Uriel	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1977	63	direct	Yidisze kinder		Yiddish
79	Eichnrand, Leizr	Shetiqtat shelagim	Hebrew	Besser, Yaacov	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1978	95	direct	Sztilkejtn fun sznej		Yiddish
80	(Meltzer, Shimshon)	Al naharot	Hebrew	Meltzer, Shims	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1976	301	direct			Yiddish
81	Weinberg, Joseph	Ha-Metim enam	Hebrew	Markowitz, Erz	Tel Aviv	Association Ind	Israel	1978	206	direct	Cwiszn Got un Fenrir		Yiddish
82	Rosenfarb, Chawa	Ez ha-hayyim	Hebrew	Shenhod, Shelo	Tel Aviv	Moreshet	Israel	1975	533	direct	Der bojm fun lebn		Yiddish
83	Singer, Isaac Bashevis	Rab	Russian	Baumvol, Rahil	Jerusalem	s. n.	Israel	1976	264	direct	Der knecht		Yiddish
84	Hofer, Yehiel	Hazer beMuranow	Hebrew	Kallay, Hanoch	Jerusalem	Mosad Bialik	Israel	1976	419	direct	A hojf ojf Muranow		Yiddish
85	Markish, Perez	Limeholelet yehudi	Hebrew	Kalay, Hanoch	Giv'atayim-Ran	Massada	Israel	1976	47	direct	Cu a jidiszer tancerin		Yiddish
86	(Idan, Yehuda)	Shearim	Hebrew	Idan, Yehuda	Gevat	s. n.	Israel	1976	60	direct			Yiddish
87	Kahan, Israel Meir	The stories and pa	English	Wengrov, Charl	Jerusalem	Feldheim	Israel	1976	207	direct	Hundert masijes un mesholi		Yiddish
88	Berman, Adolf Avraham	Ba-maqom asher y	Hebrew	Even-Shoshan, Lohame	Hagett	Bet lohame ha-	Israel	1977	284	direct			Yiddish
89	Fischer, Lipa	Parikmaher v Gula	Russian	Beiralas, Zelda	Tel Aviv	s. n.	Israel	1977	258	direct	A frizirer in lager		Yiddish
90	Mark, Ber	Megillat Auschwitz	Hebrew	Hallamisch, Mc	Tel Aviv	Gilad	Israel	1977	284	direct	Megilas Auschwitz		Yiddish
91	Baecker, Avraham	Qehillotayim (Hus	Hebrew		Tel Aviv	Irgun yozee Hu	Israel	1978	286	direct	Cwej kehiles		Yiddish
92	Rajzman, Eliahu	Modlitwa wilka	Polish	Adler, Jadwiga	Poznań	Wydawnictwo I	Poland	1979	97	direct			Yiddish
93	Singer, Isaac Bashevis	Sjosja	Norwegian	Risvik, Kari; Ri	Oslo	Aschehoug	Norway	1979	243	direct			Yiddish
94	(Witt, Hubert)	Der Fiedler vom G	German	Witt, Hubert	Leipzig	Reclam	GDR	1978	270	direct			Yiddish
95	Singer, Isaac Bashevis	Toen schlemiel naa	Dutch	Vrede, Micha d	Baarn	Fontein	Netherlands	1978	92	indirect	When Schlemiel w	English	Yiddish
96	Singer, Isaac Bashevis	Vroege Sabbat en a	Dutch	Mijn, Jet van de	Utrecht	Bruna	Netherlands	1978	240	indirect	Short Friday	English	Yiddish
97	Singer, Isaac Bashevis	Köle	Turkish	Harmancı, Meh	Istanbul	Altın Kitaplar	Turkey	1979	280	indirect	The slave	English	Yiddish
98	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	Swedish	Edlund, Birgit; Höganäs		Bra böcker	Sweden	1979	263	indirect	Shosha	English	Yiddish
99	Singer, Isaac Bashevis	Rabbi Leib och hä	Swedish	Edlund, Mårten	Uppsala	Bromberg	Sweden	1979	126	indirect	When Shlemiel w	English	Yiddish
100	Singer, Isaac Bashevis	Ung man söker kär	Swedish	Lundgren, Caj	Uppsala	Bromberg	Sweden	1979	303	indirect	A little boy in sea	English	Yiddish
101	Singer, Isaac Bashevis	Fiender	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Litteraturfrämja	Sweden	1979	280	indirect	Sonim di gesichte	English	Yiddish
102	Singer, Isaac Bashevis	Token Gimpel	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Bromberg	Sweden	1979	288	indirect	Gimpel the fool an	English	Yiddish
103	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	Swedish	Edlund, Birgit; Stockholm		Trevi	Sweden	1979	263	indirect	Shosha	English	Yiddish
104	Singer, Isaac Bashevis	Den korta fredagen	Swedish	Edlund, Mårten	Uppsala	Bromberg	Sweden	1979	368	indirect	Short Friday	English	Yiddish
105	Singer, Isaac Bashevis	Trollkarlen från Lu	Swedish	Lundgren, Caj	Uppsala	Bromberg	Sweden	1979	333	indirect	'Ozeh ha-nifla' ot	English	Yiddish
106	(Bin Gorion, Micha Jose	Die Sagen der Jude	German	Bin Gorion, Em	Leipzig	Insel-Verlag	GDR	1978	789	direct			Yiddish
107	Mendele Moicher Sfori	Fischke der Lahme	German	Witt, Hubert	Zürich	Büchergilde Gu	Switzerland	1978	174	direct			Yiddish
108	Gliql Hamil	Denkwürdigkeiten	German	Feilchenfeld, A	Königstein im	Jüdischer Verla	Germany	1980	333	direct			Yiddish
109	Ka-Tzetnik 135633	Kazetnik Einhunde	German	Quenzer, Gerlin	Gerlingen	Bleicher	Germany	1980	345	direct	Dos hoiz fun di ljalkes		Yiddish
110	Singer, Isaac Bashevis	Zlateh, die Geiss u	German	Inhauser, Rolf	Frankfurt am M	Sauerländer	Germany	1976	94	indirect	Zlateh the goat anc	English	Yiddish
111	Singer, Isaac Bashevis	Als Schlemihl nacl	German	Inhauser, Rolf	Frankfurt am M	Sauerländer	Germany	1979	126	indirect	When Shlemiel w	English	Yiddish
112	Singer, Isaac Bashevis	Der Zauberer von I	German	Rademacher, St	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1980	185	indirect	The magician of L	English	Yiddish
113	Shalom Aleichem	Neue Anatevka-Ge	German	Landmann, Sak	München	Droemer Knaur	Germany	1980	207	direct	Taschenbuchausg.		Yiddish
114	Mendel, Hersch	Erinnerungen eines	German	Löw-Beer, Nele	Berlin	Rotbuch-Verlag	Germany	1979	271	direct	map Zichroines fun a jidišn		Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
115	Buhbinder, Iosif Šmulev	Tebe, moj drug	Russian	Aksel'rod, Eleni	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1980	150	direct			Yiddish
116	Baljasnaja, Riva Naumo	Zarnicy	Russian	Moric, Iunna; ei	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1980	188	direct			Yiddish
117	Gen, Tev'e Grigor'evič	Doroga, uhodaščaj	Russian	Gen, Liliya	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1980	392	direct			Yiddish
118	Gen, Tev'e Grigor'evič	Stal'noj ručej	Russian	Gen, Liliya	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1980	349	direct			Yiddish
119	Gordon, Il'ja Zinov'evič	Prostory	Russian	Divinskaja, B.;	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1980	655	direct			Yiddish
120	Kvitko, Lev Moiseevič	Dva druga	Russian	Svetlov, M.; et	Moskva	Detskaja literat	USSR	1980	31	direct			Yiddish
121	Kvitko, Lev Moiseevič	Moim druz'jam	Russian		Moskva	Detskaja literat	USSR	1980	303	direct			Yiddish
122	Kvitko, Lev Moiseevič	Vėsny, leta, oseni	Russian	Irinin, B.; et al.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1980	255	direct			Yiddish
123	Poljanker, Grigorij Isaak	Blizkie i znakomye	Russian		Kyjiv	Rad. pis'mennik	USSR	1980	360	direct			Yiddish
124	Razumnyj, Mark Abram	I osen'ju cvetut der	Russian	Grozovskaja, D	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1980	199	direct			Yiddish
125	(Vendrov, Z.)	Naša ulica	Russian	Aksel'rod, Eleni	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1980	366	direct			Yiddish
126	Mogilevič, Mihail Efim	Serce skrypky	Ukrainian	Olijnyk, Borys;	Kyjiv	Rad. pis'mennik	USSR	1980	102	direct			Yiddish
127	Singer, Isaac Bashevis	Fjender - en histor	Danish	Cipikoff, Lilian	København	Erichsen	Denmark	1980	248	indirect	Enemies, a love st	English	Yiddish
128	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	Danish	Cipikoff, Lilian	København	Danmarks Bogk	Denmark	1980	285	indirect	Shosha	English	Yiddish
129	Burstein-Finer, Jacques	Paris, terre d'espoir	French	Fridman, Esthei	Paris	Le Sycomore	France	1979	296	direct			Yiddish
130	Burstein-Finer, Jacques	Sentiers d'espérance	French	Dobzynski, Cha	Nogent-sur-Ois	HALAF	France	1979	161	direct			Yiddish
131	Perez, Yiṣḥaq Lēb	Contes hassidiques	French	Guterman, Nort	Paris	Stock	France	1980	204	direct	Hasidīs		Yiddish
132	Singer, Isaac Bashevis	Le manoir	French	Bernier, Gisèle	Paris	Stock	France	1978	414	direct	The manor		English+Y
133	Schrager, Faïvel	Un militant juif	French	Bulawko, Henry	Paris	Éditions polygl	France	1979	249	direct	Oyfn rand fun zwey tequfōt		Yiddish
134	Zalcman, Moshe	La véridique histoi	French	Edelstein, Halin	Paris	Recherches	France	1977	281	direct			Yiddish
135	Rosenfeld, Morris	Poems of Morris R	English	Cohen, Mortim	New York	Retriever Books	USA	1979	128	direct	Bilingual ed.		Yiddish
136	Weinreich, Max	History of the Yidc	English	Fishman, Joshu	Chicago, ILL	University of C	USA	1980	833	direct	Geshikhte fun der yidisher		Yiddish
137	Zinberg, Israel	A history of Jewish	English	Martin, Bernard	Cleveland, OH	Press of Case W	USA	1978	12	direct	Geshikhte fun der literatur		Yiddish
138	Tsanin, Mordecai	Artapanos comes h	English	Lask, I. M.	South Brunswic	A. S. Barnes	USA	1980	332	direct	Artapanos kumt tsurik ahey		Yiddish
139	Singer, Isaac Bashevis	Il mago di Lublino	Italian	Oddera, Bruno	Milano	Longanesi	Italy	1978	207	indirect	The magician of L	English	Yiddish
140	Singer, Isaac Bashevis	La famiglia Moska	Italian	Fonzi, Bruno	Milano	Longanesi	Italy	1978	1	indirect	The family Moska	English	Yiddish
141	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel l'idiota, etc	Italian	Oddera, Bruno	Milano	Longanesi	Italy	1978	286	indirect	Gimpel the fool, et	English	Yiddish
142	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	Italian	Biondi, Mario	Milano	Longanesi	Italy	1978	222	indirect	Shosha	English	Yiddish
143	Alfas, Ben-Zion	Maase Alfas	Hebrew	Zvi, M.	Bene Berak	Netzah	Israel	1978	220	direct	Majse Alfes		Yiddish
144	Ehrlich, Josef	Ben ha-simtaot	Hebrew	Oren, P.	Tel Aviv	Eked	Israel	1978	168	direct	Trit in gesl		Yiddish
145	Falk, Josef	Mivhar ketavim	Hebrew		Tel Aviv	I. Shimoni	Israel	1975	192	direct			Yiddish
146	Friedman, Yaakov	Shabbat	Hebrew	Bertini, K. A.	Tel Aviv	Reshafim	Israel	1977	94	direct	Lider un poemes		Yiddish
147	Grossbard, Yosel	Shirim	Hebrew	Pniel, Noah	Tel Aviv	Association of	Israel	1976	63	direct	Lider		Yiddish
148	Kurland, Leib	Al sefat ha-Kinnerc	Hebrew	Jungman, Mosh	Jerusalem	M. Neumann	Israel	1977	253	direct	Baj di bregn fun Kineres		Yiddish
149	(Levin, Meyer)	Hassidic stories	English		Tel Aviv	Greenfield	Israel	1978	227	direct			Hebrew+Y
150	Markish, Perez	Kiwwun lo zafuy	Hebrew	Even-Shoshan,	Tel Aviv	Hakibbutz Ham	Israel	1978	95	direct	Di umgerichte richtung		Yiddish
151		Qolot min ha-dem	Hebrew	Sever, Mordekh	Tel Aviv	Aleph	Israel	1978	109	direct			Yiddish
152	Singer, Isaac Bashevis	Ha-Mafteah	Hebrew	Zamir, Israel	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1978	168	direct	Der szlisl		Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
153	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	Hebrew	Arad, Zvi	Tel Aviv	Am Oved	Israel	1978	247 direct		Szosza		Yiddish
154	Alperin, Aaron	Hayyim shel shelih	Hebrew	Sheharyah, S.	Jerusalem	R. Mass	Israel	1978	382 direct		A lebn fun szlichus		Yiddish
155	Bickel, Shlomo	Yahadut Rumanya	Hebrew	Bertini, K. A.	Tel Aviv	Hit'ahadut Ole	Israel	1978	429 direct		Rumenje		Yiddish
156	Meisel, Nachman	Dappe zikhronot	Hebrew	Jungman, Mosh	Kibbutz Alonim	Bet Nachman M	Israel	1978	59 direct		Bletlech zichrojnes		Yiddish
157	Rozenson, Nathanel	Bishvilim uveyaarc	Hebrew	Khrust, Josef	Tel Aviv	Reshafim	Israel	1978	250 direct				Yiddish
158	Archiwum Ringelbluma	lipiec 1942 - stycz	Polish		Warszawa	Wydawnictwo	Poland	1980	411 direct				Yiddish
159	Singer, Isaac Bashevis	Trollmannen fra L	Norwegian	Risvik, Kari; Ri	Oslo	Aschehoug	Norway	1980	188 direct				Yiddish
160	Singer, Isaac Bashevis	Fiender: en kjærlig	Norwegian	Nyquist, Gunvo	Stabekk	Bokklubben	Norway	1980	263 direct				Yiddish
161	Rasumny, Mark	Auch im Herbst B	German	Rennert, Jürgen	Berlin	Union-Verlag	GDR	1979	200 direct				Yiddish
162	Singer, Isaac Bashevis	Familjen Moskat	Swedish	Lundgren, Caj	Uppsala	Bromberg	Sweden	1980	586 indirect		The family Moska	English	Yiddish
163	Singer, Isaac Bashevis	Passioner och andr	Swedish	Edlund, Birgit	Stockholm	Trevi	Sweden	1980	262 indirect		Passions	English	Yiddish
164	Singer, Isaac Bashevis	Hästen Suss och g	Swedish	Edlund, Mårten	Uppsala	Bromberg	Sweden	1979	141 indirect		Naftali the storytel	English	Yiddish
165	Singer, Isaac Bashevis	Gammal kärlek	Swedish	Edlund, Birgit	Uppsala	Bromberg	Sweden	1980	344 indirect		Old love	English	Yiddish
166	Singer, Isaac Bashevis	Passioner och andr	Swedish	Edlund, Birgit	Höganäs	Bra böcker	Sweden	1980	262 indirect		Passions	English	Yiddish
167	Singer, Isaac Bashevis	Ung man söker kär	Swedish	Lundgren, Caj	Stockholm	Månocket	Sweden	1980	303 indirect		A little boy in sea	English	Yiddish
168	Singer, Isaac Bashevis	Neprijateli: edna l	Macedonian	Serafimov, Svet	Skopje	Misla, etc.	Yugoslavia	1979	256 indirect		Enemies: a love st	English	Yiddish
169	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel luda	Serbo-Croat	Grosberger, An	Beograd	BIGZ	Yugoslavia	1979	130 indirect		Gimpel the fool	English	Yiddish
170	Apter, Samson	The Preisings	English	Apter, Samson;	London	Yoseloff	UK	1980	291 direct				Yiddish
171	Singer, Isaac Bashevis	The family Moskat	English	Gross, A. H.	Harmondsworth	Penguin	UK	1980	636 direct				Yiddish
172	Singer, Isaac Bashevis	Mazel and Shlimaz	English	Shub, Elizabeth	London	Cape	UK	1979	48 direct				Yiddish
173	Singer, Isaac Bashevis	The magician of L	English	Gottlieb, Elaine	Harmondsworth	Penguin	UK	1980	2E+05 direct				Yiddish
174	Singer, Isaac Bashevis	A day of pleasure:	English	Kleinerman-Go	London	Julia MacRae	BUK	1980	227 direct				Yiddish
175	Singer, Isaac Bashevis	In my father's cour	English	Kleinerman-Go	Harmondsworth	Penguin	UK	1980	253 direct		Mayb tatn's bes-din shtub		Yiddish
176	Tsanin, Mordecai	Artapanos comes h	English	Lask, I. M.	London	Yoseloff	UK	1980	332 direct				Yiddish
177	Singer, Isaac Bashevis	Breve sexta-feira	Portuguese	Polvora, Helio	São Paulo	Círculo do Livr	Brazil	1980	224 indirect		Short friday	English	Yiddish
178	Chagall, Bella	Erste Begegnung	German	Adler, Bella; M	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1981	196 direct		Di ershte begebnish		Yiddish
179	(Hakel, Hermann)	Jiddische Geschich	German	Hakel, Hermann	Herrsching	Pawlak	Germany	1981	367 direct				Yiddish
180	Peretz, Isaac Loeb; Sha	Ostjüdische Erzähl	German	Eliasberg, Alex	Wiesbaden	Fourier	Germany	1981	229 direct				Yiddish
181	Singer, Isaac Bashevis	Jakob, der Knecht	German	Einsiedel, Wolf	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1981	248 direct		Der knecht		Yiddish
182	Singer, Isaac Bashevis	Cuando Shlemel fu	Spanish	Bucley, Ramón	Madrid	Alfaguara	Spain	1981	113 indirect		When Shlemiel w	English	Yiddish
183	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	Spanish	Martín, Alfredo	Barcelona	Círculo de lecto	Spain	1981	261 indirect		Shosha	English	Yiddish
184	Buhbinder, Iosif Šmulev	Svitlyj pogljad	Ukrainian	Sosjura, V.; et a	Kyjiv	Rad. pis'mennik	USSR	1981	126 direct				Yiddish
185	Driz, Ovsej Ovseevič	Ėnyk-Benyk kolob	Russian	Sef, R.; et al.	Moskva	Detskaja literat	USSR	1981	20 direct				Yiddish
186	Gordon, Il'ja Zinov'evič	Pod žarkim solnce	Russian	Divinskaja, B.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1981	527 direct				Yiddish
187	Gordon, Samuil Vul'fov	Večnaja mera	Russian	Bronštejn, A.; e	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1981	511 direct				Yiddish
188	Hajkina, Dora Grigor'ev	Mrijnycja	Ukrainian	M'jastkivs'kyj,	Kyjiv	Rad. pis'mennik	USSR	1981	257 direct				Yiddish
189	Grubijan, Matvej Mihajl	Pis'mena na list'jah	Russian	Samojlov, D.; e	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1981	143 direct				Yiddish
190	Kiričanskij, Petr Naumo	Jablunevyj dzvin	Ukrainian	Olijnyk, Borys	Kyjiv	Rad. pis'mennik	USSR	1981	91 direct				Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
191	Lifšic, Mendel' Nahimov	Dožd' i solnce	Russian	Pančenko, Niko	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1981	104	direct			Yiddish
192	Kvitko, Lev Moiseevič	Lošadka	Russian	Maršak, S.	Moskva	Detskaja literat	USSR	1981	14	direct			Yiddish
193	Lur'e, Notė	Istorija odnoj ljubv	Russian	Zorič, Anastasij	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1981	375	direct			Yiddish
194	Rabin, Iosif Izrailevič	V raznye gody	Russian	Šul'man, M.; et	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1981	456	direct			Yiddish
195	Razumnyj, Mark Abram	Razgovor s portret	Russian	Šul'kina, I.; et a	Rīga	Liesma	USSR	1981	176	direct			Yiddish
196	Rivers, Jakov Judovič	Put' k pobede	Russian	Fruhtman, L.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1981	263	direct			Yiddish
197	Shraybman, Yehiel	Gody i mgnovenija	Russian	Hazin, M.; et al	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1981	464	direct			Yiddish
198	Tejf, Moisej	Pesn' o brat'jah	Russian	Frenkel, Ilja; et	Moskva	Hudožstvennaj	USSR	1981	206	direct			Yiddish
199	Schwartz, Howard	Lyrics and laments	English		Kansas City, M	Book Makers	USA	1980	60	direct			Hebrew+
200	Emiot, Israel	The Birobidszhan	English	Rosenfeld, Max	Philadelphia, P	Jewish Publicat	USA	1981	205	direct	Der Birobidzshaner inyen		Yiddish
201	(Betsky, Sarah Zweig)	Onions and cucuml	English		Detroit, MICH	Wayne State Ur	USA	1980	259	direct			Yiddish
202	(Shmeruk, Chone)	Guide to Yiddish c	English		New York	Clearwater Pub	USA	1980	1	direct			Yiddish
203	Singer, Israel Joshua	The brothers	Ashke	Singer, Joseph	New York	Atheneum	USA	1980	426	direct	Di brider Ashkenazi		Yiddish
204	(Rudolf, Anthony; Schw	Voices within the a	English		New York	Avon Books	USA	1980	1210	direct			Hebrew+1
205	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel l'imbécile	French	Bernier, Gisèle	Paris	Union générale	France	1981	304	direct			Yiddish
206	Tsanin, Mordecai	La révolte de Mied	French		Paris	J.-C. Lattès	France	1981	259	direct	Di Meridah fun Mežiborž		Yiddish
207	Singer, Isaac Bashevis	Alla corte di mio p	Italian	Pelà, Rosanna	Milano	Longanesi	Italy	1979	238	indirect	In my father's cour	English	Yiddish
208	Singer, Isaac Bashevis	I due bugiardi	Italian	Oddera, Bruno	Milano	Longanesi	Italy	1979	206	indirect	The Spinoza of M	English	Yiddish
209	Singer, Isaac Bashevis	Passioni ...	Italian	Biondi, Mario	Milano	Longanesi	Italy	1979	234	indirect	Passions and other	English	Yiddish
210	Singer, Isaac Bashevis	Perchè fu scelta la	Italian	Prina, Marianto	Milano	Diki-books	Italy	1978	16	indirect	Why Noah chose t	English	Yiddish
211	Singer, Isaac Bashevis	Quando Shlemiel a	Italian	Bonsanti, Marc	Milano	Garzanti	Italy	1979	119	indirect	When Shlemiel w	English	Yiddish
212	Singer, Isaac Bashevis	Satana a Goray	Italian	Oddera, Bruno	Milano	Bompiani	Italy	1979	161	indirect	Satan in Goray	English	Yiddish
213	Singer, Isaac Bashevis	Lo schiavo	Italian	Oddera, Bruno	Milano	Longanesi	Italy	1979	219	indirect	The slave	English	Yiddish
214	Singer, Isaac Bashevis	Jacobys hus	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Bromberg	Sweden	1981	385	indirect	The manor	English	Yiddish
215	Singer, Isaac Bashevis	Jeogdeul eo-neu sa	Korean	Seong Pyo Hon	Seoul	Hag-il chulpans	Korea, Repu	1980	364	indirect	Enemies, a love st	English	Yiddish
216	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	English		Harmondsworth	Penguin	UK	1979	250	direct			Yiddish
217	Singer, Isaac Bashevis	Satan in Goray	English	Sloan, Jacob	Harmondsworth	Penguin	UK	1981	158	direct	ha-Satan be-Gore		Yiddish
218	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel the Fool an	English		Harmondsworth	Penguin	UK	1981	174	direct			Yiddish
219	Trepman, Paul	Among men and b	English	Hirschler, Gertr	South Brunwic	A.S. Barnes	UK	1978	229	direct			Yiddish
220	(Szepsa, Zewa)	Antologia poezji z	Polish	Szepsa, Zewa	London	Oficyna Poetów	UK	1980	368	direct			Yiddish
221	Singer, Isaac Bashevis	Ung mann søker kj	Norwegian	Risvik, Kari; Ri	Oslo	Aschehoug	Norway	1981	215	direct			Yiddish
222	Singer, Isaac Bashevis	Der Fatalist	German	Rennert, Jürgen	Leipzig	Reclam	GDR	1980	326	direct			English+
223	Singer, Isaac Bashevis	Satan in Goraj	German	Hengst, Ulla	Berlin	Volk und Welt	GDR	1980	187	indirect	Satan in Goraj	English	Yiddish
224	Wergelis, Aron	Komm in meine W	German	Günzerodt, Wet	Leipzig	Hochschule für	GDR	1979	63	direct			Yiddish
225	Elberg, Yehudah	Belev yam	Hebrew	Orland, Yakov	Tel Aviv	Eked	Israel	1979	339	direct	Ojfn szpic fun a mast		Yiddish
226	Erlich, Josef	Ofaqim boarim	Hebrew	Oren, P.; Sadan	Tel Aviv	Eked	Israel	1979	172	direct			Yiddish
227	Hofer, Jechiel	Iziq Manger, mass	Hebrew	Kalay, Hanoch	Tel Aviv	I. L. Peretz	Israel	1979	139	direct	Icik Manger, esajen		Yiddish
228	Paiuk-Stucker, Marta	Pele ish	Hebrew	Pniel, Noah; Ta	Izre'el	s. n.	Israel	1978	93	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
229	Rapp, Nacman	Baasher hu adam	Hebrew	Mendel, S.	Jerusalem	s. n.	Israel	1979	126 direct		Der anhejb		Yiddish
230	Reisberg Greenberg, Evy	Hu halakh im shah	Hebrew	Reisberg, Josef	Tel Aviv	Hyydsh	Israel	1978	344 direct		Er iz awek in beginn		Yiddish
231	Schlevin, Benjamin	Setaw polani	Hebrew	Jungman, M.	Tel Aviv	M. Newman	Israel	1979	162 direct				Yiddish
232	Schreier, Efraim	Ale aviv	Hebrew	Ahay, Yosef	Tel Aviv	I. L. Peretz	Israel	1979	100 direct				Yiddish
233	Shalom Aleichem	Monologim	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Alef	Israel	1979	179 direct		Monologn		Yiddish
234	Shalom Aleichem	Sippure ha-rakkeve	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Alef	Israel	1979	210 direct		Ajzenban geszichtet		Yiddish
235		Sifriyyat Ofer	Hebrew	Ofek, Uriel	Tel Aviv	Ofer	Israel	1979	3 direct				Danish+Y
236	Singer, Isaac Bashevis	Ha-Nahala	Hebrew	Gur, Aviva	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1979	288 direct		Der hojf		Yiddish
237	Singer, Isaac Bashevis	Bet ha-din shel abb	Hebrew	Arad, Zvi	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1979	169 direct		Mejn tatens bejs-din-sztub		Yiddish
238	Singer, Isaac Bashevis	Rasskazy	Russian	Bachrach, Gita	Tel Aviv	s. n.	Israel	1980	253 direct		Dercajlungen		Yiddish
239	Singer, Isaac Bashevis	Soneim	Hebrew	Zamir, Israel	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1979	206 direct		Sojnm		Yiddish
240	Spiegel, Yeša Y'ahû	Shene sippurim	Hebrew	Amitay, Morde	Tel Aviv	Israel Buch	Israel	1978	142 direct		Cwaj dercajlungen		Yiddish
241	Warzager, Shlomo	Tish'a sippurim	Hebrew	Jungman, Mosh	Jerusalem	M. Neuman	Israel	1979	158 direct				Yiddish
242	Zarycki, David	Lema'la min ha-sh	Hebrew	Ginaton, Naftal	Jerusalem	s. n.	Israel	1979	295 direct				Yiddish
243	Alperin, Aaron	Dr. Nachum Goldn	Hebrew	Rubin, Josef	Tel Aviv	World Jewish C	Israel	1978	62 direct		Nachum Goldmann		Yiddish
244	Ben-Gurion, David; Ben	Erez Yisrael be-av	Hebrew	Niv, David	Jerusalem	Ben-Zvi Institut	Israel	1979	245 direct		Erec Jisroel in fergangenha		Yiddish
245	Guzanski, Eliyyahu	Grodna	Hebrew	Nof, Barzillay	Tel Aviv	Israel Communi	Israel	1978	32 direct		Grodne		Yiddish
246	Korn, Itzhak	Oblik bessarabsko	Russian		Tel Aviv	Bet Yehude Be	Israel	1978	48 direct		Dos gesztalt fun besaraber		Yiddish
247	Singer, Isaac Bashevis	Dan zadovoljstva...	Serbo-Croat	Zarić, Slobodan	Gornji Milanov	Dečje novine	Yugoslavia	1981	165 indirect		A day of pleasure	English	Yiddish
248	Singer, Isaac Bashevis	Lude iz Helma i nji	Serbo-Croat	Vuksanović, M	Gornji Milanov	Dečje novine	Yugoslavia	1981	51 indirect		The fools of Cheln	English	Yiddish
249	Singer, Isaac Bashevis	Kruna od perja	Serbo-Croat	Stakić, Jelena	Beograd	Rad	Yugoslavia	1981	140 indirect		A crown of feather	English	Yiddish
250	Singer, Isaac Bashevis	Kafkin prijatelj i d	Serbo-Croat	Petrović, Brank	Beograd	Srpska književn	Yugoslavia	1981	332 indirect			English	Yiddish
251	Singer, Isaac Bashevis	Pripovedač Naftali	Serbo-Croat	Selić, Ana	Gornji Milanov	Dečje novine	Yugoslavia	1980	107 indirect		Naftali the storytel	English	Yiddish
252	Singer, Isaac Bashevis	Stara ljubav	Serbo-Croat	Selić, Ana	Gornji Milanov	Dečje novine	Yugoslavia	1981	249 indirect		Old love	English	Yiddish
253	Singer, Isaac Bashevis	Strasti i druge prip	Serbo-Croat	Šoljan, Ivo; Šol	Sarajevo	Svjetlost	Yugoslavia	1981	319 indirect		Passions and other	English	Yiddish
254	Singer, Isaac Bashevis	U sudnici moga oc	Serbo-Croat	Albahari, David	Sarajevo	Svjetlost	Yugoslavia	1981	335 indirect		In my father's cour	English	Yiddish
255	Singer, Isaac Bashevis	Moskatovi	Serbo-Croat	Mihaljević, Mi	Zagreb	Znanje	Yugoslavia	1980	2 indirect		The family Moska	English	Yiddish
256	Singer, Isaac Bashevis	Madjioničar iz Lub	Serbo-Croat	Verber, Eugen	Beograd	Prosveta	Yugoslavia	1980	222 indirect			English	Yiddish
257	Singer, Isaac Bashevis	Mladić u potrazi za	Serbo-Croat	Selić, Ana	Gornji Milanov	Dečje novine	Yugoslavia	1981	172 indirect		A young man in se	English	Yiddish
258	Singer, Isaac Bashevis	O mago de Lublim	Portuguese	Filipe, Lucília	Mem Martins	Europa-Améric	Portugal	1981	190 indirect		The magician of L	English	Yiddish
259	Mondry, Adele	Wyszkowo, a shtet	English	Spiegel, Moshe	New York	Ktav	USA	1980	151 direct		A shtetl baym Bug		Yiddish
260	Grade, Chaïm	Rabbis and wives	English	Grade, Inna He	New York	Alfred A. Knop	USA	1982	307 direct				Yiddish
261	Kotlar, Helen	We lived in a grave	English	Pilch, Judah	New York	Shengold Publi	USA	1980	124 direct		Un dokh bin ikh geblibn le		Yiddish
262		The Shtetl	English	Neugroschel, Jc	New York	Perigee Books	USA	1982	572 direct				Yiddish
263	Singer, Isaac Bashevis	Three complete no	English	Hemley, Cecil	New York	Wings Books	USA	1982	456 direct				Yiddish
264	Singer, Isaac Bashevis	The collected stori	English	Bellow, Saul; et	New York	Farrar Straus Gi	USA	1981	610 direct				Yiddish
265	Shalom Aleichem	Marienbad	English	Shevrin, Aliza	New York	Putnam, New Y	USA	1982	222 direct		Marienbad		Yiddish
266	Sherr, Mena	My story	English	Nirenberg, Abr	Shoreham, VT	Shoreham Craft	USA	1980	96 direct				Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
267	Manger, Itzik	Le livre du paradis	French	Baumgarten, Je	Paris	JC Lattès	France	1982	225	direct	Wunderleke lebns bashreyb	Yiddish	
268	Shalom Aleichem	Un violon sur le toi	French	Fleg, Edmond	Paris	Union générale	France	1982	187	direct	Tevyeh der milkiger	Yiddish	
269	Mark, Ber	Des voix dans la nt	French	Mark, Ester; et	Paris	Plon	France	1982	362	direct	maps Meggillat Auschwitz	Yiddish	
270	Slovès, Henri	L'état juif de l'Uni	French		Paris	Presses d'Aujou	France	1982	318	direct	Sowetiše yidiše melvkaškey	Yiddish	
271	Chagall, Bella	Ernste Begegnung	German	Adler, Bella; M	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1982	196	direct	Di ershte Begegenish	Yiddish	
272	(Landmann, Salcia)	Jüdische Anekdote	German	Landmann, Salc	München	Deutscher Tasc	Germany	1981	251	direct		Yiddish	
273	Singer, Isaac Bashevis	Zlateh die Geiss u	German	Inhauser, Rolf	Frankfurt am MS	Sauerländer	Germany	1979	94	indirect	Zlateh the goat anc	English	Yiddish
274	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel, der Narr	German	Einsiedel, Wolf	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1982	361	indirect		English	Yiddish
275	Singer, Isaac Bashevis	Jakob, der Knecht	German	Einsiedel, Wolf	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1982	248	direct	Der knecht	Yiddish	
276	Singer, Isaac Bashevis	Schoscha	German	Otten, Ellen	München	Deutscher Tasc	Germany	1982	328	direct	Shosha	Yiddish	
277	Singer, Isaac Bashevis	Der Zauberer von I	German	Rademacher, St	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1981	185	direct	Der kuntzenmacher fun Lu	Yiddish	
278	(Friderichs-Müller, Ther	Die Historie von d	German		Hamburg	Buske	Germany	1981	176	direct	Histori von dem Keyser Oc	Yiddish	
279	Zalzman, Moshe	Als Mosche Komr	German	Edelstein, Halin	Darmstadt	Verlag Darmstä	Germany	1982	401	indirect	Histoire de Moshé	French	Yiddish
280	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	Finnish	Kemppinen, Ju	Helsinki	Tammi	Finland	1981	293	indirect	Shosha	English	Yiddish
281	Singer, Isaac Bashevis	Familien Moskat	Danish	Cipikoff, Lilian	København	Erichsen	Denmark	1982	2	direct		Yiddish	
282	Kishon, Ephraim	Paradiso come nuo	Italian	Pandolfi, Amin	Milano	Longanesi	Italy	1980	206	indirect	Paradies neu zu ve	German	Yiddish
283	Singer, Isaac Bashevis	Godset	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Bromberg	Sweden	1982	320	indirect	The estate	English	Yiddish
284	Singer, Isaac Bashevis	Godset	Swedish	Edlund, Mårten	Höganäs	Bra böcker	Sweden	1982	338	indirect	The estate	English	Yiddish
285	Singer, Isaac Bashevis	JAcoby hus	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Bromberg	Sweden	1982	385	indirect	The manor	English	Yiddish
286	Singer, Isaac Bashevis	Trollkarlen från Lu	Swedish	Lundgren, Caj	Stockholm	Bromberg	Sweden	1982	331	indirect	The magician of L	English	Yiddish
287	Singer, Isaac Bashevis	Ung man söker kär	Swedish	Lundgren, Caj	Stockholm	Bromberg	Sweden	1982	288	indirect	A little boy in sea	English	Yiddish
288	Singer, Isaac Bashevis	Vilse i Amerika	Swedish	Lundgren, Caj	Stockholm	Bromberg	Sweden	1982	236	indirect	Lost in America	English	Yiddish
289	Singer, Isaac Bashevis	Godset	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Bromberg	Sweden	1981	338	indirect	The estate	English	Yiddish
290	Singer, Isaac Bashevis	Token Gimpel	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Månocket	Sweden	1981	288	indirect	Gimpel the fool an	English	Yiddish
291	Al'birt, Iosif Matveevič	Iskry	Russian	Poperečnyj, A.;	Moskva	Pravda	USSR	1982	32	direct		Yiddish	
292	Al'birt, Iosif Matveevič	Serdce moej zemli	Russian	Poperečnyj, A.;	Moskva	Sovremennik	USSR	1982	48	direct		Yiddish	
293	Bromberg, David Semer	Niti godov	Russian	Cybin, Vladimi	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1982	94	direct		Yiddish	
294	Driz, Ovsej Ovseevič	Novost' v uzelke	Russian	Spendiarova, T.	Moskva	Detskaja literat	USSR	1982	16	direct		Yiddish	
295	Gontar', Avram Jutkovič	Osenie pokosy	Russian	Nejman, Ju.; et	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1982	198	direct		Yiddish	
296	Kiričanskij, Petr Naumo	Jablunevyj dzvon	Ukrainian	Olijnyk, B.; et	aKyjiv	Rad. pis'mennik	USSR	1982	95	direct		Yiddish	
297	Kvitko, Lev Moiseevič	Ruček	Russian	Blaginina, E.	Moskva	Detskaja literat	USSR	1982	13	direct		Yiddish	
298	Lev, Mihail Andreevič	Sud posle prigovor	Russian	Lev, I.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1982	456	direct		Yiddish	
299	Melamud, Haim	Merilo žizni	Russian	Krasina, G.; Me	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1982	414	direct		Yiddish	
300	Rubina, Riva Ruvimovn	V'etsja nit'	Russian	Aksel'rod, Eleni	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1982	423	direct		Yiddish	
301	Tabačnikov, Haskel' Ha	Barševskie motivy	Russian	Belen'kij, M.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1982	287	direct		Yiddish	
302	Vergelis, Aron Alterovič	16 stran, vključaj	Russian	Kataeva, E.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1982	464	direct		Yiddish	
303	Ringelblum, Emanuel	Warszawa gettô	Japanese	Iritani, Toshio;	Tokyo	Misuzu syobô	Japan	1982	291	indirect	Notes from the W	English	Yiddish
304	Regelson, Abraham	Revivim we-tal: si	Hebrew		Tel Aviv	Eked	Israel	1980	335	direct		English+	

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
305	Erlich, Josef	Ofakim bo'arim:	shHebrew	Oren, Pinhas;	S Tel Aviv	Eked	Israel	1979	172	direct			Yiddish
306	Katzenelson, Itzhak	The song of the mu	English	Rosenbloom, N	Lohamei Haghe	Ghetto Fighters	Israel	1980	133	direct	Dos lid fun oisgehargeten y		Yiddish
307	Schneerson, Fischel	Yohan qatner	Hebrew	Chasman, Rafa	Tel Aviv	Izreel	Israel	1976	183	direct	Grenadir shtrase		Yiddish
308	Shalom Aleichem	Motl ben Paisi ha-	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Alef	Israel	1980	264	direct	Motl peysi dem khazns		Yiddish
309	Shalom Aleichem	Qorot Tuvia ha- hol	Hebrew	Levanon, Izhak	Givatayyim	Massadah	Israel	1980	107	direct	Tevye der milkhiger		Yiddish
310	Shamry, Arie	Gan-Adam: miv ha	Hebrew	Besser, Yaacov	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1980	149	direct	Gezamelte lider		Yiddish
311	Stuzkever, Abraham	Aqvaryum yaroq: s	Hebrew	Bertini, Aron K	Tel Aviv	Hakibbutz Ham	Israel	1979	188	direct	Griner akvaryum: dertseylu		Yiddish
312	Sutzkever, Abraham	Ha-laila ha-rishon	Hebrew	Bertini, Aron K	Tel Aviv	Am Oved	Israel	1981	34	direct	Di ershte nakht in geto		Yiddish
313	Berman, Simeon	Mas'ot Shim'on: er	Hebrew	Niv, David	Jerusalem	Yad Izhak Ben-Israel		1980	144	direct	Masuos Shimon		Yiddish
314	Fischer, Lipa	Barber in Gulag	English	Sterenzy, Miria	Tel Aviv	Freund	Israel	1980	231	direct	A frizerer in lager		Yiddish
315	Fischer, Lipa	Sefer be-mamlekhe	Hebrew	Brauner, Arye	Tel Aviv	Alef	Israel	1979	341	direct	A frizirer in lager...		Yiddish
316	Milner, Moshe	Me'ever leqaw ha- l	Hebrew	Ziv, Hanna	Tel Aviv	Moshe Milner	Israel	1981	187	direct			Yiddish
317	Peretz, Isaac Loeb; Sha	Ein Zwiegespräch:	German	Eliasberg, Alex	Leipzig	Dietrich	GDR	1981	288	direct			Yiddish
318	Żychlińska, Rajzla	Vogelbrot: Gedicht	German	Witt, Hubert	Leipzig	Insel-Verlag	GDR	1981	160	direct			Yiddish
319	Shalom Aleichem	Lied der Lieder	German	Rennert, Jürgen	Berlin	Buchverlag Der	GDR	1981	95	direct	Schir-ha-Schirim		Yiddish
320	Kulbak, Moses	Lundi	French	Vaisbrot, B.	Lausanne	L'Age d'homme	Switzerland	1982	133	direct	Montog		Yiddish
321	Peretz, Isaac Loeb; Sha	Ein Zwiegespräch:	German	Eliasberg, Alex	Birsfelden-Base	Schibli-Doppler	Switzerland	1981	288	direct			Yiddish
322	Singer, Isaac Bashevis	Der Zauberer von I	German	Rademacher, St	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1983	185	direct	Der kuntzenmacher fun Lu		Yiddish
323	Singer, Isaac Bashevis	Mein Vater der Ra	German	Best, Otto F.	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1983	313	indirect	In my father's cour	English	Yiddish
324	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia;	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1983	230	direct	Brenendike licht		Yiddish
325	Singer, Isaac Bashevis	Familien Moskat	Danish	Cipikoff, Lilian	København	Forlaget Danma	Denmark	1983	2	direct			Yiddish
326	Singer, Isaac Bashevis	Fortabt i Amerika	Danish	Cipikoff, Lilian	København	Erichsen	Denmark	1983	198	direct	Lost in America		Yiddish
327	Malki, David	Le Talmud et ses n	French	Gourévitch, Éd	Paris	Albin Michel	France	1982	246	direct	Der Talmud un zayne perze		Yiddish
328	Bergelson, David	Autour de la gare;	French	Robin, Régine	Paris	L'Age d'homme	France	1982	185	direct	Joseph Shur; Arum Vogzal		Yiddish
329	Kulbak, Moses	Lundi: petit roman	French	Vaisbrot, Berna	Paris	L'Age d'homme	France	1982	133	direct	Montog		Yiddish
330	Peretz, Isaac Loeb	Le magicien	French	Turc, René	Orange	Grandir	France	1982	28	indirect	The magician	English	Yiddish
331	Zalman, Moshe	La véridique histoi	French	Edelstein, Halin	Paris	France loisirs	France	1982	281	direct			Yiddish
332	Klepfisz, Heszal	Culture of compass	English	Leviant, Curt	New York	Ktav	UK	1983	265	direct			Yiddish
333	(Rothenberg, Joshua)	And they will call	English	Buchholz, Rona	Waltham, MA	Department of	USA	1982	111	direct	Un zey yeln mikh rufn		Yiddish
334	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel the fool an	English		Franklin Center	Franklin Librar	USA	1983	233	direct	Giml tam un andere dertsey		Yiddish
335	(Neugroschel, Joachim)	The Shtetl	English	Neugroschel, Jo	New York	Perigee Books	USA	1982	572	direct			Yiddish
336	Kreitman, Esther	Deborah	English	Carr, Maurice	London	Virago	UK	1983	366	direct			Yiddish
337	Shalom Aleichem	Marienbad	English	Shevrin, Aliza	London	Weidenfeld & NUK		1982	222	direct	Marienbad		Yiddish
338	Singer, Isaac Bashevis	The brothers Ashke	English	Singer, Joseph	London	Allison & Busb	UK	1983	426	direct	Di brider Ashkenazi		Yiddish
339	Singer, Isaac Bashevis	Passions and other	English		Harmondsworth	Penguin	UK	1979	271	direct			Yiddish
340	Shalom Aleichem	Sčast'e privalilo	Russian	Šambadal, M.; r	Habarovsk	Kniznoe izdatel	USSR	1983	176	direct			Yiddish
341	Shalom Aleichem	Zapysky komivoja	Ukrainian	Rajcyn, Jefrajim	Kyjiv	Dnipro	USSR	1983	310	direct			Yiddish
342	Černjavskej, Šlojma Bor	Osonnja	Ukrainian	Kacnel'son, Abi	Kyjiv	Rad. pis'mennik	USSR	1983	95	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
343	Driz, Ovsej Ovseevič	Moja pesenka	Russian	Sapgir, G.; et al	Moskva	Detskaja literat	USSR	1983	288	direct			Yiddish
344	Gal'perin, Boris L'vovič	Moja rodoslovnaja	Russian	Kanovič, G.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1983	344	direct			Yiddish
345	Goršman, Šira Grigor'ev	Žizn' i svet	Russian	Grozovskaja, D	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1983	320	direct			Yiddish
346	Hajkina, Dora Grigor'ev	Poeziji	Ukrainian	Pavlyčko, Dmy	Kyjiv	Dnipro	USSR	1983	191	direct			Yiddish
347	Gontar', Ju. A.	Vesna u vorot	Russian	Gorskaja, N.; et	Moskva	Detskaja literat	USSR	1983	80	direct			Yiddish
348	Gordon, Il'ja Zinov'evič	Izbrannoe	Russian	Divinskaja, B.;	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1983	542	direct			Yiddish
349	Kacev, Avram L'vovič	Dobroe slovo	Russian	Pančenko, Niko	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1983	111	direct			Yiddish
350	Lev, Mihail Andreevič	Izbrannoe	Russian	Lev, M. A.; et a	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1983	590	direct			Yiddish
351	Lur'e, Notė	Pered grozoju; V d	Ukrainian			Sydorenko, My	Kyjiv; Dnipro	USSR	1983	285	direct		Yiddish
352	Mogilevič, Mihail Efim	Horobryj veršnyk	Ukrainian	Kolomijec', Tar	Kyjiv	Veselka	USSR	1983	32	direct			Yiddish
353	Poljanker, Grigorij Isaak	Sud'ba hudožnika	Russian		Kyjiv	Rad. pis'mennik	USSR	1983	383	direct			Yiddish
354	Shraybman, Yeħiel	Zile de an' lunž	Moldavian	Kozmesku, A.;	Chišinău	Litaratura artisti	USSR	1983	525	direct			Yiddish
355	Platner, Ajzik	Mojata gradina	Bulgarian	Donkov, Slavč	Minsk	Junactva	USSR	1983	12	indirect	Moj agarod	Belarusian	Yiddish
356	Z evrejs'koji radjans'koji	Ukrainian		Kacnel'son, Abi	Kyjiv	Dnipro	USSR	1983	159	direct			Yiddish
357	Peretz, Isaac Loeb	Novelle ebraiche	Italian	Lattes, Lina	Milano	Feltrinelli	Italy	1980	172	direct			Yiddish
358	Shalom Aleichem	Tóbiás, a tejesemb	Hungarian	Brodzsky, Erzs	Budapest	Helikon	Hungary	1983	193	indirect		German	Yiddish
359	Kopstein, Bracha	Mar'ot: asufat hava	Hebrew		Oren, David	Tel Aviv; Shal	Israel	1981	288	direct			Yiddish
360	Slovès, Henri	Mamlakhtiyut yeł	Hebrew		Arad, Zvi	Tel Aviv; Am	Israel	1980	223	direct	Sovetishe yidishe melukhis		Yiddish
361	Janasowicz, Itzchak	Me'ever mi-ze shel	Hebrew	Even-Shoshan,	Tel Aviv	Hakibbutz Ham	Israel	1980	48	direct	Oyf yener zayt wunder		Yiddish
362	Shalom Aleichem	Ahava	Hebrew	Ben-Shalom, G	Tel Aviv	Or Am	Israel	1979	160	direct			Yiddish
363	(Kahn, M.)	Hizim	Hebrew		Jerusalem	Gedi Lama'ayar	Israel	1979	31	direct	Feyln		Yiddish
364	Schindler, Eliezer	Bemamlekhet ha-y	Hebrew	Avishai, Shemu	Tel Aviv	Mashabim	Israel	1979	32	direct	In kinder malkhus		Yiddish
365	Singer, Isaac Bashevis	Bet din shel abba	Hebrew	Arad, Zvi	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1979	170	direct	Mein tatens beys-din shtub		Yiddish
366	Weinberg, Joseph	Dim'a u-tefila	Hebrew	Jungman, Mosh	Tel Aviv	Ministry of Def	Israel	1981	125	direct	A trer un a tefila		Yiddish
367	Singer, Isaac Bashevis	Óvinir	Icelandic	Eiríksdóttir, Si	Reykjavík	Almenna bóka	Iceland	1980	267	indirect	Enemies, a love st	English	Yiddish
368	Singer, Isaac Bashevis	Í föðurgarði	Icelandic	Pálsson, Hjörtu	Reykjavík	Setberg	Iceland	1980	272	indirect	In my father's cour	English	Yiddish
369	Singer, Isaac Bashevis	Sautján sögur	Icelandic	Pálsson, Hjörtu	Reykjavík	Setberg	Iceland	1981	256	indirect	A friend of Kafka;	English	Yiddish
370	Singer, Isaac Bashevis	Jätten Golem	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Bromberg	Sweden	1982	93	indirect	ill. The Golem	English	Yiddish
371	Singer, Isaac Bashevis	En dag full av gläd	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	B. Wahlström	Sweden	1982	179	indirect	A day of pleasure	English	Yiddish
372	Manger, Itzik	Balada evreului car	Romanian	Bercovici, Israil	București	Kriterion	Romania	1983	115	direct			Yiddish
373	Sternberg, Iacob	Oraș în profil	Romanian	Andronic, Iosif	București	Kriterion	Romania	1983	131	direct	In Kraig fun iorn		Yiddish
374	Mendele Moicher Sfori	Die Fahrten Binjan	German	Frisch, Efraim	Oltén	Walter	Switzerland	1983	132	direct			Yiddish
375	Chagall, Bella	Erste Begegnung	German	Bernstein, Lia	Berlin	Volk und Welt	GDR	1983	261	direct	Di ershte beegnish		Yiddish
376	Manger, Itzik	Das Buch vom Par	German	Landmann, Salc	Berlin	Volk und Welt	GDR	1982	246	direct	Das buch fun gan Eden		Yiddish
377		Antologia poezji z	Polish		Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1983	553	direct			Yiddish
378	Singer, Isaac Bashevis	Dwór	Polish	Wyrzykowska,	Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1983	462	indirect	The manor	English	Yiddish
379	Singer, Isaac Bashevis	Magiczna moc	Polish	Śpiewak, Pawel	Warszawa	Czytelnik	Poland	1983	301	indirect	A friend of Kafka;	English	Yiddish
380	Singer, Isaac Bashevis	Spuścizna	Polish	Wyrzykowska,	Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1983	402	indirect	The estate	English	Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
381	Singer, Isaac Bashevis	Sztukmistrz z Lubl	Polish	Szerer, Krystyn	Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1983	189	indirect	The magician of L	English	Yiddish
382	Ringelblum, Emanuel	Kronika getta wars	Polish	Rutkowski, Ad	Warszawa	Czytelnik	Poland	1983	641	direct	Ksuwim fun geto		Yiddish
383	Klenicki, Leon	Celebración de la F	Spanish	Klenicki, Leon	Florida (Buenos	Paulinas	Argentina	1984	88	direct			Yiddish
384	Chagall, Bella	Luzes acesas	Portuguese		São Paulo	Círculo do Livr	Brazil	1983	320	direct	Brenendike licht: Di ershte		Yiddish
385	Kalb-Beller, Zalek	Le miracle des host	French	Wolf, Liuba	Bruxelles	De Meyere	Belgium	1983	215	direct			Yiddish
386	Chagall, Bella	Erste Begegnung	German	Adler, Bella; M	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1984	196	direct	Di ershte beegenish		Yiddish
387	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1984	230	direct	Brenendike licht		Yiddish
388	Kreitman, Esther	Deborah - Narren t	German	Teuter, Abrah	Frankfurt am M	Alibaba-Verlag	Germany	1984	368	direct	Der šeidim-řantz		Yiddish
389	Mendele, Moicher Sfori	Die Mähre	German	Weiniger, Freec	Stuttgart	Weitbrecht	Germany	1984	203	direct			Yiddish
390	Peres, Jiřhāq Lēb	Die Seelenwanderu	German	Schajowicz, Jak	Stuttgart	Weitbrecht	Germany	1984	234	direct			Yiddish
391	Shalom Aleichem	Das bessere Jenseit	German	Hacken, Emanu	Stuttgart	Weitbrecht	Germany	1984	192	direct			Yiddish
392	Shalom Aleichem	Die verlorene Schl	German	Acher, Mathias	Königstein im	Jüdischer Verla	Germany	1984	128	direct			Yiddish
393	Singer, Isaac Bashevis	Jakob der Knecht	German	Einsiedel, Wolf	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1984	248	direct	Der knecht		Yiddish
394	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel, der Narr	German	Einsiedel, Wolf	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1984	361	indirect		English	Yiddish
395	Singer, Isaac Bashevis	Mein Vater der Ra	German	Best, Otto F.; G	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1984	313	indirect	In my father's cour	English	Yiddish
396	(Eliasberg, Alexander)	Wie Baal-Schem ir	German	Eliasberg, Alex	Frankfurt am M	Insel-Verlag	Germany	1984	135	direct	Sagen polnischer Juden		Yiddish
397	Shalom Aleichem	Zakoldovannyj por	Russian	Šambadal, M.;	Moskva	Hudořestvennaj	USSR	1984	526	direct			Yiddish
398	Bejder, Haim Vol'kovič	Blizkie dali	Russian	Brodskij, A.; et	Habarovsk	Kniznoe izdatel	USSR	1984	48	direct			Yiddish
399	Buhbinder, Iosif Šmulev	Poeziji	Ukrainian	Sosjura, Volody	Kyjiv	Dnipro	USSR	1984	109	direct			Yiddish
400	Driz, Ovsej Ovseevič	Kak sdelat' utro v	Russian	Moric, Ju.; et al	Moskva	Malyř	USSR	1984	78	direct			Yiddish
401	Gen, Tev'e Grigor'evič	Naři vremena	Russian	Gen, Lilija	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1984	400	direct			Yiddish
402	Gen, Tev'e Grigor'evič	Pervyj zarabotok	Russian	Gen, Lilija	Moskva	Detskaja literat	USSR	1984	64	direct			Yiddish
403	Hajkina, Dora Grigor'ev	Vdjačnist'	Ukrainian	Osadčuk, P.; et	Kyjiv	Rad. pis'mennik	USSR	1984	133	direct			Yiddish
404	Kvitko, Lev Moiseevič	Lemele hozjajničae	Russian	Najdenova, N.;	Moskva	Detskaja literat	USSR	1984	23	direct			Yiddish
405	Kvitko, Lev Moiseevič	Lořadka	Russian	Marřak, S.	Moskva	Detskaja literat	USSR	1983	14	direct			Yiddish
406	Lur'e, Natan Mihajlovič	Step' zovet	Russian	Lur'e-Gribova,	Odessa	Majak	USSR	1984	344	direct			Yiddish
407	Melamud, Haim	Hařčevatskie rassk	Russian	Melamud, H. G	Kyjiv	Radjans'ka řkol	USSR	1984	286	direct			Yiddish
408	Platner, Ajzik	Moj agarod	Belarusian	Vol'ski, A.	Minsk	Junactva	USSR	1984	12	indirect	Moj ogorod	Russian	Yiddish
409	Kalb-Beller, Zalek	Le miracle des host	French	Wolf, Liuba	Paris	la Pensée unive	France	1983	212	direct			Yiddish
410	Rabin, Iosif Izrailevič	Izbrannoe	Russian	Gen, Lilija; et a	Moskva	Hudořestvennaj	USSR	1984	527	direct			Yiddish
411	Shalom Aleichem	řolom-Alejhem - p	Russian	Belen'kij, M.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1984	336	direct			English+Y
412	Talalaevskij, Matvej Ar	Nařčadky	Ukrainian	Dubyns'kyj, M.	Kyjiv	Rad. pis'mennik	USSR	1984	199	direct			Yiddish
413	Singer, Israel Joshua	Yoshe le Fou	French	Rabinovitch, A	Paris	Stock	France	1984	246	indirect	Yoshe Kalb	English	Yiddish
414	Shalom Aleichem	Marienbad	Finnish	Salonen, Sirkka	Helsingissä	Otava	Finland	1984	192	direct			Yiddish
415	Shalom Aleichem	In the storm	English	Shevrin, Aliza	New York	GP Putnam's Sc	USA	1984	220	direct	In sřturm		Yiddish
416	Shalom Aleichem	Why do the Jews n	English	Chertoff, Mord	New York	Cornwall Book	USA	1984	242	direct	Oyf řos badarfn Yidn a lan	Hebrew+Y	
417	Kreitman, Esther	Deborah	English	Carr, Maurice	New York	St. Martin's Pre	USA	1983	366	direct	Der sheydim-řants		Yiddish
418		Lyrics and laments	English	Schwartz, How	Kansas City, M	Book Makers	USA	1980	60	direct			Hebrew+Y

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
419	Singer, Isaac Bashevis	Botgöraren	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Bromberg	Sweden	1984	173	indirect	The penitent	English	Yiddish
420	Singer, Isaac Bashevis	Jentl, jeshivapojke	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Bromberg	Sweden	1983	48	indirect	Jentl, the jeshiva b	English	Yiddish
421	Singer, Isaac Bashevis	Rabbi Leib och hä	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Bromberg	Sweden	1984	126	indirect	When Shlemiel wæ	English	Yiddish
422	Singer, Isaac Bashevis	Hästen Suss och gu	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Bromberg	Sweden	1984	141	indirect	Naftali the storytel	English	Yiddish
423	Aizner, Drora F.	Gilgulay bimhillot	Hebrew	Kariv, Joseph	Jerusalem	R. Mass	Israel	1982	244	direct	Yorn fun payn un nisoyen		Yiddish
424	Czechewer, Szie	Nerot neshama: ba	Hebrew	Berkman, Y.; L	Tel Aviv	Peretz	Israel	1981	237	direct	Neshome likht: Haym un hu		Yiddish
425	Szteinwaks, Pinchas	Demuyot wenofim	Hebrew	Halamish, M.	Tel Aviv	Eked	Israel	1981	369	direct	Yidishe geshtalten un pezaž		Yiddish
426	Turkow, Jonas	Yalde ha-geto: gibl	Hebrew	Austridan, Yesl	Tel Aviv	Eked	Israel	1982	146	direct			Yiddish
427	Halkin, Shmuel	Mishirat Shmuel H	Hebrew		Tel Aviv	Eked	Israel	1982	133	direct			Yiddish
428	Manger, Itzik	Demuyyot qerovot	Hebrew	Shlonsky, Abra	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1982	164	direct	No'ente geshtaltn		Yiddish
429	Rechter, Yeshayahn	Ha-ben ha-oved	Hebrew	Achai, Joseph	Tel Aviv	Naye Lebn	Israel	1982	198	direct			Yiddish
430	Shalom Aleichem	Ir ha-anashim ha-q	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Alef, Sifriat Po	Israel	1982	67	direct			Yiddish
431	Shalom Aleichem	Shir ha-shirim: ron	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Alef, Sifriat Po	Israel	1982	56	direct	Shir ha-shrim: a yugent rom		Yiddish
432	Shalom Aleichem	Tuvia ha-halban	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Alef, Sifriat Po	Israel	1982	173	direct	Tuvia der milkhiger		Yiddish
433	Popik, L.	Madregot: shirim	Hebrew	Ofek, Uriel	Tel Aviv	Reshaftim	Israel	1981	239	direct	Shtaflen: lider		Yiddish
434	Granatstein, Perez	Anshe etmol	Hebrew	Shenhod, Shlon	Tel Aviv	I. L. Peretz Pu	Israel	1983	248	direct	Mentshn fun nekhtn		Yiddish
435	Rasumny, Mark	Auch im Herbst bl	German	Rennert, Jürgen	Berlin	Union-Verlag	GDR	1984	204	direct			Yiddish
436	(Skirecki, Ingetraud)	Des Rebben Pfeife	German		Berlin	Eulenspiegel-V	GDR	1983	142	direct			Yiddish
437	Jizchak Lejb Perez; Me	Jiddische Erzählun	German	Nadelmann, Le	Zürich	Manesse-Verlag	Switzerland	1984	432	direct			Yiddish
438	Singer, Isaac Bashevis	Ai no ientoru	Japanese	Chûji, Kunitaka	Tokyo	Shobunsha	Japan	1984	87	indirect	Yentl the Yeshiva	English	Yiddish
439	Sovetskaja evrejskaja po	Russian		Ozerov, L.; et a	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1985	415	direct			Yiddish
440	Vergelis, Aron Alterovič	Izbrannye proizved	Russian	Kozlovskij, Ju.;	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1985	295	direct			Yiddish
441	Vergelis, Aron Alterovič	Izbrannye proizved	Russian	Kataeva, E.	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1985	464	direct			Yiddish
442	Vergelis, Aron Alterovič	Volšebstvo	Russian	Zlotnikov, N.;	eMoskva	Sovetskij pisate	USSR	1985	207	direct			Yiddish
443	Bejder, Haim Vol'kovič	Moja pogoda	Russian	Mezinov, L.; et	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1985	118	direct			Yiddish
444	Lizen, Aleksandr Mihajl	Mednoe nebo	Russian	Lizen, Aleksanc	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1985	424	direct			Yiddish
445	Kvitko, Lev Moiseevič	Lošadka	Russian	Maršak, S.	Moskva	Detskaja literat	USSR	1985	14	direct			Yiddish
446	Kipnis, Isaak Nuhimovič	V puti	Russian	Aksel'rod, Eleni	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1985	382	direct			Yiddish
447	Mogilevič, Mihail Efim	Nevtomnist'	Ukrainian	Olijnyk, B.; et a	Kyjiv	Rad. pis'mennik	USSR	1985	95	direct			Yiddish
448	Mogilevič, Mihail Efim	Otkuda prišlo utro?	Russian	Devjatinskij, B.	Moskva	Detskaja literat	USSR	1985	25	direct			Yiddish
449	Poljanker, Grigorij Isaak	Vremja bol'sih nad	Russian		Kyjiv	Rad. pis'mennik	USSR	1985	344	direct			Yiddish
450	(Greenberg, Eliezer; Ho	Il meglio dei racco	Italian	Cagnelli, Rena	Milano	Mondadori	Italy	1985	714	indirect	A treasury of Yidd	English	Yiddish
451	Rosenfarb, Chawa	The tree of life: a	English	Morsentaler, G	Melbourne	Scribe	Australia	1985	1080	direct	Der boym fun lebn		Yiddish
452	Kohan, David; Kolitz, Z	Jossel Rackower s	German	Jokl, Anna Mar	Neu-Isenburg	Edition Tiessen	Germany	1985	16	direct			Yiddish
453	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia;	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1985	230	direct	Brenendike licht		Yiddish
454	Chagall, Bella	Erste Begegnung	German	Adler, Bella; M	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1985	196	direct	Di ershte Begegenish		Yiddish
455	Asch, Shalom	Mottke der Dieb	German	Richter, Georg	Stuttgart	Weitbrecht	Germany	1985	399	direct	Motke ganev		Yiddish
456	(Eliasberg, Alexander)	Wie Baal-Schem ir	German	Eliasberg, Alex	Frankfurt am MB	Büchergilde Gu	Germany	1985	135	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
457	Singer, Isaac Bashevis	Jakob der Knecht	German	Einsiedel, Wolf	Reinbek bei Ha Rowohl		Germany	1985	248	indirect	Der knecht	English	Yiddish
458	Singer, Isaac Bashevis	Der Zauberer von I	German	Rademacher, St	Reinbek bei Ha Rowohl		Germany	1985	185	direct	Der kuntzenmacher fun Lu		Yiddish
459	Shalom Aleichem	Tewje, der Milchm	German	Eliasberg, Alex:	Frankfurt am MSuhrkamp		Germany	1985	195	direct	Töbijjā der milkiger		Yiddish
460	Shalom Aleichem	Schir-ha-Schirim:	German	Rennert, Jürgen	Frankfurt am MSuhrkamp		Germany	1985	132	direct	Šîr haš-šîrîm		Yiddish
461	(Witt, Hubert)	Die Fiedler vom G	German	Witt, Hubert	Frankfurt am MRöderberg-Verl		Germany	1985	270	direct			Yiddish
462	Shalom Aleichem	Pesen na pesnite	Bulgarian	Kalčev, Kamen Sofija		Profizdat	Bulgaria	1985	184	direct			Yiddish
463	Burstein-Finer, Jacques	Ma mère	French	Abramowicz, L	Paris	ARCAM	France	1984	327	direct	Mayn mame		Yiddish
464	Singer, Israel Joshua	Camarade Nachma	French		Paris	Stock	France	1985	339	indirect		English	Yiddish
465	Singer, Isaac Bashevis	Joseph and Koza	English	Shub, Elizabeth	London	Hamilton	UK	1984	58	direct			Yiddish
466	Singer, Isaac Bashevis	Berättelser från G	Swedish	Edlund, Birgit;	Höganäs	Bra böcker	Sweden	1985	403	direct			Yiddish
467	Wolf, Øystein Wingaard	Bikkjemøkk: jiddis	Norwegian	Wolf, Øystein	Oslo	Aschehoug	Norway	1985	82	direct			Yiddish
468		Ostjüdische Legen	German	Eliasberg, Alex:	Leipzig, Weima	Kiepenheuer	GDR	1984	135	direct			Yiddish
469	Manger, Itzik	Itzik Manger	German	Witt, Hubert	Berlin	Verlag Neues L	GDR	1984	31	direct			Yiddish
470	Singer, Isaac Bashevis	Der Fatalist	German	Rennert, Jürgen	Leipzig	Reclam	GDR	1984	318	direct			English+Y
471	Shalom Aleichem	Tewje, der Milchm	German	Eliasberg, Alex	Leipzig	Reclam	GDR	1984	187	direct	Tewje der milchiger		Yiddish
472	Friedman, Yaakov	Bereshit hayeta h	Hebrew	Bertini, Aron K	Tel Aviv	Hakibbutz Ham	Israel	1983	464	direct			Yiddish
473	Birstein, Yossel	Ha-mutavim	Hebrew	Perry, Menache	Tel Aviv	Hakibbutz Ham	Israel	1982	156	direct	Der Zamler		Yiddish
474	Shalom Aleichem	Tevye ha-halban u	Hebrew	Benyamin, H.	Tel Aviv	Hakibbutz Ham	Israel	1983	212	direct	Tevye der milkhiker		Yiddish
475	Pinhassic-Kviatkovsky,	Aharonim shehayu	Hebrew	Orland, Yaacov	Tel Aviv	Eked	Israel	1983	166	direct	Di letzte - di ershte vern		Yiddish
476	Shechtman, Eli	Lelot shel kokhav	Hebrew	Gur-Arie, Yehu	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1983	232	direct	Ringen oyf der neshome		Yiddish
477	Shalom Aleichem	Arba'a sippurim lil	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Alef	Israel	1983	72	direct			Yiddish
478	Shalom Aleichem	Tuvya ha-halban u	Hebrew	Ben-Shalom, G	Tel Aviv	G. Ben-Shalom	Israel	1983	168	direct	Tevye der milkhiger		Yiddish
479	Mendele, Moicher Sfori	Ha-ishon ha-katan	Hebrew	Loya, Shalom	Haifa	Haifa Universit	Israel	1984	139	direct	Dos kleine mentshele		Yiddish
480	Grade, Chaïm	Aguna	Russian	Glozman, Josep	Jerusalem	Biblioteka Aliy	Israel	1983	340	direct	Di aguna		Yiddish
481	Weinberg, Joseph	Una plegaria y una	Spanish	Kalinsky, Néstc	Tel Aviv	Aurora	Israel	1982	155	direct	A treer un a tfile		Yiddish
482	Asch, Shalom	La sanctification d	French	Raczymow, Hei	Lausanne	L'Age d'homme	Switzerland	1985	227	direct			Yiddish
483	Singer, Isaac Bashevis	De golem	Dutch	Rafalowicz, Mi	Haarlem	Holland	Netherlands	1985	80	indirect	The golem	English	Yiddish
484	Singer, Isaac Bashevis	Het landgoed	Dutch	Koningsveld, Sj	Amsterdam	Muntinga	Netherlands	1985	459	indirect	The manor	English	Yiddish
485	Shalom Aleichem	Bajdadżyk	Russian	Sejtnyjazov, D	Ašhabad	Magaryf	USSR	1986	89	indirect	Flażok	Russian	Yiddish
486	Gordon, Il'ja Zinov'evič	Pod žarkim solnce	Russian	Divinskaja, B.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1986	445	direct			Yiddish
487	Gen, Tev'e Grigor'evič	Primety	Russian	Karminskaja, L	Moskva	Sovetskaja Ros	USSR	1986	320	direct			Yiddish
488	Lev, Mihail Andreevič	Esli by ne druz'ja n	Russian	Lev, M. A.; et a	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1986	576	direct			Yiddish
489	Kvitko, Lev Moiseevič	V gosti	Russian	Blaginina, E.; e	Moskva	Detskaja literat	USSR	1986	64	direct			Yiddish
490	Lur'e, Natan Mihajlovič	Istorija odnoj ljubv	Russian	Lur'e, N. M.; Zc	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1986	352	direct			Yiddish
491	Gruvman, Mihail Iosifov	V žizn' vljuben	Russian	Grudev, I.; et al	Leningrad	Lenizdat	USSR	1986	86	direct			Yiddish
492	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia;	Reinbek bei Ha Rowohl		Germany	1986	230	direct	Brenendike licht		Yiddish
493	Chagall, Bella	Erste Begegnung	German	Adler, Bella; M	Reinbek bei Ha Rowohl		Germany	1986	196	direct	Di ershte Begegenish		Yiddish
494	Mendele, Moicher Sfori	Putešestvie Venian	Russian	Gurevič, I.; Šan	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1986	352	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP	
495	Miller, Boris Izrailevič	Poka živ čelovek	Russian	Miller, B. I.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1986	384	direct			Yiddish	
496	Bergelson, David	Das Ende vom Lie	German	Eliasberg, Alex:	Stuttgart	Weitbrecht	Germany	1986	320	direct	Noch alemen		Yiddish	
497		Pesni bylogo	Russian	Grebnev, Naum	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1986	319	direct			Yiddish	
498	Rubina, Riva Ruvimovn	Strannyj den'	Russian	Aksel'rod, Eleni:	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1986	448	direct			Yiddish	
499	Rives, Jakov Judovič	Bol'sheviki	Russian	Fruhtman, L.;	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1986	335	direct			Yiddish	
500		Je länger ein Blind	German	Artmann, H. C.	Frankfurt am M	Insel-Verlag	Germany	1986	57	direct			Yiddish	
501	Platner, Isaak Haimovič	Pesni pra hleb	Belarusian	Glebka, Pjatro;	Minsk	Mastackaja liter	USSR	1986	119	direct			Yiddish	
502	Pavlát, Leo	Jüdische Märchen	German	Weisová-Tomai	Hanau am Main	Dausien	Germany	1986	211	direct			Yiddish	
503	Poljanker, Grigorij Isaak	Proizvedenija (1:)	Ukrainian		Kyjiv	Dnipro	USSR	1986	2	direct			Yiddish	
504	Opatoshu, Joseph	BarKochba: Der le	German	Hacken, Emanu	Stuttgart	Weitbrecht	Germany	1985	416	direct	BarKochba: Der letzter oifš		Yiddish	
505	Singer, Isaac Bashevis	Mein Vater der Ra	German	Best, Otto F.	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1985	313	direct	In my father's court		Yiddish	
506	Shalom Aleichem	Geschichten aus A	German	Goldenring, Ste	München	Deutscher Tasc	Germany	1986	202	direct			Yiddish	
507	Singer, Israel Joshua	Die Brüder Aschke	German	Baruch, Gertruc	München	Hanser	Germany	1986	503	direct	Di brider Aškenazi		Yiddish	
508	Singer, Isaac Bashevis	Jakob, der Knecht	German	Einsiedel, Wolf	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1986	248	direct	Der knecht		Yiddish	
509	Singer, Isaac Bashevis	Die Familie Mosch	German	Baruch, Gertruc	München	Deutscher Tasc	Germany	1986	778	direct	Di familie Moškať		Yiddish	
510	Lur'e, Natan Mihajlovič	V doroge	Russian	Lur'e, N.;	Zorič	Odessa	Majak	USSR	1986	200	direct			Yiddish
511	(Witt, Hubert)	Der Fiedler vom G	German	Witt, Hubert	Leipzig	Reclam	GDR	1985	270	direct			Yiddish	
512	Rasumny, Mark	Eine Welt voller W	German	Rennert, Jürgen	Leipzig	St.-Benno-Verl	GDR	1985	147	direct			Yiddish	
513	Singer, Isaac Bashevis	Kärlek och exil	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Bromberg	Sweden	1986	400	indirect	The beginning. A l	English	Yiddish	
514	An-Ski, Shalom	Il Dibbuk	Italian	Avisar, Simon	Roma	E/O	Italy	1986	93	indirect	Der Dibbuk	German	Yiddish	
515	Barlev, Zvi	Natten var min ven	Norwegian	Haereid, Olav	Oslo	Ansgar	Norway	1986	255	direct	Mi yiten lailah		Yiddish	
516	Shalom Aleichem	Why do the Jews n	English	Chertoff, Mordc	Tel Aviv	Beth Shalom-A	Israel	1984	242	direct	Oyf vos badarfen yidh a lan		Yiddish	
517	Erllich, Josef	Shabbat	Hebrew	Oren, Pinchas	Tel Aviv	Hamenorah	Israel	1984	182	direct	Shabbat		Yiddish	
518	Rechter, Yeshayahn	Naqam	Hebrew	Achai, Joseph	Tel Aviv	Nay Lebn	Israel	1984	356	direct	Neqama		Yiddish	
519	Shalom Aleichem	Dalim wa-alizim	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Alef	Israel	1983	158	direct	Oreme un freylekhe		Yiddish	
520	Singer, Isaac Bashevis	Dui boner galpa	Bengali	Rashid, Harun	Dhaka	Nowroz sahitta	Bangladesh	1984	84	direct			Yiddish	
521	Asch, Shalom	Moses: "der Gott h	German	Jordan, Richard	Zürich	Diana-Verlag	Switzerland	1986	572	direct	Moses		Yiddish	
522	A hajdani kert	Jiddis költök	Hungarian	Gréda, József	Budapest	Európa	Hungary	1986	85	direct			Yiddish	
523	Peretz, Isaac Loeb	Bonche el caballo y	Spanish	Nudelstejer, Sei	México, D.F.	Domes	Mexico	1986	173	direct			Yiddish	
524	Burstein-Finer, Jacques	L'Heure du crépusc	French	Perrault, Gilles	Paris	Le Sycomore	France	1982	227	direct			Yiddish	
525	Asch, Shalom	Pétersbourg	French	Vialatte, Alexar	Paris	Belfond	France	1985	353	indirect	Petersbourg	German	Yiddish	
526	Singer, Isaac Bashevis	The image, and oth	English		London	Cape	UK	1986	310	direct			Yiddish	
527	Singer, Isaac Bashevis	Het landgoed	Dutch	Koningsveld, Sj	Amsterdam	Muntinga	Netherlands	1985	459	indirect	The manor	English	Yiddish	
528	Antologia poezji żydowskiej		Polish	Łastik, Salomor	Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1986	556	direct			Yiddish	
529	Singer, Isaac Bashevis	Vijanden	Dutch	Bromet, Stella	Amsterdam	Muntinga	Netherlands	1986	316	indirect	Enemies: a love st	English	Yiddish	
530	Chagall, Bella	Braendende lys	Danish	Jespersen, Iver	Kbh	Lindhardt og Ri	Denmark	1986	214	direct	Brennendicke Licht		Yiddish	
531	Shalom Aleichem	Ako bjah Rotšild	Bulgarian	Dimitrov, Anat	Sofija	Narodna kultur	Bulgaria	1989	688	indirect		Russian	Yiddish	
532	Shtern, Sholem	Au Canada: un ron	French	Hais, Tatania;	Montréal	S. Shtern	Canada	1984	213	direct			Yiddish	

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
533	Shtern, Sholem	La famille au Cana	French	Hais, Tatania;	Montréal	S. Shtern	Canada	1984	292	direct			Yiddish
534	Shalom Aleichem	Apysakos	Lithuanian	Urbas, Dominyl	Vilnius	Vaga	USSR	1987	442	direct			
535	Shalom Aleichem	Ülemlaul	Estonian	Kasemaa, Kalle	Tallinn	Periodika	USSR	1987	56	direct			Yiddish
536	Buhbinder, Iosif Šmulev	Blizkie dali	Russian	Pančenko, N.;	eMoskva	Sovetskij pisate	USSR	1987	221	direct			Yiddish
537	Buhbinder, Iosif Šmulev	Blyz'ka dalečín'	Ukrainian	Olijnyk, Boris;	Kyjiv	Radjans'ka škol	USSR	1987	127	direct			Yiddish
538	Burg, Iosif Kunovič	Žizn' prodolžajetsj	Russian	Belen'kij, M.;	eMoskva	Sovetskij pisate	USSR	1987	390	direct			Yiddish
539	Gordon, Samuil Vul'fov	Nasledniki	Russian	Vajner, M.;	et aMoskva	Sovetskij pisate	USSR	1987	493	direct			Yiddish
540	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel l'idiota; II	Italian	Oddera, Bruno	Torino	UTET	Italy	1987	690	indirect	Gimpel the fool; S	English	Yiddish
541	Hajkina, Dora Grigor'ev	Jabulko z dereva ži	Ukrainian	Ratušnyj, Myha	Kyjiv	Radjans'ka škol	USSR	1987	334	direct			Yiddish
542	Kacev, Avram L'vovič	Myr u gospodi	Ukrainian	Bratan, M. I.	Simferopol'	Tavrija	USSR	1987	64	direct			Yiddish
543	Kvitko, Lev Moiseevič	Babuškiny ruki	Russian	Spendiarova, I.	Moskva	Malyš	USSR	1987	8	direct			Yiddish
544	Kvitko, Lev Moiseevič	Moim druz'jam	Russian	Blaginina, E.;	eMoskva	Detskaja literatu	USSR	1987	303	direct			Yiddish
545	Mogilevič, Mihail Efim	Kogda travy pojut	Russian	Pančenko, N.;	eMoskva	Sovetskij pisate	USSR	1987	158	direct			Yiddish
546	Vasserman, Ljubov' Ša	Blagoslovljaju žizn	Russian	Solomatov, V.	Habarovsk	Habarovskoe kr	USSR	1987	62	direct			Yiddish
547	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia;	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1987	230	direct	Brenendike licht		Yiddish
548	Chagall, Bella	Erste Begegnung	German	Adler, Bella; M	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1987	196	direct	Di ershte begebenish		Yiddish
549	Asch, Shalom	Mottke der Dieb	German	Richter, Georg	München	Goldmann	Germany	1987	399	direct	Moŕke ganev		Yiddish
550	Opatoshu, Joseph	BarKochba: der let	German	Hacken, Emanu	München	Goldmann	Germany	1987	416	direct	Der letzter oifštan		Yiddish
551	Shalom Aleichem	Énekek éneke	Hungarian	Brodszky, Erzs	Budapest	Európa	Hungary	1987	83	indirect	ill.	Russian	Yiddish
552	Peres, Jišhāq Lēb	Der Prozess mit de	German	Eidherr, Armin	Frankfurt am M	Insel-Verlag	Germany	1987	253	direct			Yiddish
553	Singer, Isaac Bashevis	Das Landgut	German	Ritter, Anna; R	München	Deutscher Tasc	Germany	1986	470	indirect	6. ed. The manor	English	Yiddish
554	Singer, Isaac Bashevis	Feinde, die Geschi	German	Teichmann, Wu	München	Deutscher Tasc	Germany	1987	235	direct	7.ed. Sonim, di gesichte fun	Yiddish	Yiddish
555	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel der Narr	German	Einsiedel, Wolf	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1987	361	indirect		English	Yiddish
556	Singer, Isaac Bashevis	Der Zauberer von I	German	Rademacher, St	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1987	1	direct	Der kintzenmacher fun Lub	Yiddish	Yiddish
557	Singer, Isaac Bashevis	Mein Vater der Ra	German	Best, Otto F.	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1987	313	indirect	In my father's cour	English	Yiddish
558	Singer, Isaac Bashevis	Die Familie Mosch	German	Baruch, Gertruc	München	Hanser	Germany	1987	778	indirect	Di familie Moškaŕ	English	Yiddish
559	Singer, Isaac Bashevis	Der Büsser	German	Baruch, Gertruc	München	Hanser	Germany	1987	154	indirect	Der bal-tšuve	English	Yiddish
560	Singer, Israel Joshua	Die Brüder Aschke	German	Baruch, Gertruc	München	Hanser	Germany	1986	503	indirect	Di brider Aškenazi	English	Yiddish
561	Shalom Aleichem	Tewje, der Milchm	German	Aliasberg, Alex	Wiesbaden	Drei-Lilien-Ver	Germany	1987	187	direct	Tōbijjā der milkiger		Yiddish
562	Shalom Aleichem	Menachem Mendel	German	Schmitz, Siegfr	Nördlingen	Greno	Germany	1987	249	direct			Yiddish
563	Avi-Shaul, Mordechai	A türelmetlenség d	Hungarian	Bíró, Dániel;	et Budapest	Európa	Hungary	1986	98	direct			Yiddish
564	Glückel von Hameln	Denkwürdigkeiten	German	Feilchenfeld, A	Frankfurt am M	Athenäum	Germany	1987	333	direct	Zichroines		Yiddish
565	Chagall, Bella	Brennende Lichter;	German	Bernstein, Lia;	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1990	230	direct	Brenendike licht		Yiddish
566	Chagall, Bella	Erste Begegnung	German	Adler, Bella; M	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1990	196	direct	Di ershte begebenish		Yiddish
567	Der Nister	Die Brüder Maschl	German	Maass, Hans-Jo	Frankfurt am M	Propyläen	Germany	1990	992	direct			Yiddish
568	Shalom Aleichem	Eine Hochzeit ohn	German	Eliasberg, Alex;	Frankfurt am M	Insel-Verlag	Germany	1990	238	direct			Yiddish
569	Shalom Aleichem	Stempenju	German	Witt, Hubert	Freiburg im Bre	Herder	Germany	1990	141	direct			Yiddish
570	Singer, Isaac Bashevis	Der Büsser	German	Baruch, Gertruc	München	Deutscher Tasc	Germany	1990	154	direct	Der bal-tšuve		Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
571	Singer, Isaac Bashevis	Die Familie Mosch	German	Baruch, Gertrud	München	Deutscher Tasc	Germany	1989	778	direct	4.ed. Di familie Moškat		Yiddish
572	Singer, Isaac Bashevis	Het landgoed	Dutch	Koningsveld, Sja	Amsterdam	Muntinga	Netherlands	1985	459	indirect	The manor	English	Yiddish
573	Singer, Isaac Bashevis	En dag full av gläd	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Litteraturfrämja	Sweden	1987	179	indirect	A day of pleasure	English	Yiddish
574	Hamel, Glikl	De memoires van	Dutch	Rafalowicz, Mi	Amsterdam	Feministische U	Netherlands	1987	346	direct	Zichrojnės Maras Glikl Har		Yiddish
575	Singer, Isaac Bashevis	Simpele Gimpl en	Dutch	Rafalowicz, Mi	Amsterdam	Muntinga	Netherlands	1987	244	direct	Gimpel tam un andere derts		Yiddish
576	Bergelson, David	Das Ende vom Lie	German	Eliasberg, Alex	München	Goldmann	Germany	1988	320	direct	Noch alemen		Yiddish
577	Shalom Aleichem	Istorii dlja detej	Russian	Gol'dberg, L.; e	Moskva	Detskaja literatu	USSR	1988	207	direct			Yiddish
578	Shalom Aleichem	Sobranie sočinenij	Russian	Rubina, R.; et a	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1988	607	direct			Yiddish
579	Shalom Aleichem	Sobranie sočinenij	Russian	Šambadal, M.; t	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1988	575	direct			Yiddish
580	Shalom Aleichem	Tévié le laitier et a	French	Sanadze, Dora;	Moskva	Raduga	USSR	1988	376	indirect	Teve-moločnik	Russian	Yiddish
581	Shalom Aleichem	Tevye the dairyma	English	Katz, Miriam	Moskva	Raduga	USSR	1988	414	indirect	Teve-moločnik	Russian	Yiddish
582	Driz, Ovsej Ovseevič	Moja pesenka	Russian	Sapgir, G.; et al	Moskva	Detskaja literatu	USSR	1988	288	direct			Yiddish
583	Driz, Ovsej Ovseevič	Slon, zaprjažennyj	Russian	Sapgir, G.	Moskva	Malyš	USSR	1988	40	direct			Yiddish
584	Hajkina, Dora Grigor'ev	Cukrova vežka	Ukrainian	Ratušnyj, Myha	Kyjiv	Dnipro	USSR	1988	507	direct			Yiddish
585	Kvitko, Lev Moiseevič	Pro konja i pro me	Russian	Blaginina, E.	Moskva	Detskaja literatu	USSR	1988	12	direct			Yiddish
586	Singer, Isaac Bashevis	De familie Moskat	Dutch	Kriek, Bartho	Amsterdam	De Arbeiderspe	Netherlands	1987	631	indirect	The family Moska	English	Yiddish
587	Melamud, Haim	Verit' čeloveku	Russian	Melamud, H. G	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1988	416	direct			Yiddish
588	Der Nister	The Family Mashb	English	Wolf, Leonard	London	Collins	UK	1987	688	direct			Yiddish
589	Sandler, Boris Semenov	Stupeni k čudu	Russian	Brodskij, Aleks	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1988	320	direct			Yiddish
590	Sendak, Philip	In Grandpa's house	English	Barofsky, Seym	London	Bodley Head	UK	1986	423	direct			Yiddish
591	Singer, Israel Joshua	Of a world that is	English		London	Faber	UK	1987	253	direct	Fun a velt vos iz nishto mer		Yiddish
592	Shraybman, Yehiel	Dalee...	Russian	Calenko, Ju.; et	Moskva	Sovremennik	USSR	1988	527	direct			Yiddish
593	Vergelis, Aron Alterovič	Straž u vorot	Russian	Kataeva, E.; et t	Moskva	Sovremennik	USSR	1988	351	direct			Yiddish
594	Mendele, Moicher Sfori	Die Mähre	German	Weininger, Free	München	Goldmann	Germany	1988	203	direct			Yiddish
595	Singer, Isaac Bashevis	Der Büsser	German	Baruch, Gertrud	Frankfurt am MB	Büchergilde Gu	Germany	1988	192	direct	Der bal-tšuve		Yiddish
596	Singer, Isaac Bashevis	Die Familie Mosch	German	Baruch, Gertrud	München	Deutscher Tasc	Germany	1988	778	direct	Di familie Moškat		Yiddish
597	Singer, Isaac Bashevis	Jakob der Knecht	German	Einsiedel, Wolf	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1988	248	direct	Der knecht		Yiddish
598	Der Nister	Unterm Zaun: jidd.	German	Eicheldinger, M	Frankfurt am M	Insel-Verlag	Germany	1988	210	direct			Yiddish
599	Shalom Aleichem	Eine Hochzeit ohn	German	Eliasberg, Alex	Frankfurt am M	Suhrkamp	Germany	1988	149	direct			Yiddish
600	Shalom Aleichem	Tewje, der Milchm	German	Eliasberg, Alex	Frankfurt am M	Suhrkamp	Germany	1988	195	direct	Töbijjä der milkiger		Yiddish
601	Shalom Aleichem	Das bessere Jenseit	German	Hacken, Emanu	München	Goldmann	Germany	1988	192	direct			Yiddish
602	Peres, Jišhāq Lēb	Die Seelenwanderu	German	Hacken, Emanu	München	Goldmann	Germany	1988	234	direct			Yiddish
603	Singer, Isaac Bashevis	Le Manoir : roman	French	Bernier, Gisèle	Paris	Librairie généra	France	1986	605	direct	The Manor		Yiddish
604	Shapiro, Lamed	Le Royaume juif :	French	Bechtel, Delphi	Paris	Éditions du Seu	France	1987	182	direct	Di YIDishe melukhe		Yiddish
605	Singer, Isaac Bashevis	Ha-satan be-Goray	Hebrew	Lipson, M.	Tel Aviv	Zmora-Bitan	Israel	1988	272	direct	Der soton in Goray		Yiddish
606	Manger, Itzik	Izbranaja proza	Russian	Bakhrakh, Gita;	Tel Aviv	G. & M. Bakhr	Israel	1982	156	direct	Geqlibene shafungn in proz		Yiddish
607	Singer, Isaac Bashevis	Spuścizna	Polish	Wyrzykowska,	Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1988	309	indirect	The estate	English	Yiddish
608	Singer, Isaac Bashevis	Dwór	Polish	Wyrzykowska,	Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1988	353	indirect	The manor	English	Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
609	Kacnelson, Icchak	Pieśń o zamordowæ	Polish	Ficowski, Jerzy	Warszawa	Czytelnik	Poland	1986	102	direct	Dos lid fun osgehargeten jic	Yiddish	
610	Friedenthal, Shlomo	Odinioară	Romanian		București	Kriterion	Romania	1991	216	direct		Yiddish	
611	Jokton, Kopl	Juutide ajaloo	Ee	Michelson, Mo	Tartu	s. n.	Estonia	1992	60	direct		Yiddish	
612	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia;	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1990	230	direct	Brenendike licht	Yiddish	
613	Chagall, Bella	Erste Begegnung	German	Adler, Bella;	MReinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1991	196	direct	Di ershte beegenish	Yiddish	
614		Iz srednevekovoj e	Russian	Liberman, Ja.;	eČeljabinsk		USSR	1991	1	direct		Yiddish	
615		Evrejskie aforizmy	Russian	Džin, Nodar	Moskva	Associacija Rot	USSR	1991	1	direct		Yiddish	
616		Kuvšin s medom	Russian	Šir, Ora	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1991	1	direct		Yiddish	
617		Evrejskie narodnye	Russian	Burštejn, A. M.	Moskva	SP H.G.S.	USSR	1991	1	direct		Yiddish	
618		Srednevekovaja ev	Russian	Liberman, Ja.;	eMoskva	SP Panas	USSR	1991	1	direct		Yiddish	
619	Shalom Aleichem	T'ap'arog astger	Armenian	Sanahyan, Ö.	Erevan	Sovetakan groh	USSR	1990	607	indirect	Bluždajušcie zvez	Russian	Yiddish
620	Shalom Aleichem	Krovavaja šutka	Russian	Glikman, D.	Leningrad	Lira	USSR	1990	1	direct		Yiddish	
621	Shalom Aleichem	Krovavaja šutka	Russian	Glikman, D.	Moskva		USSR	1991	1	direct		Yiddish	
622	Bromberg, David Semer	Trava iz koži	Russian	Cybin, V.;	et al.Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1991	1	direct		Yiddish	
623	Buhbinder, Iosif Šmulev	Poslednij pervyj sn	Russian	Brodskij, D.;	et Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1991	1	direct		Yiddish	
624	Melamud, Haim	Bukovinskij roman	Russian	Melamud, H.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1991	1	direct		Yiddish	
625	Poljanker, Grigorij Isaak	Izbrannye proizved	Russian		Kyjiv	Dnipro	USSR	1991	1	direct		Yiddish	
626	Poljanker, Grigorij Isaak	Izbrannye proizved	Russian		Kyjiv	Dnipro	USSR	1991	1	direct		Yiddish	
627	Singer, Isaac Bashevis	Šoša	Russian	Berinskij, L.;	B Moskva	RIK Kul'tura	USSR	1991	1	direct		Yiddish	
628	Šudrih, Jakov	Zemlja dvygtyt'	Ukrainian	Petrenko, Myko	L'viv	kamenjar	USSR	1991	1	direct		Yiddish	
629	Singer, Isaac Bashevis	Sjosja	Icelandic	Pálsson, Hjörtu	Reykjavík	Setberg	Iceland	1984	272	direct		Yiddish	
630	Singer, Isaac Bashevis	Töframaðurinn frá	Icelandic	Pálsson, Hjörtu	Reykjavík	Setberg	Iceland	1984	238	direct		Yiddish	
631	Singer, Isaac Bashevis	Ást og útleğð	Icelandic	Pálsson, H.	Reykjavík	Setberg	Iceland	1986	366	direct		Yiddish	
632	Singer, Isaac Bashevis	Ást og útleğð	Icelandic	Pálsson, Hjörtu	Reykjavík	Setberg	Iceland	1987	366	direct		Yiddish	
633	Singer, Isaac Bashevis	Þrællinn	Icelandic	Pálsson, Hjörtu	Reykjavík	Setberg	Iceland	1987	269	direct	Der knecht	Yiddish	
634	Singer, Isaac Bashevis	Jöfur sléttunnar	Icelandic	Pálsson, Hjörtu	Reykjavík	Setberg	Iceland	1988	239	direct		Yiddish	
635	Singer, Isaac Bashevis	Iðrandi syndari	Icelandic	Pálsson, Hjörtu	Reykjavík	Setberg	Iceland	1989	158	direct	The penitent	Yiddish	
636	Shalom Aleichem	Tëue - maločnik	Belarusian	Vasilevič, Alen	Minsk	Mastackaja liter	Belarus	1992	509	direct	Tewje der milchiger	Yiddish	
637	Der Nister	Unterm Zaun: jiddi	German	Eicheldinger, M	Frankfurt am M	Insel-Verlag	Germany	1991	210	direct		Yiddish	
638	Shalom Aleichem	Der Fortschritt in	German	Jendrusch, And	Berlin	Buchverlag Der	Germany	1990	209	direct		Yiddish	
639	Shalom Aleichem	Menachem Mendel	German	Schmitz, Siegfr	Frankfurt am M	Insel-Verlag	Germany	1991	214	direct	Menahēm Mendl	Yiddish	
640	Shalom Aleichem	Die verlorene Schl	German	Acher, Mathias	Frankfurt am M	Athenäum	Germany	1989	128	direct		Yiddish	
641	Singer, Isaac Bashevis	Der Büsser	Roman German	Baruch, Gertruc	München	Deutscher Tasc	Germany	1991	154	direct	Ungekürzte Ausg., 2.ed. De	Yiddish	
642	Singer, Isaac Bashevis	Feinde, die Geschi	German	Teichmann, Wu	München	Deutscher Tasc	Germany	1990	235	direct	Ungekürzte Ausg., 10.ed. S	Yiddish	
643	Singer, Isaac Bashevis	Jakob, der Knecht	German	Hemley, Cecil	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1991	248	direct	Der knecht	Yiddish	
644	Singer, Isaac Bashevis	Der Zauberer von I	German	Rademacher, St	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1991	185	direct	Der kuntzenmacher fun Lu	Yiddish	
645	Singer, Israel Joshua	Die Brüder Aschke	German	Baruch, Gertruc	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1991	503	direct	Di brider Aškenazi	Yiddish	
646	Singer, Israel Joshua	Von einer Welt, di	German	Baruch, Gertruc	München	Hanser	Germany	1991	297	direct		Yiddish	

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
647	(Janke, Jutta)	Von armen Schnor	German		Berlin	Volk und Welt	Germany	1990	186	direct			Polish+Yi
648	Kreitman, Esther	La Danse des démc	French	Kahane-Dajezei	Paris	Des femmes	France	1988	319	direct	Der Shedim		Yiddish
649	Singer, Isaac Bashevis	Śmierć Matuzalem	Polish	Wyrzykowska, Warszawa		bis	Poland	1990	210	indirect	The death of Math	English	Yiddish
650	Sutzkever, Abraham	Où gîtent les étoile	French	Dobzynski, Cha	Paris	Éditions du Seu	France	1988	216	direct	Dortn vu es nektikn di shtet		Yiddish
651	Asch, Shalom	Mąz z Nazaretu	Polish	Friedman, Mich	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1990	799	direct	Der man fun Naceret		Yiddish
652	Mendele, Moicher Sfori	Podróże Beniamin	Polish	Friedman, Mich	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1990	126	direct	Masoes Benjomin Haszliszi		Yiddish
653	Rabon, Israel	Ulica	Polish	Modelski, Krzy	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1991	172	direct	Di gas		Yiddish
654	Teitelboim, Dora	Réveil de l'aube	French	Pavlovic, Ratim	Paris	F. Lanore-F. So	France	1987	91	direct			Yiddish
655	(Dobzynski, Charles)	Le Miroir d'un peu	French		Paris	Éditions du Seu	France	1987	541	direct			Yiddish
656	Aškenazi, Jacob ben Isa	Le Commentaire st	French	Baumgarten, Je	Paris	Verdier	France	1987	942	direct	Tseenah ureenah		Yiddish
657	Asch, Shalom	Varsovie	French	Raczymow, Hei	Paris	Belfond	France	1987	330	direct	Moskve		Yiddish
658	Asch, Shalom	Moscou	French	Ertel, Rachel	Paris	Belfond	France	1988	367	direct	Moskve		Yiddish
659	Warszawski, Oser	Les Contrebandiers	French	Raczymow, Hei	Paris	Éditions du Seu	France	1989	219	direct	Shmuglers		Yiddish
660	Erllich, Josef	La Flamme du sha	French	Rittel, Léa; Ritt	Paris	Presses pocket	France	1990	266	direct	Shabbes		Yiddish
661	Shalom Aleichem	Mahazot u-ma'arkh	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1988	635	direct	Dramatishe shriften		Yiddish
662	Shalom Aleichem	Tuvya ha-holev	Hebrew	Berkovitz, Y. D	Tel Aviv	Dvir	Israel	1988	168	direct	Tevye der milkhiger		Yiddish
663	Shalom Aleichem	Contes ferroviaires	French	Déhan, Nadia; e	Paris	L. Levi	France	1991	253	direct	Ayzban gešiktes		Yiddish
664	Baruh, Nir	Otkupăt: Car Boris	Bulgarian	Arueti, Edi Sofija		Univerzitetso i	Bulgaria	1991	200	direct			Yiddish
665	Rabon, Israel	La rue	French	Ertel, Rachel	Paris	Julliard	France	1992	243	direct	Di gas		Yiddish
666	Dubnov, Semen Markov	Précis d'histoire ju	French	Pougatch, Isaac	Paris	Éditions du Cer	France	1992	320	direct	Yidiše' gešikte' far shul un		Yiddish
667	Feestvieren van mijn gel	Jiddisje humor uit	Dutch	Brill, Willy 's-	Gravenhage	BZZTôH	Netherlands	1991	128	direct			Yiddish
668	Shalom Aleichem	Sobranie sočinenij	Russian	Dudinskij, M.; t	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1990	559	direct			Yiddish
669	Shalom Aleichem	Sobranie sočinenij	Russian	Slonim, J.; et al	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1990	494	direct			Yiddish
670	Shalom Aleichem	Mir vam!	Russian	Šambadal, M.; t	Moskva	Sovetskaja Ros	USSR	1990	320	direct			Yiddish
671	Singer, Isaac Bashevis	Niewolnik	Polish	Wyrzykowska, Warszawa		Alfa	Poland	1991	281	indirect	The slave	English	Yiddish
672	Singer, Isaac Bashevis	Pokutnik	Polish	Smogorzewski, Toruń		Crime and Thril	Poland	1992	97	indirect	The Penitent	English	Yiddish
673	Singer, Isaac Bashevis	Urząd mojego ojca	Polish	Wyrzykowska, Warszawa		bis	Poland	1992	285	indirect	In my father's cour	English	Yiddish
674	Singer, Isaac Bashevis	Wrogowie, opowie	Polish	Melchior-Yahil	Warszawa	Punkt	Poland	1992	237	indirect	Enemies	English	Yiddish
675	Singer, Israel Joshua	Josie Kałb	Polish		Kraków	Graffiti	Poland	1992	218	direct	Yoshe Kalb		Yiddish
676	Shalom Aleichem	Kasrylewka	Polish	Friedman, Mich	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1991	287	direct	Fun Kasrylewke		Yiddish
677	Shalom Aleichem; (Rad	Violinista na krov	Serbo-Croatian (to 1992)		Novi Sad	Srpsko narodno	Yugoslavia	1992	28	direct			Yiddish
678		Je länger ein Blind	German	Artmann, H. C.	Frankfurt am M	Insel-Verlag	Germany	1992	57	direct			Yiddish
679	Katzenelson, Itzhak; (A	Das Lied vom letzt	German		Berlin	Hentrich	Germany	1992	168	direct	Dos lid funm oisgehargetn j		Yiddish
680	Singer, Isaac Bashevis	Die Familie Mosch	German		München	Deutscher Tasc	Germany	1991	778	direct	Di familie Moškat		Yiddish
681	Singer, Isaac Bashevis	Feinde, die Geschi	German		München	Deutscher Tasc	Germany	1991	235	direct	Sonim, di gesichte fun a lib		Yiddish
682	Singer, Isaac Bashevis	Jakob, der Knecht	German		Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1992	248	direct	Der knecht		Yiddish
683	Shalom Aleichem	Stempenju	German	Witt, Hubert	Frankfurt am M	Büchergilde Gutenberg		1992	141	direct			Yiddish
684	Sutzkever, Abraham	Grünes Aquarium:	German	Blum, Jost G.	Frankfurt am M	Jüdischer Verla	Germany	1992	150	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
685	Kruk, Herman	Zwischen den Fron	German	Kühn-Ludewig, Seelze		S. Zoller	Germany	1990	137	direct			Yiddish
686	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia; Reinbek bei Ha	Rowohlt		Germany	1992	230	direct	Brenendike licht		Yiddish
687	Chagall, Bella	Erste Begegnung (!	German	Adler, Bella; MReinbek bei Ha	Rowohlt		Germany	1992	196	direct	Di ershte begegenish		Yiddish
688	Dubnov, Semen Markov	A zsidóság történet	Hungarian	Szabolcsi, Benc	Budapest	Gondolat & Bet	Hungary	1991	261	direct	Yidiše' gešikte'		Yiddish
689	Singer, Isaac Bashevis	The death of Methu	English		London	Cape	UK	1988	256	direct			Yiddish
690	Singer, Isaac Bashevis	Ori	Estonian	Kasemaa, Kalle	Tallinn	Aviv	Estonia	1992	398	direct			Yiddish
691	Singer, Isaac Bashevis	Gallagripur	Icelandic	Hjörtur Pálsson	Reykjavík	Setberg	Iceland	1991	224	direct			Yiddish
692	Singer, Isaac Bashevis	Vihassa ja rakkaud	Finnish	Kemppinen, Ju	Helsinki	Tammi	Finland	1991	280	direct	Sonim : di gesichte fun a lit		Yiddish
693	Singer, Israel Joshua	Josje Kalb	Dutch	Sollet, Peter	's-Gravenhage	BZZTôH	Netherlands	1990	256	direct	Yoshe Kalb		Yiddish
694	Der Nister	The family Mashbe	English	Wolf, Leonard	London	Flamingo	UK	1989	672	direct	Mishpokhe Mashber		Yiddish
695	Singer, Isaac Bashevis	The king of the fiel	English		s. l.	Cape	UK	1989	244	direct	Kenig vun di Felder		Yiddish
696	Bader, Gershom	The encyclopedia c	English		s. l.	Aronson	USA	1988	876	direct	Unzere gaystige riesen		Yiddish
697		Great Yiddish writ	English	Leftwich, Josep	Northvale, N.J.	Aronson	USA	1987	849	direct			Yiddish
698	Bas Meltzer, Esther	In the claws of dest	English		Toronto	Aron Horowitz	Canada	1986	48	direct			Yiddish
699	Renglich, Szloma	When paupers danc	English	Jampel, Zigmur	Montréal	Véhicule Press	Canada	1988	227	direct			Yiddish
700	Bercovici, Konrad; Can	Bercovici of the Ac	English		Montréal	National Archiv	Canada	1990	116	direct			Yiddish
701		Kovčeg. Al'manah	Russian		Moskva	Tarbut	Russian Fed	1992	1	direct			Yiddish
702	Singer, Isaac Bashevis	Sztukmistrz z Lubl	Polish	Szerer, Krystyn	Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1989	189	indirect	The magician of L	English	Yiddish
703	Katzenelson, Itzhak	El canto del pueblo	Spanish	Toker, Eliahu	Buenos Aires	Arte y Papel	Argentina	1993	72	direct	Dos lid fun oisgehargeten y		Yiddish
704		Kuvšin s medom	Russian	Šir, Ora	Samara	Gazeta Tarbut	Russian Fed	1993	1	direct			Yiddish
705	Begin, Menahem	Białe noce	Polish	Danielewicz, A	Warszawa	CDN	Poland	1989	143	indirect	V belye noči	Russian	Yiddish
706	Shalom Aleichem	Z jarmarku	Polish	Friedman, Mich	Wrocław	Wydawnictwo IP	Poland	1989	386	direct	Funm Yerid		Yiddish
707	Manger, Itzik	Księga raju; czyli	Polish	Friedman, Mich	Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1988	199	direct	Di wunderleche lebens basz		Yiddish
708	Singer, Isaac Bashevis	Dwór	Polish	Wyrzykowska, W	Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1989	353	indirect	The manor	English	Yiddish
709	Singer, Isaac Bashevis	Spuścizna	Polish	Wyrzykowska, W	Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1989	309	indirect	The estate	English	Yiddish
710	Shalom Aleichem	Dzieje Tewji Mlec	Polish	Dresnerowa, Ar	Wrocław	Wydawnictwo IP	Poland	1989	208	direct	2.ed. Ganc Tewje der Milch		Yiddish
711	Singer, Isaac Bashevis	Metusalems død	Danish	Cipikoff, Lilian	Kbh.	Holkenfeldt	Denmark	1990	179	indirect	The death of Meth	English	Yiddish
712	Rubinstein, Danny	Folket uden land	Danish	Haugaard, Ilse	Valby	Vindrose	Denmark	1992	126	indirect	The people of now	English	Yiddish
713	Shalom Aleichem	Menahem-Mendl, I	French	Rittel, Léa; Ritt	Paris	Rivages	France	1993	242	direct	Menahem Mendl		Yiddish
714	Kutner, David	Kartus-Bereza : le	French	Skrobek, Naftal	Paris	N. Skrobek	France	1990	122	direct	Qartuz-Bereze		Yiddish
715	Shalom Aleichem; (Man	Gens de Kasrilevk	French	Mandelbaum, J	Paris	Julliard	France	1992	407	direct	Fun Kasrilewqe		Yiddish
716	Bursztejn, Joseph	Je ne comprends p	French	Bursztejn, Ita	Paris	I. Bursztejn	France	1992	264	direct			Yiddish
717	Pérez Montero, José	Příběhy z Bible	Czech	Lukešová, Ann	Praha	Česká biblická	Czech Republ	1993	398	direct			Yiddish
718	Kagan, Abram Jakovlev	Prestuplenie i sove	Russian	Kagan, E.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1990	382	direct			Yiddish
719	Kvitko, Lev Moiseevič	Izbrannoe	Russian	Ahmatova, Ann	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1990	525	direct			Yiddish
720	Gordon, Samuil Vul'fov	Izbrannoe	Russian	Gurevič, I.; et a	Moskva	Hudožestvennaj	USSR	1990	574	direct			Yiddish
721		The seven good ye	English	Hautzig, Esther	Philadelphia, P	Jewish Publicat	USA	1984	94	direct			Yiddish
722	Singer, Isaac Bashevis	Stories for children	English		New York	Farrar Straus Gi	USA	1985	337	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
723	Schneersohn, Menahem	Letters by the Lub	English	Brooklyn, N.Y.	KeHot Publicati	USA		1979	1	direct			Hebrew+
724	Shalom Aleichem; (Levi	From the fair: the	English	Leviant, Curt	New York	Viking	USA	1985	288	direct	Fun'm yarid		Yiddish
725	Rabon, Israel	The street	English	Wolf, Leonard	New York	Schocken	USA	1985	192	direct	Gas.		Yiddish
726	Ṭambor, Menaḥem Men	Sefer Meshivat naf	Hebrew		New Square Sp	pha-Mo. l. Huma	USA	1985	29	direct			Aramaic+
727	Holy Bible	Authorized or King	English		Wichita, KAN	De Vore	USA	1984	546	direct			Aramaic+
728	Glitsenshtain, Avraham	Rabi Shne'or Zalm	Hebrew		Brooklyn, N.Y.	KeHot Publicati	USA	1983	251	direct	Hotsa'ah ḥadashah, metuḳer		Yiddish
729	(Ṭambor, Menaḥem Mei	Ḥamishah ḥumshe	Hebrew		New Square Sp	Yeshivah of Ne	USA	1993	5	direct			Yiddish
730	Glitsenshtain, Avraham	Shiurim be-Sefer h	Hebrew		Brooklyn, N.Y.	KeHot Publicati	USA	1982	2	direct			Yiddish
731	Ashkenazi, Yaakov ben	Tz'enah ur'enah : t	English	Zakon, Miriam	Brooklyn, N.Y.	Mesorah Public	USA	1984	3	direct	Tse'enah u-re'enah		Yiddish
732	Singer, Isaac Bashevis	The image and oth	English		New York	Farrar Straus Gi	USA	1985	310	direct			Yiddish
733	Sendak, Philip	In grandpa's house	English	Barofsky, Seym	New York	Harper & Row	USA	1985	42	direct			Yiddish
734	Blinkin, Meir	Stories	English	Rosenfeld, Max	Albany, N.Y.	State Universit	USA	1984	166	direct			Yiddish
735	Shalom Aleichem	In the storm	English	Shevrin, Aliza	New York	New American	USA	1984	220	direct	In shṭurm		Yiddish
736	Nathan, Moses; (Sandm	With G-d's help	English		Delanco N.J.	S. & A. Sandm	USA	1984	56	direct			Yiddish
737	Shalom Aleichem	The nightingale; or	English	Shevrin, Aliza	New York	Putnam	USA	1985	240	direct	Yosele Solovey		Yiddish
738	Botwinik, Berl	Lead pencil	English	Klukoff, Philip	Detroit, MICH	Wayne State Ur	USA	1984	163	direct			Yiddish
739	Yehoash; Biblia, V. T.	Torah, Nevi'im u-	Hebrew		Nu-Yorḳ Nyu-Ḷ	Alveṭleḳher Yi	USA	1985	2	direct			Yiddish
740	Hertsman, Elḥanan Yose	Tents of the righte	English	Goldblatt, Ovad	Brooklyn, N.Y.	O. Goldblatt	USA	1985	151	direct	Ḥinekh ha-bayis		Yiddish
741	Singer, Isaac Bashevis	Remembrances of	English	Borrow, Rena	New York	UJA-Federation	USA	1984	32	direct			Yiddish
742	Rashi; Ṭambor, Menaḥe	Sefer Be-reshit ;,	Hebrew		New Square S.	Yeshivah of Ne	USA	1985	2	direct			Yiddish
743	Mahler, Raphael	Hasidism and the J	English	Orenstein, Euge	Philadelphia, P	Jewish Publicat	USA	1985	411	direct	Ḥasidut v'eha-Ḥaḱalah.		Hebrew+
744	Singer, Isaac Bashevis	The image and oth	English		Boston, MASS	G. K. Hall	USA	1985	414	direct			Yiddish
745	Lewin, Samuel	Between two abyss	English	Leftwich, Josep	New York	Cornwall Book	USA	1988	221	direct	Beys dos groyse mordn		Yiddish
746	Harshav, Barbara; Harsh	American Yiddish	English	McHale, rian; H	Berkeley, CALI	University of C	USA	1986	813	direct			Yiddish
747	An-Ski, Shalom; Asch, Ṡ	Three great Jewish	English		New York	Applause Theat	USA	1986	254	direct			Yiddish
748	Rêles, Rygor L'vovič	Z tyh ža krynic	Belarusian	Batoryn, F.; et ž	Minsk	Mastackaja liter	Belarus	1993	157	direct			Yiddish
749	Shalom Aleichem	Hlopčyk Motl	Belarusian	Vasilevič, Alen	Minsk	Junactva	Belarus	1993	189	direct			Yiddish
750	(Wisse, Ruth R.)	A Shtetl and other	English		Detroit, MICH	Wayne State Ur	USA	1986	359	direct			Yiddish
751	Margolin, Miriam	Little stories for l	English	Shandler, Jeffre	Mount Kisco, NM	Moyer Bell Ltd.	USA	1986	32	direct	Mayselekh far ḳleyniḳe ḳim		Yiddish
752	Leib, Mani	Yingl Tsingl khvat	English	Shandler, Jeffre	Mount Kisco, NM	Moyer Bell	USA	1986	32	direct	Ingl Tsingl khvaṭ		Yiddish
753	Shalom Aleichem	Tevye the dairyma	English	Halkin, Hillel	New York	Schocken Book	USA	1987	309	direct	Tevye der milkhiker		Yiddish
754	Schneersohn, Joseph Isa	Chassidic discours	English		Brooklyn, N.Y.	KeHot Publicati	USA	1986	1	direct	Sefer ha-ma'amarim, Idish.		Yiddish
755	Grade, Chaïm	My mother's Sabba	English		New York	Alfred A. Knop	USA	1986	397	direct	Mames Shabosim		Yiddish
756	Singer, Israel Joshua	Yoshe Kalb	English	Samuel, Mauric	New York	Schocken Book	USA	1988	246	direct	Yoshe Kalb		Yiddish
757	Bader, Gershom	The encyclopedia c	English		Northvale, N.J.	Jason Aronson	USA	1988	876	direct	Unzere gaystige riefen.		Yiddish
758	Elijah ben Solomon Abr	Sefer Sheveṭ musar	Hebrew		Brooklyn, N.Y.	ḥ. mo. l.	USA	1985	2	direct	Sheveṭ musar		Yiddish
759	Chagall, Bella; Chagall,	Burning lights	English		New York	Schocken Book	USA	1988	268	direct	Brenendiḳe likḥṭ		Yiddish
760	Glatstein, Jacob	Selected poems of	English	Fein, Richard J.	Philadelphia, P	Jewish Publicat	USA	1987	215	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
761	(Kramer, Aaron)	A Century of Yiddish	English		New York	Cornwall Books	USA	1989	368	direct			Yiddish
762		The family Mashber	English	Wolf, Leonard	New York	Summit Books	USA	1987	688	direct	Mishpokhe Mashber, Di		Yiddish
763	Smolar, Hersh	The Minsk ghetto	English	Rosenfeld, Max	New York	Holocaust Library	USA	1989	175	direct	Fun Minsker geto		Yiddish
764	Yeshivat Yagdil Torah,	Hagadah shel Pesal	Hebrew		Brooklyn, N.Y.	ha-Yeshivah	USA	1987	-48	direct			Yiddish
765	Grade, Chaïm	My mother's Sabbath days	English		New York	Schocken	USA	1987	397	direct	Mames Shabosim		Yiddish
766	Shalom Aleichem	The nightingale, or	English	Shevrin, Aliza	New York	New American	USA	1985	1	direct	Yosele Solovey		Yiddish
767	Raboy, Isaac	Jewish cowboy	English	Shapiro, Nathar	Westfield N.J.	Tradition Books	USA	1989	297	direct	Yidisher kauboy		Yiddish
768	(Weinreich, Beatrice Si	Yiddish folktales	English	Wolf, Leonard	New York	Pantheon Books	USA	1988	413	direct			Yiddish
769	Huberband, Shimon; (G	Kiddush Hashem	English	Fishman, David	New York	Ktav; Yeshiva U	USA	1987	474	direct	Kidush ha-Shem		Yiddish
770	Schneerson, Joseph Isa	Likkutei dibburim	English	Kaploun, Uri	Brooklyn, N.Y.	kehhot Publicati	USA	1990	3	direct			Hebrew+
771	(Neugroschel, Joachim)	The Shtetl	English		Woodstock, N.Y.	Overlook Press	USA	1989	569	direct			Yiddish
772	Singer, Isaac Bashevis	The death of Methu	English		New York	Farrar Straus Gi	USA	1988	244	direct			Yiddish
773	Carrying over	poems from the Ch	English	Kizer, Carolyn	Port Townsend	Copper Canyon	USA	1988	122	direct			Chinese+
774	Singer, Isaac Bashevis	The king of the fiel	English		New York	Farrar Straus Gi	USA	1988	244	direct	Kenig fun di felder		Yiddish
775	Yardeini, Mordecai; (Ro	Words and music	English		New York	Yiddisher Kultu	USA	1986	313	direct	Vort un klang		Yiddish
776	Singer, Isaac Bashevis	The death of Methu	English		Franklin Center	Franklin Librar	USA	1988	244	direct	"This limited first edition		Yiddish
777	Vaynberg, Yosef Ha-Le	Lessons in Tanya	English	Wineberg, Levi	Brooklyn, N.Y.	kehhot Publicati	USA	1989	3	direct	Shiurim be-Sefer ha-Tanya		Yiddish
778	Korn, Rachel Häring	Rachel Korn	English	Landau, Mayer	New York	M. Landau	USA	1986	34	direct			Yiddish
779	Fridman, Masha	Stories from the l	English		Woodmere, N.Y.	Beit-Shamai Pu	USA	1988	104	direct			Yiddish
780	Sutzkever, Abraham	In the Sinai Desert	English	Hirsch, David F	Providence, R.I.	Ziggurat Press	USA	1987	25	direct	In Midber Sinai		Yiddish
781	Singer, Isaac Bashevis	The death of Methu	English		New York	New American	USA	1988	244	direct			Yiddish
782	Lipshits, Manye	Time remembered	English		Toronto	Lugus	Canada	1991	143	direct	Bletlekh fun a shturmisher t		Yiddish
783	Lewin, Samuel	Dark mountains an	English	Leftwich, Josep	New York	Cornwall Books	USA	1988	161	direct	Shvartse berg un bloye taln		Yiddish
784	Mindel, Nissan	The Storyteller : A	English		Brooklyn, N.Y.	Merkaz le-inyer	USA	1988	1	direct	Dertseyl mir a mayse: gekli		Yiddish
785	Garcman, Matvej David	Ljubljube, zyttya	Ukrainian	Sosjura, V.; et a	Kyiv	Dnipro	USSR	1990	166	direct			Yiddish
786		Jevrejs'ki prysliv'j	Ukrainian	Šnajderman, Ga	Kyiv	Dnipro	USSR	1990	255	direct			Yiddish
787	Kvitko, Lev Moiseevič	Detjam	Ukrainian	Tyčyna,; et al.	Kyiv	Veselka	USSR	1990	22	indirect	Detjam	Russian	Yiddish
788	Geršenzon, Mojše Jakov	Helems'ki mudreci	Ukrainian	Mazore, I.	Kyiv	Radjans'kyj pys	USSR	1990	110	direct			Yiddish
789	Lizen, Aleksandr Mihajl	Dajmonion; abo: Ž	Ukrainian	Lizen, O.	Kyiv	Radjans'kyj pys	USSR	1990	262	direct			Yiddish
790	Tory, Avraham.; (Gilber	Surviving the Holo	English	Michalowicz, Jk	Cambridge, MA	Harvard Univer	USA	1990	554	direct			Yiddish
791	Singer, Isaac Bashevis	The king of fields	English		New York	New American	USA	1988	244	direct	Kenig fun di felder.		Yiddish
792	Vergelis, Aron Alterovič	Šestnadcat' stran,	Russian	Kataeva, E.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1990	496	direct			Yiddish
793	Hippocrates; Teller, Issa	The wellspring of l	English	Teller, Arthur	New York	Tal Or Oth Publ	USA	1988	104	direct	Be'er mayim hayim		Hebrew+
794	Shalom Aleichem; (How	The best of Sholo	English		Northvale, N.J.	Jason Aronson	USA	1989	274	direct			Yiddish
795	Renglich, Szloma	In the heart of War	English		Montréal	Véhicule Press	Canada	1993	326	direct			Yiddish
796	Niger, Samuel	Bilingualism in the	English	Fogel, Joshua A	Lanham, MD	University Pres	USA	1990	135	direct	Tsveyshprakhikeyt fun und		Yiddish
797	(Greenberg, Eliezer; Ho	A Treasury of Yidc	English		New York	Viking	USA	1989	676	direct			Yiddish
798	Chagall, Bella	First encounter	English	Bray, Barbara	New York	Schocken Book	USA	1983	1	indirect	Lumières allumées	French	Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
799	Shalom Aleichem	Piimamees Tevje	Estonian	Kasemaa, Kalle	Tallinn	Periodika	USSR	1989	111	direct			Yiddish
800	Shalom Aleichem	Sobranie sočinenij	Russian	Belen'kij, M.;	eiMoskva	Hudožestvennaj	USSR	1989	2	direct			Yiddish
801	Shalom Aleichem	Üš žesir	Kara-Kalpal	Kajliev, Hožab	Nukus	Karakalpakstan	USSR	1989	44	indirect	Tri vdovy	Russian	Yiddish
802	Sutzkever, Abraham	The fiddle rose: p	English	Whitman, Ruth	Detroit, MICH	Wayne State Ur	USA	1990	221	direct	Fidloyz		Yiddish
803	Driz, Ovsej Ovseevič	Raznocvetnyj mal'č	Russian	Mihalkov, S.;	eiMoskva	Malyš	USSR	1989	16	direct			Yiddish
804	Chagall, Marc	Angel nad kryšami	Russian	Berinskij, L.	Moskva	Sovremennik	USSR	1989	222	direct			Yiddish
805	Mogil'ner, Boris Jur'evič	Berezon'ka	Russian	Možginskaja, E	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1989	300	direct			Yiddish
806	Lev Mihail Andreevič	Dlinnye teni	Russian	Lev, I.	Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1989	495	direct			Yiddish
807	Driz, Ovsej Ovseevič	Beloe plamja	Russian	Cybin, V.;	et al.Moskva	Sovetskij pisate	USSR	1989	384	direct			Yiddish
808	Lewin, Samuel; Sadan,	Shining through th	English	Leftwich, Josep	New York	Cornwall Book	USA	1988	161	direct	Volkn gedrang		Yiddish
809	Mogilevič, Mihail Efim	Dzvin rosynky	Ukrainian	Tel'njuk, Stanis	Kyjiv	Veselka	USSR	1989	32	direct			Yiddish
810	Hajkina, Dora Grigor'ev	Zvituju	Ukrainian	Zasenko, Petro;	Kyjiv	Radjans'kyj pys	USSR	1989	174	direct			Yiddish
811	Poljanker, Grigorij Isaak	Bylo na Podolii me	Ukrainian		Kyjiv	Radjans'kyj pys	USSR	1989	312	direct			Yiddish
812	Schneersohn, Menahem	The Chassidic dim	English		Brooklyn, N.Y.	Ķehot Publicati	USA	1990	1	direct			Hebrew+
813	Henryk Erlich and Victo	two heroes and ma	English	Portnoy, Samue	Hoboken, N.J.	Ktav	USA	1990	386	direct	ports. HenriĶ Erlikh un ViĶ		Yiddish
814	Buloff, Joseph	From the old mark	English	Singer, Joseph	Cambridge, MA	Harvard Univer	USA	1991	335	direct	Fun altn markplats		Yiddish
815	Švedik, Gennadij Boriso	Matčyna sljaza	Belarusian	Agnjacvet, Ēdzi	Minsk	Mastackaja liter	USSR	1989	95	direct			Yiddish
816	Chagall, Marc	Pačzija	Belarusian+	Baradulin, Ryg	Minsk	Mastackaja liter	USSR	1989	132	direct			Yiddish
817	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia;	Reinbek bei Ha	Rowohlht	Germany	1993	230	direct	Tsd. Brenendike licht		Yiddish
818	Schwartz, Israel Jacob	Kentucky	English	Dubrovsky, Ger	Tuscaloosa, AL	University of A	USA	1990	238	direct	ĶentoĶi		Yiddish
819	Rabon, Israel	The street	English	Wolf, Leonard	New York	Four Walls Eig	USA	1985	192	direct	Gas		Yiddish
820	Shalom Aleichem; (How	The best of Sholo	English		New York	Walker	USA	1991	388	direct			Yiddish
821	Shalom Aleichem	Around the table	English	Shevrin, Aliza	New York	C. Scribner	USA	1991	84	direct			Yiddish
822	Peretz, Isaac Loeb; (Wis	The I. L. Peretz rea	English		New York	Schocken Book	USA	1990	381	direct			Yiddish
823	Mendele Moicher Sforin	Selected works of	English	Malibu, CALIF	Joseph Simon	Pangloss Press	USA	1991	430	direct			Yiddish
824	Alpert, Nachum	The destruction of	English	Rosenfeld, Max	New York	Holocaust Libra	USA	1989	379	direct			Yiddish
825	Desind, Philip; Pressma	Jewish and Russiar	English		Lewiston, N.Y.	Edwin Mellen F	USA	1990	494	direct			Yiddish
826	Sutzkever, Abraham	A. Sutzkever	English	Harshav, Barba	Berkeley, CALI	University of C	USA	1991	433	direct			Yiddish
827	Rothstein, Shmuel	Heir to the throne	English		New York	CIS Publishers	USA	1990	220	direct			Yiddish
828	Singer, Isaac Bashevis	Scum	English	Schwartz, Rosa	New York	Farrar Straus Gi	USA	1991	217	direct	Shoym		Yiddish
829	(Kagan, Berl)	Memorial book Sz	English	Rosenfeld, Max	New York	Shidlowtzer Bei	USA	1989	349	direct	Shidlovtser yizker bukh		Yiddish
830	Ginsburg, Saul Moiseye	The drama of Slav	English	Prombaum, Epl	Lanham, MD	University Pres	USA	1991	154	direct	SlaviĶer drame, Di		Yiddish
831	Diment, Michael	The lone survivor :	English	Yahalom, Shmu	New York	Holocaust Libra	USA	1991	1	direct			Yiddish
832	Shalom Aleichem	The bloody hoax	English	Shevrin, Aliza	Bloomington, I	Indiana Univers	USA	1991	373	direct	BluĶiger shpas, Der		Yiddish
833	Singer, Isaac Bashevis	Moskatin suku	Finnish	Kemppinen, Ju	Helsinki	Suuri suomalais	Finland	1993	548	direct	Yiddish		Yiddish
834	Reisen, Abraham	The heart-stirring s	English	Leviant, Curt	Woodstock, N.	Overlook Press	USA	1992	204	direct	Yiddish		Yiddish
835	Iyov, ha-Giben	Willow weep for m	English	Kuperberg, Yor	New York	Bloch	USA	1991	192	direct	Ani ha-gever		Yiddish
836	Singer, Isaac Bashevis	Scum	English	Schwartz, Rosa	New York	Plume	USA	1991	217	direct	Shoym		Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
837	Peres, Jiṣḥāq Lēb	Leben sollst du	German	Acher, Mathias	Freiburg im BreHerder		Germany	1993	117	direct			Yiddish
838	Singer, Isaac Bashevis	Lupakirja	Finnish	Ryömä, Liisa	Helsinki	Tammi	Finland	1993	231	direct	Der sertifikat		
839	Singer, Isaac Bashevis	Feinde, die Geschi	German	Teichmann, Wu	Gütersloh	Bertelsmann-CI	Germany	1993	285	indirect	Sonim, di gesichte	English	Yiddish
840	Singer, Isaac Bashevis	Der Zauberer von I	German	Rademacher, St	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1992	185	direct	Tsd. Der kuntzenmacher fun		Yiddish
841	Singer, Israel Joshua	Die Brüder Aschke	German	Baruch, Gertruc	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1993	503	direct	Tsd. Di brider Aṣkenazi		Yiddish
842	Singer, Israel Joshua	Von einer Welt, di	German	Baruch, Gertruc	Frankfurt am M	Fischer-Tasche	Germany	1993	297	indirect	Of a world that is	English	Yiddish
843	Shalom Aleichem	Geschichten aus A	German	Goldenring, Ste	Frankfurt am M	Ullstein	Germany	1992	332	direct			Yiddish
844	Shalom Aleichem	Stempenju	German	Witt, Hubert	Leipzig	Reclam	Germany	1993	158	direct			Yiddish
845	Asch, Shalom	Czarodziejka z Kas	Polish	Friedman, Mich	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1993	208	direct	Di kizzufmacherin fun Kast		Yiddish
846	Gebirtig, Mordechaj	Pieśni	Polish	Ficowski, Jerzy	Warszawa	Amerykańsko-PPoland		1992	51	direct			Yiddish
847	An-Ski, Shalom; (Roski	The Dybbuk and ot	English	Werman, Golda	New York	Schocken Book	USA	1992	220	direct			Yiddish
848	Singer, Isaac Bashevis	Miłość i wygnanie:	Polish	Czyżewski, Lec	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1993	402	indirect	Love and exile: th	English	Yiddish
849	Singer, Isaac Bashevis	Opowiadania	Polish	Bogutyn, Dorot	Warszawa	bis	Poland	1993	359	indirect	Stories for childre	English	Yiddish
850	Singer, Isaac Bashevis	Opowieść o Królu	Polish	Bieroń, Tomasz	Kraków	M. Biblioteka N	Poland	1993	207	indirect	The king of the fie	English	Yiddish
851	Singer, Isaac Bashevis	Późna miłość	Polish	Adamczyk-Garl	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1993	330	indirect	Old love	English	Yiddish
852	Singer, Isaac Bashevis	Szumowiny	Polish	Nicpan, Łukasz	Gdańsk	Phantom Press I	Poland	1992	206	indirect	Scums; Shoym	English	Yiddish
853	Singer, Israel Joshua	Rodzina Karnowsk	Polish	Krych, Maria	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1992	588	direct	Di miszpoche Karnowski		Yiddish
854	Suckewer, Abraham	Zielone akwarium	Polish	Friedman, Mich	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1992	164	direct	Griner akwarium		Yiddish
855	(Berglas, Yitshak; Yaha	The book of Stryzo	English	Langsam, Harry	Los Angeles, C	Natives of Stryz	USA	1990	560	direct			Hebrew+
856	Goldstein, Bernard	Die Sterne sind Zei	German	Freiburg im Bre	Ahriman-Verla	Germany		1992	248	direct	Finf yor in Warshaver ghe		Yiddish
857	Tussman, Malka Heifetz	With teeth in the e	English	Falk, Marcia	Detroit, MICH	Wayne State Ur	USA	1992	179	direct			Yiddish
858	Shalom Aleichem	Farsă tragică	Romanian	Stein, S.	București	Ara	Romania	1992	2	direct	Der blutiker șpas		Yiddish
859	Georg, Willy.; (Scharf, H	In the Warsaw Ghe	English		New York	Aperture	USA	1993	111	direct			Polish+Yi
860	Emiot, Israel	Siberia	English	Rose, Brina Me	Brockport, N.Y	State Street Pre	USA	1991	65	direct			Yiddish
861	Singer, Isaac Bashevis	The certificate	English	Wolf, Leonard	New York	Plume Book	USA	1992	1	direct	Tsertifiķaṭ.		Yiddish
862	Singer, Isaac Bashevis	The penitent	English	New York	Farrar Straus G	G. K. Hall	USA	1983	169	direct	Bal-tshuve		Yiddish
863	Frasconi, Antonio.; Sing	Yentl the Yeshiva boy		English	New York	Farrar Straus Gi	USA	1983	58	direct			Yiddish
864	Singer, Israel Joshua	Ha-ahim Ashkenaz	Hebrew	Sivan, david	Tel Aviv	Zmora-Bitan	Israel	1987	552	direct	Di brider Ashkenazi		Yiddish
865	Shalom Aleichem	V Curiu	Hebrew	Bachrach, Gita;	Tel Aviv	G. & M. Bakhr	Israel	1988	172	direct	In sḥṭurm		Yiddish
866	Shalom Aleichem	Sippure ha-rakevet	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1986	210	direct	Eisenban geshikhtes		Yiddish
867	Shalom Aleichem	Sippure elef laila w	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Ministry of Def	Israel	1989	194	direct	Meyes fun ...		Yiddish
868	Singer, Isaac Bashevis	Een vriend van Kaf	Dutch	Kriek, Bartho	Amsterdam	De Arbeiderspe	Netherlands	1989	288	indirect	A friend of Kafka	English	Yiddish
869	Singer, Isaac Bashevis	De boeteling	Dutch	Kurpershoek, R	Amsterdam	De Arbeiderspe	Netherlands	1989	154	indirect	The penitent; Der	English	Yiddish
870	Huryits, Shemu'el, ha-L	Laws and customs	English		Brooklyn, N.Y.	S. Hurwitz	USA	1983	61	direct	Mai Ḥanukah?		Yiddish
871	(Ayalti, Hanan J.)	Jiddische levenswij	Dutch	Polak, Nico	Rijswijk	Elmar	Netherlands	1988	144	indirect	Yiddish proverbs	English	Yiddish
872	Mendele, Moicher Sfori	Le mendiant; ou L	French	Assiani, Fabien	Lausanne	L'Age d'homme	Switzerland	1990	152	direct			Yiddish+I
873	Shalom Aleichem	Marienbad	Estonian	Verschik, Anna	Tallinn	Aviv	Estonia	1994	190	direct			Yiddish
874	Zalcman, Moshe	Bela Szpiro: milita	French	Kanfer, Irène	Quimperlé	la Digitale	France	1988	89	direct	de pl. fac-sim., couv. ill.		Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
875	Der Nister	Sortilèges	French	Bechtel, Delphi	Paris	Julliard	France	1992	188	direct	couv. ill. en coul.		Yiddish
876	Ram, Menùhah	Exils	French	Déhan-Rotschil	Paris	Julliard	France	1993	233	direct	Ber yodler		Yiddish
877	Malki, David	Le Talmud et ses n	French	Gourévitch, Éd	Paris	Albin Michel	France	1993	270	direct			Yiddish
878	Koprov, Ariel	Jewish life in Bess	English		Toronto	Erudite Corp.	Canada	1994	1	direct	Tsvishn tsvey velt milqom'e		Yiddish
879	An-Ski, Shalom; Peretz,	Théâtre yiddish	French	Gourfinkel, Nin	Paris	l'Arche	France	1993	211	direct			Yiddish
880	Singer, Isaac Bashevis	Le certificat	French	Bay, Marie-Pier	Paris	Denoël	France	1994	294	indirect	The certificate; De	English	Yiddish
881	Singer, Israel Joshua	Yoshe le fou	French	Rabinovitch, A	Paris	Denoël	France	1994	329	direct	Yoshe Kalb		Yiddish
882	(Malka, Victor)	Proverbes de la sag	French		Paris	Éditions du Seu	France	1994	234	direct			Hebrew+
883	Mendele, Moicher Sfori	I viaggi di Beniami	Italian	Leoni, Daniela	Milano	Rizzoli	Italy	1992	127	direct	Kitsur mas'ot Binyamin ha-		Yiddish
884	Singer, Isaac Bashevis	Visum	Danish	Cipikoff, Lilian	Lyngby	Holkenfeldt 3	Denmark	1993	244	indirect	The certificate	English	Yiddish
885	Gvati, Chaim	Kibbuc: tak my ži	Russian	Bartman, N.	Sankt-Peterburg	Rosprint	Russian Fed	1992	1	direct			Yiddish
886	Adar		Russian		Moskva	Politizdat	Russian Fed	1992	1	direct			Yiddish
887	Evrejskie narodnye skazki		Russian	Burštejn, A. M.	Moskva	Evrejskij inform	Russian Fed	1992	1	direct			Yiddish
888	Izrail'	geografičeskij spra	Russian	Finkel'berg, A.	Sankt-Peterburg	Rosprint	Russian Fed	1992	1	direct			Yiddish
889	(Wallich, Moshe)	Book of fables: the	English	Katz, Eli	Detroit, MICH	Wayne State Ur	USA	1994	305	direct			Yiddish
890	Singer, Isaac Bashevis	Meshugah	English	Wachtel, Nili	New York	Farrar Straus Gi	USA	1994	232	direct	Meshuge		Yiddish
891	Shalom Aleichem	Bluždajuščie zvezd	Russian		Moskva	MMP	Russian Fed	1994	1	direct			Yiddish
892	Glatstein, Jacob	I keep recalling: t	English	Zumoff, Barnett	Hoboken, N.J.	Ktav	USA	1993	289	direct	Kh'tu dermonen.		Yiddish
893	Sidur	Vrata molitvy	Russian		Moskva	s. n.	Russian Fed	1994	1	direct			Yiddish
894	Noble, Shlomo; (Boyari)	A storyteller's wor	English		New York	Holmes and Me	USA	1994	231	direct			Yiddish
895	Schuchinski, Osher Jaim	Broken roots	English		New York	Vantage Press	USA	1993	232	direct			Yiddish
896	Rybak, Rywka	Rywka Rybak	English		Cleveland, OH	Tricycle Press	USA	1993	88	direct			Yiddish
897	(Zakutinsky, Ruth)	Techinas: "as only	English		Brooklyn, N.Y.	Aura Press	USA	1992	430	direct	Teḥinah		Yiddish
898	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia;	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1994	230	direct	Brenendike licht		Yiddish
899	Chagall, Bella	Erste Begegnung	German	Adler, Bella; M	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1994	196	direct	Di eršte bagegeniš		Yiddish
900	Burg, Josef	Ein Gesang über al	German	Petras, Beate; R	Leipzig	St.-Benno-Verl	Germany	1993	194	direct			Yiddish
901	(Witt, Hubert)	Der Fiedler vom G	German		Leipzig	Reclam	Germany	1993	270	direct			Yiddish
902	Guterman, Simcha	Das gerettete Buch	German	Soellner, Rolf; r	München	Hanser	Germany	1994	317	indirect		French	Yiddish
903	Je länger ein Blinder leb	jiddische Sprichwö	German	Artmann, H. C.	Frankfurt am M	Insel-Verlag	Germany	1994	57	direct			Yiddish
904	Katzenelson, Itzhak; (B	Dos lied vunem ojs	German		Köln	Kiepenheuer un	Germany	1994	236	direct			Yiddish
905	Mendele, Moicher Sfori	Fischke der Lahme	German	Witt, Hubert	Leipzig	Reclam	Germany	1994	236	direct	Fiške der krumer		Yiddish
906	Singer, Isaac Bashevis	Die Familie Mosch	German	Baruch, Gertruc	München	Deutscher Tasc	Germany	1994	778	direct	Di familie Moškat		Yiddish
907	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel der Narr: a	German	Einsiedel, Wolf	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1994	361	direct			English+Y
908	Singer, Isaac Bashevis	Mein Vater der Ra	German	Best, Otto F.	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1994	313	direct			Yiddish
909	Goldstein, Bernard	"Die Sterne sind Z	German		Freiburg im Bre	Ahriman-Verla	Germany	1994	248	direct	Finf yor in Warshaver ghatt		Yiddish
910	Gutermann, Simcha	Das gerettete Buch	German	Soellner, Rolf; r	München	Hanser	Germany	1993	317	indirect		French	Yiddish
911	Sakowska, Ruta	Die zweite Etappe	German	August, Jochen	Berlin	Hentrich	Germany	1993	278	direct	Dwa etapy		Polish+Yi
912	Singer, Isaac Bashevis	De koning van de a	Dutch	Kriek, Bartho	Amsterdam	De Arbeiderspe	Netherlands	1994	236	indirect		English	Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
913	Singer, Isaac Bashevis	Felietony, eseje, w	Polish	Kuberczyk, Tor	Warszawa	Sagittarius	Poland	1993	212	direct			Yiddish
914	Singer, Isaac Bashevis	Dwór	Polish	Wyrzykowska, W	Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1994	353	indirect	The manor	English	Yiddish
915	Singer, Isaac Bashevis	Spuścizna	Polish	Wyrzykowska, W	Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1994	309	indirect	The estate	English	Yiddish
916	Singer, Isaac Bashevis	Pokutnik	Polish	Smogorzewski, T	Toruń	Crime and Thril	Poland	1993	98	indirect	The penitent	English	Yiddish
917	Singer, Isaac Bashevis	Seans i inne opowi	Polish	Kurzatkowska, G	Gdańsk	Phantom Press	Poland	1993	222	indirect	The Seance and ot	English	Yiddish
918	Singer, Isaac Bashevis	Certyfikat	Polish	Petrajtis-O'Neil	Gdańsk	Marabut	Poland	1993	222	indirect	The certificate	English	Yiddish
919	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel Głupek	Polish	Zasadziński, Ar	Warszawa	bis	Poland	1994	227	indirect	Gimpel the Fool	English	Yiddish
920	Singer, Isaac Bashevis	Śmierć Matuzalem:	Polish	Wyrzykowska, W	Warszawa	bis	Poland	1994	235	indirect	The death of Meth	English	Yiddish
921	Shalom Aleichem	Dzieje Tewji Mlec:	Polish	Dresnerowa, Ar	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1994	209	direct	Ganc Tewje der Mil	Chiker	Yiddish
922	Spiegel, Yeša Y'ahû	Drabina do nieba	Polish	Osmólska-Mętr	Warszawa	Państwowy Inst	Poland	1990	249	indirect	Szting cum himl	French	Yiddish
923	Singer, Isaac Bashevis	Huset Jacoby (1-2)	Danish	Cipikoff, Lilian	Kbh.	Holkenfeldt 3	Denmark	1994	2	indirect	Der Hoyf	English	Yiddish
924	Singer, Isaac Bashevis	Familien Moskat	Norwegian	Risvik, Kari; Ri	Stabekk	Den norske bok	Norway	1990	2	indirect	Di familje Muschk	English	Yiddish
925	Shalom Aleichem	Methusalem: histor	Norwegian	Kaldhol, Reni	Oslo	Altera	Norway	1991	31	indirect	Methusalem	German	Yiddish
926	Singer, Isaac Bashevis	Attesten	Norwegian	Risvik, Kari; Ri	Oslo	Aschehoug	Norway	1993	198	indirect	Der certificat	English	Yiddish
927	Singer, Isaac Bashevis	Fiender - en kjaerli	Norwegian	Nyquist, Gunvo	Oslo	Aschehoug	Norway	1990	255	indirect	Ennemies	English	Yiddish
928	Poljanker, Grigorij	Isaak Vozvraščenje iz ad	Russian		Kyjiv	Ukr. pis'mennik	Ukraine	1995	285	direct			Yiddish
929	(Kohlbauer-Fritz, Gabrie	In einer stadt, die	German		Wien	Picus-Verlag	Austria	1995	198	direct			Hebrew+
930	Singer, Isaac Bashevis	Shosha	Italian	Biondi, Mario	Milano	TEA	Italy	1992	222	direct	Shosha		Yiddish
931	Chagall, Bella	Erste Begegnung (I	German	Adler, Bella; M	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1995	196	direct	Di eršte bagegeniš		Yiddish
932	Berinskij, Lev S.	Rendsburger Mikw	German		Rendsburg	Jüd. Museum	Germany	1994	72	direct			Yiddish
933	(Lustiger, Arno)	Sog nit kejn mol ...	German	Lustiger, Arno	Frankfurt am M	Stadt Frankfurt	Germany	1994	16	direct			Yiddish
934	(Kanner, Israel Zwi)	Jüdische Märchen	German		Frankfurt am M	Fischer-Tasche	Germany	1995	216	direct			Hebrew+
935	Peretz, Isaac Loeb; Sha	Ein Lied der Liebe	German	Eliasberg, Alex:	Freiburg im Bre	Herder	Germany	1995	120	direct			Yiddish
936	Manger, Itzik	Das Buch vom Par:	German	Landmann, Sak	Frankfurt am M	Jüdischer Verla	Germany	1994	252	direct	Dos buch fun Gan-Edn		Yiddish
937	Peretz, Isaac Loeb	Leben sollst du	German	Acher, Mathias	Freiburg im Bre	Herder	Germany	1994	117	direct			Yiddish
938	Handali, Jacob	Apo to Lefko Pyrg	Greek, Mod	Sabetas, Ilias	Thessalonikī	Paratiritis	Greece	1995	146	direct			Yiddish
939	Qarpînôvîș, Avrâhâm	Die phantastische	German	Luzius Brosi, J	Gerlingen	Schneider	Germany	1995	190	direct			Yiddish
940	Rogel, Josef	Auschwitz Gedicht	German	Andrée, Othma	Berlin	Dietz Verlag	Germany	1994	183	direct	Ojschwiz		Yiddish
941	Shalom Aleichem	Tewje, der Milchm	German	Frankfurt am M	Suhrkamp, Leip	Reclam	Germany	1995	195	direct	Töbijjā der milkiger		Yiddish
942	Levinsohn, Marcia Grus	The three bears: Gc	English		Silver Spring,	JEW	USA	1991	60	direct	Di dray bern		Yiddish
943	Aaron Berechiah ben M	Sefer Maavar Yabc	Hebrew	Shtern, M.	New York	Hibru pablisin	USA	1992	128	direct			Yiddish
944	Singer, Isaac Bashevis	Reaches of heaven:	English		New York	Farrar Straus Gi	USA	1980	95	direct			Yiddish
945	Calof, Rachel Bella	Rachel Calof's stor	English	Calof, Jacob; S	Bloomington, I	Indiana Univers	USA	1995	158	direct			Yiddish
946	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel the fool an	English		Franklin Center	Franklin Librar	USA	1980	223	direct	Gimpl tam un andere dertse		Yiddish
947	Oshry, Efroim	The annihilation of	English		New York	Judaica Press	USA	1995	1	direct	Ḥurbn Liṭe		Yiddish
948		Sefer Lekah tov al	Hebrew		Brooklyn, N.Y.	Hotsa'at sifre ḥ	USA	1984	111	direct			Yiddish
949	Goldman, Edward M.	Truth in rhyme	English		Gloucester Mas	Chortelach Pres	USA	1992	40	direct			Yiddish
950	Shalom Aleichem; (Hert	Selected works of	English		Malibu, CALIF	J. Simon Pangl	USA	1994	492	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP	
951	Fishman, Rukhl	I want to fall like t	English	Levitan, Seymo	Detroit, MICH	Wayne State Ur	USA	1994	205 direct		Azoi yil ikh faln		Yiddish	
952	(Tarnor, Norman)	A book of Jewish v	English		Northvale, N.J.	Jason Aronson	USA	1995	210 direct				Yiddish	
953	Boimel, Yehoshua	A blaze in the dark	English		Spring Valley,	Feldheim Publi	USA	1994	408 direct				Yiddish	
954	Yablokoff, Herman	Der Payatz: around	English	Yablokoff, Bell	Silver Spring,	Bartleby Press	USA	1995	535 direct		Arum der velt mit	Idish teat	Yiddish	
955		An anthology of m	English		Detroit, MICH	Wayne State Ur	USA	1995	213 direct				Yiddish	
956	Teitelboim, Dora	All my yesterdays	English	Kramer, Aaron	Hoboken, N.J.	Dora Teitelboin	USA	1995	215 direct				Yiddish	
957	Singer, Isaac Bashevis	Het visum	Dutch	Kriek, Bartho	Amsterdam	De Arbeiderspe	Netherlands	1995	211 indirect			English	Yiddish	
958	Kolitz, Zvi	Jossel Rakovers W	German	Badde, Paul	Villingen ; Möh	Rauhreif-Verlag	Switzerland	1994	77 direct				Yiddish	
959		O capră și-un vițel,	Romanian	Celaru, Anton	București	Hasefer	Romania	1995	128 direct				Yiddish	
960	Singer, Isaac Bashevis	Dårskaper	Swedish	Edlund, Birgit	Stockholm	Bromberg	Sweden	1995	294 indirect		Meshugah	English	Yiddish	
961	Singer, Isaac Bashevis	Trollkarlen från Lu	Swedish	Lundgren, Caj	Stockholm	Månocket	Sweden	1995	332 indirect		The magician of L	English	Yiddish	
962	Singer, Isaac Bashevis	Przyjaciół Kafki	Polish	Petrajtis-O'Neil	Warszawa	bis	Poland	1994	355 indirect		A friend of Kafka	English	Yiddish	
963	Singer, Isaac Bashevis	Sztukmistrz z Lubl	Polish	Szerer, Krystyn	Warszawa	Muza	Poland	1995	231 indirect		The magican of Lu	English	Yiddish	
964	Singer, Isaac Bashevis	Spinoza z ulicy Ry	Polish	Adamczyk-Garl	Gdańsk	Atext	Poland	1995	175 indirect		The Spinoza of M	English	Yiddish	
965	Singer, Isaac Bashevis	Satan i Goraj	Danish	Cipikoff, Lilian	Lyngby	Holkenfeldt 3	Denmark	1995	198 indirect		Satan in Gorey;	D	English	Yiddish
966	Singer, Isaac Bashevis	Szatan w Goraju	Polish	Adamczyk-Garl	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1995	195 indirect		Der sotn in Goraj	English	Yiddish	
967	Singer, Isaac Bashevis	Meszuge	Polish	Zbierska, Anna	Gdańsk	Atext	Poland	1995	219 indirect		Meshugah	English	Yiddish	
968	Singer, Isaac Bashevis	Seans i inne opowi	Polish	Kurzątkowska,	Warszawa	Świat Książki	Poland	1995	253 indirect		The seance and ot	English	Yiddish	
969	Singer, Isaac Bashevis	Huset Jacoby (1-2)	Danish	Cipikoff, Lilian	Kbh.	Gyldendals Bog	Denmark	1995	2 indirect		Der Hoyf	English	Yiddish	
970	Verstandig, Mark	I rest my case	English		Melbourne	Saga Press,	Australia	1995	1 direct				Yiddish	
971	Singer, Isaac Bashevis	Saatan Gorais	Estonian	Kasemaa, Kalle	Tallinn	Eesti Raamat	Estonia	1995	256 direct				Yiddish	
972	Tkač, Zlata	Imja dobroe svoe:	Russian	Šrajban, I.; et al	Chișinău	Liga	Moldova Re	1996	138 direct				Yiddish	
973	Bergner, Hinde	In den langen Wint	German	Eidherr, Armin	Salzburg, Wien	Müller	Austria	1995	141 direct				Yiddish	
974	(Weinreich, Beatrice Si	Mazel tov	Italian	Magini, Maria I	Milano	Mondadori	Italy	1992	391 direct				Yiddish	
975	Kulbak, Moses	Der Messias vom S	German	Jendrusch, And	Berlin	Volk und Welt	Germany	1996	152 direct		Maschiach ben Efrajim		Yiddish	
976	Peretz, Isaac Loeb; Sha	Ein Lied der Liebe	German	Elisberg, Alexa	Freiburg im Bre	Herder	Germany	1995	120 direct				Yiddish	
977	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia;	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1996	230 direct		Brenendike licht		Yiddish	
978	(Lapierre, Nicole)	Das gerette Buch	German	Soellner, Hedda	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1996	315 indirect		Simha Guterman	French	Yiddish	
979	Sutzkever, Abraham	Grünes Aquarium	German	Blum, Jost G.	Frankfurt am M	Suhrkamp	Germany	1996	150 direct		Griner akwarium		Yiddish	
980	Chagall, Bella	Erste Begegnung	German	Adler, Bella; M	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1996	196 direct		Di ershte beegenish		Yiddish	
981	Chagall, Bella	Erste Begegnung	German	Mühll, Theodor	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1996	248 direct		Di ershte beegenish		Yiddish	
982	Gorodecka, Hanna	Tagebuch einer pol	German	Matwin-Buschn	Leipzig	Reclam	Germany	1996	181 direct				Polish+Yi	
983	Singer, Isaac Bashevis	Die kleinen Schuhr	German	Einsiedel, Wolf	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1996	125 direct				Yiddish	
984	(Jendrusch, Andrej)	Federmenschen: jic	German	Bachmann, Die	Berlin	Wagenbach	Germany	1996	233 direct				Yiddish	
985	Goldkorn, Yôsēf; (Wieh	Im Kampf ums Üb	German	Fisch, Rafael	Konstanz	Hartung-Gorre	Germany	1996	180 direct				Yiddish	
986	Kolitz, Zvi	Jossel Rakovers W	German	Badde, Paul	Berlin	Volk und Welt	Germany	1996	106 direct		Josl Rakovers vendung tsu		Yiddish	
987	Kacnelson, Icchak	Dos lid funm ojsge	German	Homfeld, Helm	Rendsburg	H. Homfeld	Germany	1996	61 direct				Yiddish	
988	Katznelson, Jitzchak	Lied van het vermc	Dutch	Brill, Willy	Naarden	Element	Netherlands	1996	184 direct				Yiddish	

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
989	Kahn, Yitzhak.	Portraits of Yiddish	English	Leftwich, Josep	New York	Vantage Press	USA	1979	262	direct			Yiddish
990	Halpern, Moshe Leib	In New York	English	Hellerstein, Kat	Philadelphia, P	Jewish Publicat	USA	1982	166	direct	In Nyu-York.		Yiddish
991	Singer, Isaac Bashevis	Meshugah	English	Wachtel, Nili.	New York	Plume	USA	1994	232	direct	Meshuge		Yiddish
992	Glitsenshtain, Avraham	Rabi Shalom Dube	Hebrew		Brooklyn, N.Y.	Ḳehot Publicati	USA	1986	499	direct			Yiddish
993	Mendele Moicher Sforin	Tales of Mendele t	English	Gorelick, Ted; I	New York	Schocken Book	USA	1996	400	direct	Fishḳe der ḳrumer		Yiddish
994	Berliner, Yizḳhak; Rivera	City of palaces	English		Basking Ridge	Jacoby Press	USA	1996	127	direct	Shṭoṭ fun palatsn.		Yiddish
995	Simon, Solomon	The wise men of H	English		West Orange, N	Behrman House	USA	1996	136	direct	Heldn fun Khelm		Yiddish
996	Singer, Isaac Bashevis	The topsy-turvy E	English	Shub, Elizabeth	New York	Farrar Straus Gi	USA	1996	1	direct			Yiddish
997	(Touger, Eliyahu.)	At our rebbes' Sed	English		Brooklyn, N.Y.	Sichos in Englis	USA	1995	119	direct			Hebrew+
998	Rymanower, Menahem I	The Torah discours	English	Levine, Dov	Hoboken, N.J.	Ktav	USA	1996	775	direct			Hebrew+
999	Shoys, Ḳayim	The Jewish festival	English	Jaffe, Samuel	New York	Schocken Book	USA	1996	316	direct	Yom-ṭevbukh.		Yiddish
1000	Walinska, Rosa Newma	Ink and clay	English		New York	M. Dworkin	USA	1993	111	direct			Yiddish
1001	Peretz, Isaac Loeb; (Her	Selected works of I	English	Malibu, CALIF Joseph	Simon	Pangloss Press	USA	1996	1	direct			Yiddish
1002	Asch, Shalom	The Nazarene	English	Samuel, Mauric	New York	Carroll & Graf	USA	1996	698	direct	Carroll & Graf ed. Man fun		Yiddish
1003	Chagall, Bella; Chagall,	Burning lights	English	Guterman, Nort	New York	Biblio Press	USA	1996	268	direct	Brenendiḳe likḥṭ		Yiddish
1004	Wetzlar, Isaac	The Libes briv of I	English	Faierstein, Mon	Atlanta, GA	Scholars Press	USA	1996	151	direct	Libes briv		Yiddish
1005	Shalom Aleichem	Tewje fährt ins Hei	German	Eliasberg, Alexi	Rheda-Wiedent	Bertelsmann-CI	Germany	1996	114	direct			Yiddish
1006	Rawitsch, Melech	Das Geschichtenbu	German	Eidherr, Armin	Salzburg, Wien	Müller	Austria	1996	235	direct	Dos maise-buch fun mein le		Yiddish
1007	Beilis, Mendel; (Schwar	L'affaire Beilis: K	French	Boussiba, Elsa	Paris	Raphaël	France	1994	243	direct			Yiddish
1008	Singer, Isaac Bashevis	Le certificat	French	Bay, Marie-Pier	Paris	Gallimard	France	1995	333	direct			Yiddish
1009	Zalcman, Moshe	Sur le chemin de m	French	Vaisbrot, Berna	Quimperlé	la Digitale	France	1992	155	direct			Yiddish
1010	Tabori, George	Le courage de ma r	French	Taszman, Maur	Paris	Éditions théâtra	France	1995	77	direct			Yiddish
1011	Kulbak, Moses	Le Messie fils d'É	French	Ksiazenicer-Ma	Paris	Imprimerie nati	France	1995	188	direct			Yiddish
1012	Mendele Moicher Sfori	Les voyages de Bei	French	Mandel, Arnold	Paris	Austral	France	1995	187	direct			Yiddish
1013	Kulbak, Moses	Le Messie fils d'É	French	Ksiazenicer-Ma	Paris	Imprimerie nati	France	1995	188	direct			Yiddish
1014	Rosenfeld, Yoïne	Ce sont des choses	French	Déhan-Rotschil	Paris	L. Levi	France	1995	109	direct			Yiddish
1015	Bulov, Joseph	Yossik: une enfance	French	Baum, Batia	Paris	Phébus	France	1996	461	direct			Yiddish
1016	Burstein-Finer, Jacques	Ce que raconte le v	French	Wieviorka, Aby	Paris	ARCAM	France	1995	133	direct			Yiddish
1017	Zeitlin, Aaron	Terre brûlante	French	Sion, Ariel	Paris	L. Levi	France	1996	397	direct			Yiddish
1018	Zimet, Ben	La princesse perdu	French		Paris	Syros	France	1996	103	direct			Yiddish
1019	Turkov, Ionas	C'était ainsi: 1939-	French	Pfeffer, Mauric	Paris	Austral	France	1995	476	direct			Yiddish
1020	Shalom Aleichem	Le dixième homme	French		Paris	10-18	France	1995	249	direct			Yiddish
1021		Ca pourrait être pir	French	Bloch, Muriel	Paris	Circonflexe	France	1996	28	direct			Yiddish
1022	Warszawski, Oser	On ne peut pas se p	French	Warszawski, M	Paris	L. Levi	France	1997	126	direct			Yiddish
1023	Nisenbaum, Haïm; Schn	Qu'est-ce que le ha	French		Paris	Éditions du Seu	France	1997	285	direct			Yiddish
1024	Koprov, Ariel	Jewish life in Bess	English		Toronto	s. n.	Canada	1995	182	direct	Tsvishn tsvey velt milḳomes		Yiddish
1025	Singer, Isaac Bashevis	Slaven; Ung mann	Norwegian	Risvik, Kari; Ri	Oslo	Aschehoug	Norway	1995	625	indirect	The slave; A little English		Yiddish
1026		Ze skarbniczy midra	Polish	Friedman, Mich	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1995	372	direct	Der ojcer fun ale Midrasz		Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1027	Singer, Isaac Bashevis	Krótki piątek	Polish	Bogutyn, Dorot	Gdańsk	Atext; Marabut	Poland	1996	219	indirect	Short friday and ot	English	Yiddish
1028	Singer, Isaac Bashevis	Rodzina Muszkató	Polish	Borowik, Joann	Warszawa	Muza	Poland	1996	2	indirect	The family Moska	English	Yiddish
1029	Singer, Isaac Bashevis	Seans i inne opowi	Polish	Kurzatkowska,	Warszawa	Świat Książki	Poland	1996	253	indirect	The seance and ot	English	Yiddish
1030	Singer, Isaac Bashevis	Szumowiny	Polish	Nicpan, Łukasz	Warszawa	Świat Książki	Poland	1996	220	indirect	Scums	English	Yiddish
1031	Singer, Isaac Bashevis	Wrogowie	Polish	Melchior-Yahil	Warszawa	Amber	Poland	1996	238	indirect	Enemies	English	Yiddish
1032	Singer, Isaac Bashevis	Zjawa	Polish	Zbierska, Anna	Gdańsk	Atext; Marabut	Poland	1996	286	indirect	The image and oth	English	Yiddish
1033	Vaynberg, Yosef	Lessons in Tanya:	English	Kaploun, Uri	Brooklyn, N.Y.	Ḳehot Publicati	USA	1993	5	direct	Shiurim be-Sefer ha-Tanya		Yiddish
1034	Swarner, Kristina	Yiddish wisdom	English		San Francisco,	Chronicle Book	USA	1996	78	direct	Yiddishe chochma		Yiddish
1035	Faitelson, Aleks.	Heroism and brave	English		New York	Gefen Books	USA	1996	432	direct	In shṭurem un gerangl		Yiddish
1036	Sutzkever, Abraham	Laughter beneath tl	English	Zumoff, Barnet	Hoboken, N.J.	Ktav	USA	1996	179	direct	Fun alte un yunge ksav-yad		Yiddish
1037	Bergelson, David	The stories of Davi	English	Werman, Golda	Syracuse, N.Y.	Syracuse Unive	USA	1996	157	direct			Yiddish
1038	Grebu, Devis; Shalom A	The song of songs	English	Leviant, Curt	New York	Simon and Scht	USA	1996	1	direct	Shir-hashirim		Yiddish
1039	Mamme dear	a turn-of-the-centu	English	Glinert, Lewis	Northvale, N.J.	Jason Aronson	USA	1997	218	direct	Bloshteyn's briyenshteler		Yiddish
1040	Elberg, Yehudah	Ship of the hunted	English		Syracuse, N.Y.	Syracuse Unive	USA	1997	299	direct	Oyfn shpits fun a mast		Yiddish
1041	Goldenthal, Edgar J.; Rc	Poet of the ghetto:	English		Hoboken, N.J.	Ktav	USA	1997	1	direct			Yiddish
1042	An-Ski, Shalom	A dybbuk and othe	English	Kushner, Tony;	New York	Theatre Commu	USA	1997	1	direct			Yiddish
1043	Schneerson, Joseph Isa	The making of Cha	English		Brooklyn, N.Y.	Sichos in Englis	USA	1996	204	direct			Yiddish
1044	Isserles, Moses ben Isra	Shulhan arukh.	Hebrew		Brooklyn, N.Y.	Bet mishar sefa	USA	1970	432	direct	Orah hayim.		Yiddish
1045	Amichai, Yehuda	Bog e milostiv kar	Bulgarian	Papo, Moni	Sofija	Salom	Bulgaria	1997	70	direct			Yiddish
1046	Avisaj, Mordehaj-Marcc	Pateki i prostori	Bulgarian	Avisaj, Mordeh	Sofija	Salom	Bulgaria	1997	261	direct			Yiddish
1047	Singer, Isaac Bashevis	Mešuge	Czech	Novák, Aleš J.	Praha	Columbus	Czech Republ	1997	155	direct			Yiddish
1048	Schächter, Klara	Woss ich hob durcl	German	Andrée, Othma	Konstanz	Hartung-Gorre	Germany	1996	133	direct			Yiddish
1049	Avroham Ben-Schemuel	Die Hiob-Paraphra	German		Hamburg	Buske	Germany	1996	313	direct			Yiddish
1050	Kacnelson, Icchak; (Bi	Dos lied vunem ojs	German		München	Deutscher Tasc	Germany	1996	196	direct			Yiddish
1051	Shalom Aleichem	Tewje fährt ins Hei	German	Eliasberg, Alex:	Rheda-Wiedent	Bertelsmann-CI	Germany	1996	114	direct	Töbijjā der milkiger		Yiddish
1052	Shalom Aleichem	75000 und andere (German	Wiener, Dan	Leipzig	Reclam	Germany	1997	133	direct			Yiddish
1053	Der Nister	Die Brüder Maschl	German	Maass, Hans-Jo	Frankfurt am MZ	zweitausendein	Germany	1997	992	direct			Yiddish
1054	(Johann, Pfalz-Simmern	Die Haymonskinde	German		Tübingen	Niemeyer	Germany	1997	585	direct	Haimonskinder		Yiddish
1055	(Loewy, Hanno)	"Les vrais riches"	German		Leipzig	Reclam	Germany	1997	164	direct			Hebrew+I
1056	Singer, Isaac Bashevis	Der König der Feld	German	Baruch, Gertruc	München	Deutscher Tasc	Germany	1997	271	direct			Yiddish
1057	Singer, Israel Joshua	Die Brüder Aschke	German	Baruch, Gertruc	Frankfurt am M	Fischer-Tasche	Germany	1997	503	direct	Di brider Aškenazi		Yiddish
1058	(Stephani, Claus)	Ostjüdische Märch	German		München	Diederichs	Germany	1998	302	direct			Hungariar
1059	Yiśrā'el BenEliezer Ba'	Die Geschichten vc	German		Wiesbaden	Harrassowitz	Germany	1998	198	direct			Yiddish
1060		Jiddische Erzählun	German	Eliasberg, Alex:	Köln	Parkland-Verlağ	Germany	1997	363	direct			Yiddish
1061	Bramson-Alpernenè, Es	Yivo in Wilna: zur	German	Simon-Dubnow	Baalsdorf	UniMedia	Germany	1997	39	direct			Yiddish
1062	Singer, Isaac Bashevis	Satan i Goraj	Danish	Cipikoff, Lilian	Kbh.	Gyldendals Bog	Denmark	1996	198	indirect	Der Satan in Gore	English	Yiddish
1063	(Schwarz, Jan)	Den gyldne kaede:	Danish		Kbh.	Rhodos	Denmark	1993	208	direct			Yiddish
1064	Singer, Isaac Bashevis	A Moszkát család	Hungarian	Turczi, István	Budapest	Novella	Hungary	1996	606	indirect	The family Moska	English	Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1065	Kishon, Ephraim	Yeorigo seong kpe	Korean	Lee, Kyesook	Seoul	Jangmunсан	Korea, Repu	1996	270	direct	Nicht so laut vor Jerico		Yiddish
1066	Karpinowicz, Abraham	Paskutinis Vilniaus	Lithuanian	Smoliakovas, CVilnius		Tyto alba	Lithuania	1998	148	direct			Yiddish
1067	Faitelson, Aleks	Pabėgimas iš IX fo	Lithuanian	Nekrošytė, Zita Kaunas		Gabija	Lithuania	1998	155	indirect		English	Yiddish
1068	Faitelson, Aleks	The escape from th	English	Broido, Ethel Kaunas		Gabija	Lithuania	1998	169	indirect		Hebrew	Yiddish
1069	Vetka Ierusalima	al'manah pisatelej	Russian		Chişinău	Liga	Moldova Rej	1998	384	direct			Yiddish
1070	Singer, Isaac Bashevis	Tavul sitha	Sinhala	Viyangoda, GarColombo		Vidarshana Pra	Sri Lanka	1998	164	indirect	The penitent	English	Yiddish
1071	Singer, Isaac Bashevis	Sneg u Helmu	Serbian	Flajšer, MiroslaBeograd		BIGZ	Yugoslavia	1996	83	indirect	Zlateh the Goat an	English	Yiddish
1072	Neugroschel, Mendel	Izissyu no uin	Japanese	Nomura Mari s. l.		Syôraisya	Japan	1997	121	direct	Fun noentn over Bd 1		Yiddish
1073	Singer, Isaac Bashevis	Mesjogge	Dutch	Kriek, Bartho Amsterdam		De Arbeiderspe	Netherlands	1997	211	indirect	Meshugah	English	Yiddish
1074	Mendele Moicher, Sfori	Manke Fisjke	Dutch	Brill, Willy Amsterdam		Vassallucci	Netherlands	1997	160	direct	Fisjke der Kroemer		Yiddish
1075	Fûqs, Avraham M.	Unter der Brücke	German	Eidherr, Armin Salzburg, Wien		Müller	Austria	1997	109	direct			Yiddish
1076	Singer, Israel Joshua	Die Familie Karno	German	Winkler, Dora Wien		Zsolnay	Austria	1997	501	direct	Di mishpoche Karnovski		Yiddish
1077	Rabon, Israel	Die Strasse	German	Soxberger, Tho Salzburg, Wien		Residenz-Verla	Austria	1998	232	direct	Di gas		Yiddish
1078	Edelstadt, David	Mein Vermächtnis:	German	Soxberger, Tho Wien		Verlag Monte V	Austria	1998	71	direct			Yiddish
1079	Singer, Israel Joshua	Josche Kalb	German	List, Sylvia Wien		Zsolnay	Austria	1999	319	direct	Josche Kalb		Yiddish
1080	Verstandig, Mark	I rest my case	English		Carlton, VIC	Melbourne Uni	Australia	1997	306	direct			Yiddish
1081	Medresh, Israël	Le Montréal juif d'	French	Anctil, Pierre	Sillery, QUE	Septentrion	Canada	1997	272	direct	Montreal foun Nekhtn		Yiddish
1082	Simchovitch, Sam	A song will remain	English		Toronto	Lugus	Canada	1998		direct			Yiddish
1083	Revusky, Abraham	Wrenching times ir	English	Kantorowitz, MSt. John's Nfld.		Yksuver Pub.	Canada	1998	259	direct	In di shvere teg oyf ukraine		Yiddish
1084	Bergelson, David	Kui kõik on läbi	Estonian	Verschik, Anna Tallinn		Varrak	Estonia	1999	303	direct			Yiddish
1085	Der Nister	Contes fantastiques	French	Bechtel, Delphi Paris		Éditions du Cer	France	1997	194	direct			Yiddish
1086	Mendele Moicher Sfori	Les voyages de Be	French	Mandel, ArnoldSaulxures		Circé	France	1998	158	direct	Masaôt Binyamîm haš-šeliš		Yiddish
1087	Rozen, Chaja Golda	Lé bon recette chv	French		Paris	Amis israélites	France	1998	69	direct			Yiddish
1088	Chnéour, Zalman	Oncle Uri et les sie	French	Rozenszpir-PeyParis		L. Levi	France	1998	331	direct	Šqlover yidn		Yiddish
1089	Kolitz, Zvi	Yossel Rakover s'a	French	Marcou, Léa Paris		M. Sell-Calman	France	1998	115	direct	Yosl Raqovers wendung zu		Yiddish
1090	Yehoshua, Abraham B.	Ljubavnik	Serbo-Croat	Ott, Ivan Zagreb		Mladost	Croatia	1991	335	indirect		English	Yiddish
1091	Kishon, Ephraim	Pomozi sirotu na s	Croatian	Crnković, ZlatkZagreb		Znanje	Croatia	1992	249	indirect		German	Yiddish
1092	Kolitz, Zvi	Yossl Rakover si r	Italian	Callow, Anna LMilano		Adelphi	Italy	1997	91	direct	Yosl Rakowers vendung tsu		Yiddish
1093	Singer, Isaac Bashevis	Il certificato	Italian	Biondi, Mario Milano		TEA	Italy	1998	284	indirect	Tsertifikat	English	Yiddish
1094	Singer, Isaac Bashevis	Niewolnik	Polish	Wyrzykowska, Wrocław		Wydawnictwo IPoland		1996	246	indirect	The slave	English	Yiddish
1095	Chagall, Bella	Plonące świece	Polish	Sell, Jolanta Warszawa		Twój Styl	Poland	1994	333	indirect	Lumières allumées	French	Yiddish
1096	Singer, Isaac Bashevis	Zjawa	Polish	Zbierska, Anna Gdańsk		Atext	Poland	1993	282	indirect	The image and oth	English	Yiddish
1097	Shalom Aleichem	Mal'čik Motl	Russian	Šambadal, M. Moskva		Tekst	Russian Fed	1999	345	direct			Yiddish
1098	Shalom Aleichem	Bluždajušćie zvezd	Russian	Slonim, JA. Moskva		Tekst	Russian Fed	1999	524	direct			Yiddish
1099	Elberg, Yehudah	The empire of Kalr	English		Syracuse, N.Y.	Syracuse Unive	USA	1997	326	direct	Ḳalman ḳaliḳes imperye.		Yiddish
1100	Ayalti, Hanan J.	The Presence is in	English		Montgomery A	Black Belt Pres	USA	1997	255	direct			Yiddish
1101	Singer, Isaac Bashevis	Shadows on the Hu	English	Sherman, JosepNew York		Farrar Straus Gi	USA	1998	548	direct	Shotns baym Hodson		Yiddish
1102	(Kramer, Aaron)	The last lullaby	English		Syracuse, N.Y.	Syracuse Unive	USA	1998	256	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1103	Shalom Aleichem; (Frie Nineteen to the doz	English		Gorelick, Ted	Syracuse, N.Y.	Syracuse Unive	USA	1998	177	direct	Monologen		Yiddish
1104	(Green, Nancy L.; et al.)	Jewish workers in	English	Kozak, Thomas	Berkeley, CALI	University of C	USA	1998	256	direct			Yiddish+
1105	Goldenthal, Edgar J.; Rc	Poet of the ghetto:	English		Hoboken, N.J.	Ktav	USA	1998	412	direct			Yiddish
1106	Weissbrod, Abraham	Death of a shtetl	English	Kofler, Joseph;	New York	L. Milch	USA	1995	129	direct	Es shtarbt a shtetl.		Yiddish
1107	Kugelmass, Jack; Unitec	From a ruined gard	English		Bloomington, I	Indiana Univers	USA	1998	353	direct			Hebrew+
1108		A guide to the mor	English	Jacobson, Steve	Fairbanks, AL	Jacobson	USA	1998	344	direct			Hebrew+
1109	Levenson, Sam; Liebens	Shtetl memoirs and	English		United States	s. n.	USA	1991	78	direct			Yiddish
1110	Manger, Itzik	Az édenkert könyv	Hungarian	Lichtmann, Tan	Budapest	Európa	Hungary	1988	189	indirect		German	Yiddish
1111	Singer, Isaac Bashevis	Světnice, kde otec	Czech	Skoumal, Jan; z	Praha	Argo	Czech Republ	1999	292	indirect		English	Yiddish
1112	Singer, Isaac Bashevis	De koning van de a	Dutch	Kriek, Bartho	Den Haag	Stichting Uitge	Netherlands	1995	286	indirect	The king of the fie	English	Yiddish
1113	Singer, Isaac Bashevis	Het visum	Dutch	Kriek, Bartho	Den Haag	Stichting Uitge	Netherlands	1997	325	indirect	The certificate; De	English	Yiddish
1114	Kolitz, Zvi	Josl Rakover wend	Dutch	Veldhuizen, Do	Baarn	Ten Have	Netherlands	1998	89	direct	Jossel Rakovers	Wendung z	German+
1115	Peretz, Isaac Loeb	De bonthoed & anc	Dutch	Brill, Willy; et	Amsterdam	Vassallucci	Netherlands	1998	131	direct			Yiddish
1116	Sutzkever, Abraham	Groen aquarium &	Dutch	Brill, Willy; Ra	Amsterdam	Vassallucci	Netherlands	1998	159	direct	Griner akwarium		Yiddish
1117	Singer, Isaac Bashevis	Wrogowie	Polish	Melchior-Yahil	Warszawa	Amber	Poland	1998	238	indirect	Enemies: a love st	English	Yiddish
1118	Singer, Isaac Bashevis	Szatan w Goraju	Polish	Adamczyk-Garl	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1999	198	direct	Der sotn in Goraj		Yiddish
1119	Singer, Isaac Bashevis	Dwór	Polish	Wyrzykowska,	Warszawa	Muza	Poland	1999	522	indirect	The manor	English	Yiddish
1120	An Ski, Sholem	A dybbuk and othe	English	Kushner, Tony;	New York	Theatre Commu	USA	1997	1	direct			Yiddish
1121	Żychlińska, Rajzla	God hid his face	English	Kanter, Marek;	Santa Rosa, CA	Word & Quill	PUSA	1997	224	direct			Yiddish
1122	Kumove, Shirley	More words, more	English		Detroit, MICH	Wayne State Ur	USA	1999	313	direct			Yiddish
1123	Molodowsky, Kadia	Paper bridges	English	Hellerstein, Kat	Detroit, MICH	Wayne State Ur	USA	1999	543	direct			Yiddish
1124	Abramowicz, Hirsz	Profiles of a lost	English	Dobkin, Eva Ze	Detroit, MICH	Wayne State Ur	USA	1999	386	direct	Farshyundene gesht	altn	Yiddish
1125	(Sandrow, Nahma)	God, man, and dev	English	Sandrow, Nahr	Syracuse, N.Y.	Syracuse Unive	USA	1999	321	direct			Yiddish
1126	Sheynzon, Yosef Dov	A survivors' Hagga	English		Philadelphia, P	Jewish Publicat	USA	1999	1	direct			Hebrew+
1127	Schneersohn, Menahem	Bringing heaven dc	English		Holbrook, MAS	Adams Media	CUSA	1999	1	direct			Hebrew+
1128	(Cassedy, Steven)	Building the future	English		New York	Holmes and Me	USA	1999	316	direct			Yiddish
1129	Schneersohn, Menahem	Bringing heaven dc	English		Holbrook, MAS	Adams Media	CUSA	1999	206	direct			Hebrew+
1130	Goldsmith, Emanuel S.; Di	Yidishe literat	English		Nyu-York	Alveltlekher Yi	USA	1999	1	direct			Yiddish
1131	Singer, Isaac Bashevis	En lykkelig dag og	Danish	Cipikoff, Lilian	Kbh.	Holkenfeldt	Denmark	1988	276	direct			Yiddish
1132	Singer, Isaac Bashevis	Familien Moskat	Danish	Cipikoff, Lilian	Hellerup	Erichsen	Denmark	1988	613	direct			Yiddish
1133	Singer, Isaac Bashevis	Markernes konge	Danish	Cipikoff, Lilian	Kbh.	Holkenfeldt	Denmark	1989	221	direct			Yiddish
1134	Shraybman, Yehiel	Tvorenija i ljubov':	Russian	Ol'shevskij, Rud	Chişinău	Ruxanda	Moldova Rej	2000	352	direct			Yiddish
1135	Shalom Aleichem	Schir-ha-Schirim -	German	Rennert, Jürgen	Berlin	Buchverlag Der	GDR	1987	95	direct			Yiddish
1136	Shalom Aleichem	Tewje, der Milchm	German	Eliasberg, Alexi	Leipzig	Reclam	GDR	1987	187	direct	Tewje der milchiger		Yiddish
1137	(Dietzel, Volker)	Die ganze Welt ste	German	Dietzel, Volker	Leipzig, Weima	Kiepenheuer	GDR	1987	159	direct			Yiddish
1138	Singer, Isaac Bashevis	Sombras sobre el	Spanish	Abecassis, Jaco	Barcelona	Ediciones B	Spain	2000	583	direct	Shotens báim	Hodson	Yiddish
1139	Singer, Isaac Bashevis	Sombras sobre el	Spanish	Abecassis, Jaco	Barcelona	Ediciones B	Spain	2000	733	direct	Shotens báim	Hodson	Yiddish
1140	Niborski, Itzhok; et al.	Werterbuk fun lašv	French		Paris	Medem-bibliote	France	1997	306	direct			Hebrew+

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1141	Strigler, Mordekay	Maidanek	French	Pfeffer, Mauric	Paris	H. Champion	France	1998	197	direct			Yiddish
1142	Medem, Vladimir David	Ma vie	French	Minzeles, Hen	Paris	H. Champion	France	1999	401	direct	Fun mayn Lebn		Yiddish
1143		Fables juives du M	French	Fogel, Catherin	Paris	Éditions du Seu	France	1999	119	direct			Yiddish
1144	Shalom Aleichem	Buzie ou Le Cantic	French	Tournier, Jacqu	Paris	Calmann-Lévy	France	1999	117	indirect	The Song of songs	English	Yiddish
1145	Kacyzne, Alter	Contes d'hiver et d'	French	Baum, Batia	Paris	L. Levi	France	2000	169	direct	Gezamlte shriftn		Yiddish
1146	(Schulmann, Sarah)	Contes yiddish: de	French	Schulmann, Sar	Paris	l'École des loisi	France	2000	164	direct			Yiddish
1147	(Dobzynski, Charles)	Anthologie de la p	French		Paris	Gallimard	France	2000	610	direct			Yiddish
1148	Bergelson, David	Une tragédie provin	French	Déhan-Rotschil	Paris	L. Levi	France	2000	300	direct	Nok alemen		Yiddish
1149	Gorshman, Shira	Ha-zon we-ha-baq	Hebrew	Ben-Nahum, D	Tel Aviv	Yisrael-buch	Israel	1997	155	direct	hanas shaf un rinder		Yiddish
1150	Mendele Moicher Sfori	Pereq shira	Hebrew	Louria, Shalom	Haifa	Haifa Universit	Israel	2000	327	direct			Yiddish
1151	Manger, Itzik	zeror shirim u-bala	Hebrew	Avni, Meir	Jerusalem	Shamir	Israel	1999	123	direct	Lid un balade		Yiddish
1152	Shalom Aleichem	Motl ben Pessi ha-	Hebrew	Yeivin, Abraha	Tel Aviv	Am Oved	Israel	1999	294	direct	Motel Pesi des hazanus		Yiddish
1153	Shalom Aleichem	Ma hazot u-ma'ark	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1999	635	direct	Dramatishe shriften		Yiddish
1154	Shalom Aleichem	Monologim	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1997	384	direct	Monologen		Yiddish
1155	Shalom Aleichem	Menahem Mendel	Hebrew	Aharoni, Arie	Tel Aviv	Sifriat Poalim	Israel	1997	298	direct	Menahem Mendel		Yiddish
1156	Shalom Aleichem	Tevje kúabóndi og	Icelandic	Bergþórsdóttir,	Reykjavík	Mál Og Mennin	Iceland	1998	183	direct	Tevye der milkhiker		Yiddish
1157	Singer, Isaac Bashevis	Racconti	Italian		Milano	Mondadori	Italy	1998	1645	direct			Yiddish
1158	Katsenelson, Itskhak	Horobosareta yuda	Japanese	Asukai Masato;	Tokyo	Misuzu syobô	Japan	1999	160	direct	Dos lid fun oysgehargetn Y		Yiddish
1159		Aus der Finsternis	German		Salzburg, Wien	Residenz-Verla	Austria	1999	344	direct			Yiddish
1160		Mudrye evrejskie s	Russian		Minsk	Uradžaj	Belarus	1999	271	direct			Yiddish
1161	Revusky, Abraham	Wrenching times ir	English	Kantorowitz, M	St. John's Nfld.	Yksuver Pub.	Canada	1998	259	direct	In di shvere teg oyf ukraine		Yiddish
1162	Belkin, Simon	Le mouvement ouv	French	Anctil, Pierre	Sillery, QUE	Septentrion	Canada	1999	390	direct	Di Poalei Tsion bavegung i		Yiddish
1163	Jewish Public Library;	Pa'ul Trepman: bikt	English	Trepman, Babe	Montréal	Di Fundatsye fun der Yidish	Canad	1999		direct			Yiddish
1164	Bogrov, Grigori Isaakov	The child kidnappe	English	Dobrushin-Shar	Ottawa	S.D.	Canada	1996	66	direct	Di kinder khaper fun Rusla		Yiddish
1165	Medresh, Israël	Montreal of yester	English	Felsen, Vivian	Montréal	Véhicule Press	Canada	2000	214	direct	Eagle Pub Co, 1947		Yiddish
1166	Wolofsky, H Harry	Mayn Lebns Rayze	French	Anctil, Pierre	Sillery, QUE	Septentrion	Canada	2000	391	direct	Mayn Lebns Rayze		Yiddish
1167	Faitelson, Aleks	Im jüdischen Wide	German		Zürich	Elster-Verlag b	Switzerland	1998	448	direct	In sturem un gerangl		Yiddish
1168	Faitelson, Aleks	Im jüdischen Wide	German	Hürlimann, Estl	Baden-Baden	Elster-Verlag	Germany	1998	448	direct			Yiddish
1169	Chagall, Bella	Erste Begegnung	German	Adler, Bella; M	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1998	196	direct	Di erste bagegeniš		Yiddish
1170	Żychlińska, Rajzla	Gottes blinde Auge	German	kranhold, Karin	Berlin	Oberbaum	Germany	1997	248	direct			Yiddish
1171	Kolitz, Zvi; (Badde, Pau)	Jossel Rakovers W	German		München	Piper	Germany	1999	106	direct			Yiddish
1172	Elberg, Yehudah	Kalman der Krüpp	German	Osthelder, Xen	Hamburg	Rotbuch-Verlag	Germany	1999	431	direct	Kalman kalikes imperie		Yiddish
1173	Miedzyrzecki, Feigele P	Deckname Vladka	German	Krämer, Susann	Hamburg	Europäische Ve	Germany	1999	338	direct			Yiddish
1174	Hayyimôvîč-Hîrř, Málî;	Kindheit und Juger	German		Konstanz	Hartung-Gorre	Germany	1999	61	direct			Yiddish
1175	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia;	Reinbek bei Ha	Rowohlt-Tasch	Germany	1999	230	direct	Brenendike licht		Yiddish
1176	Shalom Aleichem	Anatewka: die Ges	German	Eliasberg, Alex	Frankfurt am M	Insel-Verlag	Germany	1999	276	direct	Töbijjā der milkiger		Yiddish
1177	(Jendrusch, Andrej)	Federmenschen: jic	German	Bachmann, Die	Frankfurt am M	Fischer-Tasche	Germany	1999	233	direct			Yiddish
1178	(Neuberg, Simon)	Das Schwedesch li	German		Hamburg	Buske	Germany	2000	107	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1179	Vishniac, Roman	Kinder einer vers	German	Grözinger, Elvi	Berlin	Henschelverlag	Germany	2000	159	direct	Children of a vanishing wor	English+	
1180	Bergelson, David	Leben ohne Frühli	German	Eliasberg, Alex	Berlin	Aufbau-Tasche	Germany	2000	293	direct	Noch alemen		Yiddish
1181	Shalom Aleichem	Tewje, der Milchm	German	Eliasberg, Alex	Berlin	Aufbau-Tasche	Germany	2000	297	direct			Yiddish
1182	Schein, Salomon	Ich lernte, nie zu r	German	Gitmul, Lea	Nürnberg	Antogo-Verl.	Germany	1999	64	direct			Yiddish
1183	(Trojanow, Ilija)	Das Huhn das schr	German		München	Belleville	Germany	1998	193	direct			Hebrew+
1184	Singer, Isaac Bashevis	Der König der Feld	German	Baruch, Gertruc	München	Deutscher Tasc	Germany	2000	271	direct	De Kenig vun die Felder		Yiddish
1185	Singer, Isaac Bashevis	Das Visum	German	Baruch, Gertruc	München	Deutscher Tasc	Germany	2000	271	direct			Yiddish
1186	Meisels, Abisch	Von Sechistow bis	German	Dalinger, Brigit	Wien	Picus-Verlag	Austria	2000	176	direct			Yiddish
1187	Gebirtig, Mordechaj	The song that neve	English	Simchovitch, S.	Oakville, ONT	Mosaic Press	Canada	2001	154	direct			Yiddish
1188	Elberg, Yehudah	L'empire de Kalma	French	Anctil, Pierre	Montréal	Leméac	Canada	2001	622	direct	Ḳalman ḳalikeš imperye		Yiddish
1189	Mendele Moicher Sfori	Cesty Binjumina T	Czech	Ambros, Peter	Praha	Argo	Czech Republ	2001	109	direct	Masoes Binjomin ha-shelisl		Yiddish
1190	Bejderman, Aleksandr A	Jiddische Gedichte	German		Potsdam	Verlag für Berl	Germany	2000	159	direct			Yiddish
1191	Manger, Itzik	Ich, der Troubadou	German	Jendrusch, And	Berlin	Dodo	Germany	1999	167	direct			Yiddish
1192	Berínsqí, Lew	Experimente mit W	German	Jendrusch, And	Berlin	Dodo	Germany	1998	168	direct			Yiddish
1193	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia	Reinbek bei Ha	Rowohlt-Tasche	Germany	2001	230,2	direct	Brenendike licht		Yiddish
1194	Singer, Israel Joshua	Josche Kalb	German	List, Sylvia	Frankfurt am M	Fischer-Tasche	Germany	2001	319	direct	Josche Kalb		Yiddish
1195	Kolitz, Zvi	Yósel Rákover ape	Spanish	Gross, Richard	Barcelona	Galaxia Gutenb	Spain	2001	109	direct	Jossel Rakovers Wendung z		Yiddish
1196	Singer, Israel Joshua	Bracia Aszkenazy	Polish	Krych, Maria	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1998	759	direct	Di brider Aszkenazy		Yiddish
1197	Rajzman, Elias	Było kiedyś miaste	Polish	Lembergier, Le	Szczecin	Książnica Pomc	Poland	2000	78	direct			Yiddish
1198	Singer, Isaac Bashevis	Spuścizna	Polish	Wyrzykowska, Warszawa		Muza	Poland	2000	450	indirect	The estate	English	Yiddish
1199	Singer, Isaac Bashevis	Sztukmistrz z Lubl	Polish	Szerer, Krystyn	Warszawa	Muza	Poland	2000	244	indirect	The magician of L	English	Yiddish
1200	Peretz, Isaac Loeb	Opowiadania chasy	Polish	Friedman, Mich	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	1997	289	direct			Yiddish
1201	Trunk, Jechiel Jeszaja	Pojln: obrazy i ws	Polish	Clarke, Anna	Łódź	Fundacja Anim	Poland	1997	142	direct			Yiddish
1202	Singer, Isaac Bashevis	Cienie nad rzeką H	Polish	Zychowicz, Elż	Warszawa	Muza	Poland	2000	612	indirect	Shadows on the H	English	Yiddish
1203	Singer, Isaac Bashevis	Moartea lui Matus	Romanian	Celaru, Anton	București	Hasefer	Romania	2001	243	direct			Yiddish
1204	An-Ski, Shalom; (Neugr	The dybbuk and th	English		Syracuse, N.Y.	Syracuse Unive	USA	2000	412	direct			Yiddish
1205	Schneerson, Menahem	Days of destiny	English	Loebenstein, Y	Brooklyn, N.Y.	Sichos in Engli	USA	1998	261	direct			Yiddish
1206	Wiesel, Elie	Night	English		Austin, TEX	Holt, Rinehart	USA	1999	193	direct	Un di velt hot geshvign		Yiddish
1207	Weinstock, Yair	More tales for the s	English	Zakon, Miriam	Brooklyn, N.Y.	Mesorah Public	USA	2000	246	direct			Yiddish
1208	Singer, Isaac Bashevis	The penitent	English		Franklin Center	Franklin Librar	USA	1983	169	direct	Bal-tshuve		Yiddish
1209	(Patterson, David)	The greatest Jewis	English		Middle Village,	Jonathan David	USA	1997	400	direct			Hebrew+
1210		Beria et Zimra	French	Weinstock, Mic	Genève	Metropolis	Switzerland	2001	88	direct			Yiddish
1211	Ulmer, Rivka	Turmoil, trauma an	English		Bern	Lang	Switzerland	2001	216	direct			Hebrew+
1212	Singer, Isaac Bashevis	Další příběhy z otc	Czech	Zbavitelová, Gi	Praha	Argo	Czech Republ	2002	150	direct	Majn tatns bejs-din štub		Yiddish
1213	Singer, Isaac Bashevis	Otrok	Czech	Šenkyřík, Ladis	Praha	Argo	Czech Republ	2002	237	direct			Yiddish
1214	Lewinson, Leo; (Wiehn,	Der unvergänglich	German	Smoliakov, Zwi	Konstanz	Hartung-Gorre	Germany	2001	82	direct			Yiddish
1215	Libermann, Fischel	Die Puppe und and	German	Eidherr, Armin	Berlin	Philo	Germany	2001	260	direct			Yiddish
1216	(Böning, Adalbert)	Naintzik jidiše špr	German		Schwerte	Kath. Akad	Germany	2000	44	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1217	Šapirâ-Rôzenşwayg, Ye	Sag niemals, das is	German	Dreifuss, Tamai	Alf/Mosel	Rhein-Mosel-V	Germany	2001	136	direct			Yiddish
1218	Rol'nik, Maša	Ich muss erzählen:	German	Greve, Dorothe	Berlin	Kindler	Germany	2002	286	direct			Yiddish
1219	Singer, Isaac Bashevis	Ha-eved	Hebrew	Yeivin, Avraha	Tel Aviv	Am Oved	Israel	2002	279	direct	Der Knekht		Yiddish
1220	Shalom Aleichem	La storia di Tewje	Italian	Lattes, Lina	Milano	Feltrinelli	Italy	2000	159	direct	Tevye der milkhiker		Yiddish
1221	Singer, Isaac Bashevis	Alla corte di mio p	Italian	Pelà, Rosanna	Milano	TEA	Italy	1999	238	indirect	In my father's cour	English	Yiddish
1222	Singer, Isaac Bashevis	Il mago di Lublino	Italian	Oddera, Bruno	Milano	TEA	Italy	2000	207	indirect	The magician of L	English	Yiddish
1223	Singer, Isaac Bashevis	La proprietà	Italian	Fonzi, Bruno	Milano	TEA	Italy	2000	450	indirect	The estate	English	Yiddish
1224	Beilesas, Judelis	Judké	Lithuanian	Gornštein, Gen	Vilnius	Baltų lankų leid	Lithuania	2001	141	direct			Yiddish
1225	Beilesas, Judelis	Judke	English	Urbonavičius-W	Vilnius	Baltų lankų leid	Lithuania	2002	143	indirect		Lithuani	Yiddish
1226	Grandia, Marcia; Singer	Buiten adem, van M	Dutch		Krommenie	Nederlandse Ve	Netherlands	2000	29	direct			Yiddish
1227		Papieren schatten v	Dutch	Brill, Willy; et	Amsterdam	Vassallucci	Netherlands	2001	143	direct			Yiddish
1228	Glatstein, Jacob	De heenreis	Dutch	Note, Herman	Amsterdam	Vassallucci	Netherlands	2001	220	direct	Wen Jasj iz geforn		Yiddish
1229	Singer, Isaac Bashevis	Meer verhalen van	Dutch	Flothuis, Mea	Amsterdam	Arbeiderspers	Netherlands	2002	174	indirect	More stories from	English	Yiddish
1230	Chagall, Bella	Brandende kaarsen	Dutch	Walvis, Jaap; et	Amsterdam	Atlas	Netherlands	2002	366	direct			Yiddish
1231	Naḥman Ben Simḥah of	Opowieści rabina	Polish		Kraków	Mercury	Poland	2001	109	indirect		English	Yiddish
1232	Pudłowski, Szajek	Ostatni promień na	Polish	Raczyńska, Szo	Łódź	Oficyna Bibliof	Poland	2001	111	direct			Yiddish
1233	Singer, Isaac Bashevis	Grosiki na raj i in	Polish	Zbierska, Anna	Warszawa	Muza	Poland	2001	357	indirect	A nest egg for par	English	Yiddish
1234	Kacyzne, Alter	Chore perły i inne	Polish	Friedman, Mich	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	2001	160	direct	Kranke perl un andere derce		Yiddish
1235	Singer, Isaac Bashevis	Miłość i wygnanie:	Polish	Czyżewski, Lec	Warszawa	Muza	Poland	2001	356	indirect	Love and exile: the	English	Yiddish
1236	Perle, Jehoszua	Żydzi dnia powsze	Polish	Friedman, Mich	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	2001	366	direct	Jidn fun a ganc jor		Yiddish
1237	Singer, Isaac Bashevis	Szosza	Polish	Sal, Szymon	Warszawa	Muza	Poland	2001	374	indirect	Shosha	English	Yiddish
1238	Aizenman, Tzvi	Na krawędzi snu	Polish	Ćwiakowska, A	Łódź	Oficyna Bibliof	Poland	2001	95	direct			Yiddish
1239	Segalowicz, Zusman	Tłomackie 13: z un	Polish	Friedman, Mich	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	2001	232	direct			Yiddish
1240	Singer, Isaac Bashevis	Certyfikat	Polish	Petrajtis-O'Neil	Warszawa	Muza	Poland	2001	270	indirect	The certificate	English	Yiddish
1241	Burg, Iosif	Okruchy	Polish	Ruta, Magdalen	Sejny	Pogranicze	Poland	2001	189	direct			Yiddish
1242	Singer, Isaac Bashevis	Szumowiny	Polish	Nicpan, Łukasz	Warszawa	Muza	Poland	2002	222	indirect	Scum	English	Yiddish
1243	Singer, Isaac Bashevis	Sztukmistrz z Lubl	Polish	Szerer, Krystyn	Warszawa	Muza	Poland	2002	246	indirect	The magician of L	English	Yiddish
1244	Singer, Isaac Bashevis	Opowieść o Królu	Polish	Bieroń, Tomasz	Warszawa	Muza	Poland	2002	228	indirect	The King of the Fi	English	Yiddish
1245	Ashkenazi, Yaakov ben	The weekly Midras	English	Zakon, Miriam	Brooklyn, N.Y.	Mesorah Public	USA	2001	1108	direct	Tsenerene		Yiddish
1246	Committee of Volkovisk	The Volkovysk me	English		Mahwah, N.J.	J. S. Berger	USA	2002	480	direct	Sefer zikaron Vołkovisk		Hebrew+
1247	Sherer, Moshe, Rabbi	Bi-shete enayim: n	Hebrew		New York	Artškrol-Mesor	USA	1988	427	direct	Sermons		Yiddish
1248	Singer, Isaac Bashevis	Dashuri e vonë	Albanian	Kadare, Helena	Tiranë	Onufri	Albania	2001	262	indirect		French	Yiddish
1249	Slostowski, Chil	Începutul înțelepci	Moldavian		Chișinău	s. n.	Moldova Rej	2002	12	direct			Yiddish
1250	Slostowski, Chil	Načalo mudrosti: s	Russian		Chișinău	s. n.	Moldova Rej	2002	12	direct			Yiddish
1251	(Janke, Jutta)	Von armen Schnor	German		Berlin	Volk und Welt	GDR	1986	186	direct			Polish+Yi
1252	Shalom Aleichem	Methusalem	German	Kaun, Manfred	Berlin	Altberliner	GDR	1988	44	direct			Yiddish
1253	Burg, Josef	Ein Gesang über al	German	Petras, Beate; R	Leipzig	St.-Benno-Verl	GDR	1988	184	direct			Yiddish
1254	Peres, Jiṣḥāq Lēb; Shal	Ein Zwiegespräch	German	Eliasberg, Alex	Leipzig	Dieterich	GDR	1989	269	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1255	(Wächter, Ludwig)	Das verzauberte Pf	German	Acher, Mathias;	Leipzig	Koehler und An	GDR	1988	158	direct			Yiddish
1256	Jizchak Lejb Perez; Me	Die Rebben Pfeifer	German		Berlin	Eulenspiegel-V	GDR	1989	142	direct			Yiddish
1257	Shalom Aleichem	Stempenju	German	Witt, Hubert	Leipzig	Reclam	GDR	1989	141	direct			Yiddish
1258	Halpern, Ber	Ein Dreier zum Sa	German	Kelm, Peter	Leipzig	St.-Benno-Verl	GDR	1988	159	direct			Yiddish
1259	Rasumny, Mark	Eine Welt voller W	German	Rennert, Jürgen	Leipzig	St.-Benno-Verl	GDR	1989	151	direct			Yiddish
1260	Singer, Isaac Bashevis	Šoše	Serbian	Veličković, Jad	Beograd	Paideia	Yugoslavia	1999	269	direct	Shosha		Yiddish
1261	Singer, Isaac Bashevis	Kafkin prijatelj i d	Serbian	Veličkov, Ljub	Beograd	Narodna knjiga	Yugoslavia	2000	132	indirect	A Friend of Kafka	English	Yiddish
1262	Simchovitch, Sam	Out of the Abyss	English		North York, On	S. Simchovitch	Canada	2003	288	direct			Yiddish
1263	Burg, Josef	Jom Kippur	German	Petras, Beate	Winsen/Luthe,	Boldt-Literatur	Germany	2001	24	direct			Yiddish
1264	Dalinger, Brigitte	Quellenedition zur	German		Tübingen	Niemeyer	Germany	2003	280	direct			Yiddish
1265	Lüchtefeld, Elisabeth	The seven deadly s	German+En	Luna, Carmen c	Berlin	E. Lüchtefeld	Germany	2002	83	direct	Die sieben Todsünden		Yiddish
1266	Żychlińska, Rajzla; (Wit	Die lider	German	Frankfurt am MZ	weitausendeins		Germany	2003	967	direct			Yiddish
1267	Leivick, H.	Le Golem	French	Demonico, Aris	Paris	l'Arche	France	2001	122	direct	Der Golem		Yiddish
1268	Shalom Aleichem	Un conseil avisé	French	Déhan-Rotschil	Paris	L. Levi	France	2002	57	direct	An eytse		Yiddish
1269	Shalom Aleichem	Le traîne-savates	French		Paris	L. Levi	France	2002	248	direct	Aiznban geshikhtes		Yiddish
1270	Asch, Shalom	Moscou	French	Ertel, Rachel	Paris	Mémoire du livi	France	2002	490	direct	Moskve		Yiddish
1271	Grynberg, Léon; Centre	Mémoires de Léon	French	Wachtel, Lisa	Orléans	Centre de reche	France	1998	91	direct			Yiddish
1272	Asch, Shalom	Varsovie	French	Raczymow, Hei	Paris	Mémoire du livi	France	2001	393	direct			Yiddish
1273	Markish, Peretz	Le monceau	French	Dobzynski, Cha	Paris	l'Improviste	France	2000	116	direct			Yiddish
1274	Guterman, Simha; Gute	Le livre retrouvé	French	Lapierre, Nicol	Paris	10-18	France	2001	278	direct			Yiddish
1275	Einhorn, Moses; Lashov	The Volkovysk me	English	Berger, Jacob S	Mahwah, N.J.	J.S. Berger	USA	2002	480	direct			Hebrew+
1276	(Zakutinsky, Ruth)	Techinas: "as only	English		Brooklyn, N.Y.	Aura Printing	USA	1999	489	direct	Teḥinah		Yiddish
1277	Burstein, Lillian Lux; B	What a life!: the a	English		Syracuse, N.Y.	Syracuse Unive	USA	2003	309	direct	Geshpilt a lebn		Yiddish
1278	Handler, Troim Katz	Śimḥeh: epistolaris	English	Beyles, Shimon	Milwaukee, WI	International As	USA	2001	73	direct			Yiddish
1279	New Yorkish	and Other America	English	Rosenfeld, Max	Southfield, MI	Congress of Sec	USA		262	direct			Yiddish
1280	(Neugroschel, Joachim)	Great tales of Jewi	English	Neugroschel, Jc	New York	Wings Books	USA	1991	709	direct	Yenne velt		Yiddish
1281	Shalom Aleichem	Tewje, der Milchm	German	Eidherr, Armin	Zürich	Manesse-Verlag	Switzerland	2002	348	direct	Tevjeh der milchiger		Yiddish
1282	Singer, Israel Joshua	Los hermanos Ashl	Spanish	Abecassis, Jaco	Barcelona	Ediciones B	Spain	2003	646	indirect	Brider Ashkenazi	English	Yiddish
1283	Der Nister	De familie Masjber	Dutch	Brill, Willy	Amsterdam	Vassallucci	Netherlands	2002	765	direct	Di misjpoosche Masjber		Yiddish
1284	Singer, Isaac Bashevis	Schimmen aan de I	Dutch	Flothuis, Mea	Amsterdam	De Arbeiderspe	Netherlands	2003	569	indirect	Shadows on the H	English	Yiddish
1285	Levie, Abraham	Rayzbeshraybung f	Dutch	Tal, Elchanan	Schoorl	Pirola	Netherlands	2003	139	direct			Yiddish
1286	Smolar, Hersh	Menskæ geta	Russian	Gilevič, Mikola	Minsk	Těhnałogija	Belarus	2002	182	indirect	The Minsk ghetto;	English	Yiddish
1287	Sandler, Boris Semenov	Glina i plot'	Moldavian	Ol'shevskij, Rud	Chişinău	Pontos	Moldova Rej	2003	254	direct			Yiddish
1288	Shraybman, Yeḥiel	Sem' let i sem' mes	Russian	Calenko, Jurij;	Chişinău	Ruxanda	Moldova Rej	2003	358	direct			Yiddish
1289	Faitelson, Aleks	Pobeg iz forta sme	Russian	Aksenova-Štejn	Minsk	Četyre četverti	Belarus	2000	64	direct	In shturem un gerangl		Yiddish
1290	Klein, Loebel	Une journée à Aus	French+German+English+H		Paris	Caractères	France	2001	56	direct			Yiddish
1291	Elberg, Yehudah	L'empire de Kalma	French	Anctil, Pierre	Arles	Actes Sud	France	2001	622	direct	Ḳalman ḳalikes imperye		Yiddish
1292	Zimet, Ben	La princesse perdu	French		Paris	Syros	France	2003	103	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1293	Rolnikas, Macha	Le journal de Macl	French	Casanova, Nico	Paris	L. Levi	France	2003	316	indirect	Ich muss erzählen	German	Yiddish
1294	Singer, Isaac Bashevis	Kaksi maailmaa, N	Finnish	Ryömä, Liisa	Helsinki	Tammi	Finland	1996	646	direct	Hoyf		Yiddish
1295	Singer, Isaac Bashevis	Kaksi maailmaa, N	Finnish	Ryömä, Liisa	Helsinki	Tammi	Finland	1997	395	direct	Hoyf		Yiddish
1296	Singer, Isaac Bashevis	Isäni seurakuntaa	Finnish	Ryömä, Liisa	Helsinki	Tammi	Finland	2002	326	direct	Beth Din		Yiddish
1297	Chagall, Bella	Erste Begegnung (I	German	Adler, Bella; M	Reinbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1988	196	direct	Di ershte begegenish		Yiddish
1298	Chagall, Bella	Brennende Lichter	German	Bernstein, Lia; R	einbek bei Ha	Rowohlt	Germany	1988	230	direct	Brenendike licht		Yiddish
1299	An-Ski, Shalom	Der Dibbuk	German	Bienek, Horst; F	rankfurt am M	Insel-Verlag	Germany	1989	230	direct	Der Dibbüq		Yiddish
1300	Singer, Isaac Bashevis	Satan v Goraji	Czech	Skoumal, Jan	Praha	Argo	Czech Repul	2003	149	direct	Der sotn in Goraj		Yiddish
1301	Singer, Isaac Bashevis	Světnice, kde otec	Czech	Skoumal, Jan; Z	Praha	Argo	Czech Repul	2003	292	indirect	Majn tatn's bejs-di	English	Yiddish
1302	Singer, Isaac Bashevis	Eksinud Ameerika	Estonian	Uibo, Udo	Tallinn	Vagabund	Estonia	2003	162	indirect	Lost in America	English	Yiddish
1303	Singer, Isaac Bashevis	A szégyenfolt	Hungarian	Szántó, Judit	Budapest	Fabula	Hungary	1993	207	direct			Yiddish
1304	Shalom Aleichem	Vándorcillagok	Hungarian	Sebes, Katalin	Budapest	Múlt és Jövő La	Hungary	1997	493	direct	Blonchende stern		Yiddish+I
1305	Singer, Isaac Bashevis	New York árnai	Hungarian	Dezsényi, Katal	Budapest	Novella	Hungary	1999	607	direct	Sho tns baym Hodson		Yiddish+I
1306	Dauzenroth, Erich; Korc	Sämtliche Werke (German	Koestler, Nora	Gütersloh	Gütersloher Ve	Germany	2004	629	direct			Hebrew+I
1307	Mendel, Herš	Erinnerungen eines	German	Löw-Beer, Nele	Köln	isp-Verlag	Germany	2004	278	direct	Zichroines fun a jidišn rew		Yiddish
1308	Shalom Aleichem	Tevie el lechero	Spanish	Calés, Mario; K	Barcelona	Río Piedras	Spain	2004	149	direct	Tevie der Miljiguer		Yiddish
1309	Chagall, Bella; Chagall,	Égő gyertyák	Hungarian	Széli, Jenő	Budapest	Palatinus	Hungary	2000	217	indirect	Brenendike licht	German	Yiddish
1310	Glückel von Hameln	Glikl Hameln emlé	Hungarian	Jólesz, László	Budapest	Athenaeum 200	Hungary	2001	199	indirect	Zikorwnwt	German	Yiddish
1311	Shalom Aleichem	Tevje, a tejesembe	Hungarian	Brodszky, Erzs	Budapest	Tericum	Hungary	2001	209	direct	Tevje der milhiger		Yiddish
1312	Shalom Aleichem	Énekek éneke	Hungarian	Brodszky, Erzs	Budapest	Tericum	Hungary	2002	106,3	indirect	Sir-hasírim	Russian	Yiddish
1313	Singer, Isaac Bashevis	Schimmen aan de I	Dutch	Flothuis, Mea	Den Haag	Stichting Uitge	Netherlands	2004	549	direct	Shadows on the Hudson		English+Y
1314	Shalom Aleichem	Feest!	Dutch	Silverberger, H	Amsterdam	Vassallucci	Netherlands	2003	219	direct	Maises far jidisje kinder		Yiddish
1315	Varsjavski, Ozer	Smokkelaars	Dutch	Jonk de Koning	Amsterdam	Vassallucci	Netherlands	2004	228	direct	Sjmoeglars		Yiddish
1316	Abraham, Pearl	Een sterke vrouw,	Dutch		Amsterdam	Pockethuis	Netherlands	2004	222	direct	3e dr.		Hebrew+Y
1317	Abraham, Pearl	De zevende bedela	Dutch	Jong, Sjaak de	Amsterdam	Meulenhoff	Netherlands	2004	598	direct	The seventh beggar		English+Y
1318	Singer, Isaac Bashevis	Rodzina Muszkató	Polish	Borowik, Joann	Warszawa	Muza	Poland	2003	758	indirect	The family Moska	English	Yiddish
1319	Singer, Isaac Bashevis	Sztukmistrz z Lubl	Polish	Szerer, Krystyn	Warszawa	Porozumienie	Poland	2002	246	indirect	The magician of L	English	Yiddish
1320	Singer, Isaac Bashevis	Sztukmistrz z Lubl	Polish	Szerer, Krystyn	Warszawa	De Agostini Pol	Poland	2002	244	indirect	The magician of L	English	Yiddish
1321	Singer, Isaac Bashevis	Cienie nad rzeką H	Polish	Zychowicz, Elz	Warszawa	Muza	Poland	2003	612	indirect	Shadows on the H	English	Yiddish
1322	Singer, Isaac Bashevis	Spinoza z ulicy Ry	Polish	Adamczyk-Garl	Warszawa	Muza	Poland	2003	228	indirect	The Spinoza of M	English	Yiddish
1323	Trunk, Jechiel Jeszaja	Moje życie wpisan	Polish	Clarke, Anna	Warszawa	Oficyna Nauko	Poland	1997	202	direct			Yiddish
1324	Asch, Shalom	Miasteczko	Polish		Janowiec	Towarzystwo P	Poland	2003	240	direct	A sztetl		Yiddish
1325	Singer, Isaac Bashevis	Meszuge	Polish	Zbierska, Anna	Warszawa	Muza	Poland	2003	278	indirect	Meshugah	English	Yiddish
1326	Singer, Isaac Bashevis	Wrogowie: historia	Polish	Batko, Zbignie	Warszawa	Muza	Poland	2003	286	indirect	Enemies: a love st	English	Yiddish
1327	Bergelson, David	Am bahnhof	German	Eliasberg, Alex	München	Piper	Germany	1989	157	direct	Arum vokzal		Yiddish
1328	Shalom Aleichem	Tèvié le laitier	French	Fleg, Edmond	Paris	Albin Michel	France	1962	186	direct	Tewje der milchiger		Yiddish
1329	Shalom Aleichem	Un violon sur le toi	French	Fleg, Edmond	Paris	Albin Michel	France	1972	186	direct	Tewje der milchiger		Yiddish
1330	Lewin, Samuel	Chassidische Lege	German	Nadel, Arno	München	Kösel	Germany	1989	109	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1331	Nahman Ben Simḥah of Die Erzählungen d	German	German	Brocke, Michae	Reinbek bei Ha Rowohl		Germany	1989	316 direct		Sippûrê maasiyyôt		Hebrew+
1332	Singer, Isaac Bashevis	Der Zauberer von I	German	Rademacher, St	Reinbek bei Ha Rowohl		Germany	1989	185 direct		Der kuntzenmacher fun Lu		Yiddish
1333	Singer, Isaac Bashevis	Jakob, der Knecht	German	Einsiedel, Wolf	Reinbek bei Ha Rowohl		Germany	1989	248 direct		Der knecht		Yiddish
1334	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel, der Narr	German	Einsiedel, Wolf	Reinbek bei Ha Rowohl		Germany	1989	361 direct				English+
1335	Singer, Isaac Bashevis	Die Brüder Aschke	German	Baruch, Gertruc	Reinbek bei Ha Rowohl		Germany	1989	503 indirect		Di brider Aškenaz	English	Yiddish
1336	Glückel von Hameln	Denkwürdigkeiten	German	Feilchenfeld, A	Frankfurt am MA	Athenäum	Germany	1989	333 direct		Zichroines		Yiddish
1337	Ejchental, Samuel	The fourth generati	English		Toronto	Lugus	Canada	1997	153 direct				Yiddish
1338	Ziper, Yankev; (Butovsk	The journals of Ya	English	Butovsky, Merv	Montréal	McGill-Queen's	Canada	2004	362 direct				Yiddish
1339	Medres, Israel	Between the wars	English	Felsen, Vivian	Montréal	Véhicule Press	Canada	2003	179 direct		Tsvishn tsvey velt millhome		Yiddish
1340		Un beau livre d'his	French	Starck, Astrid	Basel	Schwabe	Switzerland	2004	875 direct		Eyn shön Mayse bukh		Yiddish
1341	Kolitz, Zvi	Jossel Rakovers W	German	Badde, Paul	Zürich	Diogenes-Verla	Switzerland	2004	184 direct		Zvi Kolitz		Yiddish
1342	Ulinover, Miryam; (Kry	Un bonjour du pay	French	Baum, Batia	Paris	Bibliothèque M	France	2003	254 direct				Yiddish
1343	Wieviorka, Wolf	Est et Ouest; Dérac	French	Baum, Batia; B	Paris	Bibliothèque M	France	2004	345 direct		Bodnloze mentsh; Mizrekh		Yiddish
1344	An-Ski, Shalom	Le Dibbuk	French	Maurel, Xavier	Paris; Limoges	Espace Rachi; l	France	2004	141 direct				Yiddish
1345	Guterman, Simha	Alim min ha-esh	Hebrew	Gal, Moshe	Jerusalem	Yad Vashem	Israel	2004	299 direct		Bleter funem feier		Yiddish
1346	Rogowski, Adam	Naftule adam	Hebrew	Sharet, Yehuda	Tel Aviv	Bet Alim	Israel	2004	240 direct		Lst and found		Yiddish
1347	Lev, Micha	Sobibor	Hebrew	Avni, Meir		Kibbutz Shamir	Israel	2005	199 direct		Sobibor		Yiddish
1348	Chaimovitz, Rivkah	Zikhronot we-shiri	Hebrew	Avni, Meir		Afula	Israel	2005	143 direct		Memories and poems		Yiddish
1349	Ha-Nistar	Maasiyyot ba-ḥaru	Hebrew	Louria, Shalom	Jerusalem	Carmel	Israel	2005	104 direct		Maaselekh in ferzn		Yiddish
1350	Peretz, Isaac Loeb	Bontshay bi dehaḡ	Farsi, Weste	Majdydy, Zāhed	Sanandaj	Zāhed Majydy	Iran, Islamic	2004	60 indirect		Bontshe the silent	English	Yiddish
1351	Singer, Isaac Bashevis	Yagi to syounen	Japanese	Kudou, Yukio	Tokyo	Iwanami syoten	Japan	2003	141 direct		Zlateh the goat and other st		Yiddish
1352	Singer, Isaac Bashevis	Kaigosya	Japanese	Oosaki, Humik	Tokyo	Kikkasya	Japan	2003	190 direct				Yiddish
1353	Singer, Isaac Bashevis	Syosya	Japanese	Oosaki, Humik	Tokyo	Kikkasya	Japan	2002	414 direct		Shosha		Yiddish
1354	Singer, Isaac Bashevis	Szatan w Goraju	Polish	Adamczyk-Garl	Warszawa	Muza	Poland	2003	206 direct		Der sotn in Goraj		Yiddish
1355	Singer, Isaac Bashevis	Certyfikat	Polish	Petrajtis-O'Neil	Warszawa	Muza	Poland	2004	270 indirect		The certificate	English	Yiddish
1356	Singer, Isaac Bashevis	Urząd mojego ojca	Polish	Zychowicz, Elż	Warszawa	Muza	Poland	2004	340 indirect		In my father's cour	English	Yiddish
1357	Singer, Isaac Bashevis	Krótki piątek i inn	Polish	Bogutyn, Dorot	Warszawa	Muza	Poland	2004	268 indirect		Short Friday and o	English	Yiddish
1358	Singer, Isaac Bashevis	Przyjaciół Kafki	Polish	Petrajtis-O'Neil	Warszawa	Muza	Poland	2004	340 indirect		A Friend of Kafka	English	Yiddish
1359	Shneiderman, Samuel L	Burzliwe życie	Art Polish	Klugman, Alek	Łódź	Oficyna Bibliof	Poland	2002	155 direct				Yiddish
1360	Singer, Isaac Bashevis	Sztukmistrz z Lubl	Polish	Szerer, Krystyn	Kraków	Mediasat Polan	Poland	2004	189 indirect		The magician of L	English	Yiddish
1361	Singer, Isaac Bashevis	Sztukmistrz z Lubl	Polish	Szerer, Krystyn	Warszawa	Muza	Poland	2004	238 indirect		The magician of L	English	Yiddish
1362	Singer, Isaac Bashevis	Opowieść o Królu	Polish	Bieroń, Tomasz	Warszawa	Altaya Polska;	Poland	2003	228 indirect		The King of the Fi	English	Yiddish
1363	(Ertel, Rachel)	Maisonnette au bor	French	Ertel, Rachel	Paris	Albin Michel	France	1989	413 direct				Yiddish
1364	Miedzyrzecki, Feigele	Po obu stronach m	Polish	Bogucka-Krenz	Warszawa	Jaworski	Poland	2003	348 indirect		On both sides of t	English	Yiddish
1365	Singer, Isaac Bashevis	Nawrócony	Polish	Olejniczak-Ska	Warszawa	Muza	Poland	2005	116 indirect		The penitent; Der	English	Yiddish
1366	Manger, Itzik	Księga raju czyli	Polish	Friedman, Mich	Warszawa	Polski Instytut	Poland	2005	189 direct		Dos buch fun gan-eden di w		Yiddish
1367	Shalom Aleichem	Dzieje Tewji Mlec	Polish	Dresnerowa, Ar	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	2005	172 direct		Tewje der Milchiker		Yiddish
1368	Singer, Isaac Bashevis	Kafka barátja: elbe	Hungarian	Benedek, Mihál	Budapest	Novella	Hungary	2005	303 indirect			English	Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1369	Elberg, Yehudah	L'empire de Kalma	French	Anctil, Pierre	Montréal	Leméac	Canada	2001	622	direct	Kalman kałiķes imperye		Yiddish
1370	Rosenfarb, Chawa	Survivors	English	Morgentaler, G	Toronto	Cormorant Boo	Canada	2004	317	direct	LebengebLibene		Yiddish
1371	Fox, Chaim Leib	Cent ans de littéra	French	Anctil, Pierre	Sillery, QUE	Septentrion	Canada	2005	447	direct	100 yor Yidishe un Hebreis		Yiddish
1372	Sutzkever, Abraham	Siberia: a poem. L	English	Sonntag, Jacob	London	Abelard-Schum	UK	1961	46	direct			Yiddish
1373	Shalom Aleichem	The Tevye sories a	Chinese	Hasharon, Chav	Paris	Institute for Je	France	1999	250	direct			Yiddish
1374	Shalom Aleichem; (Jona	Ein Omelett wie be	German	Jonas, Gernot	Berlin	Dodo	Germany	2003	190	direct			Yiddish
1375	Singer, Israel Joshua	Die Brüder Aschke	German	Baruch, Gertruc	Berlin	Berliner Tasche	Germany	2005	557	direct	Di brider Aškenazi		Yiddish
1376	Euchel, Isaac Abraham;	Reb Henoch, oder (Yiddish+German		Hamburg	Buske	Germany	2004	282	direct			Yiddish
1377	(Gradenwitz, Peter)	Jiddische Liebeslie	German		Neu-Isenburg	Melzer	Germany	2004	239	direct			Yiddish
1378	Singer, Israel Joshua	Von einer Welt, di(German	Baruch, Gertruc	Berlin	Berliner Tasche	Germany	2005	303	direct	Fun a welt wos iz nishto me	English+Y	
1379	Rol'nik, Maša	Ich muss erzählen	German	Greve, Dorothe	Augsburg	Weltbild	Germany	2005	287	direct			Yiddish
1380	Rol'nik, Maša	Ich muss erzählen	German	Augsburg	Weltbild	Germany	Germany	2005	287	direct			Yiddish
1381	Landeszentrale für Polit	Unzer Sztyme	German	Brämer, Andrea	Kiel	Landeszentrale	Germany	2004	167	direct			Yiddish
1382	(Méndez, Marion; Strod	Aus jüdischer Volk	German+English		Halle an der Sa	Fliegenkopf-Ve	Germany	2002	95	direct			Yiddish
1383	Dasch, Roswitha; Neum	Es iz geven a zume	German	Hoffmann, Rah	Leverkusen	Weihermüller	Germany	2003	40	direct			Hebrew+Y
1384	Burg, Josef	Auf dem Czeremos	German	Eidherr, Armin	Winsen/Luhe	Boldt	Germany	2005	50	direct			Yiddish
1385	Gradowski, Salmen; (M	Sonderkommando	Italian	Schaumann Wo	Venezia	Marsilio	Italy	2002	221	direct	In harz fun Gehenom		Yiddish
1386	Weinreich, Max	I professori di Hitle	Italian	Salmaggi, Cesa	Milano	Il saggiatore	Italy	2003	379	indirect	Hitler's professors;	English	Yiddish
1387	Singer, Isaac Bashevis	I due bugiardi	Italian	Oddera, Bruno	Parma	U. Guanda	Italy	2003	206	direct			English+Y
1388	Katzenelson, Itzhak	Il canto del popolo	Italian	Sohn, Sigrid; V	Firenze	Giuntina	Italy	1995	204	direct	Dos lid funm oysgeharg'etn		Yiddish
1389	Singer, Isaac Bashevis	Anime perdute	Italian	Biondi, Mario	Milano	Longanesi	Italy	1995	264	indirect	Meshuge	English	Yiddish
1390	Singer, Isaac Bashevis	La famiglia Moska	Italian	Fonzi, Bruno	Milano	Corbaccio	Italy	1995	583	indirect	The family Moska	English	Yiddish
1391	Peretz, Isaac Loeb	Il mago e altre nov	Italian	Avisar, Samuel	Milano	Gribaudo	Italy	1997	168	direct			Yiddish
1392	Singer, Isaac Bashevis	Il mago di Lublino	Italian	Oddera, Bruno	Milano	Corbaccio	Italy	1996	207	indirect	The magician of L	English	Yiddish
1393	Kruk, Herman	Paskutinės Lietuvo	Lithuanian	Matulytė, Aldo	Vilnius	Lietuvos gyvent	Lithuania	2004	759	indirect	The last days of t	English	Yiddish
1394	Špital'nik, S.	Bessarabskij stil':	Russian	Špital'nik, S.	Chişinău	s. n.	Moldova Rej	2005	80	direct			Yiddish
1395	Singer, Isaac Bashevis	Magioničarot od L	Macedonian	Mladenović, Al	Skopje	Media print Ma	Macedonia (2005	230	direct	Der kuncnmaher fun Lublin		Yiddish
1396	Shalom Aleichem	Motu'er chuanqi	Chinese	Yao, Yi'en	Shanghai	Shaonian'ertong	China, Peopl	1997	165	direct			Yiddish
1397	Bergelson, David	Het geheim van Ra	Dutch	Note, Herman	Antwerpen	L. J. Veen	Belgium	2007	219	direct	Opgang		Yiddish
1398		Majsebuch, aneb, f	Czech	Vacek, Jindřich	Plzeň	Jindřich Vacek	Czech Republ	2005	1	indirect	Beau livre d'histo	French	Yiddish
1399	Singer, Israel Joshua	Die Familie Karno	German	Winkler, Dora	Berlin	Berliner Tasche	Germany	2005	501	direct	Di mišpohe Karnowski	English+Y	
1400	Burg, Josef	Gift	German	Eidherr, Armin	Winsen	Boldt	Germany	2005	32	direct	Ssam		Yiddish
1401	Aisnman, Zwi	Die Traumrose	German	Friedrichs, Dört	Berlin	Dodo	Germany	2005	190	direct			Yiddish
1402	Singer, Israel Joshua	Josche Kalb	German	List, Silvia	Berlin	Berliner Tasche	Germany	2006	319	direct			Josche Ka
1403	Burg, Josef	Dämmerung	German	Petras, Beate	Winsen	Boldt	Germany	2005	48	direct			Yiddish
1404	Wie der Onkel Avrom	Brot gegessen hat	German	Rennert, Jürgen	Teetz	Hentrich und H	Germany	2005	24	direct			Yiddish
1405	Burg, Josef	Mein Czernowitz	German	Eidherr, Armin	Winsen/Luhe	Boldt	Germany	2006	39	direct			Yiddish
1406	Euchel, Isaac Abraham	Reb Henoch, oder (German		Hamburg	Buske	Germany	2006	282	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1407	Wapner-Levin, Paje	Von Wilna nach B	German	Schweigmann-(Bremen	Donat		Germany	2006	95 direct		Main flikht zu derzailn		Yiddish
1408	Singer, Isaac Bashevis	Sombras sobre el	Spanish	Henelde, RhodaBarcelona	Ediciones B		Spain	2005	807 direct		Shotens báim Hodson		Yiddish
1409	Mendele, Moicher Sfori	Fishke el cojo	Spanish	Fiszbein, VardaCollado Villalb	Sefarad		Spain	2005	255 direct		Fishke der krumer		Yiddish
1410	Elberg, Yehudah	El imperio de Kaln	Spanish	Abecassis, JacoMadrid	Losada		Spain	2004	490 direct		Kalman kaliķes imperye		Yiddish
1411	Zalcman, Moshe	Joseph Epstein, ali	French	Rusanchi, BorisQuimperlé	la Digitale		France	1984	88 direct				Yiddish
1412	Apfelbaum, Kalma	Lettres d'un interné	French	Frydman, GéraParis; Belin, Or	CERCIL		France	2005	185 direct				Yiddish
1413	Katzenelson, Itzhak	Le chant du peuple	French	Baum, Batia Paris	Bibliothèque M		France	2005	151 direct		Dos lid fun oysgehargetn Y		Yiddish
1414	Turkov, Ionas	La lutte pour la vie	French	Pfeffer, MauricParis	H. Champion		France	2005	388 direct		In kamf farn lebn		Yiddish
1415	Gebirtig, Mordechaj; Lé	Chants du peuple j	French	Pressnitzer, Gil Cholet	les 2 encres		France	2005	161 direct				Yiddish
1416	Shalom Aleichem	Iram shel ha-anash	Hebrew	Mar, Benny Tel Aviv	Miskal		Israel	2005	278 direct		Di shtat fun si qleine ments		Yiddish
1417	Lev, Mihail Andreevič	Ilmale yediday	Hebrew	Avni, Meir Tel Aviv	Ha-reshut ha-lei		Israel	2005	269 direct		Ven nit di freynd meine		Yiddish
1418	Geller, Iaacov	Rezistența spiritual	Romanian	Oprea, Radu VăBucurești	Hasefer		Romania	2004	486 direct		Haamida Haruhanit Shel Ie		Yiddish
1419	Ajzenbud, Moshe	The commissar too	English	Ajzenbud, LeahBrunswick, VIC	Globe Press		Australia	1986	184 direct		Gelebt hinter Kratn		Yiddish
1420	Schwartz, Schmul	Under red skies	English	Bruce, Tania Caulfield South	Makor Jewish CA		Australia	2002	243 direct				Yiddish
1421	Robin, Moshe; Robin, S	Stepping into life	English	Charak, DaniellSouth Caulfield	Makor Jewish CA		Australia	2002	156 direct				Yiddish
1422	Glatstein, Jacob	Emil and Karl	English	Shandler, JeffreMelbourne	Text Publishing		Australia	2006	194 direct		Emil un Karl		Yiddish
1423	Celemenski, Jacob	Elegy for my peopl	English		Melbourne	Jacob Celemens	Australia	2000	240 direct		Mitn farshnitnem folk		Yiddish
1424	Reles, Hirsh	Evrejskie sovetskie	Russian	Akkerman, M. Minsk	D. Kolas		Belarus	2006	317 direct				Yiddish
1425	Gruda, Morris	Tricks of fate	English	Fuerstenberg, AOakville, ONT	Mosaic Press		Canada	2006	1 direct				Yiddish
1426	(Tregebov, Rhea)	Arguing with the s	English		Toronto	Sumach Press	Canada	2007	1 direct				Yiddish
1427	Shtern, Sholem	Tristesse et nostalg	French	Anctil, Pierre Montréal	Éditions du Nor		Canada	2006	1 direct		Shrayber vos ikh hob geken		Yiddish
1428	(Tregebov, Rhea)	Arguing with the s	English		Toronto	Sumach Press	Canada	2007	229 direct				Yiddish
1429	Shtern, Sholem	Nostalgie et tristes	French	Anctil, Pierre Montréal	Noroît		Canada	2006	357 direct		Shrayber vos ikh hob geken		Yiddish
1430	Trunk, Yehiel Yeshaia; (Poyln		English	Clarke, Anna Toronto	University of T		Canada	2007	167 direct				Yiddish
1431	Nadir, Moishe	That is how it is	English	Fink, Harvey Ladysmith, C.-I	Windshift Press		Canada	2007	1 direct				Yiddish
1432	Badde, Paul; Kolitz, Zvi	Jossel Rakovers W	German	Badde, Paul Zürich	Diogenes-Verla		Switzerland	2006	20 direct				Yiddish
1433	Singer, Isaac Bashevis	Naphatali-Slemiyel	Bengali	BandyopādhyāyKolkata	Pyapiras		India	2004	111 direct				Yiddish
1434	Ringelblum, Emanuel; S	Warusyawa getto: Japanese		Oosima, Kaori Tokyo	Misuzu syobou		Japan	2006	378 indirect		Notes from the W	English	Yiddish
1435	Singer, Isaac Bashevis	Kahuka no tomo to	Japanese	Murakawa, TakTokyo	Sairyuusya		Japan	2006	402 indirect		A friend of Kafka	English	Yiddish
1436	Levi, Lili Melamed	Da izziveeš mečtat	Bulgarian	Berler, Heni Sofija	Damjan J		Bulgaria	2003	264 direct				Yiddish
1437	Singer, Isaac Bashevis	Taibere to kanozyo	Japanese	Oosaki, HumikTokyo	Kikkasya		Japan	2007	254 indirect		Teibele and her d	English	Yiddish
1438	(Borensztajn, Fred; Meij	De leegte zonder Ji	Dutch		Amsterdam	Stichting Jiddisj	Netherlands	2005	90 direct				Yiddish
1439	Singer, Isaac Bashevis	Slaven	Swedish	Barklund, GunnStockholm	Bromberg		Sweden	2007	237 direct		Der Knekht		Yiddish
1440	Kolitz, Zvi	Jossel Rakovers sa	Swedish	Brogren, MargaLund	Arcus		Sweden	2005	119 direct				Yiddish
1441	Singer, Isaac Bashevis	Trollkarlen från Lu	Swedish	Lundgren, Caj Stockholm	Bromberg		Sweden	2005	332 direct		Der kuntsnmakher fun Lubl		Yiddish
1442	Katzenelson, Itzhak; Ma	Kas ha laz	Breton	Baum, Batia; K	Rennes		France	2005	196 direct				Yiddish
1443	Shalom Aleichem; (Déh	La peste soit de l'	French		Paris	L. Levi	France	2005	351 direct		Menahem Mendl Nyu yorq-		Yiddish
1444	Rabon, Isroel	Balut	French	Ertel, Rachel Montreuil	Folies d'encre		France	2006	183 direct				Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1445	Singer, Israel Joshua	D'un monde qui n'e	French	Lewi, Henri	Paris	Denoël	France	2006	415	direct	Fun a velt vos iz nishto mer	Yiddish	
1446	Umru, Dovid	À la croisée des ch	French	Baum, Batia; R	Paris	Bibliothèque M	France	2006	289	direct		Yiddish	
1447	Rakovsky, Puah	Mémoires d'une ré	French	Rozenbaumas, I	Paris	Phébus	France	2006	324	direct	Zikhoynes fun a Yiddisher	Yiddish	
1448	Singer, Isaac Bashevis	Schiuma	Italian	Paolini, Pier Fr	Parma	U. Guanda	Italy	2004	222	direct	Shoym	Yiddish	
1449	Singer, Israel Joshua	I fratelli Ashkenazi	Italian	Fonzi, Bruno	Milano	Longanesi	Italy	2004	761	indirect	The brothers Ashk	English	Yiddish
1450	Miransky, Peretz	Between smile and	Lithuanian	Zumoff, Barnet	Vilnius	Versus aureus	Lithuania	2006	175	direct		Yiddish	
1451	(Famulicki, Jean-Claude)	Archives clandestin	French		Paris, Nanterre	Fayard, BDIC	France	2007	333	direct		Hebrew+	I
1452	Warszawski, Oser	La grande fauchais	French		Paris	Denoël	France	2007	742	direct		Yiddish	
1453	Vaisbrot, Bernard; Le B	La fille du charbon	French		Paris	L'Harmattan	France	2007	23	direct	Dem qoilngrebers tokter	Yiddish	
1454	Peretz, Isaac Loeb	Les oubliés du shte	French	Weinstock, Nati	Paris	Plon	France	2007	399	direct	Bilder fun a prowinz	rayze	Yiddish
1455	(Famulicki, Jean-Claude)	Archives clandestin	French		Paris, Nanterre	Fayard, BDIC	France	2007	359	direct		Hebrew+	I
1456	Katzenelson, Itzhak; (Er	Le chant du peuple	French	Baum, Batia	Paris	Zulma	France	2007	157	direct	Dos lid fun oysgehrgetn yid	Yiddish	
1457	Żychlińska, Rajzla	Portes muettes	French	Ertel, Rachel	Paris	l'Improviste	France	2007	269	direct	Chvaïgndikè tirn	Yiddish	
1458	Glatstein, Jacob	Seulement une voi	French	Ertel, Rachel	Paris	Buchet-Chastel	France	2007	139	direct		Yiddish	
1459	(Famulicki, Jean-Claude)	Archives clandestin	French		Paris	le Grand livre d	France	2007	333	direct		Hebrew+	I
1460	Poliakova, Sacha; (Sous:	Comptines et berce	French		Paris	Didier jeunesse	France	2006	57	direct	Kongresová turistika na již	Slovak+	R
1461	(Sakowska, Ruta)	Archives clandestin	French		Paris	le Grand livre d	France	2007	359	direct		Hebrew+	I
1462	Lemelman, Gusta; Leme	La fille de Mendel	French	Rozenbaumas, I	Bussy-Saint-Ge	Çà et là	France	2007	227	direct	Mendel's daughter	Yiddish+	I
1463	Naḥman Ben Simḥah of Jérusalem	et la pri	French	Baumgarten, Je	Paris	Le Thé des écri	France	2008	78	direct		Yiddish	
1464	Leib, Mani	Filourdi le dégourd	French	Morvan, Franç	Paris	le Sorbier	France	2008	23	direct	Yingl Tsingl khvat	Yiddish	
1465	(Ertel, Rachel)	Royaumes juifs	French		Paris	R. Laffont	France	2008	840	direct		Yiddish	
1466	Polack, Emmanuelle; Rc	Simon le voleur de	French	Vaisbrot, Berna	Paris	L'Harmattan	France	2008	44	direct	Šim39wn der zayt-ganab	Yiddish	
1467	Moykher-Sforim, Mend	La haridelle ou Dét	French	Baum, Batia	Paris	Bibliothèque M	France	2008	295	direct	Di Qlayçe oder ša39ar ba39	Yiddish	
1468	Singer, Israel Joshua	La famille Karnovs	French	Charbonnel, M	Paris	Denoël	France	2008	688	direct	Di mishpohe Karnovski	Yiddish	
1469	Goldstein, Chaim Icel	Bunkier	Polish	Arm, Sara	Warszawa	Karta	Poland	2006	200	direct	Zibn in bunkier	Yiddish	
1470	Kanar, Zwi	Ryba mnie nie poł	Polish	Raczyńska, Szo	Lublin	Norbertinum	Poland	2007	215	direct	A fiš hot mik ništ ajngešlun	Yiddish	
1471	Singer, Isaac Bashevis	Śmierć Matuzalem	Polish	Wyrzykowska, Warszawa		bis	Poland	1991	210	indirect	The death of Meth	English	Yiddish
1472	Singer, Isaac Bashevis	Szatan w Goraju	Polish	Marzęcki, Józef	Warszawa	Sagittarius	Poland	1992	185	indirect	Satan of Goray; D	English	Yiddish
1473	Szczekacz (Rozen), Laj	Legion żydowski w	Polish	Polit, Monika	Warszawa	Stowarzyszenie	Poland	2007	71	direct	Getto Kultubanka	Yiddish	
1474	Singer, Isaac Bashevis	Spuścizna	Polish	Wyrzykowska, Warszawa		TMM; Axel Sp	Poland	2007	413	indirect	The estate	English	Yiddish
1475	Nowogródzki, Emanuel	Żydowska Partia R	Polish	Sawicka, Paula	Warszawa	Żydowski Insty	Poland	2005	362	indirect	The Jewish Labor	English	Yiddish
1476	Shalom Aleichem	Dzieje Tewji Mlec	Polish	Dresnerowa, Ar	Wrocław	Wydawnictwo I	Poland	2003	195	direct	Ganc Tewje der Milchiker	Yiddish	
1477	Shalom Aleichem	Rassказы dlja detej	Russian		Moskva	Mosty kul'tury;	Russian Fed	2007	253	direct		Yiddish	
1478	(Dymšic, V. A.)	Tjažba s vetrom	Russian		Moskva	Grinberg M.; M	Russian Fed	2007	319	direct		Yiddish	
1479	Singer, Isaac Bashevis	Papin domašnij suc	Russian	Vigdorovič, M.	Moskva	Evrejskoe slovo	Russian Fed	2007	25	direct		Yiddish	
1480		Tjaželye vremena c	Russian		Sankt-Peterburg	Biblija dlja vse	Russian Fed	2007	29	direct		Yiddish	
1481	Felsenbaum, Michael	Subbotnie spički	Russian	Černin, V.	Moskva	Media format	Russian Fed	2007	176	direct		Yiddish	
1482	Shalom Aleichem	Zapiski kommivoj	Russian		Moskva	Tekst	Russian Fed	2006	348	direct		Yiddish	

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1483	Singer, Isaac Bashevis	Rab	Russian	Baumvol', R.	Moskva	Tekst	Russian Fed	2006	380	direct			Yiddish
1484	Singer, Isaac Bashevis	More stories from	English	Leviant, Curt	New York	Farrar Straus Gi	USA	2000	215	direct	Essays		Yiddish
1485		Yiddish wisdom fo	English	Meltzer, Rae	San Francisco,	Chronicle Book	USA	2001	78	direct	Yiddishe khokhme far elter		Yiddish
1486	Shtern, Mosheh Aharon	From a pure fire	English	Goldstein, Yitz	New York	Feldheim Publi	USA	2001	277	direct	Me-esh tam		Yiddish
1487	Schneersohn, Menahem	Crown jewels: sich	English	Touger, Eliyah	Brooklyn, N.Y.	Sichos in Engli	USA	1998	2	direct	Likute shiḥot		Hebrew+
1488	Singer, Isaac Bashevis	The collected stori	English		New York	Farrar Straus Gi	USA	1982	610	direct			Yiddish
1489	Singer, Isaac Bashevis	The penitent	English		Boston, MASS	G.K. Hall	USA	1984		direct	Der bal-tshuve		Yiddish
1490	Singer, Isaac Bashevis	Stories for children	English		New York	Farrar Straus Gi	USA	1984	337	direct			Yiddish
1491	Singer, Isaac Bashevis	The image and oth	English		Boston, MASS	G.K. Hall	USA	1986	414	direct			Yiddish
1492	Grade, Chaim	Rabbis and wives	English	Grade, Inna He	New York	Schocken Book	USA	1987	307	direct	Ḳloyz un di gas		Yiddish
1493	Kramer, Aaron; Schwart	Zun iber volḳns	English		Los Angeles, C	Hayim Shyarts	USA	1986	145	direct			Yiddish
1494	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel the fool an	English		New York	Noonday Press	USA	1988	205	direct	Gimpl tam un andere dertse		Yiddish
1495	Singer, Isaac Bashevis	The king of fields	English		New York	New American	USA	1989	244	direct	Der kenig fun di felder		Yiddish
1496	(Metzker, Isaac)	A Bintel brief	English		New York	Schocken Book	USA	1990	214	direct			Yiddish
1497	Singer, Isaac Bashevis	Scum	English	Schwartz, Rosa	New York	Plume	USA	1992	217	direct	Shoym		Yiddish
1498	Alexandru, Ioan; Alver,	Contemporary East	English		New York	Oxford Univers	USA	1993	490	direct	Kongresová turistika na již	Polish+G	
1499	Schneersohn, Menahem	Torat Menahem	Hebrew		Brooklyn, N.Y.	Lahak Hanocho	USA	1993	4	direct	Torat Menahem (Hitva'ady		Yiddish
1500	Schneersohn, Menahem	Proceeding togethe	English	Kaploun, Uri	Brooklyn, N.Y.	Sichos in Engli	USA	1995	3	direct	Torat Menahem+selected le	Hebrew+	
1501	An-Ski, Shalom; (Kushr	A dybbuk	English	Neugroschel, Jc	New York	Theatre Commu	USA	1998	198	direct			Yiddish
1502	(Weinreich, Beatrice Si	Yiddish folktales	English	Wolf, Leonard	New York	Schocken Book	USA	1997	413	direct			Yiddish
1503	Singer, Isaac Bashevis	Shadows on the Hu	English	Sherman, Josep	New York	Plume	USA	1999	548	direct	Shotns baym Hodson		Yiddish
1504	Spiegel, Isaiah	Ghetto kingdom	English	Hirsch, David F	Evanston, ILL	Northwestern U	USA	1998	27	direct			Yiddish
1505	Schneersohn, Menahem	Beacons on the Tal	English		Brooklyn, N.Y.	Sichos in Engli	USA	1997	245	direct			Hebrew+
1506	Kolitz, Zvi	Yosl Rakover talks	English	Janeway, Carol	New York	Pantheon Books	USA	1999	99	direct	Yosl Raḳover's yendung tsu		Yiddish
1507	(Bisberg-Youkelson, Fei	The life and death	English	Bluestein, Gene	Lincoln, NE	University of N	USA	2000	125	direct	Stshegoye yizker-bukh		Yiddish
1508	Rakovsky, Puah	My life as a radica	English	Harshav, Barba	Indianapolis, I	Indiana Univers	USA	2002	204	direct	Zikhroyneš fun a Yidisher r		Yiddish
1509		Yiddish wisdom fo	English	Meltzer, Rae	San Francisco,	Chronicle Book	USA	2002	79	direct			Yiddish
1510	Shalom Aleichem	My first love affair	English	Leviant, Curt	Mineola, N.Y.	Dover Publicati	USA	2002	381	direct			Yiddish
1511	Wiesel, Elie	Night	English		St. Paul, MINN	EMC	USA	2003	152	direct	Un di yelt hot geshygn		Yiddish
1512	An-Ski, Shalom	The enemy at his p	English	Neugroschel, Jc	New York	Henry Holt; Me	USA	2002	327	direct			Yiddish
1513	Levita, Elia	Elia Levita Bachur	English		Tucson, ARIZ	Fenestra Books	USA	2003	119	direct	Bove-bukh		Yiddish
1514	Charmatz, Konrad; (Kuc	Nightmares	English	Beckerman, Mi	Syracuse, N.Y.	Syracuse Unive	USA	2003	274	direct	Ḳoshmarn		Yiddish
1515	Tugendhol'd, Jakov Ale	Marc Chagall on ar	English	Harshav, Barba	Stanford, CALI	Stanford Univer	USA	2003	225	direct	Hebrew+Russian+French+Y		Yiddish
1516	(Band, Arnold J.; Lissitz	The only kid	English		Los Angeles, C	Getty Research	USA	2004	14	direct	Ḥad gadya		Yiddish+
1517	Rosen, Milton J.	An American rabbi	English	Rosen, Stanley	Tuscaloosa, AL	University of A	USA	2004	127	direct			Yiddish
1518	(Bark, Sandra)	Beautiful as the mc	English		New York	Warner Books	USA	2003	336	direct			Yiddish
1519	Singer, Isaac Bashevis	Collected stories	English		New York	Library of Ame	USA	2004	789	direct			Yiddish
1520	Singer, Isaac Bashevis	Collected stories:	English		New York	Library of Ame	USA	2004	856	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1521	Alfonso el Sabio, king o	The scroll and the c	English		New York	Routledge	USA	2003	329	direct			Latin+Heb
1522	Seyder tkhines	the forgotten book	English	Kay, Devra	Philadelphia, P	Jewish Publicat	USA	2004	269	direct	Seyder tkhines		Hebrew+
1523	Kreitman, Esther	Deborah	English	Carr, Maurice	New York	Feminist Press	USA	2004	316	direct	Sheydim-řants		Yiddish
1524	(Glaser, Amelia; Weintr	Proletpen	English	Glaser, Amelia	Madison, WIS;	University of W	USA	2005	409	direct			Yiddish
1525	Singer, Isaac Bashevis	The manor & the e	English		Madison, WIS	University of W	USA	2004	818	direct	Hoyf		Yiddish
1526	Rosenfarb, Chawa	The tree of life	English	Morgentaler, G	Madison, WIS	University of W	USA	2004	3	direct	Boym fun lebn		Yiddish
1527	Margolin, Anna	Drunk from the bit	English	Kumove, Shirle	Albany, N.Y.	State Universit	USA	2005	288	direct			Yiddish
1528	(Bernstein, Mordechai V	The Zamoř memo	English	Berger, Jacob S	Mahwah, N.J.	Jacob Solomon	USA	2004	803	direct	Pinķes Zamoshtřh		Yiddish
1529	Steinberger, Chaim	First Hungarian Co	English		New York	First Hungarian	USA	2005	55	direct			Yiddish
1530	(Miller, Lily Poritz; Zab	A Thousand thread	English	Beckerman, Mi	Washington, D.	Remebrance Bo	USA	2005	319	direct			Yiddish
1531	Peretz, Isaac Loeb	The seven good ye	English	Hautzig, Esther	Philadelphia, P	Jewish Publicat	USA	2004	94	direct			Yiddish
1532	Bergelson, David	The shadows of Be	English	Neugroschel, Jc	San Francisco,	City Lights Boc	USA	2005	116	direct			Yiddish
1533	Domnitz, Aaron; Fox, B	My future is in Am	English	Cohen, Jocelyn	New York	New York Univ	USA	2006	329	direct			Hebrew+
1534	Wolfssohn, Aaron Halle	Landmark	Yiddish	English	Albany, N.Y.	State Universit	USA	2006	356	direct			Yiddish
1535	Agushewitz, Reuven	Faith and heresy	English	Steiner, Mark	New York	Michael Scharf	USA	2006	216	direct	Emuneh un apiķorseř		Yiddish
1536	Glatstein, Jacob	Emil and Karl	English	Shandler, Jeffre	New Milford,	Roaring Brook	USA	2006	194	direct	Emil un Ķarl		Yiddish
1537	Molodowsky, Kadia	A house with sever	English	Schoolnik, Lea	Syracuse, N.Y.	Syracuse Unive	USA	2006	315	direct	Sřtub miř zibn fenřter		Yiddish
1538	(Waldinger, Albert)	Shining and shado	English		Selinsgrove, PA	Susquehanna U	USA	2006	327	direct			Yiddish
1539	Cahan, Maier	Between my father	English	Neumark, Yose	Brooklyn, N.Y.	Mesorah Public	USA	2004	274	direct			Yiddish
1540	Bookbinder, Robert M.	Bookbinder's book	English		Pompano Beach	Careers	USA	2005	142	direct	bilingual ed.		Yiddish
1541	Singer, Isaac Bashevis	Gimpel the fool an	English		New York	Farrar Straus G	USA	2006	205	direct	Gimpl tam un andere dertse		Yiddish
1542	Wiesel, Elie	Night	English	Wiesel, Marion	New York	Hill and Wang	USA	2006	120	direct	Un di yelř hoř geshygn		Yiddish+I
1543	(Ben-Amos, Dan; Frank	Folktales of the Je	English	Schramm, Leon	Philadelphia, P	Jewish Publicat	USA	2006	2	direct			Hebrew+I
1544	Mark, Yudel	The Jewish pope	English	Goodman, Ruth	McKinleyville,	Fithian Press	USA	2006	127	direct	Yidisher poyps		Yiddish
1545	(Neugroschel, Joachim)	The Golem	English		New York	W.W. Norton	USA	2006	254	direct			Yiddish
1546	Shapiro, Lamed; (Garret	The cross and othe	English		New Haven, C	Yale University	USA	2007	226	direct			Yiddish
1547	(Harshav, Benjamin)	Sing, stranger: a hi	English	Harshav, Barba	Stanford, CALI	Stanford Univer	USA	2006	726	direct			Yiddish
1548	Gordin, Jacob	The Jewish King L	English	Gay, Ruth; Glaz	New Haven, C	Yale University	USA	2007	171	direct	Yudisher Ķenig Lir		Yiddish
1549	Asch, Shalom; (Landes,	Night	English	Robbins, Jack	Studio City, C	Players Press	USA	2006	13	direct			Yiddish
1550	Fram, Edward	My dear daughter:	English		Cincinnati, OH	Hebrew Union (USA	2007	337	direct			Yiddish
1551	An-Ski, Shalom; Asch, S	Radiant days, haun	English	Neugroschel, Jc	New York	Overlook Duck	USA	2005	429	direct			Yiddish
1552	Trunk, Isaiah	Łódź Ghetto	English	Shapiro, Robert	Bloomington, I	Indiana Univers	USA	2006	493	direct	Lodzsher geřo		Yiddish
1553	Coralnik, Abraham	Across the great di	English	Papo, Beatrice	(New York	iUniverse	USA	2005	1	direct			Yiddish
1554	Kopstein, Bracha; et al.	Mar'ot: asupat ha	Hebrew		New York	Shalom	USA	1981	288	direct			Yiddish
1555	(Cohen, David)	ha-řafah Yidish ha	Hebrew		Brooklyn, N.Y.	Dayid Ķohn	USA	2003	132	direct			Yiddish
1556	Perle, Yehoshue; (Roski	Everyday Jews	English	Birstein, Marga	New Haven, C	Yale University	USA	2007	350	direct	Yidn fun a gants yor		Yiddish
1557	Rosenfarb, Chawa; Berc	Arguing with the st	English		New York	Feminist Press	USA	2008	169	direct			Yiddish
1558	Harshav, Barbara; Harsh	American Yiddish	English		Stanford, CALI	Stanford Univer	USA	2007	813	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1559	(Greenberg, Helaine Shc	Voices from Vilna	English	Pietka, Maria; F	New York	iUniverse	USA	2006	49	direct			Polish+Yi
1560	Schneersohn, Menahem	Studies in Rashi	English	Danzinger, Y. E	Brooklyn, N.Y.	Ḳehot Publicati	USA	2005	80	direct	Miriam and the spies		Yiddish
1561	Aleks, Moysheh ben Tsc	Forty years in Was	English	Feldman, James	Washington, D.s. n.		USA	2007	118	direct	2nd ed. Fertsig yohr in Vas		Yiddish
1562	Aleks, Moysheh ben Tsc	Forty years in Was	English	Feldman, James	Washington, D.s. n.		USA	2007	124	direct	2nd ed. Fertsig yohr in Vas		Yiddish
1563	Lazar, Śimḥah	Suchowola	English		s. l.	s. n.	USA	1999	1	direct	Ḥurbn Sukhovolye		Yiddish
1564	Schaechter-Gottesman, IA	Aunt Bluma the wi	English		New York	Yiddish Langua	USA	2000	10	direct	Mume Blume di makhsheyf		Yiddish
1565	Der Nister	The family Mashbe	English	Wolf, Leonard	New York	New York Revi	USA	2008	688	direct	Mishpokhe Mashber		Yiddish
1566	Agushewitz, Reuven	Principles of philo	English	Steiner, Mark	New York	Yeshiva Univer	USA	2008	196	direct			Yiddish
1567	Margoshes, Joseph	A world apart	English	Robinson, Ira;	Boston, MASS	Academic Studi	USA	2008	195	direct	Erinerungen fun mayn leber		Yiddish
1568	Singer, Israel Joshua	Jobu-Joše	Estonian	Kasemaa, Kalle	Tallinn	Kultuurileht	Estonia	2009	221	direct			Yiddish
1569	Andrić, Ivo; Asturias, MN	Nobelijn šagnaltnu	Mongolian,	Cēngēl, C.	s. l.	s. n.	Mongolia	2001	198	direct	Janko Muzykant		German+I
1570	Lev, Michael	Sobibor	English	Zumoff, Barnet	Jerusalem	Gefen Pub. Hou	Israel	2007	278	direct	Sobibor		Yiddish
1571	Ravich, Melech	Ha-menaddim el h	Hebrew		Tel Aviv	Keshev le-shira	Israel	2007	230	direct			Yiddish
1572	Manger, Itzik	Kokhavim be-afar	Hebrew	Avni, Meir	Kibbutz Shamir	Kibbutz Shamir	Israel	2007	109	direct	Shtern in shtoyv		Yiddish
1573	Skudziki, Benjamin	Toda una vida	Spanish	Meller, Pnina	Tel Aviv	Dorgraf	Israel	2007	136	direct	Fun a ganz leb		Yiddish
1574	Skudziki, Benjamin	Bishvile ha-hayyi	Hebrew	Pelsenbaum, M	Tel Aviv	Dorgraf	Israel	2007	178	direct	Bishvile ha-hayyim we-ha-		Yiddish
1575	Gurevich, Khaim	Beerševskij Appol	Russian	Lange, Natalia	Tel Aviv	Terra Incognita	Israel	2007	203	direct	Appolo mi-Beer Sheva		Yiddish
1576	Vogelman, Naomi	Ahava haluma	Hebrew	Noy, Dov	Jerusalem	Carmel	Israel	2006	193	direct	Oysgeholemte libe		Yiddish
1577	Ha-Nistar	Me-ozar sippure ha	Hebrew	Luria, Shalom	Jerusalem	Carmel	Israel	2006	285	direct	Fon dem nistars ozros		Yiddish
1578	Ayznman, Tsevi	Ha-mehogim azim,	Hebrew	Aharoni, Arye	Bene Berak	Hakibbutz Ham	Israel	2006	122	direct	Di wayzers loyfen, loyfen		Yiddish
1579	Bernstein, Moshe	Kissufim	Hebrew	Bernstein, Ilana	Tel Aviv	Golan	Israel	2006	40	direct			Yiddish
1580	Kreitman, Esther; (Paski	Blitz and other stor	English	Van Tendeloo, I	London	David Paul	UK	2004	165	direct	Yiḥes		Yiddish
1581	Baron, Devorah	The first day and o	English	Seidman, Naom	Berkeley, CALI	University of C	USA	2001	236	direct			Hebrew+'
1582	Kruk, Herman; (Harshav	The last days of th	English	Harshav, Benjai	New Haven, C	Yale University	USA	2002	732	direct			Yiddish
1583	Peretz, Isaac Loeb; (Wis	The I.L. Peretz rea	English		New Haven, C	Yale University	USA	2002	461	direct			Yiddish
1584	Shalom Aleichem	The letters of Men	English	Halkin, Hillel	New Haven, C	Yale University	USA	2002	325	direct	Menaḥem-Mendl		Yiddish
1585	Manger, Itzik	The world accordir	English	Wolf, Leonard	New Haven, C	Yale University	USA	2002	249	direct			Yiddish
1586	(Frakes, Jerold C.)	Early Yiddish text	English		Oxford	Oxford Univers	UK	2004	889	direct			Yiddish
1587	(Joseph, Anne)	From the edge of t	English		London	Vallentine Mitc	UK	2003	168	direct			German+'
1588	Singer, Isaac Bashevis	Passions and other	English		London	Vintage Books	UK	2001	287	direct			Yiddish
1589	Singer, Isaac Bashevis	In my father's cour	English		London	Vintage Books	UK	2001	307	direct	Mayn tatn's bes-din shtub		Yiddish
1590	Minc, P.	The history of a fal	English	Michaels, Robe	Lewiston, N.Y.	Edwin Mellen F	USA	2002	322	direct	Geshikhte fun a falsher iluz		Yiddish
1591	Harendorf, Shmuel J.	The king of Lampe	English	Valencia, Heath	London	Jewish Music Ir	UK	2003	87	direct			Yiddish
1592	Kotik, Yekhezkel; (Assa	Journey to a ninete	English		Detroit, MICH	Wayne State Ur	USA	2002	540	direct	Mayne zikhroynes		Yiddish
1593	Kreitman, Esther	Deborah	English	Carr, Maurice	London	David Paul	UK	2004	316	direct			Yiddish
1594	Singer, Isaac Bashevis	Scum	English	Schwartz, Rosa	London	Vintage Books	UK	2005	217	direct	Shoym		Yiddish
1595	Radiant days, haunted nig	reat tales from the	English	Neugroschel, Jc	London	Overlook Duck	UK	2005	208	direct			Yiddish
1596	(Kagan, Jack)	Novogradok	English		Edgware	Vallentine Mitc	UK	2007	287	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1597	Glatstein, Jacob	Emil and Karl	English	Shandler, Jeffre	London	Scholastic	UK	2007	163	direct	Emil un Karl		Yiddish
1598	Frakes, Jerold C.	The cultural study	English		Basingstoke	Palgrave Macm	UK	2007	255	direct			Latin+Ge
1599	Singer, Isaac Bashevis	Dashuri e vonë. Tr	Albanian	Kadare, Helena	Tiranë	Onufri	Albania	2009	256	direct			Yiddish
1600	Singer, Isaac Bashevis	Shosha. Roman	Albanian	Kadare, Helena	Tiranë	Onufri	Albania	2009	311	direct	Shosha		Yiddish
1601	Wiesel, Elie	Natë	Albanian	Shvarc, Edvin;	Tiranë	ABC	Albania	2007	153	indirect	La nuit	French	Yiddish
1602	Shraybman, Yeheiel	Şapte ani şi şapte l	Moldavian	David, Eugenia	Chişinău	Cartea Moldove	Moldova Rej	2009	284	direct			Yiddish
1603	Burg, Josef	Ein Stück trockene	German	Petras, Beate	Winsen/Luhe	Boldt	Germany	2008	48	direct			Yiddish
1604	Burg, Josef	Begegnungen	German	Petras, Beate	Winsen/Luhe	Boldt	Germany	2006	55	direct			Yiddish
1605	Singer, Isaac Bashevis	Feinde, die Geschi	German	Teichmann, Wu	München	Süddeutsche Ze	Germany	2007	268	indirect	Sonim, di geşichte	English	Yiddish
1606	Burg, Josef	Über jiddische Dic	German	Eidherr, Armin;	Winsen/Luhe	Boldt	Germany	2007	48	direct			Yiddish
1607	Melamed, Hirsch	Kanaan und Ägypt	German	Schroeder, Han	Berlin	Pro Business	Germany	2007	212	direct			Yiddish
1608	Anski, Shlomo	El dibuk	Spanish		Collado Villalb	Sefarad	Spain	2008	180	direct			Yiddish
1609	Alejtem, Sholem	Menajem Mendel:	Spanish	Goldman, Luis	Barcelona	Nortesur	Spain	2008	253	direct	Menakhem Mendl		Yiddish
1610	Katzenelson, Itzhak	El kante del puevlo	Ladino		Barcelona	Herder	Spain	2008	173	direct	Dos lid funem oisguehargue		Yiddish
1611	Gradowski, Zalmen; Me	En el corazón del	Spanish	Fiszbein, Varda	Rubí	Anthropos	Spain	2008	226	indirect	In Harz fub Gehen	French	Yiddish
1612	Katzenelson, Itzhak	El canto del pueblo	Spanish	Toker, Eliahu	Barcelona	Herder	Spain	2008	150	direct	Dos lid funem oisguehargue		Yiddish
1613	Katzenelson, Itzhak	Dos lid funem oisg	Spanish	Pons, Arnau; T	Barcelona	Herder	Spain	2006	286	direct	Dos lid funem oisguehargue		Yiddish
1614	Gebirtig, Mordechaj; Ka	Ja budu pet'...	Russian	Levina, A. I.	Minsk	Z. Kolas	Belarus	2009	62	direct			Yiddish
1615	Reles, Hirs	Krugovert'	Russian	Gorskaja, N.; B	Minsk	Kovčeg	Belarus	2007	57	direct			Yiddish
1616	Sutzkever, Abraham	Wilner Getto	German	Witt, Hubert	Zürich	Ammann	Switzerland	2009	266	direct			Yiddish
1617	Sutzkever, Abraham	Gesänge vom Mee	German	Witt, Hubert	Zürich	Ammann	Switzerland	2009	187	direct			Yiddish
1618	Kolitz, Zvi; Ungerer, To	Jossel Rakovers W	German		Zürich	Diogenes-Verla	Switzerland	2008	200	direct			Yiddish
1619	Singer, Isaac Bashevis	A rabbi elótt: elbes	Hungarian	Csáki, Judit	Budapest	Novella	Hungary	2006	190	indirect		English	Yiddish
1620	Singer, Israel Joshua	Josje Telac	Serbian	Rajčić, Biserka	Zrenjanin	Agora	Serbia	2006	255	indirect	Josie Kalb	Polish	Yiddish
1621	Nackte Lieder	jiddische Literatur	German	Soxberger, Tho	Wien	Mandelbaum-V	Austria	2008	188	direct			Yiddish
1622	Wiesel, Elie	Ye	Chinese	Chen, Zhenmei	Taibeixian	Zuo'an wenhua	China, Peopl	2006	199	direct	Un di velt hot geshvign		Yiddish
1623	Shalom Aleichem	Xiaoluomu Alaihar	Chinese	Tang, Zhen	Nanchang	Ershiyi shiji ch	China, Peopl	2007	501	direct			Yiddish
1624	Shalom Aleichem	Motu'er chuanqi	Chinese	Yao, Yi'en	Shanghai	Shaonian ertong	China, Peopl	2007	201	indirect		Russian	Yiddish
1625	Shalom Aleichem	Motl i Jiddischland	Swedish	Weiss, Märta	Stockholm	Megilla-förl.; S	Sweden	2008	177	direct	Motl peysi dem hazns		Yiddish
1626	Isaac, Aaron	Minnen	Swedish	Brody, Abraham	Stockholm	Hillelförlaget	Sweden	2008	317	direct			Yiddish
1627	Hazdan, Israel	Skratta åt eländet	Swedish	Kerbel, Lennart	Bromma	Megilla-förl.	Sweden	2003	75	direct	Lachn fun tsores		Yiddish
1628	Badde, Paul; Kolitz, Zvi	Jossel Rakovers sa	Swedish	Brogren, Marga	Mölnlycke	Göran Larssons	Sweden	2003	119	direct			Yiddish
1629	Singer, Isaac Bashevis	På vår gata: syndar	Swedish	Lundgren, Caj	Stockholm	Bromberg	Sweden	2003	255	direct			Yiddish
1630	Singer, Isaac Bashevis	Skuggor över Huds	Swedish	Edlund, Birgit	Stockholm	Bromberg	Sweden	2001	544	direct	Sho tns baym Hodson		Yiddish
1631	Singer, Isaac Bashevis	Skuggor över Huds	Swedish	Edlund, Birgit	Stockholm	Bromberg	Sweden	2000	544	direct	Sho tns baym Hodson		Yiddish
1632	Katzenelson, Itzhak	Sången om det utpl	Swedish	Nelhans, Joachi	Bromma	Megilla-förl.	Sweden	1998	87	direct	Dos lid funem ojsgehargetn		Yiddish
1633	Kerbel, Lennart	Räddad!: men alla	Swedish		Bromma	Megilla-förl.	Sweden	1998	121	direct			Yiddish
1634		Rättegången mot G	Swedish	Kerbel, Lennart	Bromma	Megilla-förl.	Sweden	1998	112	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1635	Sutzkever, Abraham	Messias dagbok oc	Swedish		Schulman, Salo	Eslöv	B. Östlings	1998	175	direct			Yiddish
1636	Shalom Aleichem; Peret	Shtetl!: judiska ber	Swedish	Kerbel, Lennart	Stockholm	Megilla-förl.	Sweden	1996	170	direct			Yiddish
1637	Sandell, Håkan; Måndot	Södra magasinet: P	Swedish		Lund	Skånes författar	Sweden	1994	89	direct			English+
1638	Manger, Itzik	Dagbok från paradi	Swedish	Schulman, Salo	Stockholm, Ste	B. Östlings bok	Sweden	1993	202	direct	Di vunderleche	lebensbeshr	Yiddish
1639	Singer, Isaac Bashevis	Vilse i Amerika	Swedish	Lundgren, Caj	Stockholm	Bromberg	Sweden	1993	256	direct			Yiddish
1640	Aleichem, Sholem	Spelman på taket	Swedish	Lindgren, Stefa	Stockholm	Ordfront	Sweden	1992	198	direct	Tevje der milkhiker		Yiddish
1641	Singer, Isaac Bashevis	Ung man söker kär	Swedish	Lundgren, Caj	Stockholm	Bromberg	Sweden	1992	303	direct	A little boy in search of Go		Yiddish
1642		Natten läser stjärnc	Swedish	Schulman, Salo	Stockholm, Ste	B. Östlings bok	Sweden	1991	107	direct			Yiddish
1643	Singer, Isaac Bashevis	Avskum	Swedish	Edlund, Birgit	Stockholm	Bromberg	Sweden	1991	254	direct	Shoym		Yiddish
1644		Garva med Goldste	Swedish		Stockholm, Ste	Symposion	Sweden	1990	181	direct			German+]
1645	Singer, Isaac Bashevis	Fiender: en berätt	Swedish	Edlund, Mårten	Stockholm	Trevi	Sweden	1990	250	direct	Sonim, di Geschichte fun a		Yiddish
1646	Singer, Isaac Bashevis	Trollkarlen från Lu	Swedish	Lundgren, Caj	Stockholm	Bromberg	Sweden	1990	332	indirect	Der kuntsnmakher	English	Yiddish
1647	Singer, Isaac Bashevis	Slaven	Swedish	Barklund, Gunn	Stockholm	Bromberg	Sweden	1990	230	direct	Der qnekt		Yiddish
1648	Singer, Israel Joshua	Viri	Japanese	Hirose, Yosizi	Osaka	Osaka kyouiku	Japan	2007	182	direct			Yiddish
1649	Singer, Isaac Bashevis	Szerelmes történet:	Hungarian	Dezsényi, Katal	Budapest	Novella	Hungary	2008	262	direct	Śonim, geshikhte fun a libe		Yiddish
1650	Molodowsky, Kadya	Ha-iggeret	Hebrew	Snir, Mirik	Bene Berak	Hakibbutz Ham	Israel	2009	32	direct	A brivele		Yiddish
1651	Shechner, Yehoshua	OscMehakim le-leneq	Hebrew	Shorer, Chayim	Jerusalem	Yad Vashem	Israel	2009	439	direct	Waiting for Lenek		Yiddish
1652	Shalom Aleichem	Tevye ha-holev	Hebrew	Meron, Dan	Jerusalem	Keter	Israel	2009	251	direct	Tevye ha-holev		Yiddish
1653	Glatstein, Jacob	Emil we-Karl	Hebrew	Aharoni, Aryeh	Bene Berak	Hakibbutz Ham	Israel	2009	158	direct	Emil un Karl		Yiddish
1654	Stromer, Moty	Memoirs of an unfr	English	Robinson, Elinc	Jerusalem	Yad Vashem	Israel	2008	252	direct			Yiddish
1655	Singer, Isaac Bashevis	Ha-qosem mi-lubli	Hebrew	Rubinstein, Bill	Bene Berak	Sifriat Poalim	Israel	2008	239	direct	Fun lublin der qunzenmakh		Yiddish
1656	Dimont, Michael	Arbaa dorot	Hebrew	Lekach, Hano	Kibbutz Dalia	Ma'arekhet	Israel	2008	271	direct			Yiddish
1657	Kanner, Zvi	Seliha sheharagti o	Hebrew	Zucker, Shlomc	Or Yehuda	Zmora-Bitan	Israel	2008	240	direct			Yiddish
1658	Guterman, Bela	Ha-sof!	Hebrew	Mar, Banny	Jerusalem	Yad Vashem	Israel	2008	183	direct	Das Ende!		Yiddish
1659	Steinberg, Eliezer	Meshalim	Hebrew	Avni, Meir	Kibbutz Shamir	Kibbutz Shamir	Israel	2008	116	direct	Meshalim		Yiddish
1660	Asch, Shalom	Die Gefangene Got	German	Schmitz, Siegfr	Berlin, Leipzig	Zsolnay	Germany	1932	300	direct	Gotts Gefangene		Yiddish
1661	Glückel von Hameln	The memoirs of Gl	English	Loventhal, Mar	New York	Harper	USA	1932	332	direct			Yiddish
1662	Levin, Shmarya	The arena	English	Samuel, Mauric	New York	Harcourt	USA	1932	310	direct			Yiddish
1663	Pinski, David	Cripples	English	Goldberg, Isaac	New York	Samuel French	USA	1932	12	direct			Yiddish
1664	Pinski, David	Dollar	English	Goldberg, Isaac	New York	Samuel French	USA	1932	12	direct			Yiddish
1665	Pinski, David	Forgotten souls	English	Goldberg, Isaac	New York	Samuel French	USA	1932	12	direct			Yiddish
1666	Whiteman, Kalman	Bar Mitzvah	English	Hutwitz, Maxin	New York	Hebrew Publica	USA	1931	149	direct			Hebrew+
1667	(Unuk, Jana)	Obesi luno na streh	Slovenian	Unuk, Jana	Ljubljana	Študentska zalo	Slovenia	2007	180	indirect		English+	Yiddish
1668	Asch, Shalom	La chaise électriqu	French	Alzir, Hella; Al	Paris	Stock, Delama	France	1931	249	direct			Yiddish
1669	Singer, Isaac Bashevis	Scum	English	Schwartz, Rosa	London	Jonathan Cape	UK	1991	217	direct	Shoym		Yiddish
1670	Schwartz, Israel Jacob	Kentucky	English	Dubrovsky, Ge	London	University of A	UK	1990	238	direct	Kentoki		Yiddish
1671	Singer, Isaac Bashevis	The certificate	English	Wolf, Leonard	London	Hamish Hamilt	UK	1993	231	direct	Der certificat		Yiddish
1672	Singer, Isaac Bashevis	The death of Methu	English		London	Penguin	UK	1990	244	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1673	Singer, Isaac Bashevis	Scum	English	Schwartz, Rosa	London	Penguin	UK	1992	217	direct	Shoym		Yiddish
1674	Singer, Isaac Bashevis	The death of Methu	English		London	Penguin	UK	1990	244	direct			Yiddish
1675	Singer, Isaac Bashevis	The magician of L	English	Gottlieb, Elaine	London	Penguin	UK	1979	200	direct			Yiddish
1676	Singer, Isaac Bashevis	Enemies	English		London	Penguin	United Kingdom	1977	219	direct	Sonim, di Geschichte fun a		Yiddish
1677	Buloff, Joseph	From the old mark	English	Singer, Joseph	London	Harvard Univer	UK	1991	335	direct	Fun altn markplats		Yiddish
1678	Tory, Avraham; (Gilbert	Surviving the holoc	English	Michalowicz, J	London	Harvard Univer	UK	1990	554	direct			Yiddish
1679	(George, Emery Edward	Contemporary East	English		Oxford	Oxford Univers	UK	1993	490	direct			Polish+G
1680	Asch, Shalom	Woran ich glaube.	German	Schmitz, Siegf	Berlin, Leipzig	Zsolnay	Germany	1932	77	direct	Vün Gattung zu Persönlichl		Yiddish
1681	Nadir, Moishe	From man to man	English	Fink, Harvey	Ladysmith, B.C	Windshift Press	Canada	2006	130	direct	Fun menṭsh tsu menṭsh		Yiddish
1682	Ansky, Sherry; (Kneale, A	dybbuk: a Theat	English	Kushner, Tony	Vancouver	Theatre at UBC	Canada	2008		direct			Yiddish
1683	Šrajbman, Ihil' Icikovič	Sieben Jahre und s	German	Dähnhardt, Ern	Berlin	be.bra-Verlag	Germany	2009	372	direct			Yiddish
1684	Opatoshu, Joseph; (Cha	Ein Tag in Regenst	German	Koller, Sabine; Passau		Stutz	Germany	2008	119	direct			Yiddish
1685	Sutskever, Abraham; (V	Geh über Wörter w	German	Comans, Peter	Frankfurt am M	Campus-Verlag	Germany	2009	389	direct			Yiddish
1686	Lev, Mihail Andreevič	Über Josef Burg	German	Eidherr, Armin; Winsen/Luhe		Boldt-Literatur	Germany	2009	28	direct			Yiddish
1687	Rajchman, Chil	Ich bin der letzte J	German	Bokelmann, Uli	München	Piper	Germany	2009	155	direct			Yiddish
1688	Alberton, Meir	Birobidschan die J	German	Peczenik, Herm	Leipzig	E. Prager	Germany	1932	286	direct			Yiddish
1689	Shalom Aleichem	Rasskazy dlja detej	Russian		Moskva	Mosty kul'tury	Russian Fed	2005	166	direct			Yiddish
1690	Naḥman Ben Simḥah of	Rasskazy o neobyč	Russian		Moskva	Institut izučeni	Russian Fed	2005	444	indirect	Tales of rabbi Nac	English	Yiddish
1691	Shalom Aleichem	Bluždajuščie zvezd	Russian	Slonim, Ja	Moskva	Tekst	Russian Fed	2005	556	direct			Yiddish
1692	Shalom Aleichem	Tev'e-moločnik ; M	Russian	Šambadal, M.	Moskva	Tekst	Russian Fed	2005	394	direct			Yiddish
1693	Shalom Aleichem	Marienbad	Russian	Šambadal, P.M.	Moskva	FreeFly	Russian Fed	2005	169	direct			Yiddish
1694	Singer, Isaac Bashevis	Kabbalist s Vostoč	Russian	Vedenjapin, D.	Moskva	Tekst	Russian Fed	2005	300	direct			Yiddish
1695	Singer, Isaac Bashevis	Skazki	Russian	Mjačots, O.	Moskva	Tekst	Russian Fed	2005	109	direct			Yiddish
1696	Shalom Aleichem	Pesn' pesnej	Russian	Ėfros, A.; Volk	Moskva	Mosty kul'tury;	Russian Fed	2005	95	direct			Yiddish
1697	Shalom Aleichem	Tev'e-moločnik: T	Russian	Šambadala, M.	Moskva	ĖKSMO	Russian Fed	2004	606	direct			Yiddish
1698	Heschel, Abraham Josht	Shamayim al ha-ar	Hebrew	Yaari, Yehuda	Jerusalem	Mosad Abrahan	Israel	1975	90	direct			Yiddish
1699	Glückel von Hameln	The memoirs of G	English	Lowenthal, Ma	London	Harpers	UK	1932	296	direct			Yiddish
1700	Kushner, Tony; Neugros	A dybbuk and othe	English	Ansky, S.	London	Nick Hern	UK	1998	198	direct			Yiddish
1701	An-Ski, Shalom; (Kushr	A dybbuk and othe	English		London	Nick Hern	UK	1998	198	direct			Yiddish
1702	Shalom Aleichem; (Frie	Nineteen to the doz	English	Gorelick, Ted	s. l.	Syracuse Unive	UK	2000	177	direct	Monologen		Yiddish
1703	An-Ski, Shalom; (Neugr	The dybbuk and th	English		s. l.	Syracuse Unive	UK	2000	412	direct			Yiddish
1704	Singer, Isaac Bashevis	Shadows on the Hu	English		London	Hamish Hamilt	UK	1998	548	direct	Sho tns baym Hodson		Yiddish
1705	(Green, Nancy L.; Altm	Jewish workers in	English	Boeke, Wanda;	London	University of C	UK	1998	256	direct			German+]
1706	Vishniac, Roman; (Flac	Children of a vanis	English		London	University of C	UK	1999	141	direct			Yiddish
1707	Lozansky-Bogomolnaya	Wartime experienc	English	Beckerman, Mi	London	Vallentine Mitc	UK	2000	192	direct			Yiddish
1708	Weinreich, Max	Hitler's professors	English		London	Yale University	UK	1999	291	direct	Hitlers profesorn		Yiddish
1709	Singer, Isaac Bashevis	Satan In Goray	English		London	Vintage	UK	2000	239	direct	ha-Satan be-Gore		Yiddish
1710	Singer, Isaac Bashevis	Why Noah chose t	English	Shub, Elizabeth	London	Macmillan Chil	UK	1997	32	direct			Yiddish

Id	Autor	TA	LA	Traductor	Lloc	Editorial	País	Any	Pàgs.	Mod.	TP	Pivot	LP
1711	Singer, Isaac Bashevis	The slave	English	Hemley, Cecil;	London	Penguin	UK	1996	235	direct			Yiddish
1712		Meshugah	English	Singer, Isaac B;	London	Penguin	UK	1996	232	direct			Yiddish
1713	(Stavans, Ilan)	The Oxford book o	English		Oxford	Oxford Univers	UK	1998	493	direct			German+]
1714	Singer, Israel Joshua	The sinner (Yoshe	English	Samuel, Mauric	New York	Liveright	USA	1933	314	direct			Yiddish

14 Annex 4: Base de dades

Aquest annex consisteix en la base de dades on s'inclouen tots els parells de noms propis obtinguts en el despullament del corpus. Les columnes representen les categories d'anàlisi següents: **id.** o número identificador, **autor**, **AA** o any de publicació del text d'arribada, **TA** o títol del text d'arribada, **LA** o llengua d'arribada, **pàg.** on apareix l'expressió de partida, **tipus** d'expressió, **EA** o expressió d'arribada, **àmbit** del referent, **realitat** del referent, **EP** o expressió de partida, **ER** o expressió de referència, **LR** o llengua de referència i **procediment** o tècnica de traducció.

Per tant, no incloem en aquest annex les columnes o categories següents: any de publicació del text de partida, títol del text de partida, traductor i any de la traducció. La informació referent a aquestes categories es pot obtenir a partir de la descripció del corpus (veg. §7.4.4, pàg. 246).

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	5	topo	Cracow	ídix	històric	kroke			exònim
2	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	5	topo	Frampol	ídix	històric	frampol			transferència
3	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	5	topo	Turbeen	ídix	històric	turbin			transferència
4	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	5	pm	Gimpel	ídix	fictici	gimpl			transferència
5	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	5	sobrenom	Fool, the	ídix	fictici	tam (תם)			traducció
6	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	5	pm	Wolf-	ídix	fictici	volf	Wolf	de	interferència
7	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	5	pm	Leib	ídix	fictici	leyb			transferència
8	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	5	sobrenom	Thief, the	ídix	fictici	ganev			traducció
9	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	5	pf	little Hodel	ídix	fictici	hodele			combinat
10	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	5	sobrenom	Furpiece, the	ídix	fictici	šmoyš			traducció
11	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	6	sobrenom	Messiah	bíblic	bíblic	mošiech			exònim
12	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	6	pf	Rietze	ídix	fictici	reytse		de	interferència
13	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	6	sobrenom	Candle-dipper, the	ídix	fictici	licht-tsierin, di			traducció
14	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	6	topo	Paradise	bíblic	bíblic	ganeydn			exònim
15	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	8	sobrenom	God	bíblic	bíblic	ch' leb'n			substitució
16	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	10	pf	Eve	bíblic	bíblic	chava			exònim
17	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	10	pf	Elka	ídix	fictici	elke			transferència
18	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	13	sobrenom	God	bíblic	bíblic	got			traducció
19	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	13	topo	Yanover	ídix	històric	yanover			transferència
20	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	13	sobrenom	Maimonides	inter.	històric	rambam (רמב"ם)			exònim
21	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	16	sobrenom	Maker, my	bíblic	bíblic	got			sinònim
22	Zinger, Baševic	2004	Gimpel the Fool	en	16	sobrenom	Spirit of Evil	bíblic	bíblic	yeytser-hore (יצר-הרע)			traducció
23	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	20	pm	Ozer	ídix	fictici	oyzer		he	interferència
24	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	21	topo	Zamosc	ídix	històric	zamoštš	Zamość	pl	interferència
25	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	23	pm	Mendel	ídix	fictici	mendl			transferència
26	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	25	sobrenom	Evil One	bíblic	bíblic	yeytser-hore (יצר-הרע)			traducció
27	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	26	pm	Lipa	ídix	fictici	zaynvele			substitució
28	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	26	sobrenom	Ragpicker, the	ídix	fictici	kuntsnmacher			substitució
29	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	26	pf	Hodle	ídix	fictici	hodl			transferència
30	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	28	pf	the daughter of Lipa the Ragp	ídix	fictici	hodl			glossa
31	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	29	topo	Ophir (land of)	bíblic	bíblic	לאנד אופיר			exònim
32	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	29	topo	Sheba (Queen of)	bíblic	bíblic	שבא			exònim
33	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	29	pm	Solomon (King)	bíblic	bíblic	šloyme (hameylech)			exònim
34	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	29	topo	ø	bíblic	bíblic	yerušelayem			omissió
35	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	29	sobrenom	Ruler of the Ten Lost Tribes	bíblic	bíblic	m'			glossa
36	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	30	pm	Nahum	ídix	fictici	nochem		he	interferència
37	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	30	pm	Katriel	ídix	fictici	kasriel		he	interferència
38	Zinger, Baševic	2004	The gentleman from Cr	en	30	pf	Yentel	ídix	fictici	yentl			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
39	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	30	pm	Nathan	ídix	fictici	nosn			adaptació
40	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	30	cognom	ø	ídix	fictici	meyer (מאיר)			omissió
41	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	30	pm	Solomon	ídix	fictici	šloyme			adaptació
42	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	30	cognom	ø	ídix	fictici	gets			omissió
43	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	30	pm	Cov	ídix	fictici	ber			substitució
44	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	30	pm	Baer	ídix	fictici	volf			substitució
45	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	30	pf	Tryna	ídix	fictici	treyne / trayne			transferència
46	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	30	pf	ø	ídix	fictici	leye			omissió
47	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	30	pm	Jonah	ídix	fictici	treytl / traytl			substitució
48	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	30	pm	Lieb	ídix	fictici	leyb		de	interferència
49	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	pm	Ketev	bíblic	bíblic	קטב			-exo-trans
50	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	pm	Miriri	bíblic	bíblic	מרירי			-exo-trans
51	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	sobrenom	Chief of the Devils	bíblic	fictici	ø			addició
52	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	pf	Osnath	bíblic	bíblic	אסנת			-exo-trans
53	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	pm	Machlath	bíblic	bíblic	מחלת			-exo-trans
54	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	pf	Namah	bíblic	fictici	ø			addició
55	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	pf	Hurmizah	bíblic	bíblic	הורמיזא			-exo-trans
56	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	pm	Aff	bíblic	fictici	לילית			substitució
57	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	sobrenom	Satan	bíblic	bíblic	sotn שטן			exònim
58	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	pm	Moses	bíblic	bíblic	moyše			exònim
59	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	pm	Korah	bíblic	bíblic	קרח			exònim
60	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	pm	Ishmael	bíblic	c	ישמעאל			exònim
61	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	pf	Eve	bíblic	bíblic	chave			exònim
62	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	32	pm	Cain	bíblic	bíblic	קין			exònim
63	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	33	sobrenom	Messiah	bíblic	bíblic	mešiech			exònim
64	Zinger, Baševiš	2004	The gentleman from Cr	en	35	topo	Lublin	ídix	històric	lublin			transferència
65	Zinger, Baševiš	2004	The wife killer	en	37	pm	Pelte	ídix	fictici	pelte			transferència
66	Zinger, Baševiš	2004	The wife killer	en	37	sobrenom	Wife Killer, the	ídix	fictici	katlen, der			traducció
67	Zinger, Baševiš	2004	The wife killer	en	37	topo	Turbin	ídix	històric	turbin			transferència
68	Zinger, Baševiš	2004	The wife killer	en	37	pm	Falik	ídix	fictici	falik			transferència
69	Zinger, Baševiš	2004	The wife killer	en	37	pf	Finkl	ídix	fictici	finkl			transferència
70	Zinger, Baševiš	2004	The wife killer	en	39	topo	Brod	ídix	històric	brod			transferència
71	Zinger, Baševiš	2004	The wife killer	en	39	pm	Zishe	ídix	fictici	ziše			transferència
72	Zinger, Baševiš	2004	The wife killer	en	39	sobrenom	Healer, the	ídix	fictici	royfe			traducció
73	Zinger, Baševiš	2004	The wife killer	en	40	topo	Zamoscz	ídix	històric	zamoštš	Zamość	pl	interferència
74	Zinger, Baševiš	2004	The wife killer	en	42	topo	Poland	ídix	històric	poyln			exònim
75	Zinger, Baševiš	2004	The wife killer	en	42	pf	Zlateh	ídix	fictici	zlate (זלאתע)		he	interferència
76	Zinger, Baševiš	2004	The wife killer	en	42	sobrenom	Bitch, the	ídix	fictici	di klatfe (פלבתע)			traducció

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
77	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	42	sobrenom	Cosssack, the	ídix	fictici	kozak			exònim
78	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	42	pm	Eber	ídix	fictici	eber			transferència
79	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	44	pm	Itche	ídix	fictici	itše			transferència
80	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	44	sobrenom	Slaughtered, the	ídix	fictici	gekoyleter			traducció
81	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	44	pm	Eisele	ídix	fictici	eyzele			transferència
82	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	44	sobrenom	Teumim	ídix	fictici	תאומים		he	interferència
83	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	45	sobrenom	Unclean Ones, the	bíblic	bíblic	ništ-guts, a			substitució
84	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	46	topo	Yanov	ídix	històric	yonev	Janów (Lubels	pl	interferència
85	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	46	pf	Cungeunde	inter.?	fictici	kungeunde			transferència
86	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	48	pm	Moishe	ídix	fictici	moyše			transferència
87	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	48	sobrenom	Scribe, the	ídix	fictici	soyfer			traducció
88	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	48	pm	Paltiel	ídix	fictici	פלטאל paltiel / peltiel			transferència
89	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	48	pm	Schneour	ídix	fictici	šneyer / šnayer / šne(y)ur-		de	interferència
90	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	48	pm	Zalman	ídix	fictici	zalmen			transferència
91	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	48	pf	Golde	ídix	fictici	golde			transferència
92	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	48	pm	Yehuda	ídix	fictici	yehude			transferència
93	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	48	pm	Treitel	ídix	fictici	treytl			transferència
94	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	49	pm	Azriel	ídix	fictici	azriel			transferència
95	Zinger, Baševic	2004	The wife killer	en	50	sobrenom	Angel of Death	bíblic	bíblic	malech-hamoves			traducció
96	Zinger, Baševic	2004	By the light of memoria	en	52	pf	Esther	bíblic	bíblic	ester			exònim
97	Zinger, Baševic	2004	By the light of memoria	en	53	topo	Tsivkev	ídix	fictici	alt tsivkev			combinat
98	Zinger, Baševic	2004	By the light of memoria	en	55	topo	Zamosc	ídix	històric	zamoštš		pl	interferència
99	Zinger, Baševic	2004	By the light of memoria	en	56	pm	Zellig	ídix	fictici	lipe			substitució
100	Zinger, Baševic	2004	By the light of memoria	en	56	sobrenom	Shoemaker, the	ídix	fictici	šuster			traducció
101	Zinger, Baševic	2004	By the light of memoria	en	56	sobrenom	Father in heaven	bíblic	bíblic	rabeynu šel oylem			sinònim
102	Zinger, Baševic	2004	By the light of memoria	en	56	pm	Getz	ídix	fictici	gets		de	interferència
103	Zinger, Baševic	2004	By the light of memoria	en	58	topo	Lublin	ídix	històric	lublin			transferència
104	Zinger, Baševic	2004	The mirror	en	60	topo	Krashnik	ídix	històric	krašnik			transferència
105	Zinger, Baševic	2004	The mirror	en	60	topo	Danzig	ídix	històric	dantsig			-exo-trans
106	Zinger, Baševic	2004	The mirror	en	60	pm	Methuselah	bíblic	bíblic	מתושלח			exònim
107	Zinger, Baševic	2004	The mirror	en	60	topo	Cracow	ídix	històric	kroke			exònim
108	Zinger, Baševic	2004	The mirror	en	60	pf	Zirel	ídix	fictici	tsirl		de	interferència
109	Zinger, Baševic	2004	The mirror	en	60	pm	Moses	bíblic	bíblic	moyše			exònim
110	Zinger, Baševic	2004	The mirror	en	60	pf	Ziporah	bíblic	bíblic	צפורה			exònim
111	Zinger, Baševic	2004	The mirror	en	60	pm	David	bíblic	bíblic	doved			exònim
112	Zinger, Baševic	2004	The mirror	en	60	pf	Bathsheba	bíblic	bíblic	בת שבע			exònim
113	Zinger, Baševic	2004	The mirror	en	60	pm	Ahasuerus	bíblic	bíblic	אחשוורוש			exònim
114	Zinger, Baševic	2004	The mirror	en	60	pf	Esther	bíblic	bíblic	ester			exònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
115	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	62	topo	Mount Seir	bíblíc	bíblíc	בארג שעיר			exònim
116	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	62	pm	Adam	bíblíc	bíblíc	odem			exònim
117	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	62	pf	Eve	bíblíc	bíblíc	chave			exònim
118	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	62	sobrenom	Satan	bíblíc	bíblíc	sotn שטן			exònim
119	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	62	topo	Paradise	bíblíc	bíblíc	gan-eydn			traducció
120	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	62	pm	Leviathan	bíblíc	bíblíc	לויטן			exònim
121	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	62	topo	Shekhinah	bíblíc	bíblíc	šchine		he	interferència
122	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	62	pf	Roize	ídix	fictici	royze-			transferència
123	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	62	pf	Glike	ídix	fictici	glike			transferència
124	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	62	sobrenom	Angel of Death	bíblíc	bíblíc	malech-hamoves			traducció
125	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	62	sobrenom	Lucifer	bíblíc	bíblíc	sotn שטן			sinònim
126	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	63	topo	Lenczyc	ídix	històric	lentšits	Łęczycza	pl	interferència
127	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	63	pf	Rahab	bíblíc	bíblíc	רחב			exònim
128	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	63	sobrenom	Harlot, the	bíblíc	bíblíc	ha-zoyne			traducció
129	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	63	pm	Asmodeus	bíblíc	bíblíc	אשמדאי			exònim
130	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	65	topo	Sodom	bíblíc	bíblíc	sdoym			exònim
131	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	pm	Lot	bíblíc	bíblíc	לות			exònim
132	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	pm	Cain	bíblíc	bíblíc	קין			exònim
133	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	pm	Abel	bíblíc	bíblíc	hevl			exònim
134	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	topo	Egypt	bíblíc	bíblíc	mitsrayem			exònim
135	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	pm	Job	bíblíc	bíblíc	איוב			exònim
136	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	pm	Shabiriri	bíblíc	bíblíc	שבירירי			-exo-trans
137	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	pm	Bariri	bíblíc	bíblíc	ברירי			-exo-trans
138	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	sobrenom	Chief Liar	ídix	fictici	doyver-škorim			traducció
139	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	pf	Naama	bíblíc	bíblíc	נעמה			-exo-trans
140	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	pf	Machlath	bíblíc	bíblíc	מחלת			-exo-trans
141	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	pm	Ketev Mariri	bíblíc	bíblíc	בן חמה			substitució
142	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	pm	ø	ídix	fictici	קטב			omissió
143	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	pm	ø	ídix	fictici	מרירי			omissió
144	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	sobrenom	Son of Anger	ídix	fictici	בן חמה			traducció
145	Zinger, Baševiš	2004	The mirror	en	66	pf	Lilith	bíblíc	bíblíc	לילית			exònim
146	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	69	topo	Kreshev	ídix	històric	krešev			transferència
147	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	69	topo	Frappol	ídix	històric	frampol			transferència
148	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	69	topo	Yonev	ídix	històric	yonev			transferència
149	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	69	topo	Bilgoray	ídix	històric	bilgeray / bilgoray			transferència
150	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	69	topo	Zamoshoh	ídix	històric	zamoštš			transferència
151	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	69	pm	Abba	ídix	fictici	abe אבא		he	interferència
152	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	69	cognom	Shuster	ídix	fictici	šuster			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
153	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	69	cognom	Chmielnitzki	inter.	històric	gezeyres tach vetat			sinònim
154	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	69	pm	Getzl	ídix	fictici	getsł		de	interferència
155	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	70	topo	Brod	ídix	històric	brod			transferència
156	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	71	pm	Noah	bíblic	bíblic	noyech			exònim
157	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	71	pm	Shem	bíblic	bíblic	šem			exònim
158	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	71	pm	Ham	bíblic	bíblic	חם			exònim
159	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	71	pm	Japhet	bíblic	bíblic	יפת			exònim
160	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	71	pm	Abraham	bíblic	bíblic	avrom			exònim
161	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	71	pm	Isaac	bíblic	bíblic	yitschok			exònim
162	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	71	pm	Jacob	bíblic	bíblic	yankev			exònim
163	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	71	sobrenom	Almighty, the	bíblic	bíblic	got			sinònim
164	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	71	topo	Poland	ídix	històric	land poyln			exònim
165	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	71	pm	Jospeh	bíblic	bíblic	yoysef			exònim
166	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	71	sobrenom	King of the Universe, the	bíblic	bíblic	almechtiker, der			sinònim
167	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	71	sobrenom	Patriarchs, the	bíblic	bíblic	oves אבות			traducció
168	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	72	pf	Pesha	ídix	fictici	peše			transferència
169	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	72	pm	Gimpel	ídix	fictici	gimpl			transferència
170	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	72	pm	Treitl	ídix	fictici	treytl			transferència
171	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	72	pm	Godel	ídix	fictici	godl			transferència
172	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	72	pm	Feivel	ídix	fictici	feyvl			transferència
173	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	72	pm	Lippe	ídix	fictici	lipe			transferència
174	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	72	pm	Chananiah	ídix	fictici	chanine (חנינא)		he	interferència
175	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	72	sobrenom	Messiah	bíblic	bíblic	mešiech			exònim
176	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	71	topo	Holy Land	bíblic	bíblic	erets yisroel			sinònim
177	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	73	topo	Land of Israel	bíblic	bíblic	erets yisroel			exònim
178	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	73	topo	Jerusalem	bíblic	bíblic	yerušelayem			exònim
179	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	74	pm	Avremele	ídix	fictici	avremele			transferència
180	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	74	pm	Berele	ídix	fictici	berele			transferència
181	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	74	pm	Gimpele	ídix	fictici	gimpele			transferència
182	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	74	pm	Dovidl	ídix	fictici	dovidl			transferència
183	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	74	pm	Hershele	ídix	fictici	heršele			transferència
184	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	76	topo	America	anglo	històric	Amerike			endònim
185	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	77	topo	Shebreshin	ídix	històric	šebrešin			transferència
186	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	77	pm	Ezreal	ídix	fictici	azriel			transferència
187	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	77	sobrenom	Healer, the	ídix	fictici	royfe, dem			traducció
188	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	77	pm	ø	ídix	fictici	šeyme שמה			omissió
189	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	77	cognom	Mecheles	ídix	fictici	mecheles			transferència
190	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	77	sobrenom	Marriage Broker, the	ídix	fictici	šadchn			traducció

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
191	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	78	topo	Germany	inter.	històric	daytšland			exònim
192	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	78	topo	Reivetz	idix	històric	reyvets		de	interferència
193	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	79	topo	New York	anglo	històric	nyu york			endònim
194	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	79	topo	Rumania	idix	històric	rumenye			exònim
195	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	79	sobrenom	Lord, the	bíblic	bíblic	got			sinònim
196	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	79	pf	Bessie	inter.	fictici	bessi			-exo-trans
197	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	82	topo	Palestine	inter.	històric	palestine			exònim
198	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	82	topo	Spain	inter.	històric	španye			exònim
199	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	83	topo	Land of Israel	bíblic	històric	erets yisroel			exònim
200	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	83	topo	Zion	bíblic	històric	tsien			exònim
201	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	83	pm	Gog	bíblic	bíblic	גוג			exònim
202	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	83	topo	Magog	bíblic	bíblic	(ve)מגוג			exònim
203	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	83	pm	Solomon	bíblic	bíblic	šloyme			exònim
204	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	83	topo	Paradise	bíblic	bíblic	gan-eydn			traducció
205	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	83	pm	Leviathan	bíblic	bíblic	לויטן			exònim
206	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	83	pm	Jochanan	idix	fictici	yoychonon		he	interferència
207	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	83	sobrenom	Shoemaker	idix	fictici	šuster			traducció
208	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	83	pm	Elijah	bíblic	bíblic	elye אליהו			exònim
209	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	83	sobrenom	Prophet, the	bíblic	bíblic	hanovi			traducció
210	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	84	topo	Mount Sinai	bíblic	històric	sinay			exònim
211	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	84	topo	Sodom	bíblic	bíblic	sdoym			exònim
212	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	84	topo	Gomorrah	bíblic	bíblic	עמורה			exònim
213	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	84	topo	Beth-El	bíblic	bíblic	בית אל			exònim
214	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	84	topo	Beer Sheba	bíblic	bíblic	באר שבע			exònim
215	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	84	topo	Haran	bíblic	bíblic	הרן			exònim
216	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	85	topo	Bucharest	idix	històric	bukarešt			exònim
217	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	85	topo	Washington	anglo	històric	vašington			endònim
218	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	85	topo	United States	anglo	històric	amerike			sinònim
219	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	85	topo	Italy	inter.	històric	italye			exònim
220	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	86	pm	Jonah	bíblic	bíblic	yoyne			exònim
221	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	87	topo	Egypt	bíblic	bíblic	mitsrayem			exònim
222	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	88	topo	New Jersey	anglo	històric	nyu žersi			endònim
223	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	88	topo	Elizabeth	anglo	històric	elizabeth štot			endònim
224	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	89	topo	Land of Goshen	bíblic	bíblic	ארץ גושן			exònim
225	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	89	pm	Potiphar	bíblic	bíblic	פוטיופר			exònim
226	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	89	pm	Velvele	idix	fictici	velvele			transferència
227	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	89	pm	Zeinvele	idix	fictici	zeynvele			transferència
228	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	89	pm	Chenele	idix	fictici	chenele			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
229	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	89	pm	Tevele	ídix	fictici	tevele			transferència
230	Zinger, Baševiš	2004	The little shoemakers	en	89	pm	Judele	ídix	fictici	yidele			adaptació
231	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	93	topo	Komarov	ídix	històric	komarov			transferència
232	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	93	pm	Bainish	ídix	fictici	beyniš/bayniš (בייניש)			transferència
233	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	93	pm	Bunem	ídix	fictici	bunem			transferència
234	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	93	sobrenom	Father in Heaven	bíblic	bíblic	foter in himl, der			traducció
235	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	93	pf	Rebecca	ídix	fictici	rivke			adaptació
236	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	93	pm	Avigdor	ídix	fictici	avigder/avigdor			transferència
237	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	94	topo	Borisov	ídix	històric	porisover	Borisov	ru	interferència
238	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	94	pm	Abraham	ídix	fictici	avrom			adaptació
239	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	94	pm	Moshe	ídix	fictici	moyše		he	interferència
240	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	95	topo	Mount Sinai	bíblic	bíblic	sinay			exònim
241	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	96	sobrenom	Lord of the Universe	bíblic	bíblic	reboyne-šel-oylem			traducció
242	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	96	pm	Terah	bíblic	bíblic	תרה			exònim
243	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	96	pm	Abraham	bíblic	bíblic	avrom			exònim
244	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	96	sobrenom	Creator, a	bíblic	bíblic	bašefer, a			traducció
245	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	97	topo	Biala	ídix	històric	byale(r)	Biala	pl	interferència
246	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	100	sobrenom	Highest, the	bíblic	bíblic	eyberšten(s), dem			traducció
247	Zinger, Baševiš	2004	Joy	en	100	sobrenom	Almighty, the	bíblic	bíblic	kevyochl			sinònim
248	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	103	topo	Black Mountains	ídix	fictici	hore-choyšech			traducció
249	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	103	pm	Asmodeus	bíblic	bíblic	אשמדאי			exònim
250	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	103	pm	Onan	bíblic	bíblic	אנון			exònim
251	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	103	sobrenom	Messiah	bíblic	bíblic	mešiech			exònim
252	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	104	topo	Warsaw	ídix	històric	varše			exònim
253	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	104	pm	Paltiel	ídix	fictici	paltiel / peltiel			transferència
254	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	104	sobrenom	Lord	bíblic	bíblic	ה'			sinònim
255	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	104	pf	Grene	ídix	fictici	grine-			transferència
256	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	104	pf	Peshe	ídix	fictici	peše			transferència
257	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	104	pm	Getz	ídix	fictici	gets		de	interferència
258	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	104	topo	Lublin	ídix	històric	lublin			transferència
259	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	104	topo	Warsaw	ídix	històric	varše			exònim
260	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	104	pm	Croesus	inter.	històric	gevir			substitució
261	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	104	topo	Reivitz	ídix	històric	reyvets		de	interferència
262	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	106	pf	Lilith	bíblic	bíblic	לילית			exònim
263	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	106	sobrenom	Satan	bíblic	bíblic	sohn			exònim
264	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	106	topo	Turbin	ídix	històric	turbin			transferència
265	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	106	topo	Holy Land	bíblic	bíblic	erets yisroel			sinònim
266	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	107	pf	Esther	bíblic	bíblic	ester			exònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
267	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	108	topo	Egypt	bíblíc	bíblíc	mitsrayem			exònim
268	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	109	topo	Sodom	bíblíc	bíblíc	sdoym			exònim
269	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	111	pf	Machlath	bíblíc	bíblíc	אגרת			substitució
270	Zinger, Baševiš	2004	From the diary of one n	en	111	pf	Namah	bíblíc	bíblíc	מהלה			substitució
271	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	112	topo	Krochmalna Street	ídix	històric	krochmalne-gas*	Ulica Krochm:	pl	interferència
272	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	112	pm	Chaim	ídix	fictici	chayem*		he	interferència
273	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	112	cognom	Sachar	ídix	fictici	שכר?			transferència
274	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	112	topo	Warsaw	ídix	històric	varše*			exònim
275	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	112	pm	Moshe	ídix	fictici	moyše*		he	interferència
276	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	112	pm	Ber	ídix	fictici	ber*			transferència
277	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	112	topo	Turisk	ídix	històric	trisk*	Turiysk	uk	interferència
278	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	113	topo	Hungary	ídix	històric	ungern*			exònim
279	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	116	topo	Galicia	ídix	històric	galitsye*			exònim
280	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	116	topo	Josefow	ídix	històric	yuzefev*	Józefów	pl	interferència
281	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	116	pm	Duma	bíblíc	bíblíc	דומה dume*			-exo-trans
282	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	116	sobrenom	Prosecuting Angel, the	bíblíc	bíblíc	?			traducció
283	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	118	topo	Rajowiec	ídix	històric	reyvets*	Rejowiec	pl	interferència
284	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	118	topo	Vistula	ídix	històric	vaysl*			exònim
285	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	118	topo	Ivangorod	inter.	històric	ivangorod?			-exo-trans
286	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	119	topo	Zamosc	ídix	històric	zamoštš(*)		pl	interferència
287	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	119	topo	Bilgorai	ídix	històric	bilgoray(*)			transferència
288	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	121	pm	Motele	ídix	fictici	motele*			transferència
289	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	121	topo	Chernobel	ídix	històric	tšernobl*			transferència
290	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	121	topo	Sanz(er)	ídix	històric	tsanz(er)*	Nowy Sącz	pl	interferència
291	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	121	pm	Isaac	bíblíc	bíblíc	yitschok*			exònim
292	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	121	pf	Sarah	bíblíc	bíblíc	sore*			exònim
293	Zinger, Baševiš	2004	The old man	en	121	pm	Isaac	ídix	fictici	yitschok*			adaptació
294	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	122	topo	Janow	ídix	històric	yonev	Janów	pl	interferència
295	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	122	pm	ø	ídix	fictici	dan			omissió
296	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	122	topo	Poorman's Kingdom	ídix	fictici	meylech eyven's giter			traducció
297	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	122	pm	Chaim	ídix	fictici	chayem-		he	interferència
298	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	122	pm	Jonah	ídix	fictici	yoyne			adaptació
299	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	122	pf	Beile	ídix	fictici	beyle			transferència
300	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	122	pf	Rivke	ídix	fictici	rivke			transferència
301	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	122	pm	Lippe	ídix	fictici	lipe			transferència
302	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	122	pm	Leibus	ídix	fictici	leybuš			adaptació
303	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	123	pf	Havele	ídix	fictici	havele			transferència
304	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	123	pm	Israel	ídix	fictici	yisroel			adaptació

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
305	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	123	pm	David	ídix	fictici	doved			adaptació
306	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	123	pf	Malka	ídix	fictici	malke (מלכה)			transferència
307	Zinger, Baševiš	2004	Fire	en	126	topo	"The Pines" (hamlet)	ídix	fictici	choaynkes (כאאינקעס)			substitució
308	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	129	topo	Little Jozefov	ídix	fictici?	kley-n-yuzefov	Józefów	pl	combinat
309	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	129	pm	Nathan	ídix	fictici	nosn			adaptació
310	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	129	pm	Temerl	ídix	fictici	temerl			transferència
311	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	129	topo	Frampol	ídix	històric	frampol			transferència
312	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	129	sobrenom	Jozefover	ídix	fictici	yuzefover		pl	interferència
313	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	129	pf	Roise	ídix	fictici	royze			transferència
314	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	130	topo	Brody	ídix	històric	brod		pl	interferència
315	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	131	pf	Shifra	ídix	fictici	šifre (שפרה)		he	interferència
316	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	131	pf	Zirel	ídix	fictici	tsirl		de	interferència
317	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	132	sobrenom	Seducer, the	bíblic	bíblic	bel-dabr (בעל-דבר)			traducció
318	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	136	sobrenom	Old Nick	bíblic	bíblic	זקן וכסיל			sinònim
319	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	137	sobrenom	Good Spirit	bíblic	bíblic	yeytser-tov (יצר טוב)			traducció
320	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	138	sobrenom	Evil One	bíblic	bíblic	ø			addició
321	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	139	sobrenom	Evil Spirit	bíblic	bíblic	yeytser-hore (יצר-הרע)			traducció
322	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	139	pf	Hagar	bíblic	bíblic	הגר			exònim
323	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	139	pf	Keturah	bíblic	bíblic	קטורה			exònim
324	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	139	pf	Zipporah	bíblic	bíblic	צפורה			exònim
325	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	140	topo	Kush	bíblic	bíblic	כוש			exònim
326	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	140	pf	Miriam	bíblic	bíblic	miryem			exònim
327	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	140	topo	Heaven	bíblic	bíblic	himl			traducció
328	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	141	topo	Vienna	inter.	històric	vin			exònim
329	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	141	cognom	Mecheles	ídix	fictici	mecheles			transferència
330	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	146	topo	Pressburg	ídix	històric	prešburg	Pressburg	de	interferència
331	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	149	topo	River of Fire	bíblic	bíblic	נהר-דינור			traducció
332	Zinger, Baševiš	2004	The unseen	en	154	sobrenom	Lord	bíblic	bíblic	adoyni אדוני			traducció
333	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	159	topo	Market Street	ídix	històric	krochmalne gas			substitució
334	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	159	cognom	Spinoza	inter.	històric	špinozist			sinònim
335	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	159	pm	Nahum	ídix	fictici	nochem		he	interferència
336	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	159	cognom	Fischelson	ídix	fictici	fišlzon		de	interferència
337	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	159	topo	Warsaw	ídix	històric	varše			exònim
338	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	159	cognom	Spinoza	inter.	històric	špinoza			-exo-trans
339	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	160	topo	Tishevitz	ídix	històric	tiševits		de	interferència
340	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	160	cognom	Kant	inter.	històric	kant			-exo-trans
341	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	160	sobrenom	God in Heaven	bíblic	bíblic	vey!			sinònim
342	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	161	topo	Switzerland	inter.	històric	šveyts			exònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
343	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	162	topo	Amsterdam	inter.	històric	amsterdam			-exo-trans
344	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	162	topo	Yanash('s market)	ídix	històric?	gnoye (gas?)	Janasz?		substitució
345	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	162	topo	Iron Street	ídix	històric?	eyzn-gas			traducció
346	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	164	topo	Zurich	inter.	històric	tsurich			exònim
347	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	164	topo	Holy Cross Street	ídix	històric	švyentokžiske gas			traducció
348	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	164	pm	ø	ídix	fictici	lurye			omissió
349	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	164	topo	Berlin	inter.	històric	berlin			-exo-trans
350	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	164	cognom	Hildesheimer	inter.	fictici	hildesheymer			-exo-trans
351	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	166	topo	Serbia	inter.	històric	serbye			exònim
352	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	168	sobrenom	Black (Dobbe)	ídix	fictici	švartse			traducció
353	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	168	pf	Dobbe	ídix	fictici	dobe			transferència
354	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	168	topo	America	anglo	històric	amerike			endònim
355	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	168	pm	Leyzer	ídix	fictici	leyzer			transferència
356	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	168	sobrenom	Tailor, the	ídix	fictici	šnayder			traducció
357	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	169	topo	New York	anglo	històric	nyu york			endònim
358	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	170	topo	Kalish	ídix	històric	koliš	Kalisz	pl	interferència
359	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	170	topo	Bendin	ídix	històric	bendin			transferència
360	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	170	topo	Cestechow	ídix	històric	tšenstochov	Częstochowa	pl	interferència
361	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	171	topo	Buenos Aires	inter.	històric	buenos ayres			-exo-trans
362	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	173	topo	Vienna Hall	ídix	històric?	viner salye			combinat
363	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	175	cognom	Klopstock	inter.	històric	klopštok			-exo-trans
364	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	175	cognom	Lessing	inter.	històric	lesing			-exo-trans
365	Zinger, Baševiš	2004	The Spinoza of Market	en	175	cognom	Goethe	inter.	històric	gete			-exo-trans
366	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	177	topo	Tzivkev	ídix	fictici?	tsivkever		de	interferència
367	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	177	pm	Aaron	ídix	fictici	aren			adaptació
368	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	177	pm	Naphtali	ídix	fictici	naftoli		he	interferència
369	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	177	pf	Hindele	ídix	fictici	hindele			transferència
370	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	178	topo	Kozhenitz	ídix	històric	koženits		de	interferència
371	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	178	pm	Hirsch	ídix	fictici	hirš		de	interferència
372	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	179	topo	Yampol	ídix	històric	yampol			transferència
373	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	179	pm	Simon	ídix	fictici	šimen			adaptació
374	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	180	topo	Poland	ídix	històric	poyln			exònim
375	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	181	pm	Joseph	inter.	històric	yoysef			exònim
376	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	181	cognom	De La Rinah	inter.	històric	דלה רינה		he	interferència
377	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	183	sobrenom	God-Almighty	bíblic	bíblic	geachpertn got			sinònim
378	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	183	sobrenom	Baal Shem	ídix	històric	בעל-שם			transferència
379	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	183	pm	Leib	ídix	fictici	leyb			transferència
380	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	183	sobrenom?	Sarah	ídix	fictici	sore's			adaptació

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
381	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	183	pm	Pinchos	ídix	fictici	pinches		he	interferència
382	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	183	cognom	Korzer	ídix	fictici	koretser		de	interferència
383	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	183	pm	Gabriel	bíblic	bíblic	gavriel			exònim
384	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	184	pm	Belial	bíblic	bíblic	בליאל			exònim
385	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	185	pm	Korah	bíblic	bíblic	קרה			exònim
386	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	185	pf	Lilith	bíblic	bíblic	לילית			exònim
387	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	185	pm	Namah	bíblic	bíblic	מחלה			exònim
388	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	185	pm	Machlath	bíblic	bíblic	מחלת			exònim
389	Zinger, Baševiš	2004	The black wedding	en	185	pf	Hurmizah	bíblic	bíblic	הורמיזא			exònim
390	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	186	topo	Janov	ídix	històric	yonev	Janów	pl	interferència
391	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	186	topo	Zosmir	ídix	fictici	tsozmir		de	interferència
392	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	186	pf	Glicka	ídix	fictici	glike			transferència
393	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	186	pf	Genendel	ídix	fictici	genendl			transferència
394	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	187	topo	Mount Ararat	bíblic	bíblic	אררט			exònim
395	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	187	topo	Yemen	bíblic	bíblic	teymen			exònim
396	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	187	topo	Persia	bíblic	bíblic	persye			exònim
397	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	187	sobrenom	Arch-Devil	bíblic	bíblic	yeytser-hore			sinònim
398	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	187	pm	Yomtov	ídix	fictici	yontev		he	interferència
399	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	187	pm	Noah	ídix	fictici	noyech			adaptació
400	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	187	pm	Yehudah	ídix	històric	yehude		he	interferència
401	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	187	sobrenom	Chassid, the	ídix	històric	chosed			traducció
402	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	188	pm	Sammael	bíblic	bíblic	סמאל			exònim
403	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	188	topo	Baghdad	inter.	històric	bagdad			exònim
404	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	188	pm	Kathriel	ídix	fictici	kasriel		he	interferència
405	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	188	pm	Abba	ídix	fictici	abe		he	interferència
406	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	188	topo	Kosmir	ídix	fictici	kozmir			transferència
407	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	189	topo	Stamboul	inter.	històric	stambul			exònim
408	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	189	topo	Holy Land	bíblic	bíblic	erets yisroel			exònim
409	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	190	topo	Lemberg	ídix	històric	lemborg			transferència
410	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	190	topo	River San	ídix	històric	taych san			transferència
411	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	190	topo	Piask	ídix	històric	pyosk	Piaski (Lubels	pl	interferència
412	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	190	topo	Jerusalem	bíblic	bíblic	yerushelayem			exònim
413	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	190	topo	Wailing Wall	bíblic	bíblic	כותל מערבי			exònim
414	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	190	pm	Simon	inter.	històric	šimen			exònim
415	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	190	sobrenom	Bar Johai	inter.	històric	בר יוחאי			exònim
416	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	190	topo	Kalish	ídix	històric	kališ			transferència
417	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	190	topo	Brod	ídix	històric	brod			transferència
418	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	190	topo	Lublin	ídix	històric	lublin			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
419	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	190	sobrenom	Marshall	inter.	històric	מהרש'ל(ס)			-exo-trans
420	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	190	topo	Cossack Steppes	idix	històric	heydamakiše stepes			substitució
421	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	191	pm	Yedidi	?	fictici?	ידידיה			transferència
422	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	191	sobrenom	Ben Achitov	?	fictici?	בן אחיטוב			transferència
423	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	191	pm	Solomon	idix	fictici	šloyme			adaptació
424	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	191	pm	Simeon	idix	fictici	šimen			adaptació
425	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	191	pm	Sabbatai	idix	històric	שבתאי šabsay		he	interferència
426	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	191	cognom	Kohen	idix	històric	koyen		he	interferència
427	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	193	topo	River Sambation	bíblic	bíblic	סמבטיון			exònim
428	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	194	sobrenom	Evil One	bíblic	bíblic	yeytser-hore			traducció
429	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	198	pm	Jonah	bíblic	bíblic	yoyne			exònim
430	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	198	sobrenom	Satan	bíblic	bíblic	sotn			exònim
431	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	198	sobrenom	Destroyer, the	bíblic	bíblic	mekatreg			sinònim
432	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	198	cognom	Chmielnicki	inter.	històric	chmelnitski			-exo-trans
433	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	198	pm	Jesus	bíblic	bíblic	ישׁוֹ			exònim
434	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	198	sobrenom	Christ	bíblic	bíblic	ø			glossa
435	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	199	sobrenom	Jesus	bíblic	bíblic	ארתו האיש			exònim
436	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	199	topo	Paradies	bíblic	bíblic	ganeydn			traducció
437	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	200	pm	Leib	idix	fictici	leyb			transferència
438	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	200	sobrenom	Coachman, the	idix	fictici	balegole			traducció
439	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	201	topo	Lenchic	idix	històric	lentšits	Łęczycza	pl	interferència
440	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	202	sobrenom	Prince of Darkness	bíblic	bíblic	שטן המשחית			sinònim
441	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	203	sobrenom	Arch-Fiend	bíblic	bíblic	בעל-דבר			sinònim
442	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	203	topo	Turkey	inter.	històric	terkay			exònim
443	Zinger, Baševiš	2004	A tale of two liars	en	205	topo	Gehenna	bíblic	bíblic	גיהנם			exònim
444	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	206	topo	Bridge Street	idix	fictici	brik-gas			traducció
445	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	207	topo	Zamosc Avenue	idix	fictici	alee dembes vos hobn gefirt tsum zamoštš			combinat
446	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	207	cognom	Yaretzky	inter.	fictici	yaretski		de	interferència
447	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	207	cognom	Chwaschinski	inter.	fictici	chvaštšinski		de	interferència
448	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	207	topo	Petersburg	inter.	històric	peterburg			exònim
449	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	208	topo	Russia	idix	històric	rusland			exònim
450	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	208	cognom	Woychegovska	inter.	fictici	voytšechovska			transferència
451	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	208	topo	Poland	idix	històric	poyln			exònim
452	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	208	pf	Helena	inter.	fictici	helena			-exo-trans
453	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	208	pm	Jesus	bíblic	bíblic	yezus			exònim
454	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	209	cognom	Markewich	inter.	fictici	markevitš			-exo-trans
455	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	209	cognom	Krul	inter.	fictici	krul			transferència
456	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	210	topo	Pietrkow Province	idix	històric	pyetrkover gubernye			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
457	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	210	topo	Nalenchow	ídix	històric	nalentšuv	Nałęczów (Zd	pl	interferència
458	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	210	cognom	Slowacki	inter.	històric	slovatski			-exo-trans
459	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	211	pm	Aaron-	ídix	fictici	aren			adaptació
460	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	211	pm	Leib	ídix	fictici	leyb			transferència
461	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	212	cognom	Rayanc	inter.	fictici	fayans			substitució
462	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	214	pm	Mohammed	inter.	històric	muchamed (מחמד)			exònim
463	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	217	cognom	Schopenhauer	inter.	històric	šopenhoyer			-exo-trans
464	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	217	cognom	Kant	inter.	històric	kant			-exo-trans
465	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	218	pm	Socrates	inter.	històric	sokrates			exònim
466	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	218	pm	Diogenes	inter.	històric	diogenes			exònim
467	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	218	topo	Palestine	inter.	històric	palestine			exònim
468	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	219	topo	Europe	anglo, íd	històric	eyrope			exònim
469	Zinger, Baševiš	2004	The shadow of a crib	en	225	pf	Saint Ursula	inter.	històric	heylike(r) uršula			exònim
470	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	231	topo	Chittim	bíblíc?	bíblíc?	חתיים*			-exo-trans
471	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	229	pf	Shiddah	inter.	fictici	שידה			-exo-trans
472	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	229	pm	Kuziba	inter.	fictici	כוזיבא			-exo-trans
473	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	229	sobrenom	Almighty, the	bíblíc	bíblíc	der almechtiker			traducció
474	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	230	sobrenom	Omnipotent, the	bíblíc	bíblíc	der geakpherter			traducció
475	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	231	topo	Tachtim	bíblíc?	bíblíc?	תחתים*			-exo-trans
476	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	231	pm	Hurmiz	inter.	fictici	hurmez			-exo-trans
477	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	232	topo	Mount Ebal	bíblíc	bíblíc	עיבל			exònim
478	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	232	pm	Balaam	bíblíc	bíblíc	בלעם			exònim
479	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	232	topo	Garden of Eden	bíblíc	bíblíc	ganeydn			exònim
480	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	232	pm	Jeroboam	bíblíc	bíblíc	ירבעם			exònim
481	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	232	pm	Ahab	bíblíc	bíblíc	אהאב			exònim
482	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	232	pf	Jezebel	bíblíc	bíblíc	איזבל			exònim
483	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	232	pf	Vashti	bíblíc	bíblíc	ושתי			exònim
484	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	233	sobrenom	Satan	bíblíc	bíblíc	sofn			exònim
485	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	233	pm	Asmodeus	bíblíc	bíblíc	אשמדאי			exònim
486	Zinger, Baševiš	2004	Shiddah and Kuziba	en	233	pm	Lilith	bíblíc	bíblíc	לילית			exònim
487	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	235	topo	England	anglo	històric	england			endònim
488	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	235	pm	Boris	ídix	fictici	boris			transferència
489	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	235	cognom	Margolis	ídix	fictici	מרגלית			transferència
490	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	235	pf	Mathilda	inter.?	fictici	matilda			-exo-trans
491	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	235	sobrenom	Messiah	bíblíc	bíblíc	mošiech			exònim
492	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	235	topo	Warsaw	ídix	històric	varše			exònim
493	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	235	topo	America	anglo	històric	amerike			endònim
494	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	235	topo	Germany	inter.	històric	daytšland			exònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
495	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	235	cognom	Hitler	inter.	històric	hitler			-exo-trans
496	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	238	topo	Berlin	inter.	històric	berlin			exònim
497	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	238	pm	Morris	ídix	fictici	moris			transferència
498	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	238	cognom	Traybitcher	ídix	fictici	traybitšer			transferència
499	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	238	pm	ø	inter.	històric	deyvid			omissió
500	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	238	cognom	Hume	inter.	històric	yum			endònim
501	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	238	cognom	Kant	inter.	històric	kant			-exo-trans
502	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	238	cognom	ø	inter.	històric	špinoze			omissió
503	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	238	cognom	ø	inter.	històric	leybnits			omissió
504	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	239	cognom	Wundt	inter.	històric	vundt			-exo-trans
505	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	239	pm	Kuno	inter.	històric	kuno			-exo-trans
506	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	239	cognom	Fischer	inter.	històric	fišer			-exo-trans
507	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	239	cognom	Bauch	inter.	històric	bauch			-exo-trans
508	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	240	topo	Havana	inter.	històric	havane			-exo-trans
509	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	240	topo	Berchtesgaden	inter.	històric	berchtesgaden			-exo-trans
510	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	240	pm	Haman	bíblic	bíblic	חמאן			exònim
511	Zinger, Baševiš	2004	Caricature	en	240	topo	Europe	anglo, íd	històric	eyrope			endònim
512	Zinger, Baševiš	2004	The beggar said so	en	244	topo	Great Poland	ídix	històric	groys-poyln(*)			exònim
513	Zinger, Baševiš	2004	The beggar said so	en	244	topo	Yanov	ídix	històric	?			?
514	Zinger, Baševiš	2004	The beggar said so	en	244	pm	Moshe	ídix	fictici	moyše*		he	interferència
515	Zinger, Baševiš	2004	The beggar said so	en	244	topo	river Vistula	ídix	històric	vaysl*			exònim
516	Zinger, Baševiš	2004	The beggar said so	en	245	pm	Elijah	bíblic	bíblic	elye*			exònim
517	Zinger, Baševiš	2004	The beggar said so	en	245	pf	Mindel	ídix	fictici	midl*			transferència
518	Zinger, Baševiš	2004	The beggar said so	en	246	topo	Siberia	inter.	històric	sibir*			exònim
519	Zinger, Baševiš	2004	The beggar said so	en	246	sobrenom	Lord	bíblic	bíblic	adoyni*			traducció
520	Zinger, Baševiš	2004	The beggar said so	en	250	topo	Heaven	bíblic	bíblic	himl*			exònim
521	Zinger, Baševiš	2004	The beggar said so	en	250	pm	Abraham	bíblic	bíblic	avrom*			exònim
522	Zinger, Baševiš	2004	The beggar said so	en	250	sobrenom	Almighty, the	bíblic	bíblic	?			traducció
523	Zinger, Baševiš	2004	The beggar said so	en	252	sobrenom	Thirty-Six Righteous Men	ídix	fictici	?			traducció
524	Zinger, Baševiš	2004	The man who came bac	en	254	topo	Turbin	ídix	històric	turbin(*)			transferència
525	Zinger, Baševiš	2004	The man who came bac	en	254	pm	Alter	ídix	fictici	alter*			transferència
526	Zinger, Baševiš	2004	The man who came bac	en	254	pf	Shifra	ídix	fictici	šifre*			transferència
527	Zinger, Baševiš	2004	The man who came bac	en	254	pf	Leah	ídix	fictici	leye*		he	interferència
528	Zinger, Baševiš	2004	The man who came bac	en	255	pm	Leizer	ídix	fictici	leyzer*			transferència
529	Zinger, Baševiš	2004	The man who came bac	en	255	pm	Godl	ídix	fictici	godl*			transferència
530	Zinger, Baševiš	2004	The man who came bac	en	265	sobrenom	One Who Was Called Back	ídix	fictici	tsurikgešrigener(*)			traducció
531	Zinger, Baševiš	2004	The man who came bac	en	257	sobrenom	Angel of Death	bíblic	bíblic	malechamoves*			traducció
532	Zinger, Baševiš	2004	The man who came bac	en	257	pm	Falik	ídix	fictici	falik*			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
533	Zinger, Baševic	2004	The man who came bac	en	257	cognom	Weingarten	ídix	fictici	vayngortn*		de	interferència
534	Zinger, Baševic	2004	The man who came bac	en	258	pm	Arieh	ídix	fictici	arie*		he	interferència
535	Zinger, Baševic	2004	The man who came bac	en	258	sobrenom	Vishnitzer	ídix	fictici	višnitser*		de	interferència
536	Zinger, Baševic	2004	The man who came bac	en	258	topo	Warsaw	ídix	històric	varše(*)			exònim
537	Zinger, Baševic	2004	The man who came bac	en	261	topo	Lublin	ídix	històric	lublin(*)			exònim
538	Zinger, Baševic	2004	The man who came bac	en	262	sobrenom	Evil One	bíblic	bíblic	yeytser-hore*			traducció
539	Zinger, Baševic	2004	A piece of advise	en	264	topo	Kuzmir	ídix	històric	kuzmir			transferència
540	Zinger, Baševic	2004	A piece of advise	en	265	pm	Jethro	ídix	fictici	יתרו			adaptació
541	Zinger, Baševic	2004	A piece of advise	en	265	pm	Moses	ídix	fictici	moyše		he	interferència
542	Zinger, Baševic	2004	A piece of advise	en	266	pm	Chazkele	ídix	fictici	chatskele		de	interferència
543	Zinger, Baševic	2004	A piece of advise	en	266	pm	Baruch	ídix	fictici	borech		he	interferència
544	Zinger, Baševic	2004	A piece of advise	en	270	pm	Balaam	bíblic	bíblic	בלעם			exònim
545	Zinger, Baševic	2004	A piece of advise	en	270	pm	Beor	bíblic	bíblic	בעור			exònim
546	Zinger, Baševic	2004	A piece of advise	en	269	topo	Rachev	ídix	històric	rachev			transferència
547	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	272	pm	Jonah	ídix	fictici	yoyne*			adaptació
548	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	272	pm	Leyzer	ídix	fictici	leyzer*			transferència
549	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	272	pm	Lemkes	ídix	fictici	lemkes*			transferència
550	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	272	pf	Altele	ídix	fictici	altele*			transferència
551	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	272	pm	Leibush	ídix	fictici	leybuš*			transferència
552	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	272	sobrenom	Scratch	ídix	fictici	?			traducció
553	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	272	sobrenom	Thief, the	ídix	fictici	ganef?			traducció
554	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	272	pf	Serele	ídix	fictici	serele*			transferència
555	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	272	pf	Bashe	ídix	fictici	baše*			transferència
556	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	272	sobrenom	Whore, the	ídix	fictici	hazoynes?			traducció
557	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	273	pf	Tsipele	ídix	fictici	tsipele*			transferència
558	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	273	pm	Getsl	ídix	fictici	getsl*			transferència
559	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	273	cognom	Radziwill	inter.	històric	radzivil*			-exo-trans
560	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	273	cognom	Pototsky	inter.	històric	?			-exo-trans
561	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	277	pm	Sender	ídix	fictici	sender*			transferència
562	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	277	pm	Senderl	ídix	fictici	senderl*			transferència
563	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	277	sobrenom	Bum, the	ídix	fictici	?			traducció
564	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	277	pm	Yankel	ídix	fictici	yankl*			transferència
565	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	277	topo	Voiny Place	ídix	històric?	?			?
566	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	277	topo	Nizka Street	ídix	històric?	?			?
567	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	277	topo	Dzhika	ídix	històric?	?			?
568	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	278	topo	Nalewki (Street)	ídix	històric	?			?
569	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	278	topo	Mead (Street)	ídix	històric?	?			traducció
570	Zinger, Baševic	2004	The poorhouse	en	278	topo	Franciscan (Boulevard)	ídix	històric?	?			traducció

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
571	Zinger, Baševiš	2004	The poorhouse	en	278	topo	Marshalkovski (Street)	ídix	històric	?			transferència
572	Zinger, Baševiš	2004	The poorhouse	en	281	pm	Chaim	ídix	fictici	chayem*		he	interferència
573	Zinger, Baševiš	2004	The poorhouse	en	281	sobrenom	Cooper, the	ídix	fictici	?			traducció
574	Zinger, Baševiš	2004	The poorhouse	en	282	pf	Zeldele	ídix	fictici	zeldele*			transferència
575	Zinger, Baševiš	2004	The poorhouse	en	282	pm	Zelig	ídix	fictici	zelig*			transferència
576	Zinger, Baševiš	2004	The poorhouse	en	282	topo	Bysht	ídix	fictici?	?			?
577	Zinger, Baševiš	2004	The poorhouse	en	282	pm	Itchele	ídix	fictici	itšele*			transferència
578	Zinger, Baševiš	2004	The poorhouse	en	282	cognom	Nonie	ídix	fictici	?			?
579	Zinger, Baševiš	2004	The poorhouse	en	282	topo	Boyares	ídix	fictici?	?			?
580	Zinger, Baševiš	2004	The poorhouse	en	282	pf	Hodele	ídix	fictici	hodele*			transferència
581	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	286	topo	Zholkve	ídix	històric	žolkve			transferència
582	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	284	topo	Kreshev	ídix	històric	krešev			transferència
583	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	284	pm	Bunim	ídix	fictici	gimpl			substitució
584	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	284	sobrenom	Primeval Snake	bíblic	bíblic	nocheš-hakadmoyni			traducció
585	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	284	sobrenom	Evil One	bíblic	bíblic	yeytser-hore			traducció
586	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	284	sobrenom	Satan	bíblic	bíblic	sotn			exònim
587	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	284	pm	Samael	bíblic	bíblic	סמאל			exònim
588	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	284	sobrenom	ø	bíblic	bíblic	samech-mem			omissió
589	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	284	sobrenom	Virgin, the	bíblic	bíblic	heylike muter			sinònim
590	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	284	pm	Jesus	bíblic	bíblic	yoyzl			exònim
591	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	284	pm	Yossel	bíblic	bíblic	yosl			transferència
592	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	286	topo	Lemberg	ídix	històric	lemberg			transferència
593	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	286	cognom	Shor	ídix	fictici	שור šor			transferència
594	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	286	pf	Shifrah	ídix	fictici	genendl			substitució
595	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	286	pf	Tammar	ídix	fictici	ø			addició
596	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	286	pm	Samuel	ídix	històric	מהרש"א			sinònim
597	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	286	cognom	Edels	ídix	històric	ø			glossa
598	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	286	sobrenom	ø	inter.	històric	רמ"א			omissió
599	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	286	pm	Mendel	ídix	fictici	leybl			transferència
600	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	287	pf	the daughter	ídix	fictici	lise			sinònim
601	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	287	pf	Lise	ídix	fictici	lise			transferència
602	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	288	pm	Josephus	bíblic	històric	יוסיפ(ן)			exònim
603	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	288	pm	Yakel	ídix	fictici	Yokl		he	interferència
604	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	289	pm	Kalman	ídix	fictici	kalman, kalmen קלמן			transferència
605	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	289	sobrenom	Leech, the	ídix	fictici	royfe			substitució
606	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	289	sobrenom	the man-servant	ídix	fictici	mešores			traducció
607	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	289	sobrenom	Coachman, the	ídix	fictici	šmayser			traducció
608	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	290	topo	Gehenna	bíblic	bíblic	genem			exònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
609	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	291	topo	Warsaw	ídix	històric	varše			exònim
610	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	292	topo	ø	ídix	històric	lublin(er)			omissió
611	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	292	topo	Zusmir	ídix	històric	tsuzmir(er)		de	interferència
612	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	292	sobrenom	Maimonides	inter.	històric	רמב"ם			exònim
613	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	292	sobrenom	ø	inter.	històric	רמב"ן			omissió
614	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	293	pm	Ozer	ídix	fictici	עוזרל oyerl		he	interferència
615	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	293	cognom	Radziwill	inter.	històric	radzivil			-exo-trans
616	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	293	pm	Sabbatai	inter.	històric	שבתי			-exo-trans
617	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	293	cognom	Zevi	inter.	històric	צבי(ניק)			-exo-trans
618	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	293	sobrenom	Messiah	bíblic	bíblic	mošiech			exònim
619	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	293	topo	Shushan	bíblic	bíblic	שושן			exònim
620	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	293	topo	Persia	bíblic	bíblic	persye			exònim
621	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	293	pm	Heshl	ídix	fictici	hešl			transferència
622	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	294	topo	Lublin	ídix	històric	lublin			transferència
623	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	294	pm	Shloimele	ídix	fictici	šloymele			transferència
624	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	295	sobrenom	Evil Spirit	bíblic	bíblic	yeytser-hore			traducció
625	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	301	sobrenom	Arch-Fiend	bíblic	bíblic	yeytser-hore			sinònim
626	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	305	pf	Esther	bíblic	bíblic	ester			exònim
627	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	305	pm	Ahasuerus	bíblic	bíblic	אהשוורוש			exònim
628	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	305	pm	Jacob	bíblic	bíblic	yankev			exònim
629	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	305	pf	Rachel	bíblic	bíblic	rochl			exònim
630	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	305	pf	Leah	bíblic	bíblic	leye*			exònim
631	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	305	pf	Billah	bíblic	bíblic	בלהה			exònim
632	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	305	pf	Zilpah	bíblic	bíblic	זלפה			exònim
633	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	305	sobrenom	Holy Father	bíblic	bíblic	אבא קדישא			exònim
634	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	305	sobrenom	Holy Mother	bíblic	bíblic	אמא קדישא			exònim
635	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	306	pm	Nogah	bíblic	bíblic	נגה			exònim
636	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	306	sobrenom	Satan	bíblic	bíblic	sotn			exònim
637	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	307	topo	Wolhynia	ídix	històric	vollin		pl	interferència
638	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	309	pm	Elisha	bíblic	bíblic	אלישע			exònim
639	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	309	pm	Abijah	bíblic	bíblic	אביה			exònim
640	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	309	pm	Hosea	bíblic	bíblic	הושע			exònim
641	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	310	pm	David	bíblic	bíblic	doved			exònim
642	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	310	pf	Bathsheba	bíblic	bíblic	בת שבע			exònim
643	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	310	pm	Uriah	bíblic	bíblic	אוריה			exònim
644	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	310	sobrenom	Hittite, the	bíblic	bíblic	החתי			exònim
645	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	310	pf	Abigail	bíblic	bíblic	אביגיל			exònim
646	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	310	pm	Nabal	bíblic	bíblic	נבל			exònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
647	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	310	sobrenom	Prince of Darkness	bíblíc	bíblíc	yeytser-hore			sinònim
648	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	310	pm	Adonijah	bíblíc	bíblíc	אדונייהן			exònim
649	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	310	pm	Haggitg	bíblíc	bíblíc	בן הגית			exònim
650	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	310	topo	San, river	ídix	històric	san			transferència
651	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	312	pf	Abeishag	bíblíc	bíblíc	אבישג			exònim
652	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	312	pm	Solomon	bíblíc	bíblíc	šloyme			exònim
653	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	312	pm	Jehudah	bíblíc	bíblíc	yehude			exònim
654	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	312	pf	Tamar	bíblíc	bíblíc	תמר			exònim
655	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	312	pm	Reuben	bíblíc	bíblíc	ראובן			exònim
656	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	314	topo	Lukoff	ídix	fictici?	lukov		ru	interferència
657	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	316	pm	Jerobom	bíblíc	bíblíc	ירבעם			exònim
658	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	316	pm	Nebat	bíblíc	bíblíc	נבט			exònim
659	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	318	topo	Sodom	bíblíc	bíblíc	sdoym			exònim
660	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	318	topo	Gomorrah	bíblíc	bíblíc	עמורה			exònim
661	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	324	topo	Holy Land	bíblíc	bíblíc	erets yisroel			exònim
662	Zinger, Baševiš	2004	The destruction of Kres	en	326	sobrenom	Lord of the Universe	bíblíc	bíblíc	reboyne šel oylem			exònim
663	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	333	topo	Lashnik	ídix	fictici?	lašnik*			transferència
664	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	333	pf	Taibele	ídix	fictici	teybele(*)			transferència
665	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	333	pm	Chaim	ídix	fictici	chayem*		he	interferència
666	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	333	pm	Nossen	ídix	fictici	nosn*			transferència
667	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	334	topo	Egypt	bíblíc	bíblíc	mitsrayem(*)			exònim
668	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	334	pm	Alchonon	ídix	fictici	elchonon אלהון *		he	interferència
669	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	335	topo	Mountains of Darkness	bíblíc	bíblíc	hore-choyšech (*)			traducció
670	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	335	topo	Mount Sair	bíblíc	bíblíc	שעיר(*)			exònim
671	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	335	pm	Hurmizah	bíblíc	bíblíc	הורמיזא(*)			-exo-trans
672	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	336	pm	Asmodeus	bíblíc	bíblíc	אשמדאי(*)			exònim
673	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	336	pf	Llilith	bíblíc	bíblíc	לילית(*)			exònim
674	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	336	pf?	Shibtah	bíblíc?	bíblíc?	?			-exo-trans
675	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	336	pf?	Zalmaveth	bíblíc?	bíblíc?	?			-exo-trans
676	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	337	pf	Namah	bíblíc?	bíblíc?	מחלה			-exo-trans
677	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	337	pf	Machlath	bíblíc?	bíblíc?	מחלת			-exo-trans
678	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	337	pf	Aff	bíblíc?	bíblíc?	?			-exo-trans
679	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	337	pf	Chuldah	bíblíc?	bíblíc?	?			-exo-trans
680	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	337	pf	Zulchah	bíblíc?	bíblíc?	?			-exo-trans
681	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	337	pf	Nafkah	bíblíc?	bíblíc?	?			-exo-trans
682	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	337	pf	Cheimah	bíblíc?	bíblíc?	?			-exo-trans
683	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	338	pm?	Lekish	bíblíc?	bíblíc?	lekiš?			transferència
684	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	338	topo	Madagascar	inter.	històric	madagaskar*			exònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
685	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	339	pm	Zekele	ídix	fictici	zekele*			transferència
686	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	342	pm	Tubal-cain	bíblic	bíblic	תובל קוין*			exònim
687	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	342	pm	Enoch	bíblic	bíblic	חנוך*			exònim
688	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	342	pm	Noah	bíblic	bíblic	noyech(*)			exònim
689	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	342	pm	Lot	bíblic	bíblic	לות(*)			exònim
690	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	342	pm	Ahasuerus	bíblic	bíblic	אחשוורוש(*)			exònim
691	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	342	topo	Chittim	bíblic	bíblic	חתיים(*)			exònim
692	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	342	topo	Tachtim	bíblic	bíblic	תחתיים*			exònim
693	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	342	pf	Bashemath	bíblic	bíblic	בשמת*			exònim
694	Zinger, Baševiš	2004	Taibele and her demon	en	342	pm	Esau	bíblic	bíblic	עשו(*)			exònim
695	Zinger, Baševiš	2004	Big and little	en	344	pm	Motie, Little	ídix	fictici	kleyner motye			combinat
696	Zinger, Baševiš	2004	Big and little	en	344	pf	Motiekhe	ídix	fictici	motyech			transferència
697	Zinger, Baševiš	2004	Big and little	en	344	pm	Berish	ídix	fictici	beriš			transferència
698	Zinger, Baševiš	2004	Big and little	en	346	topo	Brick (Street)	ídix	fictici	brik-gas			substitució
699	Zinger, Baševiš	2004	Big and little	en	346	pm	Goliath	bíblic	bíblic	גלית			exònim
700	Zinger, Baševiš	2004	Big and little	en	349	topo	Zamosc	ídix	històric	zamoštš		pl	interferència
701	Zinger, Baševiš	2004	Big and little	en	351	pm	Mendl	ídix	fictici	mendl			transferència
702	Zinger, Baševiš	2004	Blood	en	353	topo	Laskev	ídix	fictici	laskev			transferència
703	Zinger, Baševiš	2004	Blood	en	353	cognom	Ehrlichman	ídix	fictici	ehrllichman			transferència
704	Zinger, Baševiš	2004	Blood	en	354	topo	Krowica	ídix	històric	krowitsa	Krowica	pl	interferència
705	Zinger, Baševiš	2004	Blood	en	363	pm	Jechiel	ídix	fictici	yechiel			adaptació
706	Zinger, Baševiš	2004	Blood	en	353	pm	Falik	ídix	fictici	falik			transferència
707	Zinger, Baševiš	2004	Blood	en	353	pf	Risha	ídix	fictici	riše			transferència
708	Zinger, Baševiš	2004	Blood	en	354	pm	Dan	ídix	fictici	dan			transferència
709	Zinger, Baševiš	2004	Blood	en	355	pm	Reuben	ídix	fictici	ruvn		he	interferència
710	Zinger, Baševiš	2004	Blood	en	358	topo	Gehenna	bíblic	bíblic	genem			exònim
711	Zinger, Baševiš	2004	Blood	en	359	pm	Wolf	ídix	fictici	volf		de	interferència
712	Zinger, Baševiš	2004	Blood	en	359	cognom	Bonder	ídix	fictici	bonder			transferència
713	Zinger, Baševiš	2004	Blood	en	366	pm	Maciek	inter.	fictici	matsiek			-exo-trans
714	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	371	topo	Miami Beach	anglo	històric	myami bitš			endònim
715	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	371	topo	Miami	anglo	històric	myami			endònim
716	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	372	topo	Cuba	inter.	històric	kuba			exònim
717	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	372	topo	Atlantic	inter.	històric	atlantik			exònim
718	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	372	topo	Mamre	bíblic	bíblic	ממרא			exònim
719	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	372	pm	Noah	bíblic	bíblic	noyech			exònim
720	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	373	pf	Margolies	ídix?	fictici	מרגלית			transferència
721	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	374	topo	Wall Street	anglo	històric	val strit			endònim
722	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	374	topo	Collins Avenue	anglo	històric	ø			endònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
723	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	378	pf	Ruth	bíblíc	bíblíc	רות			exònim
724	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	378	pm	Boaz	bíblíc	bíblíc	בעז			exònim
725	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	378	pm?	<i>Shaddai</i>	bíblíc	bíblíc	שדי			transferència
726	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	378	sobrenom	Satan	bíblíc	bíblíc	sotn			exònim
727	Zinger, Baševiš	2004	Alone	en	379	topo	New York	anglo	històric	nyu york			endònim
728	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	396	topo	Chelm	ídlx	històric	chelm(*)			transferència
729	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	381	pf	Esther	ídlx	fictici	ester*			transferència
730	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	381	pf	Kreindel	ídlx	fictici	kreyndl*			transferència
731	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	381	pm	Meyer	ídlx	fictici	meyer*			transferència
732	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	381	pm	Zissl	ídlx	fictici	zisl*			transferència
733	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	381	topo	Bilgoray	ídlx	històric	bilgoray(*)			transferència
734	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	381	pf	Reitze	ídlx	fictici	reytse*		de	interferència
735	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	381	topo	Krashnik	ídlx	històric	krašnik(*)			transferència
736	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	381	pm	Tanchum	ídlx	fictici	tanchum?			transferència
737	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	381	cognom	Izhbitzer	ídlx	fictici	izbitser*		de	interferència
738	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	381	pf	Simmele	ídlx	fictici	simele*			transferència
739	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	381	sobrenom	Miss Stuck-up	ídlx	fictici	?			traducció
740	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	382	pm	Zorach	ídlx	fictici	זרח zerech, zorach(*)			transferència
741	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	382	cognom	Lipover	ídlx	fictici	lipover?			transferència
742	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	383	topo	Paradise	bíblíc	bíblíc	ganeydn(*)			traducció
743	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	384	pf	Rachel	bíblíc	bíblíc	rochl(*)			exònim
744	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	384	pf	Leah	bíblíc	bíblíc	leye(*)			exònim
745	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	385	pm	Yentl	ídlx	fictici	yentl*			transferència
746	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	385	sobrenom	Pious One, the	ídlx	fictici	frumer, der?			traducció
747	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	385	pm	Zeinvel	ídlx	fictici	zaynvl, zeynvl*			transferència
748	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	389	pm	Leviathan	bíblíc	bíblíc	לוייתן(*)			exònim
749	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	389	pm	Wild Ox	bíblíc	bíblíc	ראם?			traducció
750	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	389	pf	Treina	ídlx	fictici	trayne, treyne*			transferència
751	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	389	pf	Riva	ídlx	fictici	rive*			transferència
752	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	389	pf	Gutah	ídlx	fictici	gute?		he	interferència
753	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	389	cognom	Palecki	inter.	fictici	paletski?			-exo-trans
754	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	393	topo	Italy	inter.	històric	italye(*)			exònim
755	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	393	topo	Bohemia	ídlx	històric	beymen(*)			exònim
756	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	393	cognom	Zamoyska	inter.	històric	zamoyska*			-exo-trans
757	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	393	pf	Bina	ídlx	fictici	bine*			transferència
758	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	393	pf	Hodel	ídlx	fictici	hodl*			transferència
759	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	396	sobrenom	Angel of Death	bíblíc	bíblíc	malechamoves(*)			traducció
760	Zinger, Baševiš	2004	Esther Kreindel the Sec	en	397	sobrenom	Messiah	bíblíc	bíblíc	mošiech(*)			exònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
761	Zinger, Baševiš	2004	Jachid and Jechidah	en	398	pm	Jachid	bíblíc	bíblíc	yochid			exònim
762	Zinger, Baševiš	2004	Jachid and Jechidah	en	398	pf	Jechidah	bíblíc	bíblíc	yechide			exònim
763	Zinger, Baševiš	2004	Jachid and Jechidah	en	398	topo	Sheol	bíblíc	bíblíc	שאוּל			-exo-trans
764	Zinger, Baševiš	2004	Jachid and Jechidah	en	398	pm	Dumah	bíblíc	bíblíc	דומה			-exo-trans
765	Zinger, Baševiš	2004	Jachid and Jechidah	en	398	pf?	Purah	bíblíc?	bíblíc?	פורה			-exo-trans
766	Zinger, Baševiš	2004	Jachid and Jechidah	en	398	sobrenom	Angel of Forgetfulness	bíblíc	bíblíc	שר של שיכחה (*) sar šel šikchre			traducció
767	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	406	pm	Leib	ídix	fictici	leyb			transferència
768	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	406	pf	Rooshke	ídix	fictici	ružkele			transferència
769	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	407	pm	Chaye	ídix	fictici	chaye			transferència
770	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	408	pm	Leizer	ídix	fictici	leyzer			transferència
771	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	408	cognom?	Tsitrin	ídix	fictici	tsitrin			transferència
772	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	408	pm	Kalman	ídix	fictici	קלמן			transferència
773	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	408	pm	Berele	ídix	fictici	berеле			transferència
774	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	408	cognom?	Bontz	ídix	fictici	bonts		de	interferència
775	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	408	pm	Shmuel	ídix	fictici	šmuel			transferència
776	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	408	pm	Zeinvel	ídix	fictici	zaynvl, zeynvl			transferència
777	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	410	pm	Leibele	ídix	fictici	leybele			transferència
778	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	415	pm	Smetene	ídix	fictici	smetene			transferència
779	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	416	pm	Yanosh	ídix	fictici	yanoš			transferència
780	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	416	pf	Tsipeh	ídix	fictici	tsipe		he	interferència
781	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	416	cognom?	Lemkin	ídix	fictici	lemkin			transferència
782	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	416	pm	Samson	bíblíc	bíblíc	שמסון			exònim
783	Zinger, Baševiš	2004	Under the knife	en	408	topo	Vienna Wedding Hall	ídix?	fictici?	viner salye			combinat
784	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	425	topo	Bekhev(er)	ídix	històric	bechev			transferència
785	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	420	pm	Itche	ídix	fictici	itše			transferència
786	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	420	pm	Nokhum	ídix	fictici	nochem		he	interferència
787	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	420	pf	Roise	ídix	fictici	royze			transferència
788	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	420	pf	Genendel	ídix	fictici	genendl			transferència
789	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	420	pf	Peshe	ídix	fictici	peše			transferència
790	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	420	pf	Elke	ídix	fictici	elke			transferència
791	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	420	pf	Dobe	ídix	fictici	dobe			transferència
792	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	420	pm	Leyzer	ídix	fictici	leyzer			transferència
793	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	420	topo	Bial(er)	ídix	històric	byale(r)			transferència
794	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	421	pf	Eve	bíblíc	bíblíc	chave			exònim
795	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	421	pm	Sabbati	inter.	històric	שבתי			-exo-trans
796	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	421	pm	Zevi	inter.	històric	צבי			-exo-trans
797	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	422	topo	Galician	ídix	històric	galitsyaner			exònim
798	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	422	topo	Komarner	ídix	històric	komarner			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
799	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	423	pm	Zadock	ídix	fictici	tsodek צדוק		he+d	interferència
800	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	423	topo	Jerusalem	bíblic	bíblic	yerušelayem			exònim
801	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	424	sobrenom	Angel of Forgetfulness	bíblic	bíblic	שר של שיכחה			traducció
802	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	424	sobrenom	Black Angel	bíblic	bíblic	ø			addició
803	Zinger, Baševiš	2004	The fast	en	424	pf?	Purah	bíblic	bíblic	פורה			-exo-trans
804	Zinger, Baševiš	2004	The last demon	en	430	topo	Levertov (Street)	ídix	?	?			?
805	Zinger, Baševiš	2004	The last demon	en	431	topo	Modly Bozyc	ídix	?	?	Modliborzyce'	pl	interferència
806	Zinger, Baševiš	2004	The last demon	en	437	topo	Odessa	ídix	històric	odes(*)			exònim
807	Zinger, Baševiš	2004	The last demon	en	431	pm	Abraham	ídix	fictici	avrom*			adaptació
808	Zinger, Baševiš	2004	The last demon	en	431	pm	Zalman	ídix	fictici	zalman, zalmen?			transferència
809	Zinger, Baševiš	2004	The last demon	en	432	pm	Gershom	ídix	històric	geršom*			transferència
810	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	439	topo	Yanev	ídix	històric	yonev	Janów	pl	interferència
811	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	439	topo	Tomashev	ídix	històric	tomašov	Tomaszów		transferència
812	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	440	topo	Lithuania	ídix	històric	lite			exònim
813	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	441	topo	Bechev	ídix	històric	bechev			transferència
814	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	439	pf	Yentl	ídix	fictici	yentl			transferència
815	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	439	topo	Lublin	ídix	històric	lublin			transferència
816	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	439	pm	Todros	ídix	fictici	טודרוס todros, todres			transferència
817	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	439	topo	Zamosc	ídix	històric	zamošš		pl	interferència
818	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	440	topo	Kalish	ídix	històric	kališ			transferència
819	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	441	pm	Alter	ídix	fictici	alter			transferència
820	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	441	cognom	Vishkover	ídix	fictici	viškover		pl	interferència
821	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	441	pf	Hadass	ídix	fictici	hodes הדס		he	interferència
822	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	441	pm	Anshel	ídix	fictici	anšl			transferència
823	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	441	pf	Avigdor	ídix	fictici	avigder, avigdor			transferència
824	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	441	pf	Peshe	ídix	fictici	peše			transferència
825	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	454	pm	Beila	ídix	fictici	beyle			transferència
826	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	454	pm	Feitl	ídix	fictici	feytl			transferència
827	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	458	pf	Bruria	ídix	fictici	b(e)rurye			transferència
828	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	458	pm	Meir	ídix	fictici	meyer		he	interferència
829	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	458	pf	Yalta	ídix	fictici	ילתא			transferència
830	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	458	pm	Nachman	ídix	fictici	nachmen			transferència
831	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	461	pm	Tevel	ídix	fictici	tevl			transferència
832	Zinger, Baševiš	2004	Yentl the yeshiva boy	en	461	sobrenom	Musician, the	ídix	fictici	klezmer כלי-זמר			traducció
833	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	464	topo	Kotsk	ídix	històric	kotsk			transferència
834	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	464	pm	Isaac	ídix	fictici	yitschok			adaptació
835	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	466	topo	Radoshitz	ídix	històric	radošits		de	interferència
836	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	469	topo	Kovle	ídix	històric	kovle			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
837	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	470	topo	Grabovitz	ídix	històric	grabovits		de	interferència
838	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	473	topo	Petersburg	ídix	històric	peterburg			exònim
839	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	474	topo	Volhynia	ídix	històric	volin			exònim
840	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	464	pm	Zalman	ídix	fictici	zalmen			transferència
841	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	464	pm	Meyer	ídix	fictici	meyer			transferència
842	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	464	cognom	Amshinover	ídix	fictici	amšinover			transferència
843	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	465	pm	Chazkele	ídix	fictici	chazkele			transferència
844	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	465	topo	Kuzmir	ídix	històric	kuzmir			transferència
845	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	465	topo	Vistula	ídix	històric	vaysl			exònim
846	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	466	pm	Dobosh	?	fictici	doboš			transferència
847	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	466	pm	Leib	ídix	fictici	leyb			transferència
848	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	466	sobrenom	Saras	ídix	fictici	sore's		he	interferència
849	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	468	sobrenom	<i>Shaddai</i>	bíblic	bíblic	שדי			-exo-trans
850	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	468	topo	Egypt	bíblic	bíblic	mitsrayem			exònim
851	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	468	pm	Moses	bíblic	bíblic	moyše			exònim
852	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	468	pm	Mordecai	ídix	fictici	mordche			adaptació
853	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	468	cognom	Liskover	ídix	fictici	liskover			transferència
854	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	468	pf	Pesha	ídix	fictici	peše			transferència
855	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	468	pm	Zeinvele	ídix	fictici	zaynvele			transferència
856	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	469	pm	Yukele	ídix	fictici	yukev			substitució
857	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	472	topo	Turisk	ídix	històric	trisk		pl	interferència
858	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	472	topo	Kozhenitz	ídix	històric	koženits		de	interferència
859	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	472	topo	Krasnostav	ídix	històric	krasnostav			transferència
860	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	472	sobrenom	Jenukah	ídix	fictici	ינוקה			adaptació
861	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	472	pm	Zekele	ídix	fictici	zekele			transferència
862	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	473	pm	Zaddock	ídix	fictici	tsodek צדוק		he	interferència
863	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	473	sobrenom	Rashi	inter.	històric	raši			-exo-trans
864	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	474	pm	Altele	ídix	fictici	altele			transferència
865	Zinger, Baševiš	2004	Three tales	en	474	sobrenom	Little Old One	ídix	fictici	ø			glossa
866	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	482	topo	Rome	inter.	històric	roym			exònim
867	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	482	topo	Madrid	inter.	històric	španye			substitució
868	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	482	topo	Crackow	ídix	històric	kroke			exònim
869	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	486	topo	Athens	inter.	històric	אתונה			exònim
870	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	486	topo	Carthage	inter.	històric	קרתיגא			exònim
871	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	477	sobrenom	Zeidlus	ídix	fictici	zeydlus			transferència
872	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	477	sobrenom	Pope, the	ídix	fictici	eršter, der			substitució
873	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	477	sobrenom	Evil One	bíblic	bíblic	yeytser-hore			traducció
874	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	477	pm	Zeidel	ídix	fictici	zeydl			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
875	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	477	cognom	Cohen	ídix	fictici	koyen		he	interferència
876	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	477	sobrenom	Rashi	inter.	històric	raší			-exo-trans
877	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	477	pm	David	bíblíc	bíblíc	doved			exònim
878	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	477	topo	Lublin	ídix	històric	lublin			transferència
879	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	478	pm	Sander	ídix	fictici	sander			transferència
880	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	478	topo	Warsaw	ídix	històric	varše			exònim
881	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	479	pm	Chaim	inter.	històric	chayem			-exo-trans
882	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	479	cognom	Vital	inter.	històric	vital			-exo-trans
883	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	479	sobrenom	Maimonides	inter.	històric	rambam			exònim
884	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	480	pm	Moses	bíblíc	bíblíc	moyše			exònim
885	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	480	pm	Samuel	bíblíc	bíblíc	šmuel			exònim
886	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	480	pm	Jeremiah	bíblíc	bíblíc	yirmiahu			exònim
887	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	480	pm	Zacharias	bíblíc	bíblíc	זכריה			exònim
888	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	480	pm	Jehovah	bíblíc	bíblíc	reboyne-šel-oylem			sinònim
889	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	481	topo	Nazareth	bíblíc	bíblíc	נצרת			exònim
890	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	481	pm	Jesus	bíblíc	bíblíc	yešue			exònim
891	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	481	sobrenom	Virgin, the	bíblíc	bíblíc	bsule, di			traducció
892	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	481	pm	Benedictus	inter.	fictici	benediktus			-exo-trans
893	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	481	cognom	Janovsky	inter.	fictici	yanovski			-exo-trans
894	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	483	pm	Petrus	inter.	històric	petrus			-exo-trans
895	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	483	pm	Alfonzo	inter.	històric	alfonso			-exo-trans
896	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	483	pm	Fablo	inter.	històric	fablo			transferència
897	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	483	cognom	Christiani	inter.	històric	kristyani			-exo-trans
898	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	483	topo	Montpelier	inter.	històric	monpolye			-exo-trans
899	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	483	pm	Paul	inter.	històric	paul			-exo-trans
900	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	483	cognom	de Santa Maria	inter.	històric	de santa marya			-exo-trans
901	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	483	pm	Johann	inter.	històric	yohan			-exo-trans
902	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	483	cognom	Baptista	inter.	històric	baptista			-exo-trans
903	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	483	cognom	Pfefferkorn	inter.	històric	feferkorn			-exo-trans
904	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	483	pm	ø	inter.	històric	fedra			omissió
905	Zinger, Baševiš	2004	Zeidlus the Pope	en	483	cognom	ø	inter.	històric	de la kabaleryo			omissió
906	Zinger, Baševiš	2004	A wedding in Brownsvi	en	488	topo	Brownsville	anglo	històric	bronzvil*			endònim
907	Zinger, Baševiš	2004	A wedding in Brownsvi	en	488	topo	Sencimin	ídix	?	?		pl	interferència
908	Zinger, Baševiš	2004	A wedding in Brownsvi	en	489	topo	Central Park	anglo	històric	sentral park?			endònim
909	Zinger, Baševiš	2004	A wedding in Brownsvi	en	489	topo	Palisades, the	anglo	històric	paliseyds?			endònim
910	Zinger, Baševiš	2004	A wedding in Brownsvi	en	489	topo	Hamburg	inter.	històric	hamburg*			exònim
911	Zinger, Baševiš	2004	A wedding in Brownsvi	en	490	topo	West End Avenue	anglo	històric	?			endònim
912	Zinger, Baševiš	2004	A wedding in Brownsvi	en	492	topo	East River	anglo	històric	?			endònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
913	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	493	topo	Eastern Parkway	anglo	històric	?			endònim
914	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	493	topo	Chicago	anglo	històric	šikage, šikago*			endònim
915	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	493	topo	Cleveland	anglo	històric	?			endònim
916	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	494	topo	Kazakhstan	inter.	històric	kazachstan*			exònim
917	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	495	topo	Radzin	idix	històric	radzin*			transferència
918	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	496	topo	Tereshpol	idix	històric	terešpol*			transferència
919	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	488	pm	Solomon	idix	fictici	šloyme*			adaptació
920	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	488	cognom	Margolin	idix	fictici	margolin*			transferència
921	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	488	pf	Gretl	inter.	fictici	gretl*			transferència
922	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	488	pm	Abraham	idix	fictici	avrom*			adaptació
923	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	488	cognom	Mekheles	idix	fictici	mecheles*			transferència
924	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	489	pf	Sylvia	idix	fictici	silvya*			adaptació
925	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	489	topo	Berlin	inter.	històric	berlin*			-exo-trans
926	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	490	cognom	Spinoza	inter.	històric	špinoza(*)			-exo-trans
927	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	490	topo	Tarnow	idix	històric	tune, tarnov*		pl	interferència
928	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	490	pf	Raizel	idix	fictici	rayzl*			transferència
929	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	490	pm	Melekh	idix	fictici	melech*			transferència
930	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	490	cognom	Hitler	inter.	històric	hitler(*)			-exo-trans
931	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	491	pm	Hans	inter.	fictici	hans*			-exo-trans
932	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	491	topo	Germany	inter.	històric	daytschland(*)			exònim
933	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	491	topo	New York	inter.	històric	nyu york(*)			endònim
934	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	492	topo	Brooklyn	inter.	històric	?			endònim
935	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	492	sobrenom	Stalin	inter.	històric	stalin*			-exo-trans
936	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	494	pm	Schloime-	idix	fictici	šloyme*			transferència
937	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	494	pm	Dovid	idix	fictici	doved*			transferència
938	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	494	pm	Zissl	idix	fictici	zisl*			transferència
939	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	494	pf	Chaye	idix	fictici	chaye*			transferència
940	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	494	pf	Beyle	idix	fictici	beyle*			transferència
941	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	494	topo	Israel	bíblic	bíblic	erets yisroel(*)			sinònim
942	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	494	cognom	Zilberstein	idix	fictici	zilberšteyn*		de	interferència
943	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	495	pm	Yossele	idix	fictici	yossele*			transferència
944	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	495	cognom	Budnik	idix	fictici	budnik*			transferència
945	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	495	pm	Yekele	idix	fictici	yekele*			transferència
946	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	495	pm	Oyzer	idix	fictici	oyzer*			transferència
947	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	495	pm	Todros	idix	fictici	todros*			transferència
948	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	495	pf	Riva	idix	fictici	rive*			transferència
949	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	495	topo	Auschwitz	inter.	històric	oyšvits*			-exo-trans
950	Zinger, Baševic	2004	A wedding in Brownsvi	en	496	pm	Shloimele	idix	fictici	šloymele*			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
951	Zinger, Baševiš	2004	A wedding in Brownsvi	en	496	pm	Hershl	ídix	fictici	heršl*			transferència
952	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	502	topo	Yavrov	ídix	històric	yavrov	Jawórów		transferència
953	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	502	pm	Jonathan	ídix	fictici	yosnesen			adaptació
954	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	505	topo	Great Sea	bíblíc	bíblíc	אוקינוס			exònim
955	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	508	topo	Canaan	bíblíc	bíblíc	kenaan			exònim
956	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	502	cognom	Danziger	ídix	fictici	dantsiger			-exo-trans
957	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	502	topo	Yampol	ídix	històric	yampol			transferència
958	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	502	topo	Bridge Street	ídix	fictici?	brik-gas			traducció
959	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	502	topo	Great Poland	ídix	històric	groys-poyliš			exònim
960	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	502	pf	Yentl	ídix	fictici	yentl			transferència
961	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	503	sobrenom	Angel of Death	bíblíc	bíblíc	malachamoves			traducció
962	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	503	topo	Gehenna	bíblíc	bíblíc	genem			exònim
963	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	504	pf	Ziporah	ídix	fictici	tsipere, tsipoyre		he	interferència
964	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	504	cognom	Sobieski	inter.	històric	sobyeski('s)			-exo-trans
965	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	504	pm	Ozer	ídix	fictici	oyzer		he	interferència
966	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	506	sobrenom	Lord of the Universe	bíblíc	bíblíc	raboyne šel oylem			traducció
967	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	506	pm	Leibush	ídix	fictici	leybuš			transferència
968	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	506	pm	Chaim	ídix	fictici	chayem		he	interferència
969	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	506	pm	Jonah	ídix	fictici	yoyne			adaptació
970	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	506	pm	Shloimele	ídix	fictici	šloymele			transferència
971	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	506	pm	Meyer	ídix	fictici	meyer			transferència
972	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	508	sobrenom	Almighty, the	bíblíc	bíblíc	raboyne šel oylem			sinònim
973	Zinger, Baševiš	2004	I place my reliance on	en	508	pm	Anak	bíblíc	bíblíc	ענק			exònim
974	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	511	pf	Cunegunde	inter.	fictici	di machšeyfe			sinònim
975	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	511	pf	Cunegunde	inter.	fictici	kunegunde			-exo-trans
976	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	512	pm	Joziek	inter.	fictici	yuzek			-exo-trans
977	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	512	pm	Dziad	inter.	fictici	a dzyad			-exo-trans
978	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	512	pm?	Babuk	inter.	fictici	a babuk			-exo-trans
979	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	512	pf	Tekla	inter.	fictici	tekla			-exo-trans
980	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	515	sobrenom	Satan	bíblíc	bíblíc	sotn			exònim
981	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	515	sobrenom	Lucifer	bíblíc	bíblíc	lutsifer			exònim
982	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	515	pf	Baba Yaga	inter.	fictici	baba yaga			-exo-trans
983	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	515	pm?	Kadik	inter.	fictici	kadik			-exo-trans
984	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	515	pm?	Malfas	inter.	fictici	malfas			-exo-trans
985	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	515	pm	Pan Twardowski	inter.	fictici	pan tvarдовski			-exo-trans
986	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	517	pm?	Topiel	inter.	fictici	vyantrovno			substitució
987	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	517	pm?	Amadai	inter.	fictici	amaday			-exo-trans
988	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	517	pm?	Sagratanas	inter.	fictici	sagratanas			-exo-trans

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
989	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	517	pm	Belial	bíblíc	bíblíc	בליעל			exònim
990	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	517	pm	Barrabas	bíblíc	bíblíc	barabas			exònim
991	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	517	sobrenom	Witch, the	inter.	fictici	di machšeyfe			traducció
992	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	517	pm	Stach	inter.	fictici	stach			-exo-trans
993	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	517	pf	Yanka	inter.	fictici	yanka			-exo-trans
994	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	518	sobrenom	Beezlebub	bíblíc	bíblíc	בעל זבוב?			exònim
995	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	518	pm?	ø	inter.	fictici	kživinos			omissió
996	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	518	pm?	Kulas	inter.	fictici	kulas			-exo-trans
997	Zinger, Baševiš	2004	Cunegunde	en	518	pm?	Balwochwalec	inter.	fictici	balvochvalets			-exo-trans
998	Zinger, Baševiš	2004	Short Friday	en	519	topo	Lapschitz	ídix	fictici?	?		de	interferència
999	Zinger, Baševiš	2004	Short Friday	en	519	pm	Shmul-	ídix	fictici	šmul, שמואל*			transferència
1000	Zinger, Baševiš	2004	Short Friday	en	519	pm	Leibele	ídix	fictici	leybele*			transferència
1001	Zinger, Baševiš	2004	Short Friday	en	519	pf	Shoshe	ídix	fictici	šoše*			transferència
1002	Zinger, Baševiš	2004	Short Friday	en	520	topo	Lublin	ídix	històric	lublin(*)			transferència
1003	Zinger, Baševiš	2004	Short Friday	en	522	topo	Gehenna	bíblíc	bíblíc	genem(*)			exònim
1004	Zinger, Baševiš	2004	Short Friday	en	524	sobrenom	Lord of the Universe	bíblíc	bíblíc	raboyne šel oylem(*)			traducció
1005	Zinger, Baševiš	2004	Short Friday	en	525	topo	Paradise	bíblíc	bíblíc	ganeydn(*)			exònim
1006	Zinger, Baševiš	2004	Short Friday	en	527	pf	Sarah	bíblíc	bíblíc	sore(*)			exònim
1007	Zinger, Baševiš	2004	Short Friday	en	527	pm	Moses	bíblíc	bíblíc	moyše(*)			exònim
1008	Zinger, Baševiš	2004	Short Friday	en	527	pm	Dumah	bíblíc	bíblíc	דומה*			-exo-trans
1009	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	535	topo	Central Park West	anglo	històric	?			endònim
1010	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	535	cognom	Kalisher	ídix?	fictici	kališer*			transferència
1011	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	537	topo	Paris	inter.	històric	pariz(*)			exònim
1012	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	538	topo	Honduras	inter.	històric	honduras*			exònim
1013	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	538	topo	Brazil	inter.	històric	brazil*			exònim
1014	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	539	topo	Carpathian Mountains	ídix	històric	karpatn*			exònim
1015	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	539	topo	Tibet	inter.	històric	tibet*			exònim
1016	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	539	topo	Atlantis	inter.	fictici	atlantis*			exònim
1017	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	539	topo	Philadelphia	anglo	històric	filadelfye*			endònim
1018	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	539	topo	Treblinka	inter.	històric	treblinka, -e*			exònim
1019	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	539	topo	Maidanek	inter.	històric	maydanek*			exònim
1020	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	539	topo	Stutthof	inter.	històric	štuthof*			exònim
1021	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	544	topo	North Pole	inter.	històric	צפון פּאָלוס*			exònim
1022	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	544	topo	South Pole	inter.	històric	דרום פּאָלוס*			exònim
1023	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	544	topo	Pacific	inter.	històric	patsifik*			exònim
1024	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	544	topo	Tierra del Fuego	inter.	històric	tyera de fuego*			exònim
1025	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	544	topo	Honolulu	anglo	històric	honolulu*			endònim
1026	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	544	topo	Yokohama	inter.	històric	yokohama*			exònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1027	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	535	cognom	Kopitzky	ídix?	fictici	kopitski*			de+p interferència
1028	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	535	sobrenom	Bhaghavar Krishna	inter.	fictici	?			-exo-trans
1029	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	535	pm	Zorach	ídix?	fictici	זרע zerech, zorach(*)			transferència
1030	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	536	pm	Leon	inter.	fictici	leon*			-exo-trans
1031	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	537	cognom	Hartmann	inter.	històric	hartman*			-exo-trans
1032	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	537	pm	Isaac	inter.	històric	yitschok*			exònim
1033	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	537	cognom	Luria	inter.	històric	lurya*			-exo-trans
1034	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	537	topo	Jerusalem	bíblic	bíblic	yerušelayem(*)			exònim
1035	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	537	topo	Palestine	bíblic	bíblic	palestine(*)			exònim
1036	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	537	cognom	Hitler	inter.	històric	hitler(*)			-exo-trans
1037	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	537	sobrenom	Stalin	inter.	històric	stalin*			-exo-trans
1038	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	537	topo	Zurich	inter.	històric	tsurich(*)			exònim
1039	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	537	pm	Horst	inter.	històric	horst*			exònim
1040	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	537	cognom	Wessel	inter.	històric	?			-exo-trans
1041	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	358	pf	Nella	ídix?	fictici	?			?
1042	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	358	topo	Madras	inter.	històric	madras*			-exo-trans
1043	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	359	pf	Lotte	ídix?	fictici	?			?
1044	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	359	sobrenom	Sanat Kumara	inter.	fictici	?			-exo-trans
1045	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	359	topo	Sixth Avenue	anglo	històric	?			endònim
1046	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	543	topo	Poland	ídix	històric	poyln(*)			exònim
1047	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	543	topo	Russia	ídix	històric	rusland(*)			exònim
1048	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	543	cognom	Spinoza	inter.	històric	špinoza(*)			-exo-trans
1049	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	543	cognom	Leibnitz	inter.	històric	leybnits(*)			-exo-trans
1050	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	543	cognom	Hegel	inter.	històric	hegel*			-exo-trans
1051	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	543	cognom	Heckel	inter.	històric	hekel?			-exo-trans
1052	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	544	topo	Forty Street	anglo	històric	?			endònim
1053	Zinger, Baševiš	2004	The séance	en	535	sobrenom	Buddha	inter.	històric	buda*			-exo-trans
1054	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	topo	Trisk	ídix	històric	trisk(er)			transferència
1055	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	topo	Kolomir	ídix	fictici?	kolomin			transferència
1056	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	cognom	Frampoler	ídix	històric	frampoler			transferència
1057	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	pm	Yoineh	ídix	fictici	yoyne		he	interferència
1058	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	pm	Meir	ídix	fictici	meyer		he	interferència
1059	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	topo	Kuzmir	ídix	fictici?	kuzmir(er)			transferència
1060	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	pm	Getz	ídix	fictici	gets		de	interferència
1061	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	pf	Reitze	ídix	fictici	reytse		de	interferència
1062	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	pf	Doshe	ídix	fictici	doše			transferència
1063	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	pm	Sholem	ídix	fictici	šolem			transferència
1064	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	pm	Levi	ídix	fictici	levi			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1065	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	cognom	Halberstam	ídix	fictici	halberštam		de	interferència
1066	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	topo	Sondz	ídix	històric	sondz(er)			transferència
1067	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	pm	Yakov	ídix	fictici	yankev		he	interferència
1068	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	pm	Leibele	ídix	fictici	leybele			transferència
1069	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	546	sobrenom	Almighty, the	bíblic	bíblic	oyberšt(n)			sinònim
1070	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	547	sobrenom	Rashi	inter.	històric	rašī			-exo-trans
1071	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	547	sobrenom	Tam	inter.	històric	tam			-exo-trans
1072	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	547	pm	Sherira Gaon	inter.	històric	שרירא גאון(ס)			combinat
1073	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	549	topo	Paradise	bíblic	bíblic	ganeydn			traducció
1074	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	552	pm	Titus	inter.	històric	titus			-exo-trans
1075	Zinger, Baševiš	2004	The slaughterer	en	552	pm	Nebuchadnezzar	bíblic	bíblic	נבוכדנצר			exònim
1076	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	558	topo	Shidlovtse	ídix	històric	šidlovtse			transferència
1077	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	558	topo	Radom	ídix	històric	rodem	Radom	pl	interferència
1078	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	558	topo	Kielce	ídix	històric	kelts	Kielce	pl	interferència
1079	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	558	topo	Mountains of the Holy Cross	ídix	històric	berg fun heylikn kreys			traducció
1080	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	558	cognom	Vengrover	ídix	fictici	vengrover			transferència
1081	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	559	topo	Wlodowa	ídix	històric	vlodave	Wlodowa	pl	interferència
1082	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	561	topo	Zawiercia	ídix	històric	zavyertše	Zawiercie	pl	interferència
1083	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	562	topo	Pinchev	ídix	històric	pintšev			transferència
1084	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	565	topo	Radzymin	ídix	històric	radzimin	Radzymin	pl	interferència
1085	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	568	topo	Worka	ídix	històric	vorke	Warka	pl	interferència
1086	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	569	topo	Plock	ídix	històric	plotsk	Płock	pl	interferència
1087	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	580	topo	Slovita	ídix	històric	slavite			transferència
1088	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	558	pm	Sheftel	ídix	fictici	šeftl			transferència
1089	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	558	pf	Zise	ídix	fictici	zise			transferència
1090	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	558	pf	Feige	ídix	fictici	feyge			transferència
1091	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	558	pm	Zalkind	ídix	fictici	zalkind			transferència
1092	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	559	pm	Jedidiah	ídix	fictici	yedidya ידידיה			adaptació
1093	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	559	pm	Tsaddock	ídix	fictici	tsodek		he	interferència
1094	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	559	pm	Meyer	ídix	fictici	meyer			transferència
1095	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	559	pf	Liebe	ídix	fictici	libe		de	interferència
1096	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	559	pf	Yentl	ídix	fictici	yentl			transferència
1097	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	559	pm	Ozer	ídix	fictici	oyzer		he	interferència
1098	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	561	pm	Shmelke	ídix	fictici	šmelke			transferència
1099	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	561	pm	Motl	ídix	fictici	motl			transferència
1100	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	561	pf	Traine	ídix	fictici	trayne, treyne			transferència
1101	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	564	pm	Zeinvl	ídix	fictici	zeynvl, zaynvl			transferència
1102	Zinger, Baševiš	2004	The dead fiddler	en	564	pm	Getsl	ídix	fictici	getsl			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1103	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	565	pm	Raziel	bíblic	bíblic	רזיאל			exònim
1104	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	565	pm	Yeruchim	ídix	fictici	ירוחם		he	interferència
1105	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	569	pf	Beyle	ídix	fictici	beyle			transferència
1106	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	569	pf	Tslove	ídix	fictici	tslove			transferència
1107	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	569	pf	Reitse	ídix	fictici	reytse			transferència
1108	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	569	pf	Mindl	ídix	fictici	mindl			transferència
1109	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	569	pm	Yekl	ídix	fictici	yekl			transferència
1110	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	572	sobrenom	Zmoras	ídix	fictici	zmores			transferència
1111	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	572	sobrenom	Malachais	ídix	fictici	malecheyen			adaptació
1112	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	576	pm	Avigdor	ídix	fictici	avigder, avigdor			transferència
1113	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	576	cognom	Yavrover	ídix	fictici	yavrover			transferència
1114	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	580	pm	Catriel	ídix	fictici	kasriel		he	interferència
1115	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	580	pm	Godl	ídix	fictici	godl			transferència
1116	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	581	topo	Bendin	ídix	històric	bendin			transferència
1117	Zinger, Baševic	2004	The dead fiddler	en	582	pm	Tevye	ídix	fictici	teveye			transferència
1118	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	586	topo	Montreal	inter.	històric	montreol*			exònim
1119	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	586	topo	New York	anglo	històric	nyu york(*)			endònim
1120	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	586	topo	North Pole	inter.	històric	צפון פּאָלוס*			traducció
1121	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	586	cognom	Hitler	inter.	històric	hitler(*)			-exo-trans
1122	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	587	topo	Poland	ídix	històric	poyln(*)			exònim
1123	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	587	topo	Hudson	anglo	històric	hadson*			exònim
1124	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	588	sobrenom	Uncle Sam	anglo	històric	feter sem*			endònim
1125	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	589	cognom	Bishop Berkeley	anglo	històric	?			endònim
1126	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	589	cognom	Captain Scott	anglo	històric	?			endònim
1127	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	589	cognom	Amundsen	inter.	històric	?			-exo-trans
1128	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	589	topo	South Pole	inter.	històric	דרום פּאָלוס*			traducció
1129	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	590	cognom	N., Mr.	ídix?	fictici	?			transferència
1130	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	590	sobrenom	Father in Heaven	bíblic	bíblic	?			?
1131	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	590	pf	Binele	ídix	fictici	binele*			transferència
1132	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	591	topo	Auschwitz	inter.	històric	oyšvits*			-exo-trans
1133	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	595	cognom	Peretz	ídix	històric	perets*		de	interferència
1134	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	595	topo	Treblinka	inter.	històric	treblinka*			-exo-trans
1135	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	595	topo	Maidanek	inter.	històric	maydanek*			adaptació
1136	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	598	pm	David	anglo	històric	deyvid(*)			endònim
1137	Zinger, Baševic	2004	The lecture	en	598	cognom	Hume	anglo	històric	(h)yum(*)			endònim
1138	Zinger, Baševic	2004	Cockadoodledoo	en	602	topo	Pinchev	ídix	històric	pintšev			transferència
1139	Zinger, Baševic	2004	Cockadoodledoo	en	602	pm	Solomon	bíblic	bíblic	šloyme			exònim
1140	Zinger, Baševic	2004	Cockadoodledoo	en	602	pm	Moses	bíblic	bíblic	moyše			exònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1141	Zinger, Baševiš	2004	Cockadoodledoo	en	602	topo	Red Sea	bíblic	bíblic	יָם סוּף yam suf			exònim
1142	Zinger, Baševiš	2004	Cockadoodledoo	en	603	pm	Adam	bíblic	bíblic	odem			exònim
1143	Zinger, Baševiš	2004	Cockadoodledoo	en	605	pf	Kara	ídix	fictici	kare			transferència
1144	Zinger, Baševiš	2004	Cockadoodledoo	en	605	pf	Tsip	ídix	fictici	tsip-tsip			adaptació
1145	Zinger, Baševiš	2004	Cockadoodledoo	en	605	pf	Chip	ídix	fictici	tšip-tšip			adaptació
1146	Zinger, Baševiš	2004	Cockadoodledoo	en	605	pf	Pre-pre	ídix	fictici	pre-pre			transferència
1147	Zinger, Baševiš	2004	Cockadoodledoo	en	606	pf	Cluckele	ídix	fictici	kvovkele			adaptació
1148	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	610	topo	Machlev	ídix	històric	machlev			transferència
1149	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	610	cognom	Kinsker	ídix	fictici	kinsker			transferència
1150	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	614	topo	Sochatchov	ídix	històric	sochatšov			transferència
1151	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	616	topo	Belz	ídix	històric	belzer			transferència
1152	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	610	pm	Kasriel	ídix	fictici	kasriel			transferència
1153	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	610	pm	Dan	ídix	fictici	dan			transferència
1154	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	610	pm	Shabsai	ídix	fictici	šabsay			transferència
1155	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	610	pm	Getsel	ídix	fictici	getsl			transferència
1156	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	611	sobrenom	Messiah	bíblic	bíblic	mošiech			exònim
1157	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	611	sobrenom	Creator, the	bíblic	bíblic	bašefer			traducció
1158	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	613	sobrenom	Great Luminary	ídix	fictici	dos groyse licht			traducció
1159	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	613	sobrenom	ø	ídix	fictici	der šarfer erudit			omissió
1160	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	613	sobrenom	Living Library	ídix	fictici	a šrank ful sforem			sinònim
1161	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	613	sobrenom	Uprooter of Mountains	ídix	fictici	eyner vos reyst-oys berg			traducció
1162	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	613	sobrenom	Lord of the Universe	bíblic	bíblic	raboyne šel oylem			traducció
1163	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	615	pm	Pessachia	ídix	fictici	פתחיה			transferència
1164	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	616	pf	Teltsa	ídix	fictici	teltse			transferència
1165	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	616	pf	Mindel	ídix	fictici	mindl			transferència
1166	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	617	pm	Tevia	ídix	fictici	teveye			transferència
1167	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	617	pm	Feitel	ídix	fictici	feytl			transferència
1168	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	617	topo	Israel, Land of	bíblic	bíblic	erets yisroel			exònim
1169	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	620	pf	Fruma	ídix	fictici	frume			transferència
1170	Zinger, Baševiš	2004	The plagiarist	en	620	pf	Zlata	ídix	fictici	zlate			transferència
1171	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	623	cognom	Bendiner	ídix	fictici	bendiner			transferència
1172	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	627	topo	Church Street	ídix	fictici?	tume-gas			substitució
1173	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	628	topo	Krasnostaw	ídix	històric	krasnostav		pl	interferència
1174	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	623	pf	Zeitl	ídix	fictici	tseytl		de	interferència
1175	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	623	pf	Rickel	ídix	fictici	rikl			transferència
1176	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	623	pm	Yisroel	ídix	fictici	yisroel			transferència
1177	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	623	pm	Jacob	ídix	històric	yankev			exònim
1178	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	623	cognom	Frank	ídix	històric	frank			-exo-trans

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1179	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	624	topo	Galicia	ídix	històric	galitsye			exònim
1180	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	624	pm	Todie	ídix	fictici	todye			transferència
1181	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	625	cognom	Semiatitsky	ídix	fictici	semyatitski			-exo-trans
1182	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	625	topo	Krashnik	ídix	històric	krašnik			transferència
1183	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	627	pm	Eisele	ídix	fictici	eyzele			transferència
1184	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	627	pm	Naftali	ídix	fictici	naftoli		he	interferència
1185	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	629	pm	Abraham	bíblic	bíblic	avrom			exònim
1186	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	629	pm	Isaac	bíblic	bíblic	yitschok			exònim
1187	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	629	pm	Jacob	bíblic	bíblic	yankev			exònim
1188	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	629	pf	Rachel	bíblic	bíblic	rochl			exònim
1189	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	629	pf	Leah	bíblic	bíblic	leye			exònim
1190	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	629	pf	Bilhah	bíblic	bíblic	בלהה			exònim
1191	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	629	pf	Zilpah	bíblic	bíblic	זלפה			exònim
1192	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	629	pf	Anigail	bíblic	bíblic	אניגיל			exònim
1193	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	629	pf	Bathsheba	bíblic	bíblic	בת שבע			exònim
1194	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	630	pm	Nikita	inter.	fictici	nikita			-exo-trans
1195	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	630	topo	Don	ídix	històric	don			transferència
1196	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	631	pm	Yuzel	ídix	fictici	yozl		he	interferència
1197	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	631	pm	Alterl	ídix	fictici	alterl			transferència
1198	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	631	cognom	Kozlover	ídix	fictici	kozlever			transferència
1199	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	632	topo	Belaya Tserkov	ídix	històric	tserkev	Belaya Tserko	ru	interferència
1200	Zinger, Baševiš	2004	Zeitl and Rickel	en	632	pm	Fivel	ídix	fictici	fayvl			transferència
1201	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	641	topo	Izbitza	ídix	històric	izbitse*	Izbica	de	interferència
1202	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	641	topo	Kransnistaw	ídix	històric	krasnistev?	Krasnystaw	pl	interferència
1203	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	635	pm	Bagdial	?	fictici	?			-exo-trans
1204	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	635	pm	Malbushial, Lord	?	fictici	?			-exo-trans
1205	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	635	pm	Adam	bíblic	bíblic	odem(*)			exònim
1206	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	635	pm	leviathan [sic]	bíblic	bíblic	לוייתן(*)			exònim
1207	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	635	topo	Gehenna	bíblic	bíblic	genem(*)			exònim
1208	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	637	sobrenom	Angel of Good	bíblic	bíblic	?			traducció
1209	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	639	pm	Methuselah	bíblic	bíblic	מתושלה*			exònim
1210	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	639	topo	Pinchev	ídix	històric	pintšev(*)			transferència
1211	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	639	pm	Gershom	ídix	històric	geršom*			exònim
1212	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	639	pm	Solomon	bíblic	bíblic	šloyme(*)			exònim
1213	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	639	pm	Metraton	bíblic	bíblic	מטטרון			exònim
1214	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	641	pm	Hayim	ídix	fictici	chayem(*)		he	interferència
1215	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	641	pm	Zelig	ídix	fictici	zelig(*)			transferència
1216	Zinger, Baševiš	2004	The warehouse	en	641	sobrenom	Red, the	ídix	fictici	?			traducció

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1217	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	647	topo	Butcher Alley	ídix	fictici	yatke-gesl			traducció
1218	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	643	pf	Henne	ídix	fictici	hene			transferència
1219	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	643	sobrenom	Fire	ídix	fictici	fayer			traducció
1220	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	643	topo	Gehenna	bíblíc	bíblíc	genem			exònim
1221	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	643	pm	Berl	ídix	fictici	tevye			substitució
1222	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	643	cognom	Chazkeles	ídix	fictici	chaskeles			transferència
1223	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	643	topo	Lublin	ídix	històric	lublin			transferència
1224	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	643	topo	America	anglo	històric	amerike			endònim
1225	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	643	pf	Malkeleh	ídix	fictici	malkele		he	interferència
1226	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	645	topo	Galicia	ídix	històric	galitsye			exònim
1227	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	646	pm	Kopel	ídix	fictici	kopl			transferència
1228	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	646	cognom	Klotz	ídix	fictici	klots		de	interferència
1229	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	646	sobrenom	Almighty, the	bíblíc	bíblíc	got			sinònim
1230	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	648	sobrenom	Black (Henne)	ídix	fictici	švartse (hene)			traducció
1231	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	649	topo	Bridge Street	ídix	fictici	brikqas			traducció
1232	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	649	pm	Yudel	ídix	fictici	feyvele			substitució
1233	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	650	pm	Falik	ídix	fictici	falik			transferència
1234	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	650	pf	Mindel	ídix	fictici	mindl			transferència
1235	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	650	topo	New York	anglo	històric	nyu york			endònim
1236	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	651	pm	Leizer	ídix	fictici	leyzer			transferència
1237	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	651	pm	Zrule	ídix	fictici	zrule(n)			transferència
1238	Zinger, Baševiš	2004	Henne Fire	en	652	cognom	Chapinski	ídix	fictici	tšapinski			transferència
1239	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	654	pm	Getzel	ídix	fictici	getsł		de	interferència
1240	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	654	sobrenom	Monkey, the	ídix	fictici	malpe			traducció
1241	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	654	pm	Todrus	ídix	fictici	todres, todros		he	interferència
1242	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	654	cognom	Broder	ídix	fictici	broder			transferència
1243	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	654	topo	Great Poland	ídix	històric	groyspoyln			combinat
1244	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	654	cognom	Zamoysky	inter.	fictici	zamoyski			transferència
1245	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	654	topo	Zamosc	ídix	històric	zamoštš		pl	interferència
1246	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	654	topo	Petersburg	ídix	històric	peterburg			exònim
1247	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	655	pm	Falk	ídix	fictici	falik		de	interferència
1248	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	655	cognom	Posner	ídix	fictici	poyzner		de	interferència
1249	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	655	pf	Fogel	ídix	fictici	dvorele			substitució
1250	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	655	pf	Dishke	ídix	fictici	diške			transferència
1251	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	655	pf	Risha	ídix	fictici	riše			transferència
1252	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	655	pf	Leah	ídix	fictici	leye		he	interferència
1253	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	655	topo	Turisk	ídix	històric	trisk		pl	interferència
1254	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	655	pm	Selig	ídix	fictici	zelig		de	interferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1255	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	655	cognom	Bailes	ídix	fictici	beyle ites			substitució
1256	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	656	topo	Warsaw	ídix	històric	varše			exònim
1257	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	656	topo	Lublin (Street)	ídix	històric?	lubliner gas			transferència
1258	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	656	pm	Berish	ídix	fictici	kopele			substitució
1259	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	656	cognom	Venggrover	ídix	fictici	venggrover			transferència
1260	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	659	topo	Krakow	ídix	històric	kroke			exònim
1261	Zinger, Baševiš	2004	Getzel the Monkey	en	661	topo	Paris	inter.	fictici	pariz			-exo-trans
1262	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	663	cognom	Pintchever	ídix	fictici	pintšever			transferència
1263	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	667	topo	Chęczyn	ídix	històric	chentšin	Chęciny	pl	interferència
1264	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	667	topo	Sobkow	ídix	històric	sobkov		pl	interferència
1265	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	667	topo	Rozwadow	ídix	històric	rozvador	Rozwadów	pl	interferència
1266	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	667	topo	Sandomierz	ídix	històric	tsoyzmer	Sandomierz	pl	interferència
1267	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	667	topo	Opola	ídix	històric	opele	Opole	pl	interferència
1268	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	667	topo	Skibica	ídix	històric	skibitsa	Skibice	pl	interferència
1269	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	670	topo	Biczew	ídix	històric	bitšev		pl	interferència
1270	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	663	pf	Yanda	inter.	fictici	yanda			transferència
1271	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	663	pm	Shalom	ídix	fictici	šolem		he	interferència
1272	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	663	pf	Shaindel	ídix	fictici	šaynde, šeynde			transferència
1273	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	663	topo	Russia	ídix	històric	rusland			exònim
1274	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	663	sobrenom	Lord, whom the ~ alone know	bíblic	bíblic	vos m' kon keynmol ništ dergeyen vos es		lsinònim	sinònim
1275	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	665	topo	Poland	ídix	històric	poyln			exònim
1276	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	665	topo	Warsaw	ídix	històric	varše			exònim
1277	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	665	topo	Lublin	ídix	històric	lublin			transferència
1278	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	667	topo	Kielce	ídix	històric	kelts		pl	interferència
1279	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	667	pm	Wojciech	inter.	fictici	chlop			sinònim
1280	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	667	pf	Zocha	inter.	fictici	emets anderš			substitució
1281	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	668	sobrenom	Baba Yaga	inter.	fictici	baba-yaga			-exo-trans
1282	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	669	pm	Wojciech	inter.	fictici	voytek			-exo-trans
1283	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	669	sobrenom	God's mother	bíblic	bíblic	got's muter			traducció
1284	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	669	sobrenom	Christ child	bíblic	bíblic	yezus-kind			sinònim
1285	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	670	pm	Jesus	bíblic	bíblic	yezus			exònim
1286	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	670	pf	Maria	bíblic	bíblic	marya			exònim
1287	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	670	pm	Pawel	inter.	fictici	pavel			-exo-trans
1288	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	670	cognom	Kuchma	inter.	fictici	kutšma			-exo-trans
1289	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	670	pm	Bolek	inter.	fictici	bolek			-exo-trans
1290	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	670	pf	Zocha	inter.	fictici	zacha, zocha (?)			-exo-trans
1291	Zinger, Baševiš	2004	Yanda	en	672	pm	Stefan	inter.	fictici	stefan			-exo-trans
1292	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	673	topo	Hrubyeshow	ídix	històric	hrubyeshoyv	Hrubieszów	pl	interferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1293	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	673	cognom	Wagmeister	ídix	fictici	vagmayster		de	interferència
1294	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	673	sobrenom	Mr. Love	ídix	fictici	libele di šadchente			adaptació
1295	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	673	topo	Krasnostaw	ídix	històric	krasnostav		pl	interferència
1296	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	673	pf	Reitze	ídix	fictici	reytse		de	interferència
1297	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	673	pf	Leah	ídix	fictici	leye		he	interferència
1298	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	673	pm	Lemel	ídix	fictici	leml			transferència
1299	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	673	pf	Esther	ídix	fictici	ester			adaptació
1300	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	673	pf	Rosa	ídix	fictici	royze			adaptació
1301	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	673	topo	Vistula, from the other side o	ídix	històric	groyspoyln			sinònim
1302	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	674	pm	Ben Zion	ídix	fictici	ben-tsien			adaptació
1303	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	674	pm	Benze	ídix	fictici	bentse		de	interferència
1304	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	675	topo	Zamosc	ídix	històric	zamoštš		pl	interferència
1305	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	675	pf	Zeldele	ídix	fictici	zeldele			transferència
1306	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	675	pm	Berish	ídix	fictici	beriš			transferència
1307	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	675	cognom	Lubliner	ídix	fictici	lubliner			transferència
1308	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	677	pm	Zelig	ídix	fictici	zelig			transferència
1309	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	677	cognom	Izbitzer	ídix	fictici	ižbitser		de	interferència
1310	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	679	pf	Frieda	ídix	fictici	freyde		de	interferència
1311	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	679	pf	Gittel	ídix	fictici	gitl(en)			transferència
1312	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	680	topo	Vienna	inter.	històric	vin			exònim
1313	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	680	topo	Warsaw	ídix	històric	varše			exònim
1314	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	680	topo	Holy Land	bíblic	bíblic	erets yisroel			sinònim
1315	Zinger, Baševiš	2004	The needle	en	680	pf	Itte	ídix	fictici	ite			transferència
1316	Zinger, Baševiš	2004	Two corpses go dancing	en	682	sobrenom	Mr. Corpse	ídix	fictici	zekl ben flekl			adaptació
1317	Zinger, Baševiš	2004	Two corpses go dancing	en	682	pm	Itche-	ídix	fictici	itše-			transferència
1318	Zinger, Baševiš	2004	Two corpses go dancing	en	682	pm	Godl	ídix	fictici	godl			transferència
1319	Zinger, Baševiš	2004	Two corpses go dancing	en	682	pf	Tryna-	ídix	fictici	treyne-		pl	interferència
1320	Zinger, Baševiš	2004	Two corpses go dancing	en	682	pf	Rytza	ídix	fictici	reytse		de+pl	interferència
1321	Zinger, Baševiš	2004	Two corpses go dancing	en	687	topo	Old City	ídix	fictici	alt-štot			traducció
1322	Zinger, Baševiš	2004	Two corpses go dancing	en	687	pf	Finkle	ídix	fictici	finkl			transferència
1323	Zinger, Baševiš	2004	Two corpses go dancing	en	688	pm	Joseph	ídix	fictici	yoysef			adaptació
1324	Zinger, Baševiš	2004	Two corpses go dancing	en	688	cognom	Rappaport	ídix	fictici	rapoport			exònim
1325	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	695	cognom	Zakelkover	ídix	fictici	zaklkover			transferència
1326	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	697	topo	Kalisch	ídix	històric	kališ		de	interferència
1327	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	698	topo	Kielc	ídix	històric	kelts	Kielce	pl	interferència
1328	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	695	pm	Stach	ídix	fictici	stach			transferència
1329	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	695	pm	Leibele	ídix	fictici	volf-ber			substitució
1330	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	695	pm	Mottele	ídix	fictici	motele			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1331	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	695	cognom	Roiskes	ídix	fictici	royzkes			transferència
1332	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	695	pm	Berele	ídix	fictici	berele			transferència
1333	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	695	topo	Lublin	ídix	històric	lublin(er gegnt)			transferència
1334	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	696	topo	Great Poland	ídix	històric	groys-poyln			combinat
1335	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	696	topo	Vistula	ídix	històric	vaysl			exònim
1336	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	696	topo	Yanev	ídix	històric	yonev(er)	Janów	pl	interferència
1337	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	698	topo	Siberia	inter.	històric	sibir			exònim
1338	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	699	pm	Simon	ídix	fictici	šimen			adaptació
1339	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	703	pm	Metzotze	ídix	fictici	metsotse			de interferència
1340	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	704	topo	America	anglo	històric	amerike			endònim
1341	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	705	pf	Esther	ídix	fictici	ester			adaptació
1342	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	705	pm	Getzel	ídix	fictici	getsl			de interferència
1343	Zinger, Baševiš	2004	The parrot	en	705	cognom	Cohen	ídix	fictici	koyen			he interferència
1344	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	713	topo	Kozlow	ídix	històric	kazlav/kozlov?	Kozłów	pl	interferència
1345	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	722	topo	Yanow	ídix	històric	yonev	Janów	pl	interferència
1346	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	712	pm	Wolf	ídix	fictici	volf			de interferència
1347	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	712	pm	Ber	ídix	fictici	ber			transferència
1348	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	712	pf	Celia	inter.	fictici	tsilye			-exo-trans
1349	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	713	pf	Masha	inter.	fictici	maša			transferència
1350	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	713	pf	Anka	inter.	fictici	anka			-exo-trans
1351	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	713	topo	Reivitz	ídix	històric	reyvits			de interferència
1352	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	715	topo	Church Street	ídix	històric?	goyiše(r) gas			substitució
1353	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	715	pm	Chazkele	ídix	fictici	chazkele			transferència
1354	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	717	topo	Havana	inter.	històric	havana			-exo-trans
1355	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	719	pm	Leizer	ídix	fictici	leyzer			transferència
1356	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	721	pf	Alte	ídix	fictici	ester			substitució
1357	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	721	pf	Gitel	ídix	fictici	beyle			substitució
1358	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	721	cognom	ø	ídix	fictici	malches			omissió
1359	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	721	pf	Deborah	ídix	fictici	broche			substitució
1360	Zinger, Baševiš	2004	The brooch	en	721	pf	Lea	ídix	fictici	leye			adaptació
1361	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	724	topo	Kalomin	ídix	històric	kalomin			transferència
1362	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	724	topo	Columbus (Avenue)	anglo	històric	kolumbus evenyu			endònim
1363	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	724	topo	Central Park West	anglo	històric	tsentral park			endònim
1364	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	topo	Pasadena	anglo	històric	pasadina			endònim
1365	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	topo	California	anglo	històric	kalifornye			endònim
1366	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	topo	Fairbanks	anglo	històric	feyrbenks			endònim
1367	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	topo	Alaska	anglo	històric	alaska			endònim
1368	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	topo	Louisville	anglo	històric	luyvil			endònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1369	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	topo	Kentucky	anglo	històric	kentaki			endònim
1370	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	topo	Australia	anglo	històric	oystralye			endònim
1371	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	731	topo	Canal Street	anglo	històric	kanal strit			endònim
1372	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	731	topo	Los Angeles	anglo	històric	los andželes			endònim
1373	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	731	topo	Mexico City	inter.	històric	meksike štot			exònim
1374	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	731	topo	Oregon	anglo	històric	oregon			endònim
1375	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	731	topo	Scotland	anglo	històric	šotland			endònim
1376	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	737	topo	Pennsylvania	anglo	històric	pensilvenye			endònim
1377	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	745	topo	Colorado	anglo	històric	kolorado			endònim
1378	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	724	pm	Herman	anglo	fictici	herman			endònim
1379	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	724	cognom	Gombiner	idix	fictici	gombiner			transferència
1380	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	724	topo	Warsaw	idix	històric	varše			exònim
1381	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	724	topo	New York	anglo	històric	nyu york			endònim
1382	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	724	pm	Hayim	idix	fictici	chayem		he	interferència
1383	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	724	pm	David	idix	fictici	doved			adaptació
1384	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	726	pm	Morris	anglo	fictici	moris			endònim
1385	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	726	cognom	Korver	idix	fictici	korver			transferència
1386	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	727	sobrenom	Old (Korver)	idix	fictici	alt(er) (korver)			traducció
1387	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	pf	Huldah	anglo	fictici	di moyzl			sinònim
1388	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	pf	Alice	anglo	fictici	alis			endònim
1389	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	cognom	Grayson	anglo	fictici	greyson			endònim
1390	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	topo	Salt Lake City	anglo	històric	salt leyk siti			endònim
1391	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	pf	Roberta	anglo	fictici	roberta			endònim
1392	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	cognom	Hoff	anglo	fictici	hof			endònim
1393	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	pf	Bertha	anglo	fictici	boyрта			endònim
1394	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	cognom	Gordon	anglo	fictici	gordon			endònim
1395	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	pf	Rose	anglo	fictici	rouz			endònim
1396	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	cognom	Beechman	anglo	fictici	byetšman			endònim
1397	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	topo	America	anglo	històric	amerike			endònim
1398	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	729	topo	England	anglo	històric	england			endònim
1399	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	732	pm	Sam	anglo	fictici	sem			endònim
1400	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	733	pm	Raphael	idix	fictici	royfl			adaptació
1401	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	733	cognom	Robbins	anglo	fictici	robins			endònim
1402	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	733	pm	Yohanan	idix	fictici	yoychonon, yoychenen, yochenen		he	interferència
1403	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	733	cognom	Abarbanel	idix	fictici	abarbanel			transferència
1404	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	734	cognom	Lipshitz	idix?	fictici	lipšits		de	interferència
1405	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	734	sobrenom	Old man (Korver)	idix	fictici	alter (korver)			traducció
1406	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	734	pm	Ben	anglo	fictici	ben			endònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1407	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	734	cognom	Melnik	ídix	fictici	melnik			transferència
1408	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	735	cognom	Potter	anglo	fictici	puter			endònim
1409	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	735	pm	Zeinvel	ídix	fictici	zeynvl			transferència
1410	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	735	pm	Gitzis	ídix	fictici	gitsis		de	interferència
1411	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	735	pf	Eleanor	anglo	fictici	elenor			endònim
1412	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	735	cognom	Brush	anglo	fictici	broš			endònim
1413	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	737	cognom	Ginsburg	anglo	fictici	ginzburg			endònim
1414	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	737	pf	Catherine	anglo	fictici	kethrin			endònim
1415	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	737	cognom	Pennell	anglo	fictici	panel			endònim
1416	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	738	pm	Seymour	anglo	fictici	simur			endònim
1417	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	740	cognom	Nietzsche	inter.	històric	nitsše			-exo-trans
1418	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	750	sobrenom	Satan	bíblic	bíblic	soṭn			exònim
1419	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	750	pm	Asmodeus	bíblic	bíblic	אַשְׁמֹדַי			exònim
1420	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	750	cognom	Hitler	inter.	històric	hitler			-exo-trans
1421	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	750	sobrenom	Stalin	inter.	històric	stalin			-exo-trans
1422	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	752	cognom	Kant	inter.	històric	kant			-exo-trans
1423	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	753	pf	Ruth	bíblic	bíblic	רוּת			exònim
1424	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	753	pm	Boaz	bíblic	bíblic	בְּעֻז			exònim
1425	Zinger, Baševiš	2004	The letter writer	en	753	pf	Naomi	bíblic	bíblic	נְעֻמִי			exònim
1426	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	764	topo	Amérique	franco	històric	Amerike			endònim
1427	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	764	pm	Pinyè	ídix	fictici	pinye			transferència
1428	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	764	cognom	Lissak	ídix	fictici	lisak			transferència
1429	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	765	pm	Levi	ídix	fictici	leyvi (לוֹי)		he	interferència
1430	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	765	cognom	Pivniak	ídix	fictici	pivniak			transferència
1431	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	765	pm	Avromtchik	ídix	fictici	avromtšik			transferència
1432	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	765	cognom	Kaufman	ídix	fictici	koyfman		de	interferència
1433	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	767	pm	Chlomkè	ídix	fictici	šlomke (שלומקע פערל)			transferència
1434	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	767	cognom	Perl	ídix	fictici	perl			transferència
1435	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	767	pm	Haïm-	ídix	fictici	chayem		he	interferència
1436	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	767	pm	Mendel	ídix	fictici	mendl			transferència
1437	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	767	cognom	Margulies	ídix	fictici	margulis			transferència
1438	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	767	pf	Khaninè	ídix	fictici	chanine (חנינא שפירא)			transferència
1439	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	767	cognom	Shapira	ídix	fictici	šapiro		en	interferència
1440	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	768	pm	Bainich	ídix	fictici	beyniš/bayniš (בייניש)			transferència
1441	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	768	cognom	Rubinstein	ídix	fictici	rubinšteyn		de	interferència
1442	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	768	pm	Itsik	ídix	fictici	itsik- (אִיטִיק)			transferència
1443	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	768	cognom	Boroukh	ídix	fictici	borech		he	interferència
1444	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	768	pm	Itsik	ídix	fictici	itsikl			sinònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1445	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	776	topo	Odessa	ídix	històric	odes		ru	interferència
1446	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	777	topo	Kalibelod	ídix	històric	kalibeloder			transferència
1447	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	777	pm	Elyè (~אליהו)	ídix	fictici	elye (אלי)			transferència
1448	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	778	cognom	Hecht	ídix	fictici	hecht			transferència
1449	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	778	topo	Chernigov	ídix	històric	tšernigover			transferència
1450	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	778	pm	Israël	ídix	fictici	yisroel-			adaptació
1451	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	778	cognom	Zazoli	ídix	fictici	zazoli			transferència
1452	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	779	pm	Meïr	ídix	fictici	meyer (מאיר)		he	interferència
1453	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	785	pf	Froumkè	ídix	fictici	frumke			transferència
1454	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	788	sobrenom	le miséricordieux, Elyè	ídix	fictici	derbaremdiker, elye			traducció
1455	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	792	pm	Chloïme	ídix	fictici	šloyme			transferència
1456	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	792	sobrenom?	la Lèvre, Chloïme	ídix	fictici	šloyme lip			traducció
1457	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	790	pm	Moshè	ídix	fictici	moyše		he	interferència
1458	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	790	pm	Aron	ídix	fictici	aren		he	interferència
1459	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	791	pf	Clara	ídix	fictici	klaren			adaptació
1460	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	791	pm	Moni	ídix	fictici	moni			transferència
1461	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	791	cognom	Drel	ídix	fictici	drel			transferència
1462	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	791	topo	Settrenitz	ídix	fictici	setrenits		de	interferència
1463	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	792	topo	Grand-Settrenitz	ídix	fictici	groys setrenits			combinat
1464	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	799	pm	Volodia	ídix	fictici	volodyen			transferència
1465	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	799	topo	Batsenet	inter.?	fictici	betsenetser			transferència
1466	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	800	pm	Bainichl	ídix	fictici	beynišl/baynišl			transferència
1467	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	800	topo	Kilkiver	ídix?	fictici	tsum kilkiver graf			transferència
1468	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	811	pm	Yossip	inter.	fictici	yizep		ru	interferència
1469	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	811	cognom	Yaguelchpolski	inter.	fictici	yagešpolsken			transferència
1470	Bergelson	2008	Autour de la gare	fr	813	topo	Lozovkè, de	ídix	fictici	lozovker			transferència
1471	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	131	topo	Talna	ídix	històric	talner / talne			transferència
1472	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	131	topo	Pologne, de	ídix	històric	poylíše			exònim
1473	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	131	topo	Kiev	ídix	històric	kyever			exònim
1474	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	133	pm	Dovidl	ídix	fictici	dovedl			transferència
1475	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	133	topo	Vasilkov	ídix	històric	vasilkov			transferència
1476	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	134	topo	Berditchev	ídix	històric	berditšev			transferència
1477	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	134	topo	Makhnovka	ídix	històric	machnovke			transferència
1478	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	134	pm	Haïml	ídix	fictici	kayeml		he	interferència
1479	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	134	cognom	Padhazour	ídix	fictici	פדהזור pdohtsur			transferència
1480	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	134	sobrenom	Berditchev, de	ídix	fictici	berditšever			traducció
1481	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	135	topo	Berlin	inter.	històric	berlin			exònim
1482	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	135	topo	Paris	franco	històric	pariz			endònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1483	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	135	pm	Berl	ídix	fictici	berl			transferència
1484	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	135	cognom	Katzner	ídix	fictici	katsner		de	interferència
1485	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	135	sobrenom	Messie	bíblic	bíblic	mošiech			exònim
1486	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	139	topo	Varsovie	ídix	històric	varše			exònim
1487	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	139	topo	tour de Babel	bíblic	bíblic	dor hafloge			sinònim
1488	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	140	topo	Radziwill	ídix	fictici?	radzivil		pl	interferència
1489	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	142	sobrenom	Satan	bíblic	bíblic	sotn שטן			exònim
1490	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	143	pm	David	bíblic	bíblic	doved			exònim
1491	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	143	topo	Pétersbourg	ídix	històric	peterburg			exònim
1492	Perets	2008	Métamorphose d'une m	fr	144	topo	Amérique	franco	històric	amerike			endònim
1493	Perets	2008	Toujours moins	fr	145	pm	Yohanan	ídix	fictici	yoychonon, yoychenen, yochenen		he	interferència
1494	Perets	2008	Toujours moins	fr	145	pm	Itzekl	ídix	fictici	איציקל		de	interferència
1495	Perets	2008	Toujours moins	fr	146	pm	Solomon	bíblic	bíblic	šloyme			exònim
1496	Perets	2008	Toujours moins	fr	146	sobrenom	le roi	bíblic	bíblic	hameylech			traducció
1497	Perets	2008	Toujours moins	fr	146	pm	Sichelè	ídix	fictici	zišele		de	interferència
1498	Perets	2008	Toujours moins	fr	146	topo	Zamochtch	ídix	històric	zamušts			transferència
1499	Perets	2008	Toujours moins	fr	146	pm	Yekhiel	ídix	fictici	yechiel			transferència
1500	Perets	2008	Toujours moins	fr	146	topo	Lublin	ídix	històric	lubliner			transferència
1501	Perets	2008	Toujours moins	fr	147	topo	Lissa	ídix	històric	lise	Lissa	de	interferència
1502	Perets	2008	Toujours moins	fr	147	pm	Sichè	ídix	fictici	ziše		de	interferència
1503	Perets	2008	Toujours moins	fr	149	topo	Chebrechine	ídix	històric	šeberšin			transferència
1504	Perets	2008	Toujours moins	fr	149	sobrenom	Maïmonide	inter.	històric	Rambam			exònim
1505	Perets	2008	Toujours moins	fr	149	sobrenom	Dieu	bíblic	bíblic	יהוה			sinònim
1506	Perets	2008	Toujours moins	fr	153	pm	Isaïe	bíblic	bíblic	yešaye			exònim
1507	Perets	2008	Toujours moins	fr	153	pm	Jérémie	bíblic	bíblic	yirmiahu			exònim
1508	Perets	2008	Toujours moins	fr	153	pm	Moïse	bíblic	bíblic	moyše			exònim
1509	Perets	2008	Lui de mémoire bénie e	fr	162	sobrenom	Son Nom	bíblic	bíblic	hašem-yisborech			traducció
1510	Perets	2008	Lui de mémoire bénie e	fr	163	sobrenom	Dieu	bíblic	bíblic	hašem			sinònim
1511	Perets	2008	Lui de mémoire bénie e	fr	171	pm	Volf-	ídix	fictici	volf-			transferència
1512	Perets	2008	Lui de mémoire bénie e	fr	171	pm	Ber	ídix	fictici	ber			transferència
1513	Perets	2008	Lui de mémoire bénie e	fr	167	sobrenom	Malin, du	bíblic	bíblic	yenem bocher			sinònim
1514	Perets	2008	Lui de mémoire bénie e	fr	168	topo	Yampol	ídix	històric	yampoler			transferència
1515	Perets	2008	Lui de mémoire bénie e	fr	171	pm	Noskè	ídix	fictici	noske			transferència
1516	Perets	2008	Le songe d'un melamed	fr	257	topo	Lithuanie	ídix	històric	litvišen			exònim
1517	Perets	2008	Le songe d'un melamed	fr	257	topo	mer Rouge	inter.	històric	yamsuf			exònim
1518	Perets	2008	Le songe d'un melamed	fr	257	pm	Yanek	ídix	fictici	yanek			transferència
1519	Perets	2008	Le songe d'un melamed	fr	261	pf	Chprintzè	ídix	fictici	šprintse		de	interferència
1520	Perets	2008	Le songe d'un melamed	fr	264	pf	Martha	inter.	fictici	marta		de	interferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1521	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	268	topo	Khelm	ídix	històric	chelmer, chelm			transferència
1522	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	268	pm	Chaknah	ídix	fictici	šachne שכנה		he	interferència
1523	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	268	sobrenom	Maître de l'Univers	bíblic	bíblic	raboyne šel oylem			traducció
1524	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	268	topo	Ciel	bíblic	bíblic	himel			traducció
1525	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	268	pm	Noé	bíblic	bíblic	noyech			exònim
1526	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	268	sobrenom	Trente-six Justes, <i>Lamed-vov</i>	ídix	fictici	למ"ד וא"ר צדיקים			combinat
1527	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	269	sobrenom	Trente-six Justes	ídix	fictici	למ"ד וא"ר צדיקים			traducció
1528	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	268	topo	Bratkev	ídix	fictici	bratkev			transferència
1529	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	268	pm	Gabriel, l'ange	bíblic	bíblic	gavriel, malech			exònim
1530	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	269	topo	Alexandrie	inter.	històric	אלכסנדריא			exònim
1531	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	269	topo	Égypte, d'	bíblic	bíblic	mitsrayem šel			exònim
1532	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	269	sobrenom	Veau d'or	bíblic	bíblic	goldenem eygl			traducció
1533	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	269	pf	Rakhah	bíblic	bíblic	רחב			exònim
1534	Perets	2008	Le melamed de Khelm	fr	269	sobrenom	la Prostituée	bíblic	bíblic	hazoyne			traducció
1535	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	15	pm	S.	ídix	fictici	š.			transferència
1536	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	17	topo	Kurczewa, rue	ídix	històric?	kurtšever gas		pl	interferència
1537	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	28	pm	Chimon	ídix	fictici	šimen		he	interferència
1538	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	28	pm	Menakhem	ídix	fictici	menachem			transferència
1539	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	29	pf	Dinah	ídix	fictici	dine		he	interferència
1540	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	29	pf	Esther	ídix	fictici	ester			adaptació
1541	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	29	pf	Myriam, (la petite)	ídix	fictici	miryeml			adaptació
1542	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	36	cognom	Notkiewicz	inter.	fictici	notkeviš(es)			-exo-trans
1543	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	43	sobrenom	Crucifié	bíblic	bíblic	gekroytsiktn, dem			traducció
1544	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	43	pf	Macha	inter.	fictici	maša			transferència
1545	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	45	topo	Plaines	inter.	històric	toln			traducció
1546	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	40	topo	Varsovie	ídix	històric	varše			exònim
1547	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	43	pf	Nelly	ídix	fictici	neli			-exo-trans
1548	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	44	sobrenom	Rédempteur	bíblic	bíblic	derleyzer, der			traducció
1549	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	44	sobrenom	Messie	bíblic	bíblic	mošiech			exònim
1550	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	49	pm	Néron	inter.	fictici	neron			-exo-trans
1551	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	49	pm	Jozef	inter.	fictici	yuzef			-exo-trans
1552	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	52	sobrenom	Dieu	bíblic	bíblic	got			traducció
1553	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	56	cognom	Nowik	inter.	fictici	novik			-exo-trans
1554	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	66	pf	Marysia	inter.	fictici	mariša			-exo-trans
1555	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	82	pm	Meïr	ídix	fictici	meyer		he	interferència
1556	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	82	topo	Paris	franco	històric	pariz			endònim
1557	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	90	pm	Meïer	ídix	fictici	meyer			transferència
1558	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	91	pm	Velvl	ídix	fictici	velvl			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1559	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	91	pm	Moïchè	ídix	fictici	moyše-			transferència
1560	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	91	pm	Boroukh	ídix	fictici	borech		he	interferència
1561	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	91	pm	Yankl	ídix	fictici	yankl			transferència
1562	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	92	pf	Rivkè	ídix	fictici	rivke			transferència
1563	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	92	pm	Moïchelè	ídix	fictici	moyšele			transferència
1564	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	92	pm	Motl	ídix	fictici	motl			transferència
1565	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	92	pf	Hendelè	ídix	fictici	hendele			transferència
1566	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	92	pf	Feïguelè	ídix	fictici	feygele			transferència
1567	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	92	pm	Herchl	ídix	fictici	heršl			transferència
1568	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	93	pf	Teltzè	ídix	fictici	teltse		de	interferència
1569	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	93	pf	Sorè	ídix	fictici	sorele			sinònim
1570	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	93	pf	Guenendl	ídix	fictici	genendl			transferència
1571	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	93	pf	Zlatkè	ídix	fictici	zlatke			transferència
1572	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	93	pm	Dovid	ídix	fictici	doved		he	interferència
1573	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	93	pf	Tsirelè	ídix	fictici	tsirele			transferència
1574	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	94	topo	Lublin	ídix	històric	lublin			transferència
1575	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	94	pm	Avrom	ídix	fictici	avrom			transferència
1576	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	95	pm	Khaïml	ídix	fictici	chayeml		he	interferència
1577	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	95	pf	Nekhomè	ídix	fictici	nechometše			sinònim
1578	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	95	pf	Rokhl	ídix	fictici	rochle			sinònim
1579	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	95	pm	Yehoach	ídix	fictici	yešue		he	interferència
1580	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	95	pm	Itskhok	ídix	fictici	yitschok			transferència
1581	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	95	pm	Jacob, le patriarce	bíbic	bíbic	yankev			exònim
1582	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	96	pf	Zisl	ídix	fictici	zisl			transferència
1583	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	99	pf	Hanelè	ídix	fictici	hanele			transferència
1584	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	99	pm	Leïbkè	ídix	fictici	leybke			transferència
1585	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	99	pm	Chmouel	ídix	fictici	šmuel			transferència
1586	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	100	pm	Itchè	ídix	fictici	itše			transferència
1587	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	100	pf	Khinkè	ídix	fictici	chinke			transferència
1588	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	101	pf	Goldè	ídix	fictici	golde			transferència
1589	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	101	pf	Mirelè	ídix	fictici	mirele			transferència
1590	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	103	pf	Malkelè	ídix	fictici	malkele			transferència
1591	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	104	pf	Leïè-	ídix	fictici	leye-			transferència
1592	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	104	pf	Rokhl	ídix	fictici	rochl			transferència
1593	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	107	pm	Zelig	ídix	fictici	zelig			transferència
1594	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	107	pm	Haïm	ídix	fictici	chayem		he	interferència
1595	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	107	topo	Sion	bíbic	bíbic	tsiyen			exònim
1596	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	107	pm	Khilek	ídix	fictici	chilek			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1597	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	107	pf	Geniè	ídix	fictici	genye			transferència
1598	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	111	pm	Jésus	bíblic	bíblic	yezus			exònim
1599	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	270	topo	Amsterdam	inter.	històric	amsterdam			-exo-trans
1600	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	270	pf	Annette	inter.	fictici	anet			-exo-trans
1601	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	272	pm	Menasseh	inter.	històric	menaše			-exo-trans
1602	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	272	sobrenom	ben Israël	inter.	històric	ben yisroel			-exo-trans
1603	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	272	topo	Juifs, rue des	inter.	històric	yudn-strat			traducció
1604	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	272	topo	Synagogue portugaise	inter.	històric	portugiziše šul			traducció
1605	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	272	pm	Saul	inter.	històric	šoel			exònim
1606	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	272	cognom	Lévi	inter.	històric	ø			-exo-trans
1607	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	272	cognom	de Morteira	inter.	històric	murteyra			-exo-trans
1608	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	272	pm	Baruch	inter.	històric	borech			-exo-trans
1609	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	272	cognom	Spinoza	inter.	històric	d'espinoza			-exo-trans
1610	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	272	sobrenom	ben Michael	inter.	històric	ben michoyl			-exo-trans
1611	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	272	topo	Espagne	inter.	històric	ø			exònim
1612	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	272	topo	Jérusalem	bíblic	bíblic	yerušelayem			exònim
1613	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	272	pm	Rembrandt	inter.	històric	rembrand			-exo-trans
1614	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	273	topo	Pologne	inter.	històric	poyln			exònim
1615	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	273	pm	Sabbataï	inter.	històric	שבתאי			-exo-trans
1616	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	273	cognom	Tsevi	inter.	històric	צבי			-exo-trans
1617	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	273	topo	Monnaie	inter.	històric	mintseray			traducció
1618	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	273	topo	Balance municipale	inter.	històric	štotvog			traducció
1619	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	276	pm	Yossefl	ídix	fictici	פול יוזל		he	interferència
1620	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	278	pm	Aron	ídix	fictici	aren		he	interferència
1621	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	278	topo	Lodz	ídix	històric	lodž		pl	interferència
1622	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	279	pf	Leïelè	ídix	fictici	להלע leyele			transferència
1623	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	279	pf	Rivka	ídix	fictici	rivke			transferència
1624	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	279	pm	Chmoulik	ídix	fictici	šmulik			transferència
1625	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	280	pm	Yom-Tov	ídix	fictici	yontl יום-טובל		he	interferència
1626	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	280	sobrenom	Ange de la mort, l'	bíblic	bíblic	malech-hamoves			traducció
1627	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	281	cognom	Pobitnik	ídix	fictici	pobitnik			transferència
1628	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	281	sobrenom	Géant, le	ídix	fictici	der hoycher, diker riz			traducció
1629	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	281	pm	Hil	ídix	fictici	chayel			transferència
1630	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	281	pf	Rachel	ídix	fictici	rašl (ראשל)		he	interferència
1631	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	283	pf	Simele	ídix	fictici	simele (סימעלע)			transferència
1632	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	284	pm	Eliezer	ídix	fictici	leyzer (אלעזר)		he	interferència
1633	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	284	cognom	Lerner	ídix	fictici	lerner			transferència
1634	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	290	pm	G.	ídix	fictici	g.			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1635	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	291	pf	Frida	ídix	fictici	frida			transferència
1636	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	291	pf	Nina	ídix	fictici	nina			transferència
1637	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	292	pm	Bendit	ídix	fictici	bendit			transferència
1638	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	296	topo	Nord, (dans) le	inter.	històric	tsofn			traducció
1639	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	299	pm	N.	ídix	fictici	n.			transferència
1640	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	304	pm	Chloïmele	ídix	fictici	šloymele			transferència
1641	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	304	cognom	Choudek	ídix	fictici	šudek			transferència
1642	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	307	pf	Tzirl	ídix	fictici	tsirl		de	interferència
1643	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	308	pm	Notè	ídix	fictici	note (נטע)			transferència
1644	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	308	cognom	Poïevoï	ídix	fictici	poyevoy (פאיעוואי)			transferència
1645	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	310	sobrenom	Redoutable, le	bíblic	bíblic	נורא			traducció
1646	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	320	pf	Leitzè	ídix	fictici	leytse		de	interferència
1647	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	322	pm	Adam	bíblic	bíblic	odem			exònim
1648	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	322	pf	Ève	bíblic	bíblic	chave			exònim
1649	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	322	topo	Nowominsk	ídix	històric	novomintsk		pl	interferència
1650	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	325	sobrenom	Tout-Puissant, le	bíblic	bíblic	š.			traducció
1651	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	333	pm	Caïn	bíblic	bíblic	kayn			exònim
1652	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	347	topo	Copernic, camp de	inter.	històric	kopernik			adaptació
1653	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	353	pm	Chimon	ídix	fictici	šimen		he	interferència
1654	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	353	cognom	Rokhman	ídix	fictici	rochman			transferència
1655	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	353	topo	Guer	ídix	històric	ger(er)			transferència
1656	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	353	topo	ø	inter.	històric	vorms			omissió
1657	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	353	topo	Mayence	inter.	històric	maynts (meynts?)			exònim
1658	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	353	topo	Livourne	inter.	històric	livorno			exònim
1659	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	353	topo	Izmir	inter.	històric	izmir			-exo-trans
1660	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	353	topo	Vilno	ídix	històric	vilne		pl	interferència
1661	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	353	topo	Nahardea	bíblic	bíblic	נהרדעא			exònim
1662	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	354	topo	Amérique	franco	històric	amerike			endònim
1663	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	354	pm	Shimon [amb n. d. t.]	ídix	fictici	semyon (סעמיאן)		he	interferència
1664	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	355	pm	Leibl	ídix	fictici	leybl			transferència
1665	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	355	pm	Simon	inter.	fictici	šimen			-exo-trans
1666	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	356	pm	Abel	bíblic	bíblic	hevl			exònim
1667	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	358	topo	Rome	inter.	històric	roym			exònim
1668	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	360	topo	Allemagne	inter.	històric	daytšland			exònim
1669	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	360	pm	Abraham	bíblic	bíblic	avrom			exònim
1670	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	360	pf	Sarah	bíblic	bíblic	sore			exònim
1671	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	360	pm	Ismaël	bíblic	bíblic	yišmoyl			exònim
1672	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	360	pm	Isaac	bíblic	bíblic	yitschok			exònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1673	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	360	pm	Esau	bíblic	bíblic	eysev			exònim
1674	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	360	pf	Rebecca	bíblic	bíblic	rivke			exònim
1675	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	360	topo	Allemagne	inter.	històric	germany			sinònim
1676	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	360	topo	pays slaves	inter.	històric	slavye			sinònim
1677	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	360	topo	pays arabes	inter.	històric	arabye			sinònim
1678	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	361	topo	Poids et Mesures	inter.	històric	štotvog			traducció
1679	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	367	topo	Hôtel des Monnaies	inter.	històric	mintseray			traducció
1680	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	367	pf	Anne	inter.	històric	anna			-exo-trans
1681	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	367	cognom	Frank	inter.	històric	frank			-exo-trans
1682	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	368	pm	Loth	bíblic	bíblic	לוט			exònim
1683	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	369	topo	Théâtre hollandais, rebaptisé	inter.	històric	šauburg-teater			glossa
1684	Rochman	2012	À pas aveugles de par l	fr	370	pm	Moïse	bíblic	bíblic	moyše			exònim
1685	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	3	pm	Israel	ídix	històric	yisroel			adaptació
1686	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	3	pm	Yehoshua	ídix	històric	yešue		he	interferència
1687	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	3	cognom	Singer	ídix	històric	zinger		en	interferència
1688	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	3	cognom	Ashkenazi	ídix	fictici	aškenazi			transferència
1689	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	5	pf	Yasha	ídix	fictici	yaša			transferència
1690	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	11	topo	Sajonia	inter.	històric	zaksn			exònim
1691	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	11	topo	Silesia	ídix	històric	šlezye			exònim
1692	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	11	topo	Polonia	ídix	històric	poyln			exònim
1693	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	13	sobrenom	Jesucristo	bíblic	bíblic	jezus			exònim
1694	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	13	sobrenom	Jesucristo	bíblic	bíblic	christus			exònim
1695	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	13	topo	Alemania	inter.	històric	daytšland			exònim
1696	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	13	topo	Moravia	ídix	històric	mern			exònim
1697	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	13	topo	Danzig	ídix	històric	dantsig			-exo-trans
1698	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	13	topo	Vístula	ídix	històric	vaysl			exònim
1699	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	14	topo	Varsovia	ídix	històric	varše			exònim
1700	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	14	topo	Żyrardów	ídix	històric	žirardov		pl	interferència
1701	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	14	topo	Kalisz	ídix	històric	kališ		pl	interferència
1702	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	14	topo	Pabianice	ídix	històric	pabianits		pl	interferència
1703	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	14	topo	Zgierz	ídix	històric	zgerž		pl	interferència
1704	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	14	topo	Piotrków	ídix	històric	pyetrokov		pl	interferència
1705	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	14	topo	Łódź	ídix	històric	lodž		pl	interferència
1706	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	14	topo	Ludka	ídix	històric	ludka			transferència
1707	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	14	topo	Wilki	ídix	?	vilki			-exo-trans
1708	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	15	topo	Łęczycza	ídix	històric	lentšits		pl	interferència
1709	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	16	pm	Abraham	ídix	fictici	avrom			adaptació
1710	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	16	cognom	Hersh	ídix	fictici	herš			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1711	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	16	sobrenom	Danziger	ídix	fictici	dantsiger			transferència
1712	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	17	topo	Leipzig	inter.	històric	leyptsig, layptsig			-exo-trans
1713	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	18	topo	Inglaterra	inter.	històric	england			exònim
1714	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	18	topo	Warka	ídix	històric	vorker (vorke)		pl	interferència
1715	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	20	pm	Naftali	ídix	fictici	naftoli		he	interferència
1716	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	20	sobrenom	el Converso	ídix	fictici	mešumed			traducció
1717	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	20	pm	Mendl	ídix	fictici	mendl			transferència
1718	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	20	cognom	Fliderboim	ídix	fictici	fliderboym			transferència
1719	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	21	topo	Ozorków	ídix	històric	ozorkov		pl	interferència
1720	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	22	pm	Eliás	bíblic	bíblic	elye			exònim
1721	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	22	pf	Sara	ídix	fictici	leye-			adaptació
1722	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	22	pf	Lea	ídix	fictici	sore			adaptació
1723	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	23	pm	Simja	ídix	fictici	šimche		he	interferència
1724	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	23	pm	Bunem	ídix	fictici	bunem בונם			transferència
1725	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	23	topo	Przysucha	ídix	històric	pšischer		pl	interferència
1726	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	24	pm	Yánkev	ídix	fictici	yankev			transferència
1727	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	24	cognom	Meir	ídix	fictici	meyer מאיר		he	interferència
1728	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	24	topo	Wodzisław	ídix	històric	voydislaver		pl	interferència
1729	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	32	pm	Shlomo	ídix	fictici	šloyme		he	interferència
1730	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	32	pm	David	ídix	fictici	doved			adaptació
1731	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	32	cognom	Preiss	ídix	fictici	prays/preys?		de	interferència
1732	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	32	topo	Kotsk	ídix	històric	kotsker			transferència
1733	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	32	topo	Prusia	inter.	històric	praysn			exònim
1734	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	33	topo	Bałuty	ídix	històric	lodź		pl	interferència
1735	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	33	cognom	Kanarski	inter.	fictici	konarski			transferència
1736	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	33	topo	París	inter.	històric	pariz			exònim
1737	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	33	pm	Shlamko	ídix	fictici	šlamke שלאמקו		he	interferència
1738	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	35	topo	Bałuty	inter.	històric	baluti			-exo-trans
1739	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	35	topo	Balut	ídix	històric	balet באלוט			transferència
1740	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	35	topo	calle de la Sinagoga	ídix	fictici	šul-gas			traducció
1741	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	35	topo	plaza de Jonás el Sombrerero	ídix	fictici	yoyne piltser's plats			combinat
1742	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	35	pm	Jonás	ídix	fictici	yoyne			adaptació
1743	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	35	sobrenom	el Sombrerero	ídix	fictici	piltser(s)			traducció
1744	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	35	topo	Feiffer, camino de	ídix	fictici	fayfer-gesl		de	interferència
1745	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	35	topo	Grosman, callejuela de	ídix	fictici	grosman(s)			transferència
1746	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	35	topo	ø	ídix	fictici	fefer-gesl			omissió
1747	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	36	pm	Heinz	inter.	fictici	haynts			-exo-trans
1748	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	36	cognom	Huntze	inter.	fictici	huntse			-exo-trans

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1749	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	36	topo	Wilki	idix	?	“vilkes”			-exo-trans
1750	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	37	pm	Wojciech	inter.	fictici	voytšech			-exo-trans
1751	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	37	pm	Woyciech	inter.	fictici	voytšech			-exo-trans
1752	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	37	cognom	Shmoluch	inter.	fictici	smolyuch			-exo-trans
1753	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	38	topo	Rusia	idix	històric	rusland			exònim
1754	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	41	pf	Dínele	idix	fictici	dinele			transferència
1755	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	41	pm	Jayim	idix	fictici	chayem		he	interferència
1756	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	41	cognom	Alter	idix	fictici	alter			transferència
1757	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	43	pm	Méirl	idix	fictici	meyerl		he	interferència
1758	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	46	pm	Alejandro II	inter.	històric	aleksander der tsveyter			exònim
1759	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	46	topo	todas las Rusias	idix	històric	rusland			sinònim
1760	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	46	topo	Finlandia	inter.	històric	finland			exònim
1761	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	46	pm	Guillermo I	inter.	històric	vilhelm der eršter			exònim
1762	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	47	pf	Santa Ana	bíblic	bíblic	heylike(r) anne			exònim
1763	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	47	topo	San Peterburgo	idix	històric	peterburg			exònim
1764	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	47	pm	Melchior	inter.	fictici	melchior			-exo-trans
1765	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	49	pm	Fritz	inter.	fictici	frits			-exo-trans
1766	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	49	cognom	Goetzke	inter.	fictici	getske			-exo-trans
1767	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	50	pm	Kamtsa	bíblic	bíblic	קמטצא			-exo-trans
1768	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	50	sobrenom	Bar Kamtsa	bíblic	bíblic	בר קמטצא			-exo-trans
1769	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	50	topo	Jerusalén	bíblic	bíblic	yerušelayem			exònim
1770	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	51	pm	Baruj	idix	fictici	borech		he	interferència
1771	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	51	pm	Wolf	idix	fictici	volf		de	interferència
1772	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	53	topo	Kotzk	idix	històric	kotsk		de	interferència
1773	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	53	topo	Tierra de Israel	bíblic	bíblic	erets yisroel			exònim
1774	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	54	pm	polacos	inter.	històric	voyteks			sinònim
1775	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	54	pm	esaús	bíblic	bíblic	eysevs			exònim
1776	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	55	topo	Israel (fuera de ~)	bíblic	bíblic	chuts-loorets			sinònim
1777	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	56	pm	Rubén	bíblic	bíblic	ruvn			exònim
1778	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	57	pm	Melquisédec	bíblic	bíblic	מלכי-צדק (malchey-tsedek?)			exònim
1779	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	57	pm	Abraham	bíblic	bíblic	avrom			exònim
1780	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	62	sobrenom	Ángel de la muerte	bíblic	bíblic	malachamoves / malech-hamoves			traducció
1781	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	64	topo	Piotrków, calle llamada	idix	fictici	pyetrokover gas		pl	interferència
1782	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	66	cognom	Goldlust	idix	fictici	goldlust			transferència
1783	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	67	topo	China	inter.	històric	chine			exònim
1784	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	67	topo	Persia	bíblic	bíblic	persye			exònim
1785	Zinger, Y. Y.	2017	Los hermanos Ashkena:	es	67	topo	Lituania	idix	històric	lite			exònim
1786	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	11	topo	Londres	inter.	històric	london			exònim

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1787	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	11	topo	Odesa	ídix	històric	odes(er)		ru	interferència
1788	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	13	pm	Menajem	ídix	fictici	menachem			transferència
1789	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	13	cognom	Mendel	ídix	fictici	mendl (מענדל)			transferència
1790	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	13	pf	Sheine	ídix	fictici	šeyne (שיינה)			transferència
1791	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	13	cognom	Sheindel	ídix	fictici	šenydl			transferència
1792	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	13	topo	Kasrilevke	ídix	fictici	כתרילעווקע			transferència
1793	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	7	topo	Yehupetz	ídix	fictici	yehupets		de	interferència
1794	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	7	topo	Petersburgo	ídix	històric	peterburg			exònim
1795	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	7	topo	Varsovia	ídix	històric	varšo (ווארשא)			exònim
1796	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	7	topo	América	hispano	històric	amerike (אמעריקא)			endònim
1797	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	9	topo	Nervi	inter.	històric	nervi			exònim
1798	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	9	topo	(Italia)	inter.	històric	italye (יטאליא)			exònim
1799	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	13	sobrenom	Dios	bíblic	bíblic	hašem			sinònim
1800	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	13	topo	Gretzka, calle	ídix	històric	gretsk	вулиця Грецьк+d		interferència
1801	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	14	sobrenom	Altísimo	bíblic	bíblic	oyberšter			traducció
1802	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	14	topo	Kishinev	ídix	històric	kešenev		ru	interferència
1803	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	14	pm	Menashe	ídix	fictici	menaše			transferència
1804	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	14	cognom	Brodsky	ídix	històric	brotski(n)		pl	interferència
1805	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	14	cognom	Bachrach	ídix	fictici	bachrach(en)			transferència
1806	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	14	cognom	Barbash	ídix	fictici	barbaš(en)			transferència
1807	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	19	topo	Berlín	inter.	històric	berlin			exònim
1808	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	25	topo	Radomisl	ídix	històric	rádomišli		pl	interferència
1809	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	25	topo	Zhitomir	ídix	històric	žitomir			transferència
1810	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	25	topo	Inglaterra	inter.	històric	england			exònim
1811	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	26	topo	Gran Fuente	ídix	?	groysen fontan			traducció
1812	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	26	topo	Pequeña Fuente	ídix	?	klaynem fontan			traducció
1813	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	26	topo	Lanzheronovskaya (calle ~)	ídix	històric	landžeron	Ланжероновс	ru	interferència
1814	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	29	topo	café Fanconi	inter.	?	bay fankoni'n in der kafey			-exo-trans
1815	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	30	cognom	Gambetta	inter.	històric	“gambete”			-exo-trans
1816	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	31	pm	Pinie	ídix	fictici	pini			transferència
1817	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	31	pm	Moishe-	ídix	fictici	moyše			transferència
1818	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	31	pm	David	ídix	fictici	doved			adaptació
1819	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	32	cognom	Franconi	inter.	fictici	bay frankoni'n, brenen zol zi			-exo-trans
1820	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	33	pf	Blume-	ídix	fictici	blyume-			transferència
1821	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	33	pf	Zlate	ídix	fictici	zlate			transferència
1822	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	39	sobrenom	Mesías	bíblic	bíblic	mešiech			exònim
1823	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	39	cognom	Bismark	inter.	històric	bismark			-exo-trans
1824	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	40	sobrenom	Bleichreder	ídix	fictici	bleychreder	Bleichröder		transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1825	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	51	topo	Putivil	inter.	històric	“putivil”			-exo-trans
1826	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	51	topo	Volga	ídix	històric	volge			exònim
1827	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	51	topo	Maltzov	ídix	històric?	“maltsever”			de interferència
1828	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	51	topo	Boiberik	ídix	històric	boyberik			transferència
1829	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	51	topo	Kreschatik, la ~	ídix	històric	kreštšatek	Хрещатик	ik+d	interferència
1830	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	52	topo	Egipto (todas las plagas de ~)	bíblic	bíblic	tsores mit pares šlek			substitució
1831	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	53	pm	Yosl	ídix	fictici	yosl			transferència
1832	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	53	pm	Leib-	ídix	fictici	leyb			transferència
1833	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	53	pm	Arón	ídix	fictici	aren			adaptació
1834	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	57	pm	Hershele	ídix	fictici	heršele			transferència
1835	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	59	pm	Berl	ídix	fictici	berl			transferència
1836	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	59	pf	Zlatke	ídix	fictici	zlatke			transferència
1837	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	61	topo	Liliputs	ídix	fictici	“lileputen”			exònim
1838	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	68	topo	Siberia	ídix	històric	sibir			exònim
1839	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	70	pf	Yentl	ídix	fictici	yentl			transferència
1840	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	70	pf	Sarah-	ídix	fictici	sore		he	interferència
1841	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	70	pf	Nehama	ídix	fictici	nechome		he	interferència
1842	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	70	pm	Leizi-	ídix	fictici	leyzi			transferència
1843	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	70	pm	Hershke	ídix	fictici	herške			transferència
1844	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	70	pm	Abraham	ídix	fictici	avrom			adaptació
1845	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	70	pm	Boruch	ídix	fictici	borech-		he	interferència
1846	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	70	pm	Bension	ídix	fictici	ben-tsiyen'm			adaptació
1847	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	70	pm	Shamuel	ídix	fictici	šmuel			adaptació
1848	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	70	pm	Meier-	ídix	fictici	meyer			transferència
1849	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	70	pm	Motel	ídix	fictici	motl			transferència
1850	Aleychem, Šolem	2008	Menajem Mendel	es	72	topo	Vasilkov	ídix	històric	vasilkov(er)			transferència
1851	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	71	pm	Sénder	ídix	fictici	sender			transferència
1852	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	71	topo	Brínits	ídix	històric	brinits(er)			transferència
1853	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	71	pf	Leye	ídix	fictici	leye			transferència
1854	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	101	pf	Léyele	ídix	fictici	leyele			transferència
1855	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	71	pf	Frade	ídix	fictici	frade			transferència
1856	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	71	pf	Guítl	ídix	fictici	gitl			transferència
1857	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	71	pf	Bàssie	ídix	fictici	basye/baše בתיה			transferència
1858	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	71	pm	Menaixe	ídix	fictici	menaše			transferència
1859	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	71	pm	Nakhmen	ídix	fictici	nachmen			transferència
1860	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	71	pm	Mendl	ídix	fictici	mendl			transferència
1861	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	71	pm	Azrielke	ídix	històric?	azriyelke עזריאל'קע			transferència
1862	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	71	topo	Miropolye	ídix	històric	miropolye			transferència

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1863	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	71	pm	Mikhóel	ídix	fictici	michl/michoyl		he	interferència
1864	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	71	pm	Ximxn	ídix	fictici	šimš(e)n			transferència
1865	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	72	pm	Méyer	ídix	fictici	meyer			transferència
1866	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	101	pm	Méyerke	ídix	fictici	meyerke/mayke/meyke			transferència
1867	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	72	pm	Khonen	ídix	fictici	chonen/chonon			transferència
1868	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	117	pm	Khonenke	ídix	fictici	chonenke חנניקע			transferència
1869	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	72	pm	Hénekh	ídix	fictici	henech			transferència
1870	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	72	pm	Óixer	ídix	fictici	ašer/ošer/ušer			transferència
1871	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	78	pm	David	bíblic	bíblic	doved			exònim
1872	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	78	pm	Dóvidl	ídix	històric	dovedl			transferència
1873	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	78	topo	Talne	ídix	històric	talne(r)			transferència
1874	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	78	pm	Yisróel	ídix	històric	yisroel			transferència
1875	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	78	topo	Rigin	ídix	històric	ruzin(er)			transferència
1876	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	78	pm	Xmúel	ídix	històric	šmuel			transferència
1877	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	78	topo	Kaminke	ídix	històric	kaminke(r)			transferència
1878	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	79	pm	Zússie	ídix	històric	zusye			transferència
1879	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	79	topo	Anípol	ídix	històric	anipol(er)			transferència
1880	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	79	topo	Apt	ídix	històric	apt(er)			transferència
1881	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	80	pm	Xmelke	ídix	històric	šmelke			transferència
1882	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	80	topo	Nikelxberg	ídix	històric	nikelšberg(ers)			transferència
1883	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	82	sobrenom	Satanàs	bíblic	bíblic	samech-mem			sinònim
1884	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	85	topo	Polèsia	ídix	històric	polesye			exònim
1885	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	85	pm	Elkhonen	ídix	fictici	אלחנן			transferència
1886	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	85	pm	El Khonen	ídix	fictici	אל חנן			transferència
1887	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	85	sobrenom	Déu de Kohnen	ídix	fictici	got fun chonen			combinat
1888	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	85	topo	Krasne	ídix	històric	krasne			transferència
1889	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	86	topo	Lituània	ídix	històric	lite			exònim
1890	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	90	pm	Abraham	bíblic	bíblic	avrom			exònim
1891	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	90	pm	Isaac	bíblic	bíblic	yitschok			exònim
1892	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	90	pm	Jacob	bíblic	bíblic	yankev			exònim
1893	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	91	pf	Khane	ídix	fictici	chane			transferència
1894	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	91	pf	Ester	ídix	fictici	ester			adaptació
1895	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	92	sobrenom	el Senyor	bíblic	bíblic	der oyberšter			sinònim
1896	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	96	sobrenom	Ben Azzay	inter.	històric	ben azay בן עזאי			-exo-trans
1897	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	97	sobrenom	Ben Zomà	inter.	històric	ben zoma בן זומא			-exo-trans
1898	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	97	sobrenom	Aher	inter.	històric	acher אחר			-exo-trans
1899	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	97	pm	Aqibà	inter.	històric	akiva עקיבא			-exo-trans
1900	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	97	sobrenom	sant Ari	inter.	històric	ari hakodeš אר"י הקדוש			combinat

Id	Autor	AA	TA	LA	Pàg.	Tipus	EA	Àmbit	Realitat	EP	ER	LR	Procediment
1901	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	97	sobrenom	Bal Xem Tov	ídix	històric	bal šem tov hakodeš			transferència
1902	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	107	pm	Raziel, àngel	bíblic	bíblic	רזיאל המלאך			exònim
1903	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	109	topo	Klimovke	ídix	?	klimovke			transferència
1904	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	121	cognom	Chmielnicki	inter.	històric	(tsoyzer) chamelyuk			-exo-trans
1905	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	123	pm	Elies	bíblic	bíblic	elye			exònim
1906	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	126	pf	Elke	ídix	fictici	elke			transferència
1907	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	126	pf	Yakhne	ídix	fictici	yachne			transferència
1908	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	130	sobrenom	el Totpoderós	bíblic	bíblic	der oyberšter			sinònim
1909	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	135	pm	Efraïm	ídix	fictici	efroy(e)m/froy(e)m			adaptació
1910	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	135	pf	Mírele	ídix	fictici	mirele			transferència
1911	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	145	pm	Azriel	ídix	històric?	azriyelקע עזריאל			sinònim
1912	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	149	pm	Azriel	ídix	històric?	azriyel עזריאל			transferència
1913	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	149	sobrenom	Messies	bíblic	bíblic	mešiech			exònim
1914	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	151	sobrenom	el Senyor	bíblic	bíblic	got(s)			sinònim
1915	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	151	topo	Jerusalem	bíblic	bíblic	yerušelayem			exònim
1916	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	151	topo	Israael	bíblic	bíblic	erets yisroel			exònim
1917	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	151	topo	el Temple	bíblic	bíblic	(der) beysamigdeš בית-המיקדש			sinònim
1918	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	152	topo	el lloc santíssim	bíblic	bíblic	(der) kodše-kodošim			glossa
1919	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	156	pm	Ítzele	ídix	fictici?	itšele			transferència
1920	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	156	pm	Vélvele	ídix	fictici?	velvele			transferència
1921	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	156	cognom	Ver	ídix	fictici	ver			transferència
1922	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	159	sobrenom	Satanàs	bíblic	bíblic	sitre-achre סטרא אחרא			sinònim
1923	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	159	pf	Hades	ídix	fictici	hodes, hades... הדס			transferència
1924	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	168	pm	Nisn	ídix	fictici	nisn			transferència
1925	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	168	pf	Rivke	ídix	fictici	rivke			transferència
1926	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	178	pf	Henye	ídix	fictici	henye			transferència
1927	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	188	pf	Hodes	ídix	fictici	hodes/... הדס			transferència
1928	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	193	sobrenom	Senyor de l'Univers	bíblic	bíblic	reboyne šel oylem			traducció
1929	An-Ski	2018	Entre dos mons: el dibb	ca	196	pf	Khànele	ídix	fictici	chanele			transferència